Wybór i opracowanie
Katarzyna Marszałek

Tom I
Utworzenie ogólnopolskiego Związku Harcerstwa Polskiego i czas próby ruchu harcerskiego (1918–1944)

Wybór źródeł do dziejów ZHP

impuls

Wybór źródeł do dziejów ZHP

Tom I
Utworzenie ogólnopolskiego Związku Harcerstwa Polskiego i czas próby ruchu harcerskiego (1918–1944)

Wybór i opracowanie
Katarzyna Marszałek

Wybór źródeł do dziejów ZHP

Tom I
Utworzenie ogólnopolskiego Związku Harcerstwa Polskiego i czas próby ruchu harcerskiego (1918–1944)

impuls
Kraków 2014

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls", Kraków 2014

Recenzent:
Prof. dr hab. Bogusław Śliwerski

Opracowanie typograficzne:
Andrzej Augustyński

Na okładce
Pocztówka z lat 1918–1939

ISBN 978-83-7850-774-1
ISBN 978-83-7850-775-8

Wydanie publikacji dofinansowane przez
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Publikacja została dofinansowana ze środków
Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Oficyna Wydawnicza „Impuls"
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie I, Kraków 2014

Spis treści

Od Wydawcy 17
Wprowadzenie 19

Część I
Utworzenie i rozwój ogólnopolskiego ZHP 1918–1939

Rozdział I
Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Wydarzenia poprzedzające pierwszy Zjazd ZHP 39
1.1.1. Rezolucje Zjazdu Skautowego, 1916 r., określające:
1.1.1.1. zadania pracy skautowej i stosunek do organizacji wojskowych 39
1.1.1.2. zasady na których ma być oparty nowo powstały Związek Harcerstwa Polskiego 39
1.1.1.3. akt połączenia Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich i Junactwa w jedną organizację Związek Harcerstwa Polskiego 40
1.1.2. Projekt Ustawy Związku Harcerstwa Polskiego, Naczelna Rada Harcerska, 1919 r. 40
1.1.3. List Okólny Przewodniczącego ZHP Tadeusza Strumiłły 1919 r. 45
1.1.4. Kronika „Harcmistrza", dotycząca wydarzeń w 1920 r.
1.1.4.1. Informacja o usamodzielnieniu się harcerstwa 47
1.1.4.2. Informacja o prawnych założycielach ZHP 48
1.1.4.3. Fragment Rozkazu Przewodniczącego ZHP Józefa Hallera wydanego w chwili objęcia przewodnictwa nad Związkiem 48
1.1.4.4. Informacja o objęciu przez Naczelnika Państwa Protektoratem ZHP 49
1.1.4.5. Informacja o reorganizacji władz harcerskich 49
1.1.5. Ogólny Regulamin Wewnętrzny ZHP 1920 r. 50
1.2. I Zjazd Walny ZHP, 1920/1921 r.
1.2.1. Sprawozdanie w „Harcmistrzu" z I Zjazdu Walnego 59
1.2.2. Referat na I Zjazd Walny ZHP, Tadeusza Strumiłły, określający cele i zadania harcerstwa 61
1.2.3. Streszczenia Uchwał I Zjazdu Walnego ZHP, dotyczących spraw:
1.2.3.1. starszego harcerstwa 64
1.2.3.2. drużyn męskich 65
1.2.3.3. drużyn żeńskich 65
1.2.3.4. kół przyjaciół harcerstwa 65
1.2.3.5. wojskowych 65
1.2.3.6. różnych 66
1.2.4. Przemówienie Józefa Hallera na zamknięcie I Zjazdu Walnego ZHP 67

1.2.5. Instrukcja Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie ochotniczej służby wojskowej harcerstwa polskiego ... 67
1.3. II Zjazd Walny ZHP, 1921 r. ... 69
1.3.1. Uchwały II Zjazdu Walnego ZHP, dotyczące spraw:
1.3.1.1. ogólnych ... 69
1.3.1.2. kół przyjaciół ... 70
1.3.1.3. wychowania fizycznego ... 70
1.3.1.4. starszego harcerstwa ... 72
1.3.1.5. różnych ... 72
1.3.2. Wnioski II Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.3.2.1. wychowania fizycznego i cielesnego ... 73
1.3.2.2. przysposobienia wojskowego ... 74
1.3.2.3. uczestnictwa w obozach ... 75
1.3.3. Odezwa Wiceprzewodniczącego ZHP, Jana Mauersbergera, do harcerzy ... 76
1.4. III Zjazd Walny ZHP, 1923 r. ... 77
1.4.1. Potwierdzenie przez III Zjazd Walny Rezolucji XII Zjazdu NRH określającej podstawowe pewniki ideowe ... 77
1.4.2. Zaproszenie Naczelnictwa ZHP do Prezydenta Rzeczypospolitej do objęcia Protektoratem stowarzyszenia ... 77
1.4.3. Wnioski III Zjazdu Walnego ZHP, dotyczące spraw:
1.4.3.1. szkolnych ... 77
1.4.3.2. starszego harcerstwa ... 79
1.4.3.3. kół przyjaciół harcerstwa ... 79
1.4.3.4. różnych ... 80
1.4.4. Oświadczenie Naczelnictwa ZHP w związku z ustaleniami III Zjazdu Walnego ZHP ... 80
1.4.5. Instrukcja Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie szkolnych drużyn harcerskich ... 81
1.4.6. Stosunek ZHP do Spraw Wojskowych ... 82
1.4.6.1. Dokument ZHP i Ministerstwa Spraw Wojskowych określający zasady współpracy ZHP z Ministerstwem Spraw Wojskowych ... 82
1.4.6.2. Dokument ZHP i Ministerstwa Spraw Wojskowych określający zasady współpracy Ministerstwa Spraw Wojskowych i ZHP nad wychowaniem fizycznym i przysposobieniem wojskowym młodzieży ... 84
1.4.6.3. Przysposobienie wojskowe harcerek ... 85
1.4.6.3.1. Ustalenia z konferencji Naczelnictwa ZHP z Ministerstwem Spraw Wojskowych ZHP, dotyczące przysposobienia harcerek do wojskowej służby pomocniczej ... 85
1.4.6.3.2. List Okólny Naczelnictwa ZHP, dotyczący przysposobienia wojskowego młodzieży żeńskiej ... 85
1.4.6.4. Przysposobienie wojskowe harcerzy ... 86
1.4.6.4.1. Rozkaz Naczelnictwa ZHP określający stosunek harcerstwa do różnych organizacji o typie wojskowym ... 86
1.4.6.4.2. List Okólny Głównej Kwatery Męskiej dotyczący przysposobienia wojskowego na kursach instruktorskich dla drużynowych ... 87
1.4.6.5. Artykuł Adolfa Heidricha na temat przysposobienia wojskowego młodzieży harcerskiej ... 89
1.5. IV Zjazd Walny ZHP, 1924 r. ... 90
1.5.1. Fragment z protokołu ze Zjazdu Walnego ... 90
1.5.2. Głos Przewodniczącego ZHP Tadeusza Strumiłły, dotyczący: Zjazdu Walnego ZHP, ideologii, wyrobienia harcerek, starszego harcerstwa, starszych drużyn, sprawozdania rocznego ... 90

1.6. V Zjazd Walny ZHP, 1925 r. ... 92
1.6.1. Uchwały V Zjazdu Walnego ZHP w sprawach:
1.6.1.1. wychowawczych ... 92
1.6.1.2. starszego harcerstwa ... 92
1.6.1.3. kół przyjaciół harcerstwa ... 93
1.6.1.4. ogólne ... 93
1.7. VI Zjazd Walny ZHP, 1926 r. ... 94
1.7.1. Uchwała VI Zjazdu Walnego ZHP dotycząca spraw wychowawczych ... 94
1.7.2. Artykuł Henryka Glassa na temat bolszewizmu wśród młodzieży ... 95
1.7.3. Uchwały Konferencji Starszyzny w sprawie:
1.7.3.1. deklaracji społeczno-etycznej starszego harcerstwa ... 97
1.7.3.2. ideologii harcerstwa ... 98
1.7.3.3. wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego ... 99
1.7.3.4. popierania przemysłu i handlu oraz gospodarki ... 100
1.8. VII Zjazd Walny ZHP, 1927 r. ... 100
1.8.1. Uchwały VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.8.1.1. starszych harcerzy i harcerek ... 100
1.8.1.2. walki harcerstwa z ofensywą komunizmu w Polsce ... 101
1.9. VIII Zjazd Walny ZHP, 1928 r. ... 102
1.9.1. Uchwały VIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.9.1.1. współpracy i braterstwa harcerskiego ... 102
1.9.1.2. wychowania fizycznego i przygotowania do obrony kraju ... 102
1.10. IX Zjazd Walny ZHP, 1929 r. ... 102
1.10.1. Uchwały IX Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.10.1.1. charakteru ZHP ... 102
1.10.1.2. stosunku do władz państwowych ... 103
1.10.1.3. przebudowy organizacyjnej ZHP ... 103
1.10.1.4. działalności kapelanów harcerskich ... 103
1.10.2. Przemówienie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Sławomira Czerwińskiego na IX Zjeździe Walnym ZHP ... 104
1.11. X Nadzwyczajny Zjazd Walny ZHP, 1930 r. ... 106
1.11.1. Artykuł Marii Wocalewskiej, prezentujący informacje na temat Komisji Przebudowy ZHP ... 106
1.11.2. Informacja w „Na Tropie" o X Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP ... 107
1.11.3. Fragment protokołu z Nadzwyczajnego Zjazdu Walnego ZHP. Przemówienie przewodniczącej Komisji Przebudowy wybranej przez Naczelną Radę Harcerską dh Marji Wocalewskiej ... 107
1.12. XI Zjazd Walny ZHP, 1931 r. ... 108
1.12.1. Przemówienie R. Dybowskiego w imieniu J.M.P. Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego na XI Zjeździe Walnym ZHP ... 108
1.12.2. Wniosek na XI Zjazd Walny ZHP dotyczący stosunku ZHP do młodzieży innych narodowości w Polsce oraz głos Aleksandra Kamińskiego w tej sprawie ... 110
1.12.3. Potwierdzenie przez XI Zjazd Walny ZHP uchwały 47 Zjazdu NRH w sprawie ofensywy harcerskiej ... 111
1.12.4. Stanowiska XI Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.12.4.1. harcerstwa starszego ... 111
1.12.4.2. drużyn robotniczych, rzemieślniczych i wiejskich ... 112
1.12.4.3. naukowego systemu wychowania harcerskiego ... 112
1.12.4.4. stosunku ZHP do młodzieży mniejszości narodowych ... 112
1.12.4.5. walki z alkoholizmem ... 113
1.12.4.6. kół przyjaciół harcerstwa ... 113

1.12.4.7. prośby do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dotyczącej zakupów namiotów jako pomocy szkolnych ... 113
1.13. XII Zjazd Walny ZHP, 1932 r. ... 113
1.13.1. Wnioski na XII Zjazd Walny ZHP ... 113
1.13.2. Uchwały XII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.13.2.1. kół przyjaciół harcerstwa ... 116
1.13.2.2. starszego harcerstwa ... 116
1.13.2.3. przygotowania kobiet do obrony kraju ... 117
1.13.2.4. treści ogólnej ... 117
1.13.2.5. popierania przemysłu, handlu i rzemiosła polskiego ... 118
1.13.2.6. ochrony przyrody ... 118
1.13.2.7. wychowania obywatelskiego ... 118
1.13.3. Komunikat Naczelnictwa ZHP dotyczący przebiegu i uchwał XII Zjazdu ... 119
1.14. XIII Zjazd Walny ZHP, 1933 r. ... 120
1.14.1. Rezolucja XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie niebezpieczeństwa w realizacji haseł międzynarodowego braterstwa ... 120
1.14.2. Uchwały XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.14.2.1. kół przyjaciół harcerstwa ... 120
1.14.2.2. byłych harcerzy ... 120
1.14.3. Sprawozdanie w „Skaucie" z XIII Zjazdu Walnego ZHP ... 121
1.15. XIV Zjazd Walny ZHP, 1934 r. ... 122
1.15.1. Stanowisko XIV Zjazdu Walnego ZHP w sprawie Jubileuszowego Zlotu Harcerstwa ... 122
1.16. XV Zjazd Walny ZHP, 1935 r. ... 122
1.16.1. Depesza Delegatów XV Zjazdu Walnego ZHP
1.16.1. do Prezydenta Rzeczypospolitej ... 122
1.16.2. do Prezesa Rady Ministrów ... 122
1.16.2. Przemówienie Przewodniczącego ZHP na XV Zjeździe Walnym ZHP w sprawie śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego ... 123
1.16.3. Wnioski XV Zjazdu Walnego ZHP
1.16.3.1. o uznanie Marszałka Józefa Piłsudskiego Patronem ZHP ... 124
1.16.3.2. w sprawie nadania ośrodkowi kształcenia starszyzny w Górkach imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego ... 124
1.16.3.3. w sprawie udziału harcerek i harcerzy w sypaniu kopca Marszałka Józefa Piłsudskiego ... 124
1.16.3.4. w sprawie uznania prac harcerskich nauczycieli i osób na stanowiskach kierowniczych ... 125
1.17. XVI Zjazd Walny ZHP, 1936 r. ... 125
1.17.1. Wniosek uchwalony przez XVI Zjazd Walny ZHP, dotyczący testamentu ideowego Marszałka Józefa Piłsudskiego ... 125
1.17.2. Rozkazy Naczelnika ZHP w sprawie:
1.17.2.1. stosunku ZHP do hasła rzuconego przez Marszałka Edwarda Rydza ... 125
1.17.2.2. obchodów dnia Patrona ZHP Marszałka Józefa Piłsudskiego ... 126
1.17.3. Przygotowanie do wojny Organizacji Harcerek ... 127
1.17.3.1. Rozkaz Naczelniczki Harcerek w sprawie Służby Organizacji Harcerek na wypadek wojny, Instrukcji o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowiu harcerek ... 127
1.17.3.1.1. Załącznik nr 1. Instrukcja o usprawnieniu i służbie harcerek ... 128
1.17.3.1.2. Załącznik nr 2. Wytyczne pracy powiatowych komendantek Przysposobienia Wojskowego Kobiet ... 131
1.18. XVII Zjazd Walny ZHP, 1939 r. ... 132

1.18.1. Rezolucja XVII Zjazdu Walnego ZHP dotycząca sytuacji społeczno-politycznej ... 132
1.18.2. Uchwała XVII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie chrześcijańskiego charakteru organizacji ... 132
1.18.3. Przygotowanie do wojny Organizacji Harcerzy ... 133
1.18.3.1. List Okólny Głównej Kwatery Harcerzy w sprawie pogłębienia pracy harcerskiej o charakterze wojskowym ... 133
1.18.3.2. Komunikat Związku Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie współpracy Związku Oficerów Rezerwy i ZHP ... 134

Rozdział II
Statuty ZHP oraz dokumenty z nimi związane

2.1. Statut ZHP, 1920 r. ... 135
2.1.1. Ustalenie dotyczące Statutu ZHP, IV Zjazd Rady Naczelnej 1920 r. ... 135
2.1.2. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez IV Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniach 3–5 I 1920 r. oraz I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r. zaakceptowanego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w dniu 19 III 1920 r. oraz w dniu 2 VIII 1920 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych, za zgodą Ministra Spraw Wojskowych ... 136
2.1.3. Uchwała I Zjazdu Walnego ZHP 1920 r. w sprawie zmian w Statucie ... 141
2.1.4. Uchwała II Zjazdu Walnego ZHP 1921 r. w sprawie Statutu i Regulaminu ... 143
2.2. Statut ZHP, 1923 r. ... 143
2.2.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 6–7 IV 1923 r., zatwierdzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych w dniu 2 VII 1923 r. za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministra Spraw Wojskowych ... 143
2.2.2. Wnioski III Zjazdu Walnego ZHP dotyczące spraw statutowo-regulaminowych, 1923 r. ... 147
2.3. Statuty niezaakceptowane przez władze państwowe, 1928–1934 r. ... 149
2.3.1. Uchwała VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian regulaminów, 1926 r. ... 149
2.3.2. Uchwała VIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian Statutu ZHP, 1928 r. ... 150
2.3.3. Projekt Statutu ZHP, Komisji Przebudowy ... 151
2.3.4. Statut ZHP uchwalony na nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP, 1930 r. ... 163
2.3.4.1. Informacja Nadzwyczajnego Zjazdu Walnego ZHP na temat prac i zasad wprowadzania nowego Statutu ZHP ... 172
2.3.5. Poprawki, Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, dotyczące Statutu ZHP uchwalonego na Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP, 1930 r. ... 172
2.3.6. Poprawki, Naczelnego Inspektora Harcerstwa w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Delegata Ministerstwa Spraw Wojskowych do Związku Harcerstwa Polskiego, dotyczące Statutu ZHP uchwalonego na Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP, 1930 r. ... 176
2.3.7. Odpowiedź ZHP w sprawie uwag Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dotyczących Statutu ZHP ... 177
2.3.8. Referat Komisji powołanej przez Radę Naczelną, dotyczący opracowania wniosków w związku z poprawkami do nowego Statutu ZHP zgłoszonymi przez władze państwowe ... 181
2.3.9. Uchwała XII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian w Statucie ZHP ... 183
2.3.10. Decyzja XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie spraw statutowych ... 183

2.3.11. Uzasadnienie dotyczące projektu Statutu ZHP, 1934 r. ... 183
2.3.12. Stanowisko XIV Zjazdu Walnego ZHP w sprawie podjętych decyzji dotyczących Statutu ZHP ... 186
2.3.13. Tekst Statutu ZHP uchwalonego na 60 Zjeździe Naczelnej Rady Harcerskiej na podstawie decyzji Zjazdów Walnych ZHP w 1930 r., 1933 r., 1934 r. ... 186
2.4. Statut ZHP, 1936 r. ... 199
2.4.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV1933 r., Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniu 15 IV 1934 r. oraz zatwierdzonego przez XIV Zjazd Walny w dniach 11–12 V 1934 r., nadanego przez Radę Ministrów 8 IV 1936 r. ... 199

Rozdział III
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

3.1. Obietnica i Prawo Zucha ... 221
3.1.1. Obietnica Zucha ... 221
3.1.1.1. Rota obietnicy zucha zatwierdzona Rozkazem Głównej Kwatery Żeńskiej L. 1 z dnia 12 II 1926 r. ... 221
3.1.1.2. Rota obietnicy zucha uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 2 XII 1934 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 10 I 1935 r. ... 221
3.1.2. Prawo Zucha ... 221
3.1.2.1. Treść prawa zucha zatwierdzona Rozkazem Głównej Kwatery Żeńskiej L. 1 z dnia 12 II 1926 r. ... 221
3.1.2.2. Treść prawa zucha uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 2 XII 1934 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 10 I 1935 r. ... 222
3.2. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie ... 222
3.2.1. Przyrzeczenie ... 222
3.2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP z dnia 10 VIII 1919 r., uchwalona przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r. oraz uchwalona przez X Nadzwyczajny Zjazd Walny ZHP w dniu 27 IV 1930 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r. ... 222
3.2.1.2. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r. ... 222
3.2.1.3. Rota przyrzeczenia drużyn mniejszościowych 1933 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika ZHP L.9 z dnia 24 IV 1933 r. ... 223
3.2.2. Prawo Harcerskie ... 223
3.2.2.1. Treść prawa harcerskiego, zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP z dnia 10 VIII 1919 r., uchwalona przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r. ... 223
3.2.2.2. Rozkaz Naczelnictwa ZHP, w sprawie przestrzegania prawa harcerskiego, 1920 r. ... 223
3.2.2.3. Treść prawa harcerskiego, 1930 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r. ... 224
3.2.2.4. Uchwały IX Zjazdu Walnego ZHP w sprawie prawa harcerskiego, 1933 r. ... 224
3.2.2.5. Treść prawa harcerskiego, 1932 r. uchwalona przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r. ... 224
3.3. Zobowiązanie i oświadczenie instruktorskie ... 225

3.3.1. Projekt zobowiązania instruktorskiego, Naczelna Rada Harcerska, 1919 r. 225
3.3.2. Oświadczenie instruktorskie z 1920 r. zatwierdzone rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 28 z maja 1920 r. oraz rozkazem Naczelnictwa ZHP L.29 z 25.VI.1920 r. 225
3.4. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane 226
3.4.1. Komentarz według legitymacji Janiny Antoniewiczówny, dotyczący prawa skautowego, 1911 r. 226
3.4.2. Komentarz umieszczony w „Skaucie", dotyczący prawa skautowego, 1911 r. 228
3.4.3. Komentarz Mieczysława Schreibera i Eugeniusza Piaseckiego, dotyczący prawa harcowego,1912 r. 229
3.4.4. Komentarz Roberta Baden-Powella, dotyczący obietnicy i prawa skautowego, 1913 r. 231
3.4.5. Komentarz Jana Zawady, dotyczący przyrzeczenia i prawa skautowego, 1913 r. 232
3.4.6. Komentarz Naczelnictwa Skautowego, dotyczący prawa skautowego, 1914 r. 244
3.4.7. Komentarz Stanisława Sedlaczka, dotyczący przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1920 r. 246
3.4.8. Odezwa Naczelnictwa ZHP w sprawie czwartego punktu prawa harcerskiego, 1923 r. 250
3.4.9. Rozkaz Naczelnictwa ZHP w sprawie poznawania i rozważania punktów Prawa Harcerskiego w określonym miesiącu roku, 1924 r. 251
3.4.10. Uchwała VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie spełniania obowiązków codziennych wynikających z przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1927 r. 252
3.4.11. Komentarz Naczelnictwa ZHP, dotyczący prawa harcerskiego, 1930 r. 252
3.4.12. Wniosek uchwalony przez XVI Zjazd Walny ZHP, dotyczący rewizji komentarza do przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1936 r. 253

Część II
Czas próby 1939–1944

Rozdział I
Dokumenty ideologiczne i programowe „Organizacji Harcerek", („Związku Koniczyn"), „Bądź Gotów"

1.1. Wytyczne Komendy Pogotowia Harcerek, w sprawie roli służby w harcerstwie 257
1.2. Instrukcje Komendy Pogotowia Harcerek, dotyczące postawy w służbie 258
1.3. Instrukcja Komendy Pogotowia Harcerek, dla kurierek, 1940 r. 259
1.4. Ogniwa 260
1.4.1. Wytyczne Komendy Pogotowia, w sprawie pracy zespołów młodzieżowych „Ogniw", 1942 r. 260
1.4.2. List okólny Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie organizacji „Ogniw", 1943 r. 261
1.4.3. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie wysyłania książek przez „Ogniwa", 1943 r. 262
1.4.4. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie organizowania rozrywek kulturalnych przez „Ogniwa", 1943 r. 262
1.4.5. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie kształcenia kierowniczek „Ogniw" 263

1.5. List okólny Komendantki Pogotowia „Związku Koniczyn", do Komendantek „Związku Koniczyn" w sprawie ochrony dziewcząt, 1942 r. ... 265
1.6. Samopomoc młodzieży ... 266
1.6.1. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów', w sprawie samopomocy młodzieży. Instrukcja I – ogólna ... 266
1.6.2. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie samopomocy młodzieży. Instrukcja II – organizacyjna ... 267
1.6.3. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie samopomocy młodzieży. Instrukcja III – w sprawie samoobrony ... 267
1.7. List okólny Komendantki Pogotowia „Związku Koniczyn" do Komendantek „Związku Koniczyn", w sprawie informacji o młodzieży, 1943 r. ... 268
1.8. Instrukcje szkoleniowe, Komendy Pogotowia „Bądź Gotów", dla grup wyjazdowych, 1943–1944 r. ... 269
1.9. Instrukcja Komendy Pogotowia, w sprawie pracy zespołów harcerek wcielonych do Wojskowej Służby Kobiet, 1943 r. ... 270
1.10. Rozkaz Komendantki Pogotowia, „Terminy", podjęcia służby w okresie przełomowym, 1944r. ... 271
1.11. Pismo Komendy Pogotowia Harcerek przesłane Komendantom Chorągwi, w sprawie oceny dorobku przedwojennego i wojennego ... 272
1.12. Sprawozdanie Naczelniczki Harcerek Marii Krynickiej, za okres 1939–1945, z 1967 r. ... 273
1.13. Zamiast sprawozdania ... 275

Rozdział II
Dokumenty ideologiczne i programowe „Szarych Szeregów"

2.1. Wytyczne działalności „Szarych Szeregów", prawdopodobnie 1940 r. ... 281
2.2. Podręcznik dotyczący służby kierowników pracy, z 1941 r. ... 288
2.3. Notatki Floriana Marciniaka, w sprawach ogólnych i programowych, z 1941/1942 r. ... 299
2.3.1. Notatka 1 ... 300
2.3.2. Notatka 2 ... 301
2.3.3. Notatka 3 ... 302
2.3.4. Notatka 4 ... 302
2.3.5. Notatka 5 ... 303
2.4. Artykuł w sprawie młodzieży rzemieślniczo-robotniczej, 1942 r. ... 304
2.5. Instrukcja Szarych Szeregów, dotycząca Akcji „N", 1941 r. ... 305
2.6. Akcja „M"
2.6.1. Katechizm, Marszałek Leon „Adam", Stanisław Broniewski „Orsza", 1943 r. ... 308
2.6.2. Instrukcja przekazywania Katechizmu, 1943 r. ... 309
2.6.3. Modlitwa wydana w ramach Akcji „M", 1943 r. ... 310
2.6.4. Projekt ulotki omawiającej pierwszy punkt Katechizmu Akcji „M", 1942 r. ... 311
2.6.5. Sprawozdanie Stanisława Broniewskiego „Orszy", z Akcji „M", 1942 r. ... 311
2.6.6. Referat, Jerzego Kozłowskiego „Jurwisia", dotyczący Akcji „M", w 1943 r. ... 313
2.6.7. Sprawozdanie, Jerzego Kozłowskiego „Jurwisia", z działalności „M"-u, 1943 r. ... 317
2.7. Przemówienie Floriana Marciniaka z odprawy komendantów, dotyczące charakterystyki pracy w „Szarych Szeregach", 1943 r. ... 320
2.8. Wyjątki z odprawy Pasieki, dotyczące Programu pracy „Szarych Szeregów", 1943 r. ... 322
2.9. Referat Marszałka Leona „Adama", dotyczący zagadnienia polskiego charakteru narodowego, 1943 r. ... 327

2.10. Protokół Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia", z odprawy komendantów w sprawie programu, 1943 r. ... 328
2.11. Artykuł, Stefana Mirowskiego „Bolka", w sprawie nowego systemu karania w organizacji, 1943 r. ... 333
2.12. Artykuł, Stefana Mirowskiego „Bolka", w sprawie stosunku chłopców do dziewcząt, 1943 r. ... 335
2.13. Referat na Radę Wychowawczą przy Grupach Szturmowych Pasieki, dotyczący spraw psychicznego i materialnego przygotowania kadry na moment przełomu 1944 r. ... 337
2.14. Materiały Stanisława Broniewskiego „Witolda", z odprawy Pasieki, na temat zagadnienia odbudowy Związku, 1944 r. ... 340
2.15. Rozkaz Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemińskiego", wyjątki dotyczące zadań i celów służby Szarych Szeregów w Armii Krajowej, 1944 r. ... 344
2.16. Rozkaz Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia", zadania Szarych Szeregów, w okresie 66, 1944 r. ... 345
2.17. Relacja Aleksandra Kamińskiego, dotycząca działalności harcerstwa w czasie II wojny światowej, 1946 r. ... 348

Rozdział III
Dokumenty ideologiczne i programowe „Hufców Polskich"

3.1. Publikacja Stanisława Sedlaczka, Zarys podstaw ideowych i organizacyjnych Harcerstwa, Próby, 1941 r. ... 353
3.2. Raport, Tadeusza Chciuka „Celta", o stanie organizacji „Harcerstwo Polskie", 1942 r. ... 416
3.3. Służba pomocnicza ... 417
3.3.1. Ogólna Tymczasowa Instrukcja w sprawie szkolenia Oddziałów Pomocniczych ... 417
3.3.2. Instrukcja młodzieżowa, dotycząca służby pomocniczej młodzieży męskiej od lat 12–13 ... 418
3.4. Artykuły w sprawie:
3.4.1. celów i metody, 1943 r. ... 419
3.4.2. katolicyzmu i polskości, 1943 r. ... 420
3.4.3. idee ruchu „Hufców Polskich", 1944 r. ... 421

Rozdział IV
Dokumenty dotyczące stosunków „Szarych Szeregów", „Organizacji Harcerek" („Związku Koniczyn") „Bądź Gotów", „Hufców Polskich", Związku Walki Zbrojnej, Armii Krajowej

4.1. Stosunki organizacji „Wigry" z „Szarymi Szeregami" ... 423
4.1.1. Rozkaz Stanisława Broniewskiego, „Orszy", w sprawie organizacji „Wigry", 1941 r. ... 423
4.1.2. Oświadczenie Stanisława Broniewskiego „Orszy" przesłane do Czesława Tomasika, „Wiśniewskiego", 1942 r. ... 424
4.2. Stosunki „Hufców Polskich" z „Szarymi Szeregami" ... 425
4.2.1. Oświadczenie przedstawicieli hufców „Wola" z ZHP i HP, w sprawie wspólnej deklaracji,1941 r. ... 425
4.2.2. Odpowiedź Stanisława Broniewskiego „Orszy" na oświadczenie przedstawicieli hufców „Wola" z ZHP i HP, 1942 r. ... 426

4.2.3. Zapisy z rozmów instruktorów „Hufców Polskich" i „Szarych Szeregów", w sprawie zjednoczenia, 1943 r. ... 427
4.2.3.1. Rozmowa z dn. 17.IV.43 ... 427
4.2.3.2. Rozmowa z dn. 1.V.43 ... 427
4.2.3.3. Rozmowa z dn. 10.V.43 ... 428
4.2.4. Pisma w sprawie organizacji rozmów ... 428
4.2.4.1. Pismo Kazimierza Burmajstera „Kazimierza" z „Hufców Polskich" do „Szarych Szeregów", 1943 r. ... 428
4.2.4.2. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r. ... 428
4.2.4.3. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r. ... 429
4.2.4.4. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r. ... 429
4.2.4.5. Pismo Naczelnika „Hufców Polskich" do „Szarych Szeregów", 1943 r. ... 429
4.2.4.6. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r. ... 430
4.2.4.7. Pismo Naczelnika „Hufców Polskich" do „Szarych Szeregów", 1943 r. ... 431
4.2.4.8. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r. ... 433
4.2.5. Projekt regulaminu Harcerskiego Komitetu Porozumiewawczego ... 433
4.2.6. Porozumienia „Hufców Polskich" i „Szarych Szeregów" ... 434
4.2.6.1. z dnia 26.V.1944 r. ... 434
4.2.6.2. z dnia 1.VI.1944 r. ... 434
4.2.6.3. z dnia 1.VI.1944 r. ... 435
4.2.6.4. z dnia 7.VI.1944 r. ... 435
4.2.7. Informacja, Stanisława Broniewskiego „Witolda" na temat rozmów z Hufcami Polskimi, 1944 r. ... 436
4.2.8. Dokument komisji zjednoczeniowej „Szarych Szeregów" i „Hufców Polskich" w sprawie technicznego połączenia obu organizacji ... 436
4.3. Stosunki konspiracyjnych organizacji harcerskich z władzami na emigracji ... 438
4.3.1. Wytyczne Kazimierza Sosnkowskiego, „Józefa Godziemby" w sprawie wykorzystania harcerstwa na terenie kraju, 1939/1941 ... 438
4.3.2. Depesza, Tadeusza Chciuka „Celta", w sprawie opisu dla rządu w Londynie, sytuacji harcerstwa w Polsce, 1942 r. ... 438
4.3.3. Wyciąg z Meldunku Organizacyjnego „półrocznego", nr 220 Komendy Głównej Armii Krajowej – za okres 1 marca 1943–31sierpnia 1943 r. dla Naczelnego Wodza w Londynie ... 439
4.3.4. List Stanisława Broniewskiego „Witolda" do Komitetu Naczelnego w sprawie opisu organizacji, 1944 r. ... 440
4.3.5. List Szarych Szeregów do Skautingu Brytyjskiego, 1944 r. ... 452
4.3.6. List Naczelnictwa „Szarych Szeregów" do Naczelnego Komitetu Harcerskiego w Londynie, 1944 r. ... 453
4.4. Stosunki organizacji harcerskich z wojskiem ... 455
4.4.1. Wyciągi z meldunków półrocznych organizacyjnych Komendanta Głównego ZWZ-A.K., dotyczące organizacji harcerskich, 1940–1942 r. ... 455
4.4.1.1. Meldunek Nr 37 z dn. 21.XI.1940 r. ... 455
4.4.1.2. Meldunek Nr 63 z dn. 1.IV.1941 r. ... 455
4.4.1.3. Meldunek Nr 79 za czas od 1.III.–1.IX.1941 r. ... 455
4.4.1.4. Meldunek Nr 118 za czas od 1.IX.1941 do 1.III.1942 r. ... 456
4.4.1.5. Meldunek Nr 170 za czas od 1.III. do 31.VIII.1942 r. ... 456

4.4.2. Rozkaz Jana Nowaka-Jeziorańskiego, „J. Nowaka" w sprawie odtworzenia sił zbrojnych, 1942 r. ... 457
4.4.3. Wyciągi z meldunków półrocznych organizacyjnych Komendanta Głównego ZWZ-A.K. dotyczące organizacji harcerskich, 1942–1943 r. ... 459
4.4.3.1. Meldunek Nr 190 za czas od 1.IX.1942 do 1.III.1943 r. ... 459
4.4.3.2. Meldunek Nr 200 za czas od 1.III do 31.VIII.1943 r. ... 459
4.4.4. Rozkaz Komendy Głównej Sił Zbrojnych w Kraju, w sprawie wykorzystania środowiska „Szarych Szeregów", 1944 r. ... 462

Rozdział V
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

5.1. Przyrzeczenie Szarych Szeregów ... 465
5.1.1. Rota przyrzeczenia Szarych Szeregów według Komisji Historycznej ZHP, 1939 r. ... 465
5.1.2. Rota przyrzeczenia Szarych Szeregów według Stanisława Broniewskiego, „Orszy", 1982 r. ... 465
5.1.3. Notatka zawierająca tekst ślubowania Szarych Szeregów ... 466
5.1.4. Rota przyrzeczenia według Rozkazu Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z dnia 13 IV 1944 r. ... 466
5.2. Komentarze do Harcerskich Kodeksów ... 467
5.2.1. Komentarz Jana Mauersbergera dotyczący prawa harcerskiego, 1942 r. ... 467
5.2.2. Komentarz Józefiny Łapińskiej dotyczący prawa harcerskiego, 1943 r. ... 469
5.2.3. Artykuł z pisma „Patrol", dotyczący przyrzeczenia harcerskiego, 1943 r. ... 472
5.2.4. Komentarz Stefana Mirowskiego „Bolka", dotyczący prawa harcerskiego, 1943/1944 r. ... 474
5.2.5. Dookreślenie Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemińskiego" z dnia 13 IV 1944 r., dotyczące dziesiątego punktu prawa harcerskiego ... 475

Bibliografia ... 477
Załącznik 1. Spis źródeł tomu pierwszego ... 481
Załącznik 2. Chronologiczny wykaz Zjazdów ZHP w latach 1920–2014 ... 515
Załącznik 3. Chronologiczny wykaz Statutów ZHP ... 517

Od Wydawcy

Historycy dziejów Związku Harcerstwa Polskiego, pedagodzy, socjolodzy, instruktorzy harcerscy i te osoby, które chcą poznać dokumentalną historię organizacji, jej system wychowawczy, metodę harcerską, rozwój, problemy, sposoby walki z okupantem, jej losy w trudnym czasie sowieckiego zniewolenia i zbyt długim okresie socjalistycznych wypaczeń, wreszcie w czasie przełomu i postsocjalistycznych przemian, otrzymują unikatowe opracowanie Katarzyny Marszałek pt. *Wybór źródeł do dziejów ZHP 1918–2014*.

Oryginalne dokumenty, które w dużej części publikowane są po raz pierwszy, pozwolą czytelnikowi uświadomić sobie swoją niewiedzę w zakresie historii harcerstwa, zweryfikować źródła, opinie na temat zachodzących na przestrzeni lat przeobrażeń organizacji i ich oceny. Trzytomowy zbiór, zawierający uchwały, sprawozdania, rozkazy, notatki, komentarze itp. druki oraz statuty, z pewnością otworzy nowe obszary do badań naukowych.

Harcmistrz Aleksander Kamiński, wybitny pedagog społeczny, o harcerstwie pisał, że:

> […] jest w Polsce już od lat jednym z najżywszych czynników pedagogicznych, które wpływ swój wywarło na wiele odcinków życia wychowawczego w Polsce (szkoła, wychowanie fizyczne, internaty itd.)[1].

Publikacja będzie pomocna w refleksji nad zjawiskiem, jakim jest harcerstwo – nad jego całokształtem i poszczególnymi obszarami działalności. Jeśli tak się stanie, książka spełni oczekiwania autorki i wydawcy.

Wojciech Śliwerski

[1] A. Kamiński, *Skauting i harcerstwo. Wybór pism, charakteryzujących ruch młodzieżowy i system wychowawczy*, maszynopis pracy magisterskiej, Łódź 1946, druk: Impuls, Kraków (w druku).

Wprowadzenie

Działalność i historia Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP) są tematem licznych opracowań, są to zazwyczaj:

– wspomnienia harcerek i harcerzy, drużyn, kręgów;
– syntetyczne opracowania poszczególnych okresów dziejów organizacji;
– wybory źródeł dziejów ZHP obejmujące fragment, jego działalności.

Na rynku księgarskim dostępne są także wznowienia książek harcerskich z dawnych lat, wśród których wyróżnia się seria opracowana przez Oficynę Wydawniczą „Impuls" pod hasłem „Przywrócić Pamięć".

Brak jest – w moim odczuciu – opracowania, które zawierałoby zbiór oryginalnych źródeł dotyczących dziejów ZHP, od chwili powstania stowarzyszenia do czasów współczesnych. Dlatego podjęłam próbę opracowania *Wyboru źródeł do dziejów ZHP,* ujętego w trzech tomach. Opublikowanie niniejszych źródeł ma na celu udostępnienie szerszemu gronu czytelników materiałów dostępnych jak dotąd nielicznym. Chciałabym w ten sposób ułatwić zainteresowanym osobom studia nad dziejami ZHP, poprzez samodzielną lekturę i własną interpretację zgromadzonych dokumentów.

W niniejszym opracowaniu umieściłam źródła odnalezione podczas kwerend przeprowadzonych w latach 2005–2014 w zasobach Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN); Biblioteki i Archiwum Muzeum Harcerstwa w Warszawie (MH); w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (UW); Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie; w Bazie Internetowych Systemów Aktów Prawnych – ISAP; stronach internetowych ZHP, oraz we wcześniejszych publikacjach zwartych zawierających źródła[1].

Na niniejszy *Wybór źródeł do dziejów ZHP* składają się następujące tomy:

– pierwszy *Utworzenie i czas próby ruchu harcerskiego (1918–1944),* składający się z dwóch części *Utworzenie i rozwój ogólnopolskiego ZHP (1918–1939)* oraz *Czas próby (1939–1944)*;
– drugi *Walka, sowietyzacja, odwilż, kryzys i upadek (1944–1988)* złożony z trzech części *Walka o kształt harcerstwa (1944–1947)*; *Sowietyzacja harcerstwa (1948–1955)*; *Odwilż, harcerstwo w socjalizmie, kryzys i upadek (1956–1988)*;
– trzeci *Odrodzenie, lata demokracji (1989–2014)*, stanowiący część szóstą.

[1] Wykaz tych publikacji znajduje się we wprowadzeniu do każdego tomu. Część zebranych materiałów wykorzystałam do napisania pracy doktorskiej pt. Zmiany harcerskiej pedagogii w Polsce w XX wieku, pod kierunkiem dr hab. M. Kuchcińskiej prof. UKW, na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Okresy omówione w poszczególnych częściach zostały wyodrębnione w oparciu o periodyzacje historii harcerstwa Olgierda Fietkiewicza, Mariana Miszczuka[2] i Bogusława Śliwerskiego[3].

Ze względu na obszerność i dużą liczbę materiałów dotyczących dziejów ZHP, zrezygnowałam z zamieszczenia ich wszystkich i skoncentrowałam się tylko na wybranych, dlatego każda część niniejszego zbioru źródeł zawiera dokumenty sklasyfikowane według następujących kategorii:

- Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz pozjazdowe decyzje władz ZHP (ze względu na obszerność materiałów źródłowych zamieściłam tu tylko źródła odnoszące się do ideologii ZHP, pomijając np. sprawy dotyczące finansów stowarzyszenia, odznak, wydawnictw. Uchwały, wnioski i stanowiska dotyczące Statutów i Harcerskich Kodeksów umieściłam w rozdziałach ich dotyczących.);
- Statuty ZHP;
- Harcerskie Kodeksy.

W latach 1939–1944, 1944–1955, ze względu na uwarunkowania historyczne, nie można było zastosować tego klucza.

Zamieszczone źródła cechuje różnorodność nazw. Celem ich ujednolicenia w spisie treści nie podaję oryginalnych tytułów dokumentów tylko uogólnione nazwy według następującego klucza:

- rodzaj dokumentu (informacja, wnioski, zaproszenie, uchwały, ustalenie, list, artykuł, komentarz, rozkaz, rota i inne);
- twórca (imię i nazwisko lub nazwa np. Zjazd Walny ZHP, Rada Naczelna); pomijam tytuły i stopnie naukowe oraz stopnie instruktorskie;
- informacja na temat treści danego dokumentu.

Oryginalne nazwy źródeł zostały umieszczone na początku każdego prezentowanego dokumentu oraz w *Spisie Źródeł* (Załącznik nr 1). Podaję również miejsce dostępu do źródła, używając dookreśleń: dostęp AAN w Warszawie[4], MH w Warszawie[5], zasoby własne i inne.

Ze względu na zły stan fizyczny niektórych źródeł, np. blaknięcie tekstu umieszczonego na bibułce, kalce, kruszenie się papieru, czy też niska jakość druku, większość dokumentów została przeze mnie przepisana z zachowaniem oryginalnej pisowni, stylistyki źródła. W sytuacji ubytków w dokumencie lub niemożliwości odczytania go w przepisanym tekście wstawiałam wielokropek a w przypisie starałam się określić orientacyjną liczbę brakujących/nieczytelnych wyrazów. Tam gdzie stan dokumentu na to pozwolił zamieściłam skany dokumentów.

Dla ułatwienia lektury i ewentualnych dalszych poszukiwań na końcu niniejszego opracowania umieściłam *Chronologiczny wykaz Zjazdów ZHP* (Załącznik 2) oraz *Chronologiczny wykaz Statutów ZHP* (Załącznik nr 3).

Tom I
Utworzenie ogólnopolskiego ZHP i czas próby ruchu harcerskiego (1918–1944)

Tom ten składa się z dwóch części.

Część pierwsza *Utworzenie i rozwój ogólnopolskiego ZHP (1918–1939)* zawiera wybór materiałów źródłowych opracowanych w wyniku kwerendy w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Muzeum Harcerstwa w Warszawie oraz z zasobów własnych.

---

[2] Patrz: O. Fietkiewicz, M. Miszczuk, *W sprawie periodyzacji historii harcerstwa*, „Harcerstwo" nr 1, 1981 r., s. 45–48.

[3] Patrz: B. Śliwerski, *Przyrzeczenie harcerskie*, Oficyna Wydawnicza „Impuls", Kraków 2009, s. 10.

[4] Archiwum Akt Nowych w Warszawie, ul. Hankiewicza 1.

[5] Muzeum Harcerstwa w Warszawie, ul. Konopnickiej 6.

W zbiorach **Archiwum Akt Nowych w Warszawie** znajdują się następujące zespoły poświęcone w całości działalności ZHP:

- zespół 76, Archiwum Związku Harcerstwa Polskiego, lata 1913–1939;
- zespół 1997, Związek Harcerstwa Polskiego. Hufiec Praga-Nowa w Warszawie, lata 1957–1961;
- zespół 1523, Związek Harcerstwa Polskiego. Oddział we Francji, lata 1945–1948.

Z wyżej wymienionych zespołów kwerendą na potrzeby tej publikacji został objęty **zespół 76, Archiwum Związku Harcerstwa Polskiego, lata 1913–1939**.

Materiały do tego zespołu „W swej podstawowej masie, zostały przekazane do Archiwum Akt Nowych przez Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w styczniu 1956 r. ilość tych akt określono (wg protokołu przejęcia) na około 57 mb, daty krańcowe akt 1918–1939 (poz. Ks. Nabytków 208). Bliższa analiza materiału aktowego wykazała jednak, że w tej liczbie mieściły się również akta organizacji skautowych i harcerskich, stanowiące materiały zespołu. Część przekazanych akt, a mianowicie anteriora zespołu oraz akta Związku Harcerstwa z okresu 1918–1925 stanowiły uprzednio zasób Centralnego Archiwum Harcerskiego i nosiły wyraźne ślady prac porządkowych przeprowadzonych przez to Archiwum (...)"[6].

Zespół uzupełniono jeszcze trzykrotnie:

„1) wysegregowanymi z akt przekazanych w drodze rewindykacji ze Związku Radzieckiego aktami harcerskimi z lat 1930–1939 w ilości 1 paczki (poz. 313 księgi nabytków) oraz

2) przekazanymi przez Centralne Archiwum Wojskowe aktami ZHP w ilości woj. 2,5 mb.akt[7]".

Trzecie uzupełnienie nie zostało odnotowane w Inwentarzu. Luzem dodano do niego liczący dziesięć stron spis tych akt, bez podania daty uzupełnienia.

Jak zauważają osoby opracowujące Inwentarz zespołu: „Akta przekazano do AAN w bardzo złym stanie. Większość z nich stanowiła kompletny rozsyp, dotyczy to zwłaszcza akt Związku Harcerstwa Polskiego z lat 1925–1939[8]. (...) Duży ich procent uległ poważnym uszkodzeniom mechanicznym i zarażeniu pleśnią. Postępujący proces zniszczenia przyśpieszył (zły gatunek papieru) przeważnie bibułka oraz słaba technika sporządzania pisma (kalka, często ołówek). W poważnej części akt spostrzega się blaknięcie tekstu i kruszenie papieru"[9]. Niestety do tej pory (2014 r.) nie wykonano mikrofilmów, a podczas mojej kwerendy niektóre dokumenty rozpadały się w rękach.

Przy układaniu akt zespołu w 1960 roku, „(...) przyjęto strukturę organizacyjną Związku z 1938 (...), nadając aktom każdej komórki organizacyjnej układ logicznie wyrozumowany według stosowanego powszechnie schematu, a więc dzieląc akta na materiały normatywne, organizacyjne, dot. planowania i sprawozdawczości, korespondencję ogólną. Jednocześnie tam, gdzie było to możliwe w ramach przyjętego układu, zrekonstruowano fragmenty dawnej kancelarii, stanowiące z punktu widzenia badań nad kancelarią dwudziestolecia, charakterystyczny przykład. Prace porządkowe polegały na dokonaniu segregacji wg trzech głównych trzonów: Naczelnictwo, Główna Kwatera Harcerek i Główna Kwatera Harcerzy, a w tych ramach wg komórek organizacyjnych oraz utworzeniu nowych i zrekonstruowaniu starych jednostek archiwalnych. Rezultatem wykonanych prac porządkowych jest inwentarz[10]." Oto schemat układu inwentarza ZHP:

[6] K. Sosnowska, M. Tarakanowska, R. Wojciechowska, *Inwentarz 76/II Archiwum Związku Harcerstwa Polskiego z lat 1913–1939*, Warszawa 1960, s. 10–11. dostęp AAN w Warszawie.
[7] Tamże, s. 10–11.
[8] Tamże, s. 17–18.
[9] Tamże, s. 18.
[10] Tamże, s. 17–18.

Nazwa	Sygnatura
I. Organizacja skautowa w latach 1913–1920	**1–295**
Naczelna Komenda Skautowa we Lwowie	**1**
Komenda Naczelna ZHP	**2–79**
Akta dotyczące organizacji	2–20
Korespondencja ogólna	21–39
Akta dotyczące działalności okręgów	40–75
Związek Skautek Polskich (akta w układzie chronologicznym)	76–78
Polska Organizacja Skautowa w Piotrkowie	**79–125**
Akta dotyczące organizacji	79–97
Sprawy osobowe harcerzy	98–103
Korespondencja ogólna	104–125
Naczelnictwo Harcerskie w Kijowie	**126–168**
Akta dotyczące organizacji	126–140
Kursy, kolonie, instruktorzy	141–150
Akta dotyczące działalności okręgów	151–168
Naczelnictwo Harcerskich Drużyn Wielkopolskich	**169**
Naczelny Inspektorat Harcerski	170–243
Akta dotyczące organizacji	170–185
Korespondencja ogólna	186–199
Pogotowie harcerek, kursy, kolonie	200–211
Akta dotyczące działalności okręgów	212–243
Batalion harcerski	**244–289**
Akta dotyczące organizacji	244–249
Korespondencja	250–259
Raporty	260–265
Rodowody	266–270
Sprawy osobowe	271–289
Tymczasowa Komisja Wyszkolenia Wojskowego Młodzieży (akta w układzie chronologicznym)	**290–295**

II. Władze Naczelne i Naczelnictwo ZHP 1918–1939	**296–1157**
Naczelna Rada Harcerska Protokoły, materiały i wnioski na Zjazd NRH	**296–306**
Zjazdy Walne Protokoły	**307–333**

Nazwa	Sygnatura
Akta Przewodniczących Gabinet Gen.Hallera Akta Woj. Grażyńskiego	**334–352**
Sekretariat Generalny	**353–563**
Akta dotyczące organizacji	353–364
Protokóły Zebrań	365–368
Programy prac i sprawozdania	369–391
Sprawozdania i korespondencja z Zarządami Oddziałów i Komendami Chorągwi	392–400
Korespondencja do r.1925	401–441
Korespondencja ogólna oraz materiały dotyczące organizacji	401–412
Korespondencja z władzami i instytucjami państwowymi, społecznymi, redakcjami, sądami.	413–419
Korespondencje wewnętrzne i materiały różne	420–441
Korespondencja od r. 1925	442–515
Korespondencja ogólna /układ chronologiczny/	442–464
Korespondencja układ rzeczowy	465–515
Dzienniki korespondencyjne	516–528
Centralne Muzeum	529–561
Centralne Archiwum Harcerskie	562–563
Dział Duszpasterstwa	**564**
Komisja odznaczeń	565
Komisja Główna Harcerzy z Czasów Walk o Niepodległość protokół, sprawozdanie, korespondencja	**566–570**
Dział Zagraniczny	**571–661**
Akta dotyczące organizacji	571–578
Przedstawicielstwo ZHP na zewnątrz (placówki, udział w konferencjach i zlotach, szkolenie)	579–596
Korespondencja ogólna dotycząca całości pracy zagranicznej	597–602
Korespondencja z Międzynarodowym Ruchem Skautowym i Zw. Skautów Słowiańskich	603–620
Sprawy finansowe	621–624
Artykuły i Książki	625–628
Korespondencja z organizacjami skautowymi	629–661
Dział Zarządów Oddziałów i Kół Przyjaciół Harcerstwa (układ alfabetyczno-rzeczowy)	**662–730**
Dział Prasy i Propagandy	**731–763**
Harcerska Agencja Prasowa Biuletyny, wycinki prasowe	731–749

Nazwa	Sygnatura
Referat fotograficzny	750
Referat Radiowy Kroniki radiowe	751–757
Referat Filmowy	758–763
Dział Skarbowy	**764–844**
Instrukcje	764–766
Budżety i bilanse	767
Korespondencja	768–818
Listy płac Naczelnictwa	813–814
Komitet Budowy Domu im. Michaliny Mościckiej	815–820
Komisja Loterii Fantowej	821–843
Komitet Budowy Stanicy Harcerskiej	844
Centralne Komisje Dostaw Harcerskich	**845–847**
Harcerskie Biuro Wydawnicze „Na Tropie”	**848–927**
Dział Wydawniczy	848–849
Harcerskie Biuro Wydawnicze	850–856
„Na Tropie”	857–862
Akta poszczególnych redakcji	863–900
Rękopisy i maszynopisy wydawnictw /układ alfabetyczny według autorów/	901–927
Komisje i Komitety	**928–930**
Kursy	**931–932**
Naczelny Sąd Harcerski	**933–941**
Zloty Krajowe	**942–1074**
I Zlot w Warszawie 1924 r. Akta dotyczące organizacji Zgłoszenie drużyn zlotowych	942–954
II Ogólnopolski Zlot Harcerek w Wyszkowie n/Bugiem	955–970
II Zlot Narodowy Harcerzy w Poznaniu 1929 r. Akta dotyczące organizacji Zgłoszenia drużyn zlotowych Korespondencja dotycząca likwidacji zlotu	971–984
Jubileuszowy Zlot Harcerstwa w Spale 1935 r.	**985–1074**
Komitet organizacyjny	985–986
Komenda Naczelna Zlotu Protokół, korespondencja ogólna	987–998

Nazwa	Sygnatura
Naczelne Kwatermistrzostwo Zlotu Akta dotyczące organizacji Korespondencja ogólna Akta dotyczące działalności Wydziałów Kwatermistrzostwa	999–1011
Zlotowa Służba Zdrowia	1012–1013
Szefostwo Prasy, Propagandy i Reprezentacji Akta dotyczące organizacji Akta redakcyjne Akta dotyczące organizacji Wystawy	1014–1022
Komenda Zlotu Harcerek Akta dotyczące organizacji Korespondencja ogólna Akta dotyczące działalności wydziałów Komendy	1023–1050
Komenda Zlotu Harcerzy Akta dotyczące organizacji Korespondencja ogólna Akta dotyczące działalności wydziałów Komendy	1051–1074
Zloty Międzynarodowe	**1075–1157**
Zlot Skautów Słowiańskich w Pradze 1931 r. Akta dotyczące organizacji Wykaz uczestników	1075–1096
Międzynarodowy Zlot Skautów Wodnych w Garczynie 1932 r. Akta dotyczące organizacji Wydawnictwa zlotowe	1097–1100
Inne zloty	1101–1110
Jamboree w Londynie 1920 r. Akta dotyczące organizacji Korespondencja ogólna	1111–1112
Jamboree w Kopenhadze 1924 r. Akta dotyczące organizacji oraz korespondencje Zgłoszenia uczestników Wycinki prasowe	1113–1117
Jamboree w Birkenhead 1929 r. Akta dotyczące organizacji Spisy i zgłoszenia uczestników	1118–1133
Jamboree w Gödollö 1933 r. Akta dotyczące organizacji Wykazy i arkusze ewidencyjne uczestników	1134–1150
Jamboree w Hadze 1937 r. Akta dotyczące organizacji Zgłoszenia uczestników	1151–1157

Nazwa	Sygnatura
III. Główna Kwatera Harcerzy 1918–1939	**1158–1954**
Akta Naczelnika Harcerzy	**1158–1165**
Sekretariat	**1166–1273**
Korespondencja ogólna	1166–1196
Listy okólne Gł. Kwatery	1197–1213
Listy okólne Komend Chorągwi	1214–1223
Wydział Organizacyjny	**1224–1470**
Akta dotyczące organizacji Gł. Kw. Harcerzy	1224–1233
Protokół z zebrań odpraw, korespondencja ogólna	1234–1257
Akta dotyczące działalności poszczególnych chorągwi	1258–1312
Raporty i sprawozdania roczne Komend Chorągwi, drużyn, wizytacje	1313–1398
Statystyka, rejestracja drużyn, stopnie instruktorskie	1399–1424
Ref. Pracy	1425–1470
Korespondencja ogólna	1425–1433
Podania o pracę	1434–1445
Karty rejestracyjne bezrobotnych, Harcerskie ośrodki pracy: Rudołtowice Spała Biała-Glinka	1446–1470
Wydział Ogólny Korespondencja ogólna Akcje letnie – kursy	**1471–1492**
Wydział Drużyn Program, rozkazy, listy okólne Korespondencja dotycząca pracy drużyn	**1493–1509**
Wydział Starszo-Harcerski	**1510–1549**
Akta dotyczące organizacji	1510–1523
Regulaminy, raporty	1524–1532
Działalność Zrzeszeń Starszo-Harcerskich na terenie Chorągwi	1533–1538
Kursy	1539–1549
Wydział Wykonawczy Starszego Harcerstwa Akta dotyczące organizacji Korespondencja ogólna Zjazdy Starszego Harcerstwa Konferencje, zloty	**1550–1574**
Wydział Kształcenia Starszyzny	**1575–1579**
Wydział Żeglarski	**1580–1590**
Wydział Obozów i Turystyki	**1591–1662**
Akcja letnia	1591–1615

Nazwa	Sygnatura
Raporty przed i powakacyjne	1616–1645
Wizytacje	1646–1648
Referat obozów K.O.P	1649–1662
Wydział Przysposobienia Wojskowego	**1663–1717**
Korespondencja	1663–1671
Akta dotyczące organizacji	1672–1687
Zawody Strzelecko-łuczne	1688–1707
Kursy i obozy	1708–1717
Wydział Wychowania Fizycznego Harcerskie Kluby Sportowe Kursy i obozy	**1718–1745**
Wydział Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego	**1746–1763**
Akta dotyczące organizacji	1746–1754
Akta dotyczące zawodów strzelecko-łucznych	1755–1763
Wydział Mniejszości Narodowych	**1764–1767**
Wydział Drużyn Polskich Zagranicą Korespondencja ogólna, korespondencja z harcerstwem	**1768–1780**
Wydział Zagraniczny	**1781–1828**
Akta dotyczące organizacji	1781–1785
Korespondencja ogólna dot. pracy ZHP za granicą	1786–1801
Korespondencja z harcerstwem polskim za granicą	1802–1828
Dział – Sprawy międzynarodowe	**1829–1852**
Korespondencja dot. współpracy z organizacjami skautowymi Współpraca z poszczególnymi organizacjami skautowymi za granicą	1829–1844
Ankiety do katalogu światowego Prasy Skautowej	1845–1852
Inspektor Kresowych Harcerzy	**1853–1857**
Ref. Propagandy i Wydawnictw	1858–1863
Wydział Osobowy Sprawy personalne harcerzy i członków G.K.K. Wnioski o przyznanie oznak harcerskich	**1864–1884**
Komisje Dyscyplinarne	**1885–1887**
Wydział Skarbowo-Gospodarczy Preliminarze budżetowe Korespondencja w sprawach finansowych	**1888–1901**
Wydział Zawodów	**1902–1904**
Wydział Programowy	**1905–1908**
Wydział Pożarniczy	**1909–1916**

Nazwa	Sygnatura
Komisja Mundurów i Odznak	**1917**
Wydział Wschodni	**1918–1936**
Komenda Harcerskich Oddziałów Ochotniczych	**1937–1954**
IV. Główna Kwatera Harcerek	**1955–3285**
Akta Naczelniczki	**1955**
Sekretariat Korespondencja Dzienniki korespondencyjne	**1956–1965**
Wydział Skarbowy (akta w układzie chronologicznym)	**1956–1970**
Wydział Osobowy (akta w układzie chronologicznym)	**1971–1976**
Wydział Programowy (akta w układzie chronologicznym)	**1977–1979**
Wydział Kształcenia Starszyzny	**1980**
Harcerska Szkoła Instruktorska „Bucze” (akta w układzie chronologicznym)	**1981–1991**
Wydział organizacyjny Akta dotyczące organizacji Sprawozdania, raporty i inne materiały dot. pracy Komend Chorągwi (ogólne i wg chorągwi) Ankieta w spr. Bezrobotnych Raporty o uczczeniu pamięci J. Piłsudskiego	**1992–2115**
Referat Gospodarczy – Komisja Mundurowa (korespondencja w układzie chronolog.)	**2116–2117**
Referat Obozów Spisy, zestawienia statystyczne akcji letniej Sprawozdania, korespondencja (układ chronologiczny), Akcja letnia, statystyka, (układ alfabetyczny wg Chorągwi)	**2118–2150**
Referat Prasy i Propagandy „Skrzydła” Materiały dotyczące organizacji Materiały redakcyjne Materiały finansowe Korespondencja w sprawach organizacyjnych i redakcyjnych	**2151–2162**
Wydział Wychowania Fizycznego Akta dotyczące organizacji, obozy i kursy wyszkoleniowe	**2163–2183**
Wydział Przysposobienia do Obrony Kraju Akta dotyczące organizacji Obozy i kursy wyszkoleniowe	**2184–2202**
Wydział Zuchów	**2203–2206**

Nazwa	Sygnatura
Wydział Starszych Harcerek Akta dotyczące organizacji, Drużyny Starszoharcerskie, Zloty Starszoharcerskie	**2207–2227**
Wydział Zagraniczny Akta dotyczące organizacji Harcerstwo polskie zagranicą (ukł. alfab. wg państw)	**2228–2248**
Wydział Międzynarodowy Akta dotyczące organizacji Kadra Międzynarodowa „World Association for Girl Guides and Girl Scout" Światowe Stowarzyszenie Dziewcząt Przewodniczek i Dziewcząt Skautek Konferencje Międzynarodowe Organizacje Skautowe zagranicą (ukł. alf. panstw.)	**2249–2275**
Wydział Pogotowia Harcerek (akta w układzie chronologicznym)	**2276–2284**
Wydział Pośrednictwa Pracy	**2285**
V. Akta Zarządów Oddziałów, Okręgów, Komend Chorągwi 1920–1939	**2286–2536**
Oddział Warszawski	**2286–2293**
Komenda Warszawskiej Chorągwi Harcerzy	**2294–2436**
Akta dotyczące organizacji	2294–2316
Korespondencja Ogólna	2317–2339
Akta dotyczące działalności wydziałów	2340–2372
Akta dotyczące działalności drużyn hufców	2373–2392
Raporty drużyn	2393–2415
Raporty obozowe	2416–2436
Komenda Warszawskiej Chorągwi Harcerek	**2437–2440**
Komenda Mazowieckiej Chorągwi Harcerzy*	**2440**
Komenda Mazowieckiej Chorągwi Harcerek	**2441–2444**
Komenda Chorągwi Harcerzy	**2445–2457**
Zarząd Okręgu Lubelskiego ZHP	**2458–2479**
Akta dotyczące organizacji	**2458–2466**
Korespondencja ogólna	**2467–2479**
Zarząd Okręgu Wielkopolskiego Akta dotyczące organizacji	**2480**
Komenda Hufca Męskiego w Lesznie	**2481–2518**
Akta dotyczące działalności drużyn	2481–2513

* Nazwa skreślona długopisem (Przyp. K.M.).

Nazwa	Sygnatura
Wydawnictwa, wycinki, pasowe	2514–2518
Komenda Hufca Żeńskiego w Lesznie	**2519–2536**
Akta dotyczące organizacji	2519–2526
Koło Starszego Harcerstwa	2527–2534
Koła Przyjaciół	2535–2536
VI. Wydawnictwa ZHP 1914–1938	**2537–2643**
Czasopisma	2537–2615
Druki zwarte	2618–2625
Wydawnictwa organizacji skautowych obcych, mapy, plany	2626–2643

Źródło: K. Sosnowska, M. Tarakanowska, R. Wojciechowska, *Inwentarz 76/II Archiwum Związku Harcerstwa Polskiego z lat 1913–1939*, Warszawa 1960, s. 23–33.

Inwentarz uzupełnia dziesięć luźnych kartek, oznaczonych sygnaturami 2644––2705, dodanych po 1961 roku, pisanych komputerowo – nie podano na nich daty dodania materiałów do zespołu. Dotyczą one różnych spraw takich jak np.: Działalność ruchu skautowego w Polsce. Fragmenty opracowania; Fotografia Naczelnika Skautów Norweskich.

W czasie kwerendy zespołu zauważyłam rozbieżności nazw umieszczonych na teczkach i stosowanych w Inwentarzu zespołu. Używam nazw z Inwentarza, podając według kolejności nazwę podzespołu z Inwentarza np. *Czasopisma*, tytuł i treść teczki z Inwentarza np. *„Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwo Z.H.P. rok I, nr 1–12,* a jeżeli występuje, to również tytuł dokumentu np. *„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 4, 1926 r., s. 4,* oraz sygnaturę np. *sygn. 2597.* Oto przykładowy opis źródła:

AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwo Z.H.P. rok I, nr 1–12, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 4, 1926 r., s. 4, sygn. 2597, dostęp AAN w Warszawie.

Ten schemat zastosowałam również do materiałów z innych archiwów.

Kwerendą na potrzeby I części tomu objęłam następujące akta:

1. *Organizacja skautowa w latach 1913–1920*, *Naczelna Komenda Skautowa we Lwowie* oraz *Komenda Naczelna ZHP*, z czego w publikacji umieściłam dokumenty z teczki:
   - Akta Komenda Naczelna ZHP, Protokół Zjazdu połączeniowego trzech organizacji: Związek Harcerstwa Polskiego, Polska Organizacja Skautowa, Związek Skautek Polskich, sygn. 7.
2. *Władze Naczelne i Naczelnictwo ZHP 1918–1939* teczki *Zjazdy Walne*; teczki *Sekretariat Generalny*: *Akta dotyczące organizacji*; *Korespondencja ogólna oraz materiały dotyczące organizacji; Korespondencja z władzami i instytucjami państwowymi, społecznymi, redakcjami, sądami*; *Korespondencje wewnętrzne i materiały różne*; *Centralne Muzeum,* z czego, w publikacji umieściłam dokumenty z teczek:
   - Zjazdy Walne, I Zjazd Walny w Warszawie 28–31.XII.1921. Protokół. Wnioski, Uchwały. Lista zaproszonych gości, sygn. 307;
   - Walne Zjazdy, II Zjazd Walny w Warszawie 31.XII.1920–2.I.1921. Protokół. Wnioski. Uchwały. Lista zaproszonych gości, sygn. 308;
   - Zjazdy Walne, IV Zjazd Walny w Lublinie 25–26.IV. Protokóły. Wnioski, listy uczestników, sygn. 312;

- Zjazdy Walne, X Nadzwyczajny Zjazd Walny w Warszawie 26–27.IV. Protokóły obrad oraz protokół Komisji. Sprawozdanie Komitetu Wykonawczego II Zlotu Narodowego Harcerzy, sygn. 320;
- Zjazdy Walne, XI Zjazd Walny w Krakowie 1–2.II. Protokóły obrad oraz protokóły Komisji. Wnioski, sygn. 322;
- Zjazdy Walne, XV Zjazd Walny w Gdyni 25–26.V. Program. Protokół Komisji Starszego Harcerstwa. Wnioski, sygn. nr 331;
- Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355;
- Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922, sygn. 358;
- Sekretariat Generalny, korespondencje wewnętrzne i materiały różne, korespondencja ogólna „Harcerz", „Harcmistrz", „Ognisko" sygn. 423,
- Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Akta Naczelnej Rady Harcerskiej, rozkazy i raport. Wzory druków i mapki dla kursu w Zwierzyńcu, sygn. 533;
- Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Rozkazy, okólniki, ankiety, meldunki, sygn. 534.

3. *Główna Kwatera Harcerzy 1918–1939*, *Wydział Przysposobienia Wojskowego, Korespondencja*, z czego w publikacji umieściłam dokumenty z teczki:
   - Wydział Przysposobienia Wojskowego, Korespondencja dot. harcerzy przebywających w wojsku, oraz pracy w terenie, sygn. 1667.
4. *Wydawnictwa ZHP 1914–1938,* teczki *Czasopisma,* z czego w publikacji umieściłam dokumenty z teczek:
   - Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc. rok III nr 1–2, 3, 4–12, sygn. 2551;
   - Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwo Z.H.P. rok I nr 1–12, sygn. 2597.

W Muzeum Harcerstwa w Warszawie korzystałam z dokumentów zgromadzonych w Bibliotece. W zasobach Biblioteki poddałam kwerendzie dostępne na miejscu:

- dokumenty drukowane: Statuty ZHP, dokumentację Zjazdów ZHP, „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP;
- czasopisma: „Harcmistrz", „Harcerz", „Skaut", „Skrzydła", „Na Tropie", „Harcerstwo";
- publikacje zwarte udostępnione na zasadzie wolnego dostępu, dotyczące ideologii harcerskich i kodeksów harcerskich.

Część druga *Czas próby (1939–1944)* zawiera wybór materiałów źródłowych opracowanych w wyniku kwerendy w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Muzeum Harcerstwa w Warszawie, Biblioteki Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego oraz wcześniejszych publikacji zwartych zawierających źródła.

Podjęcie działań konspiracyjnych przez środowiska harcerskie wywodzące się z ZHP, w różnych organizacjach podziemnych, stosowanie zasad konspiracji „natychmiast po przeczytaniu wiadomość zniszcz", załatwianie spraw drogą ustną bez „papierowej dokumentacji", jak również późniejsze wydarzenia po 1945 roku, doprowadziły do sytuacji, w której niezwykle trudno jest zebrać rzetelny materiał źródłowy dotyczący tego okresu. Wspominał już o tym Tomasz Strzembosz rozważając historyczną wartość Archiwum im. F. Marciniaka. T. Strzembosz wyróżnił pięć przyczyn niepełnego, skrzywionego obrazu życia i pracy organizacji harcerskiej zawartego w tych źródłach:

„1. Znajdujące się tu akta stanowią zaledwie niewielką część okupacyjnej „kancelarii" Głównej Kwatery Organizacji Męskiej Szarych Szeregów i odpryski materiałów niektórych jednostek harcerskich, przekazany więc przez nie obraz jest fragmentaryczny i równie jak Archiwum pełne luk w częściach nieraz najbardziej istotnych;

2. Warunki konspiracyjne, zmuszające do stałej selekcji i niszczenia całych serii, nieraz bardzo istotnych dokumentów (jeżeli nawet nie niszczyły ich okoliczności zewnętrzne) oraz specyficzne potrzeby organizacji konspiracyjnej, powodujące zachowanie jedynie materiałów określonego typu, w konsekwencji tworzyły bardzo specyficzną „kancelarię", w której przechowywano często to, co nie dotyczyło spraw najważniejszych, a skrupulatnie pozbywano się tego, co świadczyło nieraz o głównej dziedzinie działalności;
3. Stopień zachowania się takich czy innych materiałów zależał tu w o wiele większym niż zazwyczaj stopniu od charakteru i zainteresowań kierownika całej organizacji, czy pewnej jej komórki, od tego czy przestrzegał on, czy też nie zasad konspiracji w dziedzinie tworzenia i przechowywania dokumentów. Nieraz zupełnie analogiczne akta przechowywane były w jednych, a niszczone w innych komórkach organizacyjnych, czasem zachowanie się czegoś zależało od tego, kto w danej chwili decydował o sprawach archiwum;
4. Wiele zachowanych i przekazanych potem do Archiwum dokumentów przechowało się jedynie ze względu na przywiązanie do nich przez kogoś osobistego „prywatnego" niejako znaczenia, dzięki wyraźnie uczuciowemu stosunkowi do nich ich „właściciela". Ileż razy przechowywały się one wraz z innymi „pamiątkami z wojny", często wbrew wszelkim odgórnym rozkazom, utrzymywane w tajemnicy przed najbliższymi zwierzchnikami i towarzyszami pracy;
5. Wreszcie nie można zapominać, o tym, że konspiracja z natury rzeczy najchętniej obywała się w ogóle bez papieru, że wiele bardzo ważnych spraw załatwione było bez pozostawienia jakiegokolwiek śladu pisanego, że sprawy najbardziej wówczas w danym środowisku oczywiste nie wymagały pisemnych instrukcji, a wypłynąć już dzisiaj mogą jedynie w relacjach żyjących członków organizacji"[11].

W drugiej części *Czas próby (1939–1944)* umieściłam dokumenty tych organizacji, do których materiałów źródłowych udało mi się dotrzeć: „Organizacji Harcerek"/„Związku Koniczyn"/„Bądź Gotów", „Szarych Szeregów", „Wigry", „Hufców Polskich". Pragnę zaznaczyć, że równie istotna dla historii ZHP jest działalność innych konspiracyjnych organizacji harcerskich, których dokumentacji nie uwzględniłam w tym opracowaniu. Mam nadzieje, że w przyszłości uda się poszerzyć wybór źródeł o materiały ukazujące i ich działalność.

Na potrzeby niniejszego opracowania skorzystałam ze źródeł, które:
- są autentycznymi materiałami z czasu II wojny światowej;
- są odpisami oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, a ich zgodność została potwierdzona przez uczestników wydarzeń, w niektórych przypadkach notarialnie;
- zostały zebrane i opracowane przez Komisję Historyczną ZHP w latach 1946–1949.

W zasobach **Archiwum Akt Nowych w Warszawie** poddałam kwerendzie zespół numer 2278 *Polska Akademia Nauk, Instytut Historii w Warszawie, Zakład Systemów Totalitarnych i Dziejów II Wojny Światowej,* lata 1928–1956*,* 1957–2005. Zespół został przekazany do AAN dnia 27 września 2006 przez Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk. Są to oryginalne materiały źródłowe, odpisy z oryginałów i opracowania naukowe. Dotyczą różnych zagadnień, w tym również konspiracyjnej działalności harcerstwa.

Do podjęcia poszukiwań badawczych w tych źródłach zainspirowała mnie lektura książki „Harcerki 1939–1945", w której umieszczono *Wykaz zachowanych dokumentów*

[11] T. Strzembosz, *Archiwum Szarych Szeregów im. Floriana Marciniaka*, (w:) *Najnowsze Dzieje Polski: materiały i studia z okresu II wojny światowej, 1939–1945*, t. VIII, PWN, Warszawa 1964, s. 261.

zdeponowanych w IH PAN[12]. Kwerendę zasobów z tego zespołu rozpoczęłam od analizy *Spisów Zdawczo-Odbiorczych materiałów archiwalnych*, które nie odpowiadają zapisom z wyżej wymienionego wykazu. Nie przytaczam treści całości *Spisów Zdawczo-Odbiorczych materiałów archiwalnych* z 2006 roku, ze względu na ich znaczną objętość, jak również dlatego, że nie udało mi się zrozumieć klucza uporządkowania poszczególnych spisów zdawczo-odbiorczych, w których występują po sobie np. wiersze z Ravensbrück, datowane na 1964 oraz ulotka Armii Czerwonej z VI 1944 r. Klucz ten nie został nigdzie opisany, a pracownik AAN nie potrafił również wyjaśnić tej kwestii.

Kwerendzie z tego zespołu poddałam następujące teczki: Dokumenty Szarych Szeregów – oryginały i odpisy, sygn. S/122; Odpowiedzi na ankietę Komisji Historycznej Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego, sygn. S/124, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125; Materiały z archiwum harcmistrza Edwarda Zürna – notatki, instrukcje, artykuły, sygn. S/7; Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14; Materiały z archiwów ZHP z okresu 1939–1945, zeszyt I, Warszawa 1946, sygn. S/14; Materiały z archiwum harcmistrza Edwarda Zürna – opracowania z okresu okupacji, sygn. S/18; Odpowiedzi na ankietę Komisji Historycznej Naczelnictwa ZHP, sygn. S/26; Wytyczne organizacji i działalności „Szarych Szeregów", sygn. A288/65; Organizacja Harcerek 1939–1945 – Komenda Pogotowia Harcerek – Władze Naczelne ZHP, sygn. 2/11; Organizacja Harcerek 1939–1945 – relacje indywidualne, wspomnienia, sygn. 2/10; Organizacja Harcerek 1939–1945 – dokumenty z lat 1939–1945 – odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12; Organizacja Harcerek 1939–1945 – dokumenty z lat 1939–1945 – odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/51.

Z tego w publikacji umieściłam dokumenty z teczek:

- Materiały z archiwum harcmistrza Edwarda Zürna – notatki, instrukcje, artykuły, sygn. S/7;
- Organizacja Harcerek 1939–1945. Komenda Pogotowia Harcerek – Władze Naczelne ZHP, sygn. 2/11 (dokumenty nieoryginalne, ich zgodność z oryginałami została potwierdzona w 1975 roku przez Zofię Florczak w Państwowym Biurze Notarialnym w Warszawie);
- Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12;
- Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14;
- Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125;
- Wytyczne organizacji i działalności Szarych, Szeregów, jedna z pierwszych wytycznych Szarych Szeregów, sygn. A288/65 (przekazane w 1965 roku Tomaszowi Strzemboszowi przez Aleksandra Kamińskiego).

W **Muzeum Harcerstwa w Warszawie** korzystałam z dokumentów zgromadzonych w Bibliotece i Archiwum.

W zasobach Biblioteki poddałam kwerendzie dostępne na miejscu:

- czasopismo: „Harcerstwo";
- publikacje zwarte udostępnione na zasadzie wolnego dostępu, dotyczące ideologii harcerskich i kodeksów harcerskich.

W zasobach Archiwum poddałam kwerendzie udostępniony na miejscu *zespół 39–45, Kolekcja akt 1939–1944.* Materiały Komisji Historycznej ZHP, które przeglądałam zgromadzone były w kopertach o tytułach określających ich charakter i pochodzenie. Jedne więc nosiły nazwę Archiwum F. Marciniaka, inne Edwarda Zürna. Jak pisze T. Strzembosz „(...) ponadto na niektórych kopertach zaznaczono, kto przekazał dane

[12] K. Wyczańska, (red.), *Harcerki 1939–1945*, PWN, Warszawa 1983, s. 486–496.

dokumenty (...). Dzisiaj trudno już jest z tych nazw odtworzyć bliżej pochodzenie poszczególnych zespołów"[13].

Kwerendą objęłam cały zespół *39-45, Kolekcja akt 1939–1944*, w wyborze źródeł wykorzystując materiał z akt Komisji Historycznej ZHP[14]:

- sygn. Z39–45;
- sygn. Z39–45 20;
- sygn. Z39–45 27;
- sygn. 239–45 93;
- Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39–45 19;
- Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39–45 20;
- Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39–45 26;
- Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część I, sygnatura Z39–45;
- Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część I, sygnatura Z39–45 8;
- Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część II, sygn. Z39–45 9;
- Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. 9 Wigry n/42;
- Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39–45 8;
- Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39–45 20;
- Materiał z Archiwum ZHP z okresu 1939–1945, zeszyt I, Model 43. W sprawie stosunku chłopców do dziewcząt, 1943 r., Warszawa 1946 r.;
- Materiał przekazany w 1973 r. przez Józefinę Łapińską, Postawa nasza w służbie, komentarz do prawa opracowany przez Komendantkę Pogotowia Harcerskiego i rozesłany do komendantek, sygn. 239–45 8.

Dodatkowo wykorzystałam źródła wcześniej opublikowane w dwóch publikacjach zwartych:

1. *Szare Szeregi. Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna Kwatera Harcerzy „Pasieka". Ocalałe Dokumenty, Polonia Book Fund, Londyn 1982.* W publikacji tej zawarto dokumenty ze zbiorów archiwalnych w Warszawie i Londynie, skomentowane przez Jana Rossmana, pseudonim „Wacek", byłego członka Pasieki Szarych Szeregów. We wstępie autor zaznacza, że „(...) większość przytoczonych dokumentów pochodzi z „Archiwum Szarych Szeregów im. Floriana Marciniaka", znajdującego się w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk. (...) Dalej autor pisze w toku prac nad tym opracowaniem udało się zebrać dokumenty z różnych innych poza wymienionym archiwum zbiorów"[15]. Jednakże jednocześnie zaznacza, że zrezygnował ze szczegółowych przypisów do każdego tekstu, dlatego nie można ustalić źródeł pozostałych dokumentów.
2. Grzegorz Ciura, *Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945*, Alfa, Warszawa 1998.

W publikacji w formie załączników autor zamieszcza wyniki swoich kwerend dokonanych w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, Bibliotece Narodowej w Warszawie. Do części drugiej pierwszego tomu niniejszej publikacji wybrałam akta pochodzące z:

---

[13] T. Strzembosz, *Archiwum*..., dz. cyt., s. 256

[14] Poniżej podaję nazwy i sygnatury, które nie funkcjonują w strukturze zbiorów MH, Archiwum na dzień 18.11.2014 r. Jednak nazwy te występują na kopertach, w których przechowywany jest dokument. Sygnatury zaś występują na dokumentach, ale nie są sygnaturami nadanymi zespołowi dokumentów przez MH, są pozostałościami starych oznaczeń dokumentów przejętych przez MH.

[15] *Szare szeregi, Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna Kwatera Harcerzy Pasieka. Ocalałe Dokumenty*, Polonia, Londyn 1982, s. 13–14.

Archiwum Akt Nowych w Warszawie:

– *AAN zespół Delegatury Rządu*, 202/1–54, t.4, k.307, (w:) G. Ciura, *Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945*, Warszawa 1998, s. 164–165;

Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych:

– Archiwum Służby Sprawiedliwości MON, Akta sprawy Lechosława Roszkowskiego, nr Sr 1105/47, t. V, k. 19 (odpis w:) Archiwum MSW, materiały MON, 4560, (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Warszawa 1998, s. 173–174;
– Archiwum Służby Sprawiedliwości MON, Akta sprawy Lechosława Roszkowskiego, nr Sr 1105/47, t. V, k. 20; (odpis w:) Archiwum MSW, Materiały NÓW 4559, (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Warszawa 1998 r., s. 173–174.

Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego:

– Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 2. List Naczelnictwa „Szarych Szeregów" do Naczelnego Komitetu Harcerskiego w Londynie z 30 maja 1944 roku – Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939-1945, Warszawa 1998 r., s. 201–203;
– Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4, Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Warszawa 1998 r., s. 195, 187–189;

Biblioteki Narodowej w Warszawie:

– Mikrofilm nr 64987, Patrol nr 2,13 październik, 1943 r., (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Warszawa 1998, s. 180–182;
– Mikrofilm nr 64987, Patrol nr l, 15 września 1943 r., (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Warszawa 1998 r., s. 178–180;
– Mikrofilm nr 64987, Patrol nr 4, 2 grudnia 1943 r., (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Warszawa 1998 r., s. 182–183;
– Mikrofilm nr 64987, Patrol nr 2, 18 marca 1944 r., (w:) G. Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Warszawa 1998 r., s. 183–185.

W pracy wykorzystałam również materiały z **własnych zbiorów**, które gromadzę od 1997 roku. Dostęp do części z nich, celem wykonania kserokopii, uzyskałam dzięki przychylności innych kolekcjonerów, jak również dzięki życzliwości wielu środowisk harcerskich, które udostępniły mi swoje „skarby" z własnych biblioteczek.

Poszczególne materiały zakupiłam także na aukcjach internetowych, wyprzedażach w bibliotekach i księgarniach. Od dłuższego czasu w województwie kujawsko-pomorskim, w części bibliotek regularnie napotykam kolejne unikatowe publikacje, wycofane z księgozbiorów, sprzedawane lub uwalniane w ramach bookcrossingu.

Do obecnego kształtu niniejszej publikacji przyczyniło się wiele osób. Szczególnie serdecznie pragnę podziękować za nieocenioną pomoc w wyszukiwaniu i opracowaniu zgromadzonych źródeł:

– Druhnom z Muzeum Harcerstwa w Warszawie.
– Druhowi hm. Wojciechowi Śliwerskiemu wraz z Zespołem Oficyny Wydawniczej „Impuls".

Wyrazy szacunku i słowa najserdeczniejszej wdzięczności kieruję do tych wszystkich, często bezimiennych Druhen i Druhów, dzięki którym opublikowanie tych źródeł było możliwe. Osoby te wykonały żmudną i niejednokrotnie niebezpieczną służbę gro-

madzenia, zabezpieczania, przepisywania, opracowywania, udostępniania materiałów archiwalnych, pozostając anonimowymi. Im wszystkim dedykuję owoce mojej pracy.

Mam nadzieję, że moje opracowanie spotka się z Państwa życzliwym przyjęciem

Katarzyna Marszałek
Bydgoszcz
18.11.2014 r.

Część I
Utworzenie i rozwój ogólnopolskiego ZHP 1918–1939

Rozdział I
Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Wydarzenia poprzedzające pierwszy Zjazd ZHP

1.1.1. Rezolucje Zjazdu Skautowego, 1916 r., określające:

1.1.1.1. zadania pracy skautowej i stosunek do organizacji wojskowych

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Akta Komenda Naczelna ZHP, Protokół Zjazdu połączeniowego trzech organizacji: Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich, sygn. 7, dostęp AAN w Warszawie

Zjazd uchwalił następującą rezolucję określającą zadania pracy skautowej i stosunek do organizacji wojskowych:

1. Każdy członek powstającej organizacji skautowej obowiązany jest w pracy skautowej przestrzegać zupełnej niezależności od wszelkich wpływów partyjnych.

2. Młodzież skautowa w wieku do 18 lat nie może wstępować do organizacji wojskowych.

3. Młodzież skautowa w wieku poniżej lat 18, należąca w chwili obecnej do organizacji wojskowych, obowiązana jest zgłosić się do odpowiedniej komendy skautowej i poddać się decyzji, którą w każdym poszczególnym wypadku Komenda poweźmie.

4. Młodzież skautowa w wieku powyżej lat 18 może wstępować do organizacji wojskowych tylko po zawiadomieniu o tym odpowiednich Komend skautowych.

Należąca do organizacji wojskowych, młodzież skautowa i powyżej lat 18 obowiązana jest w pracy skautowej sprawą wychowawczym przyporządkować inne względy

1.1.1.2. zasady na których ma być oparty nowo powstały Związek Harcerstwa Polskiego

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Akta Komenda Naczelna ZHP, Protokół Zjazdu połączeniowego trzech organizacji: Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich, sygn. 7, dostęp AAN w Warszawie

1. Zjazd uznaje zasadniczo konieczność istnienia jednej Naczelnej Komendy dla wszystkich ziem polskich /dotychczas z siedzibą we Lwowie/, biorąc jednak pod

uwagę obecne wyjątkowe, anormalne warunki, nie pozwalające na prawidłowe komunikowanie się poszczególnych dzielnic, Zjazd dla dobra sprawy uznaje się do chwili powrotu stosunków normalnych za najwyższą władzę skautową na terenie Królestwa Kongresowego. Zjazd uznaje, że przyszła Komenda Naczelna skautingu na wszystkich ziemiach Polski powinna być obieralną przez ogólnopolski Zjazd Skautowy. O postanowieniu Zjazdu Komenda Naczelna zawiadomi w umotywowanym oświadczeniu Związkowe Naczelnictwo Skautowe we Lwowie.
2. Zjazdy Zwyczajne Skautingu odbywają się raz na rok.
3. Zjazd z dni 1 i 2 listopada 1916 r. wybrał Komendę Naczelną na okres czasu do następnego Zjazdu Zwyczajnego.
4. Zjazd poleca Komendzie Naczelnej opracowanie projektu ustawy organizacyi i zwołanie przed upływem roku Zjazdu Nadzwyczajnego dla rozpatrzenia i uchwalenia projektu ustawy.
5. Zjazd Nadzwyczajny ma być zwołany na zasadzie regulaminu Zjazdu z dni 1 i 2 listopada 1916 r.

1.1.1.3. Akt połączenia Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich i Junactwa w jedną organizację Związek Harcerstwa Polskiego

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Akta Komenda Naczelna ZHP, Protokół Zjazdu połączeniowego trzech organizacji: Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich, sygn. 7, dostęp AAN w Warszawie

Akt Połączenia Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacyi Skautowej, Związku Skautek Polskich i Junactwa.

1. Z.H.P., P.O.S. i Z.S.P. łączą się na równych prawach w jedną organizacyę p.n. Związek Harcerstwa Polskiego.
2. Junactwo schodzi do Z.H.P. jako organizacya odrębna i poddaje się ogólnym dyrektywom Komendy Naczelnej Związku. Komenda Naczelna Junactwa deleguje swego przedstawiciela do Komendy Naczelnej Związku.
3. Zjazd z dni 1 i 2 listopada 1916 r. wybiera Przewodniczącego Komendy Naczelnej i Komendę Naczelną Związku Harcerstwa Polskiego w liczbie 8 osób, zamieszkałych w Warszawie oraz 4 osób zamiejscowych. Komenda Naczelna w działalności swojej nie jest skrępowana nieobecnością na posiedzeniach członków zamiejscowych.
4. Członków Związku Harcerstwa Polskiego obowiązują wspólne oznaki łączących się organizacji.

1.1.2. Projekt Ustawy Związku Harcerstwa Polskiego, Naczelna Rada Harcerska, 1919 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Akta Naczelnej Rady Harcerskiej, rozkazy i raport. Wzory druków i mapki dla kursu w Zwierzyńcu, sygn. 533, dostęp AAN w Warszawie

Projekt
opracowany przez
Wydział Wykonawczy Naczelnej Rady Harcerskiej

Ustawa Związku Harcerstwa Polskiego

BACZNOŚĆ!

Projekt Ustawy, prób harcerzy i harcerek, wymagań od instruktorów i t.d. rozsyła się członkom Rady Naczelnej, wybitniejszym pracownikom harcerskim i działaczom na polu wychowania z prośbą o poczynienie uwag (na wolnej połowie stronicy) i odesłanie projektów do Biura Wych. Wyk. Nacz. Rady Harcerskiej. Termin odsyłania projektów Ustawy: 1 czerwca 1919 r., termin projektów egzaminów 15 kwietnia 1919 r.

Adres Biura W.W.N.R.H. Warszawa, Szopena 6, m. 7. Jan Grabowski.

I. Cel i zadania.

§ 1. Harcerstwo Polskie ma na celu współdziałanie we wszechstronnem wychowaniu młodzieży na obywateli-żołnierzy, zdolnych do wiernego spełniania przez cale życie obowiązków wobec Ojczyzny.

§ 2. Zadania swe spełnia Harcerstwo przez urabianie charakterów, rozwijanie dzielności fizycznej, pielęgnowanie uczuć narodowych, kształcenie umysłów i zaprawianie do życia społecznego.

§ 3. Dla osiągnięcia swych celów Harcerstwo Polskie posługuje się metodą Baden-Powella, przystosowaną do warunków i potrzeb narodowych polskich.

§ 4. Ideologję harcerską określa:

a) Przyrzeczenie Harcerskie:
Mam szczerą wolę całem życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym prawu harcerskiemu.

b) Prawo Harcerskie:
1. Na słowie harcerza polegaj, jak na Zawiszy.
2. Harcerz służy Ojczyźnie i dla Niej spełnia sumiennie swoje obowiązki.
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.
5. Harcerz postępuje po rycersku.
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznawać.
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
8. Harcerz jest zawsze pogodny.
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach: nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

c) Hasło harcerskie:
„Czuwaj!"

II. Ustrój zasadniczy.

§ 5. Najniższą jednostką organizacyjną zbiorową jest w Harcerstwie zastęp; kilka zastępów tworzy drużynę – samodzielną całość administracyjną. Drużyny jednej miejscowości stanowią oddział, oddziały pobliskich miejscowości łączą się w Hufiec (Okręg). Hufce pewnego terytorjum, związane jednakowemi warunkami zewnętrznemi, stanowią autonomiczną Chorągiew. Wszystkie chorągwie tworzą Związek Harcerstwa Polskiego (Z.H.P.).

III. Zasady organizacyjne Z.H.P.

§ 6. Organizacyjną podstawę Z.H.P. stanowią następujące zasady:

1) Zbiorowe stanowienie ustaw, praw, przepisów, regulaminów, udzielanie mandatów, pełnomocnictw i absolutorjum.
2) Odpowiedzialność ciał zbiorowych niższego rzędu przed takiemiż ciałami rzędu wyższego.
3) Odpowiedzialność osobista niższych dowódców przed wyższymi za przestrzeganie ustawy i regulaminów, oraz wykonywanie rozkazów i zarządzeń.
   UWAGA. Odpowiedzialność kończy się z chwilą zwolnienia przez uprawnioną władze harcerską na podstawie protokularnego przekazania swych funkcji następcy.
4) Naczelnicy, dowódcy i inni pracownicy, otrzymują swe mandaty od ciał zbiorowych, uzyskują automatycznie ich przedłużenie, jeżeli zjazd mocodawczy przed wygaśnięciem nie może być zwołany.
5) Ważność każdego postanowienia, zapadającego bezwzględną większością głosów, z wyjątkiem wypadków, zastrzeżonych w § 55 i w regulaminach poszczególnych ciał zbiorowych.
6) Mianowanie dowódców w porozumieniu z gronem instruktorskiem danego środowiska.
7) Przy każdym organie wykonawczym działa Komisja sprawdzająca, wybrana przez odpowiednie ciało wyborcze.

IV. Zjazd Naczelny.

§ 7. Zjazd Naczelny jest największą władzą ustawodawczą i kontrolującą Z.H.P.

§ 8. Prawo udziału w Zjeździe Naczelnym posiadają:

1) Harcerz Naczelny, Harcerka Naczelna i ich zastępcy.
2) Członkowie Rady Naczelnej.
3) Członkowie Naczelnictw Chorągwi.
4) Harcmistrze i instruktorzy honorowi
5) Wybierani przez Zj. Chor. Delegaci od instruktorów po 1 od 5 podharcmistrzów i 1 od 10 instruktorów, pracujących na terenie Chorągwi.
6) Przedstawiciele K.P.H. po jednym od każdego Koła przy Naczelnictwie Chor.
7) Dwaj przedstawiciele komisji do spraw Harcerstwa.
8) Kapelan i Lekarz Rady Naczelnej.

§ 9. Zj. Naczelny:

1) Przeprowadza zmiany w Ustawie, uchwala regulaminy i przepisy, obowiązujące całość Z.H.P.
2) Wybiera na przeciąg 2 lata Harcerza Nacz. Harcerkę Nacz. i ich zastępców, oraz 12 członków R.N.

UWAGA. Wybór tych samych osób może się powtarzać.

3) Udziela instrukcji N.R.H.
4) Wysłuchuje sprawozdań z działalności R.N. i udziela jej abslutorjum.
5) Załatwia ostatecznie wszelkie sprawy, co do których decyzja nie jest ustawowo oddana niższym władzom.

§ 10. Zj. Naczelny zbiera się co 2 lata, Zjazd Nadzwyczajny zwołuje się: a) z inicjatywy Harcerza Nacz., Harcerki Nacz., b) na podstawie uchwały R.N. lub Naczelnictwa Z.H.P., c) na żądanie dwóch Naczelnictw Chorągwi.

§ 11. Zjazd Naczelny otwiera Harcerz Nacz., obrady prowadzi przewodniczący, wybierany przez Zjazd, przyczem przewodniczącym Zjazdu nie może być Harcerz Naczelny ani Harcerka Naczelna.

§ 12. Postanowienia Zjazdu Naczelnego są prawomocne przy obecności połowy członków, z wyjątkiem spraw, wymagających kwalifikowanej większości.

V. Rada Naczelna.

§ 13. N.R.H. wydaje na podstawie zasadniczych uchwał Zjazdu Naczelnego przepisy obowiązujące całość Z.H.P., oraz decyduje o sprawach, dotyczących dwóch lub więcej chorągwi.

§ 14. W skład R.N. wchodzą:

1) Harcerz Naczelny, Harcerka Naczelna i ich zastępcy.
2) członków, wybranych przez Zjazd Naczelny, bez względu na przynależność do Chorągwi.
3) Szef Głównej Kwatery.
4) Naczelnicy i Naczelniczki Chorągwi.
5) Delegat Komisji do spraw Harcerstwa.
6) Referenci harcerscy Ministerstwa Oświecenia i Wojny.
7) 2 delegaci K.P.H. w Warszawie.

§ 15. N.R.H.: a) tworzy Naczelnictwo Z.H.P., udziela mu dyrektyw i odbiera od niego sprawozdania, b) przeprowadza podział terytorjalny między Chorągwiami i przyjmuje nowe Chorągwie, c) powołuje Szefa Głównej Kwatery, d) ma prawo przyjmowania dymisji swoich członków i kooptacji na ich miejsce nowych, e) przyznaje stopnie harcmistrzów.

§ 16. N.R.H. zbiera się z reguły dwa razy do roku; obrady jej są prawomocne w obecności Harcerza Naczelnego, Harcerki Naczelnej, lub ich zastępców, Szefa Głównej Kwatery oraz ¾ Naczelników i Naczelniczek Chorągwi.

VI. Naczelnictwo Z.H.P.

§ 17. Naczelnictwo Z.H.P. jest najwyższą władzą wykonawczą; reprezentuje Organizację na zewnątrz.

§ 18. W skład Naczelnictwa Z.H.P. wchodzą: Harcerz Naczelny, Harcerka Naczelna, oraz ich zastępcy, Szef Głównej Kwatery, 4 członków N.R.H. i delegat Komisji do spraw Harcerstwa.

§ 19. Naczelnictwo Z.H.P. posiada następujące kompetencje: a) zatwierdza Naczelników i Naczelniczki Chorągwi, ma prawo zawieszenia w czynnościach ich, jak również członków Naczelnictw i naznaczania ich zastępców aż do zwołania Zjazdu danej Chorągwi, b) udziela instrukcji Szefowi Głównej Kwatery, Naczelnikom i Naczelniczkom Chorągwi i odbiera od nich raporty, c) zatwierdza skład Głównej Kwatery, jej wewnętrzny ustrój i regulaminy, d) załatwia spory i sprawy służbowe członków i niższych ciał zbiorowych, e) urządza ogólne zloty, kursy instruktorskie i t. p., f) wysyła wizytatorów i przedstawicieli, g) zatwierdza wydawnictwa oficjalne Z.H.P., h) wydaje opinję o projektowanych i przygotowywanych do druku pracach harcerskich, i) przyznaje stopnie podharcmistrzów, j) wyjaśnia wątpliwości w zakresie pojmowania ustawy i regulaminów.

§ 20. Gł. Kwatera jest biurem wykonującem zarządzenia naczelnych władz harcerskich.

VII. Harcerz Naczelny i Harcerka Naczelna.

§ 21. Harcerz Naczelny jest najwyższym przedstawicielem Z.H.P. odpowiedzialnym przed Zjazdem Naczelnym.

§ 22. Harcerz Naczelny a) przewodniczy R.N. i Naczelnictwu Z.H.P., b) wydaje rozkazy na podstawie uchwał N.R.H. i Naczelnictwa Z.H.P.

§ 23. Harcerka Naczelna zastępuje Harcerza Naczelnego w jego obowiązkach i prawach ogólno-organizacyjnych.

§ 24. Harcerka Naczelna sprawuje te same czynności w zakresie żeńskiej organizacji, co Harcerz Naczelny w zakresie męskiej.

§ 25. Harcerza Naczelnego i Harcerkę Naczelną zastępują w razie potrzeby ich zastępcy w zakresie organizacji męskiej i żeńskiej.

VIII. Zjazd Chorągwi.

§ 26. Zjazd Chorągwi jest w zakresie przyznanej autonomji najwyższą władzą Chorągwi.

§ 27. Prawo uczestniczenia w Zjeździe Chorągwi posiadają:

1) Członkowie Naczelnictwa Chorągwi.
2) Dowódcy Hufców (Okręgów).
3) Harcmistrzowie, podharcmistrzowie i instruktorzy honorowi Chorągwi.
4) Delegaci Kierownictw Oddziałów i Hufców po 1 do 5 instruktorów, przyczem okręg wyborczy stanowi hufiec (okręg).
5) Delegat Koła Przyjaciół Harcerstwa przy Naczelnictwie Chorągwi.
6) Delegat władzy oświatowej polskiej na terenie Chorągwi.

§ 28. Zjazd Chorągwi:

1) Przedsiębierze uchwały w zakresie spraw nie zastrzeżonych kompetencją władz naczelnych Z.H.P.
2) Wybiera na 1 rok Naczelnika Chorągwi, Naczelniczkę Drużyn Żeńskich Chorągwi oraz innych członków Naczelnictwa Chorągwi.
3) Udziela dyrektyw Naczelnictwu Chorągwi, zatwierdza jego budżet, wysłuchuje jego sprawozdań i udziela mu absolutorjum.
4) Przedkłada wnioski Radzie Naczelnej i Zjazdowi Naczelnemu w sprawach Chorągwi i całości Harcerstwa.
5) Ustala stosunek Z.H.P. do organizacji wychowawczych, społecznych i kulturowych na terenie Chorągwi.

§ 29. Zjazd Chorągwi odbywa się co roku. Zjazd Nadzwyczajny musi być zwołany na żądanie Naczelnictwa Z.H.P., lub umotywowany wniosek 3 członków Naczelnictwa Chorągwi albo 3 hufców (okręgów).

IX. Naczelnictwo Chorągwi.

§ 30. Władzą wykonawczą Chorągwi jest Naczelnictwo Chorągwi.

§ 31. W skład Naczelnictwa Chorągwi wchodzą następujące osoby, wybierane, przez Zjazd Chorągwi na 1 rok: Naczelnik Chorągwi, Naczelniczka Chorągwi, oraz jeszcze 5 członków.

§ 32. Naczelnictwo Chorągwi czuwa nad rozwojem organizacji harcerskiej na terenie Chorągwi oraz nad przestrzeganiem zasad, ustaw i regulaminów harcerskich. W szczególności:

1) a) odbiera raporty i sprawozdania,
   b) dokonywa objazdów i przeglądów,
   c) wydaje obowiązujące wskazówki i rozkazy,
   d) znosi niewłaściwe rozkazy i instrukcje organów podwładnych;
2) a) przyjmuje nowe drużyny, formuje hufce (okręgi),
   b) powołuje i zwalnia hufcowych, dowódców oddziałów i drużynowych,
   c) usuwa z organizacji harcerzy po przyrzeczeniu;
3) a) urządza kursy instruktorskie, zatwierdza ich program dla Chorągwi,
   b) wydaje organ oficjalny dla Chorągwi,
   c) tworzy muzeum, archiwum, zbiera statystykę Chorągwi;
4) przyznaje i odbiera stopnie instruktorów;
5) zwołuje Zjazd Chorągwi.

§ 33. Naczelnictwo Chorągwi ma prawo dobierać do swego grona nowych członków uchwałą 2/3 z tem, że ogólna liczba członków Naczelnictwa Chorągwi nie może przewyższać 11.

§ 34. Naczelnika i Naczelniczkę Chorągwi i skład Naczelnictwa Chorągwi, wybranego przez Zjazd Chorągwi, Zatwierdza Naczelnictwo Z.H.P.

X. Naczelnik Chorągwi i Naczelniczka Chorągwi.

§ 35. Naczelnik Chorągwi jest przedstawicielem Chorągwi i zarazem reprezentuje na jej terenie Naczelnictwo Z.H.P.

§ 36. Naczelnik Chorągwi: a) otwiera Zjazd Chorągwi i przewodniczy zebraniom Naczelnictwa Chorągwi, b) wydaje rozkazy na podstawie zarządzeń władz wyższych, oraz uchwał Zjazdów i Naczelnictwa Chorągwi.

§ 37. Naczelniczka Drużyn Żeńskich Chorągwi zastępuje Naczelnika Chorągwi w jego atrybucjach ogólno-organizacyjnych, a pozatem sprawuje te same czynności w zakresie żeńskiej organizacji, co Naczelnik w zakresie męskiej.

XI. Dowództwo Hufca.

§ 38. Dowództwo Hufca (okręgu) jest bezpośrednią władzą drużyn Hufca.

§ 39. W skład Dowództwa Hufca wchodzi Hufcowy, mianowany przez Naczelnictwo Chorągwi i 4 członków z pośród instruktorów, mieszkających w siedzibie Dowództwa i mianowanych przez Naczelnictwo Chorągwi na wniosek Hufcowego, oraz 2 delegatów od K.P.H.

§ 40. Dowództwo Hufca: 1) Przedstawia kandydatów a) do mianowania na drużynowych, b) na zastępców drużynowych, 2. Sprawuje nadzór nad całokształtem prac wychowawczych na terenie Hufca, 3) Dba o utrzymanie poprawnych stosunków harcerstwa ze szkołą, domem, społeczeństwem i władzami, 4) Urządza wizytacje, kursy zastępowych, obozy, wystawy, widowiska, wydawnictwa.

XII. Kierownictwo oddziału.

§ 41. Zakres praw i obowiązków oraz skład kierownictwa Oddziału określa Naczelnictwo Chorągwi dla każdego oddziału na wniosek Dowództwa Hufca.

XIII. Drużynowy.

§ 42. Drużynowy jest kierownikiem drużyny odpowiedzialnym za całość jej pracy; w szczególności: 1) mianuje on zastępowych, przedstawia do mianowania przybocznych, 2) przyjmuje do drużyny nowych członków lub ich z niej usuwa.

§ 43. Drużynowego mianuje Naczelnictwo Chorągwi na przedstawienie Dowództwa Hufca.

§ 44. Rada Drużyny jest organem pomocniczym drużynowego.

§ 45. W skład Rady Drużyny wchodzą: drużynowy, przyboczni, zastępowi oraz powołani przez drużynowego pracownicy.

1.1.3. List Okólny Przewodniczącego ZHP Tadeusza Strumiłły, 1919 r.

źródło

AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Akta Naczelnej Rady Harcerskiej, rozkazy i raport. Wzory druków i mapki dla kursu w Zwierzyńcu, sygn. 533, dostęp AAN w Warszawie

Do ogółu Starszych Harcerzy.

List Okólny NR 1.

Kochani bracia! Rok z górą minął od czasu, gdy niezwykłym, wspaniałym wysiłkiem Naród zrzucił z siebie ostatecznie jarzmo niewoli. Rok też już przeszło poczęta nasza idea skupienia wychowawców Harcerstwa Polskiego w Związek Braterski – zawisła w tymczasowym zapomnieniu – czekając na Wasz powrót z szeregów zbrojnych, do

których Was porwała miłość Ojczyzny i wewnętrzny głos obowiązku, a rozkaz organizacji powołał.

Tymczasem dorasta już nowe pokolenie Harcerzy, którzy opuściwszy drużyny szkolne, zapełniać zaczynają nasze wyższe uczelnie; jednocześnie i z Was część pewna do życia akademickiego powraca. Potrzeba naszego Związku stała się w środowisku akademickim palącą. Niepodobna pozostawić bez skupienia i utrwalenia tego zapasu charakteru i typu ofiarnego, którego wychowanie było zadaniem Harcerstwa – niepodobna nadal biernie się przyglądać temu, jak znaczna część młodzieży, przez harcerstwo wychowanej, zapada w wir szarego tłumu zjadaczy chleba i bezdusznych gończów dnia dzisiejszego, ginąc niemal bezpowrotnie dla wielkiego zadania.

Od roku, jak rządzimy się sami, wielkie potworności zarazy niewoli wypełzły na wierzch naszego życia: sobkowska gonitwa za zyskiem, oszustwo, nepotyzm, niedbalstwo w służbie, przekupstwo, przemyślność w wyzyskiwaniu Ojczyzny dla własnej nieprawej korzyści – zatruwają nam radość odzyskanej wolności. Ale nie harcerska to rzecz biadać i wątpić: myśmy w czuwaniu gotowi Ojczyźnie podać dłoń pomocną i plugawe dziedzictwo niewoli wykorzenić doszczętnie. Na to trzeba nam nowe pokolenie harcerzy w życiu obywatelskiem Ojczyzny skupić i do walki o rzetelność w życiu narodowem uzbroić i poprowadzić. Dla tego to powołanie do życia i do działalności Związku Starszych Harcerzy stało się tak palącą koniecznością. Hasłem chwili jest dla nas: nie stracić ani jednego harcerza, ale każdego kto kiedykolwiek odetchnął czystą atmosferą harcerstwa – odzyskać i wszystkich bez wyjątku przeprowadzić przez okres młodości górnej do życia obywatelskiego w zwarte koliska harcerskiego związku: na nim oprzeć odrodzenie Narodu i trwałe wyleczenie go z chorób niewoli. Dlatego, nie czekając dłużej na powrót wszystkich Was, przystąpiliśmy do dzieła. Opracowany już projekt ustawy stać się może tymczasową podstawą prawną Kół akademickich Związku, które powstaną we wszystkich środowiskach akademickjch w Polsce.

Do wybranych w zeszłym roku przy założeniu pięciu członków dobraliśmy na razie jeszcze 6 osób i w tym składzie działać zaczynamy, jako tymczasowy Wydział Wykonawczy.

Wyznaczymy delegatów na poszczególne środowiska akademickie dla utrzymania łączności i nadawania jednolitego kierunku poszczególnych ośrodkom tworzącego się Związku. Tymczasowo proszeni są o zajęcie się sprawą: *w Warszawie*: dla koła męskiego druh Józef Jakubowski (Al. Ujazdowskie 37–12); dla żeńskiego druhna Jadwiga Falkowska (Al. Ujazdowskie 37–12); w Poznaniu: druh Stanisław Pigoń (Uniwersytet) i druhna Helena Paliwodzianka (Uniwersytet); *w Krakowie*: druh Jerzy Lewakowski (Szkoła Kadecka w Łobzowie) i druhna Jadwiga Rogowska-Lewakowska; *we Lwowie*: druh Antoni Nowak (ul. Sokola 7) i druhna Henryka Czechowiczówna (ul. Sokola 7); *w Lublinie*: druh Władysław Hedinger i Druhna Świderkówna; *w Wilnie*: druh Stanisław Jarocki (Montwiłłowska 11) i druhna Ewa Makowska (Ś-to Jańska 29).

Oczekujemy od powstających Kół projektów regulaminów „próby własnej", na podstawie których obowiązujący taki regulamin wydamy, aby zapewnić jednolitość tworzonego przez próbę typu.

O postępach prac naszych i rozwoju Związku będziemy Was wszystkich informowali w listach okólnych. Nawzajem prosimy i Was o utrzymanie ścisłego z nami związku. Kto się do wielkiej rodziny harcerskiej poczuwa – niech się odezwie. W każdej miejscowości, gdzie byłych harcerzy znajdzie się gromadka, niech się skupią, niech obiorą Starszego, który nad ich życiem harcerskiem czuwać będzie, a z nami utrzyma stały związek. Szukajcie około siebie harcerzy: nieraz pod pozorami obojętności, nawet zupełnej, odnajdziecie gorące jeszcze serce, pełne wspomnień i dobrych chęci harcerskich: ożywiajcie je, cućcie i ratujcie dla przyszłości.

Pragniemy w Związku Starszych Harcerzy skupić wszystkich, którzy ideałem harcerskiem żyją i wytrwać w wierności dlań do końca pragną. Niech na terenie harcer-

skim zamilkną różnice, dzielące ludzi w ich pojęciach na metody i kierunki pracy i walki obywatelskiej o wspólne dobro Polski, niech w tem ognisku wyrasta ponad różnice wszystko, co łączy, wszystko co stanowi istotę twórczej miłości Ojczyzny i co ma stać się podstawą mocy Narodu i wysokiego lotu jego ducha. Typ ludzi i istotę zadań ich w Związku wskazują pierwsze ustępu Ustawy. Ten typ w najrozmaitszych kierunkach ideowo-politycznych się odnajduje – i niezależnie od najważniejszych form i terenów działania pozatem – harcerze powinni się złączyć dla tworzenia nowego życia w Polsce.

Każdy starszy harcerz niech nie zwlekając prześle nam na ćwiartce papierze wypisany opis swoich kolei od chwili opuszczenia drużyny, zaczynając od imienia, nazwiska, ostatnio zajmowanego w organizacji harcerstwa stanowiska, obecnego miejsca służby i adresu, szczegółowo też podając w jakim stopniu pozostał w życiu codziennem harcerzem, wiernym naszemu prawu.

Co pewien czas przesyłać będziemy w liście okólnym wiadomości o wszystkich harcerzach, którzy się nam odezwali – w ten sposób wzajemnie się odszukacie, a wracając do środowisk akademickich traficie od razu na znane i bliskie sobie ośrodki braterskie.

Bracia, do czynu! Ojczyzna Was potrzebuje. Zbudźcie w sobie dawną, gorącą wolę służenia jej wiernie. Jeszcze bardziej niż rok temu potrzebowała Was w szeregach swoich wojsk – potrzebuje Was dzisiaj w szeregach, walczących o ducha rzetelności i ofiary w życiu obywatelskiem o odrodzenie Narodu z ducha! Niech z Was nikogo nie zabraknie!

Czuwaj!

Z polecenia tymczasowego Wydziału Wykon.
Tadeusz Strumiłło
Przewodniczący Związku Harcerstwa Polskiego

Warszawa
dnia 24 grudnia 1919 r.
Adres: Al. Ujazdowskie 37–12

1.1.4. Kronika „Harcmistrza", dotycząca wydarzeń w 1920 r.

1.1.4.1. Informacja o usamodzielnieniu się harcerstwa

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Usamodzielnienie Harcerstwa stało się nareszcie faktem. Uchwalone zasadniczo przez Międzynarodową Komisję Porozumiewawczą w Lublinie 1 listopada 1918 r., walczyć musiało z trudnościami natury organizacyjnej (zasady organizacji, stosunek do Sokoła w Małopolsce), formalnej (legalizacji statutu przez różne zainteresowane Ministerstwa) i ideowo-wychowawczej (wątpliwości Koła Przełożonych sz. śred.) i szczęśliwie je przełamano. Minister W.R. i O.P. dał swą zgodę na statut ZHP. 19 marca 1920 r., Ministerstwo Spr. Wewn. zalegalizowało go ostatecznie 2 sierpnia 1920.

Przekazanie ostateczne władzy nad zależnemi dotąd od innych instytucji organizacjami dzielnicowemi dokonało się a) na podstawie uchwały ostatniego zjazdu Zw. Nacz. Skautowego we Lwowie z 1 kwietnia 1920 r., wprowadzającej podział na 2 oddziały (Krakowski i Lwowski) i oznaczającej wygaśnięcie władz Nacz. Kom. Sk. na 1 października 1920. i b) na podstawie oddania drużyn b. zaboru rosyjskiego Naczelnictwu przez Naczelny Inspektorat w d. 30 grudnia 1920 r. zgodnie z poleceniem p. Ministra W.R. i O.P. z d. 18 grudnia 1920.

1.1.4.2. Informacja o prawnych założycielach ZHP

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Prawni założyciele Z.H.P., którzy podpisali statut w myśl upoważnienia ze strony N.R.H. ks. Jan Mauersberger, Marja Wocalewska, Piotr Olewiński, Stanisław Sedlaczek, Jan Grabowski, Tadeusz Strumiłło, Karol Woyzbun, Joanna Herse i Jadwiga Falkowska, odbyli 20 maja 1920 r. wraz z gronem innych członków N.R.H. obecnych w Warszawie, zebranie założycieli, na którem przyjęto do wiadomości sprawozdanie Naczelnictwa, jako Komisji Organizacyjnej, i udzielono mu dalszego mandatu, zmieniając skład prezydjum w ten sposób, że na przewodniczącego zaproszono gen. Józefa Hallera, a jego zastępstwo powierzono ks. Janowi Mauersbergerowi i Tadeuszowi Strumille

1.1.4.3. Fragment Rozkazu Przewodniczącego ZHP Józefa Hallera, wydanego w chwili objęcia przewodnictwa nad Związkiem

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Przewodniczący Z.H.P. gen. Józef Haller, obejmując obowiązki, wydał następujący rozkaz do wszystkich drużyn (zob. „Harcerz" nr 22 str. 192): „Harcerze i Harcerki! Druhowie i Druhny! Po kilku latach, w których inne obowiązki nie pozwalały mi stale współdziałać z Harcerstwem, odnawiam dziś i mocno pragnę utrwalić dawne więzi współpracy. Przyjąwszy wybór na przewodniczącego Z.H.P., objąłem obowiązki w dniu 3 lipca 1920 r. Chwila, w której staję na czele organizacji harcerskiej, to chwila ciężkiej próby narodu, próby i naszego Związku. Ojczyzna w potrzebie! Harcerz rozumie, czego Ojczyzna od niego wymaga i to wykonuje. Ojczyzna przedewszystkim, własna osoba później. Dziś, gdy Ojczyzna w potrzebie, wzywam wszystkich członków Związku do szczególnie sumiennej, wytężonej pracy. Dajmy przykład wiernej służby Ojczyźnie! Niech każdy wydobędzie z siebie największy wysiłek, niech wyzwoli najwyższe swoje wartości, ażeby we wspólnym spotęgowanym wysiłku wszystkich okazała się prawdziwa tężyzna wolnego narodu, który chce być wolnym i chce zwyciężać. Wola zwycięstwa musi przez was przesiąkać cały naród, aby zwycięstwem zapewnić raz na zawsze wolność, niepodległość całego narodu i w pokojowem współżyciu z sąsiednimi narodami ludzkości zapewnić szczęście". Odczytać przed frontem wszystkich drużyn, oddziałów ćwiczących się w obozach i oddziałów wędrownych – Przewodniczący Z.H.P. Józef Haller, generał broni. Za Nacz. G. Kw. Ż. Helena Gepnerówna, Nacz. G. Kw. M. Stanisław Sedlaczek. Za zgodność Jan Grabowski.

1.1.4.4. Informacja o objęciu przez Naczelnika Państwa Protektoratem ZHP

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Naczelnik Państwa Prorektorem Z.H.P. W wykonaniu uchwały 4-go Zjazdu N.R.H. udała się do Belwederu d. 20 grudnia 1920 r. delegatura Naczelnictwa celem uproszenia Komendanta na Protektora Związku. Ks. Mauersberger przedstawił uchwałę Naczelnej Rady i powszechną miłość młodzieży harcerskiej dla Naczelnego Wodza zmartwychwstałej Armji Narodowej, prosząc o przyjęcie wraz z godnością Protektora – krzyża harcerskiego I stopnia. Naczelnik Państwa przyjął krzyż i Protektorat, polecając wyrazić całemu Harcerstwu swe podziękowanie, a w rozmowie z członkami delegacji podniósł zasługi harcerzy w obronie państwa i zaznaczył, że się spodziewa wielkiego rozszerzenia harcerskiego ducha wśród młodzieży wobec zamierzonego nacisku na powszechne przygotowanie młodzieży do służby w wojsku.

1.1.4.5. Informacja o reorganizacji władz harcerskich

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Reorganizacja władz harcerskich, wynikająca z zatwierdzenia statutu i postępującego faktycznego usamodzielnienia się i zjednoczenia, zwolna tylko może postępować zwłaszcza wobec letniej nawały bolszewickiej i spowodowanej nią mobilizacji harcerskiej. Najpierw zorganizowała się jako oddział Z.H.P. Wielkopolska, wybierając Zarząd Oddziału już na swym zjeździe dzielnicowym w Poznaniu 22 lutego 1920 r. Prezesem został dh Roman Bniński (członek N.R.H. i wybitny dawniej działacz harcerski na Rusi). Komendantem chorągwi męskiej dh Walerjan Sikorski (major W.P. nauczyciel wychowania fizycznego na Wszechnicy Poznańskiej) Komendantką chor. żeńskiej – d-hna Zofja Przybylska.

Kongresówka może o reorganizacji myśleć dopiero po Nowym Roku t. j. po przekazaniu władzy naczelnictwu przez Naczelny Inspektorat. Tu i ówdzie w okręgach upatrzono już sobie kandydatów do Zarządów Oddziałów. Najprędzej powstaną zapewne oddziały w Warszawie, Łodzi i Lublinie.

Małopolska zapoczątkowała utworzenie oddziałów lwowskiego i krakowskiego; sytuacja wojenna nie pozwoliła na urządzenie decydującego zjazdu, któryby te oddziały ukonstytuował. Naczelnym Komendantem Skautowym mianowany został przez władze sokole 3 maja 1920 r. dh. prof. Stanisław Niemczycki, który później (od 20 czerwca) objął komendę chorągwi lwowskiej. Komendę chorągwi krakowskiej sprawował najpierw dh Bronisław Piątkiewicz; po jego ustąpieniu proponowano objęcie tego stanowiska dhowi Zygmuntowi Wyrobkowi, który jednak wobec braku czasu odmówił; 30 września zamianowany został Komendantem chorągwi dh Tadeusz Biernakiewicz. Komendantkami są – we Lwowie dhna Jadwiga Włodkówna, w Krakowie – dhna Jadwiga Kublińska

1.1.5. Ogólny Regulamin Wewnętrzny ZHP, 1920 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Rozkazy, okólniki, ankiety, meldunki, sygn. 534, dostęp AAN w Warszawie

Okólniki i Rozkazy Naczelnictwa Z.H.P.
Rozkaz N.Z.H.P. L. 29 z dnia 25. VI. 1920 r.

Naczelnictwo Z.H.P. podaje do wiadomości członków Związku „Ogólny Regulamin Wewnętrzny Związku Harcerstwa Polskiego".

Regulamin wejdzie w życie z początkiem roku harcerskiego 1920/21 na podstawie osobnego rozkazu Naczelnictwa, w którym będą zawarte dodatkowe instrukcje co do stanu przejściowego.

Za przewodniczącego (–) Dr. Tadeusz Strumiłło
Naczelniczka G.K.Ź. (–) Marya Wocalewska
Naczelnik G.K.M. (–) St. Sedlaczek.

OGÓLNY REGULAMIN WEWNĘTRZNY
Związku Harcerstwa Polskiego
Opracowany i wydany przez Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego
na podstawie uchwał i osobnego upoważnienia Naczelnej Rady Harcerskiej.

A. CZŁONKOWIE.

I. Członkowie czynni (podharcmistrze i harcmistrze)

1. Czynni członkowie stanowią starszyznę harcerską (harcerskie grono instruktorskie). Obowiązkiem ich jest brać czynny udział w pracy wychowawczej harcerskiej, bądź to przez prowadzenie drużyny, bądź to przez udział w komendach miejscowych, komendach chorągwi i t.d.

2. Starszyzna harcerska stanowić winna zwarte przyjacielskie grono pracowników na polu wychowania harcerskiego, dążącego do ideału, określonego przez Prawo Harcerskie, dające przykład zgodnej współpracy, głębokiego poczucia odpowiedzialności, sumiennego i sprężystego wykonywania obowiązków oraz pracy nad sobą.

3. Każdy członek starszyzny, nawet urlopowany, zawsze podlega w zakresie spraw harcerskich władzom harcerskim, które w razie potrzeby mogą go zawezwać do pracy czynnej, lub do umotywowania dalszego urlopu. Kierownicy pracy harcerskiej powinni przestrzegać charakteru bezpartyjnego harcerstwa; nie mogą należeć bez zezwolenia Naczelnictwa do żadnej innej organizacji społecznej o typie wojskowym, mogącej im wydawać rozkazy.

4. Przed powołaniem do grona starszyzny harcerskiej kandydat musi dokładnie zapoznać się z przyjmowanemi na siebie obowiązkami i złożyć zobowiązanie instruktorskie. Obowiązki zależą od pełnionych funkcji i określone są w odpowiednich regulaminach.

5. Mianowań członków czynnych Z.H.P. dokonuje Naczelnictwo ZH.P. na wniosek zarządu oddziału. Kandydaci przed mianowaniem składają swój wykaz służby, potwierdzony przez bezpośrednią władzę harcerską. Wykazy służby członków czynnych są prowadzone przez Główną Kwaterę Z.H.P.

6. Każdy członek czynny organizacji Z.H.P. należy do jakiejś jednostki organizacyjnej harcerskiej; takiemi jednostkami są: Drużyna, Komenda miejscowa, Komenda Cho-

rągwi, Główna Kwatera Z.H.P. Przy mianowaniu Naczelnictwo przydziela instruktora (instruktorkę) do Komendy jednej z Chorągwi lub Głównej Kwatery, skąd otrzymuje dalsze przydziały.

7. Członek czynny z początkiem każdego roku harcerskiego zgłasza Naczelnictwu Z.H.P. swój udział w pracy czynnej i otrzymuje potwierdzenie zaciągnięcia się.

8. Pracownik harcerski, przebywający w jakiejś miejscowości poza miejscem stałego pobytu, zgłasza się u miejscowej władzy harcerskiej. Szczególnym obowiązkiem starszyzny jest utrzymywanie stałego kontaktu z Komendą Chorągwi i Główną Kwaterą.

9. Członkom czynnym może udzielać urlopów:

a) do 3 miesięcy władza bezpośrednia,

b) do 6 miesięcy Komenda Chorągwi,

c) dłuższy (wyjątkowo) – Naczelnictwo Z.H.P.

10. Pracownik harcerski może być uwolniony od pełnionych przez siebie funkcyj po przekazaniu swych obowiązków następcy; w szczególności musi oddać w porządku majątek, książki, rachunki i t.d. podległej sobie jednostki harcerskiej. Protokół przekazania czynności przesyła się przełożonej władzy harcerskiej, odpisy dostają zainteresowani.

11. Członek czynny, który w danym roku harcerskim nie zgłasza się do służby czynnej, może uzyskać urlop lub przeniesienie do grona członków współdziałających lub starszych harcerzy (harcerek).

12. Członka czynnego można zwolnić z organizacji Naczelnictwa Z.H.P. zazwyczaj na wniosek Zarządu Oddziału.

13. Czynni członkowie Z.H.P. dzielą się na podharcmistrzów i harcmistrzów.

14. Podharcmistrzem (podharcmistrzynią) może zostać każda pełnoletnia osoba narodowości polskiej, która odpowiada następującym wymaganiom: 1) zachowuje w życiu prawo harcerskie; 2) odbyła pomyślnie próbę instruktorską i złożyła oświadczenie instruktorskie; 3) co najmniej w półrocznej służbie po próbie wykazała wytrwałość w pracy i umiejętność prowadzenia drużyny lub kilku drużyn, w szczególności prowadziła z pomyślnym wynikiem większe wycieczki harcerskie, co najmniej jeden obóz letni, stały lub wędrowny; 4) została przez Naczelnictwo Związku podharcmistrzem zamianowana.

15. Przy próbie instruktorskiej będzie wymagane: 1) posiadanie wiadomości technicznych harcerskich z zakresu co najmniej próby na wywiadowcę; 2) wykazanie się co najmniej półroczną praktyką w drużynie w charakterze kierownika drużyny, lub przybocznego (przybocznej); 3) wykazanie się znajomością ogólnych zasad pedagogiki, w szczególności podstaw harcerstwa, jako systemu wychowawczego; 4) wykazanie znajomości ogólnej dziejów skautingu i harcerstwa, oficjalnych podręczników i pism Z.H.P., ustawy Związku i regulaminów w zakresie drużyny i oddziału (chorągwi); 5) opracowanie i poprowadzenie gawędy; 6) posiadanie co najmniej trzech sprawności, w tem przynajmniej jednej nie ściśle skautowej (rzemieślniczej, gospodarskiej); 7) znajomość słów i w miarę możliwości melodji conajmniej 25 pieśni i piosenek narodowych i harcerskich; 8) poprowadzenie gimnastyki szwedzkiej na podstawie gotowych wzorców w grupie 2 zastępów; 9) wykazanie umiejętności prowadzenia conajmniej 20 gier harcerskich i ruchowych; 10) prowadzenie musztry plutonu, prowadzenie drużyny harcerskiej na większych zbiórkach i przeglądach; 11) umiejętność obchodzenia się z bronią, znajomość zasad samoobrony; 12) wykazanie wiadomości z krajoznawstwa, umożliwiających organizowanie i prowadzenie wycieczek; 13) opracowanie planu kolonji stałej lub obozu wędrownego dwutygodniowego, conajmniej dla zastępu, z uwzględnieniem zasad hygjeny osobistej, mieszkania, obozu, wycieczki; 14) znajomość administracji i książkowości drużyny.

16. Harcmistrzem może zostać przez Naczelnictwo zamianowany podharcmistrz po dalszej conajmniej rocznej służbie w Związku. W tym czasie instruktor ma stwierdzić swojem życiem prywatnem i obywatelskiem wierność prawu harcerskiemu, pogłębić swoje metodyczne i techniczne wykształcenie, poznać dokładnie polską literaturę

harcerską i najważniejsze dzieła z literatury obcej, wykazać się wyspecjalizowaniem w jednym conajmniej dziele techniki lub metodyki harcerskiej oraz znajomością zasad ustroju politycznego Polski i jednego działu pracy społecznej lub jakiejś instytucji narodowej.

17. Oświadczenie instruktorskie.

Stwierdzam, że do grona Starszyzny Związku Harcerstwa Polskiego wstępuję z całą świadomością praw i obowiązków organizacyjnych, jakie przyjmuję w pełni poczucia odpowiedzialności za swą pracę, Pracować będę w myśl karności harcerskiej i zawsze przedewszystkiem dobro powierzonej sobie młodzieży mając na względzie.

Gdziekolwiek się znajdę, możliwie największą część swego czasu i sił oddam do rozporządzenia Z.H.P. i nie porzucę pracy, zanim się nie wywiążę z obowiązków, wynikających z mego organizacyjnego stanowiska.

(Miejscowość, data). (Podpis).

18. Podharcmistrze i harcmistrze mają prawo udziału we wszelkich zebraniach członków czynnych i w Zjazdach Walnych oraz Oddziałów z głosem decydującym i czynnem prawem wyborczem, o ile zgłosili się i zostali zaciągnięci do służby czynnej na dany rok harcerski lub uzyskali urlop. Bierne prawo wyborcze mają bez względu na to, czy w chwili wyboru są w służbie czynnej, czy na urlopie, byleby tylko urząd, na który mają być powołani, faktycznie mogli sprawować. Z chwilą gdy liczba członków czynnych Z.H.P. przekroczy trzysta, podharcmistrzowie i harcmistrzowie będą wykonywać prawo udziału w Zjazdach Walnych za pośrednictwem delegatów, wybieranych na zebraniach członków czynnych oddziałów w stosunku: 1 delegat na 5 członków czynnych.

Przodownicy i przodownice.

19. Harcerze i harcerki, mający skończonych lat 18, mogą uzyskać zaliczenie do Starszyzny na prawach kandydatów (kandydatek) na podharcmistrzów o ile: 1) odbędą pomyślnie pierwszą próbę instruktorską, 2) złożą oświadczenie instruktorskie, 3) zostaną przez Naczelnictwo Z.H.P. zamianowani przodownikami (przodownicami).

20. Przodownicy i przodownice mogę być członkami Komend Miejscowych i Komend Chorągwi.

21. Przodowników obowiązuje regulamin Starszyzny. Wykazy ich służby prowadzi Główna Kwatera.

Wkładka roczna.

22. Członkowie czynni i przodownicy wpłacają wkładkę roczną 12 (dwanaście) marek do kasy Naczelnictwa Z.H.P.

Obowiązki pracowników harcerskich nie posiadających stopni instruktorskich.

23. Osoby, biorące czynny udział w pracy harcerskiej – w szczególności kierownicy drużyn i większych grup organizacyjnych – a nie mające stopni instruktorskich, obowiązane są do przestrzegania przepisów statutu, ogólnych regulaminów i zarządzeń władz harcerskich na równi z instruktorami, choćby nie składały przyrzeczenia harcerskiego i oświadczenia instruktorskiego, nie obowiązuje ich jedynie przepis ścisłej absynencji, zawarty w X punkcie prawa harcerskiego. Naczelnictwo i jego organy mają prawo żądania od takich osób zobowiązania na piśmie, przy obejmowaniu przez nie czynności kierowniczych w Z.H.P.

II. Członkowie współdziałający.

1. Zadaniem członków współdziałających Z.H.P. jest otoczenie ruchu harcerskiego opieką moralną i materjalną oraz udzielenie pomocy w pracy.

2. Zadanie to spełniają członkowie współdziałając w porozumieniu z naczelnictwem Z.H.P. lub jego organami: a) zakładając i rozwijając koła Przyjaciół Harcerstwa przy drużynach lub koła miejscowe; b) podejmując się współpracy w drużynach, komendach miejscowych, zarządach oddziałów i komendach chorągwi, w Głównej Kwaterze, w charakterze kierowników gospodarki finansowej i administracji majątku; c) przez fachowe kierownictwo niektórych działów pracy (nauka sprawności harcerskich); d) podejmując w charakterze opiekunów odpowiedzialność za drużyny, które nie mają na czele osób pełnoletnich; e) podejmując się kierownictwa lub inspekcji pracy tam, gdzie niema członków czynnych.

3. Członek współdziałający należy do jednego z kół Przyjaciół Harcerstwa i na zebraniach tego koła ma głos decydujący oraz pełne czynne i bierne prawo wyborcze do Zarządu Koła.

4. Członkowie współdziałający podlegają przepisom regulaminowym, dotyczącym funkcji przez danego członka pełnionych, prócz tego winni się stosować do regulaminu koła, do którego należą. W szczególności obowiązuje ich punkt 10 przepisów o członkach czynnych.

5. Członkowie współdziałający, o ile nie zalegają z wkładką dłużej, niż 3 miesiące, i wywiązują się z innych przyjętych na siebie obowiązków, biorą udział w zebraniach oddziałów i w Zjeździe Walnym za pośrednictwem delegatów w ilości 1 na 50 członków Koła, przyczem liczba mniejsza, niż 20 osób, delegata nie wysyła. Bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Z.H.P. ma każdy członek współdziałający.

6. Wkładka członka współdziałającego do Z.H.P. wynosi conajmniej 12 mk. rocznie i wpłacana jest do kasy N.Z.H.P. za pośrednictwem odnośnego koła P.H.

7. Koło płaci od wszystkich dochodów, z wyjątkiem składek, 10% do kasy N.Z.H.P. Zebranie Oddziału może nakładać opłaty na Koła i członków współdziałających na obszarze Oddziału, zebranie Koła Przyjaciół może ponadto ustalać składki na rzecz Koła.

8. Osoby prawne, zgłaszając się na członków współdziałających, deklarują stałą składkę do N.Z.H.P. conajmniej 100 (sto) marek rocznie.

9. O przyjęciu osób prawnych decyduje Zarząd Oddziału.

III. Koło Przyjaciół Harcerstwa.

1. Przy każdej drużynie harcerskiej może powstać Koło Przyjaciół Harcerstwa, którego zadaniem jest moralna i materjalna opieka nad drużyną, oraz jednanie opinji dla ruchu harcerskiego. Koło należy do jednego z oddziałów Z.H.P.

2. Cele swe spełnia koło przez urządzenie odczytów, wykładów, wystaw, przez zabieganie o fundusze, potrzebne na urządzenie letnich kursów, izb harcerskich, pracowni i warsztatów, na zapomogi dla młodzieży harcerskiej, oraz przez organizowanie stałej opieki lekarskiej.

3. Koło Przyjaciół Harcerstwa organizuje się na zebraniach rodziców, wychowawców i przyjaciół młodzieży harcerskiej. Zebrani zgłaszają na piśmie listę osób, pragnących zawiązać Koło P.H. Zarządowi Oddziału Z.H.P., który przyjmuje ich jako pierwszych członków Koła.

4. Osoby przyjęte na członków Koła Przyjaciół, stają się temsamem członkami współdziałającymi Związku Harcerstwa Polskiego.

5. Członkowie Koła z pośród swego grona wybierają na 1 rok Zarząd, składający się z 5 do 7-miu osób. W skład Zarządu wchodzą: drużynowy, kapelan i opiekun drużyny z ramienia szkoły. Zarząd wybiera ze swego grona przewodniczącego, sekretarza

i skarbnika. Skład Zarządu musi być zatwierdzony przez Zarząd Oddziału Z.H.P.: tak zatwierdzony Zarząd ma prawo dalszego samodzielnego przyjmowania członków Koła (członków współdziałających Z.H.P).

6. Zarząd pełni bezpośrednio funkcje opiekuńcze; zbiera się przynajmniej raz na 2 miesiące. Zarząd ma prawo a) wyrażania opinji przy mianowaniu kierowników drużyny; b) składania wniosków władzom harcerskim w sprawach harcerskich, szczególnie w wypadkach nieporozumień; c) udziału w zebraniach o wycieczkach drużyny; d) zatwierdzenia budżetu i e) nadzoru nad gospodarką finansową drużyny.

7. Zebrania Koła zwołuje Zarząd conajmniej 2 razy w roku.

8. Przewodniczący Koła powinien być zawiadomiony o wszystkich ważniejszych przejawach życia drużyny; szczególnie z kierownikiem drużyny powinien pozostać w stałej styczności.

9. Fundusze Koła tworzą: 1) stałe lub roczne składki, opłacane przez członków Koła; 2) dobrowolne jednorazowe ofiary; 3) dochody, uzyskane przez odczyty, wykłady, wystawy, z majątku własnego.

10. Zapomogi na pracę drużyn wypłaca skarbnik Zarządu na ręce drużynowego.

11. Rozwiązanie Koła może nastąpić na podstawie uchwały ogólnej zebrania członków Koła większością 2/3 lub na mocy postanowienia Naczelnictwa Z.H.P.

12. Zamiast osobnych kół przy poszczególnych drużynach tej samej miejscowości, może powstać jedno Koło dla wszystkich drużyn, na mocy uchwały zebrania rodziców, wychowawców i przyjaciół młodzieży harcerskiej danej miejscowości. Może również powstać – przy pozostawieniu kół przy każdej drużynie – Zarząd wspólny Kół danej miejscowości, jako instytucja opiekuńcza przy Komendzie Miejscowej.

W obu wypadkach kompetencje takiego Koła i Zarządu są analogiczne do wyżej określonych z tą różnicą, że odnoszą się do całej miejscowej organizacji harcerskiej.

Zapomogi w tym wypadku wypłaca się na ręce komendanta lub komendantki miejscowej.

IV. Starsi Harcerze i Harcerki.

1. Celem organizacji Starszych Harcerzy i Harcerek jest dążenie do zachowania i utrwalenia typu harcerskiego.

2. Koła Starszych Harcerzy i Harcerek dążą do osiągnięcia tego celu przez a) staranny dobór członków; b) wypróbowywanie ich przed przyjęciem; c) stworzenie dla nich ośrodka życia towarzyskiego na poziomie i o typie harcerskim, oraz terenu do nabrania zamiłowania w pracy społecznej i naukowej; d) utrzymanie ich na stałe w ścisłej łączności organizacyjnej na tych samych zasadach opartej; e) krzewienie wśród swych członków gotowości i umiejętności braterskiej wzajemnej pomocy.

3. Dla skutecznego zastosowania tych środków Koła między innemi: a) utrzymują własne lokale towarzyskie i czytelnie, b) urządzają zebrania naukowe, jak i towarzyskie; c) organizują dla swych członków ćwiczenia sportowe i gimnastyczne, oraz wycieczki; d) organizują pracę społeczną i naukową swych członków, tworząc odpowiednie bibljoteki, pracownie i instytucje pomocnicze; e) organizują stypendja, bursy, domy akademickie i t.p.

Uwaga. Dla poszczególnych zadań, koła sąsiadujące lub jednego typu mogą działać łącznie.

4. Pracą Kół kieruje Zarząd. Kompetencje Zarządu, czas trwania jego mandatów określa regulamin Koła, zatwierdzony przez Naczelnictwo Z.H.P.

5. Pierwszy Zarząd Koła St. H musi być zatwierdzony przez Naczelnictwo Z.H.P. lub organy przezeń upoważnione, np. Zarząd odnośnego Oddziału Z.H.P.

Tak zatwierdzone Koło ma prawo dalszego samodzielnego przyjmowania członków w sposób określony regulaminem.

6. Starsi Harcerze i Harcerki biorą udział w zebraniach oddziałów i w Zjeździe Walnym za pośrednictwem delegatów, w ilości 1 na 50 członków Koła. Przy obliczaniu ilości głosów, jakie przysługują danemu Kołu, bierze się pod uwagę osoby, nie zalegające dłużej, niż 3 miesiące, z wkładkami i spełniające obowiązki wobec Koła Starszych Harcerzy. Bierne prawo wyborcze ma każdy Starszy Harcerz (Harcerka).

7. Starszy Harcerz (Harcerka) może uzyskać wszystkie prawa członka czynnego (instruktora), o ile zgłosi się do czynnej pracy wychowawczej w drużynach lub w kierownictwie kilku drużyn względnie w Głównej Kwaterze i uzyska stopień instruktorski.

8. Instruktorzy Z.H.P. mogą być przez poszczególne Koła Starszych Harcerzy (Harcerek) przyjmowani na członków.

Składka do Z.H.P. wynosi 12 marek rocznie, może być rozłożona na raty kwartalne i jest wpłacana do kasy Koła. Zarząd Koła przesyła zebrane wkładki Naczelnictwu Z.H.P. Składkę na cele własne Koła naznacza Walne Zebranie Koła.

V. Członkowie honorowi.

Członkami honorowymi mianuje Zjazd Walny, na wniosek Naczelnej Rady osoby, szczególne dla pracy harcerskiej zasłużone, albo dające swoją działalnością obywatelską wzór dla naśladowania.

B. ODDZIAŁY.

VI. Regulamin Oddziału Związku Harcerstwa Polskiego.

Uwaga Oddział Z.H.P. jest to jednostka prawna, obejmująca całość prac harcerskich na pewnym obszarze, zatem obok drużyn, także Koła Przyjaciół i Koła Starszych Harcerzy; Chorągiew jest jednostką organizacyjną, skupiającą drużyny męskie i żeńskie z obszaru Oddziału.

1. Oddział Z.H.P. organizuje się na zasadzie statutu Z.H.P., zatwierdzonego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Powstaje i może być rozwiązany na podstawie uchwały Naczelnej Rady Harcerskiej.

2. Zadaniem Oddziału jest organizowanie i prowadzenie życia harcerskiego na terenie Oddziału.

3. Naczelnictwo Z.H.P. może zorganizować Oddział z siedzibą w miejscowości, w której przebywa co najmniej 10 członków, w tem co najmniej 3 członków czynnych.

4. Naczelnictwo Z.H.P. organizuje Oddział w sposób następujący: W porozumieniu z Zarządem Oddziału, obejmującego dotąd dany obszar, zbiera się Zjazd członków czynnych i delegatów, po jednym na pięćdziesięciu członków współdziałających i Starszych Harcerzy (Harcerek) z miejscowości, które ma objąć Oddział, w obecności delegata Naczelnictwa Z.H.P. Zjazd ten decyduje o potrzebie zorganizowania Oddziału i wybiera Zarząd Oddziału oraz Komisję Rewizyjną w składzie 5 osób. Skład Zarządu musi być zatwierdzony przez Naczelnictwo Z.H.P.

5. W skład Zarządu wchodzą: przewodniczący Oddziału, komendant Chorągwi, komendantka Chorągwi, referent (referentka) Kół Starszych Harcerzy (Harcerek), referent Kół Przyjaciół Harcerstwa, sekretarz, skarbnik i członkowie Zarządu. Ogółem liczba członków Zarządu nie może wynosić więcej niż 15 osób. Zarząd jest wybierany na 3 lata. Trzecia część składu Zarządu ustępuje co roku kolejno w pierwszych 2-ch latach przez wylosowanie. W razie ustąpienia któregoś z członków, Zarząd uzupełnia się przez kooptację. Członkowie kooptowani pełnią funkcje do najbliższego Zjazdu Oddziału.

6. Zarząd Oddziału uzgadnia wszystkie prace harcerskie na terenie Oddziału, decyduje w sprawach wspólnych Kół Starszych Harcerzy, Kół Przyjaciół Harcerstwa, drużyn oraz w sprawach gospodarczych i skarbowych. W szczególności Zarząd Oddziału 1)

decyduje o przyjęciu do Związku Kół Przyjaciół Harcerstwa i Kół Starszych Harcerzy; 2) zatwierdza skład ich Zarządów; 3) prowadzi wykazy członków honorowych i współdziałających na terenie Oddziału zamieszkałych, oraz wydanych im legitymacji i oznak, a za pośrednictwem komendanta (komendantki) Chorągwi wykazy członków czynnych, drużyn, harcerzy i harcerek po przyrzeczeniu, wydanych im legitymacji, przyznanych stopni sprawności; 4) stara się o moralne i materjalne poparcie ruchu harcerskiego w społeczeństwie, administruje majątkiem Oddziału i kontroluje gospodarkę finansową drużyn i kół.

7. Pracą wewnętrzną drużyn kierują bezpośrednio Komendy Chorągwi: męskie i żeńskie. Naczelnictwo Z.H.P. może zezwolić na utworzenie wspólnej komendy drużyn męskich i żeńskich.

8. Komendy chorągwi powstają w sposób następujący: członkowie czynni z obszaru Oddziału wybierają dwóch kandydatów na komendanta (druhny osobno 2 kandydatki na komendantkę). Zarząd Oddziału przedstawia kandydatury i swoją opinję Naczelnictwu Z.H.P., które dokonuje mianowań. Innych członków K.CH. zatwierdza Naczelnictwo na wniosek Komendanta względnie Komendantki za zgodą Zarządu Oddziału.

9. Zarząd reprezentuje cały oddział Z.H.P. t.j. wszystkie działy pracy Z.H.P., prowadzone na terenie oddziału.

Droga służbowa do Naczelnictwa idzie od drużyny przez Komendanta lub Komendantkę Chorągwi, od kół Starszych Harcerzy i kół Przyjaciół Harcerstwa przez reprezentanta kół S.H. lub P.H. w Zarządzie Oddziału.

10. Fundusze Oddziałów powstają a) z opłat drużyn, Kół Przyjaciół i Starszych Harcerzy (Harcerek); b) z subwencji, zapisów, darowizn i t. p.

11. Majątek Oddziału jest częścią ogólnego majątku Z.H.P. i w razie likwidacji Oddziału przechodzi do rozporządzenia Naczelnej Rady Harcerskiej na rzecz Oddziału, któremu będzie podlegał dany obszar.

C. ORGANIZACJA DRUŻYN.

VII. Drużyna.

1. Przepisy obowiązujące młodzież harcerską zawiera regulamin drużyny.

2. Drużyny harcerskie pracują autonomicznie. Przepisy ogólne, obowiązujące wszystkie drużyny, mają jedynie na celu ułatwienie i ujednostajnienie pracy, ale nie zawierają i nie mogą zawierać żadnych szczegółów, krępujących zdrową inicjatywę drużynowych.

3. Podstawę prawną daje drużynie Oddział Z.H.P. Majątkiem drużyny administruje drużynowy lub opiekun drużyny (jeśli drużyną kieruje osoba niepełnoletnia), z odpowiedzialnością przed Zarządem Oddziału, Wobec władz państwowych jest za pracę i gospodarkę odpowiedzialny Zarząd Oddziału.

W razie rozwiązania drużyny, majątek przechodzi na inne drużyny tej samej miejscowości lub Oddziału.

Drużyną harcerską kieruje drużynowy z reguły czynny członek Z.H.P. (instruktor). O ile niema instruktora, kierownictwo może objąć osoba przyjęta na członka współdziałającego, lub jeden z członków drużyny (niepełnoletni). W tym ostatnim wypadku, jeżeli drużyną kieruje osoba niepełnoletnia, odpowiedzialność za drużynę wspólnie z jej kierownikiem ponosi opiekun drużyny, który winien wstąpić na członka współdziałającego Z.H.P.

4. Drużynowy, względnie opiekun drużyny przy zgłoszeniu jej do Naczelnictwa Z.H.P., musi w imieniu drużyny złożyć oświadczenie, że będzie się stosować do statutu, regulaminu i instrukcji, w szczególności, że a) będzie przestrzegać, aby jej członkowie

szanowali prawo harcerskie, mundur, oznaki, a w razie wystąpienia z organizacji, aby zwracali oznaki, legitymacje oddawali do unieważnienia; b) będzie prenumerować conajmniej 1 egz. pisma oficjalnego instruktorskiego („Harcmistrza"); c) będzie regularnie składać raporty miesięczne Komendzie miejscowej, a roczne – Komendzie Chorągwi i Naczelnictwu Z.H.P.; d) będzie opłacać dziesięcinę w wysokości 10% od wszystkich dochodów drużyny do kasy Zarządu Oddziału; e) będzie opłacać pogłówne w wysokości 1 marki (złotego) od członka drużyny rocznie do kasy Naczelnictwa Z.H.P.; f) odpowiedzialny kierownik drużyny (drużynowy lub opiekun) nie może opuścić drużyny przed zwolnieniem przez władzę przełożoną.

5. Przyjęcie drużyny do Z.H.P. odbywa się w sposób następujący: 1) organizator zgłasza się do najbliższej Komendy Chorągwi, otrzymuje zbiór ustaw, formularz zgłoszenia, przygotowuje jeden egzemplarz kroniki drużyny od chwili założenia oraz życiorys (wykaz służby) kandydata na drużynowego w 2 egzemplarzach i opiekuna; 2) organizator wypełnia i odsyła jeden egzemplarz formularza zgłoszenia i jeden egzemplarz wykazu służby do Komendanta Chorągwi, jeden egzemplarz formularza, wykaz służby i kronikę do Naczelnictwa Z.H.P. o ile w danej miejscowości istnieje już Komenda Miejscowa, należy zgłoszenie drużyny przesłać do Komendy Chorągwi i Naczelnictwa z opinją Komendanta Miejscowego; 3) Komendant Chorągwi po otrzymaniu zgłoszenia przesyła swą opinję do Naczelnictwa Z.H.P.; 4) Naczelnictwo przyjmuje drużynę lub stawia warunki, jakie należy wypełnić przed przyjęciem, mianuje drużynowego i przyjmuje do wiadomości, kto jest opiekunem drużyny, 5) Główna Kwatera rejestruje drużynę, wystawia kartę przyjęcia, którą wysyła wprost do drużyny, wystawia legitymacje drużynowego lub legitymację opiekuna.

Rozwiązanie drużyny.

6. Drużyna nie stosująca się do przepisów i regulaminów Z.H.P. może być rozwiązana po dwukrotnem napomnieniu Komendy Chorągwi lub jednem Naczelnictwa Z.H.P. W formule napomnienia musi być wyraźnie zaznaczone, iż dalsze przekroczenie ustaw Związku spowoduje rozwiązanie drużyny. Rozwiązuje drużyny Naczelnictwo Z.H.P. na wniosek Zarządu Oddziału.

VIII. Komenda Miejscowa.

1. Kilka drużyn młodzieży męskiej (oddzielnie żeńskiej) podlega Komendzie Miejscowej. Komendzie miejscowej mogą podlegać drużyny w małych miejscowościach najbliższej okolicy.

2. Taka za.....[1] Miejscowa składa się z Komendanta, mianowanego przez Komendę Chorągwi w porozumieniu z Radą Drużynowych. Komendant może powołać w skład Komendy osoby, potrzebne do pełnienia określonych funkcji: przybocznego (sekretarza), skarbnika, kronikarza. Do komendy wchodzi delegat Koła Przyjaciół Harcerstwa, delegat Koła Starszych Harcerzy, lekarz i kapelan wojskowy. Skład komendy zatwierdza Komendant Chorągwi.

3. Komendant Miejscowy jest odpowiedzialny przed Komendą Chorągwi, pośrednio przed Zarządem Oddziału i Naczelnictwem Z.H.P. za pracę drużyn i ich majątek, w szczególności: 1) stara się o trwałość i zachowanie ciągłości pracy w danej miejscowości; 2) czuwa nad przestrzeganiem w drużynach prawa regulaminów i przepisów; 3) kontroluje pracę drużyn, zapobiegając zastojowi w pracy jakiejś drużyny, lustruje każdą drużynę w siedzibie Komendy co najmniej 2 razy do roku; 4) stara się o wyrobienie zrozumienia i poparcia pracy harcerskiej w społeczeństwie w szczególności o współdzia-

[1] Brak tekstu (Przyp. K.M.).

łanie z kołami Przyjaciół i Starszyzny Harcerzy; 5) ułatwia pracę przez inicjowanie i popieranie kramów, spółdzielni, kas oszczędnościowych, czytelni, bibljotek, kół bratniej pomocy, przez organizowanie obozów wakacyjnych; 6) koordynuje pracę drużyn, kieruje ich wspólnemi pracami i wystąpieniami; 7) administruje zastępców drużynowych i przybocznych, przedstawia Komendzie Chorągwi kandydatów na drużynowych i opiekunów drużyny oraz kandydatów na przodowników, podharcmistrzów, harcmistrzów; 9) ma prawo zawieszania w czynnościach podwładnych sobie instruktorów z obowiązkiem bezzwłocznego zawiadomienia o tem Komendy Chorągwi; 10) przedstawia Komendzie Chorągwi wnioski w sprawie składu Komisji prób na stopnie i sprawności; 11) odbiera raz na miesiąc pisemne raporty od drużynowych; 12) zezwala na publiczne występy harcerzy lub użycie ich do jakiejś funkcji poza czynnościami ściśle harcerskiemi; 13) ma prawo zakazać urządzania pewnych ćwiczeń; 14) składa raporty według osobnej instrukcji; 15) jest odpowiedzialny za prowadzenie książek służbowych, książki rozkazów i kroniki, inwentarza wspólnego drużyn, książki kasowe K M.

4. Rada Drużyny jest ciałem doradczem Komendanta Miejscowego, zwoływanem w miarę potrzeby, w skład jej wchodzą członkowie Komendy, drużynowi i przyboczni.

IX. Komenda Chorągwi.

1. Drużyny, należące do jednego Oddziału Z.H.P. podlegają Komendzie Chorągwi Z.H.P., jako organowi wykonawczemu Zarządu Oddziału i Naczelnictwa Z.H.P.

2. Komenda Chorągwi stara się o trwałość i ciągłość pracy drużyn Chorągwi, czuwa nad przestrzeganiem w drużynach prawa, regulaminów i przepisów, koordynuje pracę drużyn.

3. K. Ch. składa się z komendanta Chorągwi i niemniej, jak 2 członków czynnych Z.H.P. oraz z niewięcej, niż z 4 członków współdziałających.

4. Komendant Chorągwi jest odpowiedzialny przed Naczelnictwem za pracę drużyn. Wydając zarządzenia, zasięga opinji członków Komendy Chorągwi, w razie konfliktu decyduje przewodniczący Zarządu z prawem odwołania się do Naczelnictwa Z.H.P. Aż do decyzji Naczelnictwa pozostaje prawawomocnem rozstrzygnięcie przewodniczącego Zarządu.

5. W szczególności Komendant Chorągwi: 1) stara się o pozyskanie zaufania poparcia społeczeństwa i szkoły dla pracy harcerskiej; 2) dokonywa objazdów i przeglądów drużyny; 3) wydaje obowiązujące wskazówki i rozkazy w myśl istniejących regulaminów i rozkazów Naczelnictwa; 4) wydaje opinje co do przyjęcia powstających drużyn i wyznacza kierowników tymczasowych, przedstawia ich Naczelnictwu Z.H.P. do zamianowania; 5) wydaję opinję Zarządowi Oddziału co do rozwiązania drużyn, nie przestrzegających praw, ustaw, regulaminów i przepisów; 6) organizuje i prowadzi kursy instruktorskie; 7) może zawiesić każdego instruktora podwładnego, a zupełnie usunąć od pełnienia funkcji każdego podwładnego instruktora, nie zamianowanego względnie nie zatwierdzonego przez Naczelnictwo. Instruktorzy mianowani względnie zatwierdzeni przez Naczelnictwo, mogą być usunięci tylko rozkazem Naczelnictwa; 7)[2] usuwa harcerzy po przyrzeczeniu; 8) wyznacza komisje prób na wywiadowcę i ćwika, proponuje Naczelnictwu skład komisji na Harcerza Rzeczypospolitej; 9) odbiera raporty od Komendantów Miejscowych i drużynowych; 10) opinjuje sprawy, przesłane w drodze służbowej dla Naczelnictwa i od naczelnictwa; 11) składa raporty według osobnej instrukcji; 12) Komendant Chorągwi winien unikać wydawania rozkazów i zarządzeń poza najkonieczniejszą potrzebą. Winien natomiast utrzymywać ścisły kontakt z wszystkimi

[2] Zachowano oryginalną numerację (Przyp. K.M.).

starszymi pracownikami na terenie oddziału drogą ożywionej korespondencji w stylu o ile możności nie biurokratycznym.

6. [3]

7. Przyboczny Komendanta Chorągwi prowadzi następujące książki: 1) rozkazów Komendy i Naczelnictwa; 2) kronikę; 3) wykaz i stan drużyn; 4) wykaz starszyzny; 5) wykaz harcerzy po przyrzeczeniu z numerem legitymacji i krzyżów; 6) wykaz wydanych oznak sprawności.

8. Każde zarządzenie organizacyjne Komendanta Chorągwi winno przejść przez rozkaz Komendy Chorągwi. Zarządzenia i rozkazy Naczelnictwa Z.H.P. winny przechodzić również przez rozkazy Komendy Chorągwi. Zaleca się wydawanie stałych własnych rozkazów miesięcznych, w których zamieszcza się wiadomości administracyjne, organizacyjne, mianowania.

9. Bezpośrednim przełożonym Komendanta Chorągwi jest Naczelnik Głównej Kwatery Z.H.P., Komendantki – Naczelniczka Głównej Kwatery Z.H.P.

10. Instruktorzy i instruktorki, od Komendanta (komendantki) Chorągwi w górę mają w stosunku do drużyn sobie podległych prawo kontroli, czy harcerz i harcerki, posiadające jakieś oznaki posiadają wiadomości i sprawności, wymagane przez program prób. Mogą zakazać noszenie pewnych oznak, aż do uzupełnienia braków. Prawo to może Naczelnik Głównej Kwatery, względnie Naczelniczka G.K. przyznać również instruktorom i instruktorkom Głównych Kwater i innym, na podstawie uchwały Naczelnictwa Z.H.P.

11. Wszystkie powyższe przepisy dotyczą zarówno organizacji żeńskiej, jak i męskiej.

1.2. I Zjazd Walny ZHP, 1920/1921 r.

1.2.1. Sprawozdanie w „Harcmistrzu" z I Zjazdu Walnego

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 46–47, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

DZIAŁ URZĘDOWY
Pierwszy Walny Zjazd Z.H.P.
(Sprawozdanie oficjalne).

W dniach 31 grudnia 1920 r. oraz 1 i 2 stycznia 1921 roku odbył się w Warszawie Pierwszy Walny Zjazd zjednoczonego i usamodzielnionego Związku Harcerstwa Polskiego, z udziałem zgórą 200 osób, w czem ok. 120 statutowo uprawnionych do wzięcia udziału w głosowaniach.

Zjazd rozpoczął się *nabożeństwem* w katedrze św. Jana, w którem wzięły udział prócz członków Zjazdu drużyny Warszawskie chłopców i dziewcząt. Po kazaniu ks. J. Mauersbergera wyruszył Krakowskiem Przemieściem i Nowym Światem *pochód* do sarkofagu poległych w Alei 3 Maja, gdzie wszystkie drużyny składały wieńce ku czci harcerzy, którzy zginęli w walce o wolność Ojczyzny. Uroczystość tę, w której między innymi wziął udział w zastępstwie Naczelnika Państwa adjutant ppor. Maurycy Potocki, zakończyło odśpiewanie Roty i defilada drużyn przed sztandarami.

Obrady w wielkiej sali Centr. Tow. Rol. zagaił w nieobecności przewodniczącego gen. J. Hallera ks. Jan Mauersberger. Do *prezydjum* powołano pp. dyr. K. Kulwiecia, prof.

[3] Brak. Prawdopodobnie błąd w numeracji (Przyp. K.M.).

dr. A. Ziemackiego z Wilna, R. Bnińskiego z Poznania, O. Jacka Woronieckiego z Lublina i J. Gebethnerównę z Warszawy, na sekretarzy zaś dhny M. Guttry i W. Lesińską oraz dhów M. Chmielewskiego i O. Grzymałowskiego. *Przemówienia powitalne* wywiedzieli – prezydent Rady M. Warszawy J. Baliński, przedstawiciel Ministerstwa W. R. i O. P. wizytator Wacław Jezierski, przedstawiciel T-wa Naucz. Szk. Sr. i Wyż., dyrektor Kazimierz Kujawski, imieniem rodaków z Dalekiego Wschodu inż. Krzywiec, im. koła Polek p. Łubieńska, im. Macierzy Szkolnej p. Stemler, im. YMCA p. Chambers oraz przedstawiciel Tow. Cyklistów. *Imieniem Górnego Śląska* pozdrowienia zjazdowi przywiózł d-h Jan Bek z Wójtowej Wsi; wśród grzmotu oklasków w odpowiedzi na te pozdrowienia przyjęto rezolucję, wyrażającą braci harcerskiej Górnego Śląska gorące życzenia owocnej pracy dla Ojczyzny i rychłego obalenia dzielących nas jeszcze granicznych słupów. Odczytano też nadesłanie pisma z życzeniami i pozdrowieniami, jak przedewsz. z Kurji Arcybiskupiej z błogosławieństwem apostolskiem, z Tow. Żeglugi Polskiej, od Harcerstwa Kieleckiego, od chorego d-ha St. Niemczyckiego, kmdta chor. lwowskiej od komendy chor. lwowskiej, od kmdy hufca wadowickiego it.d.

Nastąpiło odczytanie *deklaracji dawnych dzielnicowych organizacji harcerskich*, że uważają swoją odrębność za skończoną, całkowicie się podporządkowując jednolitemu związkowi Harcerstwa Polskiego i jego władzom.

Pierwszy dzień wypełnił: 1) referat *dha T. Strumiłły „Cel i zadania Harcerstwa"*, 2) stalenie (w osobnej Komisji) i przyjęcie regulaminu obrad Zjazdu Walnego, 3) uzupełnienie drukowanego sprawozdania N. R. H. ze strony naczelnictwa, dyskusja nad sprawozdaniami i 4) wybór Komisji Głównej oraz ustalenie składu innych Komisji: skarbowej, wojskowej, Starszego Harcerstwa, Kół Przyjaciół, drużyn męskich, drużyn żeńskich, statutuowo-regulaminowej i wydawniczej.

Wieczorem odbyła się ożywiona wieczornica uczestników Zjazdu i wspólne spotkanie Nowego Roku.

Dzień drugi zajęty był głownie obradami Komisji. Dwukrotnie jednak zbierano się na zebranie plenarne: zrana – celem wysłuchania referatu *dha J. Grabowskiego „O Starszem Harcerstwie"* – i wieczorem – na *„Gawędę Noworoczną" O. Jacka Woronieckiego*. Na gawędzie tej miały prawo być też starszyzna i zastępowi warszawscy, skorzystało jednak bardzo niewiele bractwa z tej okazji, a szkoda wielka, bo przez usta „Ojca Gawędziarza" składała Harcerstwu bardzo znamienne życzenia sama Polska, przepiękna zaś forma gawędy okazała każdemu, czem być może i powinna gawęda harcerska!

Noworoczne życzenia Naczelnikowi Państwa składała osobno wybrana delegacja.

Trzeciego dnia rano dokończyły Komisje prace swoje, na plenarnem zaś zebraniu po referacie *dha J. Kozielewskiego p.t. „Obrzędowość w harcerstwie"* przystąpiono do sprawozdań komisji i załatwienia obfitego materjału wniosków; podajemy poniżej te, które stały się uchwałami Zjazdu; szereg innych przekazano Naczelnej Radzie. Podczas obrad ostatniego plenum przybył *gen. J. Haller*, powitany owacyjnie przez zgromadzonych. Przedstawiciele Górnego Śląska złożyli mu imieniem Harcerstwa tamtejszego serdeczny hołd, tudzież – jako dar Noworoczny – piękny album z fotografjami z życia harcerzy i harcerek górnośląskich.

Nastąpiły wybory do *Naczelnej Rady Harcerskiej*, które dały następujący skład temu ciału: Biernakiewicz Tadeusz, akad. (Kraków), Czekalski Stanisław, asyst. uniw. (Poznań), Glass Henryk, akad. (Warszawa), Grabowski Jan, akad. (Warszawa), gen. Haller Józef (Warszawa), Kuchta Seweryn, urzęd. (Toruń), Kozielewski Ignacy, naucz. (Warszawa), Kulczycki Marjan, urzęd. banku (Warszawa), Majewska Natalja, akad. (Warszawa), Martynowiczówna Władysława, naucz. (Warszawa), ks. Mauersberger Jan, kapelan W.P. (Warszawa), ppor. Nekrasz Władysław (Warszawa), prof. Niemczycki Stanisław (Lwów), por. Olewiński Piotr (Warszawa), Opieńska Janina, akad. (Warszawa), prof. Piasecki Eugenjusz (Poznań), Sedlaczek Stanisław, urzędn (Warszawa), major Sikorski Walerjan (Poznań), Sołtys Miłosz, urzęd. (Bytom), ks. Szczerbicki Fabjan, katech. (Brześć n Bugiem),

Swidzińska Antonina, naucz. (Wilno), Tworkowska Janina, akad. (Warszawa), Włodkówna Jadwiga, akad. (Lwów), ks. prof. Woroniecki Jacek (Lublin). Głosowało 108 osób.

Przebieg Zjazdu nie usprawiedliwił zupełnie pesymistycznych głosów na temat rzekomej walki wewnętrznej prądów i kierunków, zagrażającej dalszemu rozwojowi harcerstwa. Różnice zapatrywań w swobodnej i obszernej wymianie myśli zawsze się dały złagodzić, a w trudnościach umiano znaleźć wyjście, choćby tymczasowe.

1.2.2. Referat na I Zjazd Walny ZHP Tadeusza Strumiłły, określający cele i zadania harcerstwa

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 33–35, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Cel i zadania Harcerstwa[4]

Możnaby zapytać, czy nie jest rzeczą niewłaściwą i niepotrzebną mówić w gronie najwytrawniejszych pracowników harcerskich o celu i zadaniach harcerstwa? Czyż nie są one jasne – dziś już nawet szerszemu ogółowi naszego społeczeństwa?

Zapewne.

A jednak. Jednak dobrze jest nawracać myślą do rzeczy ważnych i zasadniczych, choć dobrze znanych i nieraz przemyślanych. Dobrze dlatego, że dokoła nas wszystko płynie i zmienia się, – że my sami zmianom ulegamy, rozwijamy się, i że wśród tych zmian zachowanie wewnętrznej konsekwencji i harmonji między zasadami a życiem wymaga czujności i bacznej kontroli samego siebie.

Tak jest dla jednostki. O ileż bardziej jeszcze dla zbiorowości!

Każdy harcerz, a zwłaszcza każdy starszy pracownik harcerski częstym nawrotem myśli dotyka sprawy zadań harcerstwa; przedstawia mu się ona niejako coraz to z innej strony i w innem oświetleniu, na innem tle – w zależności od osobistych jego dróg i przeżyć. Z tych przeżyć i doświadczeń indywidualnych zbiorowości musi składać kapitał wspólny; dopiero wtedy jest organizmem, dopiero wtedy może żyć i działać zgodnie i jednolicie. Zbiorowości więc harcerskie muszą w swym rozwoju zdobywać się na chwile głębszej refleksji, kontrolując moc swych podstawowych założeń i jakość narastającego wspólnego kapitału życiowego.

O pobudzenie takiej refleksji chodzi mi właśnie teraz, gdy po raz pierwszy zebrani jesteśmy już nie ze wszystkich dzielnic, ale niemal ze wszystkich zakątków Rzeczypospolitej. Potrzeba zbiorowego wysiłku, aby się z nas wytworzyło grono zżyte i zgodne; jedynie taki świadomy wysiłek przeciwstawiony wpływom odśrodkowym, pozwoli nam budować coraz bogatszy i coraz wszechstronniej spoisty gmach wspólnoty harcerskiej; jedynie z takich wysiłków i z tej wspólnoty może powstać silny prąd myśli, uczuć i działań, który nada Harcerstwu Polskiemu wyraźną fizjognomję i uczyni z niego poważny czynnik narodowego odrodzenia.

Przechodzę do rzeczy samej.

Szczęście, potęga i chwała *Najjaśniejszej Rzeczypospolitej* – to będzie bodaj najogólniejsza formuła naszego wspólnego celu. To szczęście rozumiemy jako obejmujące możliwie wszystkich obywateli, w powszechnem zdrowiu, oświacie i szlachetności upatrując podstawę potęgi Ojczyzny, a jej chwałę w urzeczywistnieniu tych wysokich ideałów, ja-

[4] Referat na Pierwszy Zjazd Walny Z.H.P.

kie – z głębi polskiego ducha poczęte – charakteryzowały szczytowe momenty naszych dziejów i ożywiły największych i najlepszych synów Polski.

Ogólnie biorąc, zadaniem naszem być musi osiągnięcie tego, tak pojętego celu, a przynajmniej przybliżenie się do niego, i to jak najrychlejsze, – skąd płyną dalsze ogólne formuły naszych zadań: *poznanie środków i dróg*, wiodących do tej realizacji i *ich rzeczywiste zastosowanie w praktyce życia*.

Konkretyzują się zadania te samorzutnie każdemu, kto przejmuje się naszym celem szczerze i zacznie zeń snuć konsekwencje. Stają wtedy przed oczyma szeregi prac, które trzeba podjąć, szeregi czynników ułatwiających i utrudniających te najbardziej pożądane prace i przemiany. I oto sumienie wskazuje jako najpierwsze obowiązki narodowe – rozszerzanie dobrobytu, oświaty i kultury na wszystkich warstwach Narodu, wyrabianie zdrowych zamiłowań i przyzwyczajeń, budzenie szlachetnych uczuć i dążeń, rozpowszechnianie znajomości szczytnych polskich ideałów.

Równocześnie powie nam niezmącone sumienie narodowe, że wszelkie partyjne dążenia do dyktatury czy przewagi bezwzględnej jakiejkolwiek jednej klasy, rozdmuchiwanie niższych pobudek i popędów, kierowanie się obcemi doktrynami, bezkrytycznie z „ducha czasu" chwytanemi a przeciwnemi duchowi polskiemu – są przeszkodami i hamulcami narodowego postępu.

Jeszcze więcej konkretnych wskazań, niedwuznacznie określających zadania harcerstwa, płynie z rozważenia bliższego środków i dróg prowadzących do realizacji naczelnego naszego celu.

Drogowskazem tu będzie przykazanie Mickiewiczowskie: *„O ile polepszycie i powiększycie dusze wasze o tyle powiększycie prawa wasze i rozszerzycie granice"*. Jakoż nikt dziś nie wątpi, że wychowanie narodowe jest właściwie jedyną drogą, idącą do wielkości narodu – a w tem wychowaniu kształcenie charakterów zajmuje naczelne miejsce – przy zachowaniu starożytnej zasady, że zdrową duszę w zdrowem trzeba rozwijać ciele, co nowożytnie pojmujemy jako rozwój wszechstronny pełnego człowieka. Wszelkie więc środki wychowawcze najbliżej obchodzić nas będą, na czoło jednak wysuwa się wysiłek samowychowawczy. On tylko bowiem prowadzi do prawdziwego wewnętrznego wyrobienia.

O ile powszechne jest już dziś znanie ważności samowychowania, o tyle nie dość jasne jest jeszcze dla wszystkich, jak dalece trudna to sprawa. „Lenistwo ducha", w którem Słowacki upatrywał grzech pierwotny jeżeli nie jedyny „duchów globowych", pogrąża nas w szarej, ślamazarnej codzienności, a próżność i brak autokrytycyzmu utrudnia przebudzenie się z tego wygodnego letargu, redukując do minimum jakiekolwiek wysiłki w pracy nad sobą. W tych warunkach potrzeba jakiegoś wielkiego wstrząśnienia wewnętrznego, trzeba jakoby „rewolucji francuskiej" (jak mówił Mochnacki) i bohaterskiej niemal walki z samym sobą, z człowiekiem w nas małym, niskim i złym, – aby istotnie w samowychowaniu postępować. Wtedy dopiero wytworzymy istotnie potężny, przetwarzający ruch młodzieży, jeżeli zdołamy rozbudować zapał, wzbudzić pęd żywiołowy, zacięty do walki powszechnej o lepszego, wyższego w każdym z nas człowieka.

Bez zapału rzecz się nie uda, będzie się rwać, błyskać frazesami i rozsypywać w popiół dawnej małości i przeciętności. Zagadnienie przeto rozbudzenia tego zbawczego zapału nabiera wagi niezmiernej, staje się niemal kluczem tajemnicy samowychowania!

Nie mogę tu rozwodzić się nad tem szerzej, ale muszę powiedzieć, że i tu warto sięgnąć do Mickiewicza. Jego młodość i Jego twórczość pouczają, jakie są warunki rodzenia się głębokiego i trwałego zapału – tej, „iskry, co raz tylko, w młodocianym rozpala się wieku". Potrzeba na to środowiska braterskiego, sprzęgniętego w imię niesamolubnych celów – potrzeba poznania i ukochania wielkich prawd i wzniosłych idei, – potrzeba otwarcia duszy na dobre natchnienia, czyli rozbudzenia w sobie czucia i wiary, które w człowieku pełnym będą nietyle przeciwstawieniem ile uzupełnieniem suchego intelektu.

Porównując te warunki z obecnym stanem rzeczy: środowiska są, ale ich życie, ich treść wewnętrzna – dalekie są jak dotąd zarówno od poważnej pracy umysłowej, jak i od wysubtelnienia sumienia, zarówno od głębokiej wiary, jak i od żarliwości tęsknoty do ideału.

Wnioski są jasne.

A przecież cały szereg badaczy ducha dziejów naszych w swych poszukiwaniach „ku czemu Polska szła" dochodzi zgodnie do tego pewnika, że gwiazdą przewodnią narodu była dążność do wytworzenia „nowego sumienia świata".

Tylko na linji tej wytycznej powołania narodowego może Harcerstwo Polskie cel swój wysoki osiągnąć!

W tem świetle krytycznie przejrzeć trzeba nasze prace harcerskie i nasze życie całe i brać się żywo do wytrzebienia jego chwastów, głuszących bujniejszy pęd świętego posiewu najlepszej woli: precz z frazesem, ślepem doktrynerstwem, czczą formą, martwym szablonem, precz ze źle maskowaną grą osobistych ambicji, próżności i koteryjnych niechęci!

Wobec tych podstawowych zadań, – inne wydają się pomocniczemi, i wszystko tak czynić wypada, aby pobudzać wysiłek samowychowawczy.

Tu właśnie staje przed nami metoda Badenpowellowska z całem jej bogactwem środków oddziaływania przez wspólną zabawę i pracę dla siebie i bliźnich. Bogactwo to czeka jednak dopiero u nas wyzyskania. Ani gry ruchowe, ani zawody lekkoatletyczne i sportowe, ani przemysł harcerski, ani codzienne dobre uczynki, ani patronowanie drużyn, ani wycieczki krajoznawcze, ani obozowanie – nie są u nas traktowane wychowawczo, brak we wszystkiem rozmachu, zamiłowania i doskonałości. Kręcimy się zato jakby w chochołowym tańcu t. zw. organizacyjności, – bezpłodnych dyskusji, formalnych względów, wiecznie niedokonanej i nieporządnej „służbowości", – co najgorsza, zgoła nie widząc jałowości tej zabawki.

Czas najwyższy przerwać ją i wziąć się do roboty samej. Usunąć zaniedbania i błędy dotychczasowej uprawy, ustalić wreszcie typ polskiego harcerza i iść go krzewić w najszerszej masie polskiej młodzieży miast i wsi. Wiara w siebie i rozmach nowym blaskiem rozpromienią Harcerstwo. Serdecznie i szczerze pociągnijmy do współpracy starszych przyjaciół ruchu, przetwarzając smutną tradycję nieufności i przeciwstawności sąsiadujących pokoleń w nową atmosferę życzliwości i wzajemnej pomocy. Wzorowem pełnieniem wszystkiego, co się czyni, uprzejmością obok uczynności – zjednamy sobie wszystkich. Wyrozumiałością, tolerancją, uszanowaniem obcego zdania – damy przykład współpracy ludzi rozmaitych typów psychicznych i przekonań politycznych czy religijnych, przyczyniając się do podniesienia poziomu życia obywatelskiego w Polsce, – jak cały ruch skautowy staje się coraz wyraźniej potężnym czynnikiem zbliżenia najszlachetniejszych przedstawicieli różnych narodów świata, pozwalając pomimo panującej dziś jeszcze powszechnej walki egoizmów marzyć o realizacji – kiedyś – jakiegoś wyższego porządku współżycia ludów na ziemi, zgodnie ze słowami wieszcza.

„Kto nieśmiertelną ma w sobie istotę,
„Czuje – widzący ten świat w starej korze –
„Że coś większego ze świata być może,
„Gdy się urodzi w nowość z ducha cudów, –
„Niż gniazdo nędznych i cierpiących ludów".

Tadeusz Strumiłło.

1.2.3. Streszczenia Uchwał I Zjazdu Walnego ZHP, dotyczących spraw:

1.2.3.1. starszego harcerstwa

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 48, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Sprawy Starszego Harcerstwa

1. Zjazd Walny Z.H.P. uznaje, że Starsze Harcerstwo, dążąc do etycznego odrodzenia społeczeństwa, pracować winno nad urzeczywistnieniem fizycznie i moralnie zdrowego typu człowieka – obywatela, który – zawsze w zgodzie z własnem sumieniem – przyczynić się będzie zdolen do ustalenia istotnej wolności narodu polskiego, oraz zwycięstwa idei prawdy i sprawiedliwości.

2. Zjazd Walny Z.H.P. jest przekonany, że Koła Starszego Harcerstwa uwzględnią należycie w swej działalności wpływanie na bieg i charakter życia starszej młodzieży polskiej.

3. Zjazd Walny Z.H.P. wzywa starsze harcerstwo, by możliwie wiele sił oddało bezpośredniej pracy w drużynach.

4. Zjazd Walny Z.H.P. poleca projektowanej stałej Komisji do spraw Starszego Harcerstwa wniesienie na porządek obrad zjazdu delegatów Kół Starszego Harcerstwa sprawy prawa harcerskiego, oraz przygotowanie na ten temat odpowiedniego referatu. Protokół posiedzeń Komisji zjazdowej Starszego Harcerstwa przesyła, jako materjał do referatu.

5. Zjazd Walny Z.H.P. poleca N.R.H. na wniosek Komisji Zjazdowej Starszego Harcerstwa by niezwłocznie – w porozumieniu z projektowaną stałą komisją do spraw Starszego Harcerstwa przystąpiła do utworzenia zjednoczonej organizacji St. Harc. w skład której wchodzić będą wszystkie Koła st. harc. na zasadach pełnej autonomji. Organizacja Starszego Harcerstwa dążyć będzie do zgrupowania w swych szeregach jaknajszerszych warstw młodzieży, nie ograniczając się do środowiska akademickiego.

Koła powstają samorzutnie przy najmniejszej liczbie dziesięciu członków, przyjmując za podstawę organizacyjną zasadę korporacyjności (życie towarzysko-kulturalne, oraz 4 kategorje członków: kandydaci, rzeczywiści, wyzwoleni, korespondenci); zaleca się przytem tworzenie Kół wspólnych dla druhen i druhów. W wystąpieniach swych Koła przestrzegać winny ścisłej bezpartyjności i jako takie udziału w życiu politycznem nie biorą. Jednakże członków swych nie krępują w działalności politycznej i społecznej, dopóki działalność ta nie staje w sprzeczności z ideą narodu.

Dla utrzymania łączności miedzy kołami i przygotowania zjazdu delegatów Kół Starszego Harcerstwa Zjazd Walny wybiera Stałą Komisję do spraw Starszego Harcerstwa, w której skład wchodzą: przedstawiciel St. Harc. w Naczelnictwie Z.H.P. oraz jeszcze dwie osoby, przyczem Stała komisja ma prawo kooptacji do składu pięciu osób.

Stała Komisja do spraw Starszego Harcerstwa:

a) utrzymuje kontakt miedzy poszczególnemi kołami oraz między kołami a Naczelnictwem Z.H.P.

b) przygotowuje Zjazd delegatów Kół st. harc. t. zn. ustala termin i miejsce Zjazdu, ordynację wyborczą, porządek obrad, opracowuje referaty i t p.

Przed zjazdem delegatów Kół St. Harc. Stała Komisja obowiązana jest dla ostatecznego ustalenia powyższych spraw (punkt b.) zwołać konferencję z przedstawicielami wszystkich Kół St. Harcerstwa (po jednym). Od tej chwili skład Stałej Komisji uzupełniają powyżej wymienieni delegaci(tki).

Uwaga 1. Na wniosek Komisji zjazdowej Głównej Stała Komisja do spraw St. Harc. ma powstać nie przez wybory na Zjeździe Walnym lecz przez zatwierdzenie przez N.R.H. kandydatów(tek) przedstawionych przez Komisję zjazdową Starszego Harcerstwa.

Uwaga 2. Wnioski w sprawie zmiany statutu regulaminu w punktach dotyczących Star. Harc. zostały przekazane kom. Regulaminowej.

1.2.3.2. drużyn męskich

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 48, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

V. Sprawy drużyn męskich.

Zjazd walny upoważnia N.R.H. do zwołania w roku bieżącym pierwszego, ogólno polskiego zlotu harcerskiego.

Uwaga. W wypadku niemożności zwołania zlotu ogólnego poleca się zwołać zlot instruktorów i zastępowych, względnie tylko instruktorów.

1.2.3.3. drużyn żeńskich

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Sprawy drużyn żeńskich.

Na wniosek komisji drużyn żeńskich wszystkie wnioski przekazuje się do N.R.H.

1.2.3.4. kół przyjaciół harcerstwa

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc. rok III nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Koła Przyjaciół Harcerstwa.

Zjazd uznaje za pożądane tworzenie w miejscowościach mniejszych jednego Koła dla wszystkich miejscowych drużyn.

1.2.3.5. wojskowych

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r.,, s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

VII. Sprawy Wojskowe.

1. Wysłuchawszy sprawozdań komisji, dotyczących wojskowego wyszkolenia harcerzy na terenie Harcerstwa, Walny Zjazd Harcerski uważa, że zadaniem harcerskiego wojskowego wyszkolenia winno być wychowanie takiego typu obywateli, którzyby w razie potrzeby byli gotowi z własnej woli stanąć pod broń, umożliwiając przez poprzednio zdobyte wyćwiczenie w Harcerstwie, szybką organizację licznej armiji, członkowie której posiadać będą wszelkie cnoty dobrego żołnierza.

2. Walny Zjazd podkreśla z naciskiem, że przygotowanie wojskowe młodzieży jest jednem z najważniejszych zadań ogólno obywatelskiego wychowania harcerskiego i wzywa kierowników drużyn do usilnej pracy w tym kierunku, aby nie tyle przez formy organizacyjne i ćwiczenia musztry wojskowej, ile przez staranie o rozwój cielesny chłopców, ćwiczenia wśród przyrody, pielęgnowanie rycerskiego ducha przygotować dzielnych żołnierzy.

3. Zjazd Walny uważa, ze podstawą przygotowania wojskowego młodzieży w Harcerstwie winno być należycie zorganizowane wychowanie fizyczne w szeregach harcerskich. Dalej Z.W. stwierdza, ze bez należytego postawienia tej kwestji w drużynach, niemożliwe będzie postawienie na należytym poziomie wychowania wojskowego. Przeto W.Z. poleca N.R.H.: a) wypracowanie programów i metodyki wychowania fizycznego w drużynach, b) urządzanie kursów dla instruktorów wychowania fizycznego.

4. Poleca się N.R.H. niezwłoczne opracowanie w porozumieniu z władzami wojskowemi programu przygotowania wojskowego drużyn harcerskich.

5. W związku z wyszkoleniem wojskowem Z.W. podkreśla ważność zdobywania przez harcerzy sprawności „strzelca".

6. Poleca się N.R.H. złożenie M. S. Wojsk. wniosków w sprawie jaknajodpowiedniejszego zużytkowania harcerzy w wojsku.

7. Poleca się N.R.H. przeprowadzić rejestrację harcerzy–oficerów oraz ich przydziałów, celem należytego kierowania ochotników-harcerzy, w wypadkach nagłej potrzeby wojskowej.

8. W.Z. upoważnia N.Z.H.P. do mianowania Honorowymi Harcerzami Rzeczypospolitej druhny i druhów poległych w obronie Ojczyzny. Mianowania mają być dokonywane na wniosek Komendy Chorągwi.

Z.W. poleca N.Z.H.P. zając się zgromadzeniem i wydaniem materjałów, dotyczących akcji Harcerstwa w obronie państwa, w postaci oddzielnej książki lub broszurki. Z.W. wzywa wszystkie środowiska, w szczególności Komendy Chorągwi i Inspektoraty Okręgowe, do wzięcia czynnego udziału w zgromadzeniu wspomnianych materjałów i nadsyłanie ich do Naczelnictwa.

1.2.3.6. różnych

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

X–XVI. Różne.

X. Walny Zjazd poleca N.R.H., aby następne Zjazdy Walne odbywały się kolejno w miastach gdzie są Zarządy Oddziałów.

Uwaga: Następny Walny Zjazd ma się odbyć we Lwowie.

XI. Zjazd Walny poleca N.Z.H.P. powołanie komisji do opracowania obrzędowości w Harcerstwie.

XII. Zjazd Walny przypomina wszystkim, że braterstwo skautowe wymaga wzajemnego pozdrawiania się przy spotkaniu nawet nieznajomych harcerzy i harcerek, i wzywa wszystkich członków Z.H.P. do przestrzegania tego miłego obyczaju, przyczem pierwsza kłania się osoba młodsza, albo grzeczniejsza.

XIII. Zjazd Walny uważa za ważny obowiązek Harcerstwa popieranie czynne przemysłu i handlu polskiego.

XIV. Zjazd Walny wzywa drużyny i koła Z.H.P. do energicznego poparcia sprawy urządzenia w Łącku Domu Harcerskiego i stałej szkoły instruktorskiej.

XV. Zjazd Walny przesyła pozdrowienia harcerskie: a) braciom górnoślązakom, b) gen. Baden-Powellowi, c) wszystkim Skautom obcych narodów, d) Irlandzkiej młodzieży walczącej o niepodległość.

Uwaga: Wykonanie powyższej uchwały przekazano N.Z.H.P.

XVI. I-szy Zjazd Walny wyraża wdzięczność i podziękowanie za wydatną pomoc w trudnym okresie organizacyjnym – Ministerstwom: a) W.R.i O.P., b) Pracy i Opieki Społ., c) Spraw Wojskowych, d) Zdrowia Publicznego., e) Rolnictwa i Dóbr Państwowych; f) Zarządom Głównemu i okręgowemu Dóbr Państwowych, g) Tow. Wioślarskiemu; h) Y.M.C.A.; i) p. Baytlowi; j) pp. Czajkowskim; k) p. Lindemu; l) p. Sawickiemu.

Uwaga. Zmiany w statucie zaczną obowiązywać dopiero po zatwierdzeniu ich przez Min. Spr. Wewn.

1.2.4. Przemówienie Józefa Hallera na zamknięcie I Zjazdu Walnego ZHP

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, I Zjazd Walny w Warszawie 31.XII.1920–2.I.1921 r. Protokół. Wnioski, Uchwały. Lista zaproszonych gości, sygn. 307, dostęp AAN w Warszawie

Podnoszę z uznaniem pracę tych którzy umożliwili to pospolite ruszenie młodzieży harcerskiej w dniach sierpniowych. Krew harcerska stała się cementem podniosłości i zgody, która aby zawsze panowała. Musimy wpłynąć na społeczeństwo do wytwarzania własnej produkcji, aby zasłynęła z tego na świecie. Nie wszystkie drużyny harcerskie spełniały swój obowiązek – Trzeba sobie to otwarcie powiedzieć. To też z przyjemnością słuchał wniosków Starsz. Harc. – które oby pociągnęły za sobą młodszych. Zwracam się również z gorącą prośbą do rodziców i opiekunów – o pomoc, prosimy o wiarę, że chce z Harc. współpracować – lecz często jeśli praca bezpośrednia jest niemożliwa – na co powinno być wyrozumiałe.

1.2.5. Instrukcja Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie ochotniczej służby wojskowej harcerstwa polskiego

źródło:
„Harcerz", nr 22, 1920 r., s. 206–207, dostęp MH w Warszawie

DZIAŁ URZĘDOWY

M.S.W. Warszawa 7 VIII 1920.
Sztab. Oddz. I. Org. Mob.
Nr 9307/Org.

INSTRUKCJA
Wyjaśniająca Ochotniczą Służbę Wojskową Harcerstwa Polskiego.

A. Harcerskie oddziały wartownicze.

Oprócz zadeklarowania do szeregów A. O. wszystkich swych zdolnych do służby frontowej członków, wyraziło „Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego" gotowość do formowania z nich jeszcze specjalnych ochotniczych oddziałów wartowniczych dla ochrony granic i linji kolei, celem częściowego przyjęcia tego zadania od wojskowości, w szczególności zaś odnośnie wojskowej ochrony granic zachodnich.

Przyjmując to zobowiązanie Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego do tworzenia wyżej wspomnianych oddziałów, zarządza M. S. Wojsk, niniejszym w sprawie ich zorganizowania oraz tem samem w uzupełnieniu ich zorganizowania oraz tem samem w uzupełnieniu rozp. O. I. Szt. M. S. Wojsk. Nr 6685/Org. I 7705/Org., co następuje:

1) Związki harcerskie tworzą same w tym celu osobne oddziały ze swych członków od 16 roku życia w zwyż i wyłącznie kateg. B-I i B-II, oddając je następnie jako zwarty oddział do dyspozycji odnośnego DOGen

2) DOGen przydziela oddział pod względem ewidencyjnym i gospodarczym do swojego baonu zap. W. W. i E., gdzie należy przeprowadzić również niezwłocznie i formalne przyjęcie jako ochotników i przeorganizowanie oddziału na normalne kompanje i najwyżej baon wart. Obsadzając częściowo stanowiska etatowe ofic. i podoficerami.

3) Ze względu na to, że harcerze posiadają sami w swej organizacji różnej kategorji dowódców i instruktorów, którzy mogą zupełnie dobrze pełnić także i funkcje niższych stanowisk oficerskich i podoficerskich, należy we wspomnianych wyżej oddziałach harcerskich, reorganizując je, obsadzać przedewszystkiem oficerami stanowiska do D-cy kompanij włącznie w górę. Na innych stanowiskach oficerskich i podoficerskich mogą pozostawać sami harcerze.

4) W ostatnim wypadku harcerze ci mają tylko stanowisko funkcyjne, t. zn., że o ile nie byli już przedtem oficerami, względnie podoficerami, służąc gdziekolwiek przedtem wojskowo, są zwykłymi szeregowcami i pobierają pobory szeregowca.

5) Zadaniem tych oddziałów będzie tymczasowa ochrona zachodnich granic państwa w zastępstwie wojsk. str. granicznej, która będzie mogła być tym sposobem użyta gdzieindziej, oraz ewent. ochrona linji kolejowych na obszarach tych DOGenów.

6) Oddziały te otrzymują obowiązującą numerację i nomenklaturę, oraz nazwę „harcerskie" (np. harcerski Baon Wartowniczy 201/III).

7) Rozkazy, regulujące przyjęcie ochrony granic od wojsk. Str. Gran. przez wartownicze oddziały harcerskie wydawane będą każdorazowo przez DOGen w porozumieniu z D-em Straży Granicznej. DOGeny mają meldować bezzwłocznie do M. S. Wojsk. o każdorazowem obsadzeniu granicy przez oddział harcerzy.

8) Zresztą obowiązują odnośnie zaciągu i organizacji tych oddziałów te same przepisy jako ustalone tut. 6685/Org. i 7705/Org. etc. dla normalnych oddziałów ochotniczych wogóle.

B.

W myśl rozporządzenia 7705/Org. wydaje się dodatkowo następujące zarządzenie:

1) O ile harcerze w pewnym oddziale (kompanji, baonie, pułku) stanowią więcej niż 50 proc. stanu, otrzymuje dany oddział oprócz zasadniczej numeracji jeszcze nazwę „harcerski", o ile jeszcze dotychczas nazwy żadnej nie posiada.

2) Na dowódców powyższych ochotników należy o ile możność wyznaczyć oficerów członków związków harcerskich, lub takich, którzy ruchowi harcerskiemu sprzy-

jają, albo conajmniej znają zasady i ideologję ruchu harcerskiego, a więc o ile to tylko możliwe, uwzględniać odnośne propozycje Komend Harcerskich.

3) W razie niemożności obsady stanowisk oficerskich w oddziałach „harcerskich" przez oficerów, jak pod 2), należy zwrócić uwagę na to, aby oficerowie postępowaniem swoim oddziaływali na młodzież, będącą pod ich rozkazami w myśl zasad, zawartych w prawie harcerskim.

C. Pomocnicza służba harcerzy w wojsku.

Naczelnictwo Harcerstwa Polskiego zgłosiło, też do służby pomocniczej przy wojsku harcerzy w wieku poniżej lat 17, do pełnienia służby w charakterze gońców, pocztowych telegrafistów, kolporterów itp. Celem jaknajszerszego wykorzystania pomocy harcerstwa także i w tych wypadkach, zarządza się co następuje:

1) Koła harcerskie z danej miejscowości wyznaczają ze swego grona 1 starszego harcerza, jako łącznika przy danem D-wie garnizonu względnie D-wie lokalnem.

Ze swej strony wyznacza Dow. Wojskowe każdej formacji zakł. etc., w którym pełni służbę pomocniczą wojsk. ponad 20 harcerzy 1-go ze swych etatowych oficerów, któremu harcerze podlegają pod względem dyspozycyjnym i któremu należy powierzyć specjalną nad nimi opiekę w kierunku moralnego nadzoru.

2) Do harcerzy stosują się przepisy służbowe, przewidziane dla ochotniczego personelu pomocniczego; pod względem dyspozycyjnym, podlegają jednak harcerskiemu organowi łącznikowemu, na wniosek tej instytucji wojskowej, do której są przydzieleni.

3) O ile koła harcerskie danej miejscowości zobowiążą się, iż pewna grupa przydzielonych do D-wa harcerzy poświęci służbie cały swój czas bez specjalnych ograniczeń godzin, należy tych harcerzy zaprowiantować i wyekwipować na podstawie rozp. Dep. VII Gosp. L. 67101/N., oraz wydać jednorazowo zelówek, w miarę zaś koniecznej potrzeby wspólnie zakwaterować.

4) Długość służby pomocniczej tej kategorji harcerzu określi M. S, Wojsk. w porozumieniu z Min. Oświaty oddzielnym rozkazem.

5) Dowództwo pouczy wszystkich sobie przydzielonych harcerzy o potrzebie zachowania tajemnicy wojskowej.

Wiceminister Spr. Wojsk.
(–) Sosnkowski
Generał porucznik
Za zgodność (–) Stachiewicz
Ppułkownik Szt. Gen. I Szef Sekcji Org.

1.3. II Zjazd Walny ZHP, 1921 r.

1.3.1. Uchwały II Zjazdu Walnego ZHP, dotyczące spraw:

1.3.1.1. ogólnych

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.5 z dnia 15.02.1922 r., s. 4–6, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

Sprawy ogólne

1. II Zjazd Walny Z.H.P. wyraża hołd i cześć braciom Górnoślązakom, a zwłaszcza tym, co od oskarda i pługa oderwaną dłonią trzykrotnie chwytali za broń, aby krwią swoją dać wobec całego świata świadectwo swej polskości.

2. Zjazd wzywa ogół harcerstwa do okazania jaknajwiększego poparcia moralnego i materjalnego drużynom harcerskim na Górnym Śląsku.
3. Zjazd wzywa N.Z.H.P. do zorganizowania podczas lata kursów harcerskich na Górnym Śląsku.
4. Zjazd wzywa drużyny do organizowania wycieczek na teren Górnośląski i przyjmowania u siebie drużyn górnośląskich.
5. Ze względu na zbliżającą się chwilę stanowienia ziemi Wileńskiej o przyłączeniu jej do naszej wspólnej macierzy, Zjazd Walny Z.H.P. przesyła bohaterskim obrońcom Wileńszczyzny serdeczne pozdrowienia i gorące życzenia by dążenie ich ku złączeniu się zostały ostatecznie w całej pełni urzeczywistnione.
6. II Zjazd Walny Z.H.P. całej Polski, żywiąc głęboką cześć dla bohaterskich wysiłków ludności Lwowa i Wschodniej części Małopolski w obronie praw Polskich do tej ziemi, stwierdza, że praw tych harcerstwo polskie gotowe jest zawsze bronić.
7. Zjazd Walny podkreśla szczególną ważność pracy harcerskiej na Wołyniu w celu ścisłego zespolenia ziem wschodnich Polskich z Rzeczypospolitą.
8. II Walny Zjazd wzywa Naczelnictwo Z.H.P., Zarządy Oddziałów, oraz Komendy Hufców Samodzielnych na kresach by ze względów narodowych państwowych ze wznowioną energją prowadzili pracę harcerską na wszystkich kresach Rzeczypospolitej, a wszystkich harcerzy wzywa do energicznej pomocy harcerzom na kresach.
9. II Zjazd Walny Z.H.P. zwraca się do wszystkich dawnych pracowników harcerskich z gorącem i serdecznem wezwaniem by ponownie zgłosili się do służby w harcerstwie. Zjazd Walny Z.H.P. poleca Naczelnictwu Z.H.P. w miarę możliwości powiadomienie o tej uchwale wszystkich dawnych pracowników harcerstwa.

1.3.1.2. kół przyjaciół

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.5 z dnia 15.02.1922 r., s. 10, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

VI. Sprawy Kół Przyjaciół

II Walny Zjazd wzywa N.R.H. i Zarządy Oddziałów do energiczniejszej akcji w sprawie Kół Przyjaciół

1.3.1.3. wychowania fizycznego

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.5 z dnia 15.02.1922 r., s. 10–15, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

VII. Sprawy Wychowania Fizycznego.

1. Zjazd Walny stwierdza iż całokształt prac wojskowego wyszkolenia harcerzy winien zmierzać do tego, aby harcerstwo w chwili potrzeby obrony Ojczyzny, było gotowe stanąć zwarcie w szeregach obrońców Ojczyzny z pełnym zrozumieniem swych obowiązków obywatela – żołnierza, z niezbędnym przygotowaniem do ich wypełnienia.
2. Zjazd Walny uchwala na terenie Z.H.P. powszechny obowiązek wyćwiczenia fizycznego i przysposobienia wojskowego swych członków. Od obowiązku tego zwolnić może tylko wniosek lekarza.

Uchwała ta dotyczy MŁODZIEŻY HARCERSKIEJ, instruktorów i starszych harcerzy. W tym celu przekazuje się do wykonania N.R.H. następujące wnioski:

1) Zjazd Walny uznaje za konieczne aby w tekście przyszłej redakcji prawa harcerskiego był uwzględniony punkt: „harcerz wzmacnia swe zdrowie krzepi siły fizyczne oraz dba o rozwój działalności duchowej".
2) Zjazd Walny uważa za konieczne aby każda Chorągiew wysyłała co roku przynajmniej jednego harcerza do głównej szkoły wojskowej gimnastycznej i sportowej /w Poznaniu/ i możliwie licznie obsadzała państwowe roczne kursy dla kierowników wychowania fizycznego organizowane przez Min. W. R. i O.P. /np. w Poznaniu, Warszawie, Krakowie/.

3. Zjazd Walny poleca G.K.Ż. i G.K.M. opracowanie i przedstawienie N.R.H. programu wychowania fizycznego w harcerstwie dla zuchów dziewcząt, chłopców oraz programów zlotów i zawodów sportowych.
4. Zjazd Walny uważa za wskazane aby Komendy Chorągwi Ż i M. raz na rok urządzały zloty gimnastyczno-sportowe szczególnie przy okazji Zlotów Harcerskich, a zwycięzców, względnie zwycięskie zastępy przysyłały na doroczne Związkowe Zawody Sportowe urządzane przez Naczelnictwo. Zawody te winny się odbywać według programów zatwierdzonych przez N.R.H.
5. W celu krzewienia wychowania fizycznego Zjazd Walny poleca Zarządom Oddziałów tworzenie harcerskich sekcji, kół, klubów i t. d. sportowych przy poszczególnych komendach, względnie wejście w kontakt z miejscowymi związkami gimnastycznymi i sportowymi, nie zatrącając w nich charakteru zespołów harcerskich.
6. Pożądane jest zapraszanie Tow. Gimnastycznych na członków K.P.H.
7. Zjazd Walny zwraca się do Min. W. R. i O.P. z prośbą o zwiększenie liczby godzin ćwiczeń cielesnych w szkołach lecz bez powiększenia ogólnej liczby wykładowych, oraz wzywa harcerki i harcerzy do współdziałania w szkołach w tej sprawie.
8. Celem uskuteczniania wychowania cielesnego dziewcząt II Zjazd Walny uważa za konieczne, aby Naczelnictwo w czasie wakacji urządziło kursy wychowania cielesnego pod kierunkiem odpowiedzialnych instruktorów /instruktorek/, harcerzy/harcerek/, dla harcerzy/ harcerek/ wszystkich Chorągwi, Okręgów i Samodzielnych Hufców.
   Koszta kursów ponoszą zainteresowane Zarządy Oddziałów.
9. Zjazd Walny uważa za koniecznie aby wojskowe wyszkolenie harcerzy odbywało się na terenie drużyn harcerskich.
10. Zjazd Walny uważa iż przysposobienie wojskowe w harcerstwie jako jeden z działów pracy wychowawczej, winno stanowić nieodłączną część pracy drużyny na równi z innemi elementami wychowawczemi, jako to: duchowym i fizycznym.
    Kierownictwo pracy wojskowej winno być oparte na zasadach odpowiednich uchwał N.R.H. /oddział wojskowy/ z roku 1921.
11. W celu przygotowania harcerzy do przyszłej służby w wojsku polskiem Zjazd Walny uchwala dla wszystkich harcerzy w wieku ponad 16 lat oraz instruktorów konieczność odbycia kursu przeszkolenia w obozach dla przeszkolenia wojskowo harcerskiego /w miarę możności pod namiotami/ zorganizowanych przez władze harcerskie w porozumieniu z władzami wojskowemi.
    Wykonanie tej uchwały poleca się N.R.H.
12. Ponieważ dotychczas ilość godzin gimnastyki w szkołach nie wystarcza do racjonalnego rozwoju fizycznego młodzieży, Walny Zjazd poleca N.Z.H.P. zwrócenie się do Min. W.R. i O.P. z prośbą o wydatną pomoc materjalną dla szkolnych drużyn harcerskich w celu racjonalnego prowadzenia gier i zabaw w godzinach pozaszkolnych.

13. Zjazd Walny uchwala co następuje:
    Drużyny Starszego Harcerstwa:
    1) Celem utrzymania harcerzy, którzy wyszli z drużyn młodzieży, gotowość do obrony Ojczyzny – wprowadza się obowiązkową służbę starszych harcerzy i harcerek, instruktorów i instruktorek w „Drużynach Starszego Harcerstwa". Obowiązek ten ma być określony regulaminowo.
    2) Szczegółowe przepisy wyda Naczelnictwo Z.H.P. po porozumieniu się z Wydziałem Starszego Harcerstwa.
    3) W przepisach wymienionych pod p.2 ma być uwzględniona służba w drużynach Starszego Harcerstwa przed służbą wojskową oraz utrzymanie członków drużyny na poziomie wymagań wojskowych także po odbyciu służby wojskowej.

1.3.1.4. starszego harcerstwa

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.5 z dnia 15.02.1922 r., s. 15, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

VIII. Sprawy Starszego Harcerstwa.

1. Wydział Starszego Harcerstwa zorganizuje letni obóz dla Starszego Harcerstwa o ile możności nad morzem. Obóz Starszoharcerski uwzględniając możność wypoczynku, winien być poprowadzony według harcerskiego programu zajęć w warunkach życia wśród przyrody, obejmując przedewszystkiem zajęcia fizyczne oraz gawędy ideowe.

1.3.1.5. różnych

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.5 z dnia 15.02.1922 r., s. 15–17, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

IX. Różne.

1. Zjazd Walny wzywa Starsze Harcerstwo i władze harcerskie do zbierania wszelkich materjałów, dotyczących związków młodzieży polskiej od czasów najdawniejszych celem przygotowania historji związków młodzieży, a w szczególności harcerstwa polskiego.
2. Zjazd Walny akceptuje konieczność wydatniejszego prowadzenia systematycznej pracy nad sobą szczególniej przez szarże i starsze zastępy, zwłaszcza pracy samowychowawczej i samokształceniowej.
3. Wobec nowej pozycji kobiety polskiej, której zostały przyznane prawa obywatelskie i polityczne, Zjazd Walny uważa za konieczne włożenie na kobietę polską obowiązków służby dla państwa, równoważącej służbę wojskową, w tym celu poleca N.R.H. nawiązanie kontaktu z instytucjami zainteresowanemi taką ideją, aby wspólnie wystąpić z akcją w tym kierunku.
4. Zjazd uchwala skierowanie pracy harcerskiej do środowisk robotniczych i wiejskich i przystosowanie programów w tym kierunku.
5. Zjazd wyraża opinję że na międzynarodową konferencje instruktorek skautowych w Cambridge – 1922 roku należy wysłać 3 druhny.
   Wybór kandydatek przekazuje Naczelnictwu w porozumieniu z Oddziałami.

6. Zjazd poleca zwrócić Komendom baczną uwagę na akcję kolonijno-wycieczkową i zajęcie się tą sprawą natychmiast.
7. Zjazd wraca uwagę komendantom Samodzielnych Hufców i Chorągwi na konieczność utrzymania ściślejszego kontaktu z podległymi środowiskami przedewszystkiem przez częste dojazdy i lustracje[5].
8. Zjazd wita z uznaniem wszelkie poczynania w sprawie budowy gniazd harcerskich i wzywa poszczególne środowiska do rozpoczęcia żywej akcji w tym kierunku.
9. W celu pogłębienia pracy nad metodyką harcerską i programami II Zjazd Walny poleca Naczelnictwu Z.H.P. i Głównym Kwaterom pociągnąć i zachęcić do współpracy osoby w odpowiednich dziedzinach kompetentne nie tylko z pośród miejscowych ale z pośród harcerek i harcerzy pracujących na terenie innych Oddziałów, a także fachowców z poza harcerstwa.
10. W myśl uchwał I Zjazdu Starszego Harcerstwa II Zjazd Walny Z.H.P. poleca N.R.H. utworzenie komisji w celu przejrzenia prawa harcerskiego ewentualnie opracowanie ostatecznej redakcji i złożenia projektu następnemu Zjazdowi Walnemu.
11. II Zjazd Walny Z.H.P. przekazuje sprawę wyboru delegatów na Zjazd Międzynarodowy do Paryża Naczelnej Radzie Harcerskiej, przyczem przy kwalifikowaniu kandydatów powinny być wzięte pod uwagę kandydatury ewentualnie proponowane przez Zarząd Oddziałów, okręgów i Hufców Samodzielnych.

(–) Jan Grabowski
Sekretarz Zjazdu

(–) Tadeusz Kamieński
Przewodniczący Zjazdu

Czuwaj.

(–) Gen. J. Haller
Przewodniczący Z.H.P.
(–) E. Strzyżewska
w.z. Sekretarza Generalnego.

1.3.2. Wnioski II Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:

1.3.2.1. wychowania fizycznego i cielesnego

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Walne Zjazdy, II Zjazd Walny w Warszawie 31.XIII.1920–2.I.1921 r. Protokół. Wnioski. Uchwały. Lista zaproszonych gości, sygn. 308 dostęp AAN w Warszawie
oraz
Rozkaz Naczelnika GKM L 10 z dnia 13 XI 1926 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1926 r., s. 39, dostęp zbiory własne

[5] Ostatni wyraz dopisany odręcznie (Przyp. K.M.).

Wniosek nr 5.

W celu krzewienia wych. fizycznego Zjazd Walny poleca Zarządom oddziałów tworzenie harcerskich sekcji, kół, klubów, etc. sportowych przy poszczególnych komendach, względnie wejście w kontakt z miejscowemi zrzeszeniami gimanstycznemi i sportowemi nie zatracając w nich charakteru zespołów harcerskich. Pożądane jest zapraszanie Tw. Gimanstycznych i sportowych na członków Kół Przyjaciół.

Wniosek nr 6.

Zjazd Walny zwraca się do Min. W. P. i O. P. z prośbą o zwiększenie liczby godzin ćwiczeń cielesnych w szkołach lecz bez powiększenia ogólnej liczby godzin wykładowych, oraz wzywa harcerki i harcerzy do współdziałania ze szkołą w tej sprawie.

Wniosek nr 7.

Celem skutecznego wychowania cielesnego dziewcząt II Zjazd Walny uważa za konieczne aby Naczelnictwo w czasie wakacji urządzało kursy wychowania cielesnego pod kierunkiem odpowiedzialnych instruktorek (instruktorów) harcerek (erzy) dla harcerek wszystkich Chorągwi, Okręgów i Samodzielnych Hufców.
Koszta kursów ponoszą zainteresowane Zarządy Oddziałów.

Wniosek nr 11.

Ponieważ dotychczasowa ilość godzin gimnastyki w szkołach nie wystarcza dla racjonalnego rozwoju fizycznego młodzieży II Zjazd Walny poleca N.R.H. zwrócenie się do Min. W. R. i O.P. z prośbą o wydatną pomoc materjalną dla szkolnych drużyn harcerskich w celu racjonalnego prowadzenie gier, zabaw w godzinach pozaszkolnych.

1.3.2.2. przysposobienia wojskowego

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Walne Zjazdy, II Zjazd Walny w Warszawie 31.XIII.1920–2.I.1921 r. Protokół. Wnioski. Uchwały. Lista zaproszonych gości. sygn. 308 dostęp AAN w Warszawie
oraz
Rozkaz Naczelnika GKM L 10 z dnia 13 XI 1926, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1926 r., s. 39, dostęp zbiory własne

Wniosek nr 8.

Zjazd Walny uważa za konieczne aby wojskowe wyszkolenie harcerzy odbywało się na terenie drużyn harcerskich.

Wniosek nr 9.

Zjazd Walny uważa, iż przysposobienie wojskowe w Harcerstwie jako jeden z działów pracy wychowawczej winno stanowić nieodłączną część pracy drużyny narówni z innymi elementami wychowawczymi jako to: duchowym i fizycznym. Kierownictwo pracy wojskowej winno być oparte na zasadach odpowiednich uchwał N.R.H. zawartych w sprawozdaniach N.R.H. (dział wojskowy) z r. 1921.

Wniosek nr 10.

W celu przygotowania harcerzy do przyszłej służby w wojsku polskim Zjazd Walny uchwala dla wszystkich harcerzy w wielu ponad 16 lat oraz instruktorów konieczność odbycia kursu przeszkolenia w obozach dla przeszkolenia wojskowo-harcerskiego (w miarę możności pod namiotami) zorganizowanych przez Władze Harcerskie w porozumieniu z Władzami Wojskowemi.

Programy wyszkolenia wojskowego oraz kierownictwo kursu winno być ustalone przez władze harc. po wspólnem porozumieniu się z władzami wojskowymi.

Wykonanie tej uchwały poleca się N.R.H.

1.3.2.3. uczestnictwa w obozach

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Walne Zjazdy, II Zjazd Walny w Warszawie 31.XIII.1920-–2.I.1921 r. Protokół. Wnioski. Uchwały. Lista zaproszonych gości. sygn. 308 dostęp AAN w Warszawie
oraz
Rozkaz Naczelnika GKM L 10 z dnia 13 XI 1926 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1926 r., s. 39, dostęp zbiory własne

Wniosek nr 12.

Zjazd Walny zaleca aby każdy harcerz w wieku powyżej 16 lat był zobowiązany odbywać w jednym roku 4 tygodniowe obozowanie w następnym czas kurs wędrowniczy przynajmniej 2 tygodniowy połączony z obozowaniem.

Skrócenie kursu i wyjątki dopuszczalne są dla drużyn nieszkolnych.

1.3.3. Odezwa Wiceprzewodniczącego ZHP, Jana Mauersbergera do harcerzy

źródło:
„Harcerz", nr 21–22, 1921 r., s. 1, dostęp zbiory własne

Cena 50 mk.

HARCERZ

TYGODNIK MŁODZIEŻY HARCERSKIEJ.

Rok V 4 czerwca 1921 r. № 21 i 22

Do harcerzy!

Harcerz jest chłopcem, umiejącym dobrze czynić, żyjącym wciąż życzliwością i miłością bliźniego; człowiekiem, który ma stale zwrócone oczy na potrzeby swych bliskich, który zawsze pragnie dostrzedz, gdzie, komu może okazać pomoc. Ucho jego dosłyszy nie tylko wołanie, ale nawet szept, niemą prośbę brata, siostry, kolegi; domyśli się on życzenia innych, i nawet nie proszony — zbliży się, da dobrą radę, pocieszy, piękny projekt rzuci, pomoże w zabawie, w zrozumieniu lekcji, nawiedzi chorego, znudzonego bezczynnością, rozjaśni każdą twarz.

Harcerz, — to promień słońca, przenikający wszędzie, radujący swą obecnością wszystkich, to człowiek dobry, wesoły, usłużny. Wszyscy go lubią, kochają. Jemu też jest bardzo dobrze żyć miłością, czynić dobrze, bo taka jest natura człowieka, prawo, dane przez Stwórcę i wskazane przez życie Chrystusa.

Wszystkie ćwiczenia zmysłów, prace, ażeby zdobyć jak najwięcej sprawności — mają na celu uzdolnić harcerza, ażeby mógł dobrze czynić innym.

Jak najwyraźniej, twórca Harcerstwa, jen. Robert Baden - Powell zaznacza, iż ma on na celu, organizując nowy system wychowania, przeciwdziałać egoizmowi, brutalności, niezaradności w niesieniu pomocy bliźnim, i stawiać przed chłopcem ideał rycerza chrześcijańskiego, który całe życie swe oddaje na usługi słabych, potrzebujących, uciemiężonych.

Walka bezustanna harcerza ze swemi niskimi, egoistycznymi instynktami, dążenie do zaprowadzenia wszędzie, w swych myślach, uczuciach i czynach — harmonii, karność wobec wyższych praw — to tworzenie człowieka obowiązku, mającego w swem sumieniu odczucie głosu Boga, schylającego przed Nim głowę, wiedzącego, że wola Najwyższego — to rozkaz najświętszy.

Zupełnie zrozumiałym przeto jest ten fakt, że podczas wojny wszędzie młodzi harcerze starali się ulżyć doli chorych żołnierzy, jeńców, ofiar wojny. Akcja humanitarna Czerwonego Krzyża Amerykańskiego, tak skuteczna u nas w Polsce, opiera się również i na współudziale Harcerstwa amerykańskiego, propagującego idee Czerw. Krzyża wsród młodzieży i organizującego wszędzie koła młodzieży C. Krz.

W naszem społeczeństwie, jak w każdem innem — nieobliczalne szkody wyrządza sobkostwo, brak uszanowania prawa. Wyrobienie więc obywateli według ideologii harcerskiej — jest zadaniem wielkiem i służbą prawdziwie narodową. Na ulicach, w tramwajach, na przedstawieniach, zabawach, wycieczkach, wszędzie daje się zauważyć obniżenie ducha, chamstwo, sobkostwo, brak delikatności, ogłady, przejawy braku kultury. Harcerstwo powinno być tym kwasem ewangelicznym, który zmienia swą siłą afmosferę ogólną. Siła przykładu jest wielką, zwrócenie uwagi mądre i rzeczowe niejednokrotnie podziała.

Wyrobienie organizacyjne harcerza jest środkiem b. poważnym w życiu zbiorowem. Harcerz żyje dla Polski; myśli on i pracuje, aby była potężną i wielką i aby była wolną i zjednoczoną. Na harcerstwo patrzy naród, jako na przyszłe kadry żołnierzy—obywateli, którzy dadzą żołnierza prawdziwie z ducha polskiego, kość z kości, krew z krwi naszej — a wtedy łączność bezwzględna zapanuje między wojskiem i społeczeństwem.

Przygotowuje się harcerz na swych wycieczkach, ćwiczeniach, ażeby był dzielnym żołnierzem, aby potrafił, gdy będzie potrzeba, zabezpieczyć Ojczyźnie wobec Jej wrogów, działanie wielkie i odpowiedzialne. Na harcerzy i harcerki zwrócone są oczy przywódców armii, działaczy społecznych, wychowawców, wiele się po nich wszyscy spodziewają, wiele od nich wymagają. Niechże o tem pamiętają szeregi harcerskie, aby spełniły swój obowiązek.

Ks. Jan Mauersberger.

1.4. III Zjazd Walny ZHP, 1923 r.

1.4.1. Potwierdzenie przez III Zjazd Walny Rezolucji XII Zjazdu NRH, określającej podstawowe pewniki ideowe

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 67, dostęp zbiory własne

I. PODSTAWOWE PEWNIKI IDEOWE.

Zjazd Walny 1. potwierdza i uznaje za swoją rezolucję XII Zjazdu N. R. H. w Kazuniu, określającą podstawowe pewniki ideowe na których opiera się praca harcerska, a mianowicie:

1. że jesteśmy dzieci Jedynego Boga i z naszego Synostwa Bożego winniśmy wyciągnąć wszystkie konsekwencje – zgodnie z Chrystjanizmem;

2. że życie całe oddać chcemy w służbę Ojczyźnie w żarliwym wysiłku zrealizowania harmonijnego rozkwitu wszystkich w Narodzie, a zwłaszcza w Duchu Narodowym, złożonych zdolności i możliwości;

3. że drogę do tego otwierać musi moralne podniesienie i utwierdzenie jednostki – w ciągłem dążeniu do spotęgowania dzielności jej charakteru;

4. że doskonalenie jednostki zmierzać ma do jej uspołecznienia, to jest wyrobienia umiejętności współżycia i współdziałania z innemi we wszystkich formach społecznego ustosunkowania.

Uznanie tych pewników musi się stać z jednej strony podstawą budowy konsekwentnej całości przekonań filareckich harcerskiej rzeszy – wskaźnikiem i korektywą dla praktyki życiowej każdego z nas.

Ustępy ujęte w kreski stanowią materjał przekazany Naczelnej Radzie do wykorzystania. Przyp. Red. W. U.

1.4.2. Zaproszenie Naczelnictwa ZHP do Prezydenta Rzeczypospolitej do objęcia Protektoratem stowarzyszenia

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 67, dostęp zbiory własne

II. PROTEKTOR.

Naczelnictwo zaprasza Prezydenta Rzeczypospolitej po każdorazowem jego wyborze na Protektora Z. H. P. Protektorat nie gaśnie z chwilą ukończenia pełnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej.

1.4.3. Wnioski III Zjazdu Walnego ZHP dotyczące spraw:

1.4.3.1. szkolnych

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68–69, dostęp zbiory własne

VIII SPRAWY SZKOLNE.

Wnioski uchwalone przez Zjazd:

Walny Zjazd wyraża opinję, że

1. Konieczne jest czynne współdziałanie Inspektoratu Harcerskiego z odnośnemi władzami i instytucjami społecznemi w sprawach tworzenia Kół Przyjaciół Harcerstwa.

2. Wzywa się Zarządy Oddziałów, Komendy Okręgów i Hufców Samodzielnych do czynnego współdziałania w tworzeniu K. P. H., zwłaszcza w kierunku uzyskania poparcia władz i instytucyj społecznych.

3. Zjazd Walny wzywa Naczelnitwo, aby poczyniło starania celem równorzędnego traktowania przez władze szkolne drużyn harcerskich przy szkołach powszechnych, zawodowych i przy szkołach średnich, tak prywatnych jak i państwowych (wg. Paragrafu 4 Instrukcji).

4. Zjazd Walny zwraca się do Inspektoratu i władz harcer. z prośbą o podjęcie usiłowań w kierunku zorganizowania nauczycielstwa, pracującego w Harcerstwie, szczególnie opiekunów drużyn.

5. Walny Zjazd Z. H. P. stwierdza, iż jest rzeczą bardzo pożądaną stworzenie takich warunków pracy, któreby obciążyłyby Naczelny Inspektorat Harcerski w ten sposób, by Naczelny Inspektor i Naczelna Inspektorka mogli się w zupełności poświęcić pracy inspektorskiej.

Wnioski przekazane N. R. H.

Ze względu na to, że ruch Harcerski obejmuje coraz szersze kręgi młodzieży szkół różnych typów, Zjazd Walny Z. H. P. wyraża opinję, że Inspektorat Harcerski powinien mieć łączność nietylko z Departamentem Szkół Średnich, lecz i z innymi Departamentami Ministerstwa W. R. i O. P.

III Zjazd Walny uważa, że Naczelnictwo winno podjąć starania, aby przy każdem z Kuratorjów utworzono stałe referaty Harcerskie, referentem powinien być nauczyciel czynny członek Z. H. P.

III Walny Zjazd Z. H. P. zwraca się do Inspektoratu Naczelnego o podjęcie szeregu prac, mających na celu pociągnięcie nauczycielstwa do współpracy z Harcerstwem przez:

a) Wprowadzenie na porządek dzienny zawodowych Zjazdów nauczycielskich zagadnień harcerskich.
b) Urządzanie specjalnych informacyjnych konferencyj o Harcerstwie dla nauczycielstwa.
c) Opracowanie i wydanie broszur informacyjnych o Harcerstwie, jako systemie pedagogicznym i systematyczne umieszczanie artykułów w pismach pedagogicznych.
d) Organizowanie kursów harcerskich o właściwym poziomie dla nauczycieli.
e) Zwrócenie się do M. W. R. i O. P. o organizowanie we wszystkich uczelniach pedag. i na kursach specjalnych wykładów, (dorywczych lub stałych) z dziedziny ideologji i metodyki harcerskiej, oraz kursów wakacyjnych obowiązujących na równi z kursami dokształcającymi w innych działach.

Zjazd Walny zwraca się do Naczelnictwa w sprawie poczynienia starań, aby dyrekcje szkolne nie zabraniały tworzenia zastępów harcerskich w młodszych klasach szkół średnich.

KOMISJA NAUCZYCIELSKA WALNEGO
ZJAZDU ZGŁOSIŁA NASTĘPUJĄCE.

Uwagi w sprawie odnosnych punktów Instrukcji szkolnych drużyn Harcerskich.

3. Szkolna drużyna Z. H. P. powstaje w porozumieniu Rady Pedagogicznej danej szkoły. Przyjętym do drużyny szkolnej może być uczeń posiadający pozwolenie rodziców i zgodę opiekuna drużyny.

Uwaga: młodzież tych szkół, gdzie niema drużyn ma prawo do założenia drużyny pozaszkolnej.

4. Wykreślone słowa „ze swego grona".

5. A, b, c, – bez zmiany, d, wykreślone. „trzy razy", a wstawić 2 razy w ciągu roku.

Dodany punkt e) informuje Dyrekcję szkoły o ważniejszych przejawach życia harcerskiego.

6. Zarządzenia władz harcerskich muszą być komunikowane przez drużynowego opiekunowi. Wszelkie nieporozumienia wynikłe między drużyną i szkołą reguluje Inspektorat Harcerski przy M. W. R. i O. P.

7. Drużynowego mianują władze harcerskie po zasięgnięciu opinji szkoły.

8. Wykreślić „który go przedkłada Dyrekcji do zatwierdzenia".

1.4.3.2. starszego harcerstwa

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 69, dostęp zbiory własne

IX SPRAWY STARSZEGO HARCERSTWA.
Wnioski uchwalone przez Zjazd.

Koła Harcerskie winny się starać rozszerzać swój wpływ na otaczające środowiska. Szczególnie Koła, działające na terenie akademickim, winny brać żywy udział w życiu akademickiem. W sprawach zasadniczych winny stać mocno na stanowisku etyki harcerskiej bez względu na opinję czynników pozaharcerskich.

Zjazd Walny ustala, że N. R. H. Dział Starszego Harcerstwa przy N. Z. H. P. ma prawo delegować 2 przedstawicieli stałych jako członków N. R. H. z głosem decydującym, zaś do czasu statutowego załatwienia powyższego z głosem doradczym.

WNIOSEK KOMISJI STARSZEGO HARCERSTWA
ZJAZDU WALNEGO PRZEKAZANY N. R. H.

Koła Starszego Harcerstwa mogą nosić charakter kół akademickich, kół ideowo-wychowawczych, lub samokształceniowych, sportowych, krajoznawczych, klubów towarzyskich, a przedewszystkiem organizacyj, łączących te wszystkie cechy.

Koła jednej miejscowości tworzą miejscową grupę Kół Harcerskich, Koła całej Polski – Związek Kół Harcerskich, stanowiący autonomiczną część Z. H. P. i zależny bezpośrednio od N. R. H. i N. Z. H. P.

Grupy utrzymują kontakt z miejscowemi władzami harcerskiemi, ale nie są od nich organizacyjnie zależne.

1.4.3.3. kół przyjaciół harcerstwa

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68–69, dostęp zbiory własne

Przypomina się, że niezbędne jest współdziałanie szkoły i rodziny na terenie drużyn i Kół Przyjaciół Harcerstwa.

W celu skoordynowania działalności i opracowania programu prac K. P. H. koniecznem jest zwołanie konferencji delegatów Kół Przyjaciół danego Oddziału.

1.4.3.4. różnych

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68–69, dostęp zbiory własne

XI. SPRAWY RÓŻNE.

III Walny Zjazd powziął uchwałę w sprawie mordu ś. p. ks. prałata Budkiewicza, która została przesłana do Pana Prezydenta Rady Ministrów. Wysłano również depeszę powitalną na I Wszechpolski Kongres Wychowania Fizycznego.

Następnie uchwalono w sprawach ogólnych następujące wnioski:

1. III Zjazd Walny potwierdza w całej rozciągłości i uznaje za swoją uchwałę XIII Zjazdu Naczelnej Rady tej treści:

N. R. H. przeciwstawia się z oburzeniem zarzutom nieharcerskiego postępowania Druha Generała Józefa Hallera w działalności Jego obywatelskiej i przyjmuje z wdzięcznością gotowość Jego do dalszej współpracy.

2. III Walny Zjazd, przyjmując do wiadomości ustąpienie dhny Marji Wocalewskiej ze stanowiska Naczelniczki G. K. Ż. wyraża swą gorącą wdzięczność za dotychczasową pracę poświęconą Harcerstwu Żeńskiemu.

3. Zważywszy na odrodzeńczą doniosłość walki z alkoholizmem III Zjazd Walny Z. H. P. przyłącza się do protestu organizacyj i instytucyj przeciwko zniesieniu lub ograniczeniu Ustawy Przeciwalkoholowej i wzywa ogół członków Z. H. P. do poparcia usiłowań Ligi Przeciwalkoholowej.

4. Zjazd Walny przyjmuje do wiadomości, że Naczelnictwo udzieliło praw członków czynnych przedstawicielom Zarządów Oddziałów po dwóch od każdego Odziału.

III Zajzd Walny upoważnia N. R. H. do ustalenia miejsca następnego Zjazdu Walnego w ścisłem porozumieniu z Zarządami Oddziałów.

Wnioski przekazane N. R. H.

Uważając Związek Harcerstwa za organizację wychowawczą młodzieży, Zjazd uważa że na czele Harcerstwa powinni stać ludzie w czynnej polityce niezaangażowani.

Zjazd Walny uznając potrzebę stworzenia Muzeum Z. H. P., któreby mogło realnie zobrazować wyniki prac Harcerstwa i jego historię, zwraca się do ogółu instruktorów z wezwaniem by przyczynili się ofiarnie do zorganizowania tegoż Muzeum i dopomogli Komisji Organizacyjnej Muzeum istniejącej przy Sekretarjacie Generalnym Naczelnictwa w jej zadaniach.

1.4.4. Oświadczenie Naczelnictwa ZHP w związku z ustaleniami III Zjazdu Walnego ZHP

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Sekretariat Generalny, korespondencje wewnętrzne i materiały różne, korespondencja ogólna „Harcerz", „Harcmistrz", „Ognisko" sygn. 423, dostęp AAN w Warszawie

Ostani Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego, który się odbył w dniach 6 i 7 kwietnia w Poznaniu, nie stanowi żadnego punktu przełomowego w kształtowaniu się ideologji harcerstwa.

Harcerstwo polskie od pierwszych chwil swego istnienia za podstawę swej ideologji wzięło wierność Bogu i Ojczyźnie, czego wyrazem są odpowiednie punkty prawa i przyrzeczenia harcerskiego. Uchwały zatem III Zjazdu Walnego Z. H. P. dotyczące podstaw ideologji harcerstwa, były tylko dalszym etapem rozwojowym.

Kierownicze władze harcerskie od pierwszych chwil swego istnienia wymagały od wszystkich członków w myśl swoich podstaw i statutu zupełnej bezpartyjności w pracy na terenie drużyn. W dziedzinie programów harcerskich i metodyki pracy, dalej w sprawach organizacji kursów Starszego Harcerstwa, przysposobienia wojskowego harcerzy i t. d. Zjazd Walny potwierdził tylko i aprobował dotychczasowe stanowisko i prace Naczelnictwa i jego poszczególnych działów, prace, prowadzone po tej samej linji od chwili utworzenia N. R. H. w r. 1919.

Przy takim stanie rzeczy oczywistem się staje, że interpretowanie zmiany na stanowisku przewodniczącego Związku jako przełom w kierunku zasadniczym Harcerstwa – niema żadnych podstaw.

Druh Generał Haller złożył przewodnictwo Z. H. P. wobec przyjęcia mandatu do Sejmu, pozostał jednak członkiem Rady, zgodnie z jednomyślną prośbą Rady Naczelnej, która z oburzeniem (a później i Zjazd Walny) przeciwstawiła się zarzutom nieharcerskiego postępowania Druha Generała w działalności Jego obywatelskiej. W ciągu swego urzędowania Generał Haller – należy to z całym naciskiem podkreślić – był jednym z najpoważniejszych głosicieli zasady bezpartyjności pracy harcerskiej.

Na zebraniu Naczelnej Rady, które się odbyło po Zjeździe Walnym doszło do bliższego i ściślejszego, jak dotąd, porozumienia się osobistego kierowników pracy harcerskiej na tle wyjaśnienia sobie szczerej i zasadniczej dążności wszystkich do dalszej budowy Harcerstwa, jako wielkiej narodowej instytucji wychowawczej.

Naczelnictwo Z. H. P. w imię dobra młodzieży, w imię tej właśnie wielkiej pracy wychowawczej, której podjął się Z. H. P. jaknajkategoryczniej zastrzega się przeciwko wszelkim tendencyjnym artykułom. Które wywołują szkodliwe rozdrażnienie w Harcerstwie, oraz wytwarzają mylną opinję w społeczeństwie, i przez to samo utrudniają Naczelnictwu spełnienia swego obowiązku i wytężonej pracy dla dobra młodzieży.

1.4.5. Instrukcja Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie szkolnych drużyn harcerskich

źródło:
Instrukcja Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie szkolnych drużyn harcerskich, (w:) „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 39–40, dostęp zbiory własne

MINISTERSTWO WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Instrukcja w sprawie szkolnych drużyn harcerskich.

1. Związek Harcerstwa Polskiego kieruje ruchem harcerskim w całej Polsce na podstawie statutu, przyjętego przez Ministerstwa – Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Spraw Wewnętrznych – i regulaminów, opartych na zasadach metody Badenpowellowskiej.

2. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zastrzegło sobie nadzór i kontrolę nad działalnością Związku. Tę kontrolę sprawuje Ministerstwo przy pomocy Komisji do Spraw Harcerstwa, Inspektoratu Harcerskiego oraz specjalnych delegatów do władz Związku.

3. Szkolna drużyna Związku Harcerstwa Polskiego powstać i istnieć może jedynie za zgodą Dyrekcji szkoły. Przyjętym do drużyny szkolnej może być tylko uczeń posiadający piśmienne zezwolenie Dyrekcji, wydane w porozumieniu z rodzicami lub opiekunami ucznia.

4. Dla sprawowania ściślejszej opieki nad drużyną wybiera Rada Pedagogiczna danej szkoły ze swego grona opiekuna drużyny o ile możności z harcerskim wychowaniem obeznanego. To stanowisko winno mieć charakter wychowawstwa, należy więc, o ile się okaże możliwem, traktować je na równi z wychowawstwem klasowem i odpowiednio wynagradzać. Pożądanem jest, aby opiekun sam mógł prowadzić drużynę, t. j. być jej drużynowym.

5. Obowiązkiem opiekuna drużyny jest:

a) wejść z młodzieżą harcerską w stosunek bliski i serdeczny, zapoznać się osobiście z pracą drużyny, bywać na zbiórkach i wycieczkach,

b) dawać opinję o kandydatach na drużynowego, pozostawać z drużynowym w stałym i ścisłym kontakcie,

c) starać się o pogłębienie pracy drużyny (przez udzielenie wskazówek metodycznych, bibljograficznych, urządzanie pogadanek, pokazów, odczytów, zachęcanie do robienia zbiorów, ułatwianie nauki rzemiosł i innych sprawności harcerskich i t. p.),

d) składać Radzie Pedagogicznej (lub wychowawczej) przynajmniej 3 razy w ciągu roku ustne sprawozdania z pracy harcerskiej, a w ciągu roku szkolnego składać Dyrekcji szkoły wspólnie z drużynowym treściwe sprawozdanie piśmienne oraz przesyłać za pośrednictwem Dyrekcji Inspektoratowi Harcerskiemu uwagi o pracy drużyny.

6. Zarządzenia władz harcerskich muszą być komunikowane przez drużynowego opiekunowi, który wyjednywa dla nich zgodę Dyrekcji. Dopiero wtedy mogą być one ogłaszane i wykonywane. W razie odmowy Dyrekcja zawiadamia Inspektorat Harcerski z podaniem motywów.

7. Drużynowego mianują władze harcerskie po otrzymaniu zgody Dyrekcji.

8. Program pracy drużyny szkolnej układa drużynowy z udziałem opiekuna, który go przedkłada Dyrekcji do zatwierdzenia. Także nadprogramowe zamierzenia drużyny wymagają zgody opiekuna, – a w wypadku – jeśli chodzi o wystąpienia zewnętrzne – i Dyrekcji. Plan zbiórek i wycieczek drużyny winien być Dyrekcji dostarczony co miesiąc lub w innych regularnych odstępach czasu w celu uzgodnienia go z zamierzeniami szkoły.

Warszawa, dnia 19 marca 1920 r.
Minister Wyznań Religijnych
I Oświecenia Publicznego:
(–) T. Łopuszański.

Ze względu na wyczerpanie się zapasu druków Instrukcji, przedrukowujemy ją.

1.4.6. Stosunek ZHP do Spraw Wojskowych

1.4.6.1. Dokument ZHP i Ministerstwa Spraw Wojskowych określający zasady współpracy ZHP z Ministerstwem Spraw Wojskowych

źródło:
Zasady współpracy ZHP z Ministerstwem Spraw Wojskowych, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 34–35, dostęp zbiory własne

I. ZASADY OGÓLNE.

1) Związek Harcerstwa Polskiego prowadzi w własnym zakresie przysposobienie wojskowe Harcerzy jako nieodłączoną część normalnych prac harcerskich.

2) Wszystkie programy przysposobienia wojskowego na terenie Z. H. P. ustala się po porozumieniu Naczelnictwa Z. H. P. z M. S.Wojsk. a wprowadza drogą zarządzeń Naczelnictwa (ewent. równoległych zarządzeń M. S. Wojsk. do władz wojskowych).

II. PRZYSPOSOBIENIE WOJSKOWE MŁODZIEŻY MĘSKIEJ.

1) Za podstawę przysposobienia wojskowego harcerzy przyjmuje się racjonalne wychowanie cielesne, prowadzone w Z. H. P. w porozumieniu z Ministerstwem W. R. i O. P.; M. S. Wojsk. i Min. Zdrowia.

2) Związek Harcerstwa Polskiego przeprowadza przysposobienie wojskowe drogą:

a) sprawności wojskowo-przydatnych (np. strzelec, pionier, topograf, sygnalista, samarytanin, telegrafista),

b) ćwiczeń i wykładów w drużynach, oraz harcerskich grupach ćwiczeń wojskowych.

3) Harcerskie grupy ćwiczeń wojskowych tworzy Komenda Chorągwi, (Okręgu) na podstawach, określonych przez Naczelnictwo w porozumieniu z M. S. Wojsk. Harcerze z drużyn szkolnych odbywają ćwiczenia z wychowania cielesnego, szkoły strzelca i przedmiotów ściśle wojskowych, które wejdą w program roku drugiego, wspólnie z hufcami szkolnymi. Ćwiczenia wspólne z hufcem szkolnym nie wykluczają innych zajęć w hufcu lub drużynie harcerskiej.

4) Programy z prób sprawności, mające znaczenie dla przysposobienia wojskowego, będą uzgodnione z wymaganiami, stawianemi przez M. S. Wojsk. prócz tego zostaną opracowane w porozumieniu z M. S. Wojsk. programy sprawności, będących warunkiem dopuszczania do egzaminu przysposobienia wojskowego I-go stop. Naczelnictwo zobowiązuje się do propagandy tych ostatnich sprawności wśród harcerzy od lat 16-tu w górę.

5) Z. H. P. organizuje między innymi wakacyjne obozy harcerskie dla młodzieży od lat 16-tu, które zamykają w ramach metod harcer. program przewidziany dla obozów stopnia I-go przysposobienia wojskowego. Kierownictwo obozu należy do Naczelnictwa. W obozie przebywa delegat M. S. Wojsk. Obozy takie korzystają z tych samych uprawnień, co i obozy przysposobienia wojskowego, organizowane przez M. S. Wojsk.

6) Określona grupa sprawności, przejście ćwiczeń i wykładów w harcerskich grupach ćwiczeń wojskowych lub w Hufcach szkolnych, oraz uczestniczenie w wakacyjnym obozie harcerskim (p. 5) daje możność dopuszczenia do egzaminu przysposobienia wojskowego stopnia I. Egzamin odbywa się przed Wojsk. Kom. Egz. Przysp. Rezer. W skład Komisji wchodzi delegat Z.H.P.

7) Uwzględniając warunki zewnętrzne Państwa Polskiego, w najbliższych latach dla harcerzy, pragnących szybciej odbyć całkowity kurs przyspos bienia wojskowego, M. S. Wojsk. tworzy w porozumieniu z N. Z. H. P. obozy przysposobienia wojskowego, wprowadzając tam szereg prac i ćwiczeń harcerskich, prowadzonych przez instruktorów harcerskich. Kierownictwo obozów i przeprowadzenie programu wojskowego należy do M. S. Wojsk. W obozie takim przebywa delegat N. Z. H. P. Programy tych kursów ustala M. S. Wojsk. w porozumieniu z N. Z. H. P.

III. INSTRUKTORZY.

1) Z. H. P. pragnie w zasadzie prowadzić przysposobienie wojskowe przez własnych instruktorów, obecnie jednak z powodu ich małej ilości M. S. Wojsk. na prośbę N. Z. H. P. (D. O. K. na prośbę Zarządu Oddziału Z. H. P.) przydziela oficerów specjalistów do prowadzenia poszczególnych sprawności, wykładów i ćwiczeń o charakterze wojskowym.

Wszyscy harcerze ponad lat 18, pragnący uzyskać stopień jednej lub kilku sprawności, będących warunkiem dopuszczenia do egzaminu przysposobienia wojskowego stopnia I, zdają egzamin przed Komisją, której przewodniczącym jest delegat wojskowości.

3) Harcerze, pragnący uzyskać stopień instruktora przysposobienia rezerw, muszą przebyć kurs prowadzony przez M. S. Wojsk. (punkt 7) i złożyć egzamin przed Wojsk. Kom. Egz. Przysp. Rezerw. Przy egzaminie może być obecny delegat Z. H. P. bez prawa głosu.

IV. KONTAKT N.Z.H.P. i M. S. WOJSK. ORAZ RÓŻNYCH ORGANÓW.

1 Kontakt między M. S. Wojsk. i N. Z. H. P. utrzymuje delegat Ministra Spraw Wojskowych, który ma do pomocy młodszego oficera (mógłby nim być ewentualnie referent Harcerstwa w Wydziale Przysposobienia Rezerw.)

2) W Naczelnictwie zostaje powołany referent do spraw wojskowych, instruktor harcerski (przeszkolony oficer rezerwy) współdziałający z ramienia Naczelnictwa z pomocnikiem delegata Ministra Spraw Wojskowych.

3) W poszczególnych Zarządach Oddziałów Z. H. P. jeden z członków pełni funkcje referenta spraw wojskowych, utrzymuje kontakt z odpowiednim oficerem w Oddziale III D. O. K. O ile Okręg Korpuśny nie pokrywa się z terenem Oddziału Z. H. P., Naczelnictwo Z. H. P. w porozumieniu z odnośnymi Zarządami Oddziałów mianuje przy danym Dowództwie Okr. K. przedstawiciela Z. H. P., który utrzymuje stały kontakt i pośredniczy w załatwianiu spraw harcerskich przez D. O. K.

4) N. Z. H. P. dostarcza danych statystycznych według schematów ustalonych za wspólnem porozumieniem M. S. Wojsk. i N. Z. H. P.

5) Z. H. P. korzysta z wszelkich pomocy, przyznanych stowarzyszeniom upoważnionym do prowadzenia przysposobienia wojskowego.

PRAWA DELEGATÓW.

1) Prawa delegatów M. S. Wojsk. w obozach (II p. 5), delegata N. Z. H. P. w obozach (II p. 7) i delegata Ministra Spraw Wojskowych w N. Z. H. P. (IV p. 1) określone zostaną specjalną instrukcją, ustaloną wspólnie przez N.Z.H.P. i M. S. Wojsk.

(—) *Sikorski*, gen. dyw.
w. z. Ministra Spraw Wojskowych

(—) J. Haller
Przewodniczący Z. H. P.

(—) Janusz Rudnicki
Sekretarz Generalny Z. H. P.
11.XII. 1922 r.

1.4.6.2. Dokument ZHP i Ministerstwa Spraw Wojskowych określający zasady współpracy Ministerstwa Spraw Wojskowych i ZHP nad wychowaniem fizycznym i przysposobieniem wojskowym młodzieży

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Wydział Przysposobienia Wojskowego, Korespondencja dot. harcerzy przebywających w wojsku, oraz pracy w terenie, sygn. 1667, dostęp AAN w Warszawie

Współpraca M.S. Wojsk. i Z.H.P. nad wychowaniem fizycznem i przysposobieniem wojskowem młodzieży.

A. Młodzież męska szkół średnich i zawodowych.

1. Z.H.P. prowadzi w własnym zakresie i swoimi instruktorami przysp. wojskowe młodzieży męskiej od lat 16-tu, a więc do klasy 5-tej włącznie. Program ten w zakresie przysp. wojsk. uzgodniony zostaje z M.S. Wojsk. (aprobata delegata) co do swej rozciągłości w związku z dalszym przysp. wojskowym.
2. Z.H.P. dostarcza ad p.l. danych statystycznych M.S. Wojsk.
3. Z.H.P. wprowadza do swego regulaminu obowiązek uzyskania sprawności szeregowca (względnie podoficera) przez każdego harcerza.
4. Sprawność tą uzyskuje harcerz ze szkół począwszy od klasy 6-tej w hufcach szkolnych i obozach wakacyjnych, organizowanych i kierowanych przez M.S. Wojsk. przy współpracy Min. W.R. i O.P. i Z.H.P. instruktorami są: wojskowi, harcerze, lub fachowcy (naucz. gimnastyki, lekarze), uzyskujący specjalne świadectwo na instruktora przysp. wojskowego.
5. Celem uzyskania świadectwa na instruktora przysp. wojskowego organizowane są przez M.S. Wojsk. przy ścisłej współpracy Z.H.P. kursy instruktorskie dla wojskowych, harcerzy i fachowców.

B. Młodzież pozaszkolna.

1. Z.H.P. prowadzi wewnątrz organizacji i w ramach własnych metod przy specjalnym uwzględnieniu sprawności wojskowych przysposobienie wojskowe młodzieży harcerskiej pozaszkolnej do lat 16-tu.
2. Z.H.P. dostarcza ad. p.l. danych statystycznych M.S. Wojsk.
3. Zakres sprawności wojskowych jak i program kursów i obozów uzgadnia Z.H.P. z M.S. Wojsk.
4. Instruktorzy sprawności wojskowych muszą uzyskać aprobatę M.S. Wojsk. W razie braku instruktorów z pośród Harcerstwa korzysta Z.H.P. z instruktorów przysp. wojskowego.

C. Młodzież żeńska.

1. ZHP prowadzi we własnym zakresie i swoimi instruktorami przysp. wojskowe młodzieży żeńskiej w zakresie ogólnego programu, ustalonego przez M.S. Wojsk. w porozumieniu z Z.H.P. dla dziewcząt ponad lat 15-cie. Zastosowanie programu do odpowiednich klas uzgadnia Z.H.P. z M.S. Wojsk. (aprobata delegatki).
2. Z.H.P. dostarcza ad. p.l. danych statystycznych centrali ewidencyjnej ustalonej przez M.S. Wojsk. (prawdopodobnie Koła Polek)
3. Z.H.P. wprowadza do swego regulaminu obowiązek uzyskania sprawności w jednej z pomocniczych służb wojskowych.

4. Sprawność tą uzyskują harcerki na kursach, organizowanych przez M.S. Wojsk. przy współpracy z Z.H.P. a kierowanych przez fachowców danej służby.
5. Program tych kursów uzgadnia M.S. Wojsk. z Z.H.P.

D. Pomoce.

1. Z.H.P. korzysta z wszelkich pomocy, przyznanych Stowarzyszeniom upoważnionym do prowadzenie przysposobienia wojskowego.
2. M.S. Wojsk. na wniosek delegata do Z.H.P. ustala roczną subwencję, której wydatkowanie podlega kontroli M.S. Wojsk.

1.4.6.3. Przysposobienie wojskowe harcerek

1.4.6.3.1. Ustalenia z konferencji Naczelnictwa ZHP z Ministerstwem spraw Wojskowych ZHP dotyczące przysposobienie harcerek do wojskowej służby pomocniczej

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 35, dostęp zbiory własne

Harcerstwo żeńskie ma za zadanie wszechstronne ujęcie wychowania kobiety — obywatelki, zdolnej zarówno do życia domowego i rodzinnego, do sumiennej i wytrwałej pracy zawodowej, — jak do wydatnej pracy dla państwa w warunkach pokoju i wojny.

1. Harcerstwo żeńskie przygotowuje do służby pomocniczej w razie wojny przedewszystkiem przez racjonalne wychowanie moralne i fizyczne, oraz przez cały swój program, ujęty w system prób i sprawności.

2. Przysposobienie harcerek do wojskowej służby pomocniczej nie stanowiąc specjalnego działu pracy harcerskiej, wymaga jednak uprawiania sprawności wojskowo-przydatnych, wśród sprawności społecznych na stopień Harcerki Rzeczypospolitej znajduje się jedna z fachowych sprawności wojskowej służby pomocniczej.

Do fachowych sprawności wojskowej służby pomocniczej należą: wojskowa służba sanitarna, łączności, gospodarcza, oświatowa.

3. Dziewczęta powyżej lat 16 mogą zdobywać fachowe sprawności wojsk. sł. pom., oraz stopień instruktorki wojsk. sł. pom. — Przygotowanie do tych sprawności prowadzone jest przez siły wykwalifikowane w danych działach.

4. Piecza nad należytem przeprowadzeniem wymienionych sprawności należy do N. Z. H. P.

5. Egzamin na instruktorkę wojskowej służby pomocniczej oraz próby fachowych sprawności wojskowej służby pomocniczej odbywają się wobec komisji fachowej, w której skład wchodzą osoby delegowane przez M. S. Wojsk. i Z. H. P.

6. N. Z. H. P. opracuje programy prób fachowych sprawności wojskowej służby pomocniczej w porozumieniu z M. S. Wojsk.

7. M. S. Wojsk. określi warunki egzaminu instruktorki wojskowej służby pomocniczej w porozumieniu z N. Z. H. P.

8. Normy pomocy M. S. Wojsk. dla Z. H. P. w zakresie przyspos. harcerek do wojskowej służby pomocniczej określi szczegółowe porozumienie N. Z. H. P. z M. S. Wojsk.

Powyższy tekst został ustalony na konferencji N. Z. H. P. z M. S. Wojsk. w dniu 1.II.1923 jako uzupełnienie wyżej ogłoszonych zasad współpracy Z. H. P. z M. S. Wojsk.

Za zgodność z protokółem konferencji.
(—) *Janusz Rudnicki.*
Sekretarz Generalny.

1.4.6.3.2. List Okólny Naczelnictwa ZHP, dotyczący przysposobienia wojskowego młodzieży żeńskiej

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L 5 z dnia 30 IV 1923 r., przysposobienia wojskowego młodzieży żeńskiej, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923, s. 36, dostęp zbiory własne

PRZYSPOSOBIENIE WOJSKOWE MŁODZIEŻY ŻEŃSKIEJ.

1) Na podstawie porozumienia Naczelnictwa Z. H. P. z Ministerstwem Spraw Wojskowych zostały ustalone zasady przysposobienia harcerek do wojskowej służby pomocniczej na wypadek wojny. Przygotowanie harcerek do wojskowej służby pomocniczej nie tworzy specjalnego działu pracy, lecz jest ściśle związane z programem pracy Z. H. P., oraz ujęte w ramy prób organizacyjnych i sprawności.

2) Przygotowanie kobiet do wojskowej służby pomocniczej obejmuje:

a) ogólne przygotowanie wojskowe,
b) przygotowanie fachowe,

A. Harcerki mogą uzyskać świadectwo ogólnego przysposobienia wojskowego przez uzupełnienie stopnia I (samarytanki) wiadomościami z zakresu: terenoznawstwa,
obchodzenia się z bronią,
łączności,
organizacji armji,
gazów trujących, (wiadomości ogólne,
obrona, ratownictwo).

Wykłady i ćwiczenia z zakresu wyżej wymienionych przedmiotów w myśl opracowanych programów mogą być włączone tylko do programów pracy zastępów dziewcząt powyżej lat 16-tu. Próbę przeprowadza harcerska Komisja Egzaminacyjna, w skład której wchodzi delegatka lub delegat wojskowości.

B. W celu przeprowadzenia ogólnego przysposobienia wojskowego własnemi siłami, harcerki mogą uzyskać stopień instruktorki przysposobienia wojskowego po przejściu odpowiedniego kursu, oraz złożeniu egzaminu przed wojskową Komisją Egzaminacyjną Przysposobienia Rezerw. Kursy takie zostaną zorganizowane przez G. K. Z. w porozumieniu z M. S. Wojsk.

C. Przygotowanie fachowe obejmuje sprawności z zakresu służb pomocniczych, a mianowicie: wojskowej służby sanitarnej,
służby gospodarczej
„ oświatowej
„ łączności
„ kancelaryjnej.

Próby przeprowadza Harcerska Komisja Egzaminacyjna w skład której wchodzi delegatka lub delegat M. S. Wojsk. W celu umożliwienia harcerkom przygotowania się do prób z wyżej wymienionych sprawności zaleca się Komendom Chorągwi, Okręgów i Hufców Samodzielnych organizowanie, w porozumieniu z odpowiedniemi czynnikami wojskowemi, Kursów z poszczególnych sprawności w myśl opracowanych programów.

3) Oczekuje się sprawozdań i wniosków Zarządów i Komend w związku z niniejszym listem okólnym.

4) Wyżej wymienione programy uzupełnień do stopnia I, oraz projekty sprawności można otrzymać w Głównej Kwaterze Żeńskiej.

St. Sedlaczek.
Wice-przewodniczący.

Janusz Rudnicki.
Sekretarz Generalny.

1.4.6.4. Przysposobienie wojskowe harcerzy

1.4.6.4.1. Rozkaz Naczelnictwa ZHP określający stosunek harcerstwa do różnych organizacji o typie wojskowym

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L 26 z dnia 10 XII 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1923 r., s. 135–136, dostęp zbiory własne

HARCERSTWO, A RÓŻNE ORGANIZACJE O TYPIE WOJSKOWYM.

Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego, stając w obronie apolitycznego charakteru Harcerstwa i w obronie młodzieży przed wciąganiem do organizacyj o celach politycznych, z całym naciskiem przypomina przepis Ogólnego Regulaminu Wewnętrznego Z. H. P., który brzmi:

„Kierownicy pracy harcerskiej powinni przestrzegać charakteru bezpartyjnego harcerstwa; nie mogą należeć bez zezwolenia Naczelnictwa do żadnej innej organizacji społecznej o typie wojskowym, mogącej im wydawać rozkazy."

Przepis ten oczywiście obowiązuje także młodzież harcerską, a pozwolenie wyjątkowe na należenie do organizacyj innych może dotyczyć jedynie organizacyj jawnych.

Łamiący tę zasadę, przekraczają prawo harcerskie i członkami Związku pozostać nie mogą.

W związku z tą sprawą Naczelnictwo podaje do wiadomości jednomyślną uchwałę Odprawy Komendantów Chorągwi, powziętą w dniu 9 grudnia 1923 r.:

„Wobec faktów powstania organizacyj, bądź jawnych, bądź konspiracyjnych pod hasłami obrony Konstytucji i wogóle zasad praworządności i ładu, zobowiązujących swych członków do bezwzględnej karności wojskowej, oraz wobec prób wciągania do tych organizacyj starszyzny i młodzieży harcerskiej, Odprawa Komendantów Chorągwi Z. H. P. uważa za obowiązek swój stwierdzić:

1. Harcerstwo niejednokrotnie już wykazało, że jest gotowe do czynnego wystąpienia w obronie najwyższych dóbr narodowych. Ufamy w pełni i takiej ufności od wszystkich harcerzy

i od społeczeństwa domagać się mamy prawo, że także wobec niebezpieczeństwa wewnętrznego, w obronie Konstytucji, ładu społecznego, niepodległości i wewnętrznej wolności zdrowego rozwoju Narodu — cały Związek Harc. Polskiego stanie na wezwanie swych władz ramię przy ramieniu.

2. Odprawa Komendantów Chor. zwraca się do wszystkich instruktorów i całej młodzieży harcerskiej z gorącem braterskiem wezwaniem pozostania wiernymi idei i służbie harcerskiej i ufnymi w czujność władz harcerskich na niebezpieczeństwa, mogące Rzeczypospolitej zagrażać!!"

Naczelnictwo wzywa Was usilnie, harcerze i harcerki, nie dajcie się sprowadzić z drogi służby. Pełnijcie sumiennie i ofiarnie zwykłe swe obowiązki—przekonani, że Naczelnictwo w razie potrzeby powoła Was do szczególnych wysiłków — jak to już niejednokrotnie uczyniło.

Przew. Z. H. P. (—) Dr. *Tadeusz Strumiłło.*
Wice-Przew. Z.H.P. (—) gen. *Aleksander Osiński.*
Wice-Przew. Z. H. P. (—) *Stanisław Sedlaczek.*
Wice-Przew. Z.H.P. (—) ks. *Jan Mauersberger.*
Sekret. Gen. (—) *Ignacy Wołkowicz.*
Skarbnik: (—) *Wacław Niklewicz.*
Naczeln. G. K. Ż. (—) *Helena Sakowiczówna.*
Naczeln. G. K. M. (—) *Henryk Glass.*
Kier. Działu K.P.H. (—) *Stanisława Czajkowska.*
Kier. Działu St. Har. (—) *Mieczysław Chmielewski.*

1.4.6.4.2. List Okólny Głównej Kwatery Męskiej, dotyczący przysposobienia wojskowego na kursach instruktorskich dla drużynowych

źródło:
List Okólny Głównej Kwatery Męskiej L.7 z dnia 27.VI.1923 r. w sprawie przysposobienia wojskowego na kursach instruktorskich dla drużynowych, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 7, 1923 r., s. 92–93, dostęp zbiory własne

W sprawie przysposobienia wojskowego na kursach instruktorskich i dla drużynowych.

1. PROGRAM PRZYSPOSOBIENIA WOJSKOWEGO NA KURSACH INSTRUKTORSKICH i DLA DRUŻYNOWYCH.

W myśl p. 3 Listu Okólnego G. K. M. L. 5 z dn. 6.VI.23 r. (w sprawie akcji wakacyjnej) uzupełniamy p. X. rozkazu N. Z. H. P. L: 8 z dn. 24.III.23 Wiadom. Urzęd. Nr. 3 („Kursy harc. męskie") następującym obowiązującym programem przysposobienia wojskowego dla kursów instruktorskich i dla drużynowych, korzystających z pomocy wojskowej (rozkaz M. S. Wojsk. Szt. Gen. Oddz. III, L. 5684/pr.: namioty, sprzęt obozowy, transport, aprowizacja, instruktor wojskowy i t. d.).

A. SZKOŁA GRENADJERKI.

Ćwiczenia wstępne i rzuty szkolne. Ćwiczenia celności i na odległość. Poznanie poszczególnych typów granatów. Zapalenie granatu. Obchodzenie się z niewybuchłemi granatami. Ćwiczenia celności i na odległość na rzutni. Zawody drużyn i grup.

B. SZERMIERKA.

(Szermierkę na bagnety należy traktować warunkowo, pociągając do niej obowiązkowo tylko lepiej rozwiniętych i bezwzględnie zdrowych. Można zastąpić szermierkę na rapiry, szable, ew. palcaty.)

Ćwiczenia wstępne postaw i ruchów szermierczych wg. „Instrukcji walki na bagnety". Pchnięcia, ciosy, odbicia. Ćwiczenia z manekinem z wskaźnikiem, z instruktorem, zbiorowe we 2-ch, 3-ch. Ćwiczenia zbiorowe.

C. SZKOŁA STRZELCA.

Szkoła strzelca obejmuje: a) naukę o broni, b) teorję strzelania, c) naukę strzelania, d) ocenę odległości.

1. Ogólna charakterystyka nowoczesnej bro-

ni, części drewniane, lufa, obsada, przyrządy celownicze.

2. Objaśnienie wycelowanego karabinu. Objaśnienie linji celu. Objaśnienie celu przy pomocy ramy celowniczej.

3. Celowanie siedząc za stołem (sprawozdanie podczas celowania), karabin na worku z piaskiem — odległość 10 metrów. Sprawdzanie jednolitości celowania siedząc za stołem (trójkąt błędów). Objaśnienie pozostałych błędów celowania.

4. Zamek, jego działanie, składanie i rozbieranie. Przyrząd spustowy. Magazynek. Nabój.

5. Strzał, tor pocisku, osie, punkty.

6. Sprawdzenie jednolitości (trójkąt błędów) i pewności (worek z piaskiem), celowanie w pozycji klęczącej, leżącej i stojącej. Obchwytywanie szyjki. Postawa strzelecka we wszystkich pozycjach.

7. Uzbrojenie, bagnet. Obchodzenie się z bronią.

8. Co wpływa na celność strzału. Rozstrzał.

9. Skradanie się we wszystkich pozycjach z oparciem i bez. Przykładanie głowy, celowanie na punkty, odległe o 25 mtr. (we wszystkich pozycjach). Opuszczenie spustu. Oddawanie strzału nabojem ćwiczebnym, siedząc za stołem, skradanie się i celowanie we wszystkich pozycjach.

10. Oddawanie strzału nabojem ćwiczebnym w 3-ch podstawach z oparciem (trójkąt błędów). Celowanie z worka z piaskiem.

11. Pole śmierci, dane o działaniu pocisku.

12. Konserwacja i czyszczenie broni. Oddawanie strzału nabojem ślepym, siedząc za stołem (z aparatu). Strzelanie nabojem ślepym. Celowanie na punkt, odległy o 100 metr. Trójkąt błędów na odległość 25 m. Oddawanie strzału w 3 pozycjach nabojem ćwiczebnym na odległość 100 m.

13. Urządzenie strzelnicy, zachowanie się na strzelnicy, szkolenie obsługi i funkcjonarjuszy.

14. Oddanie strzałów nabojami ślepemi na odległość 25 m.; oddawanie strzałów nabojami ćwiczebnemi w dowolnej pozycji na odl. od 50 —200 m.

a) strzelanie nabojami ślepemi, b) pierwsze strzelanie ostre.

15. Ogólne wiadomości o gazach, miotaczach, artylerji i czołgach (w formie pogadanek).

16. Drugie i trzecie strzelanie ostre.

D. SŁUŻBA POLOWA.

Służba polowa i szkoła walki.

Służba polowa w obozie. Zaznajomienie się z przepisami obozowemi wg. Reg. sł. pol. Służba ubezpieczeń marszowych. Rozpoznanie wg. Reg. Sł. Pol. Rozpoznanie terenu. Podchodzenie. Marsze bojowe z obciążeniem częściowem. Ćwiczenia w obejmowaniu oddziałów i komenderowanie niemi przez uczniów. Ćwiczenia bojowe drużyny (z założeniami). Ćwiczenia dwustronne ze służby ubezpieczeń, rozpoznania z omówieniem. Ćwiczenia z zakresu służby polowej i walki. Ćwiczenia bojowe z wyjaśnieniem form walki, jej elementów i zasad. Rola drużyny bojowej i broni samoczynnej. Ćwiczenia w prowadzeniu oddziałów przez uczniów.

Musztra formalna.

Przeprowadzenie zbiórek. Postawa zasadnicza, baczność, spocznij. Marsz, stój, bieg, zwroty, zbiórka. Raport. Szyki zbiórek. Ćwiczenia marszowe. Ćwiczenia luźne; rozwijanie i rozsypywanie tyraljerów.

Łączność.

Służba łączników. Łańcuch rozstawnych. Telefon. Budowa i utrzymywanie linji telefonicznej polowej. Służba łączności w związku z ćwiczeniami bojowemi. Ćwiczenia z służby łączności w związku z służbą polową. Składnice meldunkowe.

Saperka.

Urządzenie boisk sportowych i grenadjerskich. Roboty ziemne, urządzenie punktów obserwacyjnych, przeprawy, budowa i niszczenie. Okopywanie się w ogniu. Gniazda. Przykopy. Maskowanie. Przeszkody.

2. INSTRUKTORZY PRZYSPOSOBIENIA WOJSKOWEGO.

Ćwiczenia powinien prowadzić na kursach instruktorskich i dla drużynowych oficer instruktor przysposobienia wojskowego, przydzielony przez D. O. K.

3. UWAGI OGÓLNE.

Program niniejszy jest tylko uzupełnieniem programu „kursów harcerskich męskich" (Wiad. Urz. Nr. 3 str. 5 — 10). Wszystkie ćwiczenia należy prowadzić metodą harcerską i starać się powiązać w jedną życiową całość z resztą zajęć kursu, przeznaczając odpowiednią ilość czasu w ścisłem porozumieniu z oficerem instruktorem przysposobienia wojskowego. Pożądane jest, by kierownicy kursów zapoznali się z „Tymcz. progr. obozów letnich przysposobienia wojsk. stopnia I", na którym niniejsze uzupełnienie programu jest oparte (rozk. M. S. Wojsk. Oddz. III Szt. 7730/pr).

Czuwaj!

(—) *T. Maresz.*

za Naczelnika Głównej Kwatery M.

(—) *Ignacy Wołkowicz.*

Przyboczny G. K. M.

1.4.6.5. Artykuł Adolfa Heidricha na temat przysposobienia wojskowego młodzieży harcerskiej

źródło:
Adolf Heidrich, O przysposobieniu wojskowym młodzieży harcerskiej, (w:) „Harcmistrz", nr 6–7, 1924 r., s. 62–63, dostęp zbiory własne

A. HEIDRICH.

O przysposobieniu wojskowem młodzieży harcerskiej.

O przysposobieniu wojskowem młodzieży harcerskiej mówi się już od dłuższego czasu. Przyznać jednak należy, że zainteresowanie instruktorów harcerskich tą sprawą jest bardzo małe, pomimo, że ma ona doniosłe znaczenia dla naszego państwa.

Wielka wojna światowa dowiodła, że nie tyle armje wielkie, stojące na wysokim poziomie wyćwiczenia wojskowego, decydują o zwycięstwie, ile przydatność wojskowa każdego obywatela, inaczej mówiąc przydatność wojskowa całego społeczeństwa. Przydatność ta polega nietylko na praktycznie-wojskowem wyćwiczeniu, lecz znajdują istotną swą podstawę w tężyźnie fizycznej, mocnym charakterze i wysokiem poziomie moralnym człowieka.

Harcerstwo, jako organizacja wychowawcza, w tej właśnie dziedzinie ogromne może oddać usługi, co zresztą już dowodnie dało się stwierdzić w 1920 r., kiedy to młodzież harcerska niemały wzięła udział w odparciu nawały bolszewickiej z pod murów stolicy. Duże poczucie obowiązku, ogromny zapał, gorące i świadome ukochanie Ojczyzny w połączeniu z przeciętnie lepszem niż u młodzieży nieharcerskiej wyrobieniem fizycznem i praktycznem wyćwiczeniem, umożliwiło młodzieży harcerskiej w pułkach ochotniczych bez specjalnego przygotowania zajmować stanowiska podoficerskie, a nieraz nawet oficerskie. Niejednokrotne wyróżnianie pojedyńczych harcerzy i grup harcerskich w rozkazach wyższych dowódców wojskowych świadczy wymownie o lepszej przydatności wojskowej młodzieży harcerskiej w porównaniu z młodzieżą nieharcerską. „Aczkolwiek stwierdzić należy, że ogólnie biorąc młodzież nasza jest fizycznie nieprzygotowana, do trudów na długą metę niezdolna. Dlatego straty były większe, niż gdyby młodzież była przygotowana. Przygotowanie fizyczne jest nieodpowiednie, trzeba hartować więcej i ćwiczyć może metodyczniej. Zwłaszcza do dłuższych marszów młodzież jest nieprzygotowana, bo to też jest rzecz najtrudniejsza i każdy żołnierz woli krótki marsz i walkę od długich i męczących marszów". W tych słowach J. Hallera, wypowiedzianych na otwarcie V Zjazdu Naczelnej Rady Harcerskiej, zawarte są wskazówki w jakim kierunku należy działać, ażeby młodzież nasza na przyszłość lepiej mogła spełnić obowiązek obrońcy Ojczyzny z bronią w ręku.

Należy przeto dać jej oprócz podstaw moralnych i duchowych, podstawy fizyczne. Z tych to względów podjęło Min. Spraw Wojsk. na szeroką skalę pomyślaną akcję przysposobienia wojskowego młodzieży, w znacznym stopniu opierając się na tak zwanych „organizacjach upoważnionych do prowadzenia przysposobienia wojskowego" do których i Harcerstwo zostało zaliczone. Na szeregu konferencyj, które odbyły się pomiędzy przedstawicielem M. S. Wojsk. i Naczelnictwa ZHP, zostały opracowane „zasady współpracy związku Harcerstwa Polskiego z Ministerstwem Spraw Wojskowych" (patrz „Wiad. Urzęd. rok 1923" № 4 L.34—35) Pozatem zostały wprowadzone do programów harcerskich ćwiczenia o znaczeniu wojskowem, a na wojskowo przydatne baczniejszą zwróconą uwagę, Starano się sprawę przysposobienia wojskowe włączyć do programów harcerskich kursów instruktorskich. W r. 1923 obowiązywało na kursach instruktorskich przysposobienie wojskowego w myśl listu okólnego G. K. M. l. 7 dn. 27.VI (patrz Wiad. Urzęd. № 7 r. 1923, str. 92—93). Rozkaz G. K. M. l. 2 z dnia 5.III 1923 r. („Wiad. Urzęd." — 4, str. 37) w sprawie organizacji hufców miał przedewszystkiem na celu ustalenie form kontaktu między oficerami instrukcyjnymi a drużynami. Również w „Instrukcji w sprawie raportów w Z. H. P." zwrócono uwagę na przysposobienie wojskowe młodzieży harcerskiej, wprowadzając do raportów odpowiednie rubryki i pytania („Wiad. Urzęd." № 5 str. 46 i 64—65).

Z tego wszystkiego wynika, że już niejedno w związku z przysposobieniem wojskowem młodzieży harcerskiej zostało dokonane, brak tylko rzeczy najważniejszej — zainteresowania instruktorów harcerskich tą sprawą i czynniejszego, niż dotychczas, udziału instruktorów w tej dziedzinie naszej pracy.

Chciałbym na tym miejscu przedewszystkiem zwrócić uwagę referentów wojskowych przy Komendach Chorągwi na konieczność bardziej intesywnej działalności ich w kierunku wciągnięcia całej młodzieży w wieku ponad 16 lat do ćwiczeń wojskowych i wojskowo-przydatnych. Powinno się stać punktem honoru naszego, ażeby każdy harcerz 18 letni był dobrym żołnierzem, niczem więcej tylko dobrym żołnierzem, a więc fizycznie silnym i zdrowym, sprawnym w praktykach wojskowych, o wysokim poziomie moralnym i mocnym charakterze.

Dla bliższego zapoznania się z przysposobieniem wojskowem młodzieży harcerskiej przeczytaj uważnie instrukcje, o których wyżej mowa, i broszurkę dha St. Sedlaczka „Przysposobienie wojskowe młodzieży". Warto też czytać tygodnik „Stadjon", wydawany przez podpułkownika D-ra Wł. Osmólskiego.*)

*) Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, Aleja Szucha 23.

1.5. IV Zjazd Walny ZHP, 1924 r.

1.5.1. Fragment z protokołu ze Zjazdu Walnego

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, IV Zjazd Walny w Lublinie 25–26.IV. Protokóły. Wnioski, listy uczestników, sygn. 312, dostęp AAN w Warszawie

Fragment z protokółu

Ze Zjazdu Walnego Związku Harcerstwa Polskiego odbytego w Lublinie w dniach 25 i 26 kwietnia 1924 w salach Uniwersytetu.

O godzinie 11 tej przed południem – otwiera Zjazd Przewodniczący ZHP Dh. Tadeusz Strumiłło, witając serdecznie przybyłych przedstawicieli Harcerstwa oraz zaproszonych gości. Wygłasza krótkie przemówienie powitalne. Sześć lat temu w Lublinie obradował Zjazd przedstawił cele wszystkich organizacji Skautowych w Polsce, który uchwalił zjednoczenie tych organizacji w jeden „Związek Harcerstwa Polskiego". Złączenie organizacji skautowych z różnych dzielnic, w chwili powstania Niepodległego Państwa Polskiego, po prześladowaniach i ucisku zaborców i okupantów – dowodzi wielkiej żywotności Harcerstwa Polskiego. Chlubić się możemy, iż w tak ciężkich warunkach dokonaliśmy złączenia Harcerstwa. Obecnie Harcerstwo jest organizacją uprzywilejowaną dla młodzieży szkolnej, akademickiej i starszego społeczeństwa, które spieszy z pomocą Harcerstwu. Harcerstwo w całej Rzeczypospolitej posiada jednolite ramy organizacyjne. Zjazd dzisiejszy jest pierwszym, który tych rzeczy nie będzie poruszał. Zajmiemy się natomiast uzgodnieniem zbliżenia do ideału harcerskiego. Zajmiemy się zagadnieniem zatrzymania starszej młodzieży w szeregach harcerskich, która je masowo opuszcza oraz zagadnieniem instruktorów, których w porównaniu z zagranicą mamy b. mało.

(...)

Pierwszy wita Zjazd w imieniu rządu p. vice wojewoda lubelski

Dr. Bryła Państwo Polskie przywiązuje wielką uwagę do organizacji Harcerskiej jako pierwszorzędowej szkoły wychowania obywatelskiego. W społeczeństwie naszem mało jest jeszcze zrozumienia obowiązków, młodzież więc harcerska wychowana i zaprawiona w spełnianiu tych obowiązków, jako część świętego, może uzyskać miano prawdziwych obywateli Rzeczypospolitej. Życzymy – aby organizacji harcerska objęła jak najszersze horyzonty i wydała jaknajlepsze rezultaty pracy.

W imieniu Min. Spraw Wojsk. i ....[6] O.K. gen. Romera – przemawia **pułk. Krauss**. Podkreśla, iż wojsko stoi na stanowisku, że najlepszą obroną państwa – jest żywy mur stworzony z piersi obywateli, zdecydowanych bronić ojczystego kraju do ostatniej kropli krwi. Nie pomogą twierdze i mury potężne – jeżeli nie będzie muru żywego. Żołnierz i Harcerz to jedno, różnice są minimalne. Wszelkie więc uchwały Z.H.P. wojsko wita radośnie, chętnie wprowadza w czyn i popiera jaknajgorącej. Zapewnia, iż wojsko było, jest i będzie – wielkim wielbicielem Harcerstwa. (...)

1.5.2. Głos Przewodniczącego ZHP Tadeusza Strumiłły, dotyczący: Zjazdu Walnego ZHP, ideologii, wyrobienia harcerek, starszego harcerstwa, starszych drużyn, sprawozdania rocznego

źródło:
Tadeusz Strumiłło, Druh Przewodniczący ma głos!, (w:) „Harcmistrz", nr 5, 1924 r., s. 45–46, dostęp zbiory własne

6 Jeden skrót nieczytelny (Przyp. K.M.).

HARCMISTRZ

MIESIĘCZNIK STARSZYZNY HARCERSKIEJ.
ORGAN NACZELNICTWA ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO.

Rok VII. № 5. WARSZAWA Maj 1924.

Druh Przewodniczący ma głos!

Zjazd Walny.

Poważnie i godnie odbył się nasz 4-ty Walny Zjazd w dniach 25 i 26 kwietnia w Lublinie; przybyło nań około 200 uczestników, obrady utrzymano na wysokim poziomie; nadzwyczaj sympatyczny był udział w zjeździe licznych przedstawicieli władz i społeczeństwa, czuło się, że stopniowo ogół polski poczyna naprawdę widzieć w harcerstwie „wielką rzecz"; doskonale wywiązało się z zadania organizacji zjazdu lubelskie środowisko, przyczem Zarządowi Oddziału wydatnie dopomagało Koło Przyjaciół przy Z. O.; gościnność Lublinian była ujmująca (mogę to powiedzieć bo sam jestem zbyt nowym Lublinianinem, aby ktoś mógł dopatrywać się w tem samochwalstwa). Jedyną rzeczą, którą trzeba zganić, była niepunktualność w schodzeniu się na zebrania; raz to wszyscy musimy wziąć do serca, żeby dalej nie świecić oczyma wobec najszanowniejszych gości, przybywających z najlepszemi pozdrowieniami i zastających — pustą salę, jak poprzednio zastali — pusty kościół . . . Wstyd!

Ideologja.

Zwrot ku zagadnieniom ideowym, zainaugurowany po uporaniu się z najważniejszemi regulaminowo-organizacyjnemi sprawami już przez Radę Naczelną w Kazuniu, zaznaczył się teraz także w młodszej generacji instruktorskiej i znalazł szczery i piękny wyraz we wstępnej ideowej części referatu dhny Wandy Prażmowskiej o starszyźnie harcerskiej. I jeżeli podstawy ideologji przyjął jednomyślnie i bez dyskusji Walny Zjazd poprzedni, uznając za swoją ideową deklarację kazuńską*, to tu wyraźnie przemówiło gorące pragnienie, silna wola, oparcia na tych podstawach wspólnej wyraźnej ideologji. Co prawda o treści tej ideologji nie powiedziano więcej niż wiedzieliśmy dotąd, a i o owych podstawach zapomniano powiedzieć wyraźnie, ale już dawno silne poczucie potrzeby jednolitej afirmacji wyprowadza nas na przeciwny wszelkiemu ciołkoszyzmowi biegun. Nie nęci nas mgławica negatywnej „wolności", — jesteśmy na drodze pozytywnego postępu.

Wyrobienie harcerek.

Rzeczą nową na zjeździe była . . . mała ilość wniosków wysuwanych pod głosowanie. Rzecz tem więcej podziwu godna, że właśnie druhny wysunęły odmienną od dotychczas obowiązującej koncepcję stopni instruktorskich i podług dotychczasowych zwyczajów winna się była toczyć walka o przegłosowanie powstałych różnic w jednym lub drugim kierunku. Tymczasem, chociaż koncepcja harcerek, wypracowana w szeregu zebrań G. K. Ż., konferencyj i odpraw, miała postać zupełnie wyraźną, druhny zupełnie się nie dobijały jej uchwalenia przez zjazd, zadowalając się samem tylko podaniem jej do wiadomości i przedyskutowania, oraz zapowiadając wypróbowywanie jej w życiu przez rok następny, aby dopiero po takiej próbie i porównaniu jej wyników z wynikami pracy męskiej, pozostającej przy koncepcji dotychczasowej, przystąpić do ostatecznej decyzji.

Trudno nie widzieć w tem dużego postępu w traktowaniu spraw organizacyjno-wychowawczych, gdy się wspomni dawniejsze uchwalanie doraźnych pomysłów, niewypróbowanych w życiu i skazanych na pozostanie na papierze.

Starsze harcerstwo.

Natomiast starsze harcerstwo postąpiło wprost przeciwnie, wysuwając nowe wnioski reorganizacyjne i żądając zastąpienia samorządu kół starszoharcerskich autonomją tychże kół. Nie dostrzeżono, że ożywienie starszego harcerstwa na innej zgoła drodze jedynie przyjść może i że go żadna regulaminowa reforma nie sprowadzi. Dziwić się doprawdy trzeba jak nawet energiczni działacze ulegli tej iluzji szkodliwej, że zmiana formy organizacyjnej, i to w praktyce taka nieznaczna, mogłaby pchnąć na lepsze tory życie kół.

Mojem zdaniem starsze harcerstwo żyć zacznie prawdziwie dopiero wtedy, gdy się zacznie szczerze i głęboko przejmować wszystkiem, co musi boleć i obchodzić prawdziwego obywatela polskiego. Żywość reakcji i siła przekonania w tych wszystkich sprawach wzkazałaby zupełnie nowe drogi działania, dzięki którym duch harcerski mógłby nareszcie promieniować szerzej na życie społeczne i opinję publiczną. Ale na to trzeba zupełnie zmienić kierunek organizacyjny starszego harcerstwa. Ogólniki zawarte w jednodniówce, wydanej ostatnio przez Wydział Wykonawczy St. Harc. w Poznaniu, żadną miarą jeszcze tego nie zapowiadają

Starsze drużyny.

Wobec takiego stanu rzeczy w starszem harcerstwie naturalnem jest żywsze zainteresowanie się sprawą utrzymania starszej młodzieży w drużynach. Bardzo zajmujący referat o tem, jak ta sprawa przedstawia się w Angli i u nas, wygłosił na Zjeździe druh St. Sedlaczek, słusznie domagając się prób rozmaitych i gromadzenia spostrzeżeń, z których z czasem dopiero wyłoni się jakaś forma stała uznana za najlepszą. Tymczasem stwierdzić trzeba, że młodzież chętnie pozostanie w dru-

*) Zobacz „Harcmistrz" z 1922 r. s. 45-6, oraz „Wiadomości Urzędowe" z 1923 r. № 1-2 str. 5.

żynie, jeżeli program pracy zastępów będzie podążał za rozwojem potrzeb i zainteresowań młodzieży i o żywotność więc głównie i elastyczność tego programu chodzi przy zachowaniu zasadniczego kierunku i metod.

Sprawozdanie roczne.

Zlekceważono na Zjeździe rzecz bardo ważną: sprawozdanie roczne; przyjęto je wprawdzie do wiadomości na komisjach i na plenum, ale nie widać było zgoła zainteresowania podanemi w niem faktami, zestawieniami, charakterystyką pracy i jej dorobków. To niedobrze. Jeżeli traktujemy tę naszą pracę poważnie, musimy sprawozdania roczne studjować pilnie i dyskutować wszechstronnie, gdyż tylko tą drogą wytworzymy sobie trafny pogląd na stan i postępy harcerstwa, na dodatnie i ujemne doświadczenia i na kierunek jaki winny przybrać dalsze nasze wysiłki. Czego nie zrobiono zbiorowo na Zjeździe, trzeba dokonać choć częściowo: grona instruktorskie we wszystkich środowiskach winny poświęcić osobne zebrania przedyskutowaniu najważniejszych wniosków, płynących z sumiennie przestudjowanego sprawozdania, wydrukowanego w poprzednim numerze „Wiadomości Urzędowych".

Warto również pamiętać, że mamy w niem ważny materjał dla propagandy. Zarządy i Oddziałów i Kół Przyjaciół winnyby na to zwrócić uwagę.

Tadeusz Strumiłło

1.6. V Zjazd Walny ZHP, 1925 r.

1.6.1. Uchwały V Zjazdu Walnego ZHP w sprawach

1.6.1.1. wychowawczych

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 16, dostęp zbiory własne

III. Wychowawcze: Zjazd Walny poleca Głównym Kwaterom i Komendom Chorągwi zwrócenie bacznej uwagi na spełnienie przyjacielskich usług i pełnienie czynnej służby bliźnim na wszystkich stopniach, widząc w tem w myśl prawa harcerskiego najlepszy środek dla wychowania nowego typu obywatela w odrodzonej Polsce, który „będzie pożyteczny i będzie niósł chętną pomoc bliźnim".

Zjazd Walny poleca kierownikom harcerskim zwrócić baczniejszą uwagę na kształcenie uczuć społecznych młodzieży i przygotowanie fachowe tak, by młodzież wychowana w harcerstwie pragnęła i musiała pracować społecznie w czasie pokoju i wojny; w tym celu powinny Komendy Chorągwi tworzyć referaty pracy społecznej i przysposobienia do obrony kraju.

1.6.1.2. starszego harcerstwa

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 16, dostęp zbiory własne

IV. W sprawie Starszego Harcerstwa: Zjazd Walny podkreślając konieczność utrzymania w wierności idei i zasadom harcerskim ogółu harcerzy i harcerek wychodzących z drużyn i opierając na tem społeczne wartości harcerstwa jako ruchu odrodzeńczego społeczeństwa, stwierdza bezwzględną potrzebę przystąpienia we wszystkich środo-

wiskach do tworzenia zrzeszeń Starszego Harcerstwa. Wydział wykonawczy winien to czynić w porozumieniu z Głównymi Kwaterami.

Zjazd Walny stwierdza, że Starsze Harcerstwo winno obejmować wszystkich harcerzy i harcerki w starszem społeczeństwie dla wspólnej realizacji ideałów harcerskich w życiu społecznem i narodowem.

Zjazd Walny uznając potrzebę ułożenia deklaracji ideowej Starszego Harcerstwa, która w oparciu o prawo i przyrzeczenie harcerskie określić winna cele i zadania Starszego Harcerstwa oraz rolę jego w życiu narodu i ludzkości. Ułożenie projektu deklaracji poleca się Wydziałowi Wykonawczemu.

Zjazd Walny poleca Zarządom Oddziałów powoływanie referentów do spraw Starszego Harcerstwa w porozumieniu z Wydziałem Wykonawczym. Referenci działać winni w ścisłym kontakcie z Wydziałem Wykonawczym.

1.6.1.3. kół przyjaciół harcerstwa

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 16, dostęp zbiory własne

V. Koła Przyjaciół Harcerstwa: Zjazd Walny poleca Naczelnictwu wezwanie Zarządów Oddziałów do ostatecznego uporządkowania spraw Kół Przyjaciół na swoich terenach, do przeprowadzenia rejestracji i dokładnej statystyki Kół i nadesłania sprawozdań do Naczelnictwa do dn. 1.XI. 1925 r. oraz uchwala, aby wszelkie sprawy Kół Przyjaciół (rejestracja, opłaty wpisowe) były załatwiane przez Zarządy Oddziałów, a nie jak dotychczas przez bezpośrednie komunikowanie się z Naczelnictwem.

Walny Zjazd Z. H. P. wzywa wszystkich przodowników, podharcmistrzów i harcmistrzów do pozyskiwania nowych członków współdziałających.

1.6.1.4. ogólne

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 23 IV 1925 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 17, dostęp zbiory własne

VIII. Ogólne: Zjazd Walny wzywa Harcerstwo do jaknajgorętszego współdziałania w sprawie sprowadzania zwłok Juljusza słowackiego do Ojczyzny.

Zjazd Walny poleca N. Z. H. P. wydanie i rozesłanie do drużyn referatów Dha Strumiłły „O duszę harcerstwa" i Dhny Czajkowskiej „Służba bliźnim w harcerstwie".

Zjazd Walny przyjmuje do wiadomości informacje o akcji Naczelnictwa w sprawie wpisania Z. H. P. na listę stowarzyszeń, do których wolno należeć wojskowym i z swej strony akcję tę energicznie popiera.

Zjazd Walny wyraża gorące podziękowanie Komisji Kodeksu Honorowego a zwłaszcza Druhom Michałowi Czajkowskiemu i Janowi Grabowskiemu za opracowanie harcerskiego kodeksu honorowego.

Uczestnicy Walnego Zjazdu Z. H. P. we Lwowie wyrażają podziękowanie Zarządowi Oddziału i Komendom Chorągwi Lwowskich za gościnne i serdeczne przyjęcie.

1.7. VI Zjazd Walny ZHP, 1926 r.

1.7.1. Uchwała VI Zjazdu Walnego ZHP dotycząca spraw wychowawczych

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 13 z dnia 25 V 1926 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1926 r., s. 18, dostęp MH w Warszawie

III. Sprawy wychowawcze

16. Zjazd Walny stwierdza, że pozyskiwanie dla harcerstwa szerokich warstw młodzieży starszej i danie jej programowej pracy jest dla organizacji jednym z najważniejszych zagadnień chwili.

17. Zjazd Walny wzywa Naczelnictwo i instruktorów do podjęcia pracy harcerskich wśród młodzieży wiejskiej, robotniczej i rzemieślniczej zgodnie z uchwałami poprzednich Zjazdów Walnych. W tym celu Naczelnictwo zorganizuje kursy instruktorskie dla przyszłych kierowników tej pracy. Naczelnictwo zorganizuje specjalną opiekę nad obozami tej młodzieży.

18. Zjazd Walny uchwala: Związek Harcerstwa Polskiego jako całość, jak również jego poszczególne ogniwa organizacyjne nie mogą czerpać dochodów z jakichkolwiek kwestii publicznych; obecny bowiem charakter tych kwest obniża prestige moralny harcerstwa.

19. Zjazd Walny poleca Głównym Kwateron rozszerzenie gron członków współdziałających Gł. Kw., celem rozwinięcia pracy programowej, do której są one przedewszystkiem powołane, a zarazem poleca jaknajwiększe ograniczenie i uproszczenie pracy biurowej, zwłaszcza poleca oprzeć kontakt z Kom. Chor., na stałem wizytowaniu Komend i osobistem zetknięciu się przedstawicieli Gł. Kw. z ich członkami.

Zjazd Walny poleca, w poszczególności ustanowienie przy Gł. Kwaterach stałych wizytatorów poszczególnych Chorągwi.

1.7.2. Artykuł Henryka Glassa na temat bolszewizmu wśród młodzieży

źródło:
Henryk Glass, Bolszewizm wśród młodzieży, (w:) „Harcmistrz", nr 6, 1926 r., s. 52–53, dostęp zbiory własne

Henryk GLASS, harcmistrz, Warszawa.

Bolszewizm wśród młodzieży.

Naczelna Rada Harcerska na zjeździe kwietniowym r. z. w Krakowie powzięła uchwałę, mocą której „Stwierdza, że nietylko walka na froncie zewnętrznym, ale również walka na froncie wewnętrznym z ofensywą komunizmu na Polskę należy do obowiązków Harcerstwa. Walka ta winna być prowadzona zgodnie z zasadami przyrzeczenia i prawa harcerskiego oraz wychowawczym charakterem Z. H. P".

Szczegóły, t. j. opracowanie instrukcji wskazującej metody postępowania stosownie do powyższej uchwały powierzono komisji.

Uchwały przyjął do wiadomości Zjazd Walny Z. H. P., odbyty w Krakowie w r. b.

KOMUNIZM i BOLSZEWIZM

Komunizm i bolszewizm, to w istocie swojej jedno i to samo. Rosyjska partja komunistyczna przyjęła nazwę „bolszewickiej" ze względu na maksymalistyczny program przewrotu społecznego i politycznego, od słowa „bolszij", czyli większy, dalej idący program przewrotu od socjalistów rosyjskich „mieńszewików" mających program „mniejszy".

Dyktatura partji bolszewickiej w Rosji wytworzyła t. zw. „rząd", samozwańczo występujący w imieniu narodu rosyjskiego, kierowanego metodą krwawego teroru, „czrezwyczajką", (G. P. U.) i głodem.

Henri Béraud w swej świetnej książce „Ce que j'ai vu à Moscou" 1925[1]) podaje orjentacyjną statystykę zorganizowanych mordów bolszewickich: 28 biskupów, 1219 księży, 6000 nauczycieli, 9000 lekarzy, 54,000 oficerów, 260,000 żołnierzy, 70.000 policjantów, 112.950 właścicieli ziemskich 355.250 inteligencji, 193.200 robotników, 815.000 chłopów.

Wszystko to działo się i dzieje w imię „wolności, równości i braterstwa", w imię demokracji i odrodzenia robotników i chłopów...

Tenże rząd bolszewicki utworzył t. zw. Międzynarodówkę Moskiewską (Komunisticzeskij Internacional) kierującą wszystkiemi partjami komunistycznemi na całym świecie. Jedni i ci sami ludzie działają w rządzie bolszewickim i międzynarodówce komunistycznej. Jako członkowie rządu deklamują o pokoju i zobowiązują się w traktatach z sąsiedniemi państwami do lojalności i niewtrącania się do spraw wewnętrznych tych państw, a jako członkowie międzynarodówki komunistycznej organizują rozruchy i przewroty w tychże państwach.

Traktat zawarty w Rydze pozornie gwarantuje nam lojalność ze strony Z. S. S. R., faktycznie zaś policja i wojsko muszą stale czuwać i wyłapywać rozmaitych dywersantów, szpiegów, organizatorów rozruchów itd. działających według instrukcji z Moskwy...

Partja komunistyczna w Polsce jest nielegalna i musi być tępiona bezwzględnemi środkami, jeśli Polska ma istnieć.

Celem ostatecznym komunizmu jest światowa rewolucja, niosąca zagładę kulturze i cywilizacji opartej na ideologji chrześcijańskiej i narodowej, wtrącająca narody w nędzę i upodlenie, a wynosząca za to na górę — do władzy — ludzi zgrupowanych w komunistycznej organizacji. W akcji swojej komuniści posługują się wszelkiemi środkami, byle dojść do celu, odrzucając skrupuły moralne jako burżuazyjne" przeżytki.

Rzecz znamienna przytem, że wśród kierowników komunizmu jest ogromna ilość żydów.

Zaznaczamy też z całym naciskiem, że komunizm, to nie partja taka jak inne, lecz ruch antychrześcijański i antynarodowy, oparty na sprytnem wykorzystaniu złych i słabych stron natury ludzkiej oraz ciemnoty mas. Ruch ten niesie zagładę wszystkiemu, co ludzkie, wolne i piękne, co wybija się wartością duchową ponad materję.

Jako koncepja ekonomiczna komunizm już dawno zbankrutował wszędzie, nawet w Rosji, nie dając nic, absolutnie nic twórczego, a niszcząc warsztaty pracy i niosąc głód warstwie robotniczej.

IDEOLOGJA HARCERSKA i KOMUNISTYCZNA.

Przeprowadźmy małe porównanie.

Uprzejmie przytem prosimy czytelnika odświeżyć w pamięci treść prawa harcerskiego i przyrzeczenia.

Oto podstawy naszej pracy.

1. miłość Boga, wiara, religijność;

2. miłość Ojczyzny, służba narodowi, patrjotyzm stawiający interesy narodu ponad interesy klasy, partji czy jednostki — naród pojęty jako kategorja organiczna;

3. miłość do rodziców, rodzina jako podstawa społeczności, współpraca rodziców z młodzieżą;

---

[1]) W roku 1926-ym ukazał się przekład polski. Czytajcie, harcerze!

4. niewzruszone prawo moralne jednostkowe i społeczne, jak: ukochanie prawdy, uczciwość, poszanowanie własności, zdobywanie dóbr materjalnych przez własną pracę i oszczędność;

5. miłość bliźniego, chęć przybliżenia okresu dobrej woli między ludźmi i narodami.

A oto podstawy i cele komunizmu w praktyce:

1. zniszczenie wszelkiej wiary w Boga odebranie ludziom podstawy sił moralnych, zepchnięcie ich do poziomu inteligentnych zwierząt;

2. zniszczenie patrjotyzmu, usunięcie miłości Ojczyzny jako czynnika twórczego, zohydzenie wszystkiego, co jest podstawą kultury narodowej, zniszczenie narodu jako odrębności;

3. rozbicie rodziny, popieranie rozpusty wśród młodzieży w imię „nagiej prawdy" i nieskrępowanego rozwoju jednostki, fałszywa teza: społeczeństwo składa się z jednostek, mechanicznie połączonych a nie z rodzin;

4. przekreślenie wszelkich praw moralnych jako „wymysłu burżuazyjnego", wywyższenie kłamstwa do poziomu cnoty, grabież cudzej własności i mordowanie niekomunistów — podniesione do wysokości zalet społecznych;

5. przekreślenie harcerskiej miłości bliźniego, rozjudzenie nienawiści klasowej do potwornych rozmiarów, teror, grabież i mord jako podstawy rządzenia ludźmi.

Jako pozytywne cele komuniści stawiają: 1) „tryumf rozumu" ponad „zabobon" wiary; 2) abstrakcyjny ideał ludzkości bez narodów, 3) dyktaturę proletarjatu (ale tylko komunistycznego), co w praktyce sprowadza się do dyktatury jednostek stojących na czele komunizmu i zupełnego przekreślenia ideałów demokratycznego współżycia i wolności obywateli, 4) komunizm ekonomiczny niosący zniszczenie warsztatów pracy (przykład: Rosja).

Wiemy wszyscy, że Harcerstwo jest ruchem twórczym i demokratycznym, komunizm zaś nazwałbym ruchem destrukcyjnym i reakcyjnym w skutkach.

Czy jest więc możliwość jakiegokolwiek kompromisu między temi dwoma światopoglądami? Nie, po stokroć nie! Czy jest możność uniknięcia walki? Również nie, gdyż nasz światopogląd został na całej linji zaatakowany. Nam wypowiedziano wojnę, zarówno w dziedzinie ideologji jak i w każdej innej. Komunizm nie uznaje prawa istnienia jakiegokolwiek innego światopoglądu obok siebie, nie uznaje żadnej innej organizacji oprócz komunistycznej. Na harcerzy wydano w Sowdepji zbiorowy wyrok śmierci, gdyż harcerz jest traktowany jako zapora na drodze przyszłości komunizmu. A że komuniści nie żartują, świadczą trupy pomordowanych w latach 1918—20 naszych braci harcerzy, nazwiska których znane są G. K. M.

Leży przedemną paczka broszur, sprawozdań i pism komunistycznych dla młodzieży i dzieci. Oto barwnie wydawany w Moskwie „Bezbożnik" lży i wyszydza religję, wiarę w Boga, wszystko co święte i co odróżnia człowieka od zwierzęcia. Tamże wychodzi „Pionier", w Mińsku demoralizuje młodzież polską czwarty rok „Gniazdo Młodzieży" redagowane w myśl planu wyżej ujawnionego. W Kijowie ukazuje się „Sztandar Pioniera" drukowany czcionkami dawnych naszych „Harców"... A oto „Bibljiografja" ruchu bolszewickiego młodzieży, obejmująca około 700 wydawnictw w roku 1925-tym. Proszę pamiętać: około 700 książek, broszur i pism bałamucących młodzież i dzieci...

Wydawnictwa te są u nas kolportowane sprytnie, nawet naszą pocztą, pod fałszywemi opaskami rozmaitych księgarni.

CO MÓWI BADEN — POWELL.

W roku 1922-gim gen. R. Baden-Powell zamykając drugi Międzynarodowy Kongres Skautowy w Paryżu, wygłosił dłuższe przemówienie w którem zaznaczył, że niebezpieczeństwo komunizmu wśród młodzieży jest rzeczą zupełnie realną i że trzeba na całej linji poczynaniom komunistów przeciwdziałać.

Komuniści tworzą organizację młodzieży typu pseudo-skautowego, biorąc zewnętrzne formy od skautingu, natomiast treść ideową kładą wręcz przeciwną, będącą zaprzeczeniem ideologji skautowej. W taki sposób odbywa się uwodzenie młodzieży.

Trzeba pamiętać, że cele komunistów i skautingu wykluczają się nawzajem[1]).

[1]) Na podstawie notatek które zrobiłem w czasie przemówienia Baden-Powella.

1.7.3. Uchwały Konferencji Starszyzny w sprawie

1.7.3.1. deklaracji społeczno-etycznej starszego harcerstwa

źródło:
„Harcmistrz", nr 10, 1926 r., s. 90–91, dostęp zbiory własne

Deklaracja Etyczno-Społeczna Starszego Harcerstwa
(uchwalona na Zjeździe Programowym St. H.
w Sromowcach w dn. 21–23.VIII).

Starsze Harcerstwo rozwija pracę w drużynach poczętą, wprowadzając ideały harcerskie do życia całego społeczeństwa.

Rozumiejąc, że praca jednostek, choćby najsilniejszych, jest mniej owocna niż w gromadzie, staramy się zespolić w sprężystej i karnej organizacji wszystkich tych, którzy w pracy swej chcą się oprzeć na zasadach Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego.

I.

Jesteśmy chrześcijaninami. Do odmiennych przekonań religijnych odnosimy się z szacunkiem. Wrogom religji, szerzycielom zgnilizny moralnej i przyziemnemu materjalizmowi wypowiadamy zdecydowaną walkę.

II.

Przejęci miłością Ojczyzny służymy Narodowi i Państwu Polskiemu, dążąc do tego by spełniły one jaknajlepiej swą rolę w ogólnym rozwoju ludzkości. W pracy tej będziemy zmierzali do utrwalenia typu miłością przejętego obywatela, wychowanego w Harcerstwie na dzielnego i ofiarnego bojownika prawdy, sprawiedliwości i wolności.

III.

W stosunku do innych narodów ożywieni jesteśmy duchem braterskiej życzliwości i zgody; chcemy aby w stosunkach międzynarodowych zapanowała chrześcijańska moralność i sprawiedliwość. Chcemy powszechnego pokoju, lecz póki on nie jest celem dążeń ogółu, musimy mieć siłę by móc zwalczać jego wrogów. Widzimy możność złagodzenia antagonizmów międzynarodowych drogą polubownego załatwiania sporów oraz współpracy poszczególnych narodów w instytucjach międzynarodowych.

Do narodowości obcych, zamieszkujących obszar Państwa Polskiego, odnosimy się z życzliwością; pragniemy, by spełniając wszystkie swe obowiązki, wynikające z przynależności do Państwa Polskiego, korzystały również ze wszelkich praw obywatelskich.

IV.

W życiu społecznem głosimy zasadę podporządkowania dążeń osobistych dobru ogółu. Sumienne spełnianie obowiązków zawodowych, karność społeczna i poszanowanie prawnie ustanowionych władz – to podstawy rozwoju społecznego. Szanujemy opinje innych – to znaczy wierzymy, że są one dyktowane prawdziwą troską o dobro publiczne.

Każdy człowiek ma obowiązek służyć społeczeństwu swą pracą w miarę sił i uzdolnień. Jednostkom niezdolnym do pracy winna być zapewniona możność egzystencji.

Pragniemy w myśl naszych ideałów przebudować stosunki rodzinne. Założenie i istnienie rodziny musi być wynikiem miłości obojga małżonków. Wzajemnemi stosunkami małżonków kierować winna zasada równości uprawnień i wspólności obowiązków z uwzględnieniem odmiennych właściwości i sił.

Zmierzamy do sharmonizowania dążeń jednostek i grup społecznych dla powszechnego dobra i sprawiedliwości. Staramy się usunąć krzywdy i niesprawiedliwości

społeczne drogą solidarnego współdziałania wszystkich grup i klas. Zwalczamy jednocześnie wszelkie usiłowania wywrotowe osłabiające autorytet Państwa Polskiego.

V.

Odrodzenie społeczeństwa zaczynamy od siebie. Opieramy postępowanie nasze na czynnej miłości bliźniego. Chcemy dać Polsce ludzi czynu, uświadomionych narodowo i społecznie, silnych moralnie i zdrowych fizycznie.

1.7.3.2. ideologii harcerstwa

źródło:
„Harcmistrz", nr 1–2, 1926 r., s. 2, dostęp zbiory własne

II. Dotyczące ideologji harcerstwa.

3. Harcerstwo dążąc do wychowania obywateli, zmierzających do podniesienia potęgi i dobrobytu Państwa Polskiego, musi oprzeć się na ideach wybitnie chrześcijańskich i narodowych, negując absolutnie wszelkie wystąpienia partyjno-polityczne wewnątrz i nazewnątrz Zwiazku.

4. Konferencja ponownie stwierdza konieczność bezwzględnego przestrzegania 10-go punktu prawa harcerskiego, oraz konieczność popierania wszelkich akcyj społecznych, mających na celu utrwalenie w polskiem społeczeństwie zasad abstynencji, przyjętych w ideologji harcerskiej.

5. Uznając za cel pracy harcerskiej: wyrobienie charakteru jednostki, a przez to odrodzenie duchowe całego społeczeństwa, Konferencja w Łodzi wzywa drużynowych i wszystkich pracowników harcerskich, aby najbaczniejszą zwrócili uwagę na wyrobienie ideowe podległych sobie drużyn i harcerzy.

1.7.3.3. wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego

źródło:
„Harcmistrz", nr 1–2, 1926 r., s. 2–3, dostęp zbiory własne

III. Dotyczące wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego.

6. Powszechne wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe są — niezależnie od ogólnych względów wychowawczych — koniecznością państwową wobec zadań obrony Rzeczypospolitej.

7. Powszechne wychowanie fiz. i p. w. stanowią nieodłączną część programu wych. harcerskiego. Całokształt prac p. w. młodzieży harcerskiej winien zmierzać do tego, aby harcerstwo w chwili potrzeby obrony Ojczyzny, było gotowe stanąć zwarcie w szeregach obrońców Rzplitej z pełnem zrozumieniem swych obowiązków obywatela-żołnierza i z niezbędnem przygotowaniem do ich wypełnienia.

8. a) Harcerstwo powinno mieć dostateczną siłę wewnętrzną i asymilacyjną, aby tak wyrobić swych członków przed 16 rokiem życia, t. j. przed rozpoczęciem ćwiczeń w hufcach szkolnych, aby okres ćwiczeń w hufcu nie odrywał młodzieży od Harcerstwa, ale przeciwnie, aby harcerze oddziaływali dodatnio na podnoszenie się poziomu młodzieży w hufcach i obozach p. w..

b) Należy tak zmienić programy prób harc. i tak postawić pracę w drużynach, aby spełnić nietylko powyższe wymagania (8a), ale i przygotować młodzież harcerską do lepszego od reszty młodzieży spełniania obowiązków w hufcu szkolnym i obozie p. w.: harcerze powinni być instruktorami lub pomocnikami instruktorów w hufcach, drużynowymi i t. p.

c) Harcerze spełniający rolę instruktorów p. w. i ich pomocników, powinni wytworzyć środowisko, pomagające im w pracy nad sobą, także w zakresie p. w.. To, obok innych czynników skupiających, sprawi, że nie będą się rozpraszać wśród ogólnej masy młodzieży, od której ideowo, społecznie i technicznie powinni być lepiej wyrobieni, powinni stanowić ośrodek opinji i ognisko ducha obywatelskiego w oddziale p. w..

d) Wszystko powyższe zależy w pierwszej mierze od wyrobienia w dużej ilości odpowiednich instruktorów i od możliwości zapewnienia im wynagrodzenia, przynajmniej częściowo pomagającego w utrzymaniu się.

9. Nie rozwiązując narazie kwestji hufców szkolnych, pozostawić należy dalszy rozwój sprawy przyszłości w tym kierunku, że: a) w niektórych szkołach harcerstwo podejmie się prowadzenia p. w. dla całej młodzieży, b) w innych będzie młodzież harcerska wydzielona z hufców szkolnych w oddzielne grupy ćwiczebne p. w. c) w innych jeszcze młodzież harcerska wejdzie do hufców szkolnych tak samo, jak inni uczniowie, pozostając równocześnie w Z. H. P., przytem zajęcia w drużynie i w hufcu szkolnym winny być uzgodnione.

10. W celu wyrobienia dostatecznej ilości własnych instruktorów p. w., należy posyłać jak najwięcej młodzieży starszej na kursa p. w. dla instruktorów, zwłaszcza harcerskie. Każda chorągiew powinna starać się co roku przynajmniej jednego harcerza wysłać do Głównej Szkoły Wojsk., Sportów i gimnastyki w Poznaniu, Instytutu wych. fiz. w Warszawie oraz jak najliczniej obsadzać inne Kursy wych. fizycznego.

11. Konferencja starszyzny w Łodzi wyraża opinję, że p. w. należy przeprowadzać w Z. H. P. między innemi drogą organizowania przez Komendy harcerskich obozów, czyniących zadość wymaganiom p. w., prowadzonych metodą harcerską, przez kierownictwo harcerskie, przy fachowym współudziale wojskowych, przyczem należy wyrobić uprawnienia dla tych obozów.

12. Konferencja zwraca się do ogółu harcerzy i do poszczególnych komend z gorącym apelem o wzięcie udziału członków Z. H. P. w harcerskich obozach letnich przysposobienia wojskowego poza uczestnictwem w innych obozach i kursach harcerskich.

13. Konferencja w Łodzi, witając z radością prace prowadzone nad budową ustawowych podstaw wych. fiz. i p. w. w Rzeczypospolitej, wyraża nadzieję, że władze ustawodawcze uwzględnią przy uchwalaniu Ustawy o w. f. i p. w. uwagi i poprawki wniesione przez Komitet Stowarzyszeń P. W..

14. Konferencja starszyzny w Łodzi składa wyrazy gorącego podziękowania władzom wojskowym za wydatną pomoc w pracy, zwłaszcza przy organizowaniu obozów, które nietylko umożliwiły rozwój przysposobienia wojskowego Harcerstwa, ale i w całokształcie pracy Z. H. P. były wybitnem poparciem.

1.7.3.4. popierania przemysłu i handlu oraz gospodarki

źródło:
„Harcmistrz", nr 1–2, 1926 r., s. 3, dostęp zbiory własne

IV. W sprawie popierania przemysłu i handlu oraz gospodarności.

15. Konferencja instruktorska wzywa Druhny i Druhów do czynnego popierania rodzimego przemysłu i handlu, oraz do szerzenia wśród najszerszych warstw społeczeństwa idei jak najdalej posuniętego uniezależnienia gospodarczego kraju.

16. Konferencja instruktorska, uważając, że drużyna harcerska powinna być szkołą przygotowania obywatelskiego młodzieży, wzywa wszelkie komendy harcerskie do zwrócenia baczniejszej uwagi na gospodarczą stronę życia organizacyjnych jednostek harcerskich, a zwłaszcza na celowe i oszczędne szafowanie wszelkim majątkiem zastępów, drużyn i t. p.

1.8. VII Zjazd Walny ZHP, 1927 r.

1.8.1. Uchwały VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie

1.8.1.1. starszych harcerzy i harcerek

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 26, dostęp MH w Warszawie

IV. Starsi harcerze i harcerki

1. Starsze Harcerstwo ma na celu: 1) utrwalanie w narodzie typu obywatela-harcerza, 2) niesienie zasad harcerskich w szeregi społeczeństwa.

2. Dla ułatwienia prac skierowanych ku osiągnięciu wymienionych celów starsi harcerze łączą się w zrzeszeniach.

3. Starszymi harcerzami są pełnoletni członkowie zwyczajni, z zrzeszeń starszych harcerzy, którzy przestrzegają Prawo Harcerskie w myśl złożonego przyrzeczenia.

4. Zrzeszenia starszych harcerzy mogą powstawać oddzielnie z harcerzy i harcerek w składzie przynajmniej 10 członków zwyczajnych. Do zrzeszeń nie mogą być przyjmowani nieharcerze.

Uwaga: Obecni członkowie nadzwyczajni, nieprzestrzegający X punktu Prawa Harcerskiego, nie mają praw starszych harcerzy, nie są i nie mogą nazywać się harcerzami.

5. Zrzeszenie przyjmuje i usuwa z Z.H.P. Naczelnictwo na wniosek Głównej Kwatery po zaopinjowaniu przez Zarząd Oddziału, na którego terenie zrzeszenie powstaje.

6. Zrzeszenia mogą być dwóch typów: Koła starszych harcerzy i Drużyny starszych harcerzy. Organizację wewnętrzną obu typów określi ramowy regulamin zrzeszeń. Każde zrzeszenie musi mieć swój regulamin zatwierdzony przez Główną Kwaterę.

7. Władzą Zrzeszeń na terenie Oddziału jest Komenda Chorągwi, w której istnieje Wydział Starszych Harcerzy. Władzą Centralną Zrzeszeń jest Główna Kwatera, jako organ Naczelnictwa Z.H.P. w Głównej Kwaterze istnieje Wydział Starszyzny Harcerzy.

8. Zrzeszenia, istniejące na terenie Chorągwi, tworzą przez swych przedstawicieli proporcjonalnie do ilości członków Radę Starszych Harcerzy i Radę Starszych Harcerek, jako ciało opinjodawcze przy Komendach Chorągwi. Rada Starszych Harcerzy wybiera kandydata na Kierownika Wydziału Starszych Harcerzy Komendy Chorągwi.

Rada Starszych Harcerzy i Rada Starszych Harcerek tworzą łącznie Radę Starszego Harcerstwa, jako organ opinjodawczy Zarządu Oddziału i Komend Chorągwi w sprawach wspólnych harcerzy i harcerek. Rada Starszego Harcerstwa zgłasza wniosek o kooptowanie jej przedstawiciela do Zarządu Oddziału.

9. Przy Naczelnictwie istnieje Rada Starszego Harcerstwa, wybrana przez Komisję Starszego Harcerstwa Zjazdu Walnego, a będąca organem opinjodawczym w sprawach Starszego Harcerstwa. Rada wyłania Komisję męską i żeńską, które jako Rada Starszych Harcerzy i Rada Starszych Harcerek są organami opinjodawczemi odpowiednich Głównych Kwater.

10. Zjazd Walny Z.H.P. decyduje w sprawach Starszego Harcerstwa na wniosek Komisji Starszego Harcerstwa Zjazdu Walnego. Komisja Starszego Harcerstwa Zjazdu składa się z delegatów Zrzeszeń na Zjazd Walny, wysyłanych w myśl par. 16 Statutu Z.H.P. oraz z urzędu członków Rady Starszego Harcerstwa i przedstawicieli Głównej Kwatery Męskiej i Głównej Kwatery Żeńskiej.

11. Zrzeszenia biorą udział w Zjazdach Oddziałów przez swych delegatów zgodnie ze Statutem Z.H.P. i Statutem Oddziału.

12. Komisja Starszego Harcerstwa Zjazdu Walnego Z.H.P. wybiera Radę Starszego Harcerstwa i przedstawia na plenum Zjazdu dwóch jej członków jako kandydatów Starszego Harcerstwa do N.R.H.

13. Dla omówienia spraw Starszego Harcerstwa dotyczących podstaw pracy, metod i programów, zwołują Główne Kwatery łącznie lub oddzielnie Zjazd Programowy Starszego Harcerstwa, w którym biorą udział zrzeszenia przez swych delegatów w stosunku 1 na 10 członków. Zjazd winien się odbywać co najmniej raz na dwa lata.

14. Starsi Harcerze noszą specjalne oznaki, które określi Naczelnictwo.

15. Wszystkie punkty, dotyczące Zrzeszeń Starszych Harcerzy odnoszą się również do zrzeszeń Starszych Harcerek o ile nie jest zastrzeżone inaczej.

16. Ustalenie i rozgraniczenie kompetencji Komend Chorągwi i Głównej Kwatery w stosunku do zrzeszeń nastąpi na mocy uchwały Naczelnictwa.

17. Zjazd Walny Z.H.P. poleca Naczelnictwu poczynienie starań celem umożliwienia rejestracji akademickich zrzeszeń Starszego Harcerstwa na uczelniach wyższych jako stowarzyszeń akademickich.

1.8.1.2. walki harcerstwa z ofensywą komunizmu w Polsce

źródło:
„Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 27, dostęp MH w Warszawie

VII Zjazd Walny stwierdza, że nie tylko walka na froncie zewnętrznym, ale również walka na froncie wewnętrznym z ofenzywą komunizmu na Polskę należy do obowiązków Harcerstwa.

Walka ta winna być prowadzona zgodnie z zasadami przyrzeczenia i prawa harcerskiego i wychowawczym charakterem Z.H.P.

Zjazd Walny wzywa N. Do jaknajszybszego opracowania instrukcji w sprawie metod postępowania, biorąc pod uwagę materjał zawarty w dwóch broszurach dha H. Glassa.

1.9. VIII Zjazd Walny ZHP, 1928 r.

1.9.1. Uchwały VIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie

1.9.1.1. współpracy i braterstwa harcerskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.12, z dnia 28.04.1928 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5–6, 1928 r., s. 19, dostęp MH w Warszawie

Uchwały dotyczące charakteru Z.H.P.

VIII Zjazd Walny stwierdza z zadowoleniem, że porozumienie osiągnięte na poprzednim Zjeździe Walnym w Warszawie dało w ciągu roku zgodnej choć nieraz trudnej współpracy dla całego Z.H.P. dobre rezultaty.

Zjazd Walny wzywa N.R.H. i wszystkie instruktorki i instruktorów Z.H.P. by dołożyli wszystkich starań do spotęgowania harmonji i dążyli do zgodnej dalszej współpracy i braterstwa.

1.9.1.2. wychowania fizycznego i przygotowania do obrony kraju

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.12, z dnia 28.04.1928 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5–6, 1928 r., s. 20, dostęp MH w Warszawie

VIII Zjazd Walny w zrozumieniu doniosłości sprawy wychowania fizycznego i przygotowania do obrony kraju (P.W.) zgodnie z tradycją Harcerstwa od pierwszych lat jego istnienia deklaruje władzom państwowym współpracę całego Związku według najlepszych sił i woli.

Zarazem Zjazd Walny zwraca uwagę wszystkim czynnikom organizacyjnym, by nie ustawały w coraz bardziej intensywnej pracy na tem polu.

1.10. IX Zjazd Walny ZHP, 1929 r.

1.10.1. Uchwały IX Zjazdu Walnego ZHP w sprawie

1.10.1.1. charakteru ZHP

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

II. Uchwały dotyczące charakteru Z.H.P.

IX Zjazd Walny Z.H.P. 1) przeciwstawia się stawianym z różnych stron zarzutom, jakoby w jego łonie istniały tendencje zmiany polskiego i chrześcijańskiego charakteru Związku, 2) a zarazem przypomina, wszystkim uchwałę Naczelnej Rady Harcerskiej z 1929 roku, która brzmi: że „Z.H.P. jest organizacją polskiej młodzieży chrześcijańskiej", 3) i stwierdza, że Z.H.P. jest złożony z ogromnej większości z katolików; młodzież zaś wszystkich wyznań chrześcijańskich korzysta z zupełnej swobody wiary i cała jest zachęcana do wypełniania swych obowiązków religijnych.

IX Zjazd Walny Z.H.P. poleca N.R.H. wydanie publicznej enuncjacji w sprawie partyjnej dyskusji, toczącej się w prasie na temat Harcerstwa. W enuncjacji tej należy za-

apelować do prasy, aby 1) zechciała zaprzestać omawiania spraw Harcerstwa pod kątem walk partyjnych z któremi Z.H.P. niema nic wspólnego, 2) w razie potrzeby uzyskanie wiadomości o Harcerstwie czerpała je od władz Z.H.P., a nie od przygodnych informatorów, 3) umieszczała rzeczowe artykuły, informujące społeczeństwo o apolitycznej, wychowawczej pracy harcerskiej i o dorobku Harcerstwa w ciągu jego istnienia. Artykuły takie winny władze Z.H.P. dostarczać systematycznie prasie codziennej.

1.10.1.2. stosunku do władz państwowych

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

III. Stosunek do władz państwowych

IX Zjazd Walny Z.H.P. uznając niezmierną doniosłość współpracy Związku Harcerstwa Polskiego z władzami państwowemi w dziedzinie wychowania młodzieży stwierdza równocześnie, że zdrowy rozwój Harcerstwa wymaga pełnej niezależności Z.H.P. w wewnętrznych sprawach organizacyjnych i personalnych.

1.10.1.3. przebudowy organizacyjnej ZHP

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

V. Przebudowa organizacyjna Z.H.P.

IX Zjazd Walny Z.H.P. stojąc na stanowisku utrzymania jedności w Z.H.P., uznaje potrzebę przebudowy Związku w kierunku stworzenia dwóch autonomicznych organizacyj (żeńskiej i męskiej) o wspólnej podstawie ideowej (przyrzeczenie, prawo, pozdrowienie, oznaka) i wspólnem duszpasterstwie, a całkowicie samodzielnych w zakresie programowym, organizacyjnym i gospodarczym. Zjazd poleca Naczelnej Radzie Harc. niezwłocznie powołać Komisję w składzie 8 osób (3 druhny, 3 druhów i 3 członków K.P.H.) celem opracowania projektów odpowiednich zmian statutowych na Nadzwyczajny Zjazd Walny, który Naczelnictwo Z.H.P. winno zwołać w okresie świąt Wielkiejnocy 1930 r.

Jako materjały przekazuje się Komisji projekty opracowane przez Konferencję Instruktorską Żeńską.

1.10.1.4. działalności kapelanów harcerskich

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

VI. Działalność Kapelanów Harcerskich

IX Zjazd Walny Z.H.P. wzywa księży Kapelanów harcerskich a) do opracowywania harcerskich wydawnictw religijnych, nadających się do bibljotek drużyn, b) do zestawienia bibljografji religijnej dla drużyn i harcmistrzów, c) do systematycznego prowadzenia gawęd religijnych w pismach harcerskich.

1.10.2. Przemówienie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Sławomira Czerwińskiego na IX Zjeździe Walnym ZHP

źródło:
Mowa Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Doktora Sławomira Czerwińskiego na IX Zjeździe Walnym ZHP, (w:) „Harcmistrz", nr 1, 1930 r., s. 1–2, dostęp zbiory własne

Uważałem za swój obowiązek przybyć na zjazd organizacji, prowadzącej ważny dział wychowania publicznego w Polsce, przytem — organizacji, która choć istnieje na ziemiach polskich zaledwie od lat kilkunastu, ma już za sobą chlubne karty w dziejach polskiego wychowania narodowego.

Ale skoro już przyszedłem, skoro już głos zabrałem, to pozwólcie Sz. Państwo, że nie ograniczę się do zdawkowego powitalnego frazesu, ale pozwolę tu sobie wypowiedzieć przynajmniej dwie uwagi, które proszę rozumieć, jako dowód czynnego zainteresowania się kierownika wychowania publicznego w Polsce pracą instytucji wychowawczej tej miary, co Związek Harcerstwa Polskiego.

Jest rzeczą naturalną, że tego kierownika wychowania publicznego musi interesować zwłaszcza społeczna strona tej pracy, którą Sz. Państwo z tak chwalebną gorliwością prowadzicie.

Wychowanie społeczne w statutach i programach pracy harcerskiej zajmuje miejsce poczesne.

Prawo harcerskie głosi: „Harcerz służy Ojczyźnie i dla Niej spełnia sumiennie swoje obowiązki".

Sz. Państwo wiecie lepiej odemnie, na jak wielkie natrafiacie trudności, gdy chcecie ten dział swojej pracy należycie wykonać.

Życie publiczne, albo mówiąc wyraźniej życie polityczne w chwili bieżącej, wszystkiemi porami wciska się do organizacji i niekiedy łamie prostą linję wychowawczą. Wiem, iż istnieje wśród niektórych pracowników harcerstwa przekonanie, że aby harcerstwo od ujemnych wpływów życia bieżącego uchronić, należy je od tego życia możliwie izolować, że należy uczynić z harcerstwa cichą wyspę, wznoszącą się nieruchomo ponad bystrym nurtem życia współczesnego.

Nie sądzę, aby ta droga ratunku była właściwa i celowa. Dziś, jak to już gdzieindziej miałem sposobność zaznaczyć, w państwach, w których ruch pedagogiczny jest szczególnie ożywiony, nawet szkoły nie odgradza się od zagadnień chwili bieżącej. Zupełna izolacja w czasach dzisiejszych może mieć tylko ujemne skutki: może zrodzić kastową ekskluzywność i społeczną martwotę.

Środków zaradczych trzeba szukać w czem innem. Trzeba ich szukać przedewszystkiem w sumieniu wychowawczem pracowników harcerskich, trzeba mieć wiarę w to, że w potrzebie potrafią oni zejść ze swojej platformy partyjno-politycznej i stanąć na platformie wychowawczej.

A tak się szczęśliwie dla nas wychowawców składa, że niekiedy zagadnienia, które brane z politycznego stanowiska, wydają się nierozwiązalne, albo dają dwa wzajemnie wykluczające się rozwiązania, stają się proste i jasne, gdy je przenieść na platformę wychowawczą.

Pozwolę tu sobie użyć jednego, mam wrażenie, bardzo aktualnego przykładu. Sprzeczają się niekiedy ludzie, jakie wychowanie jest dla młodzieży polskiej potrzebniejsze: narodowe, czy państwowe. Mam dowody na to, że spór ten przenika i do szeregów wychowawców harcerskich.

Czytałem niedawno książkę, napisaną przez jednego z zasłużonych, jak mi się zdaje, harcmistrzów, a poświęconą harcerskiej służbie Polsce. Nie można czytać tej książki bez uczucia szczerej sympatji dla autora, bo książka ta ujmuje czytelnika, wieją z każdej kartki mocną wolą jaknajlepszego służenia ojczyźnie i szlachetną ambicją odrodzenia narodu przez moralne wartości nowego pokolenia.

Ale dlatego z tym większym żalem obserwuje się, jak w pewnem miejscu, gdy autor nie zdołał w porę uwolnić się od nawianych mu w duszę wpływów politycznych, uwikłał swoją myśl w bezwartościowy, z punktu widzenia praktyki wychowawczej spór, na temat co ważniejsze: naród, czy państwo.

Gdyby autor i w tym wypadku utrzymał się na stanowisku czysto wychowawczem, to wogóle to zagadnienie jako dylemat dla niegoby nie istniało.

Bo tylko w kłótni partyjno - politycznej tak wygląda, że ten, kto podnosi ważność wychowania narodowego, to musi być endek, a ten co forsuje wychowanie państwowe, to napewno sanator, albo inny mason.

Dla wychowawcy zaś zagadnienie rozwiązuje się prosto. Jest dla niego rzeczą oczywistą, że nie można się wyrzec wychowania narodowego, ani jako celu, ani jako podstawy historycznej, kulturalnej, wreszcie psychologicznej.

Ale równocześnie wychowawca polski nie może zapominać, że wskutek całego szeregu przyczyn historycznych,jak długa niewola, odsunięcie szerokich mas ludowych od życia publicznego, brak zrozumienia interesu państwowego przez masę szlachecką jeszcze za czasów dawnej Polski, że wskutek tych

przyczyn—powtarzam zachodzi obawa, iż nowe pokolenie narodu może mieć w swej duszy zbiorowej również niedostatek elementów patrjotyzmu państwowego, że więc ten patrjotyzm państwowy, a nietylko narodowy należy w niem ze wszystkich sił budzić i rozwijać. -

Oto jest proste i jasne rozwiązanie wychowawcze.

Moja pierwsza uwaga, czy też, jeżeli kto woli, moja pierwsza rada sprowadza się do tego: niech wszystkie zagadnienia z dziedziny wychowania społecznego będą rozstrzygane w harcerstwie z jedynie tutaj właściwego stanowiska, t. j. ze stanowiska wychowawczego, ale oczywiście z myślą o dobrze Ojczyzny, pojętej nie tylko jako Państwo, ale jako Naród i Państwo.

A teraz uwaga druga. Jest to właściwie prośba. Chciałem mianowicie prosić, aby czynniki prowadzące wychowanie harcerskie, starały się być w możliwie bliskim i ścisłym kontakcie z władzami państwowemi, kierującemi wychowaniem publicznem.

Pozwolę sobie tutaj przestrzec Sz. Państwa przed jednym błędem, który jest wielkim grzechem, który jest przekleństwem naszego życia publicznego.

Grzech ten wielki polega na tem, że częstokroć najważniejsze zagadnienia państwowe rozstrzyga się nie ze stanowiska zasad, nie ze stanowiska dobra narodu i państwa, ale ze stanowiska niechęci, czy nienawiści do swojego przeciwnika politycznego.

Nie potrzebuję chyba przypominać, jaka jest geneza największych wad naszej konstytucji, o której naprawie tak wiele się dzisiaj mówi. Otóż trzeba, aby tego grzechu nie popełniali ludzie, pracujący w harcerstwie. Trzeba aby utrzymywali bliski i ścisły kontakt z władzami szkolnemi, bez względu na to, czy rząd, który w danym czasie sprawuje władzę w Polsce jest dla nich więcej, lub mniej sympatyczny. Trzeba, żeby rozumieli, że jeżeli dziś żąda się od szkoły, aby utrzymywała możliwie bliski kontakt z rodzicami uczniów, to nie można równocześnie wymagać od władz szkolnych, aby nie żądały współpracy i współdziałania od władz harcerskich.

Liczę na to, że wszyscy Sz. Państwo dobrze mnie zrozumieli. Jeżeli państwowe władze szkolne tego kontaktu i współdziałania żądają, to czynią to nietylko w imię tej siły i władzy, jaką mają w ręku, ale przedewszystkiem w imię tego dobra publicznego, któremu i Wy Sz. Państwo służycie.

Oto jest moja druga i ostatnia uwaga. Proszę mi ją wybaczyć, podobnie, jak poprzednią.

Podyktowała mi je szczera życzliwość dla Waszej, Sz. Państwo organizacji i zrozumienie odpowiedzialności, jaka na Was, jako na wychowawcach harcerskich spoczywa.

Bierzecie Sz. Państwo w ręce swe duszę wychowanka, jak kwiat delikatny, który się z pączka rozwija.

Społeczeństwo patrzy na Was, co z nim uczynicie. Czy pod tchnieniem Waszem zamieni się on w piękny i zdrowy owoc, czy też po opadnięciu zewnętrznych dekoracyjnych płatków zostanie z niego suchy badyl, bez rzetelnej wartości.

Życzę Wam, Sz. Państwo, by w Waszym ogrodzie same tylko zdrowe i piękne rodziły się owoce.

1.11. X Nadzwyczajny Zjazd Walny ZHP, 1930 r.

1.11.1. Artykuł Marji Wocalewskiej, prezentujący informacje na temat Komisji Przebudowy ZHP

źródło:
Marja Wocalewska, Przebudowa ZHP, (w:) „Skrzydła", nr 5, 1930 r., s. 2, dostęp MH w Warszawie

Dnia 23 kwietnia r.b. Komisja Przebudowy Z. H. P ukończyła swe prace, 25 kwietnia zreferowała na Zjeździe Rady Naczelnej swój uzgodniony projekt, w którym jeden tylko rozdział „o władzach towarzystwa" przedstawiła w dwóch warjantach. — Naczelna Rada Harcerska poświęciła nowemu statutowi niemal cały swój dzień—zaopatrzyła w uwagi i poprawki—i starała się obmyśleć taką pobudowę władz, którąby można było podać na Zjazd Walny jako jeden uzgodniony projekt. 26 kwietnia na Zjeździe Walnym został przedstawiony zarówno projekt Komisji Przebudowy, jak poprawki i uzupełnienia Naczelnej Rady Harcerskiej, poczem wybrano Komisję Statutową, która miała z ramienia Zjazdu Walnego projekt statutu rozpatrzyć i na plenarnem zebraniu w ostatecznej formie zreferować. — W skład Komisji Statutowej weszli: Druhny: H. Dydyńska, J. Falkowska, A. Kossobudzka, Wł. Martynowiczówna, J. Mękarska, H. Paliwodzianka, H. Śliwowska, J. Tworkowska, M. Wocalewska, Z. Wołowska, St. Chyczewska (którą na pierwszem zebraniu zastępowała D-hna Trojanowska), oraz Druhowie: J. Giertych, H. Glass, J. Grabowski, Grzesiak, O. Grzymałowski, St. Hibl, K. Jędrzejewski, T. Kamieński, M. Łowiński, S. Łypacewicz, T. Maresz, A. Olbromski, T. Piskorski, St. Sedlaczek. ks. Sobczyński, Wł. Sołtan, T. Strumiłło, Szczygieł, Z. Trylski, Zajda. — Komisja obradowała w sobotę do nocy i niedzielę od rana do g. ósmej wieczorem z krótką przerwą obiadową. Przedewszystkiem przedyskutowano zasady organizacji władz całego Z. H. P. i części autonomicznych, poczem przystąpiono do sformułowania odpowiednich punktów. Jest bezsporną zasługą Komisji Statutowej, że zdołała po żmudnej pracy przyjść na plenarne zebranie z jednym uzgodnionym projektem. Zjazd Walny — po długiej dyskusji, która trwała do godziny 3 nad ranem— *statut przyjął*. Uchwalił również pewne konieczne dyrektywy na czas przejściowy. W ten sposób wytężona praca Komisji Przebudowy Z. H. P. została zakończona w swej zasadniczej części. Obecnie przed władzami Z. H. P. stoi dalszy ciąg tej pracy t. j. przygotowanie regulaminów i przeprowadzenie legalizacji poczynionych zmian. Według uchwalonego projektu Związek Harcerstwa Polskiego składa się z dwóch autonomicznych organizacyj, z których każda odbywa swe Walne Zjazdy, wybiera swą Radę i Naczelnictwo. Wspólnemi władzami są: Walne Zgromadzenie, złożone z Rady Harcerek, Rady Harcerzy i Przewodniczących Zarządów Oddziałów oraz wyłonione przez Walne Zgromadzenie: Zarząd Główny, Komisja Rewizyjna i Naczelny Sąd Harcerski. Przepisy przejściowe polecają obecnym władzom harcerskim stopniowe wprowadzanie zmian w myśl zasad uchwalonych przez Nadzwyczajny Zjazd Walny. Do czasu zalegalizowania nowego statutu, naturalnie, obowiązuje statut dotychczasowy.

Zestawiając prace przygotowawcze w czasie od Walnego Zjazdu d. 28 i 29 grudnia 1929 r. do Nadzwyczajnego Zjazdu d. 26 i 27 kwietnia 1930 r. otrzymujemy następujące dane.

Komisja Przebudowy podczas swego urzędowania odbyła 10 zebrań plenarnych i 3 zebrania ściślejszej podkomisji. Jednocześnie pracowały: podkomisja żeńska (15 zebrań) i podkomisja męska (3 zebrania). Sprawy dotyczące przebudowy Z. H. P. były tematem zebrań obu Głównych Kwater, oraz odbytych w tym czasie odpraw Komendantek Chorągwi i Komendantów Chorągwi. W krótkim stosunkowo czasie wykonano pracę bardzo dużą — stało się to dzięki wytężonej dobrej woli wszystkich biorących udział w tej pracy. Można o nich powiedzieć, że po harcersku wypełnili powierzony im obowiązek. Związek Harcerstwa Polskiego wchodzi obecnie w nowy okres. Poziom obu Komisyj (Przebudowy Z. H. P. i Statutowej), harmonja panująca podczas obrad, a nadewszystko właśnie ta dobra wola, jaka cechowała wszystkich członków tych Komisyj, pozwala już nietylko mieć nadzieję, ale *wierzyć* w najlepszą przyszłość naszego Związku.

Marja Wocalewska.

1.11.2. Informacja w „Na Tropie" o X Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP

źródło:
„Na Tropie", nr 5, 1930 r., s. 13, dostęp MH w Warszawie

Walny Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego w dn. 26 i 27 kwietnia

Nadzwyczajny Walny Zjazd Z.H.P., odbyty z końcem kwietnia w Warszawie, zdecydował o nowej strukturze organizacyjnej Związku. Statut nasz pierwszy, ułożony w pierwszych latach po zlaniu się dzielnicowych organizacji skautowych, uważano bowiem od początku za pewnego rodzaju prowizorjum, któremu życie narzuci właściwą treść i treść tę wkrótce trzeba będzie ująć w nowe formuły prawne.

Do przyspieszenia zapowiadanej od dawna reformy przyczyniło się energiczne wysuniecie swych postulatów przez Druhny, żądające większego usamodzielnienia. Ostatni zjazd walny w grudniu przyjął ich wniosek, N.R.H. wyłoniła specjalną komisję, która pod przewodnictwem Dh. Marji Wocalewskiej, nacz. inpektorki harcerstwa w Min. W.R. i O.P., przygotowała projekty, które weszły pod obrady N.R.H., a następnie Zjazdu. Zjazd wybrał komisję 30 osób i na jej wniosek przyjął później nowy statut.

Nowością jego jest inne ukształtowanie góry: zjazdu walnego i władz naczelnych. Odtąd będziemy mieli dwa zjazdy: żeński i męski. W każdym biorą udział wszyscy instruktorzy (rki), delegaci St. Harc. i K.P.H. (ci ostatni jeden na 15 kół z terenu Chorągwi).

Zjazd każdy wybiera Naczelnika Harcerzy, wzgl. Naczelniczkę Harcerek i męskie (żeńskie) Naczelnictwo i osobne N.R.H.

Połączone N.R.H. (męska i żeńska) oraz delegaci Z.O. tworzą (trzeci!) zjazd walny związkowy, który wybiera prezydjum związku (zarząd główny) i naczelnego kapelana.

Zasadniczo więc w sprawach męskich decydować będzie zjazd męski, w żeńskich zjazd instruktorek, a we wspólnych (n.p. zmiana prawa harc.) zjazd związkowy.

Nadmienić jeszcze trzeba, że Zjazd przyjął stylizację nowego prawa harc. I. Prawo otrzymało brzmienie: „Harcerz służy Bogu i Ojczyźnie i dla nich spełnia sumiennie swoje obowiązki". Drugie prawo brzmi jak dotychczasowe pierwsze.

M.W.

1.11.3. Fragment protokołu z Nadzwyczajnego Zjazdu Walnego ZHP, Przemówienie przewodniczącej Komisji Przebudowy wybranej przez Naczelną Radę Harcerską dh Marji Wocalewskiej

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, X Nadzwyczajny Zjazd Walny w Warszawie 26–27.IV. Protokóły obrad oraz protokół Komisji. Sprawozdanie Komitetu Wykonawczego II Zlotu Narodowego Harcerzy, sygn. 320, dostęp AAN w Warszawie

Fragment protokołu z Nadzwyczajnego Zjazdu Walnego ZHP,
Przemówienie przewodniczącej Komisji Przebudowy wybranej
przez Naczelną Radę Harcerską dh Marji Wocalewskiej.

W skład Komisji weszły osoby dh Chyczewska, Łukaszewiczówna (przedstawicielka KPH) Dydyńska, Martynowiczówna, Wołowska, Glass,.....[7], Grzymałowski. Komisja

[7] Nieczytelne jedno nazwisko (Przyp. K.M.).

trwała od 13 I do 23 IV przez ten czas odbyła 10 spotkań pełnych i 4 zebrania podkomisji, 2 odprawy komendantek i komendantów Chorągwi. Na zebraniach komisji bywał dh Sołtan. Komisja nie mogła niektórych żądań uwzględnić, odsyłała takowe do Naczelnej Rady Harcerskiej.

Do Komisji wpłynęło 10 projektów – jedne dotyczące całości statutu inne poszczególnych zagadnień. W ten sposób:

1. Projekt komisji żeńskiej
2. „ ZO Kielce
3. „ poznański żeński
4. „ poznański męski
5. „ śląski męski
6. „ Warszawa męski
7. „ dh Hibbla

po terminie wpłynęły

8. „ Wilna (gromada instruktorska)
9. „ G. Rell
10. „ drh Sedlaczka

Drh Wocalewska podkreśla ogrom pracy, którą Komisja włożyła w częściowe choć uwzględnienie tych projektów (organizacja władz została opracowana w dwóch redakcjach przez podkomisję żeńską i męską) i przedstawia wniosek Komisji (załącznik 1).

Następnie drh Wocalewska odczytuje projekt Statutu Komisji przebudowy, wraz ze zmianami dokonanymi przez N.R.H. porównując ze statutem dotychczas obowiązującym (projekt statutu wraz z poprawkami NRH zał 2) i stwierdza że między projektami podkomisji żeńskiej i męskiej jest tyle wspólnego, że będzie można dojść do porozumienia. To samo podkreśla drh. Strumiłło i proponuje by nie dyskutować nad temi sprawami obecnie, ale jutro przy pracy Komisji Głównej i po omówieniu szczegółowem na Komisjach. Drh Strumiłło radzi dziś porozumieć się w sprawach Statutu, aby jutro po mszy św (9.30) rozdzielić Zjazd na 2 Komisje męską i żeńską i tam ostatecznie uwzględnić projekty lub zaraz od rana plenum zależnie od rezultatów dzisiejszych posiedzeń. [...]

1.12. XI Zjazd Walny ZHP, 1931 r.

1.12.1. Przemówienie R. Dybowskiego w imieniu J.M.P. Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego na XI Zjeździe Walnym ZHP

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, XI Zjazd Walny w Krakowie 1–2.II. Protokóły obrad oraz protokóły Komisji. Wnioski, sygn. 322, dostęp AAN w Warszawie

Prof. R. Dybowski przemawia w imieniu J.M.P. Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego:

„W zastępstwie nieobecnego dziś w Krakowie gospodarza tego domu, J. M. Rektora, imieniem senatu akademickiego witam w murach Wszechnicy Jagiellońskiej zjazd Harcerstwa polskiego. Uniwersytetowi Jagiellońskiemu nieraz wypada gościć w swych murach różne gromadzące się w Krakowie zjazdy ogólno-państwowe, a czasem i międzynarodowe. Są to zawsze zebrania zrzeszeń poważnych, o celach doniosłych i szlachetnych, nieraz o wielkiem znaczeniu dla życia narodowego i kultury powszechnej. Ale rzadko przyjmujemy w ścianach tej starej szkoły gości, których witalibyśmy tak gorąco i serdecznie, jak dziś witamy was, kochani przedstawiciele i przedstawicielki naszego Harcerstwa.

Z Harcerstwem łączy wszakże macierz Jagiellońską już ten zewnętrzny węzeł, że w osobach harcerzy i harcerek wkraczają w nasze progi ci, co za lat kilka ponownie i na dłużej w nie wkroczą, jako obywatele i obywatelki społeczności akademickiej. A rozwijająca się organizacja Harcerstwa starszego, ta ważna nadbudowa tradycyjnego harcerstwa, już bezpośrednio przeważnie z naszych akademików i akademiczek się składa.

Są jednak poza tym związkiem osobistym jeszcze i głębsze motywy ideowe, które każą nam gorącem sercem witać u siebie zjazd harcerski i najusilniej życzyć owocności jego obradom.

Słyszy się często wśród starszego społeczeństwa zdanie, że młodzież dzisiejsza, choć pozornie szczęśliwsza, bo w wolnem państwie polskiem wyrastająca, nie jest jednak w położeniu tak godnem zazdrości, jakby się wydawać mogło. Nam bowiem, urodzonym w niewoli, przyświecał za naszych młodych lat wielki naczelny ideał życiowy, dla wszystkich jednakowo oczywisty, przez wszystkich jednakowo wiernie wyznawany, w oczach wszystkich jednakowo święty, sercom wszystkich jednakowo drogi – ideał odbudowania Polski. Powojenne zaś młode pokolenie rozpoczyna życie wśród rzeczywistości pragnień spełnionych, a ta rzeczywistość zawsze i wszędzie musi być mniej promienną od idealnych marzeń. Pokoleniu temu brak tego jednolitego i bezspornego ideału przewodniego, który myśmy posiadali i brak ten wyraża się w życiu młodzieży dzisiejszej przez poczucie próżni duchowej przez niepewne szukanie nowych dróg przez jakąś niemłodzieńczą zgoła trzeźwość, czasem graniczącą z cynizmem.

Że tak być nie powinno, że musi być inaczej – oto i najistotniejsza treść usiłowań takich organizacji młodzieży, jak Harcerstwo.

Ideałów dla Polski dzisiejszej i jutrzejszej nam nie brak: znajdzie się ich poddostatkiem, są pełne żywotności i twórczej siły, nie są przytem trudne do ujęcia, bo są przeważnie i proste i stare. Trzeba je tylko wydobyć z tego pyłu zapomnienia, w którym leżą wśród powojennego zgiełku wybujałych interesów jednostkowych i grupowych. Odnajdziemy je łatwo, sięgając do dzieł naszych klasyków myśli politycznej i moralnej z wieku złotego lub ery stanisławowskiej: garściami stamtąd dobywać możemy perły i brylanty myśli prawdziwie zbawczych.

Harcerstwo nie przyszło do nas z głębi naszej własnej tradycji narodowej. Przyszło z zewnątrz: powstało wśród dalekiego od nas duchem społeczeństwa angielskiego, na tle jego odrębnej historji i umysłowości – co więcej, na tle pewnego określanego układu jego stosunków wewnętrznych pod koniec XIX wieku. Ale na przeniesionym do nas ruchu harcerskim okazała swoje działania ta siła, którą tak często na znakomitych przykładach w dziejach Polski podziwiamy, – siła asymilacji kultury polskiej, – ta siła, mocą której duch polski swojem czynić umie i swoiście a godnie kształtować potrafi wszystko, co jest najlepszego w świecie. Harcerstwo w gruncie polskim dlatego tak głęboko zapuściło korzenie i tak żywotne zeń dla swej polskiej odrośli ciągnie soki, że łączy je z naszą historyczną tradycją jedna dostojna wspólna cecha, a cechą tą jest rycerskość. Mieliśmy w przeszłości różne smutne i zgubne nieraz wady, ale zaletą naszego narodu, przez świat cały uznaną, zawsze był duch rycerski. Natchnęło nas nim samo nasze położenie, jako obrońców kresowego szańca cywilizowanej Europy przeciw zalewowi barbarzyństwa, a wierni pozostaliśmy temu rycerskiemu duchowi, historycznej Polski także w wieku naszej niewoli gdy tylokrotnie, sami gnębieni, walczyliśmy o wolność innych.

Harcerstwo, wytwór mądrego kompromisowego ducha doświadczonej i praktycznej Anglji, zdąża do wytworzenia doskonałej równowagi między dwiema siłami, poruszającymi cały świat ludzki – pomiędzy egoizmem, a altruizmem. Nie chcę przez to bynajmniej nazwać Harcerstwa szkołą egoizmu w ciasnem tego słowa znaczeniu: ale jest ono bezprzecznie szkołą fizycznej i moralnej tężyzny jednostki, szkołą samopomocy, poradności i sprawności życiowej – a tych wartości, wynikających z pracy jednostki nad sobą, jakże bardzo niedostaje i jakże bardzo potrzeba naszemu społeczeństwu, które

wiek zgórą przeżyło w nierealnej atmosferze niewoli politycznej, w demoralizującej nieodpowiedzialności za siebie i wytwarzanej przez nią bierności moralnej.

Obok udostojnienia i skrzepienia własnego „ja" jednostkowego i zbiorowego, drugi biegun ideologji harcerskiej stanowi najszczytniej i najszerzej pojęty altruizm. Wiemy wszyscy z rozliczenych, często głęboko wzruszających przykładów, które daje potoczne życie organizacyj harcerskich, jak różnemi a nader skutecznemi sposobami praktyka harcerska wyrabia w młodych duszach przeświadczenie, że człowiek tyle jest wart, ile zdziała dla drugich, że zawsze i wszędzie czuć się winien nie tylko współodpowiedzialnym członkiem organicznie zwartej społeczności ale bratem każdego z osobna, komu może czemś się przysłużyć. Harcerstwo polskie, jak dobrze wiemy, pełni ważną i pożyteczną funkcję pomocniczą w wielkiem i niezbędnem dziele społecznem przysposobienia fizycznego młodzieży do czynnej, w razie potrzeby, służby dla kraju. Ale niemniej ważną jest jego funkcja przysposobienia moralnego do tej bezustannej pokojowej walki z przeciwnościami materjalnemi i niedomaganiami moralnemi, jaką jest przecież całe życie jednostek i społeczeństwa. By w tej walce zwyciężało dobro wokoło nas i dobro wewnątrz nas, by nasz kraj i cały świat stawały się widownią coraz doskonalszego przeniknięcia stosunków między ludźmi przez myśl Bożą i zakon Boży – oto najwyższy z celów wychowawczych Harcerstwa.

W przekonaniu, że Harcerstwo polskie stale się kieruje temi właśnie zasadami, rdzennie chrześcijańskiemi, a z polską tradycją cywilizacyjną harmonijnie się spływającemi, my nauczyciele i uczniowie starej Wszechnicy Jagiellońskiej, oczekujemy, że z waszych harcerskich szeregów przybywać do nas będą wciąż nowe zastępy jednostek prawdziwie uchrześcijanionych, uobywatelnionych, uspołecznionych. Że zaś zbieracie się tu dziś w chwili szczególnie poważnej, gdy stan groźnego napięcia w stosunkach międzynarodowych oraz tragiczna klęska światowego przesilenia gospodarczego podwójną chmurą nad widnokręgiem naszej wskrzeszonej Rzeczypospolitej, zawisły, więc z pełnem poczuciem głębokiego symbolicznego znaczenia słowa odzywamy się dziś do was pięknem, gromkiem harcerskiem pozdrowieniem: Czuwaj".

1.12.2. Wniosek na XI Zjazd Walny ZHP dotyczący stosunku ZHP do młodzieży innych narodowości w Polsce oraz głos Aleksandra Kamińskiego w tej sprawie

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, XI Zjazd Walny w Krakowie 1–2.II. Protokóły obrad oraz protokóły Komisji. Wnioski, sygn. 322, dostęp AAN w Warszawie

Dh Grabowski odczytuje wnioski na Zjazd z opinją Naczelnej Rady. Wnioski podzielono na szereg grup. (Załącznik nr 1) Dh Grzesiak Czarny zabiera głos w kwestji formalnej i zapytuje, dlaczego został pominięty wniosek o mniejszościach narodowych. Dh Grabowski wyjaśnia, że Naczelna Rada postanowiła, by wniosku tego na zebraniu Zjazdu nie odczytywać. Decyzję tę Naczelnej Rady potwierdza Dh Przewodniczący Wł. Sołtan.

Treść pominiętego wniosku:

XI Zjazd Walny Z.H.P. stwierdza, że brak pozytywnego ustosunkowania się Z.H.P. do młodzieży mniejszości narodowych, wyrządza zarówno ruchowi harcerskiemu, jak i Państwu, poważne szkody i wzywa N.R.H. do ustalenia wytycznych postępowania w stosunku do młodzieży mniejszości narodowych w terminie do dnia 1-go lipca 1931 r.

Głos A. Kamińskiego

Dh Kamiński mówi o sprawach mniejszości. Nie możemy zabijać prądu młodzieży innych wyznań. Kwestją palącą są dwa zagadnienia. Pierwsze to jest kwestja przyjmowania młodzieży mniejszościowej do drużyn polskich. Kwestja ta jest rozwiązana ale niezupełnie. Drugie to ustosunkowanie Z.H.P. do organizacji już istniejących, czy poczynić w stosunku do nich jakieś kroki zbliżenia, czy ustosunkować się zupełnie negatywnie.

1.12.3. Potwierdzenie przez XI Zjazd Walny ZHP uchwały 47 Zjazdu NRH w sprawie ofensywy harcerskiej

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 33–34, dostęp zbiory własne

II. Ofensywa. – XI Zjazd Walny, potwierdzając uchwałę 47 zjazdu N. R. H. z dnia 1 i 2 listopada 1930 r. uznaje za konieczne podjęcie planowej wszechstronnej ofensywy harcerskiej, jako ogólnego sharmonizowania wysiłku zbiorowego, mającego na celu maksymalne zdrowe wzmożenie energji Harcerstwa i jego przyjaciół ku realizacji zadań naszego ruchu, poleca Nacz. Radzie Harc. i Naczelnictwu Z. H. P. w porozumieniu z władzami państwowemi i z wszystkimi czynnikami harcerskiemi przygotować ją i prowadzić, wzywając najgoręcej ogół harcerzy i harcerek oraz najszersze rzesze przyjaciół do czynnego w niej udziału.

1.12.4. Stanowiska XI Zjazdu Walnego ZHP w sprawie

1.12.4.1. harcerstwa starszego

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

III. Starsze Harcerstwo. 1. Uważając za konieczne uregulowanie stosunku do Z. H. P. starszych harcerek i harcerzy, instruktorek i instruktorów, pracujących: a) na terenie innego stowarzyszenia lub instytucji społecznej, wychowawczej i t. p., dobro państwa i społeczeństwa mającej na celu, b) poza stowarzyszeniami – XI Zjazd Walny Z. H. P. postanawia utworzyć nową grupę członków Z. H. P., obejmującą starsze harcerki i starszych harcerzy, instruktorki i instruktorów, przestrzegających w życiu zasad ideologji i Prawa Harcerskiego, lecz realizujących je poza Z. H. P. obowiązki, prawa i organizację tej grupy członków określą Główne Kwatery osobnym regulaminem.

2. XI Zjazd Walny zwraca się do Naczelnej Rady Harcerskiej o uwzględnienie w regulaminie starszyzny możliwości zaliczania pracy poza Z. H. P. jako pracy instruktorskiej, a w regulaminie starszego harcerstwa możliwości należenia do starszego harcerstwa harcerzy i harcerek w miejscowościach w których niema kół starszego harcerstwa.

3. XI Zjazd Walny Z. H. P., potwierdzając uchwałę IV Zjazdu Walnego Z. H. P. w sprawie starszego Harcerstwa, która brzmi: „Zjazd Walny, uznając, że zagadnienie starszego harcerstwa jest integralną częścią zagadnienia roli harcerstwa w społeczeństwie, zaleca instruktorom Z. H. P. głębsze zainteresowanie się starszem harcerstwem i branie udziału w konferencjach ideowych i programowych starszego harcerstwa" – zwraca się do Naczelnej Rady Harcerskiej o regulaminowe umożliwienie zaliczania kierowniczej pracy zrzeszenia starszego za czynną służbę starszyzny.

1.12.4.2. drużyn robotniczych, rzemieślniczych i wiejskich

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

IV. Drużyny robotnicze, rzemieślnicze i wiejskie. –,

1. XI Zjazd Walny stwierdza z radością rozszerzanie się ruchu harcerskiego na teren środowisk robotniczych, rzemieślniczych i wiejskich i wobec tego widzi potrzebę racjonalnego opracowania programów i wytycznych metodyki tego działu pracy. Za podstawę do opracowania powyższego przyjmą Główne Kwatery doświadczenia Komend Chorągwi, które podjęły inicjatywę w tej dziedzinie, przytem wskazane jest, aby Główne Kwatery dały na ten czas poszczególnym Komendom Chorągwi całkowitą swobodę w interpretacji i stosowaniu dotychczasowych programów.

2. XI Zjazd Walny Z. H. P., wzywa Naczelnictwo Z. H. P., oraz obie Główne Kwatery do gruntowniejszego zainteresowania się młodzieżą wiejską, oraz stwierdza, że celem nadania całej akcji planowości działania należy: a) stworzyć referaty drużyn wiejskich w Głównych Kwaterach, b) opracować i przeprowadzić ankietę pośród istniejących już drużyn wiejskich, c) zwołać konferencję działaczy harcerskich na terenie wsi tak pracujących w drużynach harcerskich, jak i w innych organizacjach wiejskich, d) wypracować wskazówki organizacyjne, oraz metodyczno-programowe ściśle dla drużyn wiejskich.

1.12.4.3. naukowego systemu wychowania harcerskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

V. Naukowy system wychowania harcerskiego.

1. XI Zjazd Walny poleca Naczelnej Radzie Harcerskiej poczynić starania o wprowadzenie wykładów z zakresu systemu harcerskiego (skautowego) na studjach wychowania fizycznego, pedagogicznych, kursach kształcenia nauczycieli i wyższych zakładach.

2. XI Zjazd Walny Z. H. P. stwierdza, że harcerstwo, jako ruch wychowawczy młodzieży mimo powstania poza murami szkoły jest praktycznem realizowaniem wielu teoretycznych przesłanek, nowoczesnej szkoły: Zgodnie z powyższem Zjazd wzywa Radę Naczelną do utworzenia w Związku Komisji dla sprawy opracowania naukowego systemu wychowania harcerskiego i nawiązania bliższego kontaktu ze sferami pedagogicznemi.

1.12.4.4. stosunku ZHP do młodzieży mniejszości narodowych

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

VI. Stosunek Z. H. P. do młodzieży mniejszości narodowych. XI Zjazd Walny Z. H. P. wzywa N. R. H. do ustalenia wytycznych postępowania w stosunku do młodzieży mniejszości narodowych w terminie do dnia 1 lipca 1931 r.

1.12.4.5. walki z alkoholizmem

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

VII. Walka z alkoholizmem. – Wobec zagrożenia ustawy przeciwalkoholowej nowelizacją, która zniszczyłaby nawet te dobre skutki jakie pomimo częściowego tylko jej stosowania są widoczne, XI Zjazd Walny w myśl dotychczasowego popierania akcji przeciwalkoholowej przyłącza się do protestu organizacyj społecznych w tej sprawie i wzywa pełnoletnich członków Z. H. P. do poparcia akcji protestacyjnej.

1.12.4.6. kół przyjaciół harcerstwa

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

XI. Sprawy K. P. H.

1. XI Zjazd Walny uchwala: Koła Przyjaciół Harcerstwa zgrupowane na jednym terenie winny ściśle współpracować w celu propagandy idei harcerskiej w szerszem społeczeństwie.

2. Zjazd stwierdza, że zabawy urządzane przez Koła Przyjaciół Harcerstwa przy udziale młodzieży harcerskiej winny się odbywać bez napojów alkoholowych.

1.12.4.7. prośby do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dotyczącej zakupów namiotów jako pomocy szkolnych

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

XV. Namioty. – XI Zjazd Walny zwraca się do Ministerstwa W. R. i O. P. z prośbą, by poleciło Dyrekcjom szkół sprawienie namiotów obozowych ustalonego typu (zastępowego na 10 ludzi) jako koniecznych pomocy szkolnych.

1.13. XII Zjazd Walny ZHP, 1932 r.

1.13.1. Wnioski na XII Zjazd Walny ZHP

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Wnioski na XII Zjazd Walny

Nr 1. Zjazd Walny Z.H.P. przypomina uchwałę Zjazdu z r. 1929 o niezależności ZHP i uznając wielką doniosłość współpracy ZHP z państwowemi władzami wykonawczemi w dziedzinie uwzględniania podstawowych programów wychowawczych ZHP, stwierdza równocześnie ponownie, że zdrowy rozwój harcerstwa wymaga

pełnej niezależności Związku w wewnętrznych sprawach organizacyjnych, gospodarczych i osobowych.

Nr 2. W ostatnich latach daje się zauważyć opanowywanie ZHP przez czynniki partyjno-polityczne, które objawia się:
1/ w nacisku jaki stosuje się na Zjazdach,
2/ w obsadzaniu stanowisk kierowniczych harc. przez ludzi zaangażowanych w walkach partyjnych,
3/ przez usuwanie ze stanowisk harcerskich instruktorów dla harcerstwa zasłużonych,
4/ przez ingerencje /nie w ramach statutu ZHP/ władz Państwowych, Wojskowych itp.
Te objawy jak też i inne nie stwarzają dobrej atmosfery dla pracy harcerskiej, raczej ją utrudniają.
Dlatego XII Zjazd Walny ZHP stwierdza, że:
1/ Młodzież harcerska rekrutuje się ze wszystkich warstw społeczeństwa bez względu na zapatrywanie polityczne,
2/ Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie zobowiązuje Harcerstwo dla służby całej Polsce – całemu Narodowi Polskiemu,
3/ Harcerstwo jako ruch odrodzeńczy, oparty na idei służeniu Bogu i Polsce w myśl Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego, dążący do wychowania prawych obywateli – polaków musi się kierować tylko zasadami harcerskiemi,
4/ Harcerstwo jako system wychowawczy jest własnością całego Narodu, a nie poszczególnych partji politycznych.
Zobowiązuje Władze Harcerskie jak NRH, Naczelnictwo, Zarządy Oddziałów by wszystko uczyniły co jest w ich mocy by niezależność organizacyjna w całej rozciągłości była przestrzegana, ze względu na dobro naszej młodzieży – tej przyszłości Narodu Polskiego.

Nr 3. Zjazd Walny Z.H.P. w zrozumieniu religijnego charakteru małżeństwa i zasadniczej roli rodziny, jako podstawy chrześcijańskiego społeczeństwa, przeciwstawia się bezwzględnie tendencjom w tej sprawie niezgodnym z nauką Kościoła, godzącym w instytucję małżeństwa i rodziny.

Nr 4. XII Walny Zjazd stwierdza, że opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną projekt nowego prawa małżeńskiego, słusznie uznanego za najbardziej zbliżony do prawa małżeńskiego bolszewickiego sprzeciwiając się dogmatom religji katolickiej wyznawanej przez ogromną większość Narodu Polskiego, grozi rozluźnieniem podstawowej komórki społecznej jaką jest rodzina bez której trwałości, niema ani Państwa, ani Narodu Polskiego.
Temu wysoce niebezpiecznemu projektowi Zjazd Walny stanowczo się przeciwstawia i przeciw niemu protestuje, wzywając zarazem wszystkich Harcerzy i Harcerki do przeciwstawienia się temu projektowi wszelkiemi dopuszczalnemi sposobami.

Nr 5. Zjazd Walny ZHP stwierdza, że uchwała IX Zjazdu Walnego z 1920 r. a mianowicie: „Z.H.P. jest organizacją polskiej młodzieży chrześcijańskiej" nie może być naruszana.
Zjazd walny stoi na stanowisku, że charakter ZHP, jako organizacji chrześcijańskiej i polskiej, a więc wychowującej młodzież w duchu chrześcijańskim, został sformułowany w § 2 nowego statutu ZHP oraz w przyrzeczeniu i prawie harcerskim".

Nr 6. Kryzys gospodarczy jaki przeżywa Polska najdotkliwiej daje się odczuć w chrześcijańskim przemyśle, handlu i spółdzielczości dlatego też Walny Zjazd ZHP uchwala, że:
Wszystkie jednostki organizacyjne, jak też i poszczególni harcerze i harcerki mają obowiązek w pierwszym rzędzie zaopatrywać się we wszelkie sprzęty i artykuły tylko w firmach chrześcijańskich.

Nr 7. Wniosek nagły.
Komisja Główna Zjazdu Walnego ZHP, przekazuje Naczelnej Radzie Harcerskiej poniższe uwagi w sprawie Sądów Harcerskich przy rewizji regulaminów sądów Harcerskich:
1/ niedostatecznie zaznaczony jest rozdział między sądami organizacyjnymi i sądami honorowymi;
2/ nie zaznaczono wyraźnie, jakie władze ZHP. z urzędu pełnią obowiązki prokuratorskie i w stosunku do jakich kategoryj członków ZHP.,
3/ W celu nadania większego autorytetu Naczelnemu Sądowi Harcerskiemu członkowie tegoż sądu powinni być wybierani nie drogą walk wyborczych i przegłosowywań, lecz w miarę możności na podstawie listy kompromisowej, ustalonej na Komisji Głównej Zjazdu Walnego.
4/ Do Naczelnego Harcerskiego Sądu powinni przedewszystkim być wybierani tacy członkowie Z.H.P. którzy nie są zaangażowani w kierowniczych pracach administracyjnych Z.H.P.

Nr 8. Wniosek na NRH. – Rada Naczelna upoważnia Naczelnictwo do zmiany istniejących i ogłoszenia nowych regulaminów dotyczących członków czynnych /starszyzny/, współdziałających, Kół Przyjaciół, starszych harcerek /harcerzy/, drużyn, Komend hufców, chorągwi, Głównych Kwater.

Nr 9. Wniosek na N.R.H. –
Zjazd raczy uchwalić aby Naczelnictwo niezwłocznie przystąpiło do prawnej rejestracji oznak harcerskich jak krzyża, lilijek i tp. i temsamem zapobiegło sprzedaży tychże oznak przez kupców do tego nie powołanych.
Dlaczego?
1/ Oznaki winne być sprzedawane tylko przez przedsiębiorstwa harcerskie, które zyski swe przelewają na cele harcerskie.
2/ Obecnie oznaki harcerskie wyrabiają i sprzedają liczne firmy i osoby prywatne niemające z harcerstwem żadnej styczności przez co traci organizacja nasza dużo pieniędzy.

Naczelnictwo
Związku Harcerstwa Polskiego
L.dz. 566/32

Warszawa, dnia 12 maja 1932 r.
Zielna 35 m 9 tel. 701–20

Do

Druh.....
w.....

Naczelnictwo Z.H.P. uprzejmie prosi o przybycie na 54 Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej, który odbędzie się w dniu 12 czerwca 1932 r. w Warszawie w lokalu Naczelnictwa ZHP – przy ul. Zielnej 35/9.

Obrady poprzedzone będą Mszą św. w kościele Wszystkich św. na Grzybowie o godz. 9 rano. Posiedzenie N.R.H. rozpocznie się o g. 10 rano. –

Porządek dzienny Zjazdu N.R.H.:

1/ Odczytanie protokółów z obrad 52 i 53 Zjazdu N.R.H.
2/ Sprawy personalne,
3/ Wnioski zgłaszane na XII Zjazd Walny i przekazane Naczelnej Radzie Harcerskiej /wnioski L.1–7/
4/ Inne wnioski zgłoszone na N.R.H.:
  a/ wniosek o upoważnienie Naczelnictwa ZHP do wydawania regulaminów /wniosek L.3/
  b) wniosek w sprawie legalizacji oznak harcerskich /wniosek L.9/
5/ Plan pracy N.R.H. i Naczelnictwa.
6/ Sprawy bieżące
7/ Wolne wnioski

Czuwaj.

/–/ Stanisław Łypacewicz
Sekretarz Generalny Z.H.P.

/–/ Ks. Dr. Jan Mauersberger
Wiceprzewodniczący Z.H.P.

Za zgodność:

Ignacy Wołkowicz hm.
Dyrektor Biura Naczelnictwa.

1.13.2. Uchwały XII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie

1.13.2.1. kół przyjaciół harcerstwa

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp zbiory własne

VII. Koła Przyjaciół Harcerstwa.

1) Zjazd wzywa Zarządy Oddziałów do utworzenia wydziałów K. P. H. względnie ożywienia ich działalności.

2) Wobec tego, że nieomal połowa drużyn Z. H. P. niema opieki sprawowanej przez K. P. H., XII Zjazd Walny Z. H. P. na wniosek Komisji K. P. H. tegoż Zjazdu, zwraca się z apelem do rodziców i przyjaciół młodzieży harcerskiej aby podjęli ofensywę prowadzoną przez Z. H. P. na terenie młodzieży harcerskiej i prowadzili ją w kierunku zorganizowania opieki nad wszystkiemi drużynami.

1.13.2.2. starszego harcerstwa

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp zbiory własne

VIII. Starsze Harcerstwo.

Walny Zjazd poleca G. K. H. opracowanie instrukcji dla zrzeszeń Starszego Harcerstwa, zawierającej minimum obowiązków, spełnienie których warunkuje zarejestrowanie zrzeszeń na dany rok.

1.13.2.3. przygotowania kobiet do obrony kraju

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

IX. Przysposobienie Kobiet do obrony kraju.

1) XII Zjazd Walny wita z radością opinję Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego uznającą, że przysposobienie do obrony kraju, prowadzone w Harcerstwie Żeńskim, jest równoznaczne przysposobieniu wojskowemu, prowadzonemu przez hufce Szkolne P. W. K.

2) Wobec zdarzających się wypadków stosowania przymusu należenia harcerek do Hufców P. W. K., Zjazd stwierdza, na podstawie oficjalnych enucjacyj Naczelnej Komendy O. P. K., iż podstawową zasadą pracy w Hufcach P. W. K. Jest ochotniczość zgłoszeń i w żadnym wypadku nie należy stosować przymusu w sprawie wstępowania do Hufców szkolnych P. W. K. Lojalność współpracy hufców P. W. K. I drużyn harcerskich jest pozatem zagwarantowana umową ogłoszoną w 8–9 Nr. „Skrzydeł" 1931 r. Przeto Zjazd Walny prosi władze harcerskie o porozumienie w tej sprawie z czynnikami szkolnemi, oraz z władzami Komendantek Hufców Szkolnych P. W. K. celem usunięcia tarć w terenie.

1.13.2.4. treści ogólnej

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

X. Uchwała treści ogólnej. Wobec coraz częściej powtarzających się głosów z poza Harcerstwa pragnących ograniczyć Harcerstwo do roli organizacji wychowawczej dla młodzieży młodszej w wieku szkolnym, a w związku z zagadnieniem podziału wpływów pomiędzy organizacje młodzieży o znaczeniu ogólnopaństwowem i coraz silniej ujawniającą się tendencją przydzielania Harcerstwu jedynie młodzieży do lat 16–17;

XII Zjazd Walny Z. H. P. stwierdza i przypomina, że zgodnie z tradycją Harcerstwa i całą dotychczasową linją rozwoju Z. H. P. jest ruchem ideowym młodzieży, starszych i dorosłych, dążącym przy pomocy skautowego systemu wychowawczego do urobienia pewnego typu człowieka,

Że koniecznemi i nieodzownemi warunkami dodatniego ostatecznego wyniku tej pracy są: jedność ideowa, ciągłość łańcucha wychowawczego i jednolitość systemu, realizowane w Z. H. P. przez gromady wilcząt, drużyny harcerskie i zrzeszenia Starszych Harcerzy, że w interesie Polski jest otrzymać jaknajwięcej ludzi jednolicie ideowo nastawionych, wobec czego Zjazd Walny Z. H. P. z całą stanowczością przeciwstawia się wszelkim próbom pomniejszania roli Harcerstwa i ograniczania jego zasięgu,

wzywa władze Związku do zachowania czujności w tej dziedzinie i energicznego odpierania tego rodzaju wystąpień,

na całą zaś starszyznę i Starszych Harcerzy nakłada obowiązek usilniejszego zajęcia się urzeczywistnianiem naczelnej zasady pracy Harcerstwa – utrzymaniem w służbie harcerskiej przez cały ciąg procesu wychowawczego, aż doczasu jego całkowitego zakończenia.

1.13.2.5. popierania przemysłu, handlu i rzemiosła polskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

XI. Popieranie przemysłu, handlu i rzemiosła polskiego.
Zjazd Walny zaleca czynne popieranie przemysłu, handlu i rzemiosła polskiego.

1.13.2.6. ochrony przyrody

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

XII. Ochrona przyrody.
Zjazd Walny z zadowoleniem stwierdza zwiększenie się udziału harcerstwa w akcji ochrony przyrody, zwraca jednak uwagę, że jak dotąd tylko niektóre drużyny i środowiska wyciągają w tej dziedzinie należyte wnioski z Szóstego Punktu Prawa Harcerskiego, wobec czego
Zjazd zachęca starszyznę i młodzież do żywej działalności na tem polu, w szczególności do współpracy z delegatami Państwowej Ligi Ochrony Przyrody i z Ligą Ochrony Przyrody.
W celu uświadomienia możliwości harcerstwa w zakresie ochrony przyrody i ułatwienia działalności Komend, drużyn i poszczególnych członków Związku,
Zjazd oczekuje:
1) od naczelnych władz wykonawczych Z. H. P. wydania odpowiedniej instrukcji, opracowanej w porozumieniu z Delegatem Ministra W. R. i O. P. do spraw Ochrony Przyrody;
2) od czasopism harcerskich umieszczania możliwie stale artykułów i wzmianek, dotyczących ochrony przyrody;
3) od instytucyj organizujących kursy harcerskie uwzględniania w ich programie spraw ochrony przyrody.

1.13.2.7. wychowania obywatelskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

XIII Wychowanie obywatelskie.
XII Zjazd Walny stwierdza, że wychowanie obywatelskie jest najistotniejszą treścią wychowania harcerskiego. Udział harcerzy i harcerek w odzyskaniu i utrwaleniu Niepodległości, zadokumentowany słowami Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego „... wyście w pierwszym stanęli szeregu tych, którzy odważyli się sięgnąć po zaszczytne miano żołnierzy niepodległości – ... zdaliście raz jeszcze egzamin ze swej dojrzałości obywatelskiej i gotowości do ofiary" (list do Nacz. Z. H. P. na dzień 1 lipca 1921 r.), stworzył najgłębszą tradycję wychowania obywatelskiego w Harcerstwie, na której słusznie wspiera się dzisiejsze wychowanie harcerzy, zmierzające do powiększenia i ugruntowania Państwa przez oddanie na służbę ojczyźnie całego życia i najlepszych sił.

1.13.3. Komunikat Naczelnictwa ZHP dotyczący przebiegu i uchwał XII Zjazdu

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 57, dostęp zbiory własne

Komunikat Naczelnictwa Z. H. P. L.1

W związku z artykułami jakie ukazały się w niektórych pismach przedstawiającemi niezgodnie z prawdą przebieg i uchwały XII Zjazdu Walnego Z. H. P. który odbył się w Warszawie w dniach 1 i 2 kwietnia 1932 r. Naczelnictwo wyjaśnia co następuje:

W Zjeździe w myśl §16 statutu Związku Harcerstwa Polskiego brali udział wyłącznie członkowie czynni Z. H. P., członkowie współdziałający i delegaci starszego harcerstwa. Osoby z poza harcerstwa, jak i przedstawiciele władz, innych organizacyj i goście uczestniczyli w Zjeździe bez prawa głosu, Koła Przyjaciół Harcerstwa zaś były reprezentowane wyłącznie przez członków współdziałających Z. H. P. i instruktorów czynnie w tych Kołach pracujących i wybranych w charakterze delegatów na Zjazd przez Walne zebranie członków każdego z tych Kół.

Delegaci Kół Przyjaciół liczyli razem 116 osób, co w stosunku do ogółu 323 osób biorących udział w Zjeździe Walnym z głosem decydującym, stanowi około 1/3 uczestników Zjazdu. Pozostałe 2/3 uczestników Zjazdu czyli 207 osób stanowili członkowie władz Z. H. P. instruktorki, instruktorzy i starsi harcerze.

Na 116 delegatów Kół Przyjaciół było 14 oficerów w charakterze delegatów Kół Przyjaciół Harcerstwa, resztę delegatów K. P. H. stanowiły osoby najróżniejszych zawodów, a między innemi szereg księży, lekarzy i t. p. a także instruktorzy, których wybrały niektóre Koła Przyjaciół jako swoich delegatów.

Wszystkie wnioski przyjęte przez plenum Zjazdu uprzednio uchwalone zostały niemal jednomyślnie przez Komisję drużyn żeńskich i Komisję drużyn męskich złożone z instruktorek i instruktorów.

Wniosek w sprawie popierania polskiego przemysłu, handlu i rzemiosła przyjęty został jednomyślnie przez plenum Zjazdu.

Wniosku o wprowadzeniu żydów do Z. H. P. wogóle na Zjeździe nie było.

Wniosek zabraniający wydawania pism bez zezwolenia władz naczelnych Z. H. P. ma na celu zapobieżenie powstawaniu lokálních pism słabych lub nie stojących na odpowiednim poziomie.

Za wnioskiem tym instruktorki na komisji drużyn żeńskich wypowiedziały się jednogłośnie, instruktorzy zaś na komisji drużyn męskich większością 52 przeciwko 2 głosom.

W związku z wiadomościami przedstawiającymi powyższe dane w sposób niezgodny z prawdą, Naczelnictwo Z. H. P. na podstawie przepisów prasowych wystosowało do pism, które zamieściły te nieprawdziwe wiadomości, sprostowania, domagając się ich zamieszczenia. O ile powyższe sprostowania nie zostaną przez odnośne redakcje opublikowane, Naczelnictwo Z. H. P. zmuszone będzie skierować sprawę na drogę sądową.

(–) Stanisław Łypacewicz,
Sekretarz Generalny Z. H. P.

(–) Ks. Dr. Jan Mauersberger,
Wiceprzewodniczący Z. H. P.

1.14. XIII Zjazd Walny ZHP, 1933 r.

1.14.1. Rezolucja XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie niebezpieczeństwa w realizacji haseł międzynarodowego braterstwa

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, „Wiadomości Urzędowe", rok I, nr 1–12, sygn. 2597, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, z 1933 r., s. 16, Rozkaz Naczelnika ZHP L.9 z dnia 24 VI 1933 r., dostęp AAN w Warszawie

Rezolucja.

Walny Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego, reprezentujący 120.000 członków, stwierdza wobec opinji cywilizowanego świata, że realizacji wielkich haseł harcerskich międzynarodowego braterstwa zagraża olbrzymie niebezpieczeństwo. Oto w samem centrum Europy, szczyczącem się dotąd wielką kulturą chrześcijańską, opartą o bardzo bogatą skarbnicę kultury, szerzą się bezkarnie niebezpieczne hasła gwałtu nad prawem, podeptania wolności ludzkiej i ponownego zaboru ziem odwiecznie polskich. Równocześnie z temi hasłami szaleje terror nad bezbronną ludnością polską.

Harcerstwo Polskie, świadome swej odpowiedzialnej roli współbudowniczego gmachu międzynarodowego braterstwa, podnosi na czas swój ostrzegawczy głos i jednocześnie stwierdza, że każde wyciągnięcie ręki zaborczej po odwiecznie polskie ziemie spotka się z solidarną zbrojną odprawą całego narodu.

Walny Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego, obradujący w przeddzień 12 rocznicy Trzeciego Powstania Śląskiego składa należny hołd bohaterskim powstańcom i oświadcza uroczyście, że historyczny czyn ludu śląskiego, walczącego o prawo do życia i własnej mowy, wcieli na zawsze do harcerskiej skarbnicy szczytnych wzorów.

Walny Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego świadomy swej historycznej roli w dziele odbudowy Państwa Polskiego, reprezentujący elitę młodzieży polskiej, składa głęboki hołd Marszałkowi Piłsudskiemu i równocześnie zapewnia Go, że – jak dotąd – tak i nadal konsekwentnie realizować będzie twardy program odbudowy Mocarstwowej Polski za Jego wielkim przykładem i pod Jego wodzą.

1.14.2. Uchwały XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie

1.14.2.1. kół przyjaciół harcerstwa

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, „Wiadomości Urzędowe", rok I, nr 1–12, sygn. 2597, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, z 1933 r., s. 16, Rozkaz Naczelnika ZHP L.9 z dnia 24 VI 1933 r., dostęp AAN w Warszawie

VI. KOŁA PRZYJACIÓŁ HARCERSTWA.

Zjazd Walny poleca Naczelnej Radzie Harcerskiej opracowanie zasad przyjmowania Kół Przyjaciół Harcerstwa do Z. H. P.

1.14.2.2. byłych harcerzy

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, „Wiadomości Urzędowe", rok I, nr 1–12, sygn. 2597, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, z 1933 r., s. 16, dostęp AAN w Warszawie

VII. BYLI HARCERZE.

Zjazd Walny z uwagi na powstawanie zrzeszeń byłych harcerzy na terenach poszczególnych Chorągwi stwierdza, że konieczną i palącą jest sprawa zajęcia się temi zrzeszeniami i zapewnienia im odpowiedniego udziału w życiu i pracach Z. H. P.

1.14.3. Sprawozdanie w „Skaucie" z XIII Zjazdu Walnego ZHP

źródło:
„Skaut", nr 5, maj 1933 r., s. 96, dostęp zbiory własne

ZJAZD WALNY Z. H. P.

W dniach 22 i 23 IV. 1933 odbył się w Katowicach XIII Zjazd Walny Z. H. P.

Nabożeństwa w oba dnie (sobota i niedziela) odbyły się w kościele garnizonowym. Należy podkreślić, że wszyscy w kościele śpiewali i to śpiewali bardzo ładnie. W niedzielę na mszy było dużo drużyn z całego Śląska. Kazanie wygłosił Naczelny Kapelan Z. H. P. hm. X. Luzar. Same obrady Zjazdu odbywały się w budynku Śląskich Zakładów Technicznych.

Na miejscu były również kwatery dla uczestników, tani bufet i kuchnia.

Sam Zjazd, którego obrady toczyły się pod kierownictwem dha Kamińskiego, odznaczał się dużą punktualnością.

Na wstępie przewodniczący odczytał rezolucje, stwierdzające między in., że realizacji wielkich haseł harcerskiego, międzynarodowego braterstwa zagraża olbrzymie niebezpieczeństwo, wyrażające się w niebezpiecznych hasłach gwałtu nad prawem, podeptania wolności ludzkiej i ponownego zaboru Ziem odwiecznie polskich. Harcerstwo Polskie, gromadzące w sobie siłę 120 tysięcy członków, świadome swej odpowiedzialności w roli współbudowniczego gmachu międzynarodowego braterstwa podnosi na czas swój ostrzegawczy głos i jednocześnie stwierdza, że każde wyciągnięcie ręki zaborczej po odwiecznie polskie ziemie, spotka się z solidarną, zbrojną odprawą całego narodu. Walny Zjazd Z. H. P. składa głęboki hołd Wodzowi Narodu Marszałkowi Piłsudskiemu i równocześnie zapewnia go, że jak dotąd, tak i nadal konsekwentnie urzeczywistniać będzie twardy program odbudowy Mocarstwowej Polski za Jego wielkim przykładem i pod Jego Wodzą.

Rezolucje przyjęte zostały burzliwemi oklaskami. Skolei nastąpiły przemówienia powitalne.

Po dokonaniu wyboru członków Komisji Weryfikacyjnej, referat wygłosiła dch. Marja Uklejska p. t. „Metoda pracy harcerskiej".

Po przerwie obiadowej przystąpiono do składania sprawozdań. Wojewoda dr. Grażyński w przemówieniu swojem podkreślił wspaniały dorobek harcerstwa w ubiegłych latach i wielkie nowe zadania, wymagające sumiennej zaprawy i uciążliwych wysiłków. Przemówienie swoje zakończył temi słowy:

„Jeżeli chodzi o ogólną ocenę całości wyników naszej pracy za okres ubiegły, to wypada ona dla nas pozytywnie. Uświadamiając sobie wielkość celów i ogrom wysiłków, jakich mamy się podjąć, zasadą naszą musi być podtrzymywanie w organizacji ducha nieustannej ofenzywy i zespolenia planowości z wytrwałością, umiejętnością i zapałem pracy".

Następnie złożyli bardziej szczegółowe sprawozdania naczelniczka G. K. Harcerek p. Wierzbiańska i naczelnik G. K. Harcerzy p. Olbromski.

Wieczorem o godzinie 9-tej w salonach recepcyjnych Śl. Urzędu Woj., odbył się raut przy udziale 700 osób, zaś w niedzielę przed gmachem Województwa defilada harcerskich drużyn śląskich.

Do naczelnej Rady Harcerskiej wybrano: Falkowską, Kamińskiego, Sliwowską, Kasprzykównę, Szafranównę, Wołkowicza, Grzbielę i Danielewicza. Skład Naczelnictwa pozostawiono bez zmian.

W drugim dniu obrady toczyły się w komisjach, obejmujących poszczególne działy organizacyjne Z. H. P. Wnioski skoncentrowano na plenum, na które przybył rownież wicemin. W. R. i O. P. Pieracki.

Z ważniejszych uchwał Zjazdu podkreślić należy upoważnienie Rady Naczelnej do opracowania nowego statutu dla Z. H. P., który zgodnie z nową ustawą o stowarzyszeniach ma być przedstawiony władzom do zatwierdzenia.

W prasie codziennej najgłośniejszem echem odbiły się dwa wnioski Rady Naczelnej — jeden w sprawie przeprowadzenia zarejestrowania Z. H. P., jako stowarzyszenia wyższej użyteczności publicznej i drugi, który celem rozszerzenia grona pracowników harcerskich stwierdzał potrzebę stworzenia nowej kategorji członków Z. H. P. nie zobowiązanych do przestrzegania abstynencji w życiu prywatnem (poza służbą harcerską) a jedynie zobowiązanych do wstrzemięźliwości i pracujących w zasadzie na stanowiskach innych niż ściśle wychowawcze.

1.15. XIV Zjazd Walny ZHP, 1934 r.

1.15.1. Stanowisko XIV Zjazdu Walnego ZHP w sprawie Jubileuszowego Zlotu Harcerstwa

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 7 z dnia 15 V 1934 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 6, z 1934 r., s. 24, dostęp zbiory własne

III. Jubileuszowy Zlot Harcerstwa.

Uważając, że 25-lecie istnienia ruchu harcerskiego w Polsce, winno być obchodzone szczególnie uroczyście, XIV Zjazd Walny:

a) Zatwierdza inicjatywę Naczelnictwa zwołania w 1935 roku Jubileuszowego Zlotu Harcerskiego.

1.16. XV Zjazd Walny ZHP, 1935 r.

1.16.1. Depesza Delegatów XV Zjazdu Walnego ZHP

1.16.1.1. do Prezydenta Rzeczypospolitej

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, W Zjazdy Walne, XV Zjazd Walny w Gdyni 25–26.V. Program. Protokół Komisji Starszego Harcerstwa. Wnioski, sygn. 331, dostęp AAN w Warszawie

Pan Prezydent Rzeczypospolitej

Warszawa

XV Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego obradujący w Gdyni pragnąc dać wyraz głębokiej miłości młodzieży harcerskiej dla Marszałka Józefa Piłsudskiego wobec Ciebie Panie Prezydencie Rzeczpospolitej składa ślubowanie że Harcerstwo pracować będzie dla wielkości Polski w myśl ideologji Wielkiego Wychowawcy Narodu. Zjazd uznaje Marszałka Józefa Piłsudskiego za Patrona Związku Harcerstwa Polskiego.

Za prezydjum Zjazdu
Gen. Stefan Pasławski
Dr. Michał Grażyński

1.16.1.2. do Prezesa Rady Ministrów

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, W Zjazdy Walne, XV Zjazd Walny w Gdyni 25–26.V. Program. Protokół Komisji Starszego Harcerstwa. Wnioski, sygn. 331, dostęp AAN w Warszawie

Pan Prezes Rady Ministrów
Pułkownik Walery Sławek

Warszawa

XV Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego obradujący w Gdyni w wielkości życia dla Polski Marszałka Józefa Piłsudskiego upatruje najpotężniejszy wzór służby harcerskiej i składa wobec Rządu Rzeczypospolitej ślubowanie że testament ideowy Wodza Narodu przez młodzież harcerską będzie realizowany.

Za prezydjum Zjazdu
Generał Stefan Pasławski
Dr. Michał Grażyński

1.16.2. Przemówienie Przewodniczącego ZHP na XV Zjeździe Walnym ZHP w sprawie śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 79–80, dostęp zbiory własne

„Jeżeli po odczytaniu Orędzia Pana Prezydenta ośmielam się zabrać głos, — to tylko w tym celu, aby uwypuklić te momenty, które mają szczególne znaczenie dla naszej organizacji i pracy i to tak w przeszłości jak i na przyszłość. Kilka dni temu u trumny Marszałka Piłsudskiego stanęła w żalu i bólu cała Polska, ta Polska, która niegdyś była tematem młodzieńczych marzeń, a potem głównym i najistotniejszym motorem i celem wszystkich zmagań Marszałka. Polska, to dusza całego Jego życia. Jeślibyśmy chcieli syntetycznie ująć idee naczelne zmarłego Wodza — to mogliby-śmy wyróżnić dwie idee, łączące się z dwoma okresami życia. Pierwszą z nich tworzy hasło walki zbrojnej o niepodległość, rzucone i realizowane w najcięższych jakie można pomyśleć, warunkach. Trzeba bowiem było zmierzyć się z upodleniem dusz skażonych niewolą, rozpalać ognie miłości, wiary i czynu i prowadzić do walki przeciw największym potęgom świata. Etap tych walk kończy się zdobyciem niepodległości i obroną granic w zwycięskiej wojnie. Otóż wypada tu mi przypomnieć, że w tych właśnie czasach na gruncie wspomnianych haseł walki czynnej i wielkich inspiracyj Marszałka, zrodziła się nasza organizacja harcerska. Możemy tu z dumą stwierdzić, że Harcerstwo nietylko przyjęło hasła, ale współdziałało także w ich realizowaniu. W archiwum naszem przechowujemy, jako najcenniejszy dokument i relikwie, dzienny rozkaz Marszałka, wydany w roku 1921, a brzmiący jak następuje:

„Harcerze. Już w latach niewoli przygotowaliście się do służby Ojczyźnie, uwierzywszy w tę prawdę, że tylko silny i zdrowy przygotowany odpowiednio naród, zdolny jest podjąć walkę o niepodległość. Poczęliście z całym entuzjazmem młodości zaprawiać swoje ciała do trudów życia obozowego, ćwiczyć się w rzemiośle wojennem, a dusze swoje młode nastrajać na wysoki ton moralny ofiarnej gotowości do czynu. To też gdy huragan wojny światowej deptać począł niwy polskie i przyjść miało do dziejowego porachunku za lata krzywdy i niewoli, wyście w pierwszym szeregu stanęli tych, którzy odważyli się sięgnąć po zaszczytne miano żołnierzy niepodległości. Łzami matek i ojców żegnani lub częściej bez ich wiedzy i zezwolenia rzucając dom rodzicielski, szliście w szeregi polskich oddziałów na trudy wojenne, przerastające wielekroć wasze siły, na rany i śmierć, na górną radość zmierzenia się z wrogiem w otwartem polu. Nie sprzeniewieżyliście się i potem nakazom harcerskiego prawa, gdy zmartwychwstała Ojczyzna do broni swych obywateli do obrony granic wołała. W walkach o kresy wschodnie Małopolski i Ziemię Litewską, w walkach zeszłorocznych z przemożnym wrogiem, braliście czynny i chwalebny udział. Rozrzuceni po oddziałach regularnej armji lub zgrupowani w odrębne jednostki służby wywiadowczej, kurjerskiej i frontowej, zdaliście jeszcze raz egzamin ze swej dojrzałości obywatelskiej i gotowości na ofiary, zawsze świecąc swym starszym towarzyszom broni przykładem wysokiego pojmowania swoich, ochotniczo na siebie wziętych obowiązków. Oddając cześć poległym za ojczyznę kolegom Waszym, wyrażam Wam harcerze, podziękę i uznanie za dotychczasową służbę. Naczelny Wódz Józef Piłsudski, Pierwszy Marszałek Polski".

Byliśmy zatem żołnierzami niepodległości z pod znaku Marszałka i w takim charakterze oddajemy Mu dzisiaj cześć w żałobnym nastroju naszych serc.

Ale ustał rozgwar wojenny i żołnierz wrócił do domu. Marszałek rzuca nowe hasła, płynące z tego samego poczucia szlachetnie pojętej dumy i honoru narodowego, które manifestowały się przedtem w czynnej walce niewolników o wolność. Trzeba w pracy tworzyć taką potęgę państwa polskiego, by nietylko wolność jego ugruntować na wieki, ale by maszerować w pierwszym, a nie drugim, szeregu państw i narodów. W myśl tego hasła tworzą się trudem ostatnich lat Marszałka fundamenty silnego ustroju państwa, wspaniała armja polska i nowe nastawienie psychiczne całego narodu. To jednak dzieło, tak wspaniale zapoczątkowane, musi być dokończone tak pracą współczesnych, jak i przyszłych pokoleń. Po tej drodze maszeruje dziś, a i dalej będzie maszerować Harcerstwo. Skoro jednak przemawiam tu do kierowników pracy młodzieżowej, pozwólcie Druhny i Druhowie, że z życia Marszałka wydobędę trzy zasadnicze elementy, mające tworzyć wytyczne naszej działalności. Marszałek Piłsudski rzucał narodowi a przedewszystkiem młodzieży hasła, obejmujące największe idee polskie. Był zaborcą dusz. Wzniecał entuzjazm i wiarę. Prowadził na szczyty wzruszeń i wierzeń. Jest to wielkie wskazanie dla nas. Nie wolno w narodzie obniżać lotów ideowych. Młodzieży trzeba stawiać wielkie cele i wiązać ją z niemi wyczuciem i wyobraźnią, a przygotować do wykonywania ich.

Ale był i drugi moment, który przyświetla całą działalność Marszałka, to prawda życia. Marszałek rzucał hasła i dawał im pełny wyraz w czynie. Nie było tu żadnych rozbieżności. I dlatego ten cudowny wyraz wielkości Jego duszy musi być wzięty przez nas, jako zasada całego naszego systemu wychowawczego. Na odcinku naszej pracy młodzieżowej musimy koordynować wzloty ideowe i hasła z uczciwym ich wykonaniem. Niema miejsca w naszej organizacji dla haseł od święta, dla przelotnego wzruszenia.

I jeszcze na jedno chcę zwrócić uwagę. W Harcerstwie chcemy młodzież zaprawić do radosnego poglądu na ciężkie naogół życie. Radości są jednak różne. Mamy radości, płynące ku nam w szumie wód i drzew, w barwnych zmierzchach i świtach, w sielankowej pogodzie życia. Ale są radości inne, manifestujące boską stronę naszej duszy. Radości idące nawet poprzez cierpienie ze zwycięstwa sprawiedliwej idei, z zasłużonego sukcesu, z obalenia przeszkód. Jeżeli przeglądniemy życie Marszałka, które całe aż do ostatniego tchnienia poświęcone było służbie Ojczyźnie, to widzimy w niem te dwie wielkie radości: jedną, która rozświetliła Jego duszę w momencie odzyskania niepodległości, a drugą, która okrasiła Jego umarłe oblicze cudownym, pogodnym, ledwo dostrzegalnym uśmiechem. Radość największych zwycięstw, odniesionych na drodze cierpień i walk, z których jedno dało wolność, a drugie uporządkowanie i umocnienie państwa i narodu. Jeśli Harcerstwo ma dawać społeczeństwu naprawdę wartościowych ludzi, trzeba ich duszę przygotować na takie właśnie radości, które płyną z ilości i jakości pokonanych w życiu przeszkód.

Cały naród jest dzisiaj w żałobie. My, harcerze, opłakujemy w zmarłym Marszałku nietylko Wodza Narodu, ale swego Protektora i Opiekuna. **I dlatego w dniu dzisiejszym stwierdzam nietylko w imieniu Was wszystkich, którzy na tej sali jesteście jako delegaci, ale w imieniu wszystkich harcerek i harcerzy – przy jednolitym rytmie harcerskich serc, że Związek Harcerstwa Polskiego uznaje w Marszałku swego Patrona.** *Ślubujemy przytem, że w myśl Jego wskazań nie obniżymy sztandarów naszych, że młodzież prowadzić będziemy szczytami idei służby Polsce, że będziemy hartować jej wolę i przysposabiać do tego, by stała się awangardą armji pracy, mającej stworzyć mocarstwową potęgę państwa polskiego."*

1.16.3. Wnioski XV Zjazdu Walnego ZHP

1.16.3.1. o uznanie Marszałka Józefa Piłsudskiego Patronem ZHP

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

XV. Zjazd Walny Z. H. P., który odbył się w dniach 25 i 26 maja 1935 r. w Gdyni, przy udziale 272 delegatów, uznał Marszałka Józefa Piłsudskiego za Patrona Związku Harcerstwa Polskiego.

1.16.3.2. w sprawie nadania ośrodkowi kształcenia starszyzny w Górkach imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

1) Zjazd Walny postanawia centralny ośrodek kształcenia starszyzny w Górkach Wielkich nazwać imieniem Marszałka Józefa Piłsudskiego.

1.16.3.3. w sprawie udziału harcerek i harcerzy w sypaniu kopca Marszałka Józefa Piłsudskiego

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

2) Zjazd Walny wzywa harcerki i harcerzy do czynnego i bezpośredniego wzięcia udziału w sypaniu kopca Marszałka Józefa Piłsudskiego.

1.16.3.4. w sprawie uznania prac harcerskich nauczycieli i osób na stanowiskach kierowniczych

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

3) Zjazd Walny poleca Naczelnictwu, ażeby to poczyniło starania u władz, by pracę harcerską nauczycieli i innych harcerzy na stanowiskach kierowniczych w Harcerstwie uznawały oficjalnie za pracę społeczną.

1.17. XVI Zjazd Walny ZHP, 1936 r.

1.17.1. Wniosek uchwalony przez XVI Zjazd Walny ZHP, dotyczący testamentu ideowego Marszałka Józefa Piłsudskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.11 z dnia 26 V 1936 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1936 r., s. 82, dostęp zbiory własne

1. XVI Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego wzywa harcerzy, harcerki i przyjaciół harcerstwa do najusilniejszej realizacji testamentu ideowego pozostawionego Polsce przez Marszałka Piłsudskiego, polegającego na ustawicznem wzmacnianiu w sobie poczucia moralnej potęgi Polski i ducha żołnierskiego.

W realizacji tej Harcerstwo utrzymywać będzie zawsze najściślejszy związek, łączący go od chwili powstania z Armją Polską, jako gwarantką Niepodległości Państwa.

Równocześnie Zjazd Walny stwierdza, że ze względu na otwartą sytuację polityczną w Europie, zagadnienie naszej pełnej gotowości do obrony kraju jest sprawą niecierpiącą zwłoki i musi stać się celem zorganizowanego wysiłku całego polskiego społeczeństwa.

1.17.2. Rozkazy Naczelnika ZHP w sprawie

1.17.2.1. stosunku ZHP do hasła rzuconego przez Marszałka Edwarda Rydza

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.3 z dnia 21 II 1937 r., w sprawie stosunku ZHP do hasła rzuconego przez Marszałka Edwarda Rydza Śmigłego, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1937 r., s. 53–54, dostęp zbiory własne

Rozkaz Przewodniczącego Z.H.P. L. 3 z dnia 15 marca 1937 r.

Mianuję w Organizacji Przyjaciół Harcerstwa działaczem dha insp. min. Lohmana Sławomira (N.Z.H.P.).

Przewodniczący Z. H. P.
(—) dr. Michał Grażyński

Rozkaz Naczelnictwa Z.H.P. L. 3 z dnia 21 lutego 1937 r., w sprawie stosunku Z.H.P. do hasła, rzuconego przez Marszałka Edwarda Śmigłego Rydza.

Harcerki i Harcerze!

W okresie walk o niepodległość Harcerstwo stanęło w pierwszych szeregach walczących o wolność.

Ocenę naszych bojowych zasług dał sam Marszałek Piłsudski, obecny Patron Naszego Związku, w osobnym rozkazie z lipca 1921 r.

Harcerki i Harcerze!

Wypisaliśmy na swym harcerskim sztandarze, że chcemy być awangardą armii pracy, że śmiało tworzyć będziemy młodą i silną Polskę, że z naszych szeregów będą wychodzić ludzie mocni, dobrzy obywatele i żołnierze, że życie nasze przepoi prawda polegająca na zgodności haseł z czynami.

Na takich zasadach opierając się, deklarujemy swą

Dzisiaj wśród niezmiernie ciężkich warunków zewnętrznych i wewnętrznych trzeba w solidarnej pracy stworzyć rzeczywistą potęgę Narodu i Państwa.

Przez Marszałka Śmigłego-Rydza, Naczelnego Wodza Armii, rzucone zostało hasło dźwigania Polski wzwyż na drodze zespolenia społeczeństwa i rzetelnego wysiłku wszystkich Polaków.

niezłomną wolę wzięcia czynnego udziału w tej wielkiej pracy, którą podejmuje się dzisiaj zgodnie z hasłami rzuconymi przez Marszałka Śmigłego-Rydza, spadkobiercę idei Wielkiego Naszego Patrona!

Czuwaj!

Sekretarz Generalny Z.H.P. (—) mgr. Józef Sosnowski

Przewodniczący Z.H.P. (—) dr. Michał Grażyński

1.17.2.2. obchodów dnia Patrona ZHP Marszałka Józefa Piłsudskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.4 z dnia 19 III 1937 r. „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1937 r., s. 54, dostęp zbiory własne

Do Instruktorek, Instruktorów, Działaczy i Przyjaciół Harcerstwa.

Druhny i Druhowie!

Dzień 19 marca będzie zawsze dorocznym świętem Harcerstwa, Dniem naszego Patrona. Na Was, jako na tych, którzy wzrastali i pełnili służbę w dobie, gdy żył i działał Marszałek Józef Piłsudski, spoczywa odpowiedzialne zadanie wpajania w młodzież harcerską tych wartości charakteru i służby, jakie On pozostawił nam w Swoim testamencie. Na Was spoczywa odpowiedzialność za dalszą drogę Harcerstwa Polskiego!

Gdyśmy w roku 1935 na Zjeździe Walnym Z. H. P. w Gdyni postanowili złączyć na zawsze Związek Harcerstwa Polskiego z imieniem Marszałka Józefa Piłsudskiego, zdawaliśmy sobie sprawę, że uchwałą naszą wskazujemy współczesnej organizacji harcerskiej i wychowywanym w niej przyszłym pokoleniom niezawodną drogę, którą będziemy dążyć do Wielkości i Chwały Polski. Ale słowa muszą znajdować swoje pokrycia w czynie, świadczącym o sile naszej woli, o świadomym, nieprzerwanym jej wykonywaniu.

Dlatego w uroczystym Dniu Patrona Związku wzywamy Was:

byście uczynili Dzień ten w życiu Waszym i wychowywanej przez Was młodzieży świętem wielkości i mocy, prawdy i honoru;

byście Wy, harcerki i harcerze, ponowili w głębi dusz przyrzeczenie harcerskie, stwierdzające Waszą szczerą wolę pełnienia służby Bogu i Polsce, niesienia chętnej pomocy bliźnim, posłuszeństwa wobec Prawa Harcerskiego;

byście młodzież powierzoną Waszej pieczy zaprawiali od najmłodszych lat do kształcącej osobowości służby Polsce, w imię Jej Wielkiego Wskrzesiciela;

byście młodzież starszą uczyli czerpać życiowe drogowskazy z udostępnionych jej przez Was myśli Marszałka, zawartych w Jego Dziełach;

byście nowotworzonym drużynom starszych dziewcząt i starszych chłopców wskazywali jako patronów i patronki bojowników o niepodległość, żołnierzy Komendanta, obrońców Ojczyzny i budowniczych Jej wielkości, poległych i zmarłych w służbie;

byście dokładali wszelkich sił, aby podjętą przez Was i powierzoną Wam pracę utrzymać ponad ciągle jeszcze srożącymi się w Polsce nurtami nienawiści, fałszu, egoizmu, aby uchronić ją przed zakusami partyjnymi i wpływami czynników, nie mających nic wspólnego ze służbą Polsce, która pełniona być musi w imię wielkich idei pozostawionych nam przez naszego Patrona;

byście zgodnie ze wskazaniami naszego Prawa współpracowali z ludźmi i organizacjami, niezachwianymi w służbie Polsce, wiernymi Jej wielkim ideałom i Jej zadaniom, których realizowanie nam i wychowywanym przez nas pokoleniom przekazane zostało jako wiekopomna spuścizna Największego Polaka;

byście wreszcie strzegli się w. życiu wszelkiej prywaty, wszelkiego przedkładania interesu jednostek i grup ponad interes Polski!

Czuwaj!

Sekretarz Generalny Z.H.P. (—) Józef Sosnowski hm.

Przewodniczący Z. H. P. (—) dr. Michał Grażyński

Naczelnik Harcerzy (-) Zbigniew Trylski hm.

Naczelniczka Harcerek (-) Jadwiga Wierzbiańska hm.

1.17.3. Przygotowanie do wojny Organizacji Harcerek

1.17.3.1. Rozkaz Naczelniczki Harcerek w sprawie Służb Organizacji Harcerek na wypadek wojny, Instrukcji o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowiu harcerek

źródło:
Rozkaz Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 10 I 1939 r., Instrukcja o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowiu harcerek, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1939 r., s. 4–5, dostęp zbiory własne

III. Pogotowie Harcerek.

Formą służby Organizacji Harcerek na wypadek wojny jest Pogotowie Harcerek. Przygotowanie do służby w Pogotowiu harcerki zdobywają i zdobywać będą w toku normalnej pracy harcerskiej.

Harcerki, zwłaszcza instruktorki, starsze harcerki i wędrowniczki winny już obecnie wybrać na wypadek wojny jeden z następujących przydziałów służbowych:

1. pomocniczą służbę wojskową. Przysposobienie do tej służby, rejestrację itp. prowadzić będzie w myśl otrzymanego mandatu Organizacja P.W.K.,
2. służbę w pogotowiu Harcerek. Harcerki, które wybiorą tę formę służby, winny unikać zależności służbowej od stowarzyszeń, nakładających w razie wojny zobowiązania organizacyjne na swych członków i osoby przez siebie przeszkolone. Powinny bowiem zachować pełną gotowość i rozporządzalność w stosunku do zarządzeń władz harcerskich,
3. służbę zastępczą, zbliżoną do służby w Pogotowiu Harcerek, z ramienia Organizacji P. W. K. Harcerki, które wybiorą tę formę służby, winny po uzyskaniu na piśmie zgody swej drużynowej i hufcowej wstąpić do Organizacji P.W.K. i przejść tam odpowiednie przeszkolenie. Organizacja Harcerek na harcerki-członkinie O. P. W. K. w razie wojny liczyć nie będzie, mimo, że będą one nadal równocześnie i członkiniami Organizacji Harcerek.

IV. Sprawności p. d. o. k. — zniesienie odrębności.

Znoszę odrębność sprawności, tworzących dotychczas t. zw. grupę sprawności p. d. o. k. Sprawności te należy nadal traktować na równi z innymi, niezbędnymi lub pożądanymi podczas służby harcerskiej w warunkach normalnych i specjalnych.

V. Uregulowanie sprawy dotychczasowych instruktorek p. d. o. k., absolwentek harcerskich kursów p. d. o. k.

Dotychczasowe instruktorki p. d. o. k., absolwentki harcerskich kursów p. d. o. k. posiadają obecnie na równi z innymi harcerkami obowiązek wybrania formy służby na wypadek wojny. (Patrz p. III).

Druhny, które wybiorą służbę w Pogotowiu Harcerek, posiadają następujące możliwości:

1. instruktorki p. d. o. k., które jednocześnie posiadają lub zamierzają zdobywać stopnie drużynowej, podharcmistrzyni, harcmistrzyni oraz pełnią funkcje drużynowych, hufcowych itp., winny przejść specjalny kurs G.K.H., obejmujący przygotowanie do prowadzenia Pogotowia Harcerek na terenie drużyny, hufca, ewent. Chorągwi.
2. instruktorki p. d. o. k., które nie prowadzą jednostek organizacyjnych harcerskich i nie zamierzają zdobywać wymienionych w p. 1 stopni instruktorskich, winny wybrać sobie jedną ze specjalności instruktorskich, przejść odpowiedni kurs pełny lub metodyczny (zależnie od posiadanego przygotowania i praktyki) i uzyskać w ten sposób przygotowanie do pełnienia specjalnej służby instruktorskiej w drużynie, hufcu, oraz na placówkach Pogotowia Harcerek. Uzyskują stopnie: instruktorki specjalności i działaczki harcerskiej, mianowanej przez Naczelniczkę Harcerek.

VI. Zaliczenie Kursów Usprawnienia Organizacyjnego.

Zaliczam Kursy Usprawnienia Organizacyjnego G. K. H. następującym Chorągwiom: Gdańskiej, Kieleckiej, Krakowskiej, Lubelskiej, Łódzkiej, Mazowieckiej, Poleskiej, Pomorskiej, Śląskiej, Wielkopolskiej, Wołyńskiej. Termin kursów pozostałych Chorągwi ustalam na okres: 1.VII.—31.VIII. — 1939. W kursach organizowanych przez G.K.H. w tym okresie winny wziąć udział druhny, które nie mogły uczestniczyć w kursach, organizowanych we właściwym czasie dla ich Chorągwi.

VII. Sieć komendantek powiatowych P. W. K.

Podaję do wiadomości zarządzenie P.U.W.F. i P.W. w sprawie sieci terenowej komendantek powiatowych P.W.K., organizowanych obecnie na terenie całej Polski w związku z mandatem, nadającym Organizacji P. W. K. wyłączność prowadzenia akcji p. w. k. (Zał. L. 2).

Do czasu zatwierdzenia Statutu O. P. W. K., jako mandatowego stowarzyszenia wyższej użyteczności i ogłoszenia regulaminów, ustalających warunki współdziałania stowarzyszeń i Organizacji P. W. K., stosunek komendantek powiatowych P. W. K. do drużyn, hufców itp. Organizacji Harcerek określa pismo P.U.W.F. i P.W. Nr 116-1/Kob. z 17. XI. 1937 r. (Zał. L. 3).

Czuwaj!

Naczelniczka Harcerek
(-) Maria Krynicka hm.

1.17.3.1.1. Załącznik nr 1. Instrukcja o usprawnieniu i służbie harcerek

źródło:
Załącznik nr 1. Instrukcja o usprawnieniu i służbie harcerek do rozkazu Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 10 I 1939 r., Instrukcja o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowiu harcerek, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1939 r., s. 5–7, dostęp zbiory własne

I. Założenia Harcerstwa, zawarte w Prawie, Rocie Przyrzeczenia i w pozdrowieniu „Czuwaj", żądają od każdej jednostki harcerskiej czynnej i czujnej postawy wobec Państwa, narodu, społeczeństwa, wobec własnej pracy i własnych obowiązków. Tej czynnej i czujnej postawy, wyrażającej się przez działanie na właściwym terenie, w odpowiednim zakresie i w najsłuszniejszej formie, wymaga Harcerstwo od wszystkich swych członków, tak zuchów, jak ludzi dorosłych. Działanie harcerskie dzieci i młodszych dziewcząt jest jednocześnie wychowaniem do późniejszego, samodzielnego i odpowiedzialnego działania dorosłego człowieka — ma charakter służby i jest przygotowaniem do życia, mającego charakter służby.

Dziewczęta powyżej lat 15-tu (poczynając od stopnia samarytanki), pełniąc służbę harcerską w warunkach istniejących i zdobywając konieczne dla tej służby wiadomości i umiejętności, przygotowują się jednocześnie z całą świadomością do działania w warunkach specjalnie trudnych, wśród okoliczności nieprzewidzianych (epidemie, pożar, powódź i t. p.), oraz do służby w warunkach wojennych.

Przygotowanie takie zdobywają:

1) samodzielnie, w różnych instytucjach i organizacjach, przy każdej okazji i na każdym kroku, pod wpływem bodźca, otrzymanego w zastępie i drużynie;

2) w domu (zajęcia domowe traktowane jako praktyka sprawności);

3) w szkole (harcerskie nastawienie na świadome przyswajanie sobie umiejętności pomocnych w trudnych okolicznościach);

4) w zastępie, w drużynie, drogą normalnej pracy zespołowej, przez zdobywanie stopni i sprawności, oraz wymienianie umiejętności i usprawnień zdobytych poza Harcerstwem, na sprawności harcerskie.

II. Warunkiem należytego wywiązania się z zadań pełnionej obecnie lub przyszłej służby jest odpowiedni stan zdrowia dziewczyny i jej usprawnienie fizyczne.
Na każdym etapie pracy wychowawczej i przy pomocy różnorodnych środków Harcerstwo kształtuje w jednostce zrozumienie wartości zdrowia w życiu i umiejętności utrzymania tego zdrowia. Usprawnienie fizyczne zdobywają harcerki:

1) w toku normalnych zajęć harcerskich, gier, podczas wycieczek, obozów itp.;

2) spełniając minimalne wymagania, stawiane jednostkom na poziomie wszystkich gwiazdek zuchowych i stopni harcerskich;

3) uzyskując szereg sprawności z zakresu wychowania fizycznego.

III. Zdobywanie umiejętności i wiadomości, potrzebnych w służbie tak pokojowej jak wojennej, odbywa się w zastępach i w drużynach pod kierunkiem drużynowych, przez współdziałanie instruktorek odpowiednich specjalności z zastępowymi. Instruktorki najważniejszych specjalności (służba samarytańska, oplgaz., łączność, gospodarcza, terenoznawstwo i t. p.) kształci się dla wszystkich hufców oraz drużyn, skupiających starsze dziewczęta, w mniejszych miejscowościach poza siedzibą hufca.

Instruktorki specjalności, pracujące na terenie danego hufca, przydzielone są do tego hufca i kierowane przez hufcową.

IV. W zakresie służby Polsce Organizacja Harcerek Z. H. P. spełnia następujące zadania:

1) współdziałanie w umacnianiu siły wewnętrznej narodu i państwa na gruncie polskiej racji stanu i w myśl dyrektyw odpowiednich czynników państwowych przez:

a) pracę normalną zespołów harcerskich wszystkich typów (gromad zuchowych, drużyn młodszych dziewcząt i wędrowniczek, kręgów starszych harcerek, zespołów instruktorskich i t. p.) w całym kraju, a zwłaszcza na pograniczu i na terenach trudnych;
b) kierowanie służbą jednostek na terenie domu i rodziny (pracy zawodowej, życia odbywatelskiego i t. p.);
c) organizowanie działania harcerek i zespołów harcerskich na terenie pozaharcerskim w zakresie:

— podnoszenia poziomu domu i rodziny, jako podstawowych komórek, gwarantujących siłę wewnętrzną narodu i państwa,
— służby dla dobra dziecka, jako przyszłego obywatela Polski,
— podnoszenia wartości pracy jednostek i ich przygotowania zawodowego,
— służby mającej na celu wzmożenie bezpieczeństwa wewnątrz kraju i jego obronności nazewnątrz;

2) współdziałanie w wytwarzaniu poza granicami kraju mocnych ośrodków polskich i w formowaniu wśród cudzoziemców prawdziwej i uczciwej opinii o Polsce, przez:

a) organizowanie młodzieżowego elementu polskiego w ośrodkach polskich zagranicą,
b) wspomaganie prac zespołowych wśród Polonii Zagranicznej, mających na celu umacnianie świadomości narodowej i gotowości do służby Polsce na każdym terenie oraz zdobywanie wśród Polaków zagranicą istotnych reprezentantów narodu polskiego,
c) kształcenie instruktorek z terenów zagranicznych i kierowanie do pracy na tych terenach instruktorek przygotowanych w kraju.

V. Zadania powyższe Organizacja Harcerek realizuje przy pomocy następujących środków:

A. W warunkach normalnych:

1) Działanie normalnych zespołów harcerskich, zorganizowanych w oparciu o system zastępowy, przy zastosowaniu metody harcerskiej i indywidualnego programu:

a) praca samowychowawcza członków zespołów harcerskich w ciągu roku i na obozie,
b) luźna praca harcerska na przedpolach, t. j. w stosunku do rodzinnych domów harcerek, ich koleżanek szkolnych z poza drużyny, dzieci danej wsi, czy danej dzielnicy miasta, ich współtowarzyszek w pracy zawodowej, akcji obywatelskiej na terenie własnych osiedli i terenów przyobozowych podczas lata;

2) stałe i w toku normalnych zajęć wszystkich zespołów harcerskich przeprowadzane usprawnienie członkiń Organizacji Harcerek do służby Polsce, pełnionej całym życiem:

a) usprawnienie fizyczne właściwe danemu wiekowi w określonych warunkach, jako podstawa usprawnienia harcerskiego do służby,
b) usprawnienie jednostek, właściwe danemu wiekowi w określonych warunkach i odpowiadające przewidywanym dla tego etapu czynnościom:
ochotniczka (12 — 13 lat) — pomocnica matki, dobra koleżanka w szkole, goniec w terenie znanym i t. p.,
pionierka (13—14 lat) — pomocnica gospodyni domu, w obozie i t. p., ratowniczka, przewodniczka w terenie,
samarytanka (14—15 lat) i starsza ochotniczka — odpowiedzialna pomocnica gospodyni j. w., opiekunka dzieci, opiekunka chorych, sprawna w dwóch wybranych działach, zapewniających jej umiejętność działania pod kierunkiem w warunkach trudnych,
wędrowniczka (16 lat) — pracownica odpowiedzialna w każdej akcji, przygotowana do służby, wzmacniającej bezpieczeństwo osiedla oraz na wypadek wojny;
c) usprawnienie zespołowe (zastępu, drużyny, hufca) do służby w warunkach normalnych i specjalnych na miejscu zamieszkania (organizacja, planowość, produktywność i t. p. pracy);

3) planowa i celowa współpraca harcerek i zespołów harcerskich z odpowiednimi czynnikami społecznymi w myśl wytycznych organów państwowych w dziedzinach wymienionych w punktach IV 1 c) i 2);

4) prowadzenie w terenie samodzielnych placówek Organizacji Harcerek o różnorodnym charakterze, jak placówki wychowawcze, wychowawczo - lecznicze, opieki nad dzieckiem, gospodarcze, wytwórcze, sportowo - turystyczne i t. p.

B. W warunkach specjalnych:

1) Organizowanie na terenie tego wymagającym (osiedle, powiat, kilka powiatów, województwo — Chorągiew, kilka województw — Chorągwi, całe państwo) w porozumieniu lub na zarządzenie odpowiednich organów państwowych, Pogotowia Harcerek dla służby w zakresie bezpieczeństwa lub obrony danego terenu;

2) prowadzenie w ramach Pogotowia Harcerek wymaganej potrzebą służby, opartej o normalne zespoły harcerskie i harcerki usprawnione do służby na miejscu oraz o zespoły tworzone specjalnie na czas określony potrzebą do służby na miejscu zamieszkania i poza nim;

3) Dostosowanie istniejących placówek Organizacji Harcerek do powstałych warunków i włączenie ich do akcji Pogotowia Harcerek;

4) Na wypadek wojny:

a) podporządkowanie Pogotowia Harcerek władzom wojskowym,
b) skierowanie do P. W. K. harcerek, przysposobionych w tej organizacji do pomocniczej służby wojskowej w myśl Ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym.

VI. Kierownictwo usprawnienia i służby harcerek w Głównej Kwaterze Harcerek:

1) Za usprawnienie harcerek do służby i za ich służbę w warunkach normalnych odpowiedzialna jest wobec Naczelniczki Harcerek kierowniczka Wydziału Organizacyjnego Głównej Kwatery Harcerek, z którą współpracuje i której podlega kierowniczka usprawnienie i służby;

2) za służbę harcerek w warunkach specjalnych odpowiedzialna jest wobec Naczelniczki Harcerek Komendantka Pogotowia Harcerek.

VII. Organy usprawnienia i służby harcerek w terenie.

1) Za usprawnienie harcerek do służby i za ich służbę tak w warunkach normalnych jak w specjalnych, na terenie danej Chorągwi odpowiedzialna jest wobec Naczelniczki Harcerek Komendantka Chorągwi, która do realizowania spraw usprawnienia i służby na terenie Chorągwi może powołać specjalną instruktorkę;

2) za usprawnienie harcerek do służby i za ich służbę tak w warunkach normalnych jak w specjalnych na terenie danego hufca odpowiedzialna jest wobec Komendantki Chorągwi hufcowa;

3) O ile hufiec obejmuje kilka miejscowości, hufcowa wyznacza komendantki środowisk, tak w warunkach normalnych, jak specjalnych odpowiedzialne wobec niej za usprawnienie i służbę harcerek na terenie środowiska.

ORGANIZACJA POGOTOWIA W TERENIE.

1. Pogotowie harcerek na terenie całej Organizacji, w poszczególnej Chorągwi (w kilku Chorągwiach), w danym hufcu (w kilku hufcach) i t. p. zarządzić może Główna Kwatera Harcerek i każda odpowiednia komenda (Chorągwi, hufca) dla celów usprawnienia i służby. Formy Pogotowia nie wolno nadużywać.

2. O ile Pogotowie zarządza G. K. H. Komenda Chorągwi, hufcowa wydaje podległym sobie jednostkom organizacyjnym szczegółowe zarządzenia i na swym terenie odpowiada za stan Pogotowia drużyn, zastępów i t. p.

3. Zarządzenie Pogotowia jest z zasady nagłe. Z tego powodu należy na terenie każdego hufca utrzymywać w należytej sprawności sieć alarmową, łączącą drużynowe z hufcową.

4. O ile hufiec obejmuje teren o większej liczbie środowisk harcerek, hufcowa wyznacza na wypadek Pogotowia komendantki środowiska (harcmistrzynie, podharcmistrzynie, najbardziej wyrobione drużynowe) i usprawnia łączność ich z komendą hufca. Drużynowe danego środowiska usprawniają na wypadek Pogotowia łączność swą z komendantką środowiska, łączność zastępowych z drużynową i łączność dziewcząt z zastępowymi.

5. Pogotowie może być zarządzone na czas określony lub aż do odwołania.

6. Podczas Pogotowia stosować należy wszelkie dostępne i odpowiednie środki łączności.

7. Pogotowie obejmować może:

a) drużyny, gromady, zastępy samodzielne, zrzeszenia starszoharcerskie i t. p. w pełnym składzie, w mundurach i z ekwipunkiem, podanym w zarządzeniu,

b) instruktorki wskazanej specjalności i instruktorki wychowawcze (harcmistrzynie i podharcmistrzynie) posiadające wskazaną w danym wypadku przydatność obywatelską — wraz ze sprzętem pomocniczym,

c) zastępy (grupy) wędrowniczek i starszych harcerek, ewentualnie dziewcząt młodszych, posiadających wymaganą w danym wypadku przydatność obywatelską — wraz ze sprzętem pomocniczym,

d) grupy dziewcząt młodszych i zuchów do prac nie wymagających specjalnego przygotowania — z przyborami wymienionymi w zarządzeniu.

8. Każda instruktorka, wędrowniczka i starsza harcerka, wyjeżdżająca ze stałego miejsca zamieszkania, winna na wypadek Pogotowia zawiadomić swą bezpośrednią przełożoną harc. o wyjeździe,czasie nieobecności, adresie w miejscowości, do której się udaje. Instruktorki, pełniące funkcje, powinny na czas swojej nieobecności wyznaczyć zastępczynie, podając ich nazwisko i adres do wiadomości bezpośredniej przełożonej harc.

9. W razie Pogotowia zarządzonego na terenie bytności harcerki po za jej stałym miejscem służby i w razie niemożności natychmiastowego powrotu na miejsce, obowiązuje zgłoszenie się do miejscowej hufcowej (komendantki środowiska) i pełnienie przydzielonej sobie służby.

10. O ile zakres zajęć przekracza ramy organizacyjne harcerskie, kontakt z odpowiednimi czynnikami (organizacje społeczne, starostwo, komenda p. w., policja i t. p.) utrzymuje: na terenie Chorągwi — komendantka lub instruktorka, wyznaczona przez Komendantkę; na terenie hufca (środowiska) — hufcowa (komendantka środowiska).

1.17.3.1.2. Załącznik nr 2. Wytyczne pracy powiatowych komendantek Przysposobienia Wojskowego Kobiet

źródło:
Załącznik nr 2. Wytyczne pracy powiatowych komendantek Przysposobienia Wojskowego Kobiet do rozkazu Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 10 I 1939 r., Instrukcja o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowiu harcerek, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1939 r., s. 7–8, dostęp zbiory własne

Zarządzenie P.U.W.F. i P.W. poz. 52 p. w. kob. z dn. 25. XI. 1938.

Wytyczne pracy powiatowych komendantek P.W. Kobiet.

W związku z reorganizacją pracy p. w. k. polecam Komendantce Naczelnej Organizacji P. W. K. niezwłoczne ustanowienie powiatowych (grodzkich) komend P. W. K. według podziału terytorialnego p. w.

Powiatowe komendantki P. W. K. będą organami pracy:

a) dla władz wojskowych w zakresie prac, związanych z wykonaniem w stosunku do kobiet Ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym — w sposób określony każdorazowymi rozkazami M.S.Wojsk (P.U.W.F. i P.W.),

b) dla władz w.f. i p.w. w zakresie w.f. i p.d.o.k. kobiet według poniższych wytycznych:

1) Zakres działania Powiatowych Komendantek P.W.K. z ramienia Okręgowych Zarządów W.F. i P.W. obejmie:

a) w Powiatowych Komendach P.W. — **koordynowanie całokształtu pracy w f. i p. d. o. k. oraz załatwianie wszelkich spraw, związanych z w.f. i p.d.o.k. kobiet na terenie danego powiatu,** a w szczególności: utrzymanie kontaktu ze wszystkimi stowarzyszeniami, prowadzenie rejestracji zespołów kobiecych, koordynacja akcji w.f. i p.d.o.k. kobiet na wsi, kierowanie pracą instruktorek powiatowych w.f.k., kontrola pracy w.f. i p.d.o.k.,

b) w powiatowych komendach w.f. i p.w. — reprezentowanie pracy kobiecej i załatwianie spraw z nią związanych.

2) Powiatowe Komendantki P. W. K. mianuje Komendantka Naczelna po uzgodnieniu kandydatek z P.U.W.F. i P.W.

3) Zamianowane powiatowe Komendantki P.W.K. kontraktują Kierownicy Okręgowych urzędów W.F. i P.W. w charakterze zastępców powiatowych Komendantów P.W. do spraw wyszczególnionych w punkcie 1.

4) W zakresie pracy P.W.K. Powiatowe Komendantki podlegają bezpośrednio właściwym Okręgowym Komendantkom P.W.K. Pracę ich reguluje instrukcja Komendy Naczelnej, zatwierdzona przez P.U.W.F. i P.W.

W zakresie podanym w punkcie 1 niniejszych wytycznych — Powiatowe Komendantki P.W.K. podlegają Okręgowym Urzędom W.F. i P.W. przez Powiatowych Komendantów P.W., którzy nadzorują ich pracę w dziale organizacyjnym na podstawie planów pracy, zatwierdzonych przez Okręgowe Urzędy W.F. i P.W.

5) Powiatowe Komendantki P.W.K. otrzymują od Powiatowych Komendantów P.W. następujące pomoce:

a) lokal na urzędowanie Komendy P.W.K.,

b) ułatwienie w korzystaniu ze środków lokomocji Komend P.W. i pokrycie kosztów przejazdów.

c) ułatwienie korzystania ze sprzętu wyszkoleniowego, biblioteki, sal, boisk itd.

6) Obowiązki powiatowych instruktorek w.f.k., ustanowione zarządzeniem P.U.W.F. i P.W. L.200/kob. z 9 marca 1936 r. w dziale organizacyjnym i inspekcyjnym, wchodzą w zakres pracy Pow. Komendantki P.W.K.

W dużych jednak i zasobnych finansowo ośrodkach tam, gdzie środki budżetowe W.F. i P.W. na to pozwalają, należy dążyć do utrzymania nadal instruktorek w.f.k., jako fachowego aparatu kobiecego do prac w.f., szczególnie w dziale wyszkoleniowym, który jest tak obszerny, że nie jest możliwe przyjęcie go przez Powiatową Komendantkę P.W.K. bez sił pomocniczych.

Instrukcja Komendy Naczelnej Organizacji P.W.K. o Powiatowych Komendantkach P.W.K. L. 5875/38 z dn. 14. X. 38 r. została zatwierdzona zarządzeniem P.U.W.F. i P.W. Nr 255-2/kob. z dnia 15. X. ub. r.

1.18. XVII Zjazd Walny ZHP, 1939 r.

1.18.1. Rezolucja XVII Zjazdu Walnego ZHP dotycząca sytuacji społeczno-politycznej

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.9 z dnia 22 V 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1939 r., s. 104, dostęp zbiory własne

XVII Zjazd Walny Z. H. P.
1. Rezolucja.
XVII Zjazd Walny Z. H. P. obradujący w dniach 20 i 21 maja 1939 r. w Lublinie powziął następującą rezolucję:

„Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego, obradujący w chwili, kiedy Naród Polski wobec usiłowanego ataku na jego prawa i żywotne interesy, dał światu całemu przykład jedności, umiłowania honoru oraz zdecydowanej woli do najwyższych poświęceń, oświadcza, że z górą 300-tysięczna rzesza Harcerek i Harcerzy w kraju i po za granicami, wierna wielkiej tradycji poprzednich pokoleń harcerskich, które umiały sięgnąć po zaszczytne miano żołnierzy niepodległości, jest gotowa spełnić wszystkie rozkazy Naczelnego Wodza w walce o wielkość Polski i sławę Narodu.

Równocześnie wzywa wszystkich Harcerzy i Harcerki, aby w nadciągających dniach wielkiej burzy dziejowej, zdobyli się na najwyższy wysiłek i stanęli w pierwszym szeregu Polski walczącej i triumfującej. Każdy posterunek, zajęty przez harcerkę, czy harcerza w pokoju lub wojnie, winien być placówką przykładowej obywatelskiej odpowiedzialności i poświęcenia oraz żołnierskiego męstwa.

Wraz z całym Narodem Harcerstwo Polskie oczekuje w spokoju dalszego biegu wydarzeń. Jeśliby przeznaczenie dziejowe postawiło nas wobec wojny, staniemy do walki razem z naszą zwycięską Armią, która z niezawodną pewnością powiększy sławę imienia i honoru polskiego".

1.18.2. Uchwała XVII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie chrześcijańskiego charakteru organizacji

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.9 z dnia 22 V 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1939 r., s. 104, dostęp zbiory własne

2. Uchwały.

„XVII Zjazd Walny Z. H. P. w Lublinie, powołując się na wyraźne brzmienie art. 5 Statutu Z. H. P., w myśl którego wychowanie młodzieży harcerskiej opiera się na zasadzie etyki chrześcijańskiej, poleca Władzom Z. H. P., by jak dotychczas, tak i na przyszłość przestrzegały jak najściślej, jeśli chodzi o uczestników i członków Związku, chrześcijańskiego charakteru organizacji.

Rownocześnie Zjazd Walny Z. H. P. przekazuje odnośne materiały z Komisyj do Naczelnej Rady Harcerskiej i poleca jej opracowanie zasad, na których mogłaby się oprzeć ewentualnie odrębna organizacja skautingu żydowskiego lub innych wyznań niechrześcijańskich."

1.18.3. Przygotowanie do wojny Organizacji Harcerzy

1.18.3.1. List Okólny Głównej Kwatery Harcerzy w sprawie pogłębienia pracy harcerskiej o charakterze wojskowym

źródło:
List Okólny Głównej Kwatery Harcerzy L. 38 z dnia 16 VI 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1939 r., s. 137–138, dostęp zbiory własne

List Okólny Głównej Kwatery Harcerzy L. 38 z dnia 16 czerwca 1939 r.

W celu pogłębienia pracy harcerskiej o charakterze wojskowym wszystkich specjalności Druhowie Hufcowi mogą nawiązać bezpośredni kontakt z miejscowymi jednostkami Federacji P. Z. O. O. i Związku Oficerów Rezerwy. Związki powyższe na prośbę Głównej Kwatery Harcerzy wyraziły gotowość przyjścia z pomocą harcerskim jednostkom orgnizacyjnym w sprawie pomocy instruktorskiej swych członków i wydały odpowiednie polecenia do swych członków, które poniżej podaję do wiadomości:

Warszawa, dnia 1 czerwca 1939 r.

Komenda Główna F. P. Z. O. O. i Z. R.
Warszawa, ul. Wiejska 19
L. dz. 1223/wyszk.39

Drużyny harcerskie rozsiane w terenie odczuwają dotkliwie brak instruktorów fachowców potrzebnych do przeprowadzenia ćwiczeń o charakterze wojskowym. W związku z tym Główna Kwatera Harcerzy zwróciła się do Komendy Głównej Federacji P. Z. O. O. i Z. R. pismem L. Dz. 1654 z dnia 26. V. B. r. z prośbą o współpracę na tym odcinku. Doceniając potrzeby młodzieży zwracam się z gorącym apelem do Komendantów Okręgowych F. P. Z. O. O. i Z. R. aby polecili w swoich zarządzeniach do terenu jaknajszerszą pomoc ze strony komendantów hufcom harcerskim.

Komendanci powiatowi F. P. Z. O. O. i Z. R. i Komendanci Kół związków rez. W wypadku zwracania się o pomoc fachową lub koleżeńską poradę komendantów hufców harcerskich, winni im okazać jak najdalej idącą pomoc instruktorską, wykorzystując istniejące koła Z. O. R., O. Z. P. R. i Z. R. w terenie.

Oczekuję, że odpowiednie serdeczne ustosunkowanie się do wysiłków młodzieży harcerskiej na polu wojskowym spotka się z całkowitym zrozumieniem ze strony czynnika komendanckiego i poszczególnych członków kół rezerwy.

Komendant Główny
(–) Jarnuszkiewicz
gen. bryg.

1.18.3.2. Komunikat Związku Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie współpracy Związku Oficerów Rezerwy i ZHP

źródło:
Komunikat 5/39 Związku Oficerów Rezerwy RP 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1939 r., s. 138, dostęp zbiory własne

Związek Oficerów Rezerwy R. P.
Zarząd Główny

Komunikat Nr 5/39

Do głównych zadań Związku Oficerów Rezerwy, oprócz własnej pracy wyszkoleniowej, należy praca wyszkoleniowa i wychowawcza w organizacjach p. w. i w. f.

Wśród tych organizacyj, z którymi współpraca nasza musi być jaknajbardziej ścisła, należy w pierwszym rzędzie Związek Harcerstwa Polskiego – Organizacja Wyższej Użyteczności, która przejęła obok innych organizacyj wychowanie młodego pokolenia. Główna Kwatera Harcerzy zwróciła się do nas o zacieśnienie współpracy i pomoc w związku z obecną sytuacją polityczną. Trzeba zatym ażeby Zwiazek Oficerów Rezerwy grupujący w swoim gronie oficerów i podchorążych rezerwy, a zatym komendantów, zajął się w sposób najbardziej wydajny pracą w harcerstwie i w ten sposób przyczynił się do przelania na młode pokolenie wielkiej tradycji służby rycerskiej dla Państwa, służby będącej ideą przewodnią pracy Związku Oficerów Rezerwy. Należy przeto we wszystkich ośrodkach nawiązać kontakt z odpowiednimi władzami Związku Harcerstwa Polskiego. W wypadku zaś zwracania się hufcowych harcerzy o pomoc fachową lub koleżeńską poradę, należy im okazać najdalej idącą pomoc. Oficerów i podchorążych rezerwy, młodszych roczników, posiadających odpowiednie przygotowanie fachowe, należy kierować do prac instruktorskich i wojskowych. Szczególną uwagę zwrócić należy na tych oficerów i podchorążch, którzy pracowali już uprzednio w Harcerstwie i posiadają pewne w tym kierunku tradycje i przygotowanie.

Specjalną uwagę zwrócić należy na Koła Przyjaciół Harcerstwa, w których wszyscy oficerowie i podchorążowie (a więc i starsze roczniki) znaleźć mogą właściwe sobie do wykonania zadanie. Przywiązujemy dużą wagę do ścisłego i należytego wykonania niniejszego polecenia, gdyż stoimy na stanowisku, że nawiązany z Harcerstwem Polskim kontakt musi być jaknajbardziej serdeczny i ciepły, ażeby w ten sposób mógł Związek Oficerów Rezerwy wypełnić także i na tym odcinku swoje obowiązki, a to szczególnie pod kątem widzenia wychowania młodego pokolenia polskiego, będącego podstawą przyszłości Najjaśniejszej Rzeczypospolitej.

Sekretarz Generalny
(–) M. Berger por. Rez.

Prezes
(–) dr R. Górecki gen. bryg.

Czuwaj!

Naczelnik Harcerzy
(–) Zbigniew Trylski

Rozdział II
Statuty ZHP oraz dokumenty z nimi związane

2.1. Statut ZHP, 1920 r.

2.1.1. Ustalenie dotyczące Statutu ZHP, IV Zjazd Rady Naczelnej 1920 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc. rok III nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", 1–2, 1920 r., s. 18, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

IV Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej odbył się w Warszawie w dniach 3–5 stycznia 1920 r. Uchwały zawiera okólnik Naczelnictwa w Dziale Urzędowym niniejszego numeru.

Zjazd ten doprowadził do ustalenia statutu Z. H. P. Na ostateczne ukształtowanie się statutu wpłynął gen. Haller, któremu Naczelnictwo przed Zjazdem przedstawiło swój projekt statutu (zobacz w numerze 6–9 „Harcmistrza" w artykule „Zasady Organizacji Związku Harcerstwa Polskiego"). Generał zauważył, że należy Drużyny, Koła Przyjaciół i koła Starszych Harcerzy złączyć silnie w jedną organizację – i opracował własny projekt takiego Związku. W ten sposób powstała podstawa odnosnych obrad N. R. H., która poczyniła w projekcie tylko nieznaczne zmiany.

Członkowie Związku dzielą się na następujące kategorje: 1) instruktorzy (pełnoletni, wypróbowani t. zn. Odpowiadający pewnym wymaganiom; 2) starsi harcerze; 3) członkowie współdziałający; 4) honorowi; 5) młodzież – jako uczniowie czy wychowankowie Towarzystwa Z. H. P.

Walny Zjazd jest najwyższą władzą prawodawczą Z. H. P., wybiera Naczelną Radę z 24 osób (z całej Polski). W Zjeździe biorą udział instruktorzy viritim (jeżeli ilość ich wzrośnie – będą brali udział w Zjeździe przez delegatów).

Przyjaciele H. i Starsi Harcerze uczestniczą w Zjeździe Walnym przez delegatów po 1 na 50 członków Koła Przyj. czy St. Harcerzy (Harcerek). Naczelna Rada nadaje właściwy kierunek pracy uchwala regulaminy, wybiera Naczelnictwo z 9 osób jako swój najwyższy organ wykonawczy.

Pomiędzy drużynami a Naczelnictwem przewiduje się tylko jeden stopień pośredni: oddział (chorągiew). Na razie oddziałami staną się dotychczasowe dzielnice (Wielkopolska, b. Kongresówka, Małopolska), ale już w najbliższym czasie przewidywane

jest utworzenie osobnich oddziałów lwowskiego i krakowskiego oraz wydzielenie kilku oddziałów z b. Kongresówki.

Statut i regulaminy Z. H. P. Statut uzyskał w dniu 4.II aprobatę Komisji do Spraw Harcerstwa w Min. Wyzn. Rel. i Oświecenia Publ. i w najbliższych dniach będzie wniesiony do Min. Spraw Wewn.

Do 15 lutego oczekuje Naczelnictwo Z. H. P. uwag Naczelnictw Chorągwi w sprawie regulaminu. Pod koniec lutego Naczelnictwo spodziewa się statut i regulamin oddać do druku.

2.1.2. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez IV Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniach 3–5 I 1920 r. oraz I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920– –2 I 1921 r., zaakceptowanego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w dniu 19 III 1920 r. oraz w dniu 2 VIII 1920 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych, za zgodą Ministra Spraw Wojskowych

źródło:
Okólniki i rozkazy Naczelnictwa ZHP, zbiór L.4, (red.) S. Sedlaczek, 1920 r., dostęp MH w Warszawie

Statut Związku Harcerstwa Polskiego

I. Nazwa i siedziba.

§1. Stowarzyszenie nosi nazwę „Związek Harcerstwa Polskiego" (Z.H.P.), działa na całym obszarze Rzeczypospolitej z zachowaniem miejscowych przepisów o stowarzyszeniach i ma siedzibę główną w Warszawie.

II. Cel.

§2. Z.H.P. ma na celu:

1) współdziałanie z rodziną i szkołą w wychowaniu młodzieży w kierunku urabiania charakterów, rozwijania dzielności fizycznej, pielęgnowania uczuć narodowych, kształcenia umysłów i zaprawiania do życia społecznego.
2) Dążenie do utrzymania wśród swych członków rozpowszechnienia harcerskiego typu życia i służby obywatelskiej.

III. Środki.

§3. Do osiągnięcia swych celów Z.H.P. zmierza:

1) przez zakładanie:
   a) drużyn harcerskich i drużyn zuchów
   b) kół przyjaciół harcerstwa
   c) kół starszych harcerzy.
2) przez: organizowanie w drużynach i kołach – gier i zabaw, ćwiczeń gimnastycznych, polowych i strzeleckich, wycieczek i kolonji letnich, obozów i kursów, gawęd, wykładów, pogadanek, zebrań towarzyskich, przedstawień, wystaw – zakładanie kas oszczędności, kooperatyw bibljotek, warsztatów, – wydawanie pism i książek. Działalność powyższą rozwija Związek w wypadkach przewidzianych przez prawo na zasadzie koncesji

uzyskanych od właściwych władz i odrębnych statutów we właściwej drodze zatwierdzonych.

IV. Członkowie.

§4. Członkowie Z.H.P. dzielą się na:
a) czynnych
b) współdziałających
c) starszych harcerzy
d) honorowych
e) młodzież harcerską.

§5. Członkiem czynnym zostać może każda osoba pełnoletnia narodowości polskiej, odpowiadająca wyszczególnionym w regulaminie warunkom, zgodnym z zasadami niniejszego statutu i przyjęta przez Wydział Wykonawczy (Naczelnictwo Z.H.P.).

§6. Obowiązki członka czynnego są następujące: 1) udział w czynnej pracy harcerskiej, 2) zachowywanie prawa harcerskiego, 3) opłacanie rocznej składki w wysokości marek 12 (dwanaście) w ratach kwartalnych.

§7. Członkiem współdziałającym może zostać: 1) każda pełnoletnia osoba narodowości polskiej, współdziałająca w pracy harcerskiej, przyjęta przez Zarząd – względnie przez upoważniony do tego organ – i opłacająca zdeklarowaną przez siebie składkę, nie mniejszą niż 12 mk. rocznie; 2) popierające harcerstwo osoby prawne, w osobach swych prawnych przedstawicieli, jak stowarzyszenia pedagogiczne, gimnastyczne, sportowe, strzeleckie i t. p., przyjęte przez Zarząd – względnie upoważnione do tego organa – i opłacające przez siebie zadeklarowaną składkę nie mniejszą niż mk. 100 (sto) rocznie.

§8. Członków honorowych mianuje Walne Zebranie na wniosek Zarządu.

§9. Starszymi harcerzami zostają byli wychowańcy drużyn harcerskich lub inne osoby pełnoletnie, przyjęte przez Wydział Wykonawczy – względnie upoważnione do tego organa – na podstawie osobnego regulaminu.

§10. Wszyscy członkowie mają prawo korzystania z wszelkich instytucji Z.H.P. – i udział we wszelkich przejawach życia harcerskiego z zachowaniem odnośnych regulaminów.

§11. Członkowie czynni i honorowi mają czynne i bierne prawo wyborcze do wszystkich władz towarzystwa.

§12. Członkowie współdziałający i starsi harcerze:
1) tworzą na podstawie szczegółowych regulaminów oddzielne koła
a) przyjaciół harcerstwa,
b) starszych harcerzy,
2) mają bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Z.H.P. – a do sprawowania czynnego wybierają jednego delegata na 50 (pięćdziesięciu) członków danego koła.
Uwaga: Należącym do Z.H.P. osobom prawnym przysługuje prawo wysyłania jednego delegata na Zjazd bez względu na ilość członków.

§13. Młodzież harcerska przyjmowana jest do drużyn Z.H.P. za zezwoleniem rodziców lub opiekunów, ma prawo korzystania ze wszelkich urządzeń Z.H.P., niema jednak ani czynnego ani biernego prawa wyborczego.
Uwaga: Młodzież szkolna prócz zezwolenia rodziców mieć musi także zezwolenie władz szkolnych. Może ona należeć tylko do kategorji „młodzieży harcerskiej" (§4, lit. e).

§14. Wydział Wykonawczy – względnie upoważnione przezeń Zarządy Oddziałów – mogą usuwać z organizacji członków, którzy:

1) popełnili czyn niehonorowy,
2) nie stosują się do ustaw i regulaminów,
3) zalegają ze składką więcej niż rok.

Uwaga: W wypadku zastosowania punktu 1 usuwanemu przysługuje prawo odwołania się do Sądu Harcerskiego (paragraf 25).

V. Władze towarzystwa.

§15. Władzami Z.H.P. są:
a) Walne Zebranie (Zjazd Walny),
b) Zarząd Z.H.P. (Naczelna Rada Harcerska),
c) Wdział Wykonawczy (Naczelnictwo Z.H.P.),
d) Komisja Rewizyjna,
e) Sąd Harcerski.

§16. Walne Zebranie (Zjazd Walny): 1) wybiera Zarząd Z.H.P. 2) wybiera komisję Rewizyjną, 3) przyjmuje sprawozdania Zarządu i Komisji Rewizyjnej, 4) udziela Zarządowi absolutorjum, 5) zatwierdza budżet, 6) decyduje o kupnie, sprzedaży i obciążeniu ruchomości i nieruchomości i przyjmuje darowizny i legaty i rozstrzyga o wszystkich sprawach, które nie są przekazywane regulaminami władzom wykonawczym, 7) decyduje o zmianach statutu i likwidacji Z.H.P.

§17. W Zjeździe biorą udział: 1) członkowie czynni, honorowi i delegaci kół starszych harcerzy i przyjaciół harcerstwa – o ile nie zalegają ze składkami dłużej niż jeden kwartał; 2) z urzędu – wszyscy członkowie Naczelnej Rady i Naczelnictwa oraz przewodniczący oddziałów.

§18. Gdy liczba członków czynnych przekroczy 300 biorą udział w Zjeździe delegaci członków czynnych w ilości jednego na pięciu. Gdy liczba członków współdziałających i starszych harcerzy przekroczy 5000, koła wysyłać będą na Zjazd 1 delegata na 100 członków. Jednego delegata wysyłają też koła, liczące mniej niż 100 ale więcej niż 50 członków.

§19. Zwyczajne Walne zebranie odbywa się co roku, zwołuje je Zarząd. Nadzwyczajne Walne Zebranie zwołuje Zarząd z własnej inicjatywy, na żądanie Komisji Rewizyjnej, lub na żądanie piśmienne 50 członków czynnych.

§20. Walne Zebranie jest prawomocne w obecności połowy uprawnionych do wzięcia w niem udziału. W razie niedojścia do skutku zebrania w pierwszym terminie – zebranie zwołane z tym samym porządkiem dziennym w drugim terminie jest prawomocne bez względu na liczbę obecnych.

Uwaga. Drugi termin może być o godzinę później od pierwszego.

Walne zebranie zwołuje Wydział Wykonawczy przez zawiadomienie o niem zarządów oddziałów przynajmniej na jeden miesiąc przed terminem zebrania, z podaniem porządku dziennego obrad oraz przez ogłoszenie przynajmniej w jednem piśmie codziennem wychodzącem w Warszawie i po jednem z wychodzących we Lwowie, Krakowie i Poznaniu. Wydział Wykonawczy jest obowiązany zwołać Walne Zebranie naskutek żądania: 1) (8) ośmiu członków Zarządu (Rady Naczelnej) 2) 50 (pięćdziesięciu) członków czynnych. Żądanie zwołania Walnego Zebrania ma być przedłożone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego. Wydział Wykonawczy ma prawo ten porządek uzupełnić.

§21. Zarząd (Naczelna Rada Harcerska)
1) kieruje pracą towarzystwa,
2) uchwala regulaminy i przepisy obowiązujące całość Z.H.P.
3) decyduje o przyjmowaniu i usuwaniu członków,

4) administruje majątkiem Z.H.P., dozoruje gospodarkę poszczególnych oddziałów i kół,
5) wybiera ze swego grona głosowaniem kartkami Wydział Wykonawczy, złożony z przewodniczącego, dwóch jego zastępców, sekretarza, skarbnika i czterech członków, dla prowadzenia spraw bieżących w zakresie ustaw, regulaminów, uchwał Walnego Zgromadzenia i postanowień Zarządu.

§22. 1) (Naczelna Rada Harcerska) składa się z 24 członków, wybieranych na trzy lata przez Zjazd Walny, w tem najmniej 15 członków czynnych.

Trzecia część Zarządu co roku ustępuje kolejno, w terminie zwyczajnego Walnego Zebrania, w pierwszych dwóch latach przez losowanie, a w następnych według starszeństwa wyboru. W razie ustąpienia któregoś z członków Zarząd uzupełnia się przez kooptację. Przybrani członkowie pełnią funkcje do najbliższego Walnego Zebrania,

2) zwyczajne zebranie Zarządu odbywa się raz na trzy miesiące; zwołuje je przewodniczący Z.H.P. lub jego zastępca. Zebranie jest prawomocne przy udziale połowy członków Zarządu. Prezydjum stanowią te same osoby, które stanowią Wydział Wykonawczy,
3) protokół, akta prawne w imieniu Z.H.P. i korespondencję zewnętrzną podpisują: przewodniczący lub jego zastępca i sekretarz; korespondencję przekazową podpisuje skarbnik lub jego zastępca przez Zarząd do tego upoważniony; korespondencję wewnętrzną Związku może podpisywać w imieniu Zarządu i Wydziału Wykonawczego każdy członek Zarządu uchwałą Zarządu do tego upoważniony.

§23. Wydział Wykonawczy (Naczelnictwo Z.H.P.):
1) decyduje o przyjmowaniu lub usuwaniu członków.
2) decyduje o przyjmowaniu lub usuwaniu drużyn, kół przyjaciół i starszych harcerzy,
3) opracowuje regulaminy i przepisy mające być podstawą obrad Zarządu oraz wydaje zarządzenia i instrukcje na podstawie uchwał Zarządu,
4) czuwa nad przestrzeganiem przez członków Związku statutu, regulaminów i zarządzeń kompetentnych władz Z.H.P.
5) reprezentuje Związek nazewnątrz,
6) sporządza sprawozdania z działalności Związku.

Zebrania zwyczajne Wydziału Wykonawczego obywają się raz na miesiąc. Zwołuje je przewodniczący lub jego zastępca. Zebranie jest prawomocne w obecności 5 członków wydziału, o ile w tej liczbie jest obecny przewodniczący lub jego zastępca.

§24. Komisja Rewizyjna składa się z 5 osób, wybieranych przez Zjazd Walny na rok jeden, – sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Zarządu, prowadzoną zgodnie z przyjętemi zwyczajami, sprawdzając książki kasowe przynajmniej raz do roku, składa sprawozdanie na Zjeździe Walnym.

§25. Sąd Harcerski powołany jest przez Zarząd w liczbie trzech osób z pośród członków Z.H.P. dla rozpatrywania: 1) apelacji członków usuniętych pod zarzutem czynu niehonorowego, 2) wszelkich zatargów między członkami Z.H.P., oraz członkami, a władzami Z.H.P. niedających się rozstrzygnąć w kołach i oddziałach.

Orzeczenie sądu podlega zatwierdzeniu Zarządu.

VI. Oddziały Z.H.P.

§26. Oddziały Z.H.P. mogą być tworzone za zgodą Wydziału Wykonawczego tam, gdzie przebywa przynajmniej 10 członków czynnych i współdziałających.

§27. Zarząd Oddziału wybierany jest na Zebraniu ogólnem oddziału, w którem biorą udział członkowie i delegaci, uprawnieni do wzięcia udziału w Walnem Zebraniu Z.H.P. (bez ograniczenia wskazanego w parag. 18 przy wzroście liczby członków).

§28. Oddziały działają w ramach niniejszego statutu na pewnem określonem terytorjum oraz podlegają przepisom miejscowym o stowarzyszeniach. Prawa i obowiązki oddziału określa regulamin przyjęty przez Zarząd Z.H.P.

VII. Fundusze Z.H.P.

§29. Fundusze Z.H.P. powstają:
a) ze składek członków,
b) z opłat pobieranych od młodzieży harcerskiej w wysokości dwóch marek rocznie,
c) z zasiłków społecznych i rządowych,
d) z przedsiębiorstw i wydawnictw,
e) z dochodów z majątków Towarzystwa,
f) z ofiar, darowizn, zapisów i t. p.

VIII. Strój, oznaki, pieczęć.

§30. Członkom przysługuje prawo noszenia stroju i oznak określonych regulaminem i zatwierdzonych przez ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Uwaga. Noszenie stroju i oznak harcerskich w drużynach szkolnych zależy od zgody władzy szkolnej.

§31. Naczelnictwu i upoważnionym przez niego organom zastrzega się prawo używania pieczęci z krzyżem harcerskim. Napis na pieczęci głównej Z.H.P. „Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego".

Napisy na pieczęciach organów upoważnionych przez Naczelnictwo:
1) „Związek Harcerstwa Polskiego – Zarząd Oddziału w.....".
2) Komenda Chorągwi Związku Harcerstwa Polskiego" np. Chorągwi Pomorskiej, Wielkopolskiej, Mazowieckiej, Stołecznej.
3) „Komenda Drużyn harcerskich w ....."
4) „Zarząd Koła Przyjaciół ....."
5) „..... Drużyna Harcerska M. im. ....."
np.: XX Warszawska Drużyna Harcerska im. Andrzeja Małkowskiego.

IX. Zmiana statutu i rozwiązanie Z.H.P.

§32. Do zmiany statutu wymagana jest zgoda 2/3 obecnych na Walnem Zebraniu.

§33. Rozwiązanie Z.H.P. wymaga zgody ¾ obecnych. W razie rozwiązania o przekazaniu majątku decyduje ostatnie Walne Zebranie, w razie niemożności odbycia go – Zarząd.

X. Osoba prawna.

§34. Z.H.P. jest osobą prawną i posiada wszelkie z tego tytułu płynące prawa ogólne.

XI. Stosunek do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i do Ministerstwa Spraw Wojskowych.

§35. W zakresie wychowawczym Z.H.P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń Ministerstwa W.R. i O.P., w zakresie ćwiczeń polowych i strzeleckich Z.H.P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń M.S. Wojsk. Ministerstwa te, każde w swoim zakresie, sprawują nad Towarzystwem nadzór i kontrolę.

Delegaci ministerstw biorą udział w Walnych Zebraniach, posiedzeniach Zarządu i władz wykonawczych. Delegaci ci mają prawo uczestniczyć we wszystkich przejawach działalności Z.H.P., mają prawo veta i odwołania się do Ministrów.

Zarząd składa Ministerstwom roczne sprawozdania z działalności Z.H.P.

Młodzież szkolna, należąca do drużyn Harcerskich podlega swojej władzy szkolnej także w zakresie pracy harcerskiej, przy zastosowaniu osobnych instrukcji, wydawanych przez Ministerstwo W.R i O.P. w porozumieniu ze Związkiem Harcerstwa Polskiego.

XII. Założyciele, zarząd tymczasowy.

§36. Osoby podpisujące niniejszy statut stanowią grono założycieli Związku, posiadają wszelkie prawa członków czynnych aż do pierwszego Walnego Zjazdu. Założyciele wybierają z pośród siebie tymczasowy Wydział Wykonawczy (Naczelnictwo Z.H.P.), który złoży swe mandaty na pierwszym Walnym Zjeździe.

Pierwszy Zjazd Walny odbędzie się najpóźniej w rok jeden po zalegalizowaniu niniejszego statutu.

Podpisali: ks. Jan Mauersberger, Marja Wcalewska, Piotr Olewiński, Stanisław Sedlaczek, Jan Grabowski, Tadeusz Strumiłło, Karol Woyzbun, Joanna Herse, Jadwiga Falkowska

Na powyższy statut zgadzam się.
19.III.1920 r.
(–) T. Łopuszański
Minister W.R. i O.P.

Na zasadzie postanowienia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 2 sierpnia 1920 r. Nr. B.S. 1810 wciągnięto do rejestru stowarzyszeń i związków stowarzyszenie pod nazwą „Związek Harcerstwa Polskiego".

Warszawa, dnia 2 sierpnia 1920 r.
Minister Spraw Wewnętrznych
(–) w.z. Dunikowski

(pieczęć)

Ministerstwo Spraw Wojskowych wyraziło zgodę na powyższy statut.

2.1.3. Uchwała I Zjazdu Walnego ZHP 1920 r. w sprawie zmian w Statucie

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 47, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

Statut Z.H.P.
A. Zmiany w statucie

§ 2 p. 1 zamiast „współdziałanie z rodziną i szkołą..." ma być „wychowanie..", a w końcu dodać „w czem współdziała z rodziną i szkoła".

§ 3 p. 2 po słowach „obozów i kursów", dodać „zlotów".

§ 4 p. d skreślono.

§ 6 p. 3 zamiast „marek 12 (dwanaście) w ratach kwartalnych", ma być „określonej przez Zjazd".

§ 7 p. 1 zamiast słów „nie mniejszą niż 12 m. rocznie", ma być „nie mniejszą niż oznacza dla członków czynnych".

§ 8 został skreślony.

§ 11 skreślono „i honorowi".

§ 16 ma brzmieć: „Walne Zebranie (Zjazd Walny) wybiera: 1) Przewodniczącego Z.H.P., 2) Zarząd Z.H.P., 3) Komisję Rewizyjną, 4) Sąd Harcerski, 5) przyjmuje sprawozdania Zarządu i Komisji Rewizyjnej, 6) udziela Zarządowi absolutorjum, 7) zatwierdza budżet, 8) decyduje o kupnie, sprzedaży i obciążeniu ruchomości i nieruchomości i przyjmuje darowizny i legaty, 9) decyduje o zmianach statutu i likwidacji Z.H.P., 10) rozstrzyga o wszystkich sprawach, które nie są przekazane regulaminami władzom wykonawczym.

§ 17 punkt 1 wykreślono „honorowi", punkt 2 zamiast „z urzędu wszyscy członkowie N.R. i Nacz., oraz przewodniczący oddziałów", brzmi: „z urzędu wszyscy członkowie N.R. i Nacz., przewodniczący oddziałów, oraz ich zastępcy".

§ 18 po uwzględnieniu poprawki brzmi: „gdy liczba członków czynnych przekroczy 300, biorą udział z Zjeździe delegaci członków czynnych w ilości 1 na 3-ch, gdy przekroczy 500 – jednego na pięciu. Gdy liczba członków współdziałających i star. Harcerzy przekroczy 3000 biorą udział w Zjeździe delegaci w liczbie 1 na 75; gdy przekroczy 5000 – 1 na 100. – Jednego delegata wysyłają też koła liczące mniej niż 100, ale więcej niż 50 członków.

§ 19 drugie zdanie brzmi: „nadzwyczajne Walne Zebranie zwołuje Zarząd na żądanie przynajmniej 8 swych członków „na żądanie Komisji" i t. d. –, a dalej dodano: „żądanie zwołania Walnego Zebrania ma być przedłożone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego. Wydział Wykonawczy ma prawi ten porządek uzupełnić".

§ 20 ustęp 2 (po uwadze) zamiast: „we Lwowie, Krakowie i Poznaniu", ma być: „w miastach, gdzie są zarządy oddziałów". Dalsza część ustępu tego skreślona.

§ 21 punkt 3 został wykreślony.

§ 21 punkt 5 „wybiera ze swego grona głosowaniem kartkami Wydział Wykonawczy, złożony z dwóch zastępców przewodniczącego, skarbnika i czterech członków, dla prowadzenia spraw bieżących w zakresie ustaw regulaminów, uchwał Walnego Zgromadzenia i postanowień Zarządu. Przewodniczący Z.H.P. jest jednocześnie przewodniczącym W.W."

§ 25 po uwzględnieniu poprawki brzmi: „Sąd harcerski wybierany jest przez Zjazd Walny w liczbie 3-ch osób z pośród członków Z.H.P." i t. d. jak dotąd.

§ 13, 30, 31, przekazane N.R.H. celem poczynienia starań w Min. W. R. i O.P. celem usunięcia ograniczeń zawartych w „uwagach" i uporządkowania przepisów dotyczących pieczęci.

B. Zjazd Walny poleca N.R.H. utworzyć Komisję Regulaminową,
która opracuje zmiany regulaminu w myśl dyrektyw Zjazdu.

2.1.4. Uchwała II Zjazdu Walnego ZHP 1921 r. w sprawie Statutu i Regulaminu

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922 r., s. 6–7, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

III. Sprawy Statutu i Regulaminu

1. Zjazd Walny upoważnia Naczelnictwo Z.H.P. do przeprowadzenia ostatecznej stylizacji i redakcji statutu zgodnie z poprawkami uchwalonemi przez Zjazd /poprawki będą specjalnie ogłoszone po ich wystylizowaniu przez N.Z.H.P./ i do poczynienia poprawek których wymagać będą władze o ile te poprawki nie dotyczą zasadniczych podstaw statutu.
2. Zjazd Walny poleca Naczelnictwu skodyfikowanie ustaw regulaminów i przepisów obowiązujących w Z.H.P. Na okres przejściowy do zalegalizowania statutu w nowym brzmieniu N.R.H. winna zapraszać na swe posiedzenia przewodniczących Oddziałów lub osoby przez Z.O. delegowane w ich zastępstwie.
3. Do Regulaminu Zjazdu Walnego: wnioski w sprawie zmiany statutu i regulaminu winny być składane Naczelnictwu nie później jak na 3 miesiące przed terminem Zjazdu Walnego Dorocznego lub równocześnie z żądaniem zwołania Zjazdu Nadzwyczajnego. Nie mogą być traktowane jako nagłe.

2.2. Statut ZHP, 1923 r.

2.2.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 6–7 IV 1923 r., zatwierdzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych w dniu 2 VII 1923 r. za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministra Spraw Wojskowych

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 7, 1923 r., s. 83–87, dostęp zbiory własne

I. NAZWA i SIEDZIBA

§ 1. Stowarzyszenie nosi nazwę „Związek Harcerstwa Polskiego" (Z. H. P.), działa na całym obszarze Rzeczypospolitej z zachowaniem miejscowych przepisów o stowarzyszeniach i ma siedzibę główną w Warszawie.

II. CEL.

§ 2. Z. H. P. ma na celu:

1. wychowanie młodzieży w kierunku urabiania charakterów, rozwijania dzielności fizycznej, pielęgnowania uczuć narodowych, kształcenia umysłów i zaprawiania do życia społecznego, w czem współdziała z rodziną i szkołą.

2. dążenie do utrzymania wśród swych członków i rozpowszechnienia harcerskiego trybu życia i służby obywatelskiej.

III. ŚRODKI.

§ 3. Do osiągnięcia swych celów Z. H. P. zmierza:

1. przez zakładanie:
   a) drużyn harcerskich i drużyn zuchów
   b) kół przyjaciół harcerstwa
   c) kół starszych harcerzy.

2. przez: organizowanie w drużynach i kołach-gier i zabaw, ćwiczeń gimnastycznych, polowych i strzeleckich, wycieczek i kolonij letnich, obozów i kursów, zlotów, gawęd, wykładów, pogadanek zebrań towarzyskich, przedstawień, wystaw-zakładanie kas oszczędności, kooperatyw, bibljotek, warsztatów, wydawanie pism i książek. Działalność powyższą rozwija Związek w wypadkach przewidzianych przez prawo na zasadzie koncesyj uzyskanych od właściwych władz i odrębnych statutów we właściwej drodze zatwierdzonych.

IV. CZŁONKOWIE.

§ 4. Członkowie Z. H. P. dzielą się na:
a) czynnych
b) współdziałających
c) starszych harcerzy
d) młodzież harcerską.

§ 5. Członkiem czynnym zostać może każda osoba pełnoletnia narodowości polskiej, odpowiadająca wyszczególnionym w regulaminie warunkom, zgodnym z zasadami niniejszego statutu i przyjęta przez Naczelnictwo Z. H. P.

§ 6. Obowiązki członka czynnego są następujące: 1) udział w czynnej pracy harcerskiej, 2) zachowywanie prawa harcerskiego, 3) opłacanie do kasy Naczelnictwa rocznej składki w wysokości 12000 mkp.

§ 7. Członkiem współdziałającym może zostać: 1) każda pełnoletnia osoba narodowości polskiej, współdziałająca w pracy harcerskiej, przyjęta przez Naczelnictwo względnie przez upoważnione do tego organa — i opłacająca zadeklarowaną przez siebie składkę, nie mniejszą niż oznaczona dla członków czynnych, 2) popierające harcerstwo osoby prawne, w osobach swych prawnych przedstawicieli, jak stowarzyszenia pedagogiczne, gimnastyczne, sportowe, strzeleckie i t. p., przyjęte przez Naczelnictwo— względnie upoważnione do tego organa—i opłacające przez siebie zadeklarowaną składkę nie mniejszą niż 12000 mkp. rocznie.

Uwaga I. Składki wpłacają członkowie współdziałający do kasy koła, do którego należą. Członkowie nie należący do kół — (np. osoby prawne) wpłacają składki do kasy Zarządu Oddziału lub do kasy Naczelnictwa.

Uwaga II. Do czasu ustalenia waluty polskiej zmiana wysokości składki nie pociąga za sobą ponownej rejestracji Związku.

§ 8. Starszymi harcerzami zostają byli wychowańcy drużyn harcerskich lub inne osoby pełnoletnie, przyjęte przez Naczelnictwo — lub przez upoważnione do tego organa — na podstawie osobnego regulaminu.

§ 9. Wszyscy członkowie mają prawo korzystania z wszelkich instytucyj Z. H. P.—i udziału we wszelkich przejawach życia harcerskiego z zachowaniem odnośnych regulaminów.

§ 10. Członkowie czynni mają czynne i bierne prawo wyborcze do wszystkich władz towarzystwa.

§ 11. Członkowie współdziałający i starsi harcerze:

1) tworzą na podstawie szczegółowych regulaminów oddzielne koła
a) przyjaciół harcerstwa
b) starszych harcerzy;

2) mają bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Z.H.P.—a do sprawowania czynnego prawa wyborczego wybierają delegatów zgodnie z par. 16 niniejszego statutu.

Uwaga: Należącym do Z. H. P. osobom prawnym przysługuje prawo wysyłania jednego delegata na Zjazd bez względu na ilość członków.

§ 12. Młodzież harcerska przyjmowana jest do drużyn Z. H. P. za zezwoleniem rodziców lub opiekunów, ma prawo korzystania ze wszelkich urządzeń Z. H. P., niema jednak ani czynnego ani biernego prawa wyborczego.

Uwaga: Młodzież szkolna prócz zezwolenia rodziców mieć musi także zezwolenie władz szkolnych, może ona należeć tylko do kategorji „młodzieży harcerskiej" (par. 4. lit. d).

§ 13. Naczelnictwo względnie upoważnione przezeń organa mogą usuwać z organizacji członków, którzy:

1) popełnili czyn niehonorowy,
2) nie stosują się do statutu i regulaminów,
3) zalegają ze składką więcej niż rok.

Uwaga: W wypadku zastosowania punktu 1 usuwanemu przysługuje prawo odwołania się do Naczelnego Honorowego Sądu Harcerskiego (paragraf 24).

V. WŁADZE TOWARZYSTWA.

§ 14. Władzami Z. H. P. są:
a) Zjazd Walny
b) Naczelna Rada Harcerska, jako Zarząd Z. H. P.,
c) Naczelnictwo Z. H. P. jako Wydział Wykonawczy,
d) Komisja Rewizyjna,
e) Naczelny Honorowy Sąd Harcerski.

§ 15. Zjazd Walny: 1) wybiera Naczelną Radę Harcerską, 2) wybiera Komisję Rewizyjną, 3) wybiera Naczelny Honorowy Sąd Harcerski, 4) przyjmuje sprawozdania Naczelnej Rady Harcerskiej i Komisji Rewizyjnej, 5) udziela Naczelnej Radzie Harcerskiej absolutorjum, 6) zatwierdza budżet, 7) ustala wysokość opłat na rzecz Związku, decyduje o sprzedaży i obciążeniu nieruchomości, 8) rozstrzyga o wszystkich sprawach, które nie są przekazane statutem i regulaminami przyjętemi przez Zjazd Walny władzom niższym, 9) decyduje o zmianach statutu i likwidacji Z. H. P.

§ 16. W Zjeździe biorą udział: 1) członkowie czynni, 2) delegaci kół starszych harcerzy i przyjaciół harcerstwa—o ile koła nie zalegają ze składkami dłużej niż jeden kwartał, 3) z urzędu— wszyscy członkowie Naczelnej Rady, członkowie czynni Głównych Kwater, komendanci Chorągwi, przewodniczący oddziałów, oraz ich zastępcy lub 2 specjalnie przez Zarząd Oddziału upoważnieni delegaci.

Uwaga: Prawo głosu na Zjeździe Walnym względnie wybierania delegatów mają członkowie pełnoletni, nie zalegający ze składkami dłużej niż jeden kwartał. Koła Starszego Harcerstwa wybierają 1 delegata na 25 członków koła, nie mających praw członków czynnych Z. H. P. (par. 10); koła Przyjaciół Harcerstwa 1 delegata na 50 członków. Koła liczące mniejszą ilość członków, lecz nie mniej niż 10—wysyłają 1 delegata.

§ 17. Gdy liczba członków czynnych przekroczy 300 będą brać udział w Zjeździe delegaci członków czynnych w ilości jednego na trzech. Gdy liczba członków czynnych przekroczy 500, przypadnie 1 delegat na 5 członków czynnych.

§ 18. Rok administracyjny harcerski odpowiada rokowi kalendarzowemu. Zwyczajny Walny Zjazd odbywa się co roku w pierwszej połowie roku kalendarzowego, zwołuje go Naczelna Rada. Nadzwyczajny Walny Zjazd zwołuje Naczelna Rada na żądanie przynajmniej 8 swych członków, na żądanie Komisji Rewizyjnej, lub na żądanie piśmienne 50 członków czynnych. Żądanie zwołania Walnego Zjazdu ma być przedłożone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego. Naczelnictwo ma prawo ten porządek uzupełnić. Naczelna Rada obowiązana jest zwołać nadzwyczajny Zjazd Walny w ciągu dwóch miesięcy od daty wpłynięcia należycie popartego żądania w tej sprawie.

§ 19. Walny Zjazd jest prawomocny w obecności połowy uprawnionych do wzięcia w nim udziału. W razie niedojścia do skutku zebrania w pierwszym terminie, drugi termin może być o godzinę później od pierwszego—zebranie zwołane z tym samym porządkiem dziennym w drugim terminie jest prawomocne bez względu na liczbę obecnych.

Walny Zjazd zwołuje Naczelnictwo przez zawiadomienie o nim Zarządów Oddziałów przynajmniej na jeden miesiąc przed terminem zebrania, z podaniem porządku dziennego obrad, oraz przez ogłoszenie przynajmniej w jednem piśmie codziennem wychodzącem w Warszawie i po jednem z wychodzących w miastach, gdzie są Zarządy Oddziałów.

§ 20. Naczelna Rada Harcerska:

1) kieruje pracą towarzystwa,

2) uchwala przepisy i regulaminy obowiązujące całość Z. H. P.

3) decyduje o kupnie nieruchomości, sprzedaży i obciążeniu ruchomości i przyjmuję darowizny i legaty,

4) decyduje o rozwiązaniu oddziałów,

5) wybiera ze swego grona na jeden rok głosowaniem kartkowem Naczelnictwo Z. H. P., złożone z przewodniczącego Z. H. P., dwóch zastępców przewodniczącego, sekretarza, skarbnika, oraz naczelniczki Głównej Kwatery Żeńskiej i naczelnika Głównej Kwatery Męskiej, oraz 3 członków. Przewodniczący Z. H. P. jest zarazem przewodniczącym Naczelnej Rady i Naczelnictwa.

Uwaga: Rada Naczelna może powołać na naczelników Głównych Kwater członków czynnych Z. H. P. z poza Rady Naczelnej. Wybrani naczelnicy Kwater wchodzą z urzędu do Naczelnej Rady Harcerskiej i do Naczelnictwa.

§ 21. 1) Naczelna Rada Harcerska składa się:

a) z 24 członków wybieranych na trzy lata przez Zjazd Walny, w tem najmniej 15 członków czynnych,

b) z wszystkich przewodniczących oddziałów Z. H. P. z urzędu. W razie niemożności przybycia na posiedzenie przewodniczącego, Zarząd Oddziału może delegować innego swego członka.

Trzecia część członków Naczelnej Rady z wyboru co roku ustępuje kolejno,—w terminie zwyczajnego Walnego Zjazdu, w pierwszych dwóch latach przez losowanie, a w następnych według starszeństwa wyboru. W razie ustąpienia któregoś z członków w czasie trwania kadencji Naczelna Rada uzupełnia się przez kooptację. Przybrani członkowie pełnią funkcję do najbliższego Walnego Zjazdu.

2) Zwyczajne zebrania Naczelnej Rady Harcerskiej odbywają się raz na trzy miesiące; zwołuje je przewodniczący Z. H. P. lub jego zastępca. Zebranie jest prawomocne w pierwszym terminie przy udziale przynajmniej 12 członków Naczelnej Rady. Prezydjum stanowią te same osoby, które stanowią Naczelnictwo.

3) Protokuł, akta prawne w imieniu Z. H. P. i korespondencję zewnętrzną podpisują: przewodniczący lub jego zastępca i sekretarz; korespondencję przekazową podpisuje skarbnik lub jego zastępca przez Naczelną Radę do tego upoważniony; korespondencję wewnętrzną Związku może podpisywać w imieniu Naczelnej Rady i Naczelnictwa każdy członek Rady uchwałą Rady do tego upoważniony.

§ 22. Naczelnictwo Z. H. P. jest stałym kierowniczym i wykonawczym organem Z. H. P., w szczególności:

1) czuwa nad przestrzeganiem przez organizacje harcerskie statutu, uchwał Walnych Zjazdów, regulaminów i zarządzeń kompetentnych władz Z. H. P., przyczem ma prawo zawieszania decyzyj poszczególnych władz i organizacji, niezgodnych z statutem, uchwałami Walnych Zjazdów i regulaminami,

2) reprezentuje Związek nazewnątrz,

3) decyduje o przyjmowaniu i usuwaniu członków czynnych,

4) przyjmuje, rejestruje i rozwiązuje drużyny na wniosek Zarządu Oddziału.

5) opracowuje regulaminy i przepisy na podstawie uchwał Naczelnej Rady, oraz wydaje zarządzenia i instrukcje w zakresie swej kompetencji.

6) administruje majątkami Z. H. P. dozoruje gospodarkę poszczególnych oddziałów i kół.

7) powołuje Główną Kwaterę Żeńską i Główną Kwaterę Męską dla kierowania sprawami drużyn młodzieży harcerskiej. Kwatery są odpowiedzialne przed Naczelnictwem. Organizację Kwater określa regulamin, uchwalony przez Naczelną Radę.

8) sporządza sprawozdania z działalności Związku i przedstawia Naczelnej Radzie.

Zebrania zwyczajne Naczelnictwa odbywają się raz na miesiąc. Zwołuje je przewodniczący lub jego zastępca. Zebranie jest prawomocne w obecności 5 członków, o ile w tej liczbie jest obecny przewodniczący lub jego zastępca.

§ 23. Komisja Rewizyjna składa się z 5 osób, wybieranych przez Zjazd Walny na rok jeden, sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Naczelnej Rady prowadzoną zgodnie z przyjętemi zwyczajami, sprawdzając książki kasowe przynajmniej raz do roku, składa sprawozdanie na Zjeździe Walnym.

§ 24. Naczelny Honorowy Sąd Harcerski wybierany jest przez Zjazd Walny w liczbie pięciu osób z pośród członków Z. H. P. dla rozpatrywania apelacji członków usuniętych pod zarzutem czynu niehonorowego.

Sąd rozpatruje sprawy i wyrokuje w składzie przynajmniej 3 osób. Wyroki Sądu są ostateczne i prawomocne.

VI. ODDZIAŁY i KOŁA PRZYJACIÓŁ Z. H. P.

§ 25. Dla urzeczywistnienia wskazanych w statucie Z. H. P. celów i zadań na pewnem terytorjum, określonem przez Naczelnictwo Z. H. P. i za jego zgodą mogą być organizowane oddziały Z. H. P., jeżeli na tem terytorjum przebywa przynajmniej 100 członków czynnych i współdziałających.

§ 26. Oddziały Z. H. P. korzystają z wewnętrznej autonomji. Organizację, prawa i obowiązki oddziałów określa regulamin przyjęty przez Naczelną Radę Z. H. P.

§ 27. Celem moralnego i materjalnego popierania ruchu harcerskiego, oraz w celu jednania opinji publicznej dla spraw Harcerstwa organizują się koła przyjaciół harcerstwa.

§ 28. Koła przyjaciół Harcerstwa mogą powstawać albo przy poszczególnych drużynach, albo przy hufcach, albo też za zgodą odpowiedniego Oddziału może powstać dla wszystkich drużyn danej miejscowości jedno miejscowe koło P. H. Organizację, prawa i obowiązki kół P. H. określa regulamin uchwalony przez Naczelną Radę Harcerską.

VII. FUNDUSZE Z. H. P.

§ 29. Fundusze Z. H. P. powstają:

a) ze składek członków,

b) z opłat pobieranych od młodzieży harcerskiej w wysokości ustalanej corocznie przez Naczelną Radę,

c) z opłat Zarządów Oddziałów w wysokości 10% od ich stałych dochodów, wnoszonych po zamknięciu bilansu i od niestałych każdorazowo po otrzymaniu danej sumy przez Zarząd Oddziału;

Naczelnictwu przysługuje prawo zrzeczenia się 10% od sum ofiarowanych na cele specjalne;

d) z zasiłków społecznych i rządowych,

e) z przedsiębiorstw i wydawnictw,

f) z dochodów z majątków Towarzystwa,

g) z ofiar, darowizn, zapisów i t. p.

VIII. STRÓJ, OZNAKI, PIECZĘĆ.

§ 30. Członkom przysługuje prawo noszenia stroju i oznak określonych regulaminem.

Uwaga: Noszenie stroju i oznak harcerskich w drużynach szkolnych zależy od zgody władzy szkolnej.

§ 31. Naczelnictwu i upoważnionym przez nie organom zastrzega się prawo używania pieczęci z krzyżem harcerskim. Napis na pieczęci głównej Z. H. P. „Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego".

Napisy na pieczęciach organów upoważnionych przez Naczelnictwo określa osobny regulamin.

IX. ZMIANA STATUTU i ROZWIĄZANIE Z. H .P.

§ 32. Do zmiany statutu wymagana jest zgoda 2/3 obecnych na Walnym Zjeździe.

§ 33. Rozwiązanie Z. H. P. wymaga zgody 3/4 obecnych. W razie rozwiązania o przekazaniu majątku decyduje ostatni Walny Zjazd; w razie niemożności odbycia go—Naczelna Rada Harcerska.

X. OSOBA PRAWNA.

§ 34. Z. H. P. jest osobą prawną i posiada wszelkie z tego tytułu płynące prawa ogólne.

XI. STOSUNEK DO MINISTERSTWA WYZNAŃ RELIGIJNYCH i OŚWIECENIA PUBLICZNEGO i DO MINISTERSTWA SPRAW WOJSKOWYCH.

§ 35. W zakresie wychowawczym Z. H. P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń

Ministerstwa W. R. i O. P., w zakresie ćwiczeń polowych i strzeleckich Z. H. P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń M. S. Wojsk. Ministerstwa te każde w swoim zakresie sprawują nad Towarzystwem nadzór i kontrolę.

Delegaci Ministerstw biorą udział w Walnych Zjazdach, posiedzeniach Naczelnej Rady i władz wykonawczych. Delegaci ci mają prawo uczestniczyć we wszystkich przejawach działalności Z. H. P., mają prawo veta i odwołania się do Ministrów.

Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego jest obowiązane komunikować Ministerstwu W. R. i O. P. projekty przepisów mających obowiązywać w Związku, oraz programy wychowawcze przed ich ogłoszeniem, celem uzgodnienia ich z zamierzeniami tegoż Ministerstwa.

Naczelna Rada składa Ministerstwom roczne sprawozdania z działalności Z. H. P.

Młodzież szkolna, należąca do drużyn harcerskich, podlega swojej władzy szkolnej także w zakresie pracy harcerskiej, przy zastosowaniu osobnych instrukcyj wydawanych przez Ministerstwo W. R. i O. w porozumieniu ze Związkiem Harcerstwa Polskiego.

NACZELNICTWO ZWIĄZKU
HARCERSTWA POLSKIEGO.

(pieczęć)

(—) *Ks. Jan Mauersberger*
za przewodniczącego

(—) *Henryk Glass*
w. z. sekretarza generalnego

Na zasadzie postanowienia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 24 czerwca 1923 roku № B. S. 1186/23 wciągnięto do rejestru stowarzyszeń i związków, № 917 stowarzyszenie pod nazwą „Związek Harcerstwa Polskiego".
Warszawa, dnia 2 lipca 1923 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MIN. SPRAW WEWNĘTRZNYCH.

(pieczęć)

Minister Spraw Wewnętrznych
(—) *Olpiński*
Podsekretarz Stanu.

Statut niniejszy został zatwierdzony za zgodą Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministerstwa Spraw Wojskowych.

2.2.2. Wnioski III Zjazdu Walnego ZHP dotyczące spraw statutowo-regulaminowych, 1923 r.

źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68, dostęp zbiory własne

IV. SPRAWY STATUTOWO—REGULAMINOWE.

Wnioski uchwalone przez Zjazd:

Wobec tego, że

a) Statut Z. H. P. z poprawkami, uchwalonemi przez II Zjazd Walny, umożliwia całkowicie normalną pracę Związku i wszystkich jego ogniw a niczem jej nie krępuje.

b) Należy całą uwagę pracowników harcerskich zwrócić na pogłębienie pracy w drużynach, a całą uwagę kierownictwa organizacji na wyrobienie instruktorów; pozyskanie przyjaciół i wzmocnienie podstaw materjalnych Związku — te tematy zatem winny stanowić przedmiot obrad Walnego Zjazdu.

c) Zmiany i uzupełnienia statutu, jeżeli mają być celowe i poważnie przeprowadzone, wymagają dłuższej pracy wstępnej, przedyskutowania w Oddziałach i Naczelnej Radzie.

d) W roku 1924 całą uwagę będziemy musieli skupić na zlocie ogólnopolskim.

Trzeci Walny Zjazd uchwala:

1. Zdejmuje się z porządku obrad Zjazdu punkty, dotyczące poprawek statutu.

2. Zjazd poleca Naczelnej Radzie wyłonić Komisję Statutową celem rozpatrzenia nadesłanych wniosków w sprawie statutu, zebrania dodatkowego materjału i opracowania statutu w nowem brzmieniu na V (piąty) Zjazd Walny.

3. Zjazd Walny ustala terminy:

1 maja 1924 r. — termin zgłaszania wniosków w sprawie zmiany statutu. W dniu tym wnioski muszą być już w biurze Naczelnictwa. 1 listopada 1924 r. — termin rozesłania projektu poprawionego statutu członkom Rady i Zarządom Oddziałów. 10 stycznia 1925 r. — termin rozpatrzenia projektów przez Naczelną Radę. 1 marca 1925 r. — termin rozesłania drukowanego projektu poprawionego statutu członkom Rady, Zarządom Oddziałów. Należy umożliwić nabywanie druku wszystkim interesującym się tą sprawą.

Wobec tego, że

a) Zmiany regulaminów harcerskich wymagają bardzo starannego traktowania, szczegółowego przedyskutowania i dokładnego ujęcia stylistycznego, a Zjazd Walny, jako ciało liczne, zebrane na krótki czas, warunków tych zapewnić nie może.

b) Obecnie istniejące regulaminy nie zawierają takich punktów, któreby wymagały szybkiej zmiany pod grozą szkód dla Związku.

c) Do ustalania i zmieniania regulaminów jest upoważniona statutowo Naczelna Rada Harcerska.

d) Należy zakończyć okres ciągłych zmian w podstawowych regulaminach Związku, gdyż zmiany te wywołują zamieszanie, a nadto pociągają za sobą znaczne koszty wydawnicze.

Walny Zjazd uchwala:

4. Zdejmuje się z porządku obrad Zjazdu punkty, dotyczące poprawek regulaminów.

5. Zjazd poleca Naczelnej Radzie w terminie do 15 maja 1923 roku, rozpatrzeć zgłoszone poprawki Ogólnego Regulaminu Wewnętrznego i ustalić w tymże terminie, obecnie obowiązujący tekst Regulaminu Wewnętrznego.

6. Zmiany Ogólnego Regulaminu Wewnętrznego po 15 maja 1923 roku może Naczelna Rada przeprowadzać tylko większością kwalifikowaną 2/3 głosów obecnych na prawo mocnem zebraniu.

7. Komisja wyraża opinję, że wnioski w sprawie zmian statutu i regulaminu winny być stawiane w formie wyraźnie wskazującej, jaki paragraf statutu (regulaminu) i w jaki sposób ma być zmieniony, uzupełniony czy usunięty.

8. Wezwać należy Zarządy Oddziałów, aby zastanowiły się nad zmianami, które doświadczenie organizacyjne czyniłoby pożądanemi, i nadesłały projekty tych zmian do N. R. H. w przewidzianym terminie.

W związku z przyjęciem przez Zjazd powyższych uchwał następujące wnioski, dotyczące zmian statutu i regulaminu zostały przekazane Naczelnej Radzie Harcerskiej, jako materjał do wykorzystania.

Uznając iż wychowanie moralne, młodzie y harcerskiej jest podstawą całej wartości Związku, należy uregulować w formacjach harcerskich kwestję opieki religijnej. N. R. H. przeprowadzi tę sprawę w porozumieniu z odpowiedniemi czynnikami. Proponuje się wprowadzić odpowiednie dodatki w Regulaminie Wewnętrznym i Statucie Z. H. P. (rozdz. „Władze harcerskie").

Proponuje się umieścić w projektowanych zmianach statutu punkt charakteryzujący w myśl rezolucji, przyjętej w Kazuniu podstawę, ideologji harcerskiej.

Wymagania na próbę Harcerza Rzeczypospolitej proponuje się zmienić, jak następuje: Harcerzem Rzeczypospolitej zostaje:

a) ćwik, który okazuje całkowite wyrobienie harcerskie i odpowiednią sprawność fizyczną, nadto:
punkt 1 do 9 — jak w „Harcerstwie" T. I str. 16 — 17 (jak dotąd).

b) kandydat na instruktora, który zostanie mianowany przez N. Z. H. P. podharcmistrzem, przyczem w próbie na podharcmistrza należy uwzględniać wymagania próby na Harcerza Rzeczypospolitej.

Proponuje się zmienić dotychczasowe brzmienie pierwszego prawa harcerskiego na następujące: „Harcerz mówi i czyni prawdę".

Zważywszy, iż podstawą wartości Związku jest jego strona ideowa, a jej wyrazem przyrzeczenie i prawo harcerskie, proponuje się tekst przyrzeczenia i prawa harcerskiego umieścić na początku Regulaminu Wewnętrznego Z. H. P.

Proponuje się zmienić końcowe słowa tekstu przyrzeczenia harcerskiego: „być posłusznym prawu harcerskiemu" ma „być wiernym prawu harcerskiemu".

Zważywszy, iż prawo harcerskie winno być szerszym komentarzem dla przyrzeczenia proponuje się, aby dotychczasowy tekst prawa drugiego zmienić na następujący:

„Harcerz służy wiernie Bogu i Ojczyźnie i dla Nich spełnia sumiennie swoje obowiązki.

Zgłoszono także w sprawie prawa harcerskiego poniższy wniosek, który został przekazany N. R. H. do przedyskutowania:

Uznając powstrzymanie się od palenia tytuniu za słuszne i wskazane dążenie harcerstwa, jednak biorąc pod uwagę rozwielmożnienie się tego nałogu, szczególniej w szeregach młodzieży robotniczej i rzemieślniczej, dla której Harcerstwo może być jedyną szkołą życia obywatelskiego i wynikającą z tej okoliczności trudność dla organizacji harcerskiej utrzymania w swych szeregach tego elementu i przenikania Harcerstwa do tych warstw młodzieży, proponuje się zezwolić młodzieży harcerskiej powyżej lat 18-tu na palenie tytuniu poza służbą harcerską (obóz, zbiórki i t. p.) z warunkiem uzyskania pozwolenia zwierzchności Harcerskiej na podstawie zezwolenia rodziców lub opiekunów.

Wnioski przekazane Naczelnej Radzie Harcerskiej.

Potwierdzając dotychczasowe usiłowania Zjazdów Walnych, Naczelnej Rady Harcerskiej i Naczelnictwa Z. H. P. — mające na celu podniesienie poziomu grona instruktorskiego i możliwie najlepsze przygotowanie instruktorów do prowadzenia młodzieży harcerskiej zrzeszonej w drużynach, Zjazd zwraca się do N. R. H., by

1. zwróciła baczną uwagę na należyte wyrobienie instruktorów, a w szczególności wyraźne określenie wymagań prób instruktorskich, na istniejące dwa stopnie instruktorskie (podharcmistrz i harcmistrz), oraz przeprowadzenie rewizji wymagań próby na stopień kandydata na instruktora t. j. na stopień przodownika.

2. Powyższe określenie wymagań prób przeprowadziła w myśl istotnych potrzeb życia harcerskiego, uwzględniając najnowsze doświadczenia osiągnięte w dziedzinie pracy skautowej.

III Zjazd Walny uważa za pożądane, aby w celu uzyskania lepszej i bliższej łączności między G. K. M. a ośrodkami, prowadzącemi bezpośrednią pracą harc. (Chorągwie, hufce i t. p. — G. K. M. urządzała do poszczególnych środowisk zbiorowe wyjazdy swych członków.

Miałyby one za zadanie: 1. Uregulowanie na miejscu wszystkich spraw, wymagających bezpośredniego ustnego omówienia. 2) zaznajomienie się pracowników G. K. M. z duchem i treścią pracy danego ośrodka Z.H.P. Komendy (ew. Oddziały winny w tych wypadkach udzielić we własnym, dobrze zrozumianym interesie G. K. M. daleko idącej pomocy finansowej.

Pożądane jest, aby kierownictwo drużyn spoczywało w ręku ludzi pełnoletnich, przygotowanych do pracy wychowawczej i posiadających fachowe wykształcenie harcerskie.

W celu rozszerzenia ruchu harcerskiego należy prowadzić energiczną propagandę słowem, drukiem i czynem idei zasad harcerskich jako podstawy wychowania narodowego.

2.3. Statuty niezaakceptowane przez władze państwowe, 1928–1934 r.

2.3.1. Uchwała VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian regulaminów 1926 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 26, dostęp MH w Warszawie

Rozkaz L.13 z dnia 25 maja 1926 r.

[...]

II. W sprawie zmian regulaminów:

1. Zjazd Walny poleca N.H.R., opracować całokształt organizacji Związku z uwzględnieniem dotychczasowych doświadczeń, w formie projektu nowego statutu i ogólnego regulaminu wewnętrznego Z.H.P.

2. Zjazd Walny znosi wszelkie oznaki honorowe, a więc: „Za zasługę", „Wdzięczności" i „Orła Harcerskiego", uważając za niewłaściwe odznaczanie pracy instruktorskiej.

3. Zatrzymuje odznakę „Wdzięczności" jedynie dla zasłużonych dla Z.H.P., osób z poza harcerstwa oraz innych organizacji skautowych.

4. Zjazd Walny znosi dwustopniowość szarży instruktorskiej: pozostaje jeden stopień instruktorski t. j. harcmistrz, oraz próbny stopień (próba na drużynowego) podharcmistrz.

5. Zjazd Walny uchwala: Naczelny Kapelan Związku Harcerstwa Polskiego wchodzi do N.R.H. z urzędu tak samo, jak Prezesi Oddziałów, oraz z urzędu do N.Z.H.P.

6. Zjazd Walny poleca N.R.H., opracowanie nowych warunków kwalifikacji drużyn męskich po przeprowadzeniu dyskusji w tej sprawie na łamach pisma instruktorskiego.

7. Zjazd Walny poleca, znieść roczne legitymacje instruktorskie a wprowadzić legitymacje, których ważność na rok następny będzie potwierdzał Komendant Chorągwi, Prezes Z.O. względnie Naczelnik Głównej Kwatery.

8. Zjazd Walny uchwala: Wszystkie wnioski, zgłoszone na Zjazd Walny, które w swojej konsekwencji pociągają nowe wydatki ze skarbu N.Z.H.P. – winny być poddane pod obrady Komisji Skarbowej celem zastanowienia się nad źródłami pokrycia tych wydatków.

9. Zjazd Walny upoważnia N.R.H. do przejrzenia i zmian obecnie obowiązującego Regulaminu Zjazdów Walnych oraz do szczegółowego ustalenia w nim sposobu zwoływania Zjazdów, włącznie z zasadniczym tekstem odnośnego rozkazu N. Z.H.P.

10. Zjazd Walny poleca Radzie Naczelnej Z.H.P., zastanowienie się nad koniecznością uzupełnienia regulaminu Zjazdów, sprawą komisji Weryfikacji.

11. Zjazd Walny poleca N.R.H., skreślić w Ogólnym Regulaminie wewnętrznym, dział „Kapelani Harcerscy" punkt 2, słowa końcowe „po uprzednim porozumieniu się z kapelanem związkowym".

12. Zjazd Walny poleca: przeprowadzenie w O. Reg. Wewn. następujące zmiany: Zarząd Oddziału przyjmuje i rejestruje K.P.H., a w pierwszym kwartale każdego roku przesyła Naczelnictwu jedynie wykaz Kół zarejestrowanych.

13. Zjazd Walny poleca Naczelnej Radzie harcerskiej opracować i wprowadzić w życie, ramowy regulamin zrzeszeń starszego harcerstwa, oparty na zasadach, omówionych przez komisję Starszego Harcerstwa Zjazdu Walnego.

14. Zjazd Walny upoważnia Wydział Wykonawczy Starszego harcerstwa do wydania uzupełniających regulaminów ramowych, które mogą się okazać potrzebne. Regulaminy te nie mogą być sprzeczne z zasadami, omówionemi przez komisję Starszego Harcerstwa Zjazdu Walnego dla regulaminu koła.

15. Zjazd Walny stwierdza, że Wydział Wykonawczy Starszego Harcerstwa ma prawo wydawać obowiązujące dla wszystkich zrzeszeń zarządzenia, na podstawie postanowień Zjazdu Walnego i jego Komisji Starszego Harcerstwa, a także ma prawo nadzorować działalność zrzeszeń.

16. Zjazd Walny poleca, naczelnictwu Z.H.P., opracować i wydać broszurę, zawierająca wskazówki – regulaminowe i programowe do zakładania i prowadzenia zrzeszeń Starszego Harcerstwa.

2.3.2. Uchwała VIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian Statutu ZHP, 1928 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.12, z dnia 28.04.1928 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5–6, 1928 r., s. 20, dostęp MH w Warszawie

[...]

III Statutowe. Zmiany Statutu Z.H.P. – VIII Zjazd Walny uchwalił następujące zmiany w Statucie Z.H.P.:

1) po par 2 dodać nowy: „Zasadnicze podstawy ideologji harcerskiej ujęte są w przyrzeczeniu i Prawie Harcerskiem". Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie (tekst).

2) par. 3 punkt 1. ma brzmieć: „Przez zakładanie a) gromad ruchów i wilcząt, b) drużyn harcerskich, c) zrzeszeń Starszych Harcerek i Harcerzy, d) kół Przyjaciół Harcerstwa. Uwaga: Powyższe jednostki organizacyjne mogą być łączone w większe ogniwa na podstawie Regulaminu".

3) par. 6 punkt 3 na brzmieć: „Opłacanie do kasy Naczelnictwa rocznej składki w wysokości 6 złotych."

4) par. 7 punkt 2 po słowach „Zadeklarowaną składkę nie mniejszą" ma brzmieć „niż 6 złoty rocznie." Uwagę 2-gą skreślić.

5) par. 11, punkt 1. ma brzmieć: „tworzą na odstawie szczegółowych regulaminów oddzielne: a) Koła Przyjaciół Harcerstwa, b) Zrzeszenia Starszych Harcerek i Harcerzy".

6) Uwaga do par. 16 ma brzmieć „Prawo głosu na Zjeździe Walnym względnie wybierania delegatów mają członkowie pełnoletni niezalegający ze składkami dłużej, niż 1 kwartał.

Uwaga I. Prawo wysyłania delegatów mają tylko Koła (Zrzeszenia) zarejestrowane formalnie na dany rok administracyjny, jako faktycznie czynny, o ile przytem uregulowały opłatę wpisową.

Uwaga II. Zrzeszenia Starszego Harcerstwa wybierają 1 delegata na 25 członków zrzeszenia, nie mających praw członków czynnych Z.H.P. (par.10). Zrzeszenia liczące mniejszą ilość członków, lecz nie mniej niż 10, wysyłają 1 delegata.

Uwaga III. Koła Przyjaciół Harcerstwa o ile liczą przynajmniej 25 członków, wysyłają 1 delegata, Koła o mniejszej liczbie członków, w tem samem środowisku mogą łącznie wysłać 1 delegata. Koła Przyjaciół Harcerstwa o liczbie ponad 100, o ile opiekują się więcej niż 1 drużyną, wysyłają 2 delegatów.

7) w par. 18 skreślić pierwsze zdanie i zmienić „kalendarzowego" na „sprawozdawczego".

8) w par. 20. punkt 3. skreślić „sprzedaży i obciążenia ruchomości".

9) w uwadze do par. 20 punktu 5-go dodać „nadto w skład N. Wchodzi z urzędu Naczelny Kapelan Związkowy.

10) Par. 21 punkt 1 b ma brzmieć: Z delegatów Z.O. wybieranych po jednym z każdego Z.O. na przeciąg jednego roku punkt 1 c, z urzędu Naczelny Kapelan Związkowy, mianowany na wniosek N.R.H. przez ks. Arcybiskupa Warszawskiego.

11) W par. 21. p.2. w pierwszem zdaniu ma brzmieć: „zwyczajne zebrania Naczelnej Rady Harcerskiej odbywają się 4 razy do roku".

12) W par. 22. p.6. dodać „...kupuje i sprzedaje ruchomości".

13) W par. 16, p.3. po słowach „wszyscy członkowie Naczelnej Rady" dodać „członkowie Komisji Rewizyjnej i Naczelnego Honorowego Sądu Harcerskiego".

14) Do par. 23 po słowach „wybieranych przez Zjazd Walny" dodać z pomiędzy członków Z.H.P."

2.3.3. Projekt Statutu ZHP, Komisji Przebudowy

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Uzgodniony projekt Komisji Przebudowy wybranej
przez Naczelną Radę Harcerską

STATUT ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

I. Nazwa i siedziba

par.1. Stowarzyszenie nosi nazwę „Związek Harcerstwa Polskiego" /ZHP/ działa na całym obszarze Rzeczypospolitej z zachowaniem miejscowych przepisów o Stowarzyszeniach i ma siedzibę główną w Warszawie.

II. Cel

par.2. Z.H.P. ma na celu: 1/ wychowanie na zasadach nauki Chrystusa metodami skautowemi człowieka świadomie pełniącego służbę Bogu, Polsce i bliźnim, zgodnie z Przyrzeczeniem i Prawem Harcerskiem, 2/ Rozpowszechnianie wśród społeczeństwa harcerskiego typu życia i stosowania zasad Prawa Harcerskiego w służbie obywatelskiej, oraz pielęgnowanie wśród swoich członków żywej czujności sumienia narodowego i poczucie powinności państwowych.

III. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie

par.3. Przyrzeczenie tekst, jak dotychczas

par.4. Prawo: 1. Harcerz służy Bogu, Ojczyźnie, spełnia sumiennie swoje obowiązki.
2. Na słowie Harcerza polegaj, jak na Zawiszy.
Dalej tekst jak dotychczas.

IV. Środki.

par.5. Dla osiągnięcia swych celów Z.H.P. prowadzi pracę wychowawczą w dwóch autonomicznych równorzędnych organizacjach /harcerstwo żeńskie i harcerstwo męskie/, które współpracując z rodziną, szkołą i kościołem realizują cele Z.H.P. przez:

1/ zakładanie: a/ drużyn harcerskich,
b/ gromad zuchów i wilcząt,
c/ zrzeszeń starszych harcerek i harcerzy,
d/ Kół Przyjaciół Harcerstwa,

2/ organizowanie: a/ gawęd, wykładów, pogadanek
b/ gier, zabaw, ćwiczeń gimnastycznych, sportowych, polowych i strzeleckich,
c/ wycieczek i kolonji letnich, obozów, kursów, Zlotów.
d/ zebrań towarzyskich, przedstawień, wystaw,

e/ ognisk wychowawczych domów i szkół harcerskich,
f/ kas oszczędnościowych, współdzielni, bibljotek, warsztatów,
g/ wydawnictw pism i książek.

3/ Prowadzenie pracy społeczno-wychowawczej poza stowarzyszeniem.

Działalność powyższą rozwija Związek w wypadkach przewidzianych przez Prawo na zasadzie uprawnień uzyskanych od właściwych władz i odrębnych statutów regulaminów we właściwej drodze zatwierdzonych.

V. Członkowie.

par.6. Członkowie Z.H.P. dzielą się na:
a/ czynnych,
b/ współdziałających,
c/ popierających,
d/ starszych harcerzy i harcerki,
e/ młodzież harcerską.

par.7. Członkiem czynnym zostać może każdy pełnoletni Polak i pełnoletnia Polka, odpowiadająca wyszczególnionym w regulaminie warunkom i przyjęta przez Zarząd Główny, lub upoważnione do tego organa.

par.8. Członek czynny obowiązany jest do:
1/ przestrzegania Prawa Harcerskiego,
2/ udziału w czynnej pracy harcerskiej,
3/ opłacaniu rocznej składki w wysokości zł. 6

Członkowie czynni mają czynne i bierne prawa wyborcze do wszystkich władz Towarzystwa.

par.9. Członkiem współdziałającym może zostać:
1/ każdy pełnoletni Polak i pełnoletnia Polka, współdziałający w pracy harcerskiej w zakresie ustalonym przez odpowiedni regulamin, przyjęci przez Zarząd Główny, lub upoważniony do tego organ i opłacający zadeklarowaną przez siebie składkę, nie mniejszą niż oznaczoną dla członków czynnych.
2/ członkowie współdziałający tworzą na podstawie szczegółowych regulaminów K.P.H., których celem jest moralna i materjalna opieka nad drużynami harcerskiemi. Członkowie współdziałający mają bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Towarzystwa oraz czynne zgodnie z par.16 i na terenie Oddziału.

par.10. Członkiem popierającym może zostać każda osoba prawna, która zobowiąże się do stałego opłacania zadeklarowanej przez siebie składki. Członkowie popierający nie mają ani biernego, ani czynnego prawa wyborczego.

par.11. Starszemi harcerkami i starszemi harcerzami zostają wychowankowie drużyn harcerskich, lub harcerki /harcerze przyjęci do Zrzeszeń Starsz.-harcerskich przez upoważnione do tego organa. Starsze harcerki i starsi harcerze należą do jednej z organizacji autonomicznych /harcerstwo żeńskie i harcerstwo męskie/ tworząc zrzeszenia /Koła, gromady i drużyny/. Praca starszych harcerek i starszych harcerzy prowadzona jest na zasadzie osobnych regulaminów.

Starsze harcerki i starsi harcerze mający bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Z.H.P., oraz czynne prawo wyborcze zgodnie z par.16 niniejszego statutu.

par.12. Członkowie czynni współdziałający, starsze harcerki i starsi harcerze mają prawo korzystania z wszelkich instytucji Z.H.P. i udziału we wszystkich przejawach życia harcerskiego z zachowaniem odnośnych regulaminów.

par.13. Młodzież harcerska, zuchy i wilczęta wychowują się w drużynach i gromadach w duchu ideologji harcerskiej zgodnie z celami Z.H.P. /patrz par.2 i par.3./.

Młodzież harcerska i zuchy i wilczęta przyjmowane są do drużyn i gromad Z.H.P. za zezwoleniem rodziców lub opiekunów, mają prawo korzystania ze wszystkich urządzeń Z.H.P. nie mają jednak ani czynnego, ani biernego prawa wyborczego.

par.14. Zarząd Główny i upoważnione do tego organa mogą usuwać z Z.H.P. członków, którzy:

1/ popełnili czyn niehonorowy,
2/ nie stosują się do statutu i regulaminów,
3/ zalegają ze składką więcej, niż rok.

UWAGA: W wypadku zastosowania punktu 1 usuwanemu przysługuje prawo odwołania się do właściwego Sądu Harcerskiego, zgodnie z regulaminem Sądów.

Władze Towarzystwa

Rozdziały VI, VII, VIII

Komisja przedstawia dwa projekty: podkomisji żeńskiej, podkomisji męskiej – /patrz załączniki/.

IX. Rada Wychowania Harcerskiego

par.35. Celem zapewnienia harcerstwu oparcia o sfery pedagogiczne tworzy się Radę Wychowania Harcerskiego. Rada Wychowania Harcerskiego na zaproszenie Przewodniczącego Naczelnictwa Harcerzy i Naczelnictwa Harcerek wydaje opinję i ma w tych sprawach prawo inicjatywy w formie wniosków do odpowiednich władz, w dziedzinie programów i metod wychowania harcerskiego.

Opinje R.W.H. powinny być uwzględniane przez władze harcerskie przy ustalaniu programów i metod pracy. R.W.H. składa się z wybitnych znawców wychowania, zaproszonych przez Przewodniczącego Z.H.P. w porozumieniu z Naczelną Harcerką i Naczelnym Harcerzem. R.W.H. pracuje na podstawie osobnego regulaminu. R.W.H. przewodniczy Przewodniczący Z.H.P.

X. Oddziały i Koła Przyjaciół

par.36. Dla lepszego urzeczywistnienia wskazanych w statucie Z.H.P. celów i zadań na terytorjum, określonem przez Zarząd Główny mogą być tworzone za zgodą Zarządu Głównego: Oddziały ZHP z Zarządami Oddziałów na czele. Organizację oddziału określa regulamin przyjęty przez Z.G.

par.37. Zadaniem Zarządu Oddziału jest:

a/ koordynowanie pracy harcerskiej w stosunku do miejscowego społeczeństwa i władz, szczególnie w zakresie reprezentacji i propagandy;
b/ czynne współdziałanie z Komendami Chorągwi w krzewieniu i rozbudowie życia harcerskiego;
c/ jednanie przyjaciół dla ruchu harcerskiego między innemi przez zakładanie Kół Przyjaciół;
d/ praca w kierunku zapewniania Harcerstwu na swym terenie podstaw materjalnych.

par.38. Celem moralnego i materjalnego popierania ruchu harcerskiego organizuje się Koła Przyjaciół Harcerstwa. Koła P.H., mogą powstawać albo przy poszczególnych drużynach, albo przy hufcach, albo może powstać jedno K.P.H. dla wszystkich drużyn jednej miejscowości. Organizację, prawa i obowiązki K.P.H. określa regulamin ramowy, przyjęty przez Zarząd Główny.

XI. Fundusze

par.39. Fundusze Z.H.P. powstają ze 1/ składek członków, 2/ opłat, pobieranych od młodzieży harcerskiej, w wysokości ustalonej przez Zjazdy autonomicznych organizacji, 3/ opłaty Oddziałów w wysokości ustalonej przez Zjazd Walny, 4/ przedsiębiorstw i wydawnictw, 5/ dochodów z majątków Towarzystwa, 6/ zasiłków społecznych i rządowych, 7/ ofiar, darowizn, zapisów i t.p.

par.40. Sposób prowadzenia gospodarki finansowej przez Z.H.P, jako całość i przez obie autonomiczne organizacje określi specjalny regulamin.

XII. Strój, oznaki, pieczęć

par.41. Członkom przysługuje prawo noszenia stroju i oznak, określonych regulaminem.

Zarządowi Głównemu i upoważnionym przezeń organizacjom zastrzega się prawo używania pieczęci głównej: „Z.H.P. Zarząd Główny", określa osobny regulamin.

XIII. Zmiana statutu i rozwiązanie Z.H.P.

par.42. Do zmiany statutu wymagana jest zgoda 2/3 obecnych na Walnym Zjeździe.

par.43. Rozwiązanie Z.H.P. wymaga zgody ¾ obecnych. W razie rozwiązania o przekazaniu majątku decyduje ostatni Walny Zjazd.

XIV. Osoba prawna

par.44. Z.H.P. jest osobą prawną i posiada wszelkie z tego tytułu płynące prawa ogólne.

XV. Stosunek do Ministerstwa Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego i do Ministerstwa Spraw Wojskowych

par.45. W zakresie wychowawczym Z.H.P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń Ministerstwa W.R. i O.P., w zakresie ćwiczeń polowych i strzeleckich Z.H.P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń M.S. Wojsk. Ministerstwa te każde w swoim zakresie sprawują nad Towarzystwem nadzór i kontrolę.

Delegaci Ministerstw biorą udział w Walnych Zjazdach, posiedzeniach Naczelnej Rady i władz wykonawczych. Delegaci ci mają prawo uczestniczyć we wszystkich przejawach działalności Z.H.P., mają prawo veta i odwołania się do Ministrów.

Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego jest obowiązane komunikować Ministerstwu W.R. i O.P. projekty przepisów mających obowiązywać w Związku, oraz programy wychowawcze przed ich ogłoszeniem, celem uzgodnienia ich z zamierzeniami tegoż Ministerstwa.

Naczelna Rada składa Ministerstwom roczne sprawozdania z działalności Z.H.P.

Młodzież szkolna, należąca do drużyn harcerskich podlega swojej władzy szkolnej także w zakresie pracy harcerskiej przy zastosowaniu osobnych instrukcyj wydawanych przez Ministerstwo W.R. i O.P. w porozumieniu ze Związkiem Harcerstwa Polskiego.

WŁADZE TOWARZYSTWA.
projekt podkomisji żeńskiej

VI. Władze Towarzystwa

par.15. Władze Towarzystwa dzielą się na:

a/ Władze Z.H.P., jako całość,

b/ Władze autonomicznych organizacyj /to jest harcerstwa żeńskiego i harcerstwa męskiego/.

P R O J E K T P O D K O M I S J I Ż E Ń S K I E J
Naczelniczka
Naczelnictwo G.K.Z.
9 osób wraz z Naczelniczką
G.K.Z. z mianowania
Przewodniczący ZHP.
Zarząd Główny :
9 członków wraz z Przewodniczącym, Naczelniczką, Naczelnikiem,Kapelanem N.
Komisja Rewizyjna
Naczelny Sąd Harc.
Zjazd Walny Z.H.P. składa się:
z 25 delegatek Harcerstwa Żeńskiego,
z 25 delegatów Harcerstwa Męskiego,
po jednym delegacie z Oddziałów,
z 5 członków Naczelnictwa GKŻ.,
z 5 członków Naczelnictwa GKM.
Zarząd Główny
Naczelnik
Naczelnictwo G.K.M.
9 osób wraz z Naczelnikiem.
G.K.M. z mianowania
Zjazd Harcers. Z. wybiera:
1/ Naczelniczkę Harcerek,
2/ Naczelnictwa GKZ.,
3/ 25 delegatek na Zjazd W.
Oddziały delegują
po 1 delegacie
na Zjazd Walny.
Zjazd Harcerstwa Męskiego wybiera: 1/ Naczelnika Harcerzy,
2/ Naczelnictwo GKM.
3/ 25 delegatów na Zjazd W.

VII. Władze Z.H.P. jako całości

par.16. Władze Z.H.P. jako całość są:

a/ Zjazd Walny,
b/ Zarząd Główny,
c/ Komisja Rewizyjna,
d/ Naczelny Sąd Harcerski.

par.17. Zjazd Walny jest najwyższą władzą Towarzystwa w zakresie ideowem i gospodarczem:

1/ wybiera: a/Przewodniczącego Z.H.P.
b/ Zarząd Główny,
c/ Komisję Rewizyjną,
d/ Naczelny Sąd Harcerski.
2/ przyjmuje sprawozdania Zarządu Głównego i Komisji Rewizyjnej.
3/ udziela Zarządowi Głównemu absolutorjum.
4/ zatwierdza budżet.
5/ ustala wysokość opłat na rzecz Z.H.P.
6/ decyduje o sprzedaży i obciążeniu nieruchomości.
7/ zatwierdza regulamin Zjazdu Walnego, Komisji Rewizyjnej, Sądu Harcerskiego i Zarządu Głównego.
8/ rozpatruje odwołania władz autonomicznych organizacyj od decyzji Zarządu Głównego /par.21 p.3/.
9/ rozstrzyga o wszystkich sprawach, które nie są przekazane statutem i regulaminami władzom niższym.
10/ decyduje o zmianie statutu i likwidacji Z.H.P.

par.18. W Zjeździe Walnym biorą udział:

1/ członkowie obu autonomicznych organizacji /harcerstwo męskie i harcerstwo żeńskie/ przez swych delegatów po 25 z każdej organizacji, wybieranych na zjazdach tych organizacji.
2/ z urzędu wszyscy członkowie Zarządu Głównego i po pięciu członków władz obu autonomicznych organizacji.
3/ delegaci oddziałów po jednym z każdego oddziału.

par.19. Rok administracyjny Z.H.P. odpowiada rokowi szkolnemu /od 1 września do 31 sierpnia/.

par.20. Zwyczajny Zjazd Walny odbywa się co roku w pierwszej połowie roku administracyjnego, zwołuje go Zarząd Główny. O Zjeździe Walnym zawiadamia Zarząd Główny Naczelne Władze obu autonomicznych organizacji, przynajmniej na trzy miesiące przed terminem z podaniem porządku dziennego obrad.

par.21. Nadzwyczajny Zjazd Walny zwołuje Zarząd Główny z własnej inicjatywy na żądanie Komisji Rewizyjnej lub na żądanie jednej z autonomicznych organizacyj /harcerstwo męskie i harcerstwo żeńskie/.

Żądanie zwołania Nadzwyczajnego Zjazdu ma być przedłożone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego. Zarząd Główny ma prawo porządek ten uzupełnić. Zarząd Główny obowiązany jest zwołać Nadzwyczajny Zjazd Walny w ciągu najdalej dwóch miesięcy od daty wpłynięcia żądania w tej sprawie.

par.22. Zjazd Walny jest prawomocny w obecności 2/3 uprawnionych do wzięcia w nim udziału.

par.23. Zarząd Główny:

1/ czuwa nad przestrzeganiem przez organizację statutu, uchwał Walnych Zjazdów, regulaminów przyczem ma prawo zawieszenia decyzji władz autonomicznych organizacji niezgodnych ze statutem i uchwałami Zjazdów Walnych. Od decyzji zawieszającej Zarządu Głównego

władzom organizacji autonomicznych przysługuje prawo odwołania do Zjazdu Walnego.

2/ reprezentuje Z.H.P. jako całość nazewnątrz.

3/ decyduje o kupnie nieruchomości, przyjmuje legaty i darowizny, administruje majątkami Z.H.P.

4/ Opracowuje regulamin i przepisy na podstawie uchwał Zjazdu Walnego, oraz wydaje zarządzenia w zakresie swej kompetencji.

5/ Sporządza sprawozdania z działalności Z.H.P. jako całość, zestawia sprawozdania autonomicznych organizacyj i przedstawia je Zjazdowi Walnemu.

6/ Wybiera ze swego grona zastępcę Przewodniczącego, sekretarza i skarbnika.

7/ Czuwa nad działalnością Zarządów Oddziałów,

par.24. Zarząd Główny składa się:

a/ Z Przewodniczącego i 4-ch członków wybieranych przez Zjazd Walny.

b/ Z Naczelnej Harcerki i z Naczelnego Harcerza, wybieranych na Zjazd.

W skład Zarządu Głównego wchodzi z urzędu Naczelny Kapelan Z.H.P.

par.25. Zwyczajne zebrania Zarządu Głównego odbywają się przynajmniej 4 razy do roku, zwołuje je Przewodniczący Z.H.P., lub jego zastępca. Zebranie jest prawomocne przy udziale 5-u członków, o ile w tej liczbie jest Przewodniczący, lub jego zastępca, Naczelna Harcerka i Naczelny Harcerz.

par.26. 1/ Protokół i akta prawne w imieniu Z.H.P. jako całości i korespondencję zewnętrzną dotyczącą całości Z.H.P. podpisuje Przewodniczący Z.H.P., lub upoważniony zastępca i sekretarz.

2/ Akta prawne, dotyczące jednej z autonomicznych organizacji podpisuje przewodniczący Z.H.P., sekretarz i Naczelna Harcerka jeżeli sprawa dotyczy Harcerstwa Żeńskiego, Naczelny Harcerz, jeżeli sprawa dotyczy Harcerstwa Męskiego.

3/ Protokoły i korespondencje danej organizacji autonomicznej podpisuje Naczelna Harcerka i sekretarka Harcerstwa Żeńskiego, ewentualnie Naczelny Harcerz i sekretarz Harcerstwa Męskiego.

4/ Korespondencję przekazową podpisuje skarbnik, lub jeden z jego zastępców do tego upoważniony przez Zarząd Główny.

par.27. Komisja Rewizyjna składa się z 6 osób, wybieranych przez Zjazd Walny na rok jeden, sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Z.H.P., prowadzoną zgodnie z przyjętemi zwyczajami, sprawdzając książki kasowe, przynajmniej raz do roku składa sprawozdanie na Zjeździe Walnym.

par.28. Naczelny Sąd Harcerski wybierany jest przez Zjazd Walny w liczbie siedmiu osób z pośród członków Z.H.P. Wyroki Sądu są ostateczne i prawomocne.

VIII. Władze autonomicznych organizacyj

par.29. Z.H.P. składa się z 2-ch równorzędnych autonomicznych organizacyj /harcerstwa żeńskiego i harcerstwa męskiego/ z których każda posiada swe organy i prowadzi pracę według osobnych regulaminów.

par.30. Władzami Harcerstwa Żeńskiego i Harcerstwa Męskiego są:

1/ Zjazd Harcerstwa Męskiego i Żeńskiego

2/ Naczelniczka Harcerek-Harcerzy.

3/ Naczelnictwo G.K.Ż. – G.K.M.

par.31. Zjazd Harcerstwa Żeńskiego – Męskiego /każde osobno/:

1/ wybiera Naczelniczkę Harcerek – Harcerzy na 3 lata.

2/ wybiera 8-u członków Naczelnictwa GKŻ–G.K.M.

3/ wybiera 25 delegatów na Zjazd Walny Z.H.P., oraz 10-u ich zastępców.

4/ Przyjmuje sprawozdanie Naczelniczki Harcerek – Harcerzy i Naczelnictwa G.K.Ż.–G.K.M. i udziela im absolutorjum.
5/ uchwala projekt budżetu autonomicznej organizacji.
6/ ustala wysokość opłat na rzecz Z.H.P.
7/ rozstrzyga o wszystkich sprawach organizacji Żeńskiej, lub Męskiej, które nie są zastrzeżone statutem dla władz innych.

par.32. W Zjazdach autonomicznych organizacyj biorą udział:
1/ członkowie czynni /harcmistrze Rzeczypospolitej, harcmistrze, działacze harcerscy, delegaci zrzeszeń Starszego Harcerstwa/.
2/ delegaci zrzeszeń Starszego Harcerstwa po jednym na zrzeszenie.

par.33. Zjazdy autonomicznych orgaznizacyj odbywają się co roku na zasadzie osobnych regulaminów.

par.34. Naczelniczka Harcerek – Harcerzy przy współudziale Naczelnictwa G.K.Ż. – G.K.M.:
1/ kieruje pracami swej organizacji,
2/ reprezentuje Harcerstwo Żeńskie – Męskie nazewnątrz,
3/ za pracę swą odpowiada przed Zjazdem Walnym swej organizacji.

Kompetencje Naczelniczki Harcerek – Harcerzy określi szczegółowy regulamin.

PROJEKT PODKOMISJI MĘSKIEJ

V. Władze Towarzystwa

par.15. Władzami Z.H.P. są:
1. a/ Zjazd Walny.
b/ Związkowa Rada Harcerska, składająca się z Naczelnej Rady Harcerzy i Naczelnej Rady Harcerek.
c/ Prezydjum Z.H.P.
d/ Naczelny Harcerz i Naczelna Harcerka.
e/ Naczelnictwo Harcerzy i Naczelnictwo Harcerek, jako Zarząd autonomicznych organizacyj.
f/ Główna Kwatera Harcerzy i Główna Kwatera Harcerek, jako kierownictwo pracy wychowawczej.
2. Związkowa Komisja Rewizyjna.
3. Związkowy Sąd Harcerski.

par.16. Zjazd Walny:

I. Na plenarnych zebraniach odbywanych, co trzy lata:
1/ wybiera komisję Rewizyjną,
2/ Związkowy Sąd Harcerski,
3/ przyjmuje sprawozdania Prezydjum Związku, Związkowej Komisji Rewizyjnej, Związkowego Sądu Harcerskiego i udziela absolutorjum Prezydjum.
4/ zatwierdza budżet przezydjum.
5/ decyduje o zmianach statutu i likwidacji Z.H.P.

II. W równoległych sekcjach harcerstwa Męskiego i Harcerstwa Żeńskiego:
1/ wybiera Radę Harcerzy i Naczelną Radę Harcerzy.
2/ wybiera Naczelny Sąd Harcerzy, oraz Naczelny Sąd Harcerek.
3/ Komisję Rewizyjną Harcerstwa Męskiego i Harcerstwa Żeńskiego.
4/ Przyjmuje sprawozdania i udziela absolutorjum Naczelnej Radzie Harcerek i Naczelnej Radzie Harcerzy, oraz przyjmuje sprawozdania Sądów Harcerzy i Harcerek.

P R O J E K T P O D K O M I S J I M Ę S K I E J
Naczelnik
Naczelnictwo GKM. 6 osób wraz z Naczelnikiem.
G.K.M. z mianowania
Przewodniczący ZHP.
Prezydium Z.H.P. 6 osób z Przewodniczącym, Naczelniczka, Naczelnikiem, i Naczelnym Kapelanem
Naczelna Rada Z.H.P.
Rada Harcerek /12 osób/ Rada Harcerzy /12 osób/
Delegaci Zarządów Oddziałów
Naczelny Sąd Harc.
Naczelniczka
Naczelnictwo GKŻ. 5 osób z Naczelniczką.
G.K.Ż. z mianowania
Komisja Rewizyjna
Zjazd Walny Z.H.P. obraduje:
w sekcji żeńskiej w sekcji męskiej
składa się:
z delegatów instruktorów po 1 na 25 drużyn,
" Starsz.Harc. po 1 na Chorągiew,
" K.H.P. po 1 na "
" Oddziałów po 1 na Oddział,
z Komendantów Chorągwi,
z Komendantek Chorągwi,
z członków Zarządu Głównego.
Oddziały i Chorągwie wysyłają na Zjazd Walny delegatów K.P.H., St.Harcerstwa i instruktorów / 1 na 25 drużyn/

5/ zatwierdza budżety autonomicznych organizacyj Harcerstwa Żeńskiego i Harcerstwa Męskiego.
6/ Ustala opłaty na rzecz autonomicznych organizacyj.
7/ Decyduje o sprzedaży i obciążeniu nieruchomości.

par.17. W Zjeździe Walnym biorą udział:

1/ Delegaci członków czynnych, wybierani na Zjazdach starszyzny Chorągwi w stosunku jeden na 25 drużyn, przyjętych formalnie do Związku i odpowiadających warunkom ustalonym w regulaminie.
2/ Delegaci starszych harcerzy/ starszych harcerek po jednym na Chorągiew, przyczem Chorągwie liczące, więcej, niż 10 zrzeszeń starszoharcerskich wysyłają po jednym delegacie od każdej zaczętej dziesiątki zrzeszenia, przyjętych do Związku i liczących co najmniej po 25 członków. Zrzeszenia mniejsze mogą łączyć się dla wyboru delegatów. Delegatów wybiera się w czasie Zjazdu Oddziału.
3/ Delegaci K.P.H. po jednym na Chorągiew, wybierani na komisjach K.P.H. Zjazdów Oddziału.
4/ Z urzędu członkowie Naczelnej Rady Harcerzy i Naczelnej Rady Harcerek Głównych Kwater, Komendanci i Komendantki Chorągwi, Przewodniczący Oddziałów, lub upoważnieni przez nich zastępcy.

par.18. prawo głosu na Zjeździe Walnym, względnie wybierania delegatów mają członkowie pełnoletni, nie zalegający ze składkami dłużej, niż jeden kwartał.

par.19. Zwyczajny Walny zjazd odbywa się co trzy lata w pierwszej połowie roku sprawozdawczego /rok sprawozdawczy liczy się od 1 września do 31 sierpnia/ zwołuje go Prezydjum Związku. Nadzwyczajny Walny Zjazd zwołuje Prezydjum na żądanie Harcerza Naczelnego, lub Naczelnej Harcerki N.R. Harcerzy, lub N.R. Harcerek; przynajmniej 8-u członków Naczelnej Rady na żądanie Komisji Rewizyjnej, lub na żądanie piśmienne 100 członków czynnych. Żądanie, z podaniem proponowanego porządku dziennego. Prezydjum ma prawo ten porządek uzupełnić: Prezydjum obowiązane jest zwołać Naczelny Zjazd Walny w ciągu 2-ch miesięcy od daty wpłynięcia należycie popartego w tej sprawie żądania.

par.20. Walny Zjazd prawomocny jest w obecności połowy uprawnionych do wzięcia w nim udziału. W razie niedojścia do skutku zebrania w pierwszym terminie, drugi termin może być o godzinę później od pierwszego. Zebranie zwołane z tym samym porządkiem dziennym w drugim terminie jest prawomocne bez względu na liczbę obecnych.

Walny Zjazd zwołuje Prezydjum przez zawiadomienie o nim Zarządów Oddziałów, przynajmniej na jeden miesiąc przed terminem zebrania, z podaniem porządku dziennego obrad, oraz przez ogłoszenie przynajmniej w jednem piśmie codziennem, wychodzącem w Warszawie i po jednem wychodzącem w miastach, gdzie są Zarządy Oddziałów.

par.21. Związkowa Rada Harcerzy/ Związkowa Rada Harcerek składa się z:

1/ członków Naczelnej Rady Harcerzy i Naczelnej Rady Harcerek,
2/ Prezydjum Związku,
3/ delegatów Oddziałów, w zasadzie ich przewodniczących, lub upoważnionych przez Zarząd Oddziału zastępców.

Zebrania Rady Związkowej zwołuje i nań przewodniczy Przewodniczący Z.H.P. lub upoważniony przez niego zastępca.

a/ wybiera bezwzględną większością głosów Prezydjum Z.H.P. w składzie: Przewodniczący Z.H.P. sekretarz Generalny, Skarbnik. Z.H.P. Naczelny Harcerz oraz Naczelna Harcerka wchodzą do Prezydjum z urzędu, jako zastępcy Przewodniczącego, również z urzędu wchodzi Naczelny Kapelan.

b/ decyduje o zasadniczych sprawach wspólnych dla obu organizacyj autonomicznych jak: interpretacja statutu wytyczne stosunków z instytucjami poza Z.H.P., oraz skautami innych narodów sprawy wspólnych przedsiębiorstw /C.K.D.H. i t. p./

c/ przyjmuje celem przedstawienia Walnemu Zjazdowi sprawozdania wspólnych instytucji Z.H.P.

par.21a. 1/ Naczelna Rada Harcerzy /analogicznie uchwala zasadnicze regulaminy obowiązujące w organizacji Hm./ żeńskiego

2/ decyduje o kupnie, nieruchomości i przyjmuje legaty dla odpowiednich części organizacji.

3/ wybiera ze swego grona na trzy lata głosowaniem kartkowem Naczelnictwo Harcerzy /Harcerek/ złożonego z Naczelnego Harcerza /N.R.H./ Sekretarza i Skarbnika i 2-ch członków.

par.22. 1 /Naczelna Rada Harcerzy/ równolegle harcerek składa się:

a/ z 24 członków, wybieranych na 6 lat przez sekcję m/ż/, Zjazdu Walnego, w tem najmniej 15 członków czynnych.

b/ z urzędu wchodzą: Przewodniczący Z.H.P., oraz Naczelny Kapelan Związkowy.

par.22a. Połowa członków Naczelnej Rady Harcerzy /Harcerek/ z wyboru co trzy lata ustępuje kolejno – w terminie Zwyczajnego Walnego Zjazdu, za pierwszym razem wylosowana, a w następnych według starszeństwa wyboru.

W razie ustąpienia któregoś z członków w czasie trwania kadencji Naczelna Rada uzupełnia się przez kooptację. Przybrani członkowie pełnią funkcje do Najbliższego Walnego Zjazdu.

Zwyczajne zebrania Naczelnej Rady Harcerzy /Harcerek/ odbywają się 2 razy do roku; zwołuje je i przewodniczy na nich Naczelny Harcerz /Harcerka/. Zebranie jest prawomocne w pierwszym terminie przy udziale przynajmniej 12-u członków Naczelnej Rady.

par.22b. 1/ Protokół, akta prawne w imieniu ZHP i korespondencję zewnętrzną, zawierającą zobowiązania w imieniu Z.H.P. podpisują: Przewodniczący, lub jego zastępca sekretarz; korespondencję przekazową podpisuje skarbnik, lub jego zastępca przez Naczelną Radę upoważniony. Korespondencję wewnętrzną Związku może podpisać w imieniu Naczelnej Rady każdy członek Rady uchwałą do tego upoważniony.

Korespondencję w imieniu organizacji męskiej, zawierającą zobowiązania podpisuje Harcerz Naczelny i Sekretarz Naczelnictwa, żeńskiej – Harcerka naczelna i Sekretarka; zresztą analogicznie jak dla całości Z.H.P. Zarządzenia wewnętrzne i regulaminy w zakresie kompetencji i Naczelnictwa Harcerzy /Harcerek/ podpisuje Harcerz Naczelny /Harcerka Naczelna/ lub upoważniony przez niego /przez nią/ zastępcy i „za zgodność" kierownik odpowiedniego działu.

par.23. Prezydjum Z.H.P.:

a/ koordynuje działalność obu gałęzi autonomicznych Z.H.P. wspólne wystąpienia nazewnątrz, zwłaszcza w stosunku do władz państwowych.

b/ czuwa nad przestrzeganiem przez ogniwa zbiorowe organizacji i przez członków statutu, uchwał Walnych Zjazdów, regulaminów i zarządzeń kompetencji władz Z.H.P., przyczem ma prawo zawieszania w decyzji poszczególnych władz i organizacji niezgodnych ze statutem, uchwałami Walnych Zjazdów i regulaminów.

c/ dozoruje gospodarką finansową Oddziału.

d/ reprezentuje całość Związku nazewnątrz.

e/ sporządza sprawozdania ze swej działalności.

Zebrania zwyczajne prezydjum odbywa się raz na kwartał, zwołuje je Przewodniczący, lub upoważniony zastępca. Zebranie jest prawomocne w obecności 3-ch członków, o ile w tej liczbie jest obecny Przewodniczący, lub przez niego upoważniony zastępca oraz Harcerz Naczelny i Harcerka Naczelna.

par.23a. Naczelnictwo Harcerzy /Harcerek/ ma w zakresie autonomicznych organizacyj Harcerzy/Harcerek prawa i obowiązki analogiczne do praw i obowiązków Prezydjum w stosunku do całości, a do sprawowania stałego kierownictwa organizacji powołuje na wniosek Harcerza Naczelnego /Harcerki Naczelnej/ Główną Kwaterę, Harcerzy, Harcerek, której regulamin zatwierdzi.

W szczególności Naczelnictwo Harcerzy /Harcerek/:

a/ administruje majątkami będącemi własnością autonomicznej części Z.H.P. /żeńskiej/ męskiej nadzoruje gospodarkę Chorągwi, Kół Przyjaciół /innej organizacji/ kupuje i sprzedaje nieruchomości.

b/ wydaje regulaminy i zarządzenia w sprawach, związanych z budżetem i gospodarką finansową danej autonomicznej organizacji.

c/ przyjmuje do Z.H.P. i rozwiązuje Koła Przyjaciół.

d/ sporządza sprawozdania z działalności danej części Z.H.P. w zakresie gospodarczym.

Zebrania zwyczajne Naczelnictwa odbywają się raz na kwartał, pozatem w miarę potrzeb.

par.23b. Harcerz Naczelny /Harcerka Naczelna/:

a/ jest przewodniczącą Naczelnictwa

b/ mianuje członków Głównej Kwatery, zgodnie z par. 23a. oraz współpracowników, kieruje pracą Głównej Kwatery.

c/ wydaje regulaminy i przepisy na podstawie uchwał Naczelnej Rady i Naczelnictwa, oraz w zakresie kompetencji Głównej Kwatery z własnej inicjatywy, lub na wniosek podwładnych organizacyj.

d/ zatwierdza sprawozdania przygotowane przez Główną Kwaterę.

e/ przyjmuje do Z.H.P. i zawiązuje drużyny, zrzeszenia i wszelkie inne ogniwa organizacyjne, o ile nie należy to do zastrzeżonej w statucie kompetencji władz wyższych.

f/ przyjmuje i usuwa członków czynnych w ostatniej instancji decyduje w sprawach osobowych starszych harcerzy o ile nie podlegają one kompetencji Sądu Harcerskiego.

g/ mianuje Komendantów Chorągwi, Hufcowych i innych swoich przedstawicieli i określa ich kompetencje.

Decyzję swoją opiera Harcerz Naczelny w zasadzie na wnioskach Komendantów Chorągwi i kierowników Wydziału Głównej Kwatery, nie jest jednak temi wnioskami bezwzględnie skrępowany.

par.24. Usunięcie ze Związku instytucji lub osoby może się odbyć tylko na zasadzie postanowienia właściwego Sądu lub po odbyciu rozmowy dyscyplinarnej, według przepisów, które ustali Naczelna Rada Harcerzy /Harcerek/.

par.25. W celu omówienia zagadnień harcerskich i opracowania materjałów programowych, zwołuje Harcerz Naczelny odprawy Komendantów Chorągwi oraz konferencje starszyzny, a także konferencje i odprawy znawców poszczególnych dziedzin pracy i życia harcerskiego, konferencje starszyzny odbywają się corocznie.

2.3.4. Statut ZHP uchwalony na nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP 1930 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Statut – Nadzwyczajny Zjazd Walny Uchwalił następujący:

STATUT ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

I. Nazwa i siedziba

par.1. Stowarzyszenie nosi nazwę „Związek Harcerstwa Polskiego" /Z.H.P/ działa na całym obszarze Rzeczypospolitej z zachowaniem miejscowych przepisów o stowarzyszeniach i ma siedzibę główną w Warszawie.

II. Cel

par.2. Z.H.P. ma na celu: 1/ wychowanie na zasadach nauki Chrystusa metodami skautowemi człowieka, świadomie pełniącego służbę Bogu, Polsce i bliźnim, zgodnie z Przyrzeczeniem i Prawem Harcerskiem, 2/ rozpowszechnianie wśród społeczeństwa typu życia harcerskiego, stosowania zasad Prawa Harcerskiego w służbie obywatelskiej, oraz pielęgnowanie żywej czujności sumienia narodowego i poczucie powinności państwowych.

III. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie

par.3. Przyrzeczenie: mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie, nieść chętną pomoc bliźnim, być posłusznym prawu harcerskiemu.

par.4. Prawo: 1. Harcerz służy Bogu i Ojczyźnie i spełnia sumiennie swoje obowiązki.
2. Na słowie Harcerza polegaj, jak na Zawiszy.
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.
5. Harcerz postępuje po rycersku.
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznawać.
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
8. Harcerz jest zawsze pogodny.
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

IV. Środki

par.5. Dla osiągnięcia swych celów Z.H.P. prowadzi pracę wychowawczą w 2-ch autonomicznych równorzędnych organizacjach /organizacja harcerek i organizacja harcerzy/, które współpracują z rodziną, kościołem i Państwem, realizują cele Z.H.P. przez:
1/ zakładanie: a) drużyn harcerskich,
b) gromad zuchów i wilcząt,
c) zrzeszeń starszych harcerek i harcerzy,
d) Kół Przyjaciół Harcerstwa,

2/ organizowanie: a) gawęd, wykładów, pogadanek,
b) wycieczek i kolonji letnich, obozów, kursów, zlotów,
c) gier, zabaw, ćwiczeń gimnastycznych, sportowych, polowych i strzeleckich,
d) zebrań towarzyskich, przedstawień, wystaw,
e) ognisk wychowawczych domów i szkół harcerskich,
f) kas oszczędnościowych, współdzielni, bibljotek, warsztatów,
g) wydawnictw pism i książek.

3/ prowadzenie pracy społeczno-wychowawczej poza Związkiem.

Działalność powyższą rozwija Związek w wypadkach przewidzianych przez Prawo, na zasadzie uprawnień uzyskanych od właściwych władz i odrębnych statutów i regulaminów, we właściwej drodze zatwierdzonych.

V. Członkowie

par.6. Członkowie Z.H.P. dzielą się:
a/ czynnych,
b/ współdziałających,
c/ popierających,
d/ starszych harcerzy i starsze harcerki,
e/ młodzież harcerską.

par.7. Członkiem czynnym zostać może każdy pełnoletni Polak i pełnoletnia Polka, odpowiadająca wyszczególnionym w regulaminie warunkom i przyjęci przez Zarząd Główny, lub upoważnione do tego organa.

par.8. Członek czynny obowiązany jest do:
1/ przestrzegania Prawa Harcerskiego,
2/ udziału w czynnej pracy harcerskiej,
3/ opłacaniu rocznej składki, w wysokości 6 złotych.

Członkowie czynni mają czynne i bierne prawa wyborcze do wszystkich władz Związku.

par.9. 1/ Członkiem współdziałającym może zostać każdy pełnoletni Polak i pełnoletnia Polka, współdziałający w pracy harcerskiej, w zakresie ustalonym przez odpowiedni regulamin, przyjęci przez Zarząd Główny, lub upoważnione do tego organa i opłacający zadeklarowaną przez siebie składkę, nie mniejszą, niż oznaczoną dla członków czynnych.

2/ Członkowie współdziałający tworzą na podstawie szczegółowych regulaminów Koła Przyjaciół Harcerstwa, których celem jest moralna i materjalna opieka nad drużynami harcerskiemi. Członkowie współdziałający mają bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Związku, oraz czynne zgodnie z par.[1] i na terenie Oddziału.

par.10. Członkiem popierającym może zostać każda osoba prawna, lub fizyczna, która zobowiąże się do stałego opłacania zadeklarowanej przez siebie składki. Członkowie popierający nie mają ani biernego, ani czynnego prawa wyborczego.

par.11. Starszemi harcerkami i starszymi harcerzami zostają wychowankowie drużyn harcerskich, lub inne osoby przestrzegające zasad Prawa Harcerskiego, do zrzeszeń starszo-harcerskich przez upoważnione do tego organa przyjęte. Starsze harcerki i starsi harcerze należą do jednej z organizacji

[1] Nie podano numeru paragrafu, pozostawiono puste miejsce (Przyp. K.M.).

autonomicznych /męskiej, lub żeńskiej/. Szczegółowe obowiązki i uprawnienia starszych harcerek i starszych harcerzy, zarówno, jak prawa zrzeszeń uregulowane są przez osobne regulaminy.

Co do uprawnień wyborczych w Z.H.P. pełnoletni starsi harcerze i starsze harcerki mają bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Z.H.P., oraz czynne prawo wyborcze zgodnie z par.[2] niniejszego statutu.

par.12. Członkowie czynni współdziałający, starsze harcerki i starsi harcerze mają prawo korzystania z wszelkich instytucyj Z.H.P. i udziału we wszystkich przejawach życia harcerskiego z zachowaniem odnośnych regulaminów.

par.13. Młodzież harcerska, zuchy i wilczęta wychowują się w drużynach, w gromadach w duchu ideologji harcerskiej zgodnie z celami Z.H.P.

Młodzież harcerska, zuchy i wilczęta przyjmowani są do drużyn i gromad Z.H.P. za zezwoleniem rodziców lub opiekunów, mają prawo korzystania z urządzeń Z.H.P. nie mają jednak, ani czynnego, ani biernego prawa wyborczego.

par.14. Obywatele polscy, narodowości niepolskiej mogą należeć do Związku, na warunkach, określonych w specjalnych regulaminach.

par.15. Zarząd Główny i upoważnione do tego organa mogą usuwać z Z.H.P. członków, którzy:

1/ popełnili czyn niehonorowy,
lub 2/ nie stosują się do statutu i regulaminów,
lub 3/ zalegają ze składką więcej, niż rok.

Uwaga: W wypadku zastosowania punktu 1/ usuwanemu przysługuje prawo odwołania się do właściwego Sądu Harcerskiego, zgodnie z regulaminem Sądów.

par.16. Sposób przyjmowania i usuwania wszystkich kategoryj członków, wymienionych w par.6. oraz ich ściślejsze prawa i obowiązki określą regulaminy.

VI. Władze Stowarzyszenia

par.17. Władze stowarzyszenia dzielą się na:

a/ Władze Z.H.P., jako całości
b/ Władze autonomicznych organizacyj to jest harcerstwa organizacji harcerek i organizacji harcerzy.

VII. Władze Z.H.P. jako całości

par.18. Władze Z.H.P. jako całości są:

a/ Walne Zgromadzenie,
b/ Zarząd Główny,
c/ Komisja Rewizyjna,
d/ Naczelny Sąd Harcerski

par.19. Walne Zgromadzenie:

1/ decyduje ostatecznie w sprawach ideowych Harcerstwa,
2/ wybiera:
a/ Przewodniczącego Z.H.P.
b/ 5 członków Zarządu Głównego, oraz 2-ch zastępców,
c/ Komisję Rewizyjną w składzie 3 członków, oraz 2-ch zastępców,
d/ Naczelny Sąd Harcerski w składzie 7-u członków, oraz 2 zastępców.
3/ przyjmuje sprawozdania Zarządu Głównego, Komisji Rewizyjnej i wysłuchuje sprawozdania Naczelnego Sądu Harcerskiego.
4/ udziela Zarządowi Głównemu absolutorjum.
5/ zatwierdza budżet, przedstawiony przez Zarząd Główny.

[2] Nie podano numeru paragrafu, pozostawiono puste miejsce (Przyp. K.M.).

6/ ustala wysokość opłat na rzecz Związku.
7/ decyduje o sprzedaży i obciążeniu nieruchomości.
8/ uchwala regulaminy Walnego Zgromadzenia, Komisji Rewizyjnej, Sądu Harcerskiego i Zarządu Głównego.
9/ rozpatruje odwołania władz autonomicznych organizacyj od decyzji Zarządu Głównego, przewidzianych w par punkt 1/.
10/ rozstrzyga o wszystkich sprawach, które nie są przekazane statutem i regulaminami innym władzom.
11/ decyduje o zmianie statutu i likwidacji Z.H.P.

par.20. W Walnem Zgromadzeniu biorą udział:
1/ członkowie Rady Harcerzy i Rady Harcerek.
2/ z urzędu wszyscy członkowie Zarządu Głównego, oraz Naczelnictw.
3/ delegaci Oddziałów po jednym z każdego Oddziału.
4/ członkowie Komisji Rewizyjnej i Naczelnego Sadu Harcerskiego.

par.21. Rok administracyjny Z.H.P. jest rok szkolny od 1 września do 31 sierpnia.

par.22. Zwyczajne Walne Zgromadzenie odbywa się co roku w pierwszej połowie roku administracyjnego, zwołuje je Zarząd Główny. O Walnem Zgromadzeniu zawiadamia Zarząd Główny Naczelnictwa i Zarządy Oddziałów, przynajmniej na dwa miesiące przed terminem z podaniem porządku dziennego obrad.

par.23. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie zwołuje Zarząd Główny z własnej inicjatywy, na żądanie Komisji Rewizyjnej, organizacji harcerek lub organizacji harcerzy.

Żądanie zwołania Nadzwyczajnego Zgromadzenie ma być przedłożone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego. Zarząd Główny ma prawo porządek ten uzupełnić. Nadwyczajne Walne Zgromadzenie winno być ogłoszone w ciągu najdalej miesiąca od daty wpłynięcia żądania w tej sprawie.

par.24. Walne zgromadzenie jest prawomocne bez względu na liczbę obecnych, jednak sprawy, przewidziane w par.[3] i [4] winny być uchwalone kwalifikowaną większością głosów, przy połowie ustawowej liczby obecnych.

par.25. Zarząd Główny:
1/ koordynuje działalność obu autonomicznych organizacyj, wystąpienia nazewnątrz, zwłaszcza w stosunku do władz państwowych.
2/ czuwa nad przestrzeganiem statutu, uchwał Walnych Zgromadzeń, regulaminów i zarządzeń kompetentnych władz Z.H.P., przyczem ma prawo zawieszenia decyzji władz i organizacji, niezgodnych ze statutem i uchwałami Walnych Zgromadzeń i regulaminami.
3/ reprezentuje Z.H.P. jako całość nazewnątrz.
4/ dozoruje gospodarkę finansową Związku.
5/ decyduje o kupnie nieruchomości, przyjmuje legaty i darowizny, administruje majątkami Z.H.P.
6/ w zakresie swej kompetencji opracowuje regulaminy i przepisy na podstawie uchwał Walnego Zgromadzenia, oraz wydaje zarządzenia.
7/ sporządza sprawozdania z działalności Z.H.P., jako całości, zestawia sprawozdania autonomicznych organizacyj i przedstawia je Walnemu Zgromadzeniu.
8/ wybiera ze swego grona zastępcę przewodniczącego, sekretarza i skarbnika.

[3] Nie podano numeru paragrafu, pozostawiono puste miejsce (Przyp. K.M.).
[4] Nie podano numeru paragrafu, pozostawiono puste miejsce (Przyp. K.M.).

9/ czuwa nad działalnością Zarządów Oddziałów.

par.26. Zarząd Główny składa się:

a/ z przewodniczącego i 5-ciu członków, wybieranych przez Walne Zgromadzenie.

b/ z Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy.

W skład Zarządu Głównego wchodzi z urzędu Naczelny Kapelan Z.H.P., wybrany przez Walne Zebranie i zatwierdzony przez władze kościelne.

par.27. Zwyczajne zebrania Zarządu Głównego odbywają się przynajmniej 4 razy do roku, zwołuje je Przewodniczący Z.H.P., lub jego zastępca. Zebranie jest prawomocne przy udziale 5 członków, o ile w tej liczbie jest Przewodniczący, lub jego zastępca, Naczelnik Harcerzy i Naczelniczka Harcerek lub osoby, pełniące ich obowiązki.

par.28. Umowy, zobowiązania, weksle i inne akty prawne prócz wystawienia czeków podpisuje dwóch członków Zarządu Głównego, upoważnionych do tego uchwałą Zarządu Głównego.

Czeki podpisuje jeden z członków Zarządu Głównego, upoważniony do tego uchwałą.

Korespondencję zewnętrzną Związku, jako całości podpisuje Przewodniczący lub jego zastępca wraz z sekretarzem generalnym lub jego zastępcą.

Korespondencję wewnętrzną, dotyczącą danej organizacji autonomicznej, podpisuje Naczelniczka Harcerek i sekretarka organizacji harcerek, ewentualnie Naczelnik Harcerzy i sekretarz organizacji harcerzy.

Sposób podpisania korespondencji wewnętrznej określi odnośny regulamin.

Korespondencję zewnętrzną w sprawach duszpasterstwa podpisuje Przewodniczący Z.H.P., i Naczelny Kapelan Związku.

par.29. Komisja Rewizyjna składa się z 3 osób, wybieranych przez Walne Zgromadzenie na rok jeden, sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Z.H.P., prowadzoną zgodnie z obowiązującymi przypisami i przyjętemi zwyczajami, sprawdzając książki kasowe, przynajmniej raz do roku składu sprawozdania na Walnem Zgromadzeniu.

par.30. Naczelny Sąd Harcerski jako niezależny w ostateczenem wyrokowaniu organ Związku jest wybierany przez Walne Zgromadzenie z pośród członków Z.H.P. w liczbie 7 członków i 2 zastępców. Naczelny Sąd Harcerski i w ogóle całe sądownictwo harcerskie działa na zasadzie regulaminu, uchwalonego przez Walne Zgromadzenie.

VIII. Władze autonomicznych organizacyj

par.31. Z.H.P. składa się z dwóch równorzędnych autonomicznych organizacyj /organizacji harcerek i organizacji harcerzy/ z których każda posiada swe organa i prowadzi pracę według osobnych regulaminów.

par.32. Władzami organizacji harcerek i organizacji harcerzy są:

1/ Zjazd Harcerek względnie Zjazd Harcerzy,

2/ Rada Harcerek względnie Rada Harcerzy,

3/ Naczelniczka Harcerek względnie Naczelnik Harcerzy,

4/ Naczelnictwo Harcerek względnie Naczelnictwo Harcerzy.

par.33. Zjazd Harcerek względnie Zjazd Harcerzy:

1/ przyjmuje sprawozdania Naczelniczki i Rady Harcerek względnie Naczelnika i Rady Harcerzy, oraz udziela im absulatorjum,

2/ wybiera członków Rady Harcerek względnie Rady Harcerzy,

3/ wybiera Naczelniczkę Harcerek względnie Naczelnika Harcerzy na rok jeden.
4/ uchwala projekt budżetu autonomicznej organizacji.
5/ ustala wysokość opłat na rzecz autonomicznej organizacji.
6/ rozstrzyga o wszystkich sprawach organizacji harcerek względnie harcerzy, które nie są zastrzeżone dla innych władz.

par.34. W Zjeździe Harcerek względnie Zjeździe Harcerzy biorą udział:
1/ członkowie czynni,
2/ delegaci zrzeszeń starszo-harcerskich po 1-ym od każdego zrzeszenia, liczącego przynajmniej 20 członków; zrzeszenia mniejsze mogą łączyć się dla wyboru delegatów;
3/ delegaci K.P.H. po jednym na Chorągiew, przyczem Chorągwie, liczące więcej niż 25 Kół, wysyłają po 1-ym delegacie od każdej zaczętej 25-tki Kół, przyjętych do Związku i liczących co najmniej po 25 członków; K.P.H. mniejsze mogą łączyć się dla wyboru delegatów; delegatów wybiera się w czasie Zjazdów Oddziału;
4/ z urzędu członkowie Zarządu Głównego, odpowiedniego Naczelnictwa i Rady, komendantki względnie komendanci Chorągwi, Przewodniczący Oddziałów lub upoważnieni przez nich zastępcy.

par.35. Zjazd Harcerek i Zjazd Harcerzy odbywają się co roku na zasadzie osobnych regulaminów.

par.36. Rada Harcerek względnie Rada Harcerzy:
1/ wybiera ze swego grona na rok jeden głosowaniem kartkowem sekretarza, skarbnika i 2 członków Naczelnictwa,
2/ ustala wytyczne programowe organizacji harcerek względnie organizacji harcerzy,
3/ uchwala zasadnicze regulaminy, obowiązujące w danej organizacji,
4/ opracowuje projekt budżetu,
5/ zatwierdza sprawozdanie, przygotowane przez odpowiednie Naczelnictwo.

par.37. Rada Harcerek względnie Rada Harcerzy składa się:
a/ z 24 członków, w tem co najmniej 2 przedstawicieli zrzeszeń starszych harcerek względnie starszych harcerzy, wybieranych na 3 lata przez Zjazd Harcerek względnie Zjazd Harcerzy.
b/ z urzędu z Przewodniczącego Z.H.P., Naczelnego kapelana Z.H.P. i członków odpowiednich Naczelnictw.

par.38. Trzecia część członków Rady Harcerek i Rady Harcerzy z wyboru ustępuje corok kolejno w terminie zwyczajnego Zjazdu Harcerek względnie Zjazdu Harcerzy, za pierwszym i drugim razem wylosowana, a w następnym według starszeństwa wyboru.

W razie ustąpienia któregoś z członków w czasie trwania kadencji Rada uzupełnia się przez kooptację. Przybrani członkowie pełnią funkcję do najbliższego Zjazdu Harcerek względnie Zjazdu Harcerzy.

W razie ustąpienia członka Rady przed upływem trzechlecia powołany na jego miejsce członek Rady pełni funkcję do końca trzechlecia swego poprzednika.

Zwyczajne zebrania Rady Harcerek względnie Rady Harcerzy odbywa się przynajmniej 2 razy do roku; zwołuje je i przewodniczy na nich Naczelniczka Harcerek względnie Naczelnik Harcerzy. Zebranie jest prawomocne w oznaczonym terminie bez względu na ilość obecnych.

Uwaga: Przy wyborach trzeciej części Rady przez odpowiedni Zjazd każdy głosuje na 6 osób.

par.39. Naczelniczka Harcerek względnie Naczelnik Harcerzy:
1/ jest przewodniczącym Rady i Naczelnictwa Harcerek względnie Rady i Naczelnictwa Harcerzy.
2/ przy współudziale Naczelnictwa Harcerek względnie Naczelnictwa Harcerzy kieruje pracami swej organizacji.
3/ reprezentuje organizacje harcerek względnie organizacje harcerzy nazewnątrz.
4/ za pracę odpowiada przed Zjazdem swej organizacji.
5/ jest organem Zarządu Głównego w stosunku do reprezentowanej przez się organizacji.
6/ wykonuje uchwały Rady Harcerek względnie Rady Harcerzy.

Bliższe kompetencje Naczelniczki i Naczelnictwa Harcerek oraz Naczelnika i Naczelnictwa Harcerzy określi szczegółowy regulamin.

IX. Rada Wychowania Harcerskiego

par.40. 1. Celem zapewnienia Harcerstwu jaknajlepszych warunków rozwijania i pogłębiania form i metod pracy może się utworzyć Rada Wychowania Harcerskiego.
2. R.W.H. składa się z wybitnych znawców wychowania i dziedzin, związanych z pracą harcerską, zaproszonych do Rady przez Przewodniczącego Związku w porozumieniu z Naczelniczką Harcerek i Naczelnikiem Harcerzy.
3. Na posiedzenia R.W.H. zapraszani są przedstawiciele władz państwowych, samorządowych i instytucyj społecznych, których zakres działania związany jest ze sprawami, będącemi na porządku obrad Rady.
4. Rada na zaproszenie Przewodniczącego Związku, Naczelniczki Harcerek lub Naczelnika Harcerzy wydaje w sprawach dotyczących programów i metod wychowania harcerskiego – opinje, które winny być brane pod uwagę przez władze harcerskie prze ustalaniu regulaminów, instrukcyj, zarządzeń.

Radzie W.H. przysługuje prawo inicjatyw w formie wniosków do władz harcerskich.
5. Regulamin swej pracy układa Rada, zatwierdza go Zarząd Główny.
6. Przewodniczy Radzie Przewodniczący Z.H.P.

X. Oddziały, Chorągwie i Koła Przyjaciół

par.41. Dla lepszego urzeczywistnienia wskazanych w statucie Z.H.P. celów i zadań na terytorjum, określonem przez Zarząd Główny mogą być tworzone za zgodą Zarządu Głównego Oddziały ZHP z Zarządami Oddziałów na czele. Organizację Oddziału określa regulamin, przyjęty przez Walne Zgromadzenie.

Zarządy Oddziałów mogą stanowić samodzielną jednostkę prawną tam, gdzie miejscowe obowiązujące ustawy na to zezwalają, i wówczas Zarząd Oddziału winien działać na zasadzie specjalnego przez Walne zgromadzenie Z.H.P. przyjętego dodatkowego regulaminu, w którym Zarząd Oddziału będzie przewidziany jako oddzielna jednostka prawna, należycie jednak związana z całością Związku. Zarząd Oddziału jako samodzielna jednostka prawna może zalegalizować się u władz na zasadach, przyjętych przez Walne Zgromadzenie Z.H.P. i może posiadać własny majątek, nabywać i zbywać nieruchomości, zawierać umowy, obciążające majątek jedynie danego oddziału.

par.42. Naczelnictwa mogę tworzyć za zgodą Zarządu Głównego Chorągwie, obejmujące drużyny i zrzeszenia harcerek względnie harcerzy na pewnym terenie. Mianowanie Komendantki względnie Komendanta Chorągwi określają regulaminy.

par.43. Zarząd Oddziału w swej działalności stosuje się ściśle do statutu Z.H.P., uchwał Walnych Zgromadzeń Z.H.P. i zjazdów Oddziałów, oraz regulaminów, instrukcyj i rozporządzeń właściwie uchwalonych.

Zadaniem Zarządu Oddziału jest:

a/ koordynowanie pracy harcerskiej w stosunku do miejscowego społeczeństwa i władz, szczególnie w zakresie reprezentacji i propagandy;

b/ czynne współdziałanie z Komendami Chorągwi w krzewieniu i rozbudowie życia harcerskiego;

c/ jednanie przyjaciół dla ruchu harcerskiego między innemi przez zakładanie Kół Przyjaciół;

d/ praca w kierunku zapewniania Harcerstwu na swym terenie podstaw materjalnych.

e/ wykonywanie uchwalonych przez zjazd oddziałów budżetów dla Zarządu Oddziału i Komend Chorągwi.

f/ współdziałanie z Komendami Chorągwi w usprawnieniu gospodarki finansowej w Komendach Chorągwi, drużynach instytucjach harcerskich na terenie Zarządu Oddziału.

g/ omawiania działalności harcerstwa na swoim terenie z własnej inicjatywy lub na skutek wysłuchanych perjodycznych sprawozdań Komendantek i komendantów Chorągwi.

h/ nadzór nad działalnością K.P.H.

i/ decyzje o likwidacji K.P.H.

par. 44. Celem moralnego i materjalnego popierania ruchu harcerskiego organizuje się Koła Przyjaciół Harcerstwa, Koła P.H., mogą powstawać albo przy poszczególnych drużynach, albo przy hufcach, albo może powstać jedno K.P.H. dla wszystkich drużyn jednej miejscowości lub pewnego określonego przez Zarząd Oddziału terenu K.P.H.,mogą powstawać również przy innych instytucjach harcerskich. Organizację, prawa i obowiązki K.P.H. określa regulamin ramowy, przyjęty przez Zarząd Główny.

XI. Fundusze

par. 45. Fundusze Z.H.P. powstają ze 1/ składek członków, 2/ opłat, pobieranych od młodzieży harcerskiej, w wysokości ustalonej przez zjazdy harcerek i harcerzy, 3/ opłaty Oddziałów w wysokości ustalonej przez Walne Zgromadzenie, 4/ przedsiębiorstw i wydawnictw, 5/ dochodów z majątku Związku, 6/ zasiłków społecznych i rządowych, 7/ ofiar, darowizn, zapisów i t.p.

par.46. Sposób prowadzenia gospodarki finansowej określą specjalne regulaminy.

XII. Strój, oznaki, pieczęć

par.47. Członkom przysługuje prawo noszenia stroju i oznak, określonych regulaminem.

Nazwa „harcerz" i pochodne, oraz strój i oznaki, ustalone regulaminem, zgłoszonym u władz, są prawnie zastrzeżone dla członków Związku.

Zarządowi Głównemu i upoważnionym przezeń organom zastrzega się prawo używania pieczęci głównej: „Z.H.P. Zarząd Główny"; napisy na pieczęciach organów, upoważnionych przez Zarząd Główny, określa osobny regulamin.

XIII. Zmiana statutu i rozwiązanie Z.H.P.

par.48. Do zmiany statutu wymagana jest zgoda 2/3 obecnych na Walnem Zgromadzeniu.

par.49. Rozwiązanie Z.H.P. wymaga zgody ¾ obecnych. W razie rozwiązania o przekazaniu majątku decyduje ostatnie Walne Zgromadzenie.

XIV. Osoba prawna

par.50. Z.H.P. jest osobą prawną i posiada wszelkie z tego tytułu płynące prawa ogólne.

XV. Stosunek do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i do Ministerstwa Spraw Wojskowych

par. 51. W zakresie wychowawczym Z.H.P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń Ministerstwa W.R. i O.P., w zakresie wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego Z.H.P. obowiązany jest do przestrzegania rozporządzeń M.S. Wojsk. Ministerstwa te każde w swoim zakresie sprawują nad Związkiem nadzór i kontrolę.

Delegaci Ministerstw biorą udział w Walnych Zgromadzeniach, Zjazdach i Radach Harcerek i Harcerzy oraz w posiedzeniach władz wykonawczych. Delegaci ci mają prawo uczestniczyć we wszystkich przejawach działalności Z.H.P., mają prawo veta i odwołania się do Ministrów.

Zarząd Główny Związku Harcerstwa Polskiego jest obowiązany komunikować Ministerstwu W.R. i O.P. projekty przepisów mających obowiązywać w Związku, oraz programy wychowawcze przed ich ogłoszeniem, celem uwzględnienia ich z zamierzeniami tegoż Ministerstwa.

Zarząd Główny składa Ministerstwom roczne sprawozdania z działalności Z.H.P.

Młodzież szkolna, należąca do drużyn harcerskich podlega swojej władzy szkolnej także w zakresie pracy harcerskiej przy zastosowaniu osobnych instrukcyj wydawanych przez Ministerstwo W.R. i O.P. w porozumieniu ze Związkiem Harcerstwa Polskiego.

Stylistyczne opracowanie statutu

Nadzwyczajny Zjazd Walny upoważnia Naczelną Radę Harcerską do ostatecznego stylistycznego opracowania uchwalonego przez Zjazd statutu Z.H.P. oraz do przyjęcia poprawek statutu jakichby ewentualnie żądały władze państwowe, pod warunkiem, że uchwały N.R.H. w tej ostatniej sprawie będą zapadały większością ¾ głosów członków N.R.H., obecnych na prawmomcnym zjeździe N.R.H.

Okres przejściowy

Nadzwyczajny Zjazd Walny stwierdza, że do czasu zatwierdzenia przez odnośne władze Państwowe poprawek, wniesionych do obecnego statutu Z.H.P., obowiązuje nadal statut Z.H.P. w dotychczasowym brzmieniu – zasady reorganizacji wewnętrznej ZHP ustalone na Zjeździe niniejszym, należy stopniowo wprowadzić w życie drogą zmian regulaminowych.

Powoływanie Komendantów i Komendantek Chorągwi

Nadzwyczajny Zjazd Walny poleca w regulaminie, regulującym wybór komendantów i komendantek Chorągwi, wprowadzić opinjowanie kandydatów przez Zarząd Oddziału.

2.3.4.1. Informacja Nadzwyczajnego Zjazdu Walnego ZHP na temat prac i zasad wprowadzania nowego Statutu ZHP

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 9 z dnia 6 V 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1930 r., dostęp MH w Warszawie

V. Statut Z.H.P. – Nadzwyczajny Zjazd Walny uchwalił nowy statut Z.H.P., który zostanie ogłoszony po wystylizowaniu przez Naczelną Radę Harcerską i zalegalizowaniu przez władze państwowe.

VI. Stylistyczne opracowanie statutu. – Nadzwyczajny Zjazd Walny upoważnia Naczelną Radę Harcerską do ostatecznego stylistycznego opracowania uchwalonego przez Zjazd statutu Z.H.P. oraz do przyjęcia poprawek statutu, jakichby ewentualnie żądały władze państwowe pod warunkiem, że uchwały N.R.H. w tej ostatniej sprawie będą zapadały większością ¾ głosów członków N.R.H. obecnych na prawomocnym zjeździe N.R.H.

VII. Okres przejściowy. – Nadzwyczajny Zjazd Walny stwierdza, że do czasu zatwierdzenia przez odnośne władze państwowe poprawek, wniesionych od obecnego statutu Z.H.P., obowiązuje nadal statut Z.H.P. w dotychczasowym brzmieniu – zasady reorganizacji wewnętrznej Z.H.P., ustalone na Zjeździe niniejszym, należy stopniowo wprowadzić w życie drogą zmian w regulaminach.

2.3.5. Poprawki Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, dotyczące Statutu ZHP uchwalonego na Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP 1930 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Poprawki Państwowego Urzędu W.F. i PW. do statutu ZHP. uchwalonego na Nadzwyczajnym Walnym Zjeździe w dn. 26–27 kwietnia 1930 r.

Zastanawiając się nad przedłożonym mi nowym statutem Z.H.P. stwierdzam w nim szereg niejasności i wątpliwości, lecz przedewszystkim jest on mojem zdaniem w dużym stopniu sprzeczny z charakterem wychowawczym Z.H.P. przez stwarzanie zbyt skomplikowanej struktury wodzów i ich odpowiedzialności.

Odnosi się to w pierwszym rzędzie do §.33, 37, 38 i innych, które mówią o Naczelnictwach, a więc wielogłowych instytucjach, w których właśnie upatruje kolizję z charakterem wychowawczym Z.H.P.

Wedle mnie Z.H.P. winien dążyć do stworzenia jaknajprostszych form rozkazodawczych, a co idzie i jasnego formułowania odpowiedzialności. Wychodzę z założenia, że wszelka odpowiedzialność kolegjalna jest unikaniem odpowiedzialności jednostki, która jedynie jest predestynowana do pobierania szybkiej i trafnej decyzji dopowiadającej potrzebom tak rozgałęzionej org. młodzieży, jaką jest org. Harcerzy i Harcerek.

Zresztą formą odpowiedzialności jednostek jakąbym chciał widzieć w ZHP. całkowicie nie wyklucza, wysłuchania opinji osób współpracujących i kompetentnych i raczej jest, to jak wiemy, jeszcze warunkiem i podstawą powzięcia trafnej decyzji. Dlatego właśnie nie wyobrażam sobie rozkładania w tym celu odpowiedzialności na kilka osób wybieranych do Naczelnictwa, o których mówi §.33 i 37 pkt. 1 i inne.

Należy odróżnić wybory poszczególnych osób do Zarządu Głównego, który jest organem zaufania całego Z.H.P. od Naczelnictwa, który jest wprawdzie też organem zaufania, lecz tylko org. harcerzy lub harcerek i ono winno się specjalnie odnosić do Naczelniczki względnie Naczelnika, jako wiadomego odpowiedzialnego wodza organizacji,

Należy pamiętać, że Naczelnik/czka/ jest to organ rozkazodawczy a funkcja rozkazu wymaga brania na siebie odpowiedzialności, jak również musi budzić posłuch. A jak wiadomo w psychice ludzkiej leży chęć posłuchu dla jednostki nie organu wielogłowego, dlatego też jednostkę musi obdarzyć większą kompetencją, a tem samem i odpowiedzialnością.

Dlatego tez musimy wychowywać młodzież w kierunku umiejętności brania odpowiedzialności za swe czyny. Jest to jedno z najbardziej może ważkich acz może niedocenionych zagadnień wychowawczych.

W związku z tem uważam, że należy zwiększyć kompetencje Przewodniczącego Zarządu Głównego, zatem samem podkreślić odpowiedzialność, którą i tak ponosi jako przewodniczący Z.H.P. Może to się wydawać sprzecznem z tem, co poprzednio mówiłem, gdyż umieszczam tu równocześnie w § 40 prerogatywy Naczelnika wzgl. Naczelniczki, ale jest to tylko pozór. Wychodzę z założenia że Przewodniczący Z.H.P. podnosząc całkowitą odpowiedzialność za całość Z.H.P. musi mieć możność i łatwość wglądu do poszczególnych ognisk pracy i to w należytej formie, tembardziej, że § 38 pkt. b/ i tak przewiduje jego tam obecność. Zachodzi więc pytanie, w jakiej formie, czy tylko gościa lub widza. Inna rzecz, że może z prerogatyw swych, z tych czy innych względów nie skorzystać, i odstąpić je Naczelnikowi czy też Naczelniczce, ale możność obecności w należytej formie w poszczególnych decydujących przejawach życia harcerskiego należy w statucie przewidzieć.

W związku z tem statut winien dążyć do:

1/ Wyraźniejszego i mocniejszego sformułowania czynności Przewodniczącego Z.H.P. §.34, 35 lub 36 i §.38 pkt. b/ Naczelniczki i Naczelnika §.37 pkt. 1.

2/ Odrzucenia zaś instytucji Naczelnictwa Harcerzy i Naczelnictwa Harcerek §.33 pkt. 4. jako organu władzy.

Odnośnie działalności Naczelnika/czki/ §.40 winien statut czy też regulamin podkreślić ich odpowiedzialność wyszkoleniowo-wychowawczą.

Duże zastrzeżenia budzi jeszcze użyty w statucie termin „autonomicznych". Mam wrażenie, że termin ten został wydobyty na światło dzienne dyskusyj harcerskich w momencie silnego psychicznego podniecenia i chęci całkowitego oderwania się Harcerek od związku. Jednakże myśl ta po głębszej rozwadze została słusznie szybko zarzucona na rzecz t.zw. „jedności" czyli nierozbijania istniejącego ZHP.

Stworzono więc statut, który ratując jedność Związku, przewidział dużą samodzielność poszczególnym organizacjom Harcerzy i Harcerek, jednakże niepotrzebnie podkreśla początkowy moment psychiczny t.j. chęć prawie całkowitego oderwania się harcerek od Z.H.P. – co uwidacznia się według mnie w pozostawieniu w projekcie statutu terminu „autonomja".

Jestem więc za skreśleniem tego terminu w statucie, a pozostawieniem w §.4 i innych określenia: „dwóch równorzędnych organizacji" org. Harcerzy i org. Harcerek. W tym wypadku w odpowiednich paragrafach należałoby porobić odpowiednie zmiany. W niczem to nie zmieni istoty rzeczy, a pozbawi statut niemiłych reminiscencji jak również uniknie się zastrzeżeń prawnych, od których uzależniona jest legalizacja statutu.

Uwagi
do poszczególnych paragrafów statutu Z.H.P. wraz z omówieniem:

§.2. pomijając fakt, że w §.2 – mówiącym o celach Związku omieszkano podkreślić, że głównym celem Z.H.P. jest przedewszystkim nie tylko wychowanie wogóle,

ile specjalnie wychowanie młodzieży, to pozatem w § tym zostało niezbyt szczęśliwie użyte wyrażenie „pielęgnowanie żywej czynności sumienia narodowego", które nie posiada sprecyzowanej treści, natomiast niejednokrotnie było nadużywane przez stronnictwa polityczne w celach demagogicznych i zachowało wskutek tego pewien posmak polityczny, nieharmonizujący z ideologją Związku, którego moim zdaniem należałoby unikać, przynajmniej w statucie który wymaga jaknajbardziej konkretnych i wyraźnych zwrotów.

W ogóle § ten wydaje mi się niedość konkretnie podkreślający przygotowanie młodzieży do służby dla Państwa, dlatego proponuję utrzymanie tego § jak on brzmi w starym statucie, ze skreśleniem w pierwszem zdaniu po „z rodziną i szkołą", a dodaniem władzami państwowemi" – lub też dać cały nowy paragraf.

„Z.H.P" ma na celu wychowanie młodzieży na zasadach nauki Chrystusa na dobrych obywateli Państwa przez wpajanie im drogą metod harcerskich: dyscypliny i patriotyzmu – tężyzny duchowej i dzielności fizycznej".

§.4. Z całości statutu wynika, że Związek nie jest federacją dwóch organizacyj ale przeciwnie, organizacją jedną, chociaż prowadząc swa pracę wychowawczą w dwóch odrębnych częściach uzasadnionych w pierwszem rzędzie ze względu na płeć.

Sądzę, więc że dałoby się usunąć bez istotnej szkody, w §.4. i innych terminów „autonomicznych", zostawiając „dwu równorzędnych organizacjach: organiz. harcerek i org. harcerzy".

§.6. Zamiast słów, każdy pełnoletni Polak i pełnoletnia Polka wstawić „każdy /a/ pełnoletni /a/ obywatelka /polski /ka/.

§.8. Jak §.6.

§.15. Stwierdzam z zadowoleniem, że w projekcie statutu znajduje swój wyraz zrozumienie konieczności wychowania w ramach Związku młodzieży narodowości niepolskiej na lojalnych obywateli Rzeczypospolitej. Zrobiono to jednak dość niezręcznie. W Związku z tem proponuję, § ten zmienić wsposób następujący: „obywatele polscy narodowości niepolskiej mogą prowadzić pracę na zasadzie osobnych regulaminów".

§.20. pkt. 2. Po „wybiera" dodać: na rok jeden. pkt. 6. Po „na rzecz Związku" dodać: i zatwierdza opłatę na rzecz poszczególnej organizacji Harcerzy i Harcerek.

§.21. pkt. 2. Skreślić „oraz Naczelnictwu".
pkt. 5. Dodać: „Komendanci /ki/ Chorągwi".

§.22. Nie można stwarzać zbyt wielu odrębności, a specjalnie w sprawach budżetowych, co kolidowałoby z interesami Związku. W związku z tem proponuję zmienić ten §.

„Rokiem administracyjnym i sprawozdawczym Z.H.P. jest rok kalendarzowy."

§.24. W ustępie 2-gim proponuję skreślić: „Naczelnictwa Harcerek lub Naczelnictwa Harcerzy" a dodać: „Rady Harcerzy/rek/ lub 25-ciu uprawnionych członków Walnego Zgromadzenia".

§.26. pkt. 6. Opracowuje Regulaminy i przepisy obowiązujące całość Z.H.P. lub powierza ich opracowanie innym organom Związku.
pkt. 8. dodać: po „swego grona" „dwu zastępców" skreślić „zastępcę".

§.28. Proponuję skreślić „naczelnik Harcerzy i Naczelniczka Harcerek lub osoby pełniące ich funkcję" – gdyż w ten sposób osoby te mogłyby stale dekompletować działalność „Zarządu Głównego".

§.33. pkt. 4. proponuję skreślić.

§.34, 35 lub 36. Winien przewidzieć przewodnictwo zjazdowi Harcerzy i Harcerek dla Przewodniczącego Z.H.P. i jego zastępców.

Byłby to czynnik zabezpieczający przed wypadkowością obrad, tem bardziej, że Naczelnik/ka/ jako stający przed Zjazdem sprawozdaniami nie może przewodniczyć.

§.35. Uznając w zasadzie za słusznie stanowisko zjazdu Walnego, że głos instruktorów czynnych winien mieć na zjazdach przewagę nad głosami KPH, to jednakże uważam, że przewidziana w § tym reprezentacja K.P.H. może wywołać duże niezadowolenie wśród rodziców/należących do KPH/, którzy posiadali dotąd jednego delegata na 50-ciu członków, a obecnie wedle statutu mają mieć jednego delegata na 625-ciu członków. W związku z tem proponuję: ułożyć tabelkę udziału w Zjeździe w tej proporcji, aby liczba osób Zjazdu Walnego nie przekroczyła dla delegatów członków czynnych KPH i zrzeszeń starszo-harcerskich, jak również członków uprawnionych z urzędu do wzięcia udziału w Zjeździe 200–250 osób.

W pkcie 4. proponuję skreślić: „odpowiedniego /naczelnictwa i", gdyż ci wchodzą już jako członkowie Rady, natomiast po „Komendanci" Chorągwi i dodać: „i kierownicy władz w Głównych Kwaterach".

Dodać: Uwaga: „mniejsze zrzeszenia starszoharcerskie mogą się łączyć dla wyboru delegatów. Koła przyjaciół w każdej Chorągwi wysyłają przynajmniej jednego delegata".

§.37. pkt. 1. proponuję skreślić: „po kartkowem" sekretarza, skarbnika i dwóch członków Naczelnictwa a dodać: „czterech członków Naczelnictwa"

pkt. 3. skreślić: „zasadnicze".

pkt. 5. zmienić w sposób następujący „zatwierdza sprawozdanie przygotowane przez Naczelnika wzgl. Naczelniczkę".

§.38. pkt.b. proponuję zmienić: „Przewodniczącego ZHP który jest jej Przewodniczącym i Naczelnego Kapelana".

§.39. W ustępie 4-ym proponuje skreślić: „i przewodniczy na nich".

§.40. pkt. 1. Proponuję zmienić: „jest z urzędu Wiceprzewodniczącym Rady Harcerzy i Rady Harcerek".

pkt. 2. Proponuję zmienić „kieruje pracami organizacji przy współudziale Naczelnictwa jako organu doradczego oraz Głównej Kwatery, jako organu wykonawczego.

§.47. pkt. 2. „opłat pobieranych od młodzieży harcerskiej w wysokości ustalonej przez Zjazd Harcerek i zjazd harcerzy" i dodać: „zatwierdzonej przez Zjazd Walny".

§.49. Zdanie drugie: „Nazwa Harcerz" dodać: „Skaut" i pochodne i t. d. Prawne zastrzeżenia używania nazwy harcerz i pochodne, jak również oznaki i mundury, chociaż zamieszczone w statucie nie jest samoprzez się wystarczające, gdyż sprawę tę można jedynie rozstrzygnąć rozporządzeniem zainteresowanych Ministerstw na podstawie dokładnego przedstawienia opisu munduru.

2.3.6. Poprawki Naczelnego Inspektora Harcerstwa w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Delegata Ministerstwa Spraw Wojskowych do Związku Harcerstwa Polskiego, dotyczące Statutu ZHP uchwalonego na Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP 1930 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Naczelni Inspektorowie Harcerstwa
w Ministerstwie Wyzn. Rel. i Ośw. P.

Delegat Ministerstwa Spraw Wojsk.
do Związku Harcerstwa Polskiego

Warszawa, 14 czerwca 30

Do
Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego
w miejscu

Po zapoznaniu się z nadesłanym nam do wiadomości projektem Statutu Z.H.P., uchwalonym na nadzwyczajnym Walnym Zjeździe w dniach 26/27 kwietnia r.b. pozwalam sobie przesłać następujące poprawki do wyżej wymienionego projektu:

1/ Wobec różnych interpretacji dotyczących sformułowania dotychczasowego §35 /wg. proj. §51/ i wynikających stąd czasami nieporozumień nasuwa się konieczność zredagowania tego paragrafu w sposób następujący:

„Związek Harcerstwa Polskiego, jako organizacja wychowawcza, a jednocześnie organizacja w.f. i p.w. podlega nadzorowi i kontroli Ministerstwa W.R. i O.P. oraz M.S. Wojsk, i jest obowiązany do przestrzegania rozporządzeń i instrukcyj powyższych Ministerstw.

Delegaci Ministerstw do władz centralnych Związku /Naczelni Inspektorzy Harcerstwa/ biorą udział w Walnych Zgromadzeniach, Zjazdach i Radach Harcerek i Harcerzy, posiedzeniach Zarządu Głównego i Naczelnictw. Mają prawo uczestniczenia we wszystkich przejawach życia harcerskiego.

Delegatom przysługuje prawo veta przeciw uchwałom i decyzjom wszelkich władz Związku. Od założonego veta Z.H.P. może się odwołać do odnośnego Ministra, jako do ostatecznej instancji, jednak do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia zavetowana uchwała, lub decyzja nie mogą być wprowadzone w życie.

Ministrom, lub podwładnym im organom przysługuje ponadto prawo desygnowania innych delegatów, którzy działają w ściśle poruczonym im zakresie i nie posiadają prawa veta.

Zarząd Główny Z.H.P. jest obowiązany, przed wprowadzeniem w życie komunikować Ministerstwom projekty przepisów i programów mające obowiązywać w Związku. W szczególności wymagają zatwierdzenia ministerstw regulaminy przewidziane w niniejszym Statucie".

Dwa ostatnie alinea bez zmian.

2/ W § 13 po słowach „rodziców i opiekunów" należałoby dodać „oraz, jeżeli chodzi o młodzież szkolną, za zgodą właściwej władzy szkolnej".

3/ Jednocześnie podkreślamy, że przed zalegalizowaniem Statutu konieczne jest uzgodnienie podziału Związku Harcerstwa Polskiego na Oddziały z podziałem admini-

stracyjnym Państwa, w myśl pisma Ministerstwa W.R. i O.P. uzgodnionego z M.S. Wojsk. z dnia 14 maja 1929 r. za nrem 3126/29, które dotąd nie zostało pozytywnie załatwione. Zdaniem naszem nie jest jednak konieczne, aby podział ten został uskuteczniony w drodze statutowej.

Nacz. Inspektorka Harc.	Nacz. Inspektor Harc.	Delegat M.S. Wojsk. do Zw. Harc. Polsk.
/M.Wocalewska/	/Wł. Sieroszewski/	/E. Pfeiffer/

2.3.7. Odpowiedź ZHP w sprawie uwag Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dotyczących Statutu ZHP

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Uwagi dotyczące projektu statutu Związku Harcerstwa Polskiego opracowanego przez Ministerstwo W.R. i O.P.

Uwaga I. dotyczy proponowanej nazwy	Nazwa Związek Harcerstwa Polskiego /Z.H.P./ osiada dużą tradycję w społeczeństwie /narówni z P.O.W. lub L.O.P.P/. Wychowanie harcerskie wspiera się na wartościach przedewszystkiem kultury polskiej, stąd zaznaczenia w nazwie organizacji jej polskiego charakteru. Wszechstronnie oceniając jednak zmianę nazwy, zaznaczyć należy, iż nazwa proponowana pozwoli w sposób bezpośredniejszy na wkroczenie harcerstwa na młodzieżowe tereny mniejszości narodowych w Rzeczypospolitej.
Uwaga II. do § 3.	Sformułowanie celu nie dość specyficzne dla istotnych celów harcerstwa zwłaszcza wyraz „przysporzenie" obywateli uznać należy za niewłaściwy. Harcerstwo posiada całą hierarchję celów dla siebie specyficznych właściwie ujętych w projekcie statutu dha Olbromskiego. Jesteśmy zdania, że właśnie z tego projektu wspomniane cele należy do statutu wstawić. Zwłaszcza za bardzo wskazane uważać należy przytoczenie założeń ideowych organizacji zawartych w prawie i przyrzeczeniu harcerskim. W proponowanem sformułowaniu celów szczególnie razi brak współdziałania z międzynarodowym ruchem skautowym.
Uwaga III. do § 5.	Jesteśmy za sformułowaniem łącznem organizacyj jak następuje: „zadania i czynności określone w § 4. wykonuje Związek za pośrednictwem swej organizacji w ramach..... i.t.d." Wychodzimy z założenia, że zarówno młodzież jak i członkowie stanowią jedną, wspólną organizację harcerstwa. W pojęciu organizacji integralnie mieszczą się różne „poziomy", ze względu na wiek członków.
Uwaga IV do § 6.	Uważamy za wskazane wprowadzenie do postanowień tego paragrafu wyraźnej normy o wyłączności munduru, oznak i tp.

Uwaga V do § 7.	Opowiadamy się za skreśleniem kategorji członków honorowych. Związek Harcerstwa jako organizacja wychowawcza w swych szeregach posiadać może tylko członków w ten lub inny sposób czynnie pracujących dla jego rozwoju. Kategoria członków honorowych również ze względów zasadniczych nie istniała w Z.H.P. dotychczas.
Uwaga VI do § 8.	W związku z powyższą uwagą jesteśmy za skreśleniem § 8.
Uwaga VII do § 9.	Uważamy za konieczne uzupełnienie tego § po wyrazach „przyjęte przez Zarząd jednego z Kół" wyrazami „lub pozostające na stanowiskach kierowniczych w organizacji młodzieży" /starszyzny harcerskiej/". W organizacji pracuje bardzo dużo osób, korzystających z pełni praw cywilnych i obywatelskich, które prowadzą prace wychowawczą nad młodzieżą /starszyzna harcerska/ a które nie będą mogły, ze względu na swoje rozliczne zajęcia uczestniczyć w charakterze członków w pracy Kół, krótko mówiąc chodziłaby o przyznanie praw członków czynnych kadrze instruktorskiej. Uważamy, że legitymacja kierowania pracą młodzieży jest dostateczną, dla posiadania praw członkowskich w organizacji.
Uwaga VIII do § 14.	W związku z uwagami dotyczącemi § 9 proponujemy dodanie słów: „instruktorzy /rki/ decyzją Naczelnika /ki/ Harcerzy Harcerek". Nadto wypowiadamy się ze względu na ich objektywną ważność za ustopniowaniem powodów skreślenia z listy członków w porządku odwrotnym.
Uwaga IX do § 17.	Wypowiadamy się przeciwko uzyskaniu zgody władz szkolnych na powoływanie członków czynnych do pełnienia w organizacji młodzieży, funkcji kierowniczych. Pogląd swój motywujemy koniecznością darzenia Związku przez władze szkolne zaufaniem, iż będzie on powierzał funkcję w organizacji młodzieży tylko osobo odpowiednim. Skądinąd, zwracając się do władz szkolnych o zgodę w każdym wypadku na powierzenie funkcji w organizacji członkom czynnym, /którzy stanowić będą zawsze większość kierowników pracy harcerskiej/ zdegradowałoby harcerstwo do roli organizacji szkolnej, przez co zatracony by został najistotniejszy jego sens jako organizacji ściśle współpracującej ze szkołą, ale samowychowawczej. Interwencja władz szkolnych we wszystkie personalne sprawy organizacji młodzieży rozumianaby była /i w rzeczywistości groziłaby to jej/ jako tendencja kierowania pracą przez szkołę, co na pewno nie leży w intencjach autorów projektu statutu.
Uwaga X do § 18.	Do rozstrzygnięcia w sprawach hufców jako jednostek organizacyjnych.

Uwaga XI do § 21.	Wypowiadam się za określeniem terenu hufca jako terenu powiatu. W tej chwili obwody szkolne istnieją b. często na terenie kilku powiatów, jeżeli się więc zważy, że hufcowy ze względu na swe obowiązki zawodowe nie będzie mógł się tylko i wyłącznie oddawać pracy harcerskiej, to kierowanie pracą na terenie kilku powiatów stanie się dla niego rzeczą wielce utrudnioną, a często wręcz niemożliwą. Uwzględnić też należy warunki komunikacyjne z reguły łatwiejsze do własnego miasta powiatowego, niż do powiatu sąsiedniego.
Uwaga XII do § 22.	Do rozważenia w związku z uwagą X.
Uwaga XIII do § 23.	Ze względów istotnych jesteśmy przeciwni koncepcji terenów Komend Chorągwi, pokrywających się z terenami Okręgów Szkolnych. W pracy harcerskiej Komendy Chorągwi są nietylko „urzędami harcerskiemi", lecz ośrodkami kształcenia starszyzny, programowemi, wizytacyjnemi i t.d., zatem utrzymują one najściślejszy kontakt z pracą podległych sobie drużyn i hufców. Kontakt ten o tyle będzie możliwy, o ile sprzyjać mu będą warunki komunikacyjne, regjonalne i tp. W związku z powyższem Okręgi Szkolne jako nazbyt duże z miastami kuratoryjnemi nazbyt oddalonemi, nie nadają się jako tereny Komend Chorągwi, a jak wskazują nam doświadczenia najwłaściwszym terenem dla działania Komend Chorągwi są tereny województw.
Uwaga XIV do § 27.	Proponujemy dodanie w p.d./po wyrazach „władzami /komendami"/ wyrazów „oraz" podległą sobie organizacją członków czynnych". Uważamy za wskazane dla ścisłej koordynacji różnych członów organizacji, która to konieczność koordynacji podkreślana jest w projekcie statutu na innych wielu miejscach, zapewnienie wpływu i kontroli na pracę także członków czynnych Naczelnikowi /czce/ Harcerzy /rek/. W tej koncepcji Naczelnik /czka/ stałby się jednym z ogniw władz naczelnych Związku.
Uwaga XV do § 29.	W związku z uwagą V proponujemy skreślenie wyrazu „honorowych".
Uwaga XVI do § 30.	Jesteśmy zdania, że w statucie należy wyodrębnić kategorię kół, składających się z członków współdziałających a mających na celu pomoc moralną i materjalną jednostkom organizacji młodzieży.
Uwaga XVII do § 31.	W związku z uwagą XI dla wymienionych tam powodów jak również ze względu na konieczność odpowiedniości terenowej organizacji młodzieży i organizacji członków czynnych, proponujemy zmianę następującą: „Koła istniejące na terenie powiatu...."
Uwaga XVIII do § 32.	Z powodów przytoczonych w odniesieniu do terenu Komend Chorągwi w uwadze Nr. XIII. opowiadamy się za istnieniem okręgów na terenie województw.

Uwaga XIX do § 33.	Zagadnienie władz naczelnych Związku do rozważenia. W sformułowaniu projektu przewodniczący związku niewyodrębniony, nadto brak Zjazdu Walnego. Powołując się na uwagę Nr. XIV osobiście jestem zdania, że również wyodrębniony jako jedno z ogniw władz naczelnych powinien być Naczelnik /czka/ Harcerzy /rek/.
Uwaga XX do § 35.	Ze względu na dotychczasowe doświadczenia w pracy zrzeszeń starszoharcerskich ważną rzeczą wydaje się wydzielenie kierownika /prezesa/ koła jako jednej z /jego władz.
Uwaga XXI do § 40.	W związku z powyższą uwagą należałoby w tym par. określić kompetencje kierownika koła.
Uwaga XXII od 41–49 włącznie.	Jesteśmy zdania, że „obwody" organizacji członków czynnych są zbędne. Pogląd ten motywujemy jak następuje: teren obwodu szkolnego/wzgl. powiatu. na którym działać mają obwody członków czynnych nie jest terenem wymagającym wyodrębnienia organizacyjnego. O ile wyodrębnienie takie posiada pewne uzasadnienie w organizacji młodzieży /hufca/ o tyle jeżeli chodzi o społeczeństwo dorosłych forma obwodu niezmiernie komplikowałaby schemat organizacyjny, wprowadzając ogniwa pośrednie, właściwie nie mające do spełnienia specjalnych i ważnych zadań. Koncepcja obwodu co najwyżej mogłaby się utrzymać jako pewna forma pomocnicza dla pracy w organizacji młodzieży, mianowicie jako czynnik koordynujący pracę młodzieży na terenie powiatu /hufca/, lokalnych władz oraz przedstawicieli działających na terenie powiatu, niektórych kół / mam na myśli koła członków współdziałających, otaczające opieką moralną i materjalną pracę młodzieży.
Uwaga XXIII do § 50.	Z powodów przytoczonych w uwadze Nr XIII proponujemy zmianę w ustępie pierwszym tego § wyrazów „poszczególnych okręgów szkolnych" na „poszczególnych województw"
Uwaga XXIV do § 51.	W związku z uprzednio proponowanemi zmianami wyrażamy pogląd iż do Rady Okręgowej wchodzić powinni: Prezes i członkowie Zarządu Okręgu i Komisji Rewizyjnej, Prezesi Kół, Komendanta i Komendant Chorągwi, członkowie starszyzny harcerskiej, posiadający do tego prawa określone regulaminem, hufcowi.
Uwaga XXV do § 54.	Wyrażam pogląd, iż do Zarządu Okręgu z urzędu wchodzić powinien Komendant /tka/ Chorągwi, nadto za zbędne uważamy delegowanie aż 2 przedstawicieli przez Kuratora Okręgu Szkolnego.
Uwaga XXVI do § 56.	Proponujemy zastąpić w tym § wyraz „obwód" przez „koło", co pozostaje w związku z uwagą Nr. XXII.
Uwaga XXVII do § 58.	Wyrażamy pogląd, iż przewodniczący Związku oraz Naczelnik /czka/ Harcerz/rok/ winien we władzach naczelnych być wyodrębnionym.
Uwaga XXVIII do § 59.	Do rozważenia skład Naczelnej Rady Harcerskiej.
Uwaga XXIX do § 62.	Do rozważenia skład Zarządu Głównego, jego nazwa
Uwaga XXX do § 64.	Do rozważenia zagadnienie stosunku władz państwowych do harcerstwa.

2.3.8. Referat Komisji powołanej przez Radę Naczelną, dotyczący opracowania wniosków w związku z poprawkami do nowego Statutu ZHP zgłoszonymi przez władze państwowe

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Referat komisji powołanej przez 51 Zjazd N.R.H. do opracowania wniosków w związku z poprawkami do nowego statutu Z.H.P., zgłoszonemi przez Władze Państwowe.

Do. § 2. Komisja proponuje utrzymanie brzmienia projektu statutu, uważając, że nowa redakcja tego § jest o wiele lepsza od tej, jaka jest w obecnie obowiązującym statucie. Pewne wątpliwości mogły by nasunąć jedynie słowa „pielęgnowanie żywej czujności sumienia narodowego" jako nieco zbyt pompatyczne. Komisja jednak na razie nie znalazła innych słów lepiej oddających zawartą w tem zdaniu myśl.

Do. § 3. Komisja uważa, że pierwsze zdanie tego § powinno brzmieć według projektu, natomiast redakcję Min. Ośw. uznaje za gorszą. Komisja proponuje w tekście Prawa i Przyrzeczenia zastąpić słowo „Ojczyzna" przez słowo „Polska" jako odpowiedniejsze od proponowanego przez Władze „Rzeczpospolita Polska". Słowo „Polska" dla tego jest najodpowiedniejsze, iż może być dwojako komentowane: przez Polaków – jako pojęcie i Państwa i tego wszystkiego, co zawarte jest w słowie Ojczyzna, przez obywateli polskich zaś należących do mniejszości narodowych – tylko jako pojęcie Państwa. W związku z tem należy do jednolitego tekstu dodać odmienny komentarz dla drużyn polskich i mniejszościowych. Słowo „Ojczyzna", natomiast zdaniem Komisji samo przez się wymaga dla mniejszości komentarza, o jakiej Ojczyźnie jest mowa. Słowo zaś Rzplita Polska jest za długie, określa raczej ustrój niż pewien przedmiot sentymentu.

Do. § 4. Komisja przyjmuje poprawki Władz dotyczące skreślenia słów: „i wilcząt" oraz „autonomicznych", przyczem to ostatnie słowo winno być skreślone we wszystkich następnych §§, w których oba figurują, jako mogące nasuwać wątpliwości prawnej natury co do ustroju Z.H.P.

Do. § 6. i p.5 Komisja proponuje utrzymać brzmienie projektu statutu wychodząc z założenia, że słowo „Polak" winno być komentowane tak jak podobne określenie narodowości pojmuje się na Zachodzie, t.j przedewszystkiem jako określenie przynależności państwowej. Dopiero dla obywateli polskich narodowości polskiej łączą się z tem słowem również pojęcia natury narodowej. Zastąpienie natomiast tego słowa słowami „obywatel polski" wykluczałoby z możności należenia do ZHP wszystkich Polaków zamieszkałych poza granicami Polski i będących obcymi obywatelami.

Do § 15. – W związku z poprzednim punktem należy utrzymać w §15 brzmienie projektu statutu.

Do § 14. – Komisja uważa, że dotychczasowe brzmienie §12, co proponuje Min. Ośw. nie powinno być przywrócone, natomiast w §14 projektu należy słowa „na zasadzie specjalnego regulaminu" zastąpić przez słowa „za zezwoleniem rodziców lub opiekunów oraz władz szkolnych, jeżeli chodzi o drużyny szkolne". Wzmianka o opiece domowej i władzy szkolnej winna być bowiem umieszczona w statucie.

[5] Jeden wyraz określający liczbę nieczytelny (Przyp. K.M.).

Do § 16. – Komisja przyjmuje poprawkę Min. Ośw., ustawiając proponowane słowo jako punkt tego §.
Do § 19. – Komisja proponuje odrzucić poprawkę Min. Ośw, ponieważ słowo „Zjazd" jest używane w projekcie statutu w odniesieniu do zjazdu harcerek i harcerzy przeto wprowadzenie jeszcze jednego zjazdu utrudni tylko orjentację.
Do § 20. – Komisja proponuje przyjąć poprawkę Władz do p.2, oraz poprawkę PUWF do p.6 natomiast odrzucić poprawkę Min. Ośw. co do skreślenia p.9.
Do § 21. – Komisja przyjmuje poprawki Władz do p.2 i p.5.
Do § 22. – Komisja przyjmuje poprawkę Władz co do roku administracyjnego.
Do § 24. – Komisja przyjmuje poprawkę PUWF do dodania słów: Rady H-ek /y/ lub 15 uprawnionych członków Walnego Zgromadzenia, natomiast proponuje odrzucić poprawkę Władz skreślającą z tego § „Naczelnictwa".
Do § 26. – Komisja proponuje utrzymać w p.6 brzmienie projektu, przyjąć poprawkę Władz do p.8, odrzucić poprawkę Min. Ośw. co do przestawienia p.3 oraz uzupełnienia p...[6].
Do § 25. – Komisja proponuje odrzucić poprawkę Władz co do skreślenia wzmianki o Naczelniku n-y/czce/, natomiast proponuje na końcu § dodać słowa: „Naczelnik i Naczelniczka mają prawo w swojem zastępstwie delegować innego członka Naczelnictwa" zamiast słów „lub osoby pełniące ich obowiązki". Komisja uważa, że oba człony ZHP t. j. Org. harcerzy i Org. Harcerek winny być reprezentowane na każden posiedzeniu Zarządu Głównego.
Do § 32. – Komisja jest za utrzymaniem tego §ze skreśleniem w nim słowa „autonomicznych" a to stosownie do uwagi przy §4.
Do § 33. – Komisja proponuje odrzucić poprawki Władz skreślające Naczelnictwa, a to uznając potrzebę istnienia kolegjalnej władzy dla każdej z obu Organizacji obok Naczelnika /czki/.
Do § 36. – Komisja proponuje przedstawić ten § przed §§34 i 35, stosownie do poprawki Min. Ośw., odrzucając jednak proponowaną przez Min. wzmiankę o tem, który przewodniczy na zjeździe, uznając za słuszne, aby przewodniczący był zawsze powoływany ad hoc na zasadzie wyboru samego zjazdu.
Do § 35. – Komisja proponuje przyjąć poprawki PUWF dotyczące ułożenia tabelki, oraz uzupełnienia p.4.
Do § 37. – Komisja proponuje przyjąć poprawkę Władz do p.1 z dodaniem jednak słów „którzy dzielą między siebie funkcje sekretarza, skarbnika i inne, natomiast odrzucić poprawki do p. 2,3,5.
Do § 38. – Komisja proponuje przyjąć poprawkę Min. Ośw.
Do § 39. – Komisja proponuje przyjąć poprawkę Władz.
Do § 40. – Komisja proponuje następujące brzmienie p.1. – „jest z urzędu wiceprzewodniczącym Rady oraz przewodniczącym Naczelnictwa H-ek względnie H-rzy" oraz p.2 – „kieruje pracami swej Organizacji przy współudziale Naczelnictwa i przy pomocy Głównej Kwatery jako organu wykonawczego". Ustęp ostatni tego § skreślić.
Do § 41. – Komisja proponuje utrzymać brzmienie projektu uważając, że poprawka Min. Ośw. umożliwićby mogła spaczenie w przyszłości myśli zawartej w tym §.
Do § 44. – Komisja proponuje odrzucić poprawkę Min. Ośw.
Do § 47. – Komisja proponuje przyjąć poprawkę PUWF ze zmianą jednak słowa „Zjazd" na słowo „Zgromadzenie"
Do § 49. – Komisja proponuje przyjąć poprawkę PUWF

[6] Jeden wyraz określający liczbę nieczytelny (Przyp. K.M.).

2.3.9. Uchwała XII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian w Statucie ZHP

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp zbiory własne

IV. Zmiany statutu Z. H. P.:

1) Wyraz „Ojczyzna" w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim zastępuje się wyrazem „Polska". (§ 3).

2) Rokiem sprawozdawczym i administracyjnym Z. H. P. jest rok kalendarzowy (§ 19).

3) Dodaje się do obowiązującego statutu Z. H. P. następujący §: „obywatele polscy narodowości niepolskiej mogą należeć do Z. H. P. na warunkach określonych w regulaminach" (§ 14a).

2.3.10. Decyzja XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie spraw statutowych

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwo Z.H.P., rok I, nr 1–12, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, z 1933 r., s. 16, sygn. 2597, dostęp zbiory własne

II. SPRAWY STATUTOWE.

1. W związku z wydaniem nowego prawa o stowarzyszeniach Zjazd Walny – zważywszy, że Z. H. P. jest i winien być uważany za stowarzyszenie wyższej użyteczności, że ideologja oraz zasadnicze podstawy i formy pracy harcerskiej są ustalone długoletnim istnieniem i działalnością Z. H. P., – poleca Naczelnej Radzie Harcerskiej aby przeprowadziła zarejestrowanie Z. H. P. jako stowarzyszenia wyższej użyteczności przy zachowaniu w nowym statucie dotychczasowej ideologji oraz podstaw i zasadniczych form pracy harcerskiej, z obowiązkiem zdania sprawy drogą okólnika względnie na najbliższym Zjeździe Walnym.

2. Celem rozszerzenia grona pracowników harcerskich, Zjazd Walny stwierdza potrzebę stworzenia nowej kategorji członków Z. H. P., niezobowiązanych do przestrzegania abstynencji w życiu prywatnem (poza służbą harcerską), a jedynie zobowiązanych do wstrzemięźliwości i pracujących w zasadzie na stanowiskach innych, niż ściśle wychowawcze.

3. N. R. H. ustali prawa i obowiązki tej kategorji członków, nie przyznając im jednak praw członków czynnych.

2.3.11. Uzasadnienie dotyczące projektu Statutu ZHP, 1934 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Uzasadnienie projektu statutu Związku Harcerstwa Polskiego

marzec 1934 r.

Podstawa formalną opracowania niniejszego projektu jest uchwała XIII Zjazdu Walnego następującej treści:

„W związku z wydaniem nowego prawa o stowarzyszeniach Zjazd Walny – zważywszy, że Z.H.P. jest i winien być uważany za stowarzyszenie wyższej użyteczności, że ideologja oraz zasadnicze podstawy i formy pracy harcerskiej są ustalone długoletnim istnieniem działalnością Z.H.P. – poleca Naczelnej Radzie Harcerskiej aby przeprowadziła zarejestrowanie Z.H.P. jako stowarzyszenia wyższej użyteczności przy zachowaniu w nowym statucie dotychczasowej ideologji oraz podstaw i zasadniczych form pracy harcerskiej, z obowiązkiem zdania sprawy drogą okólnika względnie na najbliższym Zjeździe Walnym".

Potrzeba nowego statutu jest wywołana zarówno olbrzymim rozrostem organizacji i zakresu pracy Z.H.P., jak i nowem prawem o stowarzyszeniach /Dziennik Ustaw R.P. Nr.94 z 1932r./. Niniejszy projekt jest próbą ujęcia w przepisy statutowe dotychczasowych doświadczeń i dorobku organizacji.

Projekt oparty jest na następujących tezach zasadniczych:

1. Związek Harcerstwa Polskiego jest organizacją społeczną, opartą na swobodnym czynniku obywatelskim.
2. Z.H.P. jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności i ma przywilej wyłączności prowadzenia pracy harcerskiej.
3. Podstawą ideową pracy harcerskiej jest przyrzeczenie.
4. Działalność Z.H.P. w Polsce idzie równolegle w 2 kierunkach:
   a/ wychowanie obywatelskiego młodzieży i to zarówno szkolnej jak i pozaszkolnej,
   b/ wprowadzenie zasad harcerskich do życia publicznego.
5. Działalność powyższą Z.H.P. prowadzi /przy zachowaniu jedności organizacyjnej/ w 3 grupach: harcerek, harcerzy i przyjaciół.
6. Z.H.P. prócz młodzieży polskiej może objąć i mniejszości.
7. Z.H.P. zachowuje zróżnicowanie kategoryj członków. Na czoło wysuwa element harcersko-fachowy. Uprawnienia członkowskie wiąże z sprawowaniem funkcji.
8. Z.H.P. zachowuje strukturę wyborczą Związku.

Stosownie do powyższych tez poszczególne ważniejsze kwestje w statucie zostały uregulowane następująco.

Nazwa – utrzymujemy tradycyjną Związek Harcerstwa Polskiego. Jeśli chodzi o mniejszości w stosunku do nich słowo „polski" należy rozumieć jako „Państwa Polskiego", jak np. „Wojsko Polskie".

Charakter – wyższa użyteczność/ co jest koniecznością z uwagi na młodzież szkolną – /art. 50 prawa o stowarzyszeniach/. Z tego charakteru wyprowadzamy dalszą konsekwencję: wyłączność prowadzenia pracy harcerskiej, co zawsze było postulatem Związku.

Cele wynikają jasno z § 3 statutu: wychowanie człowieka opieramy o przyrzeczenie harcerskie wychowanie obywatela – o bezinteresowność, karność i honor. Ponadto wprowadzamy do statutu naszą pracę poza granicami kraju.

Członkostwo. Według nowego prawa członkami są osoby powyżej 18 lat – poniżej oraz młodzież szkolna są uczestnikami organizacji.

Z pośród 5 kategoryj członków – 2 wysuwają się na czoło jako fachowe: w bezpośredniej pracy wychowawczej harcmistrze, w pracy innej – działacze /pośród harcerzy i z pośród przyjaciół/. Tylko oni mogą wejść do Naczelnej Rady.

Wykładnikiem uprawnień członkowskich jest prawo do pełnienia funkcyj w Związku, bo to jest rzeczą najistotniejszą. Dlatego najwyższe funkcje wychowawcze mogą pełnić tylko harcmistrze, inne ważniejsze – harcmistrze lub działacze.

Co do starszego harcerstwa – wprowadzamy automatyczne przechodzenie doń z drużyn po ukończeniu szkoły średniej, w drużynach pozaszkolnych – po ukończeniu 18 lat, gdyż bez tego ruch starszoharcerski nie ugruntuje się.

Organizacje Związku budujemy: w 3 grupach: harcerzy, harcerek i przyjaciół. Organizacja przyjaciół obejmuje nie tylko Koła Przyjaciół w dzisiejszym zrozumieniu, ale i koła byłych ew. starych harcerzy, realizujące postulat uharcerzenia społeczeństwa.

Regulamin Kół i Oddziałów wprowadzamy do statutu dla uwypuklenia całej struktury Związku, a nie tylko „góry" jak to było dotąd.

Oddziały składają z 3 Chorągwi harcerzy, harcerek i przyjaciół. Forma Chorągwi przyjaciół ma na celu większe skonsolidowanie i usprawnienie tej gałęzi.

Utrzymujemy wspólny Zjazd, oparty na tych samych zasadach co Zjazd Walny.

Zarząd Oddziału utrzymuje kompetencje nieco zmienione: ostateczne decydowanie w sprawach K.P.H. /dotąd Naczelnictwo/, natomiast przestaje być władzą rozkazodawczą dla komend Chorągwi.

Władze Naczelne zasadniczo te same. Jednakowoż Zjazd Walny raz na 3 lata, aby Naczelnictwo miało kadencję 3 letnią, bo tylko wtedy może prowadzić planową robotę. Ponadto udział w Zjeździe opieramy na elemencie funkcyjnym, bo ten najlepiej zna potrzeby Związku. Zjazd jest odciążony w pracach na rzecz Rady Naczelnej.

Rada Naczelna otrzymuje szerszy zakres i dlatego ulega rozszerzeniu przez wprowadzenie Komendantek i Komendantów Chorągwi.

Naczelnictwo pozostaje nadal władzą kolegjalną. Jednakowoż trzeba wyposażyć Przewodniczącego w pewien zakres władzy jednostkowej /§57 statutu/; wymaga tego sprężystość organizacji.

Naczelnik jest nie tylko kierownikiem Głównej Kwatery, lecz i całej organizacji harcerzy łączy zatem funkcje dzisiejszego naczelnika oraz wiceprzewodniczącego /w zakresie spraw organizacji męskiej czy żeńskiej/. Stąd konieczność utworzenia Szefa G.K., do którego należy strona wykonawcza G.K.

Monopol nazwy, oznak i td. nie wymaga uzasadnienia.

Stosunek władz państwowych do Związku Harcerstwa Polskiego opieramy na dotychczasowych formach.

2.3.12. Stanowisko XIV Zjazdu Walnego ZHP w sprawie podjętych decyzji dotyczących Statutu ZHP

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 7 z dnia 15 V 1934 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 6, z 1934 r., s. 24, dostęp MH w Warszawie

II. Sprawy statutowe
XIV Zjazd Walny stwierdza, że:
1. Rada Naczelna, uchwalając nowe brzmienie Statutu działała w granicach udzielonych jej kompetencji.
2. Projekt Statutu Z.H.P. nie narusza podstaw ideologji harcerskiej opartej na służbie Bogu, Polsce i bliźnim.
3. Wychowanie młodzieży harcerskiej opiera się na zasadach nauki Chrystusa.

2.3.13. Tekst Statutu ZHP uchwalonego na 60. Zjeździe Naczelnej Rady Harcerskiej na podstawie decyzji Zjazdów Walnych ZHP w 1930 r., 1933 r., 1934 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

Statut
Związku Harcerstwa Polskiego
uchwalony na 60 Zjeździe Naczelnej Rady Harcerskiej w dniu 15 kwietnia 1934 r.
w Warszawie na podstawie decyzyj Zjazdów Walnych ZHP. 1930 r,
1933 i 1934 r.

Rozdział I.
Nazwa, charakter cel i środki działania.

§1.

Związek Harcerstwa Polskiego /Z.H.P./ jest stowarzyszeniem społecznem wyższej użyteczności w rozumieniu prawa o stowarzyszeniach i ma przywilej wyłączności prowadzenia pracy harcerskiej, działania na mocy postanowień prawa o stowarzyszeniach oraz postanowień niniejszego statutu. Siedzibą władz naczelnych Z.H.P. jest m. stołeczne Warszawa.

§2.

Z.H.P. posiada osobowość prawną może przyjmować zapisy i darowizny oraz nabywać i zbywać majątek ruchomy i nieruchomy bez ograniczeń i bez potrzeby uzyskiwania pozwoleń przewidzianych w przepisach specjalnych, regulujących sprawy zapisów, darowizn oraz nabywania majątku przez osoby fizyczne i prawne.

§3.

Z.H.P. ma na celu:
a/ wychowanie metodami harcerskiemi dzielnego i prawego człowieka w myśl Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego.
b/ przygotowanie młodzieży do obywatelskiej służby Państwa opartej na zasadach bezinteresowności, karności i honoru,
c/ wprowadzenie zasad harcerskich do życia publicznego,

d/ pomoc w pracy harcerskiej polskiej młodzieży poza granicami kraju i współdziałanie z międzynarodowym ruchem skautowym.

§4.

Podstawą ideologji harcerskiej jest Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie: „Mam szczerą wolę całem życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Harcerskiemu".

Prawo Harcerskie:

1. Harcerz-/ka/ służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki,
2. Na słowie harcerza/rki/ polegaj jak na Zawiszy
3. Harcerz-/ka/ jest pożyteczny /na/ i niesie pomoc bliźnim
4. Harcerz-/ka/ w każdym widzi bliźniego a za brata /siostrę/ uważa każdego-/każdą/ innego-/inną/ harcerza/rkę/
5. Harcerz-/ka/ postępuje po rycersku
6. Harcerz-/ka/ miłuje przyrodę i stara się ją poznać
7. Harcerz-/ka/ jest karny /na/ i posłuszny /na/ rodzicom i wszystkim swoim przełożonym
8. Harcerz-/ka/ jest zawsze pogodny /a/
9. Harcerz-/ka/ jest oszczędny /na/ i ofiarny /na/
10. Harcerz-/ka/ jest czysty /ta/ w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych.

§5.

Tekst Prawa i Przyrzeczenia może być przez Naczelną radę zmieniony w szczególności dla różnych kategoryj członków Związku, w zależności od wieku lub narodowości.

§6.

Dla osiągnięcia swych celów Z.H.P.:

a/ organizuje członków i uczestników w odpowiednie jednostki organizacyjne,

b/ prowadzi pracę wychowawczą metodami harcerskiemi przez obozy, wycieczki, gry i ćwiczenia, zloty, gawędy i tp. stosując system zastępowych,

c/ szkoli kierowników pracy,

d/ zabiega o fundusze, gromadzi pomoce, zakłada odpowiednie placówki, i urządzenia np. bibljoteki, wystawy, warsztaty, świetlice, ogniska wychowawcze, domy i szkoły harcerskie, spółdzielnie, sklepy, kasy oszczędności i tp.

e/ prowadzi akcję wydawniczą i propagandową,

f/ prowadzi pracę społeczno-wychowawczą w duchu harcerskim poza Związkiem.

Działalność powyższą rozwija Z.H.P. w ramach obowiązujących ustaw i rozporządzeń państwowych oraz zgodnie z postanowieniami niniejszego statutu.

Rozdział II
Członkowie i uczestnicy Związku.

§7.

Członkowie Z.H.P. dzielą się na:

a/ harcmistrzów i harcmistrzynie

b/ działaczy i działaczki

c/ starszych harcerzy i starsze harcerki

d/ członków współdziałających

e/ członków popierających

Młodzież pozaszkolna w wieku do lat 18 oraz młodzież szkolna jest przyjmowana do Z.H.P. w charakterze uczestników.

§8.

Harcmistrzem może zostać pełnoletni harcerz, posiadający przygotowanie do prowadzenia pracy wychowawczej Związku i odpowiadający warunkom określonym w regulaminie wewnętrznym.

Obowiązki harcmistrzów są następujące:

1/ przestrzegać Prawa Harcerskiego,

2/ czynny udział w pracy harcerskiej przedewszystkiem na stanowiskach wychowawczych,

3/ krzewienie ieologji i popieranie celów Związku,

4/ opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

Uprawnienia harcmistrzów są następujące:

1/ bierne i czynne prawo wyborcze do wszystkich władz Związku,

2/ prawo do sprawowania wszelkich funkcyj Związku.

Mianuje i zwalnia harcmistrzów Naczelnik Harcerzy /Naczelniczka Harcerek/.

Uwaga: Stopniem wstępnym do harcmistrza jest podharcmistrz. Prawa, obowiązki i sposób mianowania podharcmistrzów określa regulamin wewnętrzny.

§9.

Działaczem może zostać pełnoletni harcerz lub członek współdziałający posiadający przygotowanie do prowadzenia pracy w Związku w zasadzie na stanowisku innem niż ściśle wychowawczem i odpowiadający warunkom określonym w regulaminie wewnętrznym:

1/ czynny udział w pacy harcerskiej,

2/ krzewienie ideologji harcerskiej i popieranie celów Związku,

3/ opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

Uprawnienia działaczy są następujące:

1/ bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Związku, czynne do władz Okręgu,

2/ prawo do pełnienia wszystkich funkcyj Związku z wyjątkiem Komendanta Chorągwi, Szefa Głównej Kwatery i Naczelnika Harcerzy.

Mianuje i zwalnia działaczy z pośród członków współdziałających Przewodniczący, z pośród harcerzy Naczelnik /Naczelniczka/ Harcerzy.

§10.

Starszym harcerzem zostaje wychowanek drużyny po ukończeniu 18 lat życia, lub szkoły średniej. Ponadto starszym harcerzem może zostać każda osoba, mająca ukończone lat 18 i odpowiadająca warunkom określonym w regulaminie ogólnym, obowiązki starszych harcerzy są następujące:

1/ przestrzeganie Prawa harcerskiego,

2/ udział w życiu i pracach jednostek starszoharcerskich,

3/ krzewienie ideologji harcerskiej,

4/ opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

Pełnoletni starsi harcerze mają bierne prawo wyborcze do władz Okręgu.

Przyjmują i zwalniają starszych harcerzy Kierownicy Zrzeszeń Starszoharcerkich.

§11.

Członkiem współdziałającym może zostać każda osoba mająca ukończonych lat 18 i współdziałająca w pracy związku. Członkowie współdziałający łączą się w Koła Przyjaciół Harcerstwa.

Obowiązki członków współdziałających są następujące:

1/ czynne popieranie celów Związku,

2/ opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

Pełnoletni członkowie współdziałając mają bierne prawo wyborcze do władz Okręgu.

Przyjmuje i zwalnia członków współdziałających Zarząd Okręgu, lub Zarząd Kół Przyjaciół.

§12.

Władze upoważnione do przyjmowania członków mogą usunąć z Z.H.P. członków, którzy:

1/ popełnili czyn niehonorowy, lub działają na szkodę Związku,

2/ nie stosują się do statutu i regulaminów lub zalegają ze składką dłużej niż rok.

Uwaga: W wypadku zastosowania punktu 1 usuwanemu przysługuje prawo odwołania się do właściwego Sądu Harcerskiego, zgodnie z regulaminem Sądu.

§13.

Członkiem popierającym może zostać każda osoba prawna, lub fizyczna, która zobowiąże się do wpłacenia stałego zadeklarowanej przez siebie składki i zostanie przyjęta przez Naczelnictwo, lub upoważnione do tego organa.

Członkowie popierający nie mają ani biernego, ani czynnego prawa wyborczego.

§14.

Młodzież harcerska wychowuje się w drużynach i gromadach na zasadach Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego. Młodzież harcerską przyjmuje się do drużyn i gromad za zezwoleniem rodziców lub opiekunów, oraz władz szkolnych, jeżeli chodzi o drużyny szkolne; ma ona prawo korzystania z urządzeń Z.H.P., niema jednak ani czynnego, ani biernego prawa wyborczego. Młodzież szkolna należy do gromad i drużyn organizowanych dla niej w obrębie szkół i znajdujących się pod dozorem władz szkolnych.

§15.

Obywatele polscy narodowości niepolskiej mogą wstępować do Z.H.P. na warunkach określonych regulaminami.

Rozdział III.
Organizacja Związku.

§16.

Z.H.P. obejmuje:

a/ organizację harcerzy,

b/ organizację harcerek,

c/ organizację Przyjaciół Harcerstwa.

§17.

Organizacja harcerzy/harcerek obejmuje: harcmistrzów, starszych harcerzy, młodzież oraz działaczy i członków współdziałających, powołanych do pełnienia funkcyj w organizacji harcerzy /harcerek/.

§18.

Organizacja harcerzy dzieli się na następujące jednostki organizacyjne:

a/ gromady zuchowe, drużyny harcerskie i zrzeszenia starszoharcerskie,

b/ hufce,

c/ chorągwie.

§19.

Gromady, drużyny i zrzeszenia istniejące na terenie powiatów tworzą hufiec harcerzy i hufiec harcerek. W razie potrzeby hufce mogą być tworzone na większem lub mniejszem terytorjum, niż powiat.

Pracą hufca kieruje hufcowy mianowany przez Komendanta Chorągwi z pośród harcmistrzów lub pełnoletnich podharcmistrzów, ew. z pośród działaczy.

§20.

Hufce istniejące na terenie Okręgu tworzą Chorągiew Harcerzy i Chorągiew Harcerek. Pracą Chorągwi kieruje Komendant Chorągwi przy pomocy Komend Chorągwi. Komendanta mianuje Naczelnik Harcerzy z pośród harcmistrzów po zasięgnięciu opinji Zarządu Okręgu. Sposób powołania Komendanta i Komendantki Chorągwi określa regulamin wewnętrzny.

§21.

Na czele organizacji harcerzy stoi Naczelnik Harcerzy, na czele organizacji harcerek Naczelniczka Harcerek.

§22.

Organizacja Przyjaciół Harcerstwa obejmuje działaczy, nie pełniących służby w Organizacji Harcerzy członków współdziałających i członków popierających.

§23.

Organizacja Przyjaciół Harcerstwa dzieli się na Koła Przyjaciół Harcerstwa.

Koła Przyjaciół Harcerstwa bądź współdziałają z jednostkami organizacyjnemi harcerzy, bądź samodzielnie realizują cele wymienione w § 3.pkt.c/.

§24.

Koła Przyjaciół Harcerstwa mogą powstawać w każdej miejscowości bądź też obejmować kilka sąsiednich osiedli. Również w jednej miejscowości za zgodą Zarządu Okręgu może być więcej kół.

Zarządy Kół obejmujących swoją działalnością większą ilość jednostek harcerskich, mogą powoływać do życia grona przyjaciół poszczególnych jednostek organizacyjnych. Koło musi się składać co najmniej z 20 członków z pośród działaczy lub członków współdziałających. Zarząd Okręgu ma prawo obniżyć w wyjątkowych wypadkach minimum liczby członków Koła do 10.

§25.

Władzami Koła są:
a/ Walne zebranie Koła,
b/ Zarząd Koła,
c/ Komisja Rewizyjna.

§26.

Walne Zgromadzenia członków Koła mogą być zwyczajne i nadzwyczajne. Zwyczajne Walne Zgromadzenie Koła musi być zwoływanie przynajmniej raz na rok, najdalej w miesiącu lutym, Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie jest zwoływane:

a/ według uznania Zarządu Koła,
b/ na żądanie Komisji Rewizyjnej,
c/ na żądanie 1/3 członków Koła, niemniej jednak niż 10 członków, a przy liczbie Koła powyżej 150, na żądanie 50 członków,
d/ na żądanie władz wyższych Związku.

Data, godzina, miejsce i porządek dzienny Walnego Zgromadzenia Koła muszą być podane do wiadomości na 8 dni przez terminem w sposób wyznaczony przez jedno z poprzednich Walnych Zgromadzeń, lub przez zebranie organizacyjne Koła.

Walne Zgromadzenia są prawomocne bez względu na liczbę przybyłych członków Koła.

§27.

Walne Zgromadzenie Koła:

a/ rozpatruje i zatwierdza sprawozdanie Zarządu koła oraz wnioski Komisji Rewizyjnej, udziela lub odmawia absolutorjum dla Zarządu,

b/ dokonuje wyboru Zarządu i Komisji Rewizyjnej,

c/ uchwala wnioski do programu prac i budżetu na rok następny,

d/ załatwia wnioski przedstawione przez Zarząd lub poszczególnych członków zwykłą większością,

e/ może własną uchwałą rozwiązać Koło.

§28.

Zarząd Koła wybierany jest przez Walne Zgromadzenie na przeciąg jednego roku i składa się z 5–9 członków i 2–4 zastępców.

Ponadto w skład Zarządu wchodzą z urzędu wg zasad ustalonych w regulaminie wewnętrznym opiekunowie i kierownicy jednostek organizacyjnych, z którymi współdziała dane Koło.

Zarząd wybiera z pośród siebie przewodniczącego, wiceprzewodniczącego, sekretarza i skarbnika. Przewodniczący zwołuje posiedzenie Zarządu przynajmniej 6 razy do roku. Przewodniczący obowiązany jest zwołać posiedzenie Zarządu na żądanie jednego z członków Zarządu oraz na żądanie władz wyższych.

§29.

Do kompetencji Zarządu Koła należy kierowanie sprawami Koła, a w szczególności:

a/ reprezentowanie Koła,

b/ propaganda Harcerstwa i jednanie członków, w związku z tem przyjmowanie i wykreślanie członków Koła,

c/ realizowanie celów wskazanych,

d/ prowadzenie funduszów na rzecz Związku, zwłaszcza drużyn i gromad miejscowych nietylko w drodze ściągania wpisowego i składek, ale drogą imprez dochodowych,

e/ gospodarowanie w ramach uchwalonego budżetu,

f/ składanie Zarządowi Okręgu sprawozdań z działalności Koła,

g/ opracowanie preliminarzy budżetowych Koła,

h/ zwołanie zgromadzeń Koła i przygotowanie materjałów dla ich obrad i wykonywanie uchwał i instrukcyj Walnego Zgromadzenia oraz zarządzeń władz wyższych.

Zarząd Koła może być zawieszony w czynnościach przez władze wyższe, wszelkie czynności przyjmuje wówczas delegat wyznaczony przez Zarząd Okręgu.

§30.

Komisja Rewizyjna Koła składa się z 3 członków i 2-ch zastępców wybieranych przez Walne Zgromadzenie Koła na jeden rok; sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Koła.

§31.

Koła istniejące na terenie Okręgu tworzą zespół przyjaciół harcerstwa i podlegają Zarządowi Okręgu.

§32.

Zarząd Okręgu może łączyć grupy Kół Przyjaciół w Obwody. Na czele Obwodu stoi Zarząd złożony z 5 osób, mianowany przez Zarząd Okręgu i przed nim odpowiedzialny. Zarząd Okręgu odpowiada za działalność Zarządu Obwodu przed Zjazdem Okręgu.

Rozdział IV.
Okręgi.

§33.

Terytorjalnie Z.H.P. dziel się na Okręgi, które obejmują wszystkie jednostki organizacyjne na danym terenie. Granice Okręgów winny być w miarę możliwości zgodne z granicami województw, tworzy i znosi Okręgi Naczelnictwo.

§34.

Władze Okręgu stanowią:
1/ Zjazd Okręgu,
2/ Zarząd Okręgu,
3/ Komisja Rewizyjna,
4/ Sąd Harcerski.

§35.

Zjazd Okręgu:
a/ decyduje ostatecznie w sprawach Okręgu niezastrzeżonych władzom naczelnym,
b/ wybiera Zarząd Okręgu, komisję Rewizyjną i Sąd Harcerski,
c/ przyjmuje sprawozdanie Zarządu Okręgu, Komendantów Chorągwi i Komisji Rewizyjnej,
d/ udziela lub odmawia absolutorjum Zarządowi .....[7] Okręgu,
e/ zatwierdza budżet,
f/ uchwala wnioski w sprawie likwidacji Okręgu.

Zjazd Okręgu jest prawomocny bez względu na ilość obecnych. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów.

§36.

W Zjeździe Okręgu biorą udział:
a/ harcmistrze, działacze i pełnoletni podharcmistrze, którzy wywiązali się z obowiązków organizacyjnych,
b/ kierownicy lub zastępcy zarejestrowanych zrzeszeń starszoharcerskich,
c/ przewodniczący, lub zastępcy zarejestrowanych Kół Przyjaciół Harcerstwa,
d/ członkowie Zarządu Okręgu, Komisji Rewizyjnej, Sądu Harcerskiego, Komendant i Komendantka Chorągwi oraz przewodniczący Zarządu Obwodów.

Uwaga: 1/ ilość osób biorących udział w Zjeździe z urzędu nie może przekroczyć 80.
2/ Jeżeli ilość uprawnionych do udziału w Zjeździe Okręgu z grup a/, b/, c/, d/ przekroczy 300 osób, będą oni brać udział w Zjeździe przez swych delegatów. Ilość delegatów z grup a,b,c, wynosić będzie po 50–60 osób, a z grupy d – 90–100.
3/ Zasady kwalifikacji harcmistrzów, podharcmistrzów i działaczy rejestracji zrzeszeń i Kół oraz wyboru delegatów na Zjazd określa regulamin Walnego Zjazdu Z.H.P.

§37.

Zwyczajny Zjazd okręgu odbywa się co roku w pierwszym kwartale. Zwołuje go Zarząd okręgu, zawiadamiając Komendy Chorągwi, Zarząd Kół Przyjaciół i Obwodów oraz komisję Rewizyjną i Sąd Harcerski, przynajmniej na miesiąc przed terminem z podaniem porządku obrad.

[7] Jeden wyraz nieczytelny (Przyp. K.M.).

§38.

Nadzwyczajny Zjazd zwołuje Zarząd Okręgu z własnej inicjatywy na żądanie Komisji Rewizyjnej, lub na polecenie Naczelnictwa Z.H.P.

Nadzwyczajny Zjazd winien być ogłoszony w ciągu najdalej miesiąca od wpłynięcia żądania i plecenia z zachowaniem warunków §37.

§39.

Zarząd Okręgu składa się z 9–18 osób wybranych przez Zjazd Okręgu z pośród pełnoletnich członków Związku. Co roku ustępuje 3-cia część członków według starszeństwa wyboru.

Z urzędu wchodzą w skład Zarządu: Komendant Chorągwi i Komendantka, Kapelan Okręgu oraz po jednym przedstawicielu władz: Kuratora Okręgu Szkolnego i Okręgowego Urzędu WF. i PW.

Zarządowi służy prawo kooptacji. Ilość członków kooptowanych nie może przekroczyć 1/3 ilości członków z wyboru. Członkowie kooptowani pełnią swe funkcje do najbliższego Zwyczajnego Zjazdu Okręgu.

§40.

Zarząd Okręgu wyłania ze swego grona Prezydjum w składzie: Przewodniczącego, jednego lub dwu Wiceprzewodniczacych, Sekretarza, Skarbnika, Komendanta i Komendantek Chorągwi i Kierownika zespołu Przyjaciół Harcerstwa. Przewodniczący zwołuje zebrania Prezydjum przynajmniej raz na miesiąc, a plenarne zebranie przynajmniej 3 razy do roku. Ponadto na żądanie 1/3 członków, lub na polecenie Naczelnictwa.

§41.

Do Zarządu Okręgu należy:

1/ moralne i materjalne poparcie i propaganda harcerstwa,
2/ reprezentacja i koordynowanie wystąpień harcerskich na terenie Okręgu,
3/ organizowanie Kół Przyjaciół i nadawanie kierunku ich działalności oraz rozwiązywanie tych Kół,
4/ kontrola gospodarki finansowej wszystkich jednostek harcerskich na terenie Okręgu z wyjątkiem jednostek centralnych.

Zarząd Okręgu może kontrolę powyższą sprawować przez Zarząd obwodów lub Kół Przyjaciół.

§42.

Zarządowi przysługuje w stosunku do komendanta Chorągwi prawo czynienia uwag. Kwestje sporne między Zarządem okręgu i Komendantem Chorągwi rozstrzyga Naczelnictwo, lub z jego upoważnienia Naczelnik z tem, że na czas sporu obowiązująca jest decyzja Zarządu Okręgu.

§43.

Komisja Rewizyjna Okręgu składa się z 5 członków i 2 zastępców wybieranych przez Zjazd Okręgu na jeden rok; sprawuje kontrolę gospodarki finansowej Zarządu Okręgu.

§44.

Sąd harcerski okręgu składa się z 5 członków – 2 zastępców, wybieranych przez Zjazd Okręgu na jeden rok. Ustrój i tryb postępowania określa regulamin Sądów Harcerskich.

Rozdział V.
Władze Naczelne.

§45.

Władzami Naczelnemi Z.H.P. są:
1/ Zjazd Walny,
2/ Naczelna Rada Harcerska,
3/ Naczelnictwo,
4/ Przewodniczący Z.H.P.,
5/ Naczelniczka Harcerek i Naczelnik Harcerzy,
6/ Komisja Rewizyjna,
7/ Naczelny Sąd Harcerski.

§46.

Walny Zjazd:
1/ decyduje ostatecznie w sprawach ideowych Związku,
2/ wybiera: a/ 24 członków naczelnej Rady Harcerskiej, b/ Komisję Rewizyjną, c/ Naczelny Sąd Harcerski,
3/ przyjmuje sprawozdanie Naczelnictwa, Naczelniczki, Naczelnika i Komisji Rewizyjnej,
4/ udziela Naczelnictwu absolutorjum,
5/ decyduje o zmianie statutu, likwidacji ZHP.

§47.

W Walnym Zjeździe biorą udział:
1/ harcmistrze, którzy wywiązali się z obowiązków organizacyjnych,
2/ hufcowi,
3/ kierownicy zarejestrowanych zrzeszeń starszoharcerskich, liczących przynajmniej 15 osób, o ile są harcmistrzami, działaczami, lub pełnoletnimi podharcmitrzami,
4/ prezesi zarejestrowanych Kół Przyjaciół, liczących przynajmniej 20 osób, o ile są harcmistrzami lub działaczami,
5/ członkowie Naczelnej Rady Harcerskiej, Naczelnictwa, Komisji Rewizyjnej, Naczelnego Sądu Harcerskiego, członkowie czynni Głównych Kwater, Przewodniczący Okręgów, lub ich zastępcy oraz kierownicy zespołu Przyjaciół Harcerstwa, o ile są działaczami lub harcmistrzami.

Uwaga: 1/ zasady rejestracji zrzeszeń starszoharcerskich i Kół Przyjaciół oraz kwalifikacji harcmistrzów, zawarte są w regulaminie Walnego Zjazdu,
2/ ilość uprawnionych do udziału w Zjeździe w grupie 1-4 nie może wynosić więcej niż 100 osób z każdej. W razie przekroczenia tej liczby w którejkolwiek grupie udział w zjeździe brać będą delegaci tej grupy w liczbie nie mniejszej niż 75, a nie większej niż 100. Sposób wybierania tych delegatów określa regulamin Zjazdu Walnego.
3/ Ilość osób wymienionych w pkcie 5/ niniejszego par. uprawnionych do uczestnictwa w Zjeździe Walnym nie może przekroczyć 125.

§48.

Zwyczajny Walny Zjazd odbywa się co 3 lata w pierwszej połowie roku kalendarzowego. Zwołuje go Naczelnictwo, zawiadamiając Zarządy Okręgów i ogłaszając w „Wiadomościach Urzędowych" przynajmniej na 2 miesiące przed terminem z podaniem porządku obrad.

§49.

Nadzwyczajny Walny Zjazd zwołuje Naczelnictwo z własnej inicjatywy, na żądanie Komisji Rewizyjnej, N.R.H. lub 100 harcmistrzów. Żądanie zwołania Nadzwyczajnego Walnego Zjazdu winno być przedłożone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego. Naczelnictwo ma prawo porządek ten uzupełnić. Nadzwyczajny Walny Zjazd winien być ogłoszony w ciągu najdalej miesiąca od daty wpłynięcia żądania w tej sprawie z zachowaniem warunków z §48.

§50.

Walny Zjazd jest prawomocny bez względu na liczbę obecnych, jednak sprawy przewidziane w §66, winny być uchwalane kwalifikowaną większością głosów, przy obecności przynajmniej połowy uprawnionych członków Zjazdu.

§51.

Naczelna Rada Harcerska:

1/ rozstrzyga sprawy ideowe Związku,
2/ uchwala regulaminy: Zjazdu Walnego, Naczelnej Rady Harcerskiej, Komisji Rewizyjnej, Sądów Harcerskich, oraz wytyczne regulaminu wewnętrznego,
3/ zatwierdza budżet Naczelnictwa,
4/ przyjmuje roczne sprawozdania Naczelnictwa,
5/ wyłania z pośród siebie Naczelnictwo i dzieli wśród niego funkcje,
6/ wybiera Kapelana Związku,
7/ decyduje o sprzedaży nieruchomości,
8/ rozstrzyga odwołania Zarządów Okręgów od decyzji Naczelnictwa,
9/ ustala wysokość opłat organizacyjnych.

Uwaga: N.R.H. może powołać Przewodniczącego z poza swego grona.

§52.

Naczelna Rada Harcerska składa się:

1/ z 24 członków wybieranych na 6 lat przez Zjazd Walny z pośród harcmistrzów i działaczy,
2/ z delegatów /działaczy lub podharcmistrzów/ Zarząd okręgów wybieranych przez Zarząd Okręgów po jednym z każdego Z.O. na przeciąg jednego roku,
3/ z urzędu Naczelnego Kapelana, Komendantek i Komendantów Chorągwi.

Przewodniczącym N.R.H. jest Przewodniczący Z.H.P. Połowa członków Naczelnej Rady z wyboru co 3 lata ustępuje kolejno w terminie Zwyczajnego Walnego Zjazdu, pierwszy raz przez losowanie, a w następnych latach według starszeństwa wyboru. W razie ustąpienia któregoś z członków w czasie trwania kadencji, Naczelna Rada uzupełnia się przez kooptację. Przybrany członek pełni funkcję do upływu kadencji tej osoby, na której miejsce został kooptowany.

§53.

Zwyczajne zebranie Naczelnej Rady odbywa się przynajmniej jeden raz do roku; zwołuje je Przewodniczący Z.H.P. lub wiceprzewodniczący albo jego zastępca. Zebranie jest prawomocne przy udziale przynajmniej 25 członków N.R.H. Prezydjum stanowi Naczelnictwo. Nadzwyczajne zebranie N.R.H. zwołuje Naczelnictwo z własnej inicjatywy, lub na żądanie 1/3 członków Rady.

§54.

Naczelnictwo:

1/ kieruje pracą Związku,

2/ czuwa nad przestrzeganiem statutu, uchwał Zjazdów Walnych i regulaminów, przyczem ma prawo zawieszania i uchwalania decyzyj podległych władz organizacyjnych, niezgodnych ze statutem, uchwałami Walnych Zjazdów i regulaminami,
3/ wydaje w sprawach dotyczących całości Z.H.P. regulaminy, przepisy i zarządzenia z zastrzeżeniem praw N.R.H. według §51,
4/ przygotowuje na N.R.H. budżet,
5/ sporządza roczne sprawozdanie z działalności Związku dla N.R.H. oraz sprawozdania za okresy trzyletnie dla Zjazdu Walnego,
6/ dozoruje gospodarką finansową Związku,
7/ decyduje o kupnie i obciążeniu nieruchomości, przyjmuje legaty i darowizny, administruje majątkami Z.H.P., zaciąga zobowiązania,
8/ tworzy i znosi okręgi Z.H.P. i czuwa nad ich działalnością,
9/ na wniosek Naczelnika mianuje Szefa Głównej Kwatery.

§55.

Naczelnictwo składa się z Przewodniczącego, 2-ch Wiceprzewodniczących, Naczelniczki /harcmistrzyni/ i Naczelnika /harcmistrza/, Sekretarza, Skarbnika, Naczelnego Kapelana, Kierownika Działu Zarządów Okręgów i 2 członków.

§56.

Zebrania Naczelnictwa odbywają się przynajmniej raz na miesiąc. Zwołuje je Przewodniczący Z.H.P. lub Wiceprzewodniczący.

Zebranie jest prawomocne przy udziale 5 członków, o ile w tej liczbie jest Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący. Naczelnik Harcerzy i Naczelniczka Harcerek w razie niemożności przybycia na zebranie mogą delegować w swojem zastępstwie Szefów Głównej Kwatery.

§57.

Przewodniczący Z.H.P.:
1/ kieruje pracami Z.H.P. w szczególności N.R.H. i Naczelnictwa,
2/ jest przełożonym Naczelniczki i Naczelnika,
3/ reprezentuje Z.H.P. nazewnątrz,
4/ decyduje w sprawach nie-zastrzeżonych dla innych władz.

§58.

Naczelnik Harcerzy kieruje pracą organizacyjną harcerzy. Naczelniczka Harcerek organizacją harcerek.

Organem pracy Naczelnika/Naczelniczki/ jest Główna Kwatera Harcerzy /Harcerek/ z Szefem Głównej Kwatery na czele.

Naczelnik i Naczelniczka są odpowiedzialni przed Naczelnictwem i Przewodniczącym Z.H.P.

§59.

.....[8], weksle i inne akty prawne imieniem Z.H.P. prócz czeków podpisuje 2-ch członków Naczelnictwa, upoważnionych do tego jego uchwałą.

Czeki podpisuje skarbnik Naczelnictwa względnie inny upoważniony członek Naczelnictwa. Korespondencję zewnętrzną podpisuje Przewodniczący lub jego zastępca

[8] Dwa wyrazy nieczytelne (przyp. K.M.).

i Sekretarz Generalny lub Dyrektor Biura. Korespondencję zewnętrzną w sprawach duszpasterstwa podpisuje prócz tego Naczelny Kapelan Z.H.P.

Regulaminy obowiązujące całość Z.H.P. wchodzą w życie na podstawie ogłoszenia w „Wiadomościach Urzędowych" z podpisem Przewodniczącego lub jego zastępcy i Sekretarza Generalnego. Regulaminy i zarządzenia w sprawach organizacji harcerzy podpisuje Naczelnik Harcerzy, w sprawach organizacji harcerek – Naczelniczka, inne zarządzenia osoby uprawnione do odpowiedniej decyzji. Szczegółowe przepisy dotyczące podpisywania korespondencji określa regulamin.

§60.

Komisja Rewizyjna składa się z 5 osób i 2-ch zastępców, wybieranych przez Walny zjazd na 3 lata w miarę możności z pośród harcmistrzów i działaczy, sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Związku, która winna być prowadzone zgodnie z obowiązującemi przepisami i przyjętemi zwyczajami. Sprawdza książki kasowe, przynajmniej raz w roku składa na Walnym Zjeździe sprawozdanie wraz z wnioskiem co do absolutorjum dla Naczelnictwa oraz co roku na N.R.H.

§61.

Naczelny Sąd Harcerski jest najwyższą władzą sądową Z.H.P. i składa się z 2-ch zastępców, wybieranych na 3 lata przez Walny Zjazd, z pośród harcmistrzów i działaczy. Ustrój Sądów Harcerskich i tryb postępowania określa regulamin. Wszystkie Sądy Harcerskie są niezależne w wyrokowaniu.

Rozdział VI.
Fundusze i gospodarka.

§62.

Rokiem administracyjnym Z.H.P. jest rok kalendarzowy.

§63.

Fundusze Z.H.P. powstają:
1/ z opłat organizacyjnych,
2/ przedsiębiorstw i wydawnictw,
3/ dochodów z majątku Związku,
4/ z zasiłków społecznych i rządowych,
5/ ofiar, darowizn, zapisów i. tp.

§64.

Sposób prowadzenia gospodarki finansowej Z.H.P. określają specjalne regulaminy na podstawie przepisów niniejszego statutu.

Rozdział VII.
Nazwy, strój, oznaki, sztandary, pieczęcie.

§65.

Nazwa „harcerz" i „skaut" oraz pochodne są prawnie zastrzeżone dla Związku.

§66.

Członkom Z.H.P. przysługuje prawo noszenia stroju oraz oznak i odznaczeń określonych regulaminem i zastrzeżonych dla Związku w drodze prawnej.

§67.

Związek ma prawo posiadania sztandarów. Naczelnictwu i upoważnionym przezeń organom zastrzega się prawo używania pieczęci z krzyżem harcerskim. Napis na pieczęci głównej brzmi: „Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego". Napisy na pieczęciach organów upoważnionych przez Naczelnictwo określa osobny regulamin.

Rozdział VIII.
Zmiana statutu i rozwiązanie Z.H.P.

§68.

Do zmiany statutu wymagana jest zgoda ⅔ obecnych na Walnym Zjeździe. Rozwiązanie Z.H.P. wymaga ¾ obecnych na Walnym Zjeździe.

W razie rozwiązania o przekazaniu majątku decyduje ostatni Walny Zjazd. Uchwały w sprawie zmian statutu i likwidacji Związku są prawomocne przy obecności co najmniej połowy statutowo uprawnionych członków Walnego Zjazdu i wchodzą w życie po zatwierdzeniu przez Radę Ministrów.

Rozdział IX.
Obowiązki Z.H.P. w stosunku do władz państwowych.

W zakresie wychowawczym Z.H.P. obowiązane jest do przestrzegania rozporządzeń Ministerstwa W.R. i O.P., w zakresie wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego Z.H.P. obowiązane jest do przestrzegania rozporządzeń MS Wojsk.

Ministerstwa te każde w swoim zakresie sprawują nad Związkiem nadzór i kontrolę.

Delegaci Ministerstw biorą udział w Walnych Zjazdach i N.R.H oraz posiedzeniach władz wykonawczych.

Delegaci mają prawo uczestniczyć we wszystkich przejawach działalności Z.H.P. mając prawo veta i odwołania się do Ministrów.

Jeżeli Minister nie skorzysta z założonego veta w ciągu 14 dni, veto upada.

Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego jest obowiązane komunikować Ministerstwu W.R. i O.P. projekty przepisów, mających obowiązywać w Związku, oraz programy wychowawcze przed ich ogłoszeniem, celem uzgodnienia ich z zamierzeniami tegoż Ministerstwa.

Jeżeli Ministerstwo nie zgłosi zastrzeżeń w ciągu miesiąca, projekty wchodzą w życie.

Naczelnictwo składa Ministerstwom roczne sprawozdania z działalności Z.H.P.

Młodzież szkolna, należąca do drużyn harcerskich, podlega nadzorowi władzy szkolnej przy zastosowaniu osobnych instrukcyj, wydanych przez Ministerstwo W.R. i O.P. w porozumieniu ze Związkiem Harcerstwa Polskiego.

§70.

Minister Spraw Wewnętrznych sprawuje przewidziany w art.52 prawa o stowarzyszeniach nadzór nad Z.H.P. za pośrednictwem delegata Ministerstwa W.R. i O.P.

Za zgodność z protokułem 60. Zjazdu Naczelnej Rady
Harcerskiej, odbytej w dniu 15 kwietnia 1934 roku w Warszawie.
Dyrektor Biura Naczelnictwa Z.H.P.
Mg. Józef Sosnowski

Warszawa, dn. 27.XI.1934 r.

2.4. Statut ZHP, 1936 r.

2.4.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r., Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniu 15 IV 1934 r. oraz zatwierdzonego przez XIV Zjazd Walny w dniach 11–12 V 1934 r., nadanego przez Radę Ministrów 8 IV 1936 r.

źródło:
Statut ZHP, Harcerskie Biuro Wydawnicze, Warszawa, 1936 r., dostęp zbiory własne

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia 8 kwietnia 1936 r.
o uznaniu stowarzyszenia „Związek Harcerstwa Polskiego" za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

Na podstawie artykułu 46 i 47 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 808) zarządza się co następuje:

§ 1. Stowarzyszenie „Związek Harcerstwa Polskiego" w Warszawie, wciągnięte do rejestru stowarzyszeń Komisarjatu Rządu m. st. Warszawy dnia 16 listopada 1932 r. pod Nr. 1821, zostaje uznane za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

§ 2. Równocześnie powyższemu stowarzyszeniu nadaje się statut, który będzie ogłoszony w Monitorze Polskim*).

§ 3. Stowarzyszeniu „Związek Harcerstwa Polskiego" nadaje się przywilej wyłączności działania na obszarze całego Państwa w dziedzinie organizowania i prowadzenia pracy harcerskiej (skautingu), t. j. pracy wychowawczej wśród młodzieży przy pomocy zespołu środków wychowawczych, objętych metodą skautową Baden-Powell'a i w oparciu o prawo harcerskie (skautowe).

§ 4. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Spraw Wojskowych.

*) ogłoszony został w numerze 92 z 20.IV.1936 r.

§ 5. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów:
(—) *Marjan Zyndram-Kościałkowski*
Minister Spraw Wewnętrznych:
(—) *Wł. Raczkiewicz*

ZARZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia 8 kwietnia 1936 r.
o nadaniu statutu stowarzyszeniu „Związek Harcerstwa Polskiego"

Na podstawie art. 47 ust. 2 i 3 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 808) i § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 kwietnia 1936 r. o uznaniu stowarzyszenia „Związek Harcerstwa Polskiego" za stowarzyszenie wyższej użyteczności (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 228) zarządza się co następuje:

§ 1.

Nadaje się dołączony do zarządzenia niniejszego statut stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego".

§ 2.

Stowarzyszenie „Związek Harcerstwa Polskiego", zarejestrowane w Komisarjacie Rządu m. st. Warszawy dnia 16 listopada 1932 pod Nr. 1821, wykreśla się z rejestru Stowarzyszeń.

§ 3.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów:
(—) *Marjan Zyndram-Kościałkowski*

Minister Spraw Wewnętrznych:
(—) *Wł. Raczkiewicz*

ROZDZIAŁ I.

Nazwa, charakter, cel i środki działania

§ 1.

(1) Stowarzyszenie nosi nazwę: „Związek Harcerstwa Polskiego (Z. H. P.)",

(2) Związek Harcerstwa Polskiego (Z.H.P.) jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności w rozumieniu prawa o stowarzyszeniach.

(3) Terenem działalności Związku jest obszar Państwa Polskiego. Siedzibą władz naczelnych Z. H. P. jest m. st. Warszawa.

§ 2.

Z. H. P., jako stowarzyszenie wyższej użyteczności, zgodnie z art. 48 prawa o stowarzyszeniach, posiada osobowość prawną i może przyjmować zapisy i darowizny oraz nabywać i zbywać majątek ruchomy i nieruchomy bez ograniczeń i bez potrzeby uzyskiwania pozwoleń, przewidzianych w przepisach specjalnych, regulujących sprawy zapisów, darowizn oraz nabywania majątku przez osoby fizyczne i prawne.

§ 3.

Patronem ideowym Związku Harcerstwa Polskiego jest Marszałek Józef Piłsudski.

§ 4.

Z. H. P. ma na celu:

a) wychowanie metodami harcerskiemi dzielnych, prawych i zdolnych do poświęceń ludzi w myśl Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego;

b) przygotowanie młodzieży do świadomej, czynnej i ofiarnej służby dla Państwa Polskiego, opartej na Jego umiłowaniu i żołnierskiej gotowości do Jego obrony, bezinteresowności, karności obywatelskiej i honorze;

c) wprowadzenie zasad ideologji harcerskiej do życia publicznego;

d) pomoc w pracy harcerskiej polskiej młodzieży poza granicami kraju i współdziałanie z międzynarodowym ruchem skautowym.

§ 5.

(1) Wychowanie młodzieży harcerskiej opiera się na zasadach etyki chrześcijańskiej.

(2) Podstawą ideologji harcerskiej jest Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie, które brzmią następująco:

Przyrzeczenie harcerskie.

„Mam szczerą wolę całem życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Harcerskiemu".

Prawo harcerskie.

1. Harcerz służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki.

2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.

4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.

5. Harcerz postępuje po rycersku.

6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.

7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.

8. Harcerz jest zawsze pogodny.

9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.

1. Harcerka służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki.

2. Na słowie harcerki polegaj jak na Zawiszy.

3. Harcerka jest pożyteczna i niesie pomoc bliźnim.

4. Harcerka w każdym widzi bliźniego, a za siostrę uważa każdą inną harcerkę.

5. Harcerka postępuje po rycersku.

6. Harcerka miłuje przyrodę i stara się ją poznać.

7. Harcerka jest karna i posłuszna rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.

8. Harcerka jest zawsze pogodna.

9. Harcerka jest oszczędna i ofiarna.

10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych.

10. Harcerka jest czysta w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych.

(3) Naczelna Rada Harcerska za zgodą władzy nadzorczej może ustalić inne sformułowanie zasad Prawa i Przyrzeczenia harcerskiego dla zuchów i starszych harcerzy.

§ 6.

(1) Dla osiągnięcia swych celów Z.H.P.:

a) organizuje członków i uczestników w odpowiednie jednostki organizacyjne (§ 18),
b) prowadzi pracę wychowawczą metodami harcerskiemi przez urządzanie obozów, wycieczek, gier i ćwiczeń, zlotów, gawęd i t. p. stosując system zastępowy,
c) prowadzi przysposobienie wojskowe w zakresie ustalonym przez właściwe władze państwowe,
d) szkoli kierowników pracy harcerskiej,
e) zabiega o fundusze, gromadzi pomoce, zakłada odpowiednie placówki i urządzenia, np.: bibljoteki, wystawy, warsztaty, świetlice, ogniska wychowawcze, domy i szkoły harcerskie. spółdzielnie, składnice harcerskie, kasy oszczędności i t. p.,
f) prowadzi akcję wydawniczą i propagandową,

g) prowadzi pracę społeczno-wychowawczą w duchu harcerskim wśród społeczeństwa.

(2) Działalność powyższą rozwija Z.H.P. w ramach obowiązujących ustaw i rozporządzeń.

ROZDZIAŁ II.
Członkowie i uczestnicy Związku.

§ 7.

(1) Członkowie Z. H. P. dzielą się na:
a) harcmistrzów i harcmistrzynie,
b) działaczów i działaczki,
c) starszych harcerzy i starsze harcerki,
d) członków współdziałających,
e) członków popierających.

(2) Młodzież nieszkolna w wieku do lat 18 oraz młodzież szkolna może należeć w charakterze uczestników.

(3) Uczestnicy dzielą się na harcerzy i zuchów.

§ 8.

(1) Harcmistrzem (harcmistrzynią) może zostać pełnoletni harcerz (harcerka), posiadający (a) przygotowanie do prowadzenia pracy wychowawczej w Związku i odpowiadający (a) warunkom określonym w regulaminie wewnętrznym.

(2) Obowiązki harcmistrzów i harcmistrzyń są następujące:

a) przestrzeganie Prawa Harcerskiego,
b) czynny udział w pracy harcerskiej przedewszystkiem na stanowiskach wychowawczych,
c) krzewienie ideologji harcerskiej i popieranie celów Związku,
d) opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

(3) Uprawnienia harcmistrzów i harcmistrzyń są następujące:
a) bierne i czynne prawo wyborcze do wszystkich władz Związku,
b) prawo do sprawowania wszelkich funkcyj w Związku.

(4) Mianuje i zwalnia harcmistrzów Naczelnik Harcerzy, harcmistrzynie — Naczelniczka Harcerek (§ 50).

(5) Stopniem wstępnym do harcmistrza (harcmistrzyni) jest podharcmistrz (podharcmistrzyni). Prawa, obowiązki i sposób mianowania i zwalniania podharcmistrzów i podharcmistrzyń określa regulamin wewnętrzny.

§ 9.

(1) Działaczem (działaczką) może zostać pełnoletni harcerz (harcerka) lub pełnoletni członek współdziałający, posiadający przygotowanie do prowadzenia pracy w Związku w zasadzie na stanowisku innem niż ściśle wychowawczem i odpowiadający warunkom, określonym w regulaminie wewnętrznym.

(2) Obowiązki działaczy i działaczek są następujące:
a) czynny udział w pracy harcerskiej,
b) krzewienie ideologji harcerskiej i popieranie celów Związku,
c) opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

(3) Uprawnienia działaczy i działaczek są następujące:
a) bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Związku, czynne do władz okręgu,
b) prawo do pełnienia wszelkich funkcyj w Związku z wyjątkiem Komendanta (Komendantki) Chorągwi, Szefa Głównej Kwatery oraz Naczelnika Harcerzy i Naczelniczki Harcerek.

(4) Mianuje i zwalnia działaczy spośród członków współdziałających Przewodniczący Z.H.P. (§ 50), spośród harcerzy—Naczelnik Harcerzy, spośród harcerek — Naczelniczka Harcerek.

§ 10.

(1) Starszym harcerzem (starszą harcerką) zostaje wychowanek drużyny po ukończeniu 18 lat życia lub szkoły średniej. Ponadto starszym harcerzem (starszą harcerką) może zostać każda osoba, mająca ukończonych 18 lat i odpowiadająca warunkom określonym w regulaminie wewnętrznym.

(2) Obowiązki starszych harcerzy i harcerek są następujące:

a) przestrzeganie Prawa Harcerskiego,
b) udział w życiu i pracach jednostek starszoharcerskich,
c) krzewienie ideologji harcerskiej,
d) opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

(3) Pełnoletni starsi harcerze i starsze harcerki mają prawo wyborcze do władz okręgu.

(4) Przyjmują i zwalniają starszych harcerzy i starsze harcerki kierownicy kręgów starszoharcerskich (§ 19).

§ 11.

(1) Członkiem współdziałającym może zostać każda osoba, mająca ukończonych lat 18 i współdziałająca w pracy Związku. Członkowie współdziałający łączą się w koła przyjaciół harcerstwa.

(2) Obowiązki członków współdziałających są następujące:

a) czynne popieranie celów Związku,
b) opłacanie składki ustalonej przez Naczelną Radę.

(3) Pełnoletni członkowie współdziałający mają bierne prawo wyborcze do władz okręgu.

(4) Przyjmują i zwalniają członków współdziałających zarządy okręgów (§ 39) lub zarządy kół przyjaciół (§ 26).

§ 12.

(1) Członkiem popierającym może zostać każda osoba prawna lub fizyczna, która zobowiąże się do stałego wpłacania zadeklarowanej przez siebie składki i zostanie przyjęta przez Naczelnictwo lub upoważnione do tego organa.

(2) Członkowie popierający nie mają ani biernego, ani czynnego prawa wyborczego.

§ 13.

(1) Władze, upoważnione do przyjmowania członków, mogą usuwać z Z. H. P. członków, którzy:

a) popełnili czyn niehonorowy lub działają na szkodę Związku,
b) nie stosują się do statutu i regulaminów lub zalegają ze składką dłużej niż rok.

(2) W wypadku usunięcia członka na podstawie ust. (1) pkt. a) usuwanemu przysługuje prawo odwołania się do właściwego sądu harcerskiego, zgodnie z Regulaminem Sądów Harcerskich, a w razie usunięcia na podstawie ust. (1) pkt. b) — do hierarchicznie wyższej władzy harcerskiej.

§ 14.

(1) Uczestnicy do lat 11-tu noszą nazwę zuchów i są organizowani w gromady zuchowe.

(2) Uczestnicy powyżej lat 11-tu noszą

nazwę harcerzy i są organizowani w drużyny harcerskie.

(3) Uczestników wychowuje się w drużynach i gromadach w myśl zasad Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego.

(4) Uczestników przyjmuje do drużyn i gromad drużynowy za zezwoleniem rodziców lub opiekunów, oraz jeżeli chodzi o młodzież szkolną — władz szkolnych. Uczestnicy mają prawo korzystania z urządzeń Z. H. P., nie mają jednak ani czynnego, ani biernego prawa wyborczego. Młodzież szkolna należy do gromad i drużyn zorganizowanych w obrębie szkół i znajdujących się pod dozorem władz szkolnych, które w tym celu wyznaczają opiekunów tych gromad i drużyn.

(5) Zwolnienie lub usunięcie uczestnika z gromady lub drużyny odbywa się zgodnie z przepisami regulaminu wewnętrznego.

§ 15.

Członkom i uczestnikom narodowości niepolskiej osobny regulamin może zapewnić szczególne warunki należenia do Z. H. P.

ROZDZIAŁ III.
Ustrój Związku.

§ 16.

Z. H. P. składa się z organizacyj: harcerzy, harcerek, przyjaciół harcerstwa.

§ 17.

(1) Organizacja harcerzy obejmuje: harcerzy i zuchów, starszych harcerzy, harcmistrzów oraz działaczów i członków współdziałających, powołanych do pełnienia funkcyj w organizacji harcerzy.

(2) Przepis ust. (1) stosuje się odpowiednio do organizacji harcerek.

§ 18.

Organizacja harcerzy (harcerek) dzieli się na chorągwie, a chorągwie — na hufce. Hufce składają się z gromad zuchowych, drużyn harcerskich i kręgów starszoharcerskich.

§ 19.

(1) Drużyna składa się zasadniczo z 4 zastępów po 6 — 10 członków. Drużyną (gromadą, kręgiem) kieruje drużynowy względnie drużynowa, mianowani przez komendanta względnie komendantkę chorągwi. W drużynach szkolnych kandydatura drużynowego (drużynowej) musi być uprzednio uzgodniona z kierownictwem szkoły.

(2) Kręgi starszoharcerskie mogą przedstawiać kandydatów na swych drużynowych.

(3) Regulamin wewnętrzny może uregulować odmiennie nazwę kierowników gromad i kręgów.

§ 20.

(1) Gromady, drużyny i kręgi, istniejące na terenie obwodu (§ 35), tworzą hufiec harcerzy i hufiec harcerek. W razie potrzeby hufce mogą być tworzone na terytorjum mniejszem niż obwód.

(2) Pracą hufca harcerzy kieruje hufcowy, hufca harcerek — hufcowa.

(3) Hufcowego mianuje Naczelnik Harcerzy spośród harcmistrzów lub pełnoletnich podharcmistrzów, ewentualnie spośród działaczów. Przepis ten stosuje się odpowiednio do mianowania hufcowej.

§ 21.

Hufce harcerzy, istniejące na terenie okręgu (§ 38), tworzą chorągiew harcerzy, a hufce harcerek — chorągiew harcerek. Pracą chorągwi kieruje komendant (komendantka) chorągwi przy pomocy komendy chorągwi. Komendanta mianuje Naczelnik Harcerzy spośród harcmistrzów, a komendantkę — Naczelniczka spośród harcmistrzyń, po zasięgnięciu opinji zarządu okręgu. Sposób powołania kandydatów na komendanta (komendantkę) chorągwi określa regulamin wewnętrzny.

§ 22.

(1) Na czele organizacji harcerzy stoi Naczelnik Harcerzy, na czele organizacji harcerek — Naczelniczka Harcerek.

(2) Organem pracy Naczelnika jest Główna Kwatera Harcerzy z Szefem Głównej Kwatery na czele, organem pracy Naczelniczki Harcerek — Główna Kwatera Harcerek.

§ 23.

Organizacja przyjaciół harcerstwa obejmuje działaczy (działaczki), niepełniących służby w organizacji harcerzy lub organizacji harcerek, członków współdziałających i członków popierających.

§ 24.

(1) Organizacja przyjaciół harcerstwa dzieli się na koła przyjaciół harcerstwa.

(2) Koła przyjaciół harcerstwa bądź współdziałają z jednostkami organizacyjnemi harcerzy, bądź samodzielnie realizują cele wymienione w § 4 pkt. c).

§ 25.

(1) Koła przyjaciół harcerstwa mogą powstawać w każdej miejscowości bądź też obejmować kilka sąsiednich osiedli. Również w jednej miejscowości, za zgodą zarządu okręgu, może być więcej kół.

(2) Zarządy kół obejmujących swoją działalnością większą ilość jednostek harcerskich, mogą powoływać do życia grona przyjaciół poszczególnych jednostek organizacyjnych.

(3) Koło musi się składać conajmniej z 20 członków spośród działaczy lub członków współdziałających. Zarząd okręgu ma prawo obniżyć w wyjątkowych wypadkach minimum liczby członków koła do 10.

§ 26.

Władzami koła przyjaciół harcerstwa są:
a) walne zebranie koła,
b) zarząd koła,
c) komisja rewizyjna.

§ 27.

(1) Walne zebrania członków koła mogą być zwyczajne i nadzwyczajne.

(2) Zwyczajne walne zebranie koła musi być zwoływane przynajmniej raz na rok, w miesiącu styczniu.

(3) Nadzwyczajne walne zebranie jest zwoływane:
a) według uznania zarządu koła,
b) na żądanie komisji rewizyjnej,
c) na żądanie 1/3 członków koła, niemniej jednak niż 10 członków, a przy liczbie koła powyżej 150 członków, na żądanie 50 członków
d) na żądanie wyższych władz Związku.

(4) Data, godzina, miejsce i porządek dzienny walnego zebrania koła muszą być podane do wiadomości co najmniej na 8 dni przed terminem w sposób wyznaczony przez jedno z poprzednich walnych zebrań.

(5) Walne zebrania są prawomocne bez względu na liczbę przybyłych członków koła. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów.

§ 28.

Walne zebranie koła:
a) rozpatruje i zatwierdza sprawozdanie zarządu koła oraz wnioski komisji rewizyjnej, udziela absolutorjum zarządowi,
b) dokonywa wyboru zarządu i komisji rewizyjnej,
c) uchwala wnioski do programu prac i budżet na rok następny,
d) załatwia wnioski, przedstawione przez zarząd lub poszczególnych członków,
e) może własną uchwałą rozwiązać koło.

§ 29.

(1) Zarząd koła wybierany jest przez walne zebranie na przeciąg jednego roku i składa się z 4 — 9 członków i 1 — 4 zastępców.

(2) Ponadto w skład zarządu wchodzą z urzędu według zasad ustalonych w regulaminie wewnętrznym opiekunowie i kierownicy jednostek organizacyjnych, z któremi współdziała dane koło.

(3) Zarząd wybiera spośród siebie przewodniczącego, wiceprzewodniczącego, sekretarza i skarbnika. Przewodniczący zwołuje posiedzenie zarządu przynajmniej 6 razy do roku. Przewodniczący obowiązany jest zwołać posiedzenie zarządu na żądanie jednego z członków zarządu oraz na żądanie władz wyższych.

§ 30.

(1) Do kompetencji zarządu koła należy kierowanie sprawami koła, a w szczególności:

a) reprezentowanie koła,
b) propaganda harcerstwa i jednanie członków, w związku z tem przyjmowanie i wykreślanie członków koła,
c) realizowanie celów koła (§ 24),
d) gromadzenie funduszów na rzecz jednostek organizacyjnych Związku, zwłaszcza drużyn i gromad miejscowych w drodze ściągania wpisowego i składek i drogą imprez dochodowych,
e) gospodarowanie w ramach uchwalonego budżetu,
f) składanie zarządowi okręgu sprawozdań z działalności koła,
g) opracowywanie swych preliminarzy budżetowych,
h) zwoływanie zebrań koła i przygotowanie materjałów dla ich obrad i wykonywanie uchwał i instrukcyj walnego zebrania oraz zarządzeń władz wyższych.

(2) Zarząd koła może być zawieszony w czynnościach przez władze wyższe, wszelkie czynności przejmuje wówczas osoba wyznaczona przez zarząd okręgu.

§ 31.

Komisja rewizyjna koła składa się z 3 członków i 1 do 2-ch zastępców, wybieranych przez walne zebranie na jeden rok; sprawuje ona kontrolę nad gospodarką finansową koła.

§ 32.

Prace kół przyjaciół harcerstwa na terenie obwodu koordynuje obwodowy kierownik kół przyjaciół, wybierany co roku przez przewodniczących wszystkich kół w obwodzie i zatwierdzany przez zarząd okręgu.

§ 33.

Pracą kół przyjaciół na terenie okręgu kieruje z ramienia zarządu okręgu okręgowy kierownik kół przyjaciół, powołany przez zarząd okręgu ze swego grona.

ROZDZIAŁ IV.
Podział terytorjalny.

§ 34.

Terytorjalnie Z. H. P. dzieli się na okręgi, a okręgi na obwody, które obejmują wszystkie jednostki organizacyjne na danym terenie.

§ 35.

Obwody zasadniczo pokrywają się z powiatami administracyjnemi. Tworzy i znosi obwody Naczelnictwo na wniosek zarządu okręgu.

§ 36.

(1) Na czele obwodu stoi zarząd obwodu, w skład którego wchodzą: obwodowy kierownik kół przyjaciół, hufcowy i hufcowa, oraz osoby przez nich zaproszone. Jeżeli na terenie obwodu istnieje kilka hufców, to do zarządu obwodu wchodzi hufcowy (hufcowa) wyznaczony przez komendanta (komendantkę) chorągwi w porozumieniu z zarządem okręgu. Zarządowi obwodu służy prawo kooptacji. Ponadto w skład zarządu wchodzi delegat Inspektora szkolnego.

(2) Zarząd wybiera spośród siebie przewodniczącego, sekretarza i skarbnika.

§ 37.

Do kompetencji zarządu obwodu należy:

a) reprezentowanie harcerstwa wobec władz i społeczeństwa,
b) koordynowanie wystąpień harcerstwa nazewnątrz,
c) zbieranie funduszów na potrzeby pracy harcerskiej.

§ 38.

Granice okręgu winny być w miarę możności zgodne z granicami województw. Okręgi tworzy i znosi Naczelnictwo Z. H. P.

§ 39.

Władze okręgu stanowią:

a) zjazd okręgu,
b) zarząd okręgu (Z. O.),
c) komisja rewizyjna,
d) sąd harcerski.

§ 40.

(1) W zjeździe okręgu biorą udział:

a) hufcowi i hufcowe,
b) harcmistrze i harcmistrzynie, działacze i działaczki, pełnoletni podharcmistrze i pełnoletnie podharcmistrzynie, o ile wywiązali się z obowiązków organizacyjnych,
c) kierownicy lub zastępcy kierowników zarejestrowanych w Głównej Kwaterze kręgów starszoharcerskich,
d) przewodniczący lub zastępcy przewodniczących kół przyjaciół harcerstwa zarejestrowanych w zarządzie okręgu,
e) członkowie zarządu okręgu, komisji rewizyjnej, sądu harcerskiego, komendant i komendantka chorągwi, przewodniczący zarządów obwodów oraz obwodowi kierownicy kół przyjaciół harcerstwa.

(2) Jeżeli ilość uprawnionych do udziału w zjeździe okręgu z grup: a), b), c), d) przekro-

czy 300 osób, będą oni brać udział w zjeździe przez swych delegatów. Ilość delegatów z grup: a), b), c) nie może przekroczyć 60 osób z każdej, a z grupy d) — osób 100. Sposób wybierania tych delegatów określa regulamin wewnętrzny.

(3) Zasady kwalifikacji harcmistrzów i harcmistrzyń, podharcmistrzów i podharcmistrzyń, działaczów i działaczek (ust. (1) lit. b)) oraz rejestracji kręgów i kół (ust. (1) lit. c) i d)) określa regulamin Walnego Zjazdu Z. H. P.

§ 41.

(1) Zjazd okręgu:
- a) decyduje ostatecznie w sprawach okręgu, niezastrzeżonych władzom naczelnym,
- b) wybiera zarząd okręgu, komisję rewizyjną i sąd harcerski,
- c) przyjmuje sprawozdanie zarządu okręgu, komendantów chorągwi i komisji rewizyjnej,
- d) udziela absolutorjum zarządowi okręgu,
- e) zatwierdza budżet,
- f) uchwala wnioski w sprawie likwidacji okręgu.

(2) Zjazd okręgu jest prawomocny bez względu na ilość obecnych. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów.

§ 42.

Zwyczajny zjazd okręgu odbywa się co roku w pierwszym kwartale. Zwołuje go zarząd

okręgu, zawiadamiając komendy chorągwi, zarządy kół przyjaciół i obwodów, oraz komisję rewizyjną i sąd harcerski, przynajmniej na miesiąc przed terminem z podaniem porządku obrad.

§ 43.

Nadzwyczajny zjazd zwołuje zarząd okręgu z własnej inicjatywy, na żądanie komisji rewizyjnej lub na polecenie Naczelnictwa Z. H. P. Nadzwyczajny zjazd winien być ogłoszony w ciągu najdalej miesiąca od wpłynięcia żądania lub polecenia z zachowaniem warunków § 42.

§ 44.

(1) Zarząd okręgu składa się z 9 — 18 osób wybranych na trzy lata przez zjazd okręgu spośród pełnoletnich członków Związku. Co roku ustępuje trzecia część członków według starszeństwa wyboru; w pierwszych dwóch latach przez losowanie. Ponadto w skład zarządu wchodzą: komendant i komendantka chorągwi oraz po jednym przedstawicielu terytorjalnie właściwych kuratorów okręgów szkolnych.

(2) W razie ustąpienia któregoś z członków zarządu podczas kadencji, zarząd uzupełnia się przez kooptację. Przybrany członek pełni funkcję do upływu kadencji tej osoby, na której miejsce został kooptowany.

(3) Zarządowi służy prawo kooptacji ponad liczbę członków zarządu. Ilość członków kooptowanych nie może przekroczyć $^1/_3$ ilości

członków z wyboru. Mandaty tych członków ważne są do najbliższego zwyczajnego zjazdu okręgu.

§ 45.

Zarząd okręgu wyłania ze swego grona prezydjum w składzie: przewodniczącego, jednego lub dwóch wiceprzewodniczących, sekretarza, skarbnika oraz okręgowego kierownika kół przyjaciół harcerstwa. Nadto w skład prezydjum wchodzą: komendant i komendantka chorągwi. Przewodniczący zwołuje zebranie prezydjum przynajmniej raz na miesiąc, a plenarne zebranie przynajmniej trzy razy do roku, ponadto na żądanie 1/3 członków lub na polecenie Naczelnictwa.

§ 46.

(1) Do zarządu okręgu należy:
a) pomoc moralna i materjalna dla jednostek organizacyjnych i propaganda harcerstwa,
b) reprezentacja oraz koordynowanie wystąpień harcerskich na terenie okręgu,
c) kontrola działalności zarządu obwodów,
d) organizowanie kół przyjaciół i nadawanie kierunku ich działalności oraz rozwiązywanie tych kół,
e) wybór kapelana okręgu,
f) kontrola gospodarki finansowej wszystkich jednostek harcerskich na terenie okręgu z wyjątkiem jednostek centralnych.

(2) Zarząd okręgu może kontrolę gospodarki finansowej (ust. (1) lit. f) poszczególnych jednostek powierzać zarządom obwodów lub kół przyjaciół.

(3) Korespondencję zarządu okręgu podpisuje przewodniczący lub wiceprzewodniczący oraz sekretarz, czeki — skarbnik lub inny upoważniony członek zarządu.

§ 47.

Zarządowi przysługuje w stosunku do komendanta i komendantki chorągwi prawo czynienia uwag. Kwestje sporne między zarządem okręgu i komendantem (komendantką) chorągwi rozstrzyga Naczelnictwo lub z jego upoważnienia Naczelnik (Naczelniczka) z tem, że przez czas sporu obowiązuje decyzja zarządu okręgu.

§ 48.

Komisja rewizyjna okręgu składa z 5 członków i 2 zastępców wybieranych przez zjazd okręgu na jeden rok; sprawuje kontrolę gospodarki finansowej zarządu okręgu.

§ 49.

Sąd harcerski okręgu składa się z 5 członków i 2 zastępców, wybieranych przez zjazd okręgu na jeden rok. Ustrój i tryb postępowania określa Regulamin Sądów Harcerskich.

ROZDZIAŁ V.
Władze Naczelne.

§ 50.

Władzami Naczelnemi Z. H. P. są:
a) Walny Zjazd,
b) Naczelna Rada Harcerska (N. R. H.),
c) Przewodniczący Z. H. P.,
d) Naczelnictwo,
e) Naczelnik Harcerzy i Naczelniczka Harcerek,
f) Komisja Rewizyjna Związku,
g) Naczelny Sąd Harcerski.

§ 51.

(1) W Walnym Zjeździe biorą udział:
a) harcmistrze i harcmistrzynie, o ile wywiązali się z obowiązków organizacyjnych,
b) hufcowi i hufcowe,
c) kierownicy kręgów starszoharcerskich, zarejestrowanych w Głównej Kwaterze, liczących przynajmniej 15 osób, o ile są harcmistrzami (harcmistrzyniami), działaczami (działaczkami) lub pełnoletnimi podharcmistrzami (podharcmistrzyniami),
d) przewodniczący kół przyjaciół w zarządzie okręgu zarejestrowanych, liczących przynajmniej 20

osób, o ile są harcmistrzami (harcmistrzyniami) lub działaczami (działaczkami),
e) członkowie Naczelnej Rady Harcerskiej, Naczelnictwa, Komisji Rewizyjnej Związku, Naczelnego Sądu Harcerskiego, członkowie czynni Głównych Kwater (§ 22), przewodniczący zarządów okręgów lub ich zastępcy oraz okręgowi kierownicy kół przyjaciół harcerstwa, o ile są działaczami (działaczkami) lub harcmistrzami (harcmistrzyniami).

(2) Zasady rejestracji kręgów starszoharcerskich w Głównych Kwaterach (ust. (1) lit. c)) i kół przyjaciół w zarządach okręgów (ust. (1) lit. d)) oraz kwalifikacji harcmistrzów (ust. (1) lit. a)) zawarte są w regulaminie Walnego Zjazdu.

(3) Ilość uprawnionych do udziału w Zjeździe w grupach a) do d) nie może wynosić więcej niż 100 osób z każdej. W razie przekroczenia tej liczby w którejkolwiek grupie udział w Zjeździe brać będą delegaci tej grupy w liczbie nie mniejszej, niż 75, a nie większej niż 100. Sposób wybierania tych delegatów określa regulamin Walnego Zjazdu.

(4) Ilość osób wymienionych w ust. (1) pkt. e) uprawnionych do uczestnictwa w Walnym Zjeździe nie może przekroczyć 125; w razie przekroczenia tej liczby ulega odpowiedniemu ograniczeniu w Zjeździe liczba członków czyn-

nych Głównych Kwater, według zasad zawartych w regulaminie Walnego Zjazdu.

§ 52.

Walny Zjazd:

a) decyduje ostatecznie w sprawach ideowych Związku,
b) wybiera: 1) członków Naczelnej Rady Harcerskiej, pochodzących z wyboru, 2) Komisję Rewizyjną Związku, 3) Naczelny Sąd Harcerski,
c) przyjmuje sprawozdania Naczelnictwa, Naczelnika, Naczelniczki i Komisji Rewizyjnej Związku,
d) udziela Naczelnictwu absolutorjum,
e) decyduje o zmianie statutu i likwidacji Z. H. P.

§ 53.

Zwyczajny Walny Zjazd odbywa się co trzy lata w pierwszej połowie roku kalendarzowego. Zwołuje go Naczelnictwo, zawiadamiając zarządy okręgów i ogłaszając w organie Związku przynajmniej na dwa miesiące przed terminem z podaniem porządku obrad.

§ 54.

Nadzwyczajny Walny Zjazd zwołuje Naczelnictwo z własnej inicjatywy, na żądanie Ko-

misji Rewizyjnej Związku, Naczelnej Rady Harcerskiej lub 100 harcmistrzów. Żądanie zwołania Nadzwyczajnego Walnego Zjazdu winno być przedłożone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego. Naczelnictwo ma prawo porządek ten uzupełnić. Nadzwyczajny Walny Zjazd winien być ogłoszony w ciągu najdalej miesiąca od daty wpłynięcia żądania w tej sprawie z zachowaniem warunków z § 53.

§ 55.

Walny Zjazd jest prawomocny bez względu na liczbę obecnych, jednak sprawy przewidziane w § 73 winny być uchwalone kwalifikowaną większością głosów, przy obecności przynajmniej połowy uprawnionych członków Zjazdu.

§ 56.

(1) Naczelna Rada Harcerska składa się:

a) z 24 członków wybieranych na 6 lat przez Walny Zjazd spośród harcmistrzów, harcmistrzyń, działaczów i działaczek,
b) z delegatów zarządów okręgów (działaczów i działaczek, harcmistrzów i harcmistrzyń), wybieranych przez zarządy okręgowe po jednym z każdego Z. O. na przeciąg jednego roku,
c) z Naczelnego Kapelana, komendantów i komendantek chorągwi,

d) z dwu przedstawicieli Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, pełniących funkcję inspektora i inspektorki do spraw harcerstwa.

(2) Naczelna Rada Harcerska konstytuuje się po każdym Zwyczajnym Walnym Zjeździe pod przewodnictwem przewodniczącego Zjazdu.

(3) Przewodniczący Z. H. P. jest równocześnie przewodniczącym Naczelnej Rady Harcerskiej. Połowa członków Naczelnej Rady z wyboru ustępuje co trzy lata, w terminie Zwyczajnego Walnego Zjazdu, pierwszy raz przez losowanie, a w następnych latach według starszeństwa wyboru. W razie ustąpienia któregoś z członków w czasie trwania kadencji Naczelna Rada Harcerska uzupełnia się przez kooptację. Przybrany członek pełni funkcję do upływu kadencji tej osoby, na której miejsce został kooptowany.

§ 57.

(1) Naczelna Rada Harcerska:

a) rozstrzyga sprawy ideowe Związku,
b) uchwala regulaminy: Walnego Zjazdu, Naczelnej Rady Harcerskiej, Komisji Rewizyjnej Związku, sądów harcerskich oraz wytyczne regulaminu wewnętrznego,
c) zatwierdza budżet Naczelnictwa.

d) przyjmuje roczne sprawozdanie Naczelnictwa,
e) wyłania spośród siebie Naczelnictwo w składzie: Przewodniczącego Z. H. P., dwóch Wiceprzewodniczących, Naczelnika Harcerzy, Naczelniczkę Harcerek, Sekretarza Generalnego, Skarbnika, Kierownika Działu Zarządów Okręgów i dwóch członków,
f) wybiera Naczelnego Kapelana,
g) decyduje o sprzedaży nieruchomości,
h) rozstrzyga odwołania zarządów okręgów od decyzji Naczelnictwa,
i) ustala wysokość opłat organizacyjnych.

(2) N. R. H. może powołać Przewodniczącego Z. H. P z poza swego grona.

(3) Naczelnikiem Harcerzy może być tylko harcmistrz, Naczelniczką Harcerek — tylko harcmistrzyni. Wybierani są oni spośród osób, których kandydatury zostały uzgodnione z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych (Dyrektorem Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego).

§ 58.

Zwyczajne zebrania Naczelnej Rady odbywają się przynajmniej jeden raz do roku; zwołu-

je je Przewodniczący Z.H.P. lub Wiceprzewodniczący. Zebranie jest prawomocne przy udziale przynajmniej 25 członków N. R. H. Prezydjum stanowi Naczelnictwo. Nadzwyczajne zebranie N. R H. zwołuje Naczelnictwo z własnej inicjatywy lub na żądanie 1/3 członków Rady.

§ 59.

Naczelnictwo.

Naczelnictwo składa się z 11 osób wybranych przez Naczelną Radę zgodnie z § 57 ust. (1) pkt. e) i f) niniejszego statutu oraz dwóch przedstawicieli Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (§ 56 ust. (1) lit. d)).

§ 60.

Naczelnictwo:

a) kieruje pracą Związku,
b) czuwa nad przestrzeganiem statutu, uchwał walnych zjazdów i regulaminów, przyczem ma prawo zawieszania i uchylania decyzyj podległych władz organizacyjnych, niezgodnych ze statutem, uchwałami walnych zjazdów i regulaminami,
c) wydaje w sprawach dotyczących całości Z. H. P. regulaminy, przepisy i zarządzenia z zastrzeżeniem praw N. R. H. według § 57,

d) przygotowuje na N. R. H. budżet,
e) sporządza roczne sprawozdania z działalności Związku dla N. R. H. oraz sprawozdania za okresy trzyletnie dla Walnego Zjazdu,
f) dozoruje gospodarkę finansową Związku,
g) decyduje o kupnie i obciążeniu nieruchomości, przyjmuje legaty i darowizny, administruje majątkami Z. H. P., zaciąga zobowiązania,
h) tworzy i znosi okręgi i obwody (§ 35) Z. H. P. i czuwa nad ich działalnością,
i) na wniosek Naczelnika Harcerzy mianuje Szefa Głównej Kwatery,
j) używa pieczęci głównej Związku (§ 72).

§ 61.

(1) Zebrania Naczelnictwa odbywają się przynajmniej raz na miesiąc. Zwołuje je Przewodniczący Z. H. P. lub Wiceprzewodniczący.

(2) Zebranie jest prawomocne przy udziale 5 członków, o ile w tej liczbie jest Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący. Naczelnik Harcerzy w razie niemożności przybycia na zebranie może delegować w swojem zastępstwie Szefa Głównej Kwatery.

§ 62.

Przewodniczący Z. H. P.:

a) kieruje pracami Z.H.P., w szcze-

gólności N. R. H. i Naczelnictwa,
b) jest przełożonym Naczelnika Harcerzy i Naczelniczki Harcerek,
c) reprezentuje Z. H. P. nazewnątrz,
d) decyduje w sprawach niezastrzeżonych dla innych władz.

§ 63.

(1) Naczelnik Harcerzy kieruje pracą organizacji harcerzy, Naczelniczka Harcerek — pracą organizacji harcerek.

(2) Naczelnik i Naczelniczka są odpowiedzialni przed Naczelnictwem i Przewodniczącym Z. H. P.

§ 64.

(1) Umowy, zobowiązania, weksle i inne akty prawne imieniem Z. H. P. prócz czeków podpisuje dwóch członków Naczelnictwa, upoważnionych do tego jego uchwałą. Czeki podpisuje Skarbnik Naczelnictwa względnie inny upoważniony członek Naczelnictwa.

(2) Korespondencję zewnętrzną Naczelnictwa podpisuje Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący i Sekretarz Generalny lub Dyrektor Biura. Korespondencję zewnętrzną w sprawach duszpasterstwa podpisuje prócz tego Naczelny Kapelan Z. H. P.

(3) Korespondencję zewnętrzną Głównej Kwatery Harcerzy podpisuje Naczelnik Harcerzy lub z jego upoważnienia Szef Głównej Kwatery, a Głównej Kwatery Harcerek — podpisuje Naczelniczka. Sposób podpisywania korespondencji wewnętrznej określa regulamin wewnętrzny.

§ 65.

(1) Regulaminy obowiązujące całość Z.H.P. wchodzą w życie na podstawie ogłoszenia w organie Związku z podpisem Przewodniczącego lub Wiceprzewodniczącego i Sekretarza Generalnego.

(2) Regulaminy i zarządzenia w sprawach organizacji harcerzy podpisuje Naczelnik Harcerzy, w sprawach organizacji harcerek — Naczelniczka, inne zarządzenia — osoby uprawnione do odpowiedniej decyzji.

§ 66.

(1) Komisja Rewizyjna Związku składa się z 5-ciu osób i 2-ch zastępców, wybieranych przez Walny Zjazd na 3 lata, w miarę możności spośród harcmistrzów, harcmistrzyń, działaczów i działaczek.

(2) Komisja Rewizyjna sprawuje kontrolę nad gospodarką finansową Związku, która winna być przeprowadzana zgodnie z obowiązującemi przepisami i przyjętemi zwyczajami, sprawdza przynajmniej raz do roku książki kasowe Naczelnictwa i Głównych Kwater i składa na Walnym Zjeździe sprawozdanie wraz z wnioskiem co

do absolutorjum dla Naczelnictwa oraz co roku na N. R. H.

§ 67.

(1) Naczelny Sąd Harcerski jest najwyższą władzą sądową Z. H. P. i składa się z 7 członków i 2 zastępców, wybieranych na 3 lata przez Walny Zjazd spośród harcmistrzów, harcmistrzyń, działaczów i działaczek. Ustrój Naczelnego Sądu Harcerskiego, jego kompetencje i tryb postępowania określa Regulamin Sądów Harcerskich.

(2) Wszystkie Sądy Harcerskie są niezależne w wyrokowaniu.

ROZDZIAŁ VI.
Fundusze i gospodarka.

§ 68.

Rokiem administracyjnym Z. H. P. jest rok kalendarzowy.

§ 69.

Fundusze Z. H. P. powstają:

a) z opłat organizacyjnych,
b) z przedsiębiorstw i wydawnictw,
c) z dochodów z majątku Związku,
d) z zasiłków społecznych i rządowych,
e) z ofiar, darowizn, zapisów i t. p.

§ 70.

Sposób prowadzenia gospodarki finansowej Z. H. P. określa regulamin wewnętrzny na podstawie przepisów niniejszego statutu.

ROZDZIAŁ VII.
Nazwy, strój, oznaki, sztandary, pieczęcie.

§ 71.

Członkom Z. H. P. przysługuje prawo noszenia stroju oraz oznak i odznaczeń, określonych regulaminem wewnętrznym.

§ 72.

Związek ma prawo posiadania sztandarów. Naczelnictwu i upoważnionym przezeń organom przysługuje prawo używania pieczęci z krzyżem harcerskim. Napis na pieczęci głównej Związku brzmi: „Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego". Napisy na pieczęciach organów upoważnionych przez Naczelnictwo określa regulamin wewnętrzny.

ROZDZIAŁ VIII.
Zmiana statutu i rozwiązanie Z.H.P.

§ 73.

(1) Uchwały w sprawie zmiany statutu zapadają większością $^2/_3$ obecnych na Walnym

Zjeździe, a uchwały w sprawie rozwiązania Związku większością ¾ obecnych.

(2) Uchwały te są ważne przy obecności conajmniej połowy uprawnionych do udziału w Walnym Zjeździe.

ROZDZIAŁ IX.
Obowiązki Z.H.P. wobec władz państwowych.

§ 74.

(1) Do wykonywania stałej kontroli gospodarczej i programowej działalności Z. H. P. Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Spraw Wojskowych wyznacza specjalnego delegata.

(2) Delegat bierze udział w Walnych Zjazdach, w posiedzeniach N. R. H., jakoteż w posiedzeniach władz wykonawczych, oraz ma prawo uczestniczenia we wszelkich przejawach Z. H. P.

(3) Delegat dysponuje prawem veta. W razie jego założenia sprawę rozstrzyga ostatecznie władza nadzorcza.

(4) Szczegółowe uprawnienia delegata są zawarte w specjalnej instrukcji, wydanej przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministrem Spraw Wojskowych.

§ 75.

(1) W zakresie wychowawczym Z. H. P. obowiązany jest do przestrzegania zarządzeń Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a w zakresie wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego — do przestrzegania zarządzeń Ministra Spraw Wojskowych.

(2) Naczelnictwo Związku Harcerstwa Polskiego jest obowiązane komunikować Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego projekty przepisów, mających obowiązywać w Związku oraz programy wychowawcze przed ich ogłoszeniem, celem uzgodnienia ich z zamierzeniami tego Ministerstwa. Jeżeli Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nie zgłosi zastrzeżeń w ciągu miesiąca, projekty wchodzą w życie.

(3) Naczelnictwo składa Ministerstwom (§ 74) roczne sprawozdanie z działalności Z. H. P.

(4) Jednostki organizacyjne, grupujące młodzież szkolną, podlegają nadzorowi władzy szkolnej przy zastosowaniu osobnych instrukcyj, wydanych przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego po wysłuchaniu opinji Związku Harcerstwa Polskiego.

ROZDZIAŁ X.
Przepisy przejściowe i końcowe.

§ 76.

(1) Istniejące w chwili wejścia w życie statutu niniejszego władze Stowarzyszenia za-

trzymują swoje funkcje i uprawnienia aż do czasu wyboru nowych władz w myśl niniejszego statutu.

(2) W ciągu roku od daty ogłoszenia niniejszego statutu odbędzie się Zjazd Walny Z.H.P., na którym zostaną wybrane nowe Władze Związku.

Rozdział III
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

3.1. Obietnica i Prawo Zucha

3.1.1. Obietnica Zucha

3.1.1.1. Rota obietnicy zucha zatwierdzona Rozkazem Głównej Kwatery Żeńskiej L.1 z dnia 12 II 1926 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwo Z.H.P. rok I, nr 1–12, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 4, 1926 r., s. 4, sygn. 2597, dostęp AAN w Warszawie

Obietnica zucha

„Obiecuję być dobrym zuchem pierwszej (drugiej i t. d.) gwiazdki".
Obietnicę zuch powtarza przy uzyskaniu każdej gwiazdki.

3.1.1.2. Rota obietnicy zucha uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 2 XII 1934 r., zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 10 I 1935 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1935 r., dostęp MH w Warszawie

Obietnica: Obiecuję być dobrym zuchem I, II, III gwiazdki.

3.1.2. Prawo Zucha

3.1.2.1. Treść prawa zucha zatwierdzona Rozkazem Głównej Kwatery Żeńskiej L.1 z dnia 12 II 1926 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa Z.H.P., rok I, nr 1–12, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 4, 1926 r., s. 4, sygn. 2597, dostęp AAN w Warszawie

Prawo zucha

1. Zuch kocha Boga.
2. Zuch mówi zawsze prawdę.
3. Zuch stara się uczyć jak najlepiej.
4. Zuch jest usłużny i grzeczny dla wszystkich.
5. Zuch kocha zwierzęta i rośliny.
6. Zuch jest posłuszny.
7. Zuch jest zawsze uśmiechnięty i wesoły.
8. Zuch szanuje swoje i cudze rzeczy.
9. Zuch jest dzielny.

3.1.2.2. Treść prawa zucha uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 2 XII 1934 r., zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 10 I 1935 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1935 r., dostęp MH w Warszawie

Prawo:

1. Zuch kocha Boga i Polskę.
2. Zuch jest dzielny.
3. Wszystkim jest z zuchem dobrze.
4. Zuch stara się być coraz lepszy.

3.2. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie

3.2.1. Przyrzeczenie

3.2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP z dnia 10 VIII 1919 r., uchwalona przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r. oraz uchwalona przez X Nadzwyczajny Zjazd Walny ZHP w dniu 27 IV 1930 r., zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnej Rady Harcerskiej z 10 VIII 1919 r., (w:) „Harcmistrz", nr 10–12, 1919 r., dostęp MH w Warszawie
oraz
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.11 z dnia 11 VIII 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8–9, 1930 r. s. 35–36, dostęp MH w Warszawie

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie, nieść chętną pomoc bliźnim, być posłusznym prawu harcerskiemu

3.2.1.2. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.4 z dnia 5 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp MH w Warszawie

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Harcerskiemu.

3.2.1.3. Rota przyrzeczenia drużyn mniejszościowych 1933 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika ZHP L.9 z dnia 24 IV 1933 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.9 z dnia 24 IV 1933 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1933 r., s. 16, dostęp MH w Warszawie

XIII Zjazd ZHP upoważnia NRH do czynienia w razie potrzeby zmian w przyrzeczeniu dla drużyn mniejszościowych.

3.2.2. Prawo Harcerskie

3.2.2.1. Treść prawa harcerskiego, zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP z dnia 10 VIII 1919 r., uchwalona przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnej Rady Harcerskiej z 10 VIII 1919 r., (w:) „Harcmistrz", nr 10–12, 1919 r., dostęp MH w Warszawie

1. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
2. Harcerz służy Ojczyźnie i dla niej spełnia sumiennie swoje obowiązki
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza
5. Harcerz postępuje po rycersku
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznawać
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym
8. Harcerz jest zawsze pogodny
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

3.2.2.2. Rozkaz Naczelnictwa ZHP, w sprawie przestrzegania prawa harcerskiego, 1920 r.

źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Materiały do historii harcerstwa. Rozkazy, okólniki, ankiety, meldunki, Rozkaz Naczelnika ZHP L. 22 z czerwca 1920 r., sygn. 534, dostęp AAN w Warszawie

II. Przestrzeganie prawa harcerskiego. Na wycieczkach wieczornicach i w czasie innych zbiorowych wystąpień, organizowanych przez instytucje harcerskie, prawo harcerskie obowiązuje wszystkich członków Z.H.P. – zarówno członków drużyn, jak i Kół Przyjaciół, Starszych Harcerzy i Harcerek (16.IV.1920).

3.2.2.3. Treść prawa harcerskiego, 1930 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8–9, 1930 r., s. 35–36, dostęp MH w Warszawie

1. Harcerz służy Bogu i Ojczyźnie i sumiennie spełnia swoje obowiązki
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza
5. Harcerz postępuje po rycersku
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznawać
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym
8. Harcerz jest zawsze pogodny
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

3.2.2.4. Uchwały IX Zjazdu Walnego ZHP w sprawie prawa harcerskiego, 1933 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

Zjazd Walny zaleca Naczelnej Radzie Harcerskiej powołanie do życia Komisji Prawa Harcerskiego.

3.2.2.5. Treść prawa harcerskiego, 1932 r. uchwalona przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.4 z dnia 5 IV 1932 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp MH w Warszawie

1. Harcerz służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza
5. Harcerz postępuje po rycersku
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznawać
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym
8. Harcerz jest zawsze pogodny
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych

3.3. Zobowiązanie i oświadczenie instruktorskie

3.3.1. Projekt zobowiązania instruktorskiego, Naczelna Rada Harcerska, 1919 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Akta Naczelnej Rady Harcerskiej, rozkazy i raport. Wzory druków i mapki dla kursu w Zwierzyńcu, Wymagania przy mianowaniu instruktorów harcerskich, projekt, sygn. 533, dostęp AAN w Warszawie

Zobowiązanie instruktorskie Z.H.P.

Stwierdzam własnym podpisem, że do grona instruktorów Związku Harcerstwa Polskiego wstępuję dobrowolnie, z całą świadomością praw i obowiązków organizacyjnych, jakie niniejszem przyjmuję, oraz w pełni poczucia odpowiedzialności za swą pracę.

Pracować będę w myśl karności harcerskiej i zawsze przedewszystkim dobro powierzonej sobie młodzieży mając na względzie. Dopóki będę instruktorem Z.H.P., gdziekolwiek w obrębie działalności Związku się znajdę, chętnie swoje wolne od zawodowych obowiązków siły władzom harcerskim oddam do rozporządzenia.

Zanim z jakichkolwiek względów przestanę być instruktorem Z.H.P., wywiążę się ze wszystkich przyjętych na siebie zobowiązań, wynikających z organizacyjnego swego stanowiska.

(Podpis:)

UWAGA:
Zobowiązanie tej treści składa się przy mianowaniu na instruktorów; przy następnych mianowaniach zobowiązań się nie powtarza.
Uwagi drukowane petitem nie stanowią istotnej części projektu, są tylko jego objaśnieniami.

3.3.2. Oświadczenie instruktorskie z 1920 r., zatwierdzone rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 28 z maja 1920 r. oraz rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 29 z 25.VI.1920 r.

źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie
oraz
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Rozkazy, okólniki, ankiety, meldunki, Ogólny Regulamin Wewnętrzny ZHP, s. 2, sygn. 534, dostęp AAN w Warszawie

Oświadczenie instruktorskie.

Stwierdzam, że do grona Starszyzny Związku Harcerstwa Polskiego wstępuję z całą świadomością praw i obowiązków organizacyjnych, jakie przyjmuję w pełni poczucia odpowiedzialności za swą pracę. Pracować będę w myśl karności harcerskiej i zawsze przedewszystkiem dobro powierzonej sobie młodzieży mając na względzie.

Gdziekolwiek się znajdę, możliwie największą część swego czasu i sił oddam do rozporządzenia Z.H.P. i nie porzucę pracy, zanim się nie wywiążę z obowiązków, wynikających z mego organizacyjnego stanowiska.

(Miejscowość, data) (Podpis)

3.4. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane

3.4.1. Komentarz według legitymacji Janiny Antoniewiczówny, dotyczący prawa skautowego, 1911 r.

źródło:
Olgierd Fietkiewicz, Nad legitymacją druhny Janiny Antoniewiczowny, (w:) „Harcerstwo", nr 10, 1983 r., s. 42–44, dostęp zbiory własne

OLGIERD FIETKIEWICZ

NAD LEGITYMACJĄ DRUHNY JANINY ANTONIEWICZÓWNY CZYLI — KIEDY POWSTAŁO PIERWSZE POLSKIE PRAWO SKAUTOWE?

Zarówno ci wszyscy, którzy uczyli się historii harcerstwa z przedwojennej książki Wacława Błażejewskiego[1]) i potomnych w stosunku do niej różnych dawnych „kalendarzyków harcerskich", jak ci, dla których podstawę stanowiły „Ognie i ogniska" K. Koźniewskiego[2]), a także P.T. Czytelnicy i Użytkownicy naszych „Materiałów do chronologii..."[3]) dobrze wiedzą, że pierwszy tekst Prawa Harcerskiego (wtedy jeszcze Skautowego) został opublikowany w 2 numerze „Skauta" z 1.XI.1911 r. Można go znaleźć m. in. we wspomnianych już książkach, a w „Ogniach i ogniskach" figuruje również w zamieszczonej na końcu wklejce, zestawiającej wszystkie teksty polskiego Prawa, znane do momentu wydania książki; jest tam na początku jako *I redakcja* (1911), zaraz po tekście Baden-Powella. Wiadomo też na ogół, że owo pierwsze polskie Prawo składało się początkowo z 9 punktów, a sławny punkt 10, którego przestrzeganie i interpretacja do dziś są sprawą wielce kontrowersyjną został sformułowany i dołączony nieco później, w lutym 1912 r.

I jeszcze jednego są pewni wszyscy, którzy uczyli się historii harcerstwa ze wspomnianych książek i kalendarzyków. Mianowicie, że pozdrowienie „Czuwaj!" przyjął wprawdzie „Sokół" w czasie zlotu grunwaldzkiego w 1910 r., ale do polskiego skautingu a następnie harcerstwa wprowadziła je dopiero w lipcu 1912 r. III Lwowska Drużyna im. płk. Platerówny — I żeńska — kierowana przez Olgę Drahonowską, później Małkowską[4]).

Czy wszystko to jest tak zupełnie oczywiste?

Spójrzmy na reprodukowaną na stronie 27 w II wydaniu książki Błażejewskiego — legitymację skautową, wystawioną na nazwisko Janiny Antoniewiczówny. Najpierw zostały sfotografowane strony 1 i 4 — *„Zewnętrzna strona pierwszej legitymacji skautowej"*, jak głosi podpis, a tuż pod nią strony 2 i 3, *„Wewnętrzna strona pierwszej legitymacji skautowej"*. To samo zdjęcie, tej samej legitymacji, w identycznym ustawieniu, jest też reprodukowane w książce H. Bagińskiego: U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908—1914[5]) z tą różnicą, że podpisy informują: *„Zewnętrzna strona legitymacji skautowej w 1911 r."* i *„Wewnętrzna strona legitymacji skautowej w 1911 r., wystawionej na imię instruktorki org. Armii Polskej — Janiny Antoniewiczówny; widnieją podpisy Leokadii Błońskiej i Olgi Drahonowskiej"*. I jeszcze jedna różnica: reprodukcja w książce H. Bagińskiego jest większa i wyrazistsza... Możemy zatem wziąć do ręki lupę i przeczytać, co wydrukowano i napisano na tej legitymacji.

A są to rzeczy ciekawe. Bowiem, jak sądzę, na legitymacji znajduje się — **pierwszy tekst polskiego Prawa Skautowego,** wcześniejszy niż „I redakcja".

Zatem poczytajmy.

Na stronie 1 znajduje się na górze nadruk: **DRUŻYNY MŁODZIEŻY SOKOLEJ PRZY SOKOLE — MACIERZY.** Pod nim, dużymi literami: **HASŁO: CZUWAJ!** Jeszcze niżej: **Obowiązki: 1. Wierność Ojczyźnie. 2. Pomoc niesiona innym. 3. Posłuszeństwo Prawu Scoutowemu.** I teraz zaczyna się już tekst:

---

[1]) W. Błażejewski: Historia Harcerstwa Polskiego, Warszawa. I wyd. 1933, II wyd. 1935.
[2]) Warszawa 1961
[3]) M. Haykowski: Materiały do chronologii historii i tradycji ZHP, zeszyt I, „Harcerstwo" 1982 nr 1.

PRAWO SCOUTOWE

1. Gdy scout powie: „Na mój honor tak jest" to znaczy, że tak **jest** naprawdę, zupełnie tak samo, jak gdyby złożył na to uroczystą przysięgę. Podobnie, gdy zwierzchnik scoutowy powie mu: „wierzę Ci na twój honor, że to zrobisz", skout musi wszystkie siły natężyć, by sprostać zadaniu. (Tu kończy się 1 strona legitymacji, ciąg dalszy —na stronie 4 — O.F.).

Gdyby skout splamił swój honor przez powiedzenie kłamstwa albo niewykonanie rozkazu, kiedy zaufano w jego honor, traci odznakę skoutową i przestaje być skoutem.

2. Skout jest wiernym Ojczyźnie, stara się pojąć, czego Ona od niego żąda i to wykonywać. Również jest wiernym swoim zwierzchnikom i stoi przy nich w doli i niedoli.

3. Obowiązkiem skouta jest być użytecznym i pomagać innym, a codzień spełniać **dobry uczynek.**

4. Skout jest przyjacielem wszystkich, a bratem każdego innego skouta, bez względu na to, do jakiej należy warstwy społecznej.

5. Scout jest uprzejmy, zwłaszcza dla kobiet, dzieci, starców i kalek.

6. Scout jest przyjacielem zwierząt.

7. Skout jest karny, to znaczy wykonuje bez wahania rozkazy swego patrolowego, czy też drużynowego. Nawet gdy otrzyma rozkąz, który mu się nie podoba, musi go wykonać w całej rozciągłości, **ponieważ jest to jego obowiązkiem,** a dopiero po jego spełnieniu może zgłosić się i powiedzieć, co ma przeciw niemu.

8. Scout śmieje się i gwiżdże w każdej okoliczności, nigdy zaś nie narzeka na trudności, na innych, ani też nie przeklina. Rozkaz wykonuje wesoło, ochotnie, a nie ze smutną miną skazańca.

9. Scout jest oszczędny, a każdy zbywający grosz składa do kasy oszczędności, by móc w razie potrzeby użyć go dla siebie lub innych.

*

Na tym się kończy „Prawo Scoutowe". Na 9 punktach. A na pozostałych stronach legitymacji znajdujemy jeszcze, co następuje:

Na stronie 2 u góry znajduje się nagłówek: **RAMIĘ KRZEP — OJCZYŹNIE SŁUŻ,** a pod nim: Ochotnik (tu wpisano: *Janina Antoniewiczówna)* zdał egzamin na scouta II. klasy (wywiadowca). We Lwowie, dnia (tu wpisano: *13.VI)* 191 (tu wpisano: *1)* Następuje wyraźny podpis: *Leokadia Błońska,* pod którym wydrukowano, w nawiasie: Instruktor. Jeszcze niżej nie wypełnione rubryki: Wywiadowca (tu puste miejsce — kropeczki) zdał egzamin na scouta I. klasy (harcerza). We Lwowie dnia (znów puste miejsce — kropeczki) 191 (puste miejsce — kropeczki), niżej kropeczki — puste miejsce na podpis, pod którym wydrukowano znów, w nawiasie: Instruktor.

Stronę 3 otwiera nagłówek **WOLNOŚĆ, JEDNOŚĆ, UFNOŚĆ, ZGODA, BĘDĄ HASŁEM NASZEM.** Pod nim tekst: Równocześnie wymieniony (poprawiono odręcznie: *„a")* zaciągnął (poprawiono odręcznie: *„ęła")* się do (tu wpisano: *III)* Lwowskiej Drużyny (tu wpisano: *pułk. Platerówny).* We Lwowie, dnia (tu wpisano: *22.V)* 191 (tu wpisano: *„1").* Poniżej czytelny podpis: *Drahonowska,* pod nim w nawiasie wydrukowano: Drużynowy (tu odręcznie poprawiono: *„a"* i wpisano: *III)* Lw. Dr. Mł. Sok. Jeszcze niżej: Odznaczenia i uwagi (puste miejsce).

Koniec tekstu. A teraz pora na pierwsze podstawowe pytania: Kiedy została wydrukowana ta legitymacja? Kto zatwierdził tekst figurującego na niej Prawa?

Jeśli wiadomo, że hasło „Czuwaj!" przyjął „Sokół" na zlocie grunwaldzkim, to możemy założyć, że legitymacja powstała po tym zlocie, a zatem po 15 lipca 1910 r. Wcześniej, 19 marca 1910 r. Wydział „Sokoła-Macierzy" wyraził zgodę na utworzenie na próbę jednej Drużyny Młodzieży Sokolej we Lwowie. Zauważmy, że na legitymacji figuruje nadruk: Drużyny Młodzieży Sokolej przy Sokole-Macierzy, a Olga Drahonowska podpisuje się jako Drużynowa Lwowskiej Drużyny Młodzieży Sokolej, jaką pod tą właśnie nazwą utworzono na podstawie znanego rozkazu Andrzeja Małkowskiego z 22 maja 1911 r.[6] Sądzę, że dwie wpisane na legitymacji daty wyznaczają z kolei najpóźniejszy okres wydrukowania tej legitymacji. Legitymacja nie jest jeszcze przystosowana dla skautek; trzeba było dokonywać odręcznych poprawek. Latem 1911 roku L. Błońska (zam. Gajewska) przerywa studia, opuszcza Lwów i udaje się do Radomia, na teren Królestwa[7]. Tak więc legitymacja została prawdopodobnie wydrukowana w okresie między 15 lipca 1910 a 22 maja, najpóźniej 13 czerwca 1911 r., przy czym istotna może być jeszcze data 28 lutego 1911 r., kiedy to przewodnictwo Związku Sokolego po dyskusji w gronie nauczycielskim „Sokoła" zatwierdziło uchwałę w sprawie urządzenia kursu nauki prowadzenia organizacji w stylu skautingu angielskiego; kurs taki właśnie zaczął się 20 marca 1911 r. i skończył znanym już powołaniem pierwszych drużyn i Komendy Skautowej. Legitymację wydrukowano zapewne w czasie trwania kursu. Bliższych wiadomości mogłyby dostarczyć bardziej już szczegółowe badania archiwalne.

Nie sposób odpowiedzieć na pytanie: Kto zatwierdził owo Prawo Scoutowe? Na pewno na formularz legitymacji nie wpisano jakiegoś luźnego projektu. Komendy Skautowej przed 21 maja 1911 r. jeszcze nie było. Zatem zapewne władze „Sokoła-Macierzy". Kiedy? Przy jakiej okazji? Warto poszukać...

W każdym razie wydaje się, że wspomniany tekst Prawa jest pierwszym, wcześniejszym od „I redakcji", także tej, która została rzeczywiście opublikowana w „Sokole" (nr 2 z 1.XI.1911 r.). Bowiem tekst, znany nam z wymienionych książek znacznie w swej treści odbiega od tamtej wersji, jest raczej skrótem i wyborem. Choć merytorycznie — wszystkie trzy teksty są zbieżne. Dodajmy jeszcze, że w „Skaucie" nr 10 z 1.III.1912 r. dopiero zapowiada się, że *„w nowym opracowaniu prawa skautowego umieszczony będzie punkt 10 (...) „Skaut jest czysty w myśli, mowie i uczynku, wolny od nałogów pętających ducha i osłabiających ciało"* A zatem — jednak nie w lutym 1912!

I sądzić też należy, że doceniając zasługi III Lwowskiej Drużyny w tym zakresie, hasło „Czuwaj!" było adresowane do polskich skautów już w 1911 roku; w 1911 też roku polscy skauci zdobywali pierwsze stopnie skautowe.

Nie wiem, czy się zachował i gdzie znajduje oryginał legitymacji, na której figurują nazwiska trzech organizatorek polskiego harcerstwa żeńskiego. Ale myślę, że wiele ciekawego można wyczytać nawet z tych fotokopii. A ile jeszcze ciekawych dokumentów znajduje się „u ludzi"? Może warto do nich zajrzeć, może znów będzie trzeba zastanowić się nad czymś, co podobno wszyscy doskonale wiemy?

[4]) W. Błażejewski, op. cit., wyd. II, s. 38.
[5]) Warszawa 1935, s. 168.
* Czytaj: skaut (przypis oryginalny, wg fotokopii — O.F.)
[6]) Geneza harcerstwa. Teksty źródłowe, wybór i opracowanie M. Miszczuk. W-wa 1981, s. 26—28.
[7]) L. Błońska-Gajewska: Powstanie harcerstwa żeńskiego w Radomiu. W: Zarzewie 1909—1920. Wspomnienia i materiały. W-wa 1973, s. 434.

3.4.2. Komentarz umieszczony w „Skaucie", dotyczący prawa skautowego, 1911 r.

źródło:
Prawo Skautowe wraz z komentarzem, „Skaut", nr 2, 1911 r., s. 13–14, dostęp zbiory własne

Prawo skautowe.

1. Na słowie skauta można polegać, jak na słowie Zawiszy.

Gdy skaut powie: »Na mój honor tak jest«, to znaczy, że tak **jest**, jak gdyby złożył uroczystą na to przysięgę.

Podobnie, kiedy zwierzchnik skautowy powie mu: »Wierzę Ci na Twój honor, że to zrobisz«, skaut musi wykonać rozkaz, przy pomocy wszystkich swoich sił, musi pokonać wszelkie przeszkody.

Gdyby skaut splamił swój honor kłamstwem, albo niedokładnym wykonaniem rozkazu, kiedy na jego honor uwierzono, że go wykona, — przestaje być skautem i musi zwrócić swoją skautową odznakę, której nie wolno mu już nigdy nosić — traci swe skautowe życie.

2. Skaut jest wierny Ojczyźnie, stara się pojąć, czego Ona od niego żąda, i to wykonywać; jest wierny swoim zwierzchnikom, stoi przy nich w doli i niedoli, broni ich przed wrogami i przed tymi, którzy źle o nich mówią.

3. Skaut jest obowiązany być pożytecznym i pomagać innym.

A ma on spełniać swój obowiązek przed wszystkimi innymi sprawami, nawet gdyby miał przez to stracić własną przyjemność, narazić się na niewygodę lub niebezpieczeństwo. W rozterce, którą z dwu rzeczy wykonać, skaut musi się spytać siebie samego: »Co jest moim obowiązkiem«, t. j. »Co jest lepszym dla innych« – i tę właśnie rzecz zrobić.

Ma czuwać i być każdej chwili gotowym do ocalenia życia albo udzielenia pomocy rannym. Codziennie też musi spełnić względem bliźniego **dobry uczynek.**

4. Skaut jest przyjacielem wszystkich, a bratem każdego innego skauta.

Więc, jeżeli skaut spotka nieznanego skauta, rozmawia z nim tak samo, jak ze znanym, a jeżeli ten ma jaką troskę, stara się mu w miarę swoich sił dopomóc. Skaut nie może być nigdy snobem. Snobem jest ten, kto np. patrzy na drugiego z góry, ponieważ tamten jest biedniejszy, albo kto sam biedny nienawidzi bogatego dla jego bogactwa. Skaut bierze człowieka takim, jakim go pozna, i robi dlań to, co zrobić umie najlepszego.

Kim, młody skaut został przez Hindusów nazwany »małym przyjacielem całego świata«, a na ten przydomek powinien każdy skaut sobie zasłużyć.

5. Skaut jest rycerski, to znaczy jest uprzejmy względem wszystkich — zwłaszcza jednak względem kobiet, dzieci, starców, kalek. A za swą pomoc i rycerskość nie może przyjąć żadnej nagrody.

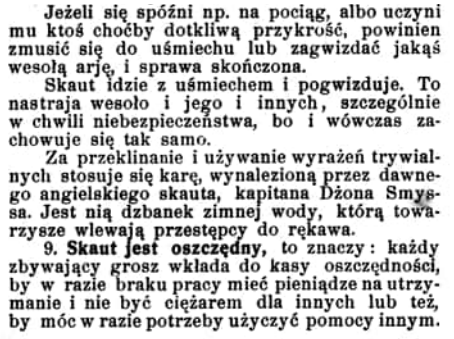
6. Skaut jest przyjacielem zwierząt. Powinien je w miarę możności chronić przed bólem i nie zabijać bez potrzeby, nawet owadów — bo, jak on, i one są boskimi stworzeniami.

7. Skaut jest karny i posłuszny, to znaczy wykonuje bez wahania rozkazy swego patrolowego, czy też drużynowego.

Nawet, jeżeli otrzyma rozkaz, który mu się nie podoba, musi postąpić, jak żołnierz, i wykonać go w całej rozciągłości, **ponieważ jest to jego obowiązkiem,** a dopiero po spełnieniu może zgłosić się i powiedzieć, co ma przeciw; rozkaz jednak musi wykonać natychmiast.

8. Skaut śmieje się i gwiżdże w najcięższym nawet położeniu. Kiedy otrzyma rozkaz, powinien go wykonać, jak wszystko, wesoło i z ochotą, a nie powoli, z miną skazańca.

Skaut nigdy nie narzeka na trudności, ani nie zwala winy na drugiego; nigdy też w rozdrażnieniu nie przeklina.

Jeżeli się spóźni np. na pociąg, albo uczyni mu ktoś choćby dotkliwą przykrość, powinien zmusić się do uśmiechu lub zagwizdać jakąś wesołą arję, i sprawa skończona.

Skaut idzie z uśmiechem i pogwizduje. To nastraja wesoło i jego i innych, szczególnie w chwili niebezpieczeństwa, bo i wówczas zachowuje się tak samo.

Za przeklinanie i używanie wyrażeń trywialnych stosuje się karę, wynalezioną przez dawnego angielskiego skauta, kapitana Dżona Smyssa. Jest nią dzbanek zimnej wody, którą towarzysze wlewają przestępcy do rękawa.

9. **Skaut jest oszczędny,** to znaczy: każdy zbywający grosz wkłada do kasy oszczędności, by w razie braku pracy mieć pieniądze na utrzymanie i nie być ciężarem dla innych lub też, by móc w razie potrzeby użyczyć pomocy innym.

3.4.3. Komentarz Mieczysława Schreibera i Eugeniusza Piaseckiego, dotyczący prawa harcowego, 1912 r.

źródło:
Harce młodzieży polskiej na podstawie dzieła Gen. R. Baden-Powella p.t. Scauting for boys, opracowali M. Schreiber, E. Piasecki, Lwów, 1912 r., s. 44–50, dostęp zbiory własne

GAWĘDA OBOZOWA 4

PRAWO HARCOWE

Zasadniczym rysem charakteru każdego harcerza powinna być gotowość stawienia się w każdej chwili do pracy w szeregach innych członków swego związku i zupełnego podporządkowania swej woli pod rozkazy swych przełożonych. Brak posłuszeństwa i niechęć do słuchania drugich, rozbiły niegdyś Polskę, posłuszeństwo zaś i karność w szeregach naszych wrogów było tem, co nas w ich niewolę oddało. Dlatego, jeśli chcesz się stać dobrym Polakiem, naucz się słuchać, a wymaż ze swej duszy tę samowolę, która twych ojców zgubiła. A więc „Czuwaj“*), gotów spełniać rozkazy przełożonych – czuwaj fizycznie i duchowo. Fizycznie, przez zdobycie dostatecznej ilości sił i utrzymanie się przy zdrowiu – duchowo, przez ustalenie twego myślenia, czucia i zachceń, w ten sposób, byś wszystkie te władze mógł skierować do skutecznego wykonania tego, czego od ciebie obowiązki harcerza wymagają.

A oto dziesięć przykazań harcerza, dziesięć punktów prawa harcowego:

I. *Na słowie harcerza można polegać, jak na Zawiszy.* Jeśli harcerz mówi: „tak jest, jakem harcerz“, można mu wierzyć tak, jakby składał uroczystą przysięgę.
Również, gdy ktoś ze starszyzny powie harcerzowi, że zdaje się w tem nań jako harcerza, iż to uczyni, jest obowiązkiem jego wypełnić rozkaz, jak najlepiej potrafi, przy natężeniu wszystkich swych sił i zdolności.
Harcerz,któryby raz przez kłamstwo złamał słowo, lub nie wypełnił rozkazu, danego mu właśnie przy odwołaniu się do jego czci, nie może być nadal harcerzem; karze się go odebraniem odznaki na zawsze lub nawet zupełnem wydaleniem ze związku.

II. *Harcerz jest wierny Ojczyźnie i swym przełożonym*; stara się pojąć, co winien Ojczyźnie i to wykonywać; stoi przy swych zwierzchnikach w doli i niedoli, broni ich wobec ich przeciwników i wobec tych, co źle o nich mówią.

III. *Harcerza obowiązkiem jest być pożytecznym i pomagać bliźnim*. Nawet z poświęceniem własnych wygód, przyjemności, lub z narażeniem się na niebezpie-

*) Hasło harcowe polskie, przyjęte na Zlocie Grunwaldzkim 1910 r. Angielskie hasło brzmi: *Be prepared*, dosłownie: bądź gotów.

czeństwo, powinien to zadanie wobec swych bliźnich spełniać. W razie gdyby był w wątpliwości, co z dwu jakichś rzeczy powinien zrobić, obowiązanym jest zapytać się sam siebie, co jest jego obowiązkiem, t. j. co jest lepszem dla bliźnich. Zawsze i wszędzie powinien być gotowym na niesienie pomocy nieszczęśliwym, a w razie wypadku ratować życie ludzkie.
Codzień też musi spełnić wobec bliźniego choćby jeden dobry uczynek.

IV. *Harcerz jest przyjacielem wszystkich bliźnich, a bratem każdego harcerza*.
Spotkawszy innego harcerza, choćby nieznajomego, harcerz mówi z nim i pomaga mu we wszelki możliwy sposób, wyręczając go w pracy, zaopatrując w żywność i t. p., o ile tylko zachodzi potrzeba.
Wynoszenie się nad drugich jest występkiem, którego żadnemu harcerzowi nie wolno się dopuścić; nie będzie on ani na ubogich spoglądał z góry, ani też, będąc sam ubogim, nie będzie odnosił się do bogatych z nieuzasadnioną niechęcią.
Towarzyszy swoich będzie brał takimi, jakimi są. Złe ich nawyczki, powstałe z braku dobrego wychowania w domu rodzicielskim, będzie się starał poprawiać serdecznem odnoszeniem się do nich i własnym przykładem.

V. *Harcerz powinien być uprzejmym* dla każdego, osobliwie zaś dla kobiet i dzieci, dla starców i potrzebujących pomocy, kalek i chorych. Za swą pomoc nie wolno mu jednakowoż przyjmować nagrody. Krótka podzięka i przekonanie, że się spełniło obowiązek, jest najpiękniejszą zapłatą za dobry uczynek.

VI. *Harcerz jest przyjacielem zwierząt*. Winien im oszczędzać bólu, nie wolno mu ich bez potrzeby zabijać, chyba, że to jest niezbędnem do wyżywienia go, lub jeśli chodzi o usunięcie drapieżcy, zagrażającego życiu człowieka.

VII. *Harcerz jest bezwzględnie posłuszny swemu zastępowemu, przodownikowi i drużynowemu*. Obowiązkiem jego jest wykonywać nawet takie rozkazy swych przełożonych, które nie są po jego myśli i od których chętnie chciałby się uchylić. Tego wymaga karność, bez której nie ma ani państwa, ani wspólnej pracy w jakimkolwiek związku. Dopiero po wykonaniu rozkazu, wolno mu wnieść zażalenie przeciw rozkazowi.

VIII. *Harcerz jest zawsze żwawy i wesoły*. Rozkazy wykonuje dziarsko i z energią, nie zaś ospale i niechętnie. Nie narzeka, gdy spełnienie polecenia jest połączone z trudami lub odmówieniem sobie czegoś. Ani płacz, ani przeklinanie, w razie niepowodzenia nie powinny go plamić. Wesołe oblicze i przychylność w zachowaniu się wobec innych, pociąga ich i jest nawet w razie jakiegoś niebezpieczeństwa nieocenionej wagi. Uśmiech lub wesoła piosnka może nawet ogólnemu popłochowi przeszkodzić.

IX. *Harcerz jest oszczędny*. Oszczędza każdy grosz i zanosi do kasy oszczędności. Z tego, co sobie uskłada, może skorzystać wtedy, gdyby utracił środki do życia i w ten sposób uniknie stania się dla drugich ciężarem. Przedewszystkiem powinien mieć pieniądze dla celów Ojczyzny i dla współbraci potrzebujących wsparcia.

X. *Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach*. Patrzy on z góry na niemądrych młodzieniaszków, co się lubują w dwuznacznikach i wyrazach nieprzyzwoitych. Nie używa trucizn, niszczących ducha i ciało: alkoholu i tytoniu[*)]. Stroni od złego towarzystwa i od wszystkiego, co nizkie i nieszlachetne.

Za przekroczenie w mowie prawa VIII lub X (klątwy, przezwiska, wyrazy nieprzyzwoite), fryc płaci odpowiednią grzywnę. Nim zostanie harcerzem, powinno mu się to już nie przytrafiać, bo byłby zupełnie nie na miejscu w szeregach harcowych.

*) Harcerstwo polskie taką wagę przywiązuje do tego zakazu, że (podczas druku niniejszej książki) przeniesiono go do III prawa harcowego, które odtąd brzmi: *Harcerz nie pije napojów alkoholowych, nie pali tytoniu i jest czysty w myśli, mowie i uczynkach*.

Chłopcy, naśladujący niektóre ćwiczenia harcowe i ubierający się na kształt harcerzy, są leniwi jednak, aby poddać się egzaminom a przedewszystkiem prawu harcowemu (t. z. „dzicy harcerze") są najgorszymi szkodnikami, bo nieświadoma publiczność ich wybryki kładzie na karb prawdziwego harcerstwa.

Całe prawo harcowe (a więc też i zupełna wstrzemięźliwość od alkoholu i tytoniu) obowiązuje oczywiście nietylko harcerzy, lecz i harcmistrzów. W szeregach harcowych nie może być rozdźwięku między słowem a czynem.

3.4.4. Komentarz Roberta Baden-Powella, dotyczący obietnicy i prawa skautowego, 1913 r.

źródło:
Robert Baden-Powell, Skauting dla młodzieży, tłumaczenie B. Bouffałła, Warszawa, Kraków, 1913 r., s. 29, 31–33, dostęp zbiory własne

Obietnica skautowa.

Zanim chłopiec zostanie skautem, powinien złożyć uroczystą obietnicę treści następującej:

„Obiecuję, że będę uczciwie spełniał obowiązki religijne, nakazane mi przez Kościół, że będę pomocnym innym, chociażbym sam miał narazić się na niebezpieczeństwo, i że nie odstąpię ani na krok od prawa skautowego, które mi jest dokładnie znane".

Przysięgę skaut składa stojąc, prawą rękę podnosząc do wysokości ramienia dłonią na zewnątrz i przyciskając pierwszym palcem paznokieć piątego palca, pozostałe zaś trzy podnosi do góry. Jest to jednocześnie pozdrowienie i umówiony znak skautowy.

Jeżeli rękę przy pozdrowieniu podnosi się do ramienia, oznacza to pół ukłonu, jeżeli zaś dotyka się nią czoła, oznacza to ukłon właściwy.

Pogadanka obozowa No 4.

Prawo skautowe.

1. Skaut powinien być honorowym, aby mu zawsze można było zaufać. Jeżeli skaut daje słowo honoru, to jakby złożył najświętszą przysięgę prawdomówności. Taksamo jeżeli przełożony mówi do skauta:"Wierzę, że zrobisz to lub owo", podwładny obowiązany jest spełnić ściśle rozkaz bez względu na wszelkie przeszkody. Jeśli skaut złamie słowo honoru, lub nie spełni ściśle danego rozkazu, przestaje być skautem i musi oddać swój znaczek skautowski, którego nigdy już nie może potem odzyskać. Zostaje raz na zawsze wykreślonym z szeregów, czyli „traci swoje życie".
2. Skaut zachowuje się lojalnie zawsze najzupełniej względem swoich przełożonych. Musi stać wiernie przy nich w obliczu nieprzyjaciela i stawić czoło nawet tym, którzy źle o nich mówią.
3. Obowiązkiem skauta jest być zawsze i wszędzie użytecznym i pomocnym drugim. Powinien spełnić swój obowiązek przedewszystkiem, choćby mu przyszło poświęcić osobistą przyjemność, wygodę lub bezpieczeństwo. Kiedy jest w niepewności co czynić, powinien się zastanowić gdzie jest mój obowiązek? Czyli – co jest korzystnem dla drugich? I spełnić bez wahania to, co mu sumienie nakaże. Powinien w każdej chwili być gotów ocalić życie bliźniemu i spieszyć z pomocą

pokrzywdzonym, a codziennie winien wyświadczyć komuś jakąś chociażby najdrobniejszą przysługę.

4. Skaut powinien być ożywionym życzliwością względem wszystkich ludzi wogóle, a w każdym towarzyszu widzieć brata i równego sobie bez względu do jakiej sfery społecznej należy. To też gdy spotka drugiego skauta, choćby zgoła obcego, powinien przemówić do niego, starać się być mu użytecznym na wszystkie sposoby, dopomagać mu do wywiązania się z danego zadania, nawet nakarmić go w potrzebie. Skaut nie powinien nigdy być zarozumiałym i samolubnym snobem. Snobem jest ten, kto z góry patrzy na uboższego od siebie, albo też wstydzi się swego ubóstwa przed bogatszym. Skaut bierze człowieka takiego, jakim jest, i szuka w nim tylko tego, co jest dobre.
   „Kim", mały bohater powieści Rudyarda Kiplinga, nazwany był przez Indusów małym przyjacielem całego świata, i takim powinien być każdy skaut.
5. Skaut jest grzecznym względem wszystkich, a zwłaszcza względem kobiet, dzieci, starców i niedołężnych kalek, a za przysługi, jakie świadczy, nie wolno mu pobierać żadnej nagrody.
6. Skaut jest przyjacielem wszystkich zwierząt. Powinien oszczędzać im, o ile możności, cierpień i nigdy nie zabijać niepotrzebnie żadnego stworzenia, nawet muchy, i w każdym tworze winien uszanować pierwiastek życia, dany od Boga.
7. Skaut spełnia ślepo i bez namysłu rozkazy przełożonego lub harcmistrza, nawet jeżeli mu się nie podobają, a czyni dlatego, że to jest jego obowiązkiem. Dopiero po spełnieniu rozkazu wolno mu wyłuszczyć powody, jakie miał przeciwko niemu. Przedewszystkiem jednak musi być posłusznym, na tem bowiem polega dyscyplina i karność społeczna.
8. Skaut powinien się uśmiechać i gwizdać w każdej okoliczności. Kiedy otrzymuje rozkaz, powinien go spełnić ochoczo i wesoło, a nie opieszale i niechętnie, jakby przymuszony, wbrew swej woli.
9. Skaut nie uskarża się nigdy na trudy swego zadania, nie urąga i nie przymawia drugim, ani klnie, kiedy jest wyprowadzonym z cierpliwości. W każdej nieprzyjemnej okoliczności bierze rzeczy wesoło, z dobrej strony, uśmiecha się, gwiżdże jakąś piosenkę i szybko odzyskuje równowagę ducha. Idzie przez życie raźno i wesoło, usiłując rozchmurzyć drugich, a w razie niebezpieczeństwa dodać im odwagi.
10. Karą za przekleństwa i używanie niewłaściwych wyrazów jest wylanie wiadra zimnej wody do rękawa delikwenta przez innych skautów. Kara ta wymyśloną została przed trzema set laty przez kapitana skautów Johna Smitha.
11. Skaut jest oszczędnym, to znaczy, że odkłada do kasy oszczędności każdy grosz, aby mieć za co żyć, jeżeli znajdzie się bez zajęcia, i nie stać się ciężarem dla drugich, albo też, aby oszczędnościami swemi przyjść w pomoc potrzebującym.
12. Każdy skaut powinien spełniać ściśle obowiązki tego chrześcijańskiego wyznania, do jakiego należy.

3.4.5. Komentarz Jana Zawady, dotyczący przyrzeczenia i prawa skautowego, 1913 r.

źródło:
Jan Zawada Czem jest skauting polski?, (w:) Jan Zawada, Czuj Duch. Szesnaście gawęd obozowych o idei skautingu, G. Gebethner i Spółka, Kraków, 1917 r., s. 1–21, dostęp zbiory własne

I.

CZEM JEST SKAUTING POLSKI?

Wyraz »odrodzenie« szczególnie często obija się o uszy młodzieży polskiej. W żadnej może postaci prąd odrodzeniowy nie wywarł tak potężnego wpływu na liczne rzesze młodzieży (co łatwo stwierdzić w Galicyi), jak w postaci ruchu skautowego. Poczęty przed dwoma laty zaledwie, zakorzenił się głęboko, nic też dziwnego, że wszystkie grupy, odrodzenia narodu pragnące, na te nowe formy pracy odrodzeńczej poważnie zwróciły uwagę. W ruchu skautowym i w życiu skautowem prąd odrodzeńczy znalazł przejście z literatury do życia, z działania na umysł przez pismo i pogadankę — do sfery działania na wolę, na charakter przez pewien typ życia. Gdybyśmy szukali określenia dla skautingu naszego, trudnoby lepsze znaleźć, jak stwierdzenie, że jest to ruch przetwarzający dusze chłopców naszych, zwrócony przeciwko egoizmowi i niedołęstwu,

przeciwko niedbalstwu i oportunizmowi, przeciwko swawoli i liberalnej niezależności od potrzeb i dążeń społecznych, a oparty o najszlachetniejsze struny duszy młodzieńczej: tęsknoty rycerskiej, szlachetności, miłości braterskiej i ofiarności, karności i dzielności. Przetwarza on współczesnego poganina, dążącego do użycia i wygód przy najmniejszym wysiłku — na chrześcijańskiego rycerza, gardzącego pokusami miękkiego i łatwego życia, a pragnącego walki ze złem o zwycięstwo dobra — w sobie samym, w otoczeniu swojem, na świecie — kosztem bodaj największych wysiłków i poświęceń — w imię obowiązku.

Skaut do tej walki jest zawsze gotów; stąd hasło jego: »czuwaj« uprzytamnia mu, że ma w każdej chwili mieć siły wszystkie na usługi dla innych i dla społeczeństwa i na odparcie nieustannie drzemiącego w duszy ludzkiej buntu egoistycznych instynktów i gnuśności. Świadomym wyrazem woli chłopca podjęcia tej nieubłaganej i nieustannej walki ze sobą o wyższe życie, jest przyrzeczenie, które składa skaut, wchodząc w szeregi tej dziwnej braci, że uczyni wszystko, co jest w jego mocy, 1) by zawsze spełnić swój obowiązek względem Boga i Ojczyzny, 2) nieść chętną pomoc bliźniemu w każdej chwili, 3) być posłusznym prawu skautowemu,

A to prawo w dobitnych zdaniach określa typ, którym ma być skaut zawsze, by być godnym tego miana. Nie są te prawa w polskiem brzmieniu ustalone w słowach oficyalnych — ale od duszy do duszy idąc, utrwalają się w świadomości opinii publicznej naszej młodzieży, nabierając na tej obcej angielskiej podstawie dziwnie swojskiego zabarwienia: duch Mickiewicza i Zana znać czuwał nad tem, by dawne ich hasło: »Ojczyzna, nauka, cnota« nowem rozebrzmiało echem. To prawo, któremu posłuszeństwo przyrzeka skaut-ochotnik, wymaga od niego dziesięciu cech, które ma utrwalić w swojej duszy:

1. Skaut jest rzetelny, na słowie jego można polegać, jak na Zawiszy.

Słowem człowieka jest wszystko to, co na zewnątrz wyraża jego treść wewnętrzną, z czego inni poznają, czem jesteś, co myślisz, co zamierzasz; to słowo z treścią wewnętrznej prawdy zawsze musi być zgodne. Dlatego skaut nie rozróżnia słowa zwyczajnego, które nie zobowiązuje, od słowa honoru, którego się nie łamie; cokolwiek mówi — słowo swoje daje, dając świadectwo prawdzie. Skaut też swoje słowa waży, na wiatr ich nie rzuca; wie, co widział, wie, co słyszał i tylko to mówi, co wie; pamięta, co powiedział — i nie zawodzi, ani co do terminu w punktualności, ani co do informacyi w dokładności i ścisłości, ani co do jakiegokolwiek zobo-

wiązania — w rzetelności. Obłudą i fałszem każdym się brzydzi — takim jest, jakim się pokazuje, nikogo nie podejdzie, nie zmyli co do swoich dla niego uczuć.

2. Skaut jest wierny Ojczyźnie i swoim obowiązkom.

Skaut nie żyje dla siebie, ale całe życie jest sługą społeczeństwa, któremu z poświęceniem oddaje wszystkie swoje siły. Życie nabiera dla niego tem większej wartości, im zupełniej jest gotów je oddać za Polskę — nietylko na polu bitwy, gdy godzina uderzy, ale w codziennym powszednim trudzie, przy spełnianiu swoich obowiązków stanu — jak najsumienniej dla Polski.

Obowiązek jest motorem jego czynów; obowiązki nie są mu ciężarem, ale życiem samem. W przełożonych widzi wyraz tego prawa, które mu obowiązek nakłada, i dlatego jest im wierny i stoi przy nich w dobrej i złej doli; nawet mówić źle o nich przy sobie nie pozwala. Każdy pracownik na niwie narodowej jest mu towarzyszem broni, któremu zawsze zostanie wiernym druhem.

3. Skaut jest pożytecznym bliźnim i codzień musi spełnić »dobry uczynek«.

Nie bohaterstwo ma w nim mieć na względzie, ale ćwiczenie duszy, aby pobudką jej działania była

potrzeba cudza i wzgląd na społeczną użyteczność, a nie własne tylko interesy i zadania. Nie chcąc być trutniem w społeczności ludzkiej i sobkiem — nie czeka, aż przypadkiem uda mu się przysługę komuś wyświadczyć, ale szuka okazyi, by być pomocnym i innym użytecznym, z największym nawet nakładem sił i poświęceń, bez względu na swoją przyjemność, wygodę, a nawet korzyść.

4. Skaut jest przyjacielem wszystkich a bratem każdego innego skauta.

Uprzejmość i szlachetność obejścia cechują jego stosunek do ludzi, zupełnie niezależnie od ich pochodzenia, stanu, stanowiska, czy majątku; hańbą dla skauta by było, gdyby te względy wpływały na jego czynną miłość bliźniego. Wobec obcych spotykanych, znajomych i nieznajomych, jego troską nie jest to, coby mu od nich grozić mogło, ale czy nie mógłby im w czemkolwiek być potrzebnym i pożytecznym. Braterstwo skautowe nie jest wyłączne — ale łączy skautów szczególnie ścisłymi węzłami — właśnie braterstwa w służbie dla wszystkich ludzi.

5. Skaut jest rycerski.

Ponad zwykłą uprzejmość, okazuje szczególną delikatność kobietom i dzieciom, szczególną gotowość pomocy — słabym, obrony — pokrzywdzonym, pociechy i ulgi — cierpiącym.

6. Skaut jest przyjacielem zwierząt.

Nie czyni im krzywdy, szanuje ich życie i wogóle tępi w sobie pierwotne zapędy niszczycielskie w stosunku do przyrody, podziwiając w niej natomiast mądrość przeznaczeń Stwórcy i cudowną harmonię, starając się o ile możności ochraniać i utrzymywać ten ład i porządek.

7. Skaut jest karny i szczególnie posłuszny rodzicom i przełożonym.

Wie on, że jego własna wola nie jest ostatnią racyą jego postępowania, ale poczucie obowiązku, wyższe prawo moralne, dobro społeczne — których wyrazem bywa wola powołanych przełożonych w życiu rodzinnem i narodowem, przewodników, mających komendę, w życiu skautowem. Ta karność w życiu skautowem ma wyrobić w duszach skautów nawyk karności, uczynić ich karnymi synami w rodzinie, karnymi uczniami w szkole, karnymi pracownikami w każdej organizacyi społecznej, karnymi obywatelami-żołnierzami Polski. Skauting nie dla siebie wymaga karności — ale dla życia narodowego.

8. Skaut jest pogodny i wesoły.

Nie zniechęca się, nie zraża, nie zna, co to dąsy, a szczególniej obce mu są wybuchy trywialności w chwilach niepowodzenia.

9. Skaut jest oszczędny.

Nie przez sknerstwo, lecz przez przezorność i przez ofiarność, by, od ust sobie odejmując, mieć »na odzianie i nakarmienie Matki Ojczyzny«.

10. Skaut jest czysty w myśli, mowie i uczynkach.

Brzydzi się wszelkim brudem i nie pozwala w swojej obecności nietylko nic czynić nieprzyzwoitego, ale nawet mówić lub dowcipkować dwuznacznie. Aby się ustrzedz od przegranej w walce z namiętnościami i popędami swoimi, skaut ćwiczy swoją wolę przez walkę z najbardziej rozpowszechnionymi nałogami i nie używa alkoholu i tytoniu; tak samo obcą mu jest gra hazardowna, w której godność ludzka jest sponiewierana przez żądzę wygranej, zaciemniającą rozumowanie i odbierającą panowanie nad sobą. Abstynencya ta jest pozatem wyrazem ciągłego i czynnego współczucia skauta dla nędzy i cierpień, jakie na ludzkość sprowadzają te niszczące ją nałogi *).

Nie jest skautowem pragnienie sławy, nie na niem opiera skaut swoją pracę nad sobą. Nie jest

*) Powyższy tekst prawa skautowego wraz z objaśnieniami został przez autora przedłożony, na żądanie, Naczelnictwu Związkowemu we Lwowie, jako materyał dla komisyi, opracowującej oficyalny tekst prawa skautowego polskiego (w kwietniu 1913 r.).

jego celem wyćwiczenie się wszechstronne w ćwiczeniach skautowych. Gardząc popisem i próżną sławą, skaut z największą starannością zdobywa sobie wyćwiczenie skautowe i ciała i ducha, bo ono jest walnym środkiem wyrzeźbienia rysów rycerskich jego odrodzonej duszy. Dzielność rycerska w żołnierskiej karności i dzielności się wyrabia; miłość bliźniego — w tem »braterstwie broni« gier skautowych i ćwiczeń patrolowych; gotowość i przydatność do usług dla bliźnich — w wyćwiczeniu zmysłów i mięśni; karność społeczna — w karności skautowej.

Jak małe i niskie jest robienie ze skautingu — sportowej zabawy! W przyrzeczeniu i prawie skautowem cała treść i istota jego się zamyka. Bez ćwiczeń, bez musztry, bez zastępców — można być skautem; bez podstaw moralnych, bez tego zapamiętałego dążenia w górę, bez ciągłego poświęcania siebie bliźnim i Ojczyźnie, bez hołdu wewnętrznego ideałowi chrześcijańskiego rycerstwa i nieustannej walki ze sobą o zwycięstwo woli do dobrego nad instynktami złymi, nad lenistwem i chęcią użycia — jednem słowem, bez zaciągnięcia się świadomego do rycerskiego zakonu, tego związku cnoty chrześcijańskiej, którą określa prawo skautowe — przy najlepszem wyćwiczeniu — można być klownem lub błaznem, można być zresztą znakomitym sportowcem,

a nawet świetnie wyćwiczonym żołnierzem — ale nie można być skautem polskim.

Skauting nie jest organizacyą nowej jakiejś władzy w społeczeństwie; nie jest — jeszcze jednem jeno więcej zrzeszeniem młodzieży, aby sprawną komendą osiągnąć jej imponującą reprezentacyę nazewnątrz; nie jest wogóle organizacyą stowarzyszeniową; jest skupieniem nie do czynu nazewnątrz, ale jest odezwaniem się dusz na hasło rycerskie, dusz, które pragną być czemś innem, niż dotąd, czemś doskonalszem, użyteczniejszem, dzielniejszem.

Miarą powodzenia pracy skautowej nie jest liczba ćwiczeń i zebrań, ani zręczność skautów, ale podniesienie się typu stosunków wzajemnych między chłopcami, podniesienie obowiązkowości ich wobec zadań szkolnych, zmuszenie opinii publicznej kolegów do przyjęcia za swoje wymagań moralnych, które przypomina prawo skautowe.

Im rzetelniejsi będą skauci w codziennem życiu, tem bardziej będą godni zaszczytnego swego miana.

Ćwiczenie skautowe, wycieczki, wyrabiające samodzielność i przedsiębiorczość, a szczególniej nastrój żołnierski życia skautowego, wyrabiający karność, są niezbędnymi środkami do osiągnięcia tego celu, ale zawsze — środkami tylko.

Dla swobodnego tych środków rozwoju nie

można poświęcać istoty rzeczy i właściwych celów pracy skautowej.

Gdyby przez wynoszenie się nad nie-skautów skauci wprowadzali nieufność w stosunki koleżeńskie, gdyby, zamiast nieść pogodę i ciepło szczerej życzliwości, wnosili do koleżeńskich stosunków pewną wyłączność i ferment — pracowaliby na szkodę społeczną i wbrew ideałom skautowym. Naród jest przedmiotem naszej troski, nie szczupłe szeregi jakichś rzekomo wybranych — cała społeczność koleżeńska, a nie skautów wyłączność.

O tem nieustannie pamiętać należy.

Celem skautingu jest przetworzenie pragnienia czynu, tęsknot rycerskich i drzemiącej w każdej młodej duszy miłości całego świata — na świadomą wolę zrobienia z siebie prawdziwych rycerzy i przetworzenia stosunków wzajemnych na wzór ideału, piastowanego w duszy »z przyrodzenia chrześcijańskiej«.

Dlatego dowodem niezrozumienia istoty skautingu jest obawa niektórych chłopców, że po pobieżnem wyczerpaniu ćwiczeń w podręczniku skautowym podanych — nie będą mieli »nic do roboty«. Życie skautowe — to nie są błyskotki miłych wycieczek i ćwiczeń, ale szare życie powszednie w ciągłym trudzie i pracy.

Nie jest się skautem przez ćwiczenia i zabawy,

przez to, »co się robi skautowego«, ale przez to, czem się jest w życiu codziennem i we wszystkich swoich stosunkach.

Skaut musi w tem powszedniem życiu skautowe zasady wcielać, a ćwiczenia i gry skautowe traktować jako najmilszą zabawę, której nie zaniedbuje, gdyż utrzymują one w nim sprawność i tężyznę fizyczną, a także dobre przyzwyczajenia moralne.

Te przyzwyczajenia są mu potrzebne, aby z szarzyzny życia powszedniego uczynić ofiarną służbę: organem tej narodowej służby jest skauting polski.

II.

PRZYRZECZENIE SKAUTOWE.

Młody chłopiec, gdy chce zostać skautem, musi naprzód dobrze się zastanowić nad tem, co to znaczy być skautem. Z poprzedniej gawędy każdy mógł zrozumieć, że być skautem, to nie jest zabawa ani żart, ale że jest to poważne zobowiązanie. Chodzi tu bowiem właśnie o to, by z pośród młodzieży wybrać takich, którzy pojmują swoje obowiązki i którzy mają stanowczą wolę ich pełnienia, aby przez nich podnieść ogólny poziom opinii publicznej młodzieży, a potem przekuć charakter narodowy na gatunek twardy i mocny, zmódz w narodzie egoizm, gnuśność i niedołęstwo. Gdy więc szukamy chłopców, którzy rozumieją, że warto wszystko znieść i przetrwać, by się przyczynić do takiego odrodzenia Ojczyzny, nie możemy za skauta uważać każdego, któremu się zabawy skautowe podobają, który polubi sporty i musztrę nawet i który szczególnie bę-

dzie się cieszył popisami i próżną sławą zawodów. Choćby marzenie o dobrze wyrobionych mięśniach i światowych rekordach w wielu sportach popychało chłopca do znakomitego wyćwiczenia się w ćwiczeniach skautowych — nie możemy go uznać za skauta, dopóki się nie przekonamy, że ma on szczerą wolę pracowania jeszcze sumienniej nad swoim charakterem, aniżeli nad mięśniami i zręcznością, i dopóki nam nie oświadczy z całą szczerością swej młodej woli, że on chce być walecznym rycerzem w tej przedniej straży odrodzenia moralnego narodu, jaką są szeregi skautowe.

Dlatego też żądamy, by chłopiec, pragnący zostać skautem, poznawszy ideały skautowe i wciągnąwszy się trochę w życie skautowe, dobrze się nad sobą zastanowił, i z dojrzałym namysłem, z pełną świadomością tego, co czyni — złożył uroczyste przyrzeczenie skautowe. Ma on mianowicie przyrzec, że uczyni wszystko, co jest w jego mocy, 1) by zawsze spełnić swój obowiązek względem Boga i Ojczyzny; 2) nieść chętną pomoc bliźniemu w każdej chwili; 3) być posłusznym prawu skautowemu.

Ten tekst przyrzeczenia jest dokładnem oddaniem tekstu pierwotnego, wprowadzonego przez generała Baden-Powella do skautingu, i nie można go

zmieniać, ani przekręcać, nie dotykając samej istoty ruchu skautowego. Inne przyrzeczenie może być dobrym pomysłem, ale nie będzie skautowem.

Jest to przyrzeczenie, a nie ślubowanie. Ślubowanie bowiem jest aktem religii i określone jest w teologii moralnej jako: przyrzeczenie dane Bogu, dotyczące dobra wyższego. Ślubowanie więc, jako akt religii, jest czemś Bogu ofiarowanem, i dlatego musi dotyczyć dobra ofiarowanego Bogu ponad te, które Mu się z obowiązku naszego należą. Dlatego w ścisłem znaczeniu stosuje się nazwa ślubowania właśnie do ślubów zakonnych: dziewictwa, t. j. wyrzeczenia się małżeństwa dla doskonałości, która nie jest normalnym obowiązkiem człowieka, ubóstwa — odmawiającego sobie nawet tych dóbr ziemskich, do których człowiek ma prawo i posłuszeństwa, to jest wyrzeczenia się własnej woli w kierowaniu swojem życiem.

Można ślubować, że się jakąś określoną rzecz, nawet skądinąd obowiązkową, zrobi, że się danego dnia np. nie opuści pacierza, ale zupełnie niemożliwe jest logicznie nazwanie ślubowaniem przyrzeczenia — że się spełni swój obowiązek wogóle i zawsze. Takie przyrzeczenie, jeżeli będzie poparte zaklęciem na Boga, lub rzecz jaką świętą (np. na Ewangielię), nazywa się przysięgą, lecz nie jest ślubowaniem.

Ale przyrzeczenie skautowe nie jest też przysięgą; skaut angielski przyrzeka »na swój honor«; skauci polscy nawet tego zaklęcia nie używają — poprostu: przyrzekają, to jest publicznie s t w i e r d z a j ą s w o j ą w o l ę dotrzymania obietnicy.

Jest jeszcze jedna racya, dla której nie należy przyrzeczenia skautowego nazywać ślubowaniem. Ślub jest zobowiązaniem religijnem, przez Kościół ustanowionem dla najwyższych zadań chrześcijańskich; złamanie slubu jest samo przez się ciężką zbrodnią, znacznie powiększającą okropności grzechu, którybyśmy jednocześnie popełniali. Nie można więc takich zobowiązań samowolnie mnożyć, najprzód, bo byłoby to lekceważeniem dla tego najświętszego aktu woli, a następnie by nie stwarzać delikatniejszym sumieniom wielkich skrupułów, przy każdem bowiem uchybieniu prawu skautowemu w dodatku skaut ślub by łamał.

Wreszcie wcale nie może zależeć na takiem zewnętrznem utrudnieniu odstępstwa od zasad życia skautowego. Nie o to chodzi wcale, by chłopca, jak w potrzask, złapać w zobowiązanie ślubem lub przysięgą zawarowane; chybiałoby to zupełnie właściwego celu przyrzeczenia skautowego. Chodzi tu poprostu o to, by własna wola skauta pracowała ciągle nad sobą, by on c i ą g l e c h c i a ł d o b r o w o l n i e być i pozostawać skautem; a kto zobowiązań,

zawartych w przyrzeczeniu, nie spełnia, ten temsamem przestaje być skautem, nie dlatego, że łamie przyrzeczenie, ale dlatego, że skautem j e s t tylko taki człowiek, który żyje w sposób, określony przez przyrzeczenie i przez prawo skautowe.

Trzy punkty przyrzeczenia skautowego określają trzy główne obowiązki człowieka: obowiązek względem tego, co jest ponad nim: Bóg i społeczność ludzka, do której należy; obowiązek względem tych, co są obok niego, obowiązek względem siebie samego.

Najogólniej jest określony pierwszy obowiązek, bo w pierwszym punkcie przyrzeczenia stwierdzam najogólniej, że chcę zawsze spełnić mój obowiązek względem Boga i Ojczyzny. To jedno przyrzeczenie obejmuje wszystko, czego od nas idea skautingu wymaga. Od obowiązku względem Boga zaczyna się wszelki obowiązek. Gdybyśmy nie byli stworzeniem, gdybyśmy sami z siebie byli niezależni, pojęcie obowiązku nie miałoby żadnego realnego znaczenia; niekonsenkwencyą jedynie logiczną można wytłómaczyć obowiązkowość ludzi, nie wierzących w Boga — oraz nieuświadomioną tradycyę wiary. Gdyby nie było Boga Stworzyciela, który jest Nagrodą dla tych, co Go miłują, człowiek byłby najwyższym celem sam dla siebie; egoizm byłby uprawnionym kierownikiem naszych czynów, czło-

wiek żadnego by nie miał o b o w i ą z k u. Ale wiemy, że tak nie jest; wiemy, że sami z siebie nie istniejemy, ale mamy istnienie od Dawcy wszystkiego, od Boga, który nas stworzył. I z tą chwilą, gdy to pojmiemy, rodzi się w nas zrozumienie obowiązku, jako wyższego ponad naszą wolę prawa. Bo któż mógłby nam narzucić prawo, naszą wolę krępujące — gdyby nie Ten, od którego samą wolę naszą wôlną mamy? Od Niego też jedynie pochodzi i obowiązek względem społeczności ludzkiej, względem Ojczyzny. Miłość bliźniego jest wynikiem miłości tego Boga, który swoją śmiercią na krzyżu dał nam przykład, jak można i należy współbraci miłować. A tej miłości bliźniego wyrazem cudownym, bezosobowym jest nasza Miłość Ojczyzny. Uczucie to wyszlachetniało na podłożu życia chrześcijańskiego. Bóg i Ojczyzna, to są te dwa pojęcia, które całą wspaniałość i piękność dały mowie Skargi, te dwa znamiona, które całą potęgę i zasługę dały czynom naszych przodków — Rycerzy Rzeczypospolitej, te dwa wyrazy, które przedziwnym dźwiękiem napełniły struny naszych wieszczów. Bez nich martwą jest dusza Polaka. Poczucie obowiązku wobec Boga i Ojczyzny było dźwignią i kompasem dla wszystkich pokoleń i dla wszystkich pojedynczych Polski bohaterów. Czytajcie Krasińskiego »Dzień dzisiejszy« i »Resurrecturis«, a także jego »Psalmy« —

aby głębiej się wmyśleć i wczuć w ten konieczny związek, jaki istnieje między wiarą w Boga, a wiernością w obowiązku, między wiarą w Boga a miłością Ojczyzny i rzetelnością w spełnianiu tego, czego Ona od nas wymaga.

Pierwszy więc punkt przyrzeczenia skautowego stanowi oświadczenie gotowości do spełnienia naszego obowiązku zawsze i bez wahania, choćby to największych od nas wymagało ofiar i wysiłków; uczynimy w tym celu wszystko, co jest w naszej mocy. Drugiem jest zobowiązanie do spełnienia, naszego obowiązku względem bliźniego. Jest ono ujęte w formę konkretniejszą; zamiast ogólnikowego oświadczenia gotowości, zobowiązujemy się każdemu nieść chętną pomoc w każdej chwili. Jest to zastosowanie nauki Chrystusowej: nie każdy, który mówi mi Panie! Panie! wejdzie do królestwa, albo: po owocach ich poznacie je. Wielu jest takich, którym się zdaje, że ludzi kochają, ale nic z siebie dla nich nie zrobią nigdy; oni mają wrażenie, że kochają »ludzi wogóle« — a tymczasem danego biedaka, któremu mogą pomódz, nie poratują. Przyrzeczenie nasze nie może być czczem, choć pobożnem życzeniem — musi być wykonane czynem i w tem tkwi jego wielkie znaczenie dla podniesienia naszej wartości moralnej w życiu społecznem. Przeczytajcie sobie cudowną opowieść o miłosiernym Samarytaninie u św.

Łukasza (rozdz. 10. w. 30—37). Biedaka rannego minęli obojętnie i kapłan i lewita — a Samarytanin opatrzył go i wyratował; tamci mieli urząd i słowa miłości bliźniego na ustach — ale ten był prawdziwie tą miłością przejęty. Takim Samarytaninem wobec każdej biedy ludzkiej, fizycznej czy moralnej, ma być skaut; on się zaciągnął do służby samarytańskiej i niema dla niego obojętnego czy obcego człowieka. Obojętność wobec cierpienia ludzkiego i potrzeby pomocy jest hańbą dla chrześcijanina; skaut się zobowiązuje tej hańby nigdy na swoje imię nie ściągnąć. Trzeci wreszcie punkt przyrzeczenia skautowego każe nam dochować posłuszeństwa prawu skautowemu. To prawo znacie z poprzedniej gawędy; jest ono wykładem moralności bardzo praktycznym; takim człowiek musi być, jakim nam nasze prawo skauta maluje, by być dobrym chrześcijaninem i Polakiem, a wszak tego właśnie pragnie dla siebie skaut.

Więc dla dochowania tych trzech zobowiązań przyrzekamy — uczynić wszystko, co jest w naszej mocy; nietylko wiedzieć, że tak należy postępować, ale uczynić, wyczerpać wszystkie rozporządzalne środki i siły — aby spełnić nasz obowiązek. Tej wierności chcemy dochować, i tej naszej woli jasnem, publicznem oświadczeniem jest przyrzeczenie skautowe.

Nie dziwcie się, że to objaśnienie i sam tekst przyrzeczenia odbiegają trochę od tłumaczeń podręczników polskich. Podręczników nie należy przyjmować bezmyślnie; ich autorzy są omylni. Nieznajomość języka angielskiego u ogółu naszego to sprawiła, że zmiana, wprowadzona przez nich, tak długo była poczytywana tylko za zmianę wyrazów. Nie dosyć się, widać, wmyślili w samą istotę instytucyi Baden-Powella, skoro przypuszczali, że ich przeróbka odpowiada pierwowzorowi. Nie trzeba się wcale upierać przy angielszczyźnie; naodwrót, gdzie można, trzeba swojskie elementy do naszej pracy wnosić i twórczo budować polski skauting, wyższy bodaj od angielskiego. Ale przy tej pracy twórczej o tem trzeba pamiętać, by wyżej iść, a nie spadać, by istoty rzeczy nie zaprzepaścić pod pozorami swojskiego przystosowania. I dlatego głęboko rozważcie tę gawędę o waszem przyrzeczeniu.

Przypomina Wam je ciągle ukłon skautowy. W Anglii składa się w ukłonie trzy palce, dla oznaczenia trzech punktów przyrzeczenia. Ale znacznie bardziej mi się podobał ukłon, który widziałem u krakowskich skautów, dwoma palcami składany. Dziwiła mnie w pierwszej chwili ta zmiana — i zapytałem szarż, które mnie tak witały, co to znaczy, że inaczej salutują: »Bóg i Ojczyzna« — to dawne polskich rycerzy hasło — brzmiała odpowiedź! To jest

dobre usunięcie angielszczyzny na korzyść swojskich tradycyi. Pierwszy punkt przyrzeczenia skautowego w tych dwu pojęciach cały zakres zobowiązań skauta doskonale streszcza.

Mam nadzieję, że się u polskich skautów przyjmie ten ukłon krakowski. Składa się go dłonią do czoła dwoma palcami przyłożoną, z boku, a nie z przodu, i odejmuje się dłoń od czoła łukiem bocznym w płaszczyźnie czołowej, a nie strzałowej. Przypomina to i tym szczegółem nasz dawny ukłon wojskowy polski. Dla zamorskich czy zagórskich gości możemy znać i rozumieć także ukłon międzynarodowy, dla siebie — polski wolno nam zachować.

Gdy więc zapytam chłopca, który dobrze tę gawędę zrozumiał, czy mogę ufać jego woli, że uczyni wszystko, co jest w jego mocy, by zawsze spełnić swój obowiązek względem Boga i Ojczyzny, nieść chętną pomoc bliźniemu w każdej chwili i być posłusznym prawu skautowemu — i gdy usłyszę od niego jasną i stanowczą odpowiedź »tak« — mogę być pewnym, że ta piękna rota przyrzeczenia stanie mu w myśli przy każdym ukłonie, i że Bóg i Ojczyzna będą gwiazdami przewodniemi całego jego życia. Komu tak zaufać można — jest skautem, choćby małem był dopiero chłopięciem: rycerskie to będzie pacholę.

3.4.6. Komentarz Naczelnictwa Skautowego, dotyczący prawa skautowego, 1914 r.

źródło:
„Skaut", nr 14–15, 1914 r., s. 211–213, dostęp zbiory własne

Prawo skautowe.

1. Na słowie skauta polegaj, jak na Zawiszy.

Skaut ceni swą godność; jest prawdomówny; kłamca nie wart być skautem.

Skaut nie rozróżnia słowa zwyczajnego, któreby nie zobowiązywało od słowa honoru, którego dopiero się nie łamie.

Skaut waży słowa swoje; na wiatr ich nie rzuca.

Obłudą i fałszem się brzydzi.

2. Skaut służy Ojczyźnie i dla niej spełnia sumiennie swoje obowiązki.

Gdziekolwiek skaut się znajduje, stara się zrozumieć, czego od niego Ojczyzna wymaga; to wykonuje. Skaut nie zapomina, że Ojczyzna przedewszystkiem, a własna osoba później.

3. Skaut jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.

Ten obowiązek ma spełniać z największym nakładem sił i poświęceniem, bez względu na swoją wygodę lub korzyść, nawet na bezpieczeństwo.

W niepewności, co w danej chwili wykonać, zapyta skaut samego siebie, co lepsze dla innych? i to, jako swój obowiązek, wykona.

Skaut szuka skrzętnie sposobności, by codziennie wyświadczyć komuś choćby drobną przysługę.

4. Skaut w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego skauta.

Gdy skaut spotyka drugiego, choć by nieznajomego skauta, postępuje z nim, jakby z najlepszym znajomym i służy radą i pomocą.

Skaut nigdy z góry na innych nie patrzy, dlatego, że są biedniejsi albo do innej warstwy społecznej należą.

1. Na słowie skautki polegaj, jak na Zawiszy.

Skautka ceni swą godność; jest prawdomówna; kto kłamie nie wart być skautką.

Skautka nie rozróżnia słowa zwyczajnego, któreby nie zobowiązywało od słowa honoru, którego dopiero się nie łamie.

Skautka waży słowa swoje; na wiatr ich nie rzuca.

Obłudą i fałszem się brzydzi.

2. Skautka służy Ojczyźnie i dla niej spełnia sumiennie swoje obowiązki.

Gdziekolwiek skautka się znajduje, stara się zrozumieć, czego od niej Ojczyzna wymaga; to wykonuje. Skautka nie zapomina, że Ojczyzna przedewszystkiem, a własna osoba później.

3. Skautka jest pożyteczna i niesie pomoc bliźnim.

Ten obowiązek ma spełniać z największym nakładem sił i poświęceniem, bez względu na swoją wygodę lub korzyść, nawet na bezpieczeństwo.

W niepewności, co w danej chwili wykonać, zapyta skautka samej siebie, co lepsze dla innych? i to, jako swój obowiązek, wykona.

Skautka szuka skrzętnie sposobności, by codziennie wyświadczyć komuś choćby drobną przysługę.

4. Skautka w każdym widzi bliźniego, a za siostrę uważa każdą inną skautkę.

Gdy skautka spotyka drugą, choć by nieznajomą skautkę, postępuje z nią, jakby z najlepszą znajomą i służy jej radą i pomocą.

Skautka nigdy z góry na innych nie patrzy, dlatego, że są biedniejsi albo do innej warstwy społecznej należą.

Skaut nigdy nie da się opanować zawiści względem bogatszych lub szczęśliwszych.

5. Skaut postępuje po rycersku.

Jest grzecznym dla wszystkich, a szczególnie uprzejmy dla kobiet; otacza opieką dzieci; zawsze chętnie wspiera starców, słabych i ułomnych, a dzielnie i śmiało broni pokrzywdzonych. Nie przyjmuje za swe usługi żadnej nagrody.

6. Skaut miłuje przyrodę i stara się ją poznawać.

Skaut chroni zwierzęta przed dręczeniem i sam im nigdy krzywdy nie czyni; nie zabija więc bez potrzeby nawet owadów nie niszczy drzew i innych roślin, wogóle – niczego w przyrodzie

7. Skaut jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.

Posłuch skautowy przyczynia się do wyrobienia karności w życiu społecznym.

Każdy rozkaz skautowy musi być wykonany natychmiast i ochotnie, choćby niemiły.

Przy rodzicach i przełożonych stoi w dobrej i złej doli; nawet mówić źle o nich nie pozwala przy sobie.

8. Skaut jest zawsze pogodny.

Skaut nie zniechęca się, nie zraża, nie zna, co to dąsy. Szczególnie w chwilach niepowodzenia obce są skautowi wybuchy prostactwa; nie klnie wtedy i nie przeżywa; zmusza się raczej do milczenia i uśmiechu.

9. Skaut jest oszczędny i ofiarny.

Oszczędny nie przez sknerstwo, lecz przez przezorność, by nie być ciężarem dla innych i pomagać potrzebującym; ofiarny – „na odzianie i nakarmienie Matki-Ojczyzny".

Gry hazardowe i wogóle trwonienie czasu i majątku, uważa za grzech narodowy.

10. Skaut jest czysty w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

Skautka nigdy nie da się opanować zawiści względem bogatszych lub szczęśliwszych.

5. **Skautka postępuje po rycersku.**

Jest grzeczna i uprzejma dla wszystkich; otacza opieką dzieci; zawsze chętnie wspiera starców, słabych i ułomnych, a dzielnie i śmiało broni pokrzywdzonych. Nie przyjmuje za swe usługi żadnej nagrody.

6. Skautka miłuje przyrodę i stara się ją poznawać.

Skautka chroni zwierzęta przed dręczeniem i sama im nigdy krzywdy nie czyni; nie zabija więc bez potrzeby nawet owadów nie niszczy drzew i innych roślin, wogóle – niczego w przyrodzie

7. Skautka jest karna i posłuszna rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.

Posłuch skautowy przyczynia się do wyrobienia karności w życiu społecznym.

Każdy rozkaz skautowy musi być wykonany natychmiast i ochotnie, choćby niemiły.

Przy rodzicach i przełożonych stoi w dobrej i złej doli; nawet mówić źle o nich nie pozwala przy sobie.

8. Skautka jest zawsze pogodną.

Skautka nie zniechęca się, nie zraża, nie zna, co to dąsy. Szczególnie w chwilach niepowodzenia obce są skautce wybuchy niezadowolenia, gniewu, grymasów; zmusza się raczej do milczenia i uśmiechu.

9. Skautka jest oszczędna i ofiarna.

Oszczędna nie przez sknerstwo, lecz przez przezorność, by nie być ciężarem dla innych i pomagać potrzebującym; ofiarna – „na odzianie i nakarmienie Matki-Ojczyzny".

Gry hazardowe, strojenie się i wogóle trwonienie czasu i majątku, uważa za grzech narodowy.

10. Skautka jest czysta w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

Skaut brzydzi się wszelkim brudem, unika złego towarzystwa, nie pozwala w swojej obecności nie tylko czynić, ale nawet mówić i dowcipkować nieprzystojnie.

Skaut stroni od trucizn, szkodzących ciału i duszy. Chce zachować zdrowie i siły dla siebie i dla dobra ogółu; pragnie dawać dobry przykład drugim; przyczynić się do rozszerzenia zasad wstrzemięźliwości, a przez to do zmniejszenia spustoszeń, jakie złe nałogi sprawiają pośród szerokich warstw narodu.

Skautka brzydzi się wszelkim brudem, unika złego towarzystwa, nie pozwala w swojej obecności nie tylko czynić, ale nawet mówić i dowcipkować nieprzystojnie.

Skautka stroni od trucizn, szkodzących ciału i duszy. Chce zachować zdrowie i siły dla siebie i dla dobra ogółu; pragnie dawać dobry przykład drugim; przyczynić się do rozszerzenia zasad wstrzemięźliwości, a przez to do zmniejszenia spustoszeń, jakie złe nałogi sprawiają pośród szerokich warstw narodu.

3.4.7. Komentarz Stanisława Sedlaczka, dotyczący przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1920 r.

źródło:
Stanisław Sedlaczek, III Gawęda obozowa o prawie i przyrzeczeniu, (w:) Stanisław Sedlaczek, Szkoła Harcerza na podstawie dzieła Gen. R. Baden-Powella pt. Scauting for boys i polskiej literatury, wydanie trzecie, Warszawa, 1920 r., s. 73–76, dostęp zbiory własne

III.

GAWĘDA OBOZOWA.

Skauci wszystkich części świata posiadają swe zwyczajowe prawa, które tak ich obowiązują, jak gdyby czarno na białem były wypisane.

Baden-Powell.

Ale kto w naszem jest gronie, niechaj pomni na Ustawy.

Pieśń fllarecka.

Harcerze są następcami dawnych rycerzy i w ich mają wstępować ślady; przechodzą szkołę młodzika, zanim uzyskają przyjęcie do harcerskiej społeczności i prawo nazywania się skautami. Jak dawniej przed pasowaniem na rycerza, trzeba sobie było wysłużyć pas i ostrogi w służbie ojczyźnie i bliźnim, jako paź i giermek — tak i dziś w harcerstwie ochotnik, przechodzi czas próby, zanim zostanie młodźlikiem i może złożyć przyrzeczenie skautowe, na wzór rycerskiego ślubowania na wierność prawu rycerskiemu. Takie prawo obowiązuje i harcerzy.

Zródłem prawa skautowego, spisanego czarno na białem w dziesięciu punktach jest niepisane prawo sumienia, wyryte w duszach, przekazane przez wieki rozwoju ludzkości, żywe i streszczające w sobie najwznioślejsze dążenia i ideały ducha ludzkiego.

Tem niepisanem prawem sumienia, zawierającem daleko więcej, niż wszelkie prawa pisane, które są tylko próbami cząstkowego ujęcia tamtego, rządzili się zawsze prawdziwi skauci wszystkich czasów i ludów. Prawo harcerskie obowiązywało nie tylko rycerzy chrześcijańskich, mieli swoje przepisy rycerskie, swoje „buszido" samurajowie w Japonji, mają je nawet wojownicy indyjscy w Ameryce i zuluscy w Afryce. Żywe to prawo w miarę postępu ludzkości wzbogacało się, rozwijało i uzupełniało rozmaicie w różnych rasach i narodach, a ten rozwój postępuje wciąż i każdy skaut powinien w nim wziąć udział.

Gdy harcerz polski nauczy się czytać w sumieniu prawo najwyższe i gdy się w nie stale wczytywać będzie, odnajdzie tam zakon ducha polskiego, — ten sam, który nieporównanie wyrażali Wieszczowie nasi, sprzegnięty z zakonem moralnej kultury zachodnio-europejskiej, chrześcijańskiej. Zanim się tego czytania w sumieniu nauczy, wskazuje mu drogę pisane prawo skautowe, stawiające najważniejsze, najogólniejsze, podstawowe wymagania, na których oprzeć się musi dalsza praca.

Niech więc nikt nie sądzi, że gdy się nauczył owych dziesięciu punktów, już całą treść i istotą prawa skautowego poznał, że one mu określają wszystkie jego obowiązki. Nie, obowiązuje cię stała, ciągła dbałość o pogłębienie zrozumienia żywego prawa sumień, którego ogólnym tylko zarysem jest to prawo pisane. Skaut nigdy o niczem nie powie: „tego niema w prawie skautowem, to mi jest obojętne, to mnie nie obowiązuje", ale spojrzy na wzory wielkich poprzedników, Nauczycieli Ludzkości i Narodu — i zapyta sumienia własnego, jak ma postąpić. Im kto więcej umie w sumieniu wyczytać, tem większe stawia sobie wymagania — i tem lepszym będzie skautem.

Dokładniejsze rozważenie pisanego prawa harcerskiego, zastanowienie się nad wszystkiem, co z niego wypływa, musi być dla każdego wstępem do głębszego, samodzielnego badania praw sumienia, praw, określających stosunek człowieka do siebie samego, społeczeństwa, świata.

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE.

Mam szczerą wolę całem życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie, nieść chętną pomoc bliźnim; być posłusznym prawu harcerskiemu.

Mam szczerą wolę całem życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie; nieść chętną pomoc bliźnim; być posłuszną prawu harcerskiemu.

PRAWO HARCERSKIE.

1. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

1. Na słowie harcerki polegaj, jak na Zawiszy.

Harcerz ceni swą godność; jest prawdomówny; kłamca nie wart być harcerzem.

Harcerz nie rozróżnia słowa zwyczajnego, któreby nie zobowiązywało od słowa honoru, którego dopiero się nie łamie.

Harcerz waży słowa swoje; na wiatr ich nie rzuca.

Obłudą i fałszem się brzydzi.

2. Harcerz służy Ojczyźnie i dla Niej spełnia sumiennie swoje obowiązki.

Gdziekolwiek harcerz się znajduje, stara się zrozumieć, czego od niego Ojczyzna wymaga; to wykonuje. Harcerz nie zapomina, że Ojczyzna przedewszystkiem, a własna osoba później.

3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.

Ten obowiązek ma spełniać z największym nakładem sił i poświęceniem bez względu na swoją wygodę lub korzyść, nawet na niebezpieczeństwo.

W niepewności, co w danej chwili wykonać, zapyta harcerz samego siebie, co lepsze dla innych? i to, jako swój obowiązek, wykona.

Harcerz szuka skrzętnie sposobności, by codziennie wyświadczyć komuś choćby drobną przysługę.

4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.

Gdy harcerz spotka drugiego, choćby nieznajomego harcerza, postępuje z nim, jakby z najlepszym znajomym i służy mu radą i pomocą.

Harcerz nigdy z góry na innych nie patrzy dlatego, że są biedniejsi, albo do innej warstwy społecznej należą.

Harcerz nigdy nie da się opanować zawiści względem bogatszych lub szczęśliwszych.

5. Harcerz postępuje po rycersku.

Jest grzeczny i uprzejmy dla wszystkich, a szczególnie uprzej-

Harcerka ceni swą godność; jest prawdomówna; kto kłamie, nie wart być harcerką.

Harcerka nie rozróżnia słowa zwyczajnego, któreby nie zobowiązywało od słowa honoru, którego dopiero się nie łamie.

Harcerka waży słowa swoje; na wiatr ich nie rzuca.

Obłudą i fałszem się brzydzi.

2. Harcerka służy Ojczyźnie i dla Niej spełnia sumiennie swoje obowiązki.

Gdziekolwiek harcerka się znajduje, stara się zrozumieć, czego od niej Ojczyzna wymaga; to wykonuje. Harcerka nie zapomina, że Ojczyzna przedewszystkiem, a własna osoba później.

3. Harcerka jest pożyteczna i niesie pomoc bliźnim.

Ten obowiązek ma spełniać z największym nakładem sił i poświęceniem, bez względu na swoją wygodę lub korzyść, nawet na niebezpieczeństwo.

W niepewności, co w danej chwili wykonać, zapyta harcerka samej siebie, co lepsze dla innych? i to, jako swój obowiązek, wykona.

Harcerka szuka skrzętnie sposobności, by codziennie wyświadczyć komuś choćby drobną przysługę.

4. Harcerka w każdym widzi bliźniego, a za siostrę uważa każdą inną harcerkę.

Gdy harcerka spotka drugą, choćby nieznajomą harcerkę, postępuje z nią, jakby z najlepszą znajomą i służy jej radą i pomocą.

Harcerka nigdy z góry na innych nie patrzy, dlatego, że są biedniejsi, albo do innej warstwy społecznej należą.

Harcerka nigdy nie da się opanować zawiści względem bogatszych lub szczęśliwszych.

3. Harcerka postępuje po rycersku.

Jest grzeczna i uprzejma dla wszystkich; otacza opieką dzieci;

wy dla kobiet; otacza opieką dzieci, zawsze chętnie wspiera starców, słabych i ułomnych, a dzielnie i śmiało broni pokrzywdzonych. Nie przyjmuje za swe usługi żadnej nagrody.

6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.

Harcerz chroni zwierzęta przed dręczeniem i sam im nigdy krzywdy nie czyni; nie zabija więc bez potrzeby nawet owadów; nie niszczy drzew i innych roślin, wogóle — niczego w przyrodzie.

7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.

Posłuch harcerski przyczynia się do wyrobienia karności w życiu społecznym.

Każdy rozkaz harcerski musi być wykonany natychmiast i ochotnie, choćby był niemiły.

Przy rodzicach i przełożonych stoi harcerz w dobrej i złej doli; nawet mówić źle o nich nie pozwala przy sobie.

8. Harcerz jest zawsze pogodny.

Harcerz nie zniechęca się, nie zraża, nie zna, co to dąsy. Szczególniej w chwilach niepowodzenia obce są harcerzowi wybuchy prostactwa; nie klnie wtedy i nie przeżywa; zmusza się raczej do milczenia i uśmiechu.

9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.

Oszczędny nie przez skąpstwo, lecz przez przezorność, by nie być ciężarem dla innych i pomagać potrzebującym; ofiarny — „na odzianie i nakarmienie Matki-Ojczyzny".

Gry hazardowe i wogóle trwonienie czasu i majątku uważa za grzech narodowy.

10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu, ale pije napojów alkoholowych.

Harcerz brzydzi się wszelkim brudem, unika złego towarzystwa, nie pozwala w swojej obecności nie

zawsze chętnie wspiera starców, słabych i ułomnych, a dzielnie i śmiało broni pokrzywdzonych. Nie przyjmuje za swe usługi żadnej nagrody.

6. *Harcerka miłuje przyrodę i stara się ją poznać.*

Harcerka chroni zwierzęta przed dręczeniem i sama im nigdy krzywdy nie czyni; nie zabija więc bez potrzeby nawet owadów, nie niszczy drzew i innych roślin, wogóle —niczego w przyrodzie.

7. *Harcerka jest karna i posłuszna rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.*

Posłuch harcerski przyczynia się do wyrobienia karności w życiu społecznem.

Każdy rozkaz harcerski musi być wykonany natychmiast i ochotnie, choćby był niemiły.

Przy rodzicach i przełożonych stoi harcerka w dobrej i złej doli; nawet mówić źle o nich nie pozwala przy sobie.

8. *Harcerka jest zawsze pogodna.*

Harcerka nie zniechęca się, nie zraża, nie zna, co to dąsy. Szczególniej w chwilach niepowodzenia obce są harcerce wybuchy niezadowolenia, gniewu, grymasów; zmusza się raczej do milczenia i uśmiechu.

9. *Harcerka jest oszczędna i ofiarna.*

Oszczędna nie przez skąpstwo, lecz przez przezorność, by nie być ciężarem dla innych i pomagać potrzebującym; ofiarna — „na odzianie i nakarmienie Matki-Ojczyzny".

Gry hazardowe, strojenie się i wogóle trwonienie czasu i majątku, uważa za grzech narodowy.

10. *Harcerka jest czysta w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.*

Harcerka brzydzi się wszelkim brudem, unika złego towarzystwa, nie pozwala w swojej obecności nie

tylko czynić, ale nawet mówić i dowcipkować nieprzystojnie.

Harcerz stroni od trucizn, szkodzących ciału i duszy. Chce zachować zdrowie i siły dla siebie i dla dobra ogółu; pragnie dawać dobry przykład drugim; przyczynić się do rozszerzenia zasad wstrzemięźliwości, a przez to do zmniejszenia spustoszeń, jakie złe nałogi sprawiają pośród szerokich warstw narodu.

tylko czynić, ale nawet mówić i dowcipkować nieprzystojnie.

Harcerka stroni od trucizn, szkodzących ciału i duszy. Chce zachować zdrowie i siły dla siebie i dla dobra ogółu; pragnie dawać dobry przykład drugim; przyczynić się do rozszerzenia zasad wstrzemięźliwości, a przez to do zmniejszenia spustoszeń, jakie złe nałogi sprawiają pośród szerokich warstw narodu.

Jak widzisz, wymagania, jakie ci stawia prawo harcerskie, są wielkie. Postanowiłeś jednak zostać harcerzem, dołożysz więc wszystkich starań, aby poznać dokładnie treść tych praw, rycerskie ich podstawy, a poznawszy, pokochać te zasady prawdziwie ludzkiego postępowania i przez codzienne ich przestrzeganie, ćwiczyć się w coraz ściślejszem zachowaniu prawa w życiu.

Bez przestrzegania ścisłego wszystkich punktów prawa harcerskiego, nie możesz być harcerzem. Słyszałeś zapewne, że część rycerzy niemieckich w wiekach średnich przestała słuchać prawa rycerskiego i stała się „raubritterami". Nie byli to już rycerze, ale rozbójnicy, którzy tylko w samych siebie wmawiali, że są rycerzami. Zamiast bronić słabych i pomagać im pod każdym względem, napadali na każdego, kto był od nich słabszy. Zamiast najlepszymi obrońcami ojczyzny byli jej największymi wrogami. Zyskali też sobie nie miłość rodaków, ale ich nienawiść i w końcu za zbrodnie swoje musieli odpokutować. Takimi raubritterami byli i rycerze Zakonu Krzyżackiego, którzy, sprowadzeni do Polski, dla nauczania pogańskich plemion nadbałtyckich i litewskich, zmienili się wkrótce na rozbójników, napadających na swą dobrodziejkę-Polskę i grabiących miasta, wsi i zaagarniających coraz to nowe kawały ziemi polskiej.

I dzisiaj, niestety, dość często spotykacie fałszywych rycerzy, chłopców, którzy się nazywają skautami, hańbiąc tylko imię harcerza. Byli już różni tacy raubritterzy, nazywają ich ogólnie „dzikimi" skautami; czasem tacy „dzicy" znajdują się jednak i pomiędzy zupełnie „swojskimi" harcerzami, jak wilki w owczej skórze. Taki szkodnik jest gorszy od średniowiecznego rabusia, zabiera mienie i cześć nie tylko osobom prywatnym, ale społeczności harcerskiej — przez to, że ludzie

mogą sądzić po wybrykach tych „dzikich" o rzetelnych skautach. „Dziki" szkodzi narodowi, bo swoim złym przykładem utrudnia kolegom uczciwą drogę pracy nad wyrobieniem się na dobrych obywateli.

Takim „raubritterem", skautem-rabusiem jest każdy, kto przyjmuje formy skautowe, ćwiczenia, gry, wycieczki, a odrzuca to, co jest właściwą treścią harcerstwa: staranne przestrzegania prawa harcerskiego, wiodące do stopniowego uszlachetniania duszy — przy równoczesnem ćwiczeniu ciała.

Jeżeli więc chcecie być pożytecznymi Ojczyźnie i bliźnim i jeżeli chcecie zaskarbić sobie i harcerstwu ich miłość, musicie być harcerzami, jak Zawisza i Wołodyjowski, Kordecki i Żółkiewski.

Tadeusz Dąbrowa: „O prawie skautowem". „Skaut". Rocznik I.

Tematy do omówienia. Dlaczego nie jest skautem, kto nie przestrzega prawa. Czem grozi społeczeństwu jednostronne uprawianie ćwiczeń fizycznych przy pominięciu strony ideowej. Uzupełnić gawędę: poznać prawo rycerskie, buszido, zebrać prawa zwyczajowe Indjan amerykańskich (z powieści czytanych np. Coopera, Maya).

3.4.8. Odezwa Naczelnictwa ZHP w sprawie czwartego punktu prawa harcerskiego, 1923 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 43, dostęp zbiory własne

43.

Odezwa Naczelnictwa Z. H. P.

Harcerki i Harcerze wszystkich zakątków Rzeczypospolitej, Synowie i Córki Ludu i inteligencji, małe biszkopty i starsi, co już lata służycie w Harcerstwie—wszystkim Wam chcemy przypomnieć tę podstawową zasadę, która zbudziła na całym świecie Skauting do życia i kształtuje go. Jeśli ją posiadacie, jesteście Harcerzami, lecz jeśli nie jest ona dla Was drogowskazem życia, jeśli nie żyjecie według niej, jesteście niemi tylko z oznak, a nie z ducha i wartość Wasza—żadna.

Zasadą, o której myślimy—to IV prawo: miłość, czynna owa więź między Wami a innemi. Winniście czuć się jedną wielką rodziną, w zastępach rozwijać zdolność współżycia i pracy dla innych. Wszędzie: w rodzinie, w uczelni, czy przy swym codziennym warsztacie pracy — Harcerka czy Harcerz to dobrzy ludzie, każdemu niosący chętną pomoc dobrem słowem, skutecznym i dobrym czynem, trudno ich komukolwiek wyprzedzić,—gdyż dla nich jest to zadanie najważniejsze.

Harcerki i Harcerze—bądźcie armią dobrych ludzi, umiejących skutecznie zwalczać zło, czuwajcie, aby sobkostwo, ciasny egoizm, nie zmroził Wam duszy, uczcie się pomagać bliźnim, wytężajcie wzrok i słuch, by spostrzec smutek i niedolę, by spełnić przyjacielską usługę.

Pamiętajcie, kto nie spełnia codziennie choćby jednego dobrego uczynku—stracił dzień życia swego. Zastęp, drużyna, która nie pracuje w myśl zasady braterstwa i nic nie zdziała w tym kierunku, jest małpiarstwem tylko, chociażby posiadała mnóstwo sprawności, piękne mundury, dobrze wyćwiczoną młodzież.

Prosimy Was, jako Wasi Druhowie i rozkazujemy jako Naczelnictwo, żeby wszyscy zastępowi i drużynowi zwrócili uwagę na podstawę i najwyższe zadanie Harcerstwa:—miłość czynną bliźniego i spełnianie przyjacielskiej usługi—oraz, by stosowną pracę w tym kierunku wzmocniono w zastępach.

Czuwaj!

Odezwę tę przeczytać przed frontem wszystkich drużyn Z. H. P.

(—) JANUSZ RUDNICKI
Sekretarz Generalny.

(—) Ks. JAN MAUERSBERGER
Przewodniczący Z. H. P

3.4.9. Rozkaz Naczelnictwa ZHP w sprawie poznawania i rozważania punktów Prawa Harcerskiego w określonym miesiącu roku, 1924 r.

źródło:
Miesiące prawa harcerskiego, Rozkaz NZHP L.32 z dnia 3 XII 1924 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1924 r., s. 122, dostęp zbiory własne

O PRAWO HARCERSKIE.

Harcerz powinien dążyć do urzeczywistnienia Prawa Harcerskiego całem swojem życiem, każdego dnia, w każdym czynie.

Od pierwszej chwili zgłoszenia się do drużyny, przez całe życie harcerz ma pamiętać o Prawie i według niego żyć. Łamiąc Prawo naraża harcerz na szkodę swe „życie harcerskie", a nawet utracić je może, może przestać być harcerzem, choćby nadal nosił mundur i krzyż harcerski

O tem, wydaje nam się, wiemy wszyscy, a jednak sumiennie rozważmy, o ile o tem w życiu codziennem pamiętamy.

Musimy się stać harcerzami lepszymi, z ducha i czynów pożytecznych Ojczyźnie i ludziom, nie tylko z nazwy i z opanowania techniki.

Aby poznać lepiej Prawo

aby się przyzwyczaić lepiej prawo wypełniać postanawiamy wszyscy w całym Związku

w roku 1925 poszczególne miesiące poświęcić

poznawaniu i rozważaniu poszczególnych punktów Prawa,

zastanowieniu się do czego nas zobowiązują w codziennem zwyczajnem naszem życiu i w służbie dla Ojczyzny,

sumiennej praktyce jaknajściślejszego wykonywania Prawa i tego wszystkiego co z jego zasad wynika.

W ten sposób poświęcimy poszczególnym punktom Prawa*)

Styczeń I. **Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.** Rzetelność. Ostrożność w obiecywaniu, bezwzględna dokładność w dotrzymywaniu. Punktualność.

Luty II. **Harcerz służy Ojczyźnie i dla Niej spełnia sumiennie swoje obowiązki.** Spełnianie sumienne obowiązków w imię dobra Ojczyzny. Obowiązki zawodowe zarobkujących; szkolne; społeczne (n. p. w drużynie) dobrowolnie podjęte.

*) Rzymskie cyfry — punkty prawa.

Marzec III. **Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.** Codzienna przyjacielska usługa. Osobista i zbiorowa pomoc bliźnim.

Kwiecień IV. **Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.** Braterstwo harcerskie i skautowe. Pomoc innym zastępom i drużynom zwłaszcza mniej zamożnym, z sfer uboższych. W dzień św. Jerzego, 23 kwietnia, Dział Zagraniczny N. Z. H. P. zorganizuje przesłanie pozdrowień od naszych drużyn do drużyn skautów całego świata.

Maj V. **Harcerz postępuje po rycersku.** Rycerskość. Uprzejmość. Poznanie zwyczajów towarzyskich i ich uprawa.

Czerwiec VII. **Harcerz jest posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.** Karność. Posłuszeństwo. Lojalność.

Lipiec VI. **Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.**

Sierpień VIII. **Harcerz jest zawsze pogodny.**

Wrzesień IX. **Harcerz jest oszczędny i ofiarny.** Oszczędność jako cnota społeczna. Instytucje oszczędnościowe. Ofiarność pracy, nietylko grosza

Październik X. **Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.** Jak dbać o własne zdrowie, w domu, w obozie, na wycieczce; szkodliwość tytoniu i alkoholu; czystość.

Listopad **Mam szczerą wolę całem życiem pełnić służbę Ojczyźnie.**

Grudzień **Mam szczerą wolę całem życiem pełnić służbę Bogu.**

Pomyślcie o tem!

Pomyślcie jak możecie najlepiej postanowienie swoje wykonać!

Czuwaj!

Przewodn. Z. H. P. (—) Dr. *Tadeusz Strumiłło.*
Sekretarz Generalny (—) *Olgierd Grzymałowski.*
Naczeln. Gł. Kw. Męsk. (—) *Adolf Heidrich.*

3.4.10. Uchwała VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie spełniania obowiązków codziennych wynikających z przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1927 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 27, dostęp zbiory własne

VII Zjazd Walny stwierdza, że najlepszym i niezawodnie zwycięskim sposobem walki z czynnikami anarchji, rozkładu i śmierci ducha jest pogłębienie indywidualnej wartości każdego członka Z.H.P. przez ścisłe spełnianie obowiązków codziennych, wynikających z przyrzeczenia i całego prawa harcerskiego. Obowiązek ma być hasłem naszego życia. Wobec tego nie mogą być obojętne dla harcerstwa te przejawy zła moralnego, które dzisiaj zatruwają ducha narodu.

3.4.11. Komentarz Naczelnictwa ZHP, dotyczący prawa harcerskiego, 1930 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8–9, 1930 r., s. 25–26, dostęp MH w Warszawie

1. Harcerz służy Bogu i Ojczyźnie i sumienie spełnia swoje obowiązki.
   Gdziekolwiek harcerz się znajduje, stara się czyny swoje uzgodnić z wolą Boga i zrozumieć, czego od niego Ojczyzna wymaga.
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.
   Harcerz ceni swą godność, jest prawdomówny, kłamca nie wart być harcerzem. Harcerz nie rozróżnia słowa zwyczajnego, któreby nie zobowiązywało od słowa honoru, którego się dopiero nie łamie. Harcerz waży słowa swoje, na wiar ich nie rzuca. Obłudą i fałszem się brzydzi.
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.
   Ten obowiązek ma spełnić z największym nakładem sił i poświęceniem bez względu na swoją wygodę lub korzyść, nawet na bezpieczeństwo. W niepewności, co w danej chwili wykonać, zapyta harcerz samego siebie, co lesze dla innych? i to, jako swój obowiązek wykona. Harcerz szuka skrzętnie sposobności, by codziennie wyświadczyć komuś choćby drobną przysługę.
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.
   Gdy harcerz spotka drugiego, choćby nieznajomego harcerza, postępuje z nim, jakby z najlepszym znajomym, i służy mu radą i pomocą.
   Harcerz nigdy z góry na innych nie patrzy, dlatego że są biedniejsi, albo do innej warstwy społecznej należą. Harcerz nigdy nie da się opanować zawiści względem bogatszych lub szczęśliwszych.
5. Harcerz postępuje po rycersku.
   Jest grzeczny dla wszystkich, a szczególnie uprzejmy dla kobiet, otacza opieką dzieci, zawsze chętnie wspiera starców, słabych i ułomnych, a dzielnie i śmiało broni pokrzywdzonych. Nie przyjmuje za swe usługi żadnej nagrody.
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.
   Harcerz chroni zwierzęta przed dręczeniem i sam im nigdy krzywdy nie czyni, nie zabija więc bez potrzeby nawet owadów, nie niszczy drzew i innych roślin, w ogóle niczego w przyrodzie.

7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
   Posłuch harcerski przyczynia się do wyrobienia karności w życiu społecznym, Każdy rozkaz harcerski musi być wykonany natychmiast i ochotnie, choćby niemiły.
   Przy rodzicach i przełożonych stoi harcerz w dobrej i złej doli, nawet źle mówić o nich nie pozwala przy sobie.
8. Harcerz jest zawsze pogodny.
   Harcerz nie zniechęca się, nie zraża, nie zna, co to dąsy. Szczególnie w chwilach niepowodzenia obce są harcerzowi wybuchy prostactwa, nie klnie wtedy i nie przezywa, zmusza się raczej do milczenia i uśmiechu.
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.
   Oszczędny nie przez skąpstwo, lecz przez przezorność by nie być ciężarem dla innych i pomagać potrzebującym, ofiarny – „na odzianie i nakarmienie Matki-Ojczyzny".
   Gry hazardowe i w ogóle trawienie czasu i majątku uważa za grzech narodowy.
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.
    Harcerz brzydzi się wszelkim brudem, unika złego towarzystwa, nie pozwala w swojej obecności nie tylko czynić, ale nawet mówić i dowcipkować nieprzystojnie.
    Harcerz stroni od trucizn, szkodzących ciału i duszy. Chce zachować zdrowie i siły dla siebie i dla ogółu, pragnie dawać dobry przykład drugim, przyczynić się do rozszerzenia zasad wstrzemięźliwości, a przez to do zmniejszenia spustoszeń, jakie złe nałogi sprawiają pośród szerokich warstw narodu.

3.4.12. Wniosek uchwalony przez XVI Zjazd Walny ZHP, dotyczący rewizji komentarza do przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1936 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.11 z dnia 26 V 1936 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1936 r., s. 82, dostęp zbiory własne

3. XVI Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego wzywa Naczelną Radę Harcerską do niezwłocznego przeprowadzenia rewizji komentarza do Prawa Harcerskiego tak, aby nowy komentarz odpowiadał w pełni roli i potrzebom Harcerstwa Polskiego w dobie współczesnej.

Część II
Czas próby
1939–1944

Rozdział I
Dokumenty ideologiczne i programowe „Organizacji Harcerek", („Związku Koniczyn"), „Bądź Gotów"

1.1. Wytyczne Komendy Pogotowia Harcerek, w sprawie roli służby w harcerstwie

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Dążeniem naszym jest wychowanie człowieka, którego dominującą cechą jest postawa służby całym życiem.

Osiągnąć to można jedynie przez taki stosunek do służby w H. by dla każdej dziewczyny stała się ona celem. Mówimy tu o służbie na wszystkich odcinkach życia dziewczyny: w domu, w szkole, w pracy zawodowej i społecznej oraz na terenie organizacji – w pracy naszej musimy to bardzo mocno podkreślić.

Służba zatem jest dla organizacji jednym z najważniejszych środków wychowawczych, wyrabiających odpowiedni stosunek do innych i do zbiorowości, w której żyjemy, powinna:

a/ wytworzyć w dziewczętach poczucie konieczności przebudowy otaczającej nas rzeczywistości własnym wysiłkiem. Postawą, do której dążymy, jest nie tylko chęć naprawienie tego, co jest złe w najbliższym zasięgu każdej dziewczyny, ale przebudowa całości życia społecznego.

b/ być pomocną w znalezieniu przez dziewczynę własnego miejsca w zbiorowości, w „wytropieniu" takiej pracy zawodowej, która byłaby jednocześnie pracą społeczną, odpowiadając w pełni zainteresowaniom i zdolnościom jednostki.

c/ umożliwić wyrobienie cech charakteru potrzebnych w służbie. Osiągnąć to można jedynie przez zorganizowanie naszej służby w pewną całość, objęcie pewnego odcinka ogólnej pracy społecznej, za którą będziemy wszystkie odczuwać odpowiedzialność. Tylko wtedy stanie się ona rzeczywistą pracą społeczną, a nie dorywczym pomaganiem potrzebującym – „biednym dzieciom", „biednej rodzinie".

Temu wybranemu kierunkowi podporządkowałyby się wszystkie nasze prace o charakterze służby społecznej, w której wzięłyby udział wszystkie z-py i d-ny.

Wybór musi być tak dokonany, by w granicach tego odcinka zmieściły się indywidualne zainteresowania i indywidualna inicjatywa. Jednocześnie podkreślić trzeba, że stosunek do służby inny być musi wśród młodzieży, inny wśród grona instr., jeszcze inny w st. H., czy w organizacji jako całości. Obok zasadniczego celu wychowawczego – wyrobienia postawy służby – osiągnęłybyśmy znacznie silniejszą więź ideową i organizacyjną oraz odpowiedziałybyśmy potrzebom dziewcząt starszych, które z powodu braku wyraźnego kierunku służby społecznej, często od nas odchodziły.

Za zgodność z oryginałem
/D. Magierska/

1.2. Instrukcje Komendy Pogotowia Harcerek, dotyczące postawy w służbie

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Lojalność. Wierne dotrzymanie umów jest lojalnością. Wstąpienie do organizacji i złożenie przyrzeczenia, to zawarcie umowy, która nakłada zobowiązania moralne i formalne. Jest to nasz związek stały, niezależny od wszelkich zmian zewnętrznych. Służbę pełnimy w ramach organizacji macierzystej. Zawieranie umów innych, wchodzenie w inne związki dla pełnienia służby bez zgody przełożonych jest nielojalnością. Jeżeli służba wymaga pracy w innej organizacji, traktujemy związek jako tymczasowy, nadal obowiązuje nas umowa, zasady i rozkazy organizacji macierzystej. Jeżeli warunki wymagają od nas złożenia przysięgi, to traktujemy to jako konsekwencję przyrzeczenia, a nie jako przekreślenie go. Nie składamy przysięgi niezgodnej z prawem, uniemożliwiającej lojalny stosunek do macierzystej organizacji. Na obcym terenie szukamy przede wszystkim związku z własną organizacją. Jeżeli obcą staje się ideologia macierzystej organizacji, jeżeli służba przez nią pełniona nie odpowiada nam, należy wystąpić z organizacji za zgodą przełożonej. Samowolne zerwanie umowy bez uprzedzenia jest najwyższą nielojalnością.

Czystość intencji. Pełniąc służbę mamy na celu wyłącznie dobro sprawy. Szukanie przez służbę korzyści osobistych, kalkulowanie na przyszłość zabezpieczenia, nagrody, odznaczenia, jest niegodne. Pełnienie służby z myślą wyróżnienia grupy, lub organizacji jest niegodne. Wykorzystywanie osiągniętych wiadomości, przekazywanie przygotowań innej organizacji /np. politycznej/ jest niegodne, nieuczciwe.

Oddanie się sprawie. Podejmując służbę należy zdecydować jak najpełniejsze oddanie się sprawie. Służba sprawie powinna przenikać przez obowiązki rodzinne, zawodowe i społeczne. Obowiązki codzienne nie powinny przesłaniać sprawy, absorbować więcej, niż tego wymaga konieczna potrzeba. Usuwanie się od pracy organizacyjnej, usprawiedliwianie obawą o najbliższych, jest małostkowe i krótkowzroczne.

Poleganie na sobie nawzajem. Pełniąc służbę kierowniczka musi mieć pewność, że może na swoich podwładnych polegać. To znaczy musi być pewna ich karności i odpowiedzialności. Nawzajem podkomendne muszą mieć pełne zaufanie do swojej kierowniczki, musza mieć pewność, że mogą liczyć na jej pomoc, na jej koleżeństwo w pracy.

Karna. To znaczy a/ na zlecenie odpowiada natychmiastową gotowością wykonania w myśl zlecenia, bez oglądania się na własną wygodę, bezpieczeństwo, zobowiązania rodzinne i inne. b/ woli działania nie osłabia zbytnim krytycyzmem, pamięta, że krytyczna ocena rozkazu nie zwalnia od jego wykonania. c/ rozumie, że samo odmówienie

wykonania rozkazu zwalnia przełożoną z obowiązku odpowiedzialności, a podwładna stawia się poza służbą. d/ Wie, że uczciwy człowiek mówi: „Zwolnij mnie, gdyż nie mogę wykonać tego rozkazu”. Nieuczciwy nie wykona, lub wykona tak, jak zechce.

Odpowiedzialna. To znaczy: a/ zadanie, którego się podjęła, wykona tak dobrze, jak tylko ją na to stać, wykona jaknajlepiej najpełniej, przed podjęciem zadania krytycznie zbada swe możliwości, nie umniejsza swych sił, ale i nie przecenia, aby załamać się wobec trudności. b/ nie cofnie się wobec przeszkód i trudności, nie dzieli się odpowiedzialnością, nie składa swego przydziału na innych, wykonuje go sama.

Koleżeństwo. a/ Kierowniczka pracy dba o swój zespół, o jego stan psychiczny i im trudniejszy daje przydział pracy, tym większą otacza pieczą, nie skazując na długą samotność w pracy, ratuje przed wyczerpaniem. b/ Przed niebezpieczeństwem ostrzega w niebezpieczeństwie ratuje, jeżeli na to pozwala dobro sprawy, nawet z narażeniem siebie. c/ Koleżeństwo wymaga od nas dzielenia się doświadczeniem, udzielania siły duchowej, pogody, opanowania. Koleżeństwo wymaga, by w chwili niebezpieczeństwa nie zasłaniać się innymi, przeciwnie – osłaniać samej towarzyszki pracy. Otaczamy troską, lub udzielamy pomocy tym, które zostały wywiezione, lub uwięzione.

Odwaga decyzji. Pełniąc służbę wypada nam niejednokrotnie podjąć decyzję bez porady innych. Trzeba mieć odwagę decyzję podjąć i z nią zgodnie działać. Trzeba ludźmi dysponować rozważnie, bez niepotrzebnego ryzyka. Trzeba jednak pamiętać, że jeśli sprawa tego wymaga, zlecać wykonanie zadań wymagających ofiar.

Bezpieczeństwo. Pełniąc służbę dbamy o bezpieczeństwo powierzonych nam zadań i podległych nam ludzi. Zasadniczym warunkiem bezpieczeństwa jest zachowanie tajemnicy. Należy zachować w tajemnicy rodzaj powierzonej pracy, miejsce i nazwiska ludzi. Nie wdawać się w tajemnice sobie nie powierzone. Zachowanie się winna cechować naturalność i ostrożność. Nie stwarzać wokół siebie atmosfery tajemniczości i wielkich poczynań. Przemyśleć dokładnie środki zabezpieczenia, odnawiać je i sprawdzać.

1.3. Instrukcja Komendy Pogotowia Harcerek, dla kurierek, 1940

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Luty 1940

Instrukcja Ł /dla kurierek/

1. Kurierka po przybyciu do celu:
   a/ natychmiast zgłasza się na wskazaną kwaterę, do wskazanej osoby według umówionego hasła.
   b/ z nikim poza tą osobą nie rozmawia o celu swej podróży, ani też skąd przybyła.
   c/ jeżeli gospodyni kwatery nie jest osobą, która odebrać ma listy, kurierka zgłasza jej tylko prośbę skontaktowania z właściwą osobą, nie przekazuje jej listów ani ustnych meldunków, nie opowiada o swoim zadaniu. Jeżeli kurierka nie chce korzystać ze wskazanej kwatery, powinna po zgłoszeniu się na nią zastawić dokładny adres i sposób szybkiego z nią porozumienia się.

2. Kurierka powinna starać się jak najprędzej wręczyć listy właściwej osobie, odebrać od niej korespondencję lub polecenie i nie tracąc czasu wracać do osoby wysyłającej. Na załatwienie prywatnych spraw kurierka powinna otrzymać pozwolenie zarówno osoby wysyłającej jak i odbierającej korespondencję.

3. W czasie swego pobytu w obcym mieście kurierka powinna unikać chodzenia po mieście, by nie narażać bez potrzeby siebie i sprawy. Zachowanie jej powinno być naturalne, bez niepotrzebnej tajemniczości.

1.4. „Ogniwa"

1.4.1. Wytyczne Komendy Pogotowia, w sprawie pracy zespołów młodzieżowych „Ogniw", 1942 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, Instrukcja L. 1/b z 1942 r. Związku Koniczyn – powołanie ogniw, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Grupy pracujące pod nazwą Ogniwa pozostają pod kierunkiem programowym Z.K., tj. otrzymują od niego instrukcje, materiały do pracy itp., nie są jednak organizacyjnie z nim związane.

1. Zasadniczym celem Ogniw jest:
   – kształtowanie umiejętności stawienia skutecznego oporu oraz
   – przygotowanie do twórczej działalności w nowym okresie,
   – wytworzenie typu nowego Polaka w oparciu o polskie tradycje rycerskie, bojowe, demokratyczne oraz o tradycję wielowiekowego oporu.
2. Każde Ogniwo składa się od trzech do sześciu osób. Poszczególne Ogniwa skupiają członków o możliwie równym poziomie wieku, wyrobienia życiowego, wykształcenia itp. /np. lat 13–16, 17–19 i wyżej/.
3. Każdy członek jest wprowadzony do Ogniwa przez osobę upoważnioną, która przyjmuje odpowiedzialność za kandydata /-kę/. Wstępując do Ogniwa składa następujące ustne zobowiązanie: „Zobowiązuję się do czynnej pracy Ogniwa i do zachowania zupełnej tajemnicy".
4. Kierowniczką /-kiem/ Ogniwa może być każda osoba zdolna realizować program pracy grupy. Kierowniczkę /-ka/ wybiera organizatorka Ogniwa, pożądane, by również ona decydowała w wypadku zmiany kierownictwa.
5. Na program pracy Ogniw składają się:
   a/praca samowychowawcza, idąca w kierunku rozwijania silnej woli, tężyzny duchowej i fizycznej, wzmacniania uczciwości, rozwijania zdolności do pracy i umiejętności współdziałania.
   b/Praca samokształceniowa z zakresu wiedzy o Polsce, rozwijanie znajomości języka ojczystego, historia, geografia, znajomość kultury, dorobku gospodarczego i innych.
   c/zdobywanie wiadomości praktycznych z zakresu pielęgniarstwa, gospodarstwa i innych, użytecznych w służbie.
   d/ czynny udział w chronieniu wszelkiego dorobku polskiego.

Praca winna być prowadzona równocześnie we wszystkich wymienionych kierunkach, z okresowym nasileniem niektórych, zależnie od warunków i potrzeb.

6. Praca Ogniw winna być prowadzona etapami, które mają stanowić coraz wyższe stopnie realizacji zamierzonego programu.
   Przykład
   I stopień oporu: członkowie grupy zapoznają się z instrukcją, tyczącą stosunku do propagandy niemieckiej. Wskazania tam zawarte starają się stosować w całej rozciągłości.
   II stopień oporu: członkowie Ogniwa rozpowszechniają tę instrukcję wśród swoich znajomych, zapoznają z jej treścią, zalecają stosowanie się do niej, działając spokojnie i dyskretnie.
   III stopień oporu: członkowie grupy podejmują się prac specjalnych, które przyczynią się do wzmocnienia powszechnego oporu, np. nauczanie dzieci lub dorosłych, tworzenie dalszych Ogniw, prowadzenie Ogniw młodzieżowych itp.

Przejście Ogniwa z jednego stopnia oporu do drugiego winno odbywać się w sposób wyraźny dla wszystkich członków.

1.4.2. List okólny Komendantki „Bądź Gotów” w sprawie organizacji „Ogniw”, 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Kom. Pog. B.G. 25/X 1943

List okólny L.2/Ogn.
w sprawie organizacji „Ogniw”

Praca ogniw jest jednym z działów służby B.G., podjętej w myśl promieniowania poza ramy organizacji.

Ogniwa obejmują młodzież od 14–20 lat, wiążąc ją w zespoły 4–8 osobowe. Przynależność do Ogniwa nie narzuca żadnych obowiązków prócz czynnego udziału w pracy zespołu. Dlatego do Ogniw należeć mogą zarówno czynne k-ki dopełniając tą drogą własne samokształcenie, jak też i młodzież pracująca w organizacjach wojskowych i innych.

Program Ogniw obejmuje 4 dziedziny:
1: Samokształcenie
2: Przygotowanie do służby w okresie powstania i potem w wolnej Polsce
3: Konkretną pracę dla innych pod hasłem: „już dziś”
4: Kontakt z bratnimi zespołami przez wymianę materiałów dyskusyjnych i korespondencji.

Pomocą w budowaniu programu zespołu jest miesięczny biuletyn programowy „Wici”, podający zarówno tematy samokształcenia jak i możliwości służby dziś. Jako materiał pomocniczy wykorzystuje się pisma młodzieży „Dziś i jutro”, które z kolei udziela miejsca na korespondencję i opracowania Ogniw, pomagając w tem sposób szerokiej łączności pracy różnych środowisk.

Poszczególne środowiska B.G. podejmujące jako dział służby organizację Ogniw przydzielają kierowniczkę, która stara się o dotarcie do młodzieży i powiązanie jej w zespoły. Najlepiej jest jeżeli kierowniczkami zespołów zostają k-ki inicjujące robotę wśród swego środowiska. Mogą nimi być zainteresowane jednostki po przeszkoleniu na

„kursie kierowniczek" Ogniw. Zespoły zwarte w pracy, dążące do silniejszej więzi organizacyjnej, mogą z biegiem czasu przekształcać się w zastępy B.G. O ile Ogniwo obejmuje młodzież pracującą w innych organizacjach, kładzie się nacisk na samokształcenie, wymianę myśli, wspólne kształtowanie światopoglądu. Ogniwa mają ambicję łączyć i wiązać młodzież, przeciwdziałać w miarę sił antagonizmom międzyorganizacyjnym, tworzyć wspólną płaszczyznę myślenia, kształtować powszechną, „opinię społeczną" młodych wobec dotyczących ich spraw.

Kierowniczka Akcji Ogniw. Komendantka Pog. B.G

1.4.3. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie wysyłania książek przez „Ogniwa", 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Instrukcja Ogn.3

Młodzież wywieziona na roboty do Niemiec poza tym, że pracuje ponad swoje siły fizyczne, pozostaje w bardzo ciężkich warunkach moralnych. Brak kontaktu z krajem i niemożność kształcenia się powoduje głód książki.

Książkę można wysłać. Należy jednak dokonać starannego doboru. Trzeba mieć na uwadze to, że książka ta powinna umacniać, dać – materiał do pracy myślowej, podnosić moralnie, dawać nowe wiadomości. Książka ta posłana musi wychowywać i uczyć. Książka ta obiegnie wiele osób, stanie się strawą duchową na wiele dni, tygodni, miesięcy. Dobór powinien iść po linii wielkich pisarzy polskich, powieści społecznych, popularnych dział naukowych z różnych dziedzin. Pożyteczne będą również samouczki językowe. Nie należy wysyłać książek ryzykownych /o Niemczech/.

Ogniwa starszej młodzieży przyjmą nowe zadanie pracy zbiórkę odpowiednich książek i wysyłkę ich do ośrodków roboczych na nazwiska wskazane. Wysyłać należy po 2–3 książki naraz w pewnych odstępach czasu, np. co miesiąc. Nie wysyłać następnych przesyłek przed otrzymaniem potwierdzenia odbioru. Nadawca winien mieć pomyślane uzasadnienie przesyłki, np. jako krewny lub kolega

w r.....należy podać ile książek wysłano.

1.4.4. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów" w sprawie organizowania rozrywek kulturalnych przez „Ogniwa", 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Instrukcja Ogn.4

Naturalnym prawem młodości jest zabawa, radosne przeżycia estetyczne, wyrażające się w tańcu, śpiewie, muzyce. Dziś nam tego brak. Pełnia wartości człowieka wymaga w nim rozwoju uczuć estetycznych: w ślad za pięknem idzie dobre. Wyrażenia estetyczne uszlachetniają, odsuwają w cień uczucia przyziemne, egoistyczne, dają impuls do działania dobrego, płynącego z serca z myślą o szczęściu powszechnym.

Dbaliśmy zawsze o kształcenie naszego poczucia estetycznego. Sztuka nasza osiągnęła wysoki poziom. Młodzież kształciła swe poczucie piękna i głębię myśli w teatrze, kino dawało piękne obrazy, żywe emocjonalne przeżycia. Wystawy dzieł sztuki, koncerty, chóry, uzupełniały wykształcenie estetyczne młodzieży. Sport i zabawa dawały wyżycie się w ruchu.

Dziś nie mamy tych środków. Teatr i kino są miejscem propagandy wroga. Najodporniejszy widz ulega zwolna jadowi kłamliwych słów i fałszywości obrazów, jakie ogląda.

Nie wolno młodzieży korzystać z tych rozrywek, nic nie usprawiedliwia tego, kto bywa w kinie. Potępiamy go i bojkotujemy. Bojkot to broń przed rozpowszechniającą się zarazą. Nie wolno nam tej walki przerwać ani na chwilę. Obok tego winniśmy podjąć prace pozytywną nad kształceniem uczuć estetycznych. Ogniwa podejmą pracę w tym kierunku przez organizowanie:

1. wieczorów poezji polskiej
2. teatru samorodnego i teatrów wyobraźni
3. teatrów kukiełkowych dla dzieci
4. chórów pieśni polskiej
5. koncertów domowych /fortepian, skrzypce itp./.

Wieczory te należy organizować w małym gronie własnym, z zaproszeniem kilku osób. Należy dbać bardzo o dobór materiału i o staranne wykonanie. Niejednokrotnie uda się uzyskać jako wykonawcę artystę, trzeba wówczas pamiętać, że jest to jego praca zarobkowa, zawodowa, którą w miarę możliwości należy opłacić.

Akcję należy prowadzić planowo, repertuar dobierać z punktu widzenia poziomu zainteresowań, upodobań i potrzeb słuchaczy.

1.4.5. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów” w sprawie kształcenia kierowniczek „Ogniw”

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Instrukcja Ogn. L. 6
tycząca kształcenia kierowniczek

Przy szkoleniu kierowniczek bierzemy pod uwagę 2 typy zespołowe:

1. Zespół zaprawiony w pracy, świadomie dążący do uzyskania przydatności kierowniczki,
2. zespół wartościowych jednostek, który w naszym zamierzeniach przeznaczamy na kierowniczki.

Na wstępie kursu należy uświadomić kandydatkom cel pracy Ogniw, który formułujemy następująco: cel pracy – „Polska lepsza niż była”.

Jako wprowadzenie dobrze jest rozważyć temat: „Czego wymaga każde dążenie”, według następującego planu:

1. Jasnego widzenia celu, dlatego zbroimy myśli. Na pierwszy plan wysuwamy sprawy Polski Wczoraj, Dziś i Jutro.
2. Zdolności działania – przygotowujemy się więc do działania w ramach programów przydatności, starając się równocześnie już dziś nieść swój drobny wkład pracy w cementowanie wszystkich Polaków przez pracę dla innych.
3. Siły charakteru – dlatego gruntujemy w sobie przekonanie, że młodzi mogą i powinni budować jutro, kształtując siebie samych. Silna wola, wytrwałość, odwaga rzetelność, myślenia i czynów – oto osiągnięcia, które leżą przed nami.
4. Powszechności wysiłku – dlatego staramy się o rozszerzenie naszych przekonań słowem i przykładem, aby łączność młodych opierała się na wspólnocie celów i jednolitej postawie młodych wobec sytuacji dzisiejszej.

Następnie należy zapoznać uczestniczki z programami wszystkich przydatności i pomóc w wyborze specjalności. Należy również zapoznać z „wiciami", wyjaśnić ich program i rolę, jaką spełnić powinny przy wymianie myśli.

Po zapoznaniu się z całością programu należy również rozwinąć przykładowo jakieś zagadnienie. Trzeba dać okazję do gorącej dyskusji. Można również rzucić aktualne, pasjonujące zagadnienia, wprowadzając je jako artykuł z pracy konspiracyjnej, jako ankietę itp. Po dyskusji omówić także metodę dyskutowania.

Tematy do dyskusji.

1. Wracasz do domu i zastajesz wezwanie na roboty do Prus. Co robisz? Co zrobić powinno się w takim wypadku?
2. Uczciwość a konjuktura. Bilety tramwajowe, szmugiel, łapówki, oszukiwanie okupanta, obchodzenie zarządzeń, ocena niebezpieczeństwa. Postawa. Czy obowiązuje uczciwość wobec wroga? Oficer – jeniec wypuszczony na słowo honoru przez ludzkiego, bezpośredniego strażnika dla odwiezienia ciężko chorej żony – czy powinien skorzystać z okazji i uciec?
3. Czego nauczyła nas wojna? O czym chcemy pamiętać?
4. Czy życie przed wojną było wartościowe, czy mniej wartościowe?

Tematy stosować należy do charakteru zespołu. Ożywia je materiał aktualny, np. listy z robót w Niemczech, artykuł propagandowy z gadzinówki, ulotka, komunikat radiowy itp.

Jako następny etap pracy – kierowniczka znajduje dla swego zespołu praktyczne zadanie, będące ich próbą sił. Zależnie od charakteru i możliwości zespołu zadanie to musi być zróżnicowane, np. urządzenie przedstawienia dla dzieci w barakach, przy łącznym opracowaniu przydatności opiekunka dzieci poziom I lub II, przygotowanie paczki żywnościowej do obozu lub więzienia /przydatność gospodarcza/, urządzenie wieczornicy itp. Równocześnie wprowadza się momenty nastrojowe i omówienie tematów, dążąc już w tym okresie do dania możliwie bogatego zespołu chwytów każdego zagadnienia/ankieta, referaty, czytanie głośne, ćwiczenia praktyczne, wycieczki indywidualne na podany temat.

Warunkiem przyszłych osiągnięć jest stopień przejęcia się czekającym zadaniem. Obok więc wiadomości rzeczowych ważnym jest także ich podanie, aby prowadzenie zespołu przedstawiało się przyszłym kierowniczkom nie tylko jako obowiązek, mały przyczynek do wielkiej Sprawy, ale jako próba sił, pasjonująca przygoda. Dlatego osiągnięcie i utrzymanie postawy i aktywności zespołu uważać należy za naczelne zadanie. Zależnie od zespołu osiągnąć je można nasilając momenty nastrojowe /wspólne czytanie, śpiew, wiersze, wycieczka wieczorna na cmentarz żołnierski itp./, ćwiczenia praktyczne lub dyskusja. Dużą rolę odgrywa udostępnianie zespołowi w czasie kursu pracy i wydawnictw konspiracyjnych, jako materiału uzupełniającego program. Daje to posmak zakazanego. Wiąże wspólną tajemnicę, podobnie jak ustalenie z góry wszelkich zasad bezpieczeństwa pracy w chwili obecnej.

W końcu należy omówić stronę techniczno-organizacyjną. Na tle charakterystyki swego środowiska muszą znaleźć członkowie kursu sposoby podejścia do organizowania pracy z zachowaniem zasad konspiracji.

Momentem kończącym kurs powinna być chwila napięcia ideowego, pozostająca jako ostatnie wrażenie.

Przykładowy program kursu.

1. Omówienie celu pracy, uzmysłowienie trudności. Decyzja: czy chcecie? Czy możecie się zobowiązać do trwałego wysiłku?
2. Ćwiczenia przydatności:
   gospodarcza – sporządzenie dogotowywacza, gotowanie na parze, obieranie jarzyn na tempo, skład paczki dla jeńca z obliczeniem kalorycznym. Zapoznanie się z programem przydatności. Omówienie, jak można go opracować.
   goniec – notowanie telefonów i adresów, wiadomość nielegalną ułożyć tak, by można było ją przetelefonować. Szyfrowany list odczytać. Rodzaje szyfrów. Spotkanie mieście z nieznaną osobą. Omówienie jak wyżej.
   Kulturalna – sporządzić na miejscu dekoracje do uroczystego obchodu narodowego. Zestawienie z pamięci programu, „Święto żołnierza” dla dowolnie założonych słuchaczy. Omówienie programu.

Uwaga: praktyczne ćwiczenia przykładowe mogą obejmować wszystkie przydatności, jak również tylko wybrane.

1.5. List okólny Komendantki Pogotowia „Związku Koniczyn” do Komendantek „Związku Koniczyn” w sprawie ochrony dziewcząt, 1942 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

List okólny,
do Komendantek Związku Koniczyn

Wobec zapowiedzianego systematycznego poboru dziewcząt od lat 18 na roboty do Niemiec zalecam wydanie we wszystkich środowiskach następujących zarządzeń:

1. Dziewczętom Z.K. nie wolno poddawać się temu nakazowi, wszelkimi sposobami należy się bronić.
2. Komendantki środowisk obowiązane są pomóc w zorganizowaniu wyjazdu czy innego zabezpieczenia zagrożonych.
3. Licząc się z możliwością zaskoczenia /masowe wywożenie ze szkół/ należy przeprowadzić niezwłocznie przygotowanie, a mianowicie:
   a/rozpowszechnić instrukcję tyczącą postawy dziewcząt polskich na robotach,
   b/omówić szczegółowo grożące niebezpieczeństwo skierowania do obozów rasowych, domów publicznych, pouczyć o środkach zabezpieczających,
   c/zlecać przygotowanie ekwipunku wyjazdowego i konieczność stałego noszenia przy sobie rzeczy najważniejszych /środki lecznicze i zabezpieczające/,

d/ ustalić sposób kontaktu utrzymywania kontaktu na wypadek wyjazdu /adres korespondencyjny, szyfr/.

4. Dziewczęta Z.K. otrzymane instrukcje i pouczenia obowiązane są rozpowszechniać jak najszerzej.

Komendantki Pogotowia mogą liczyć na pomoc

Głównej Komendy zarówno w dostarczaniu środków materialnych jak i ułatwieniu przesunięć dziewcząt na inne tereny.

Komendantka Pogotowia Z.K.

1.6. Samopomoc młodzieży

1.6.1. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów' w sprawie samopomocy młodzieży

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

I Samopomoc młodzieży

Instrukcja I – ogólna.

Zarządzenie tyczące wyjazdu młodzieży polskiej na roboty do Niemiec dało wrogowi pewne osiągnięcie, z którego musimy sobie zdawać sprawę.

Duży procent młodzieży opuścił szkoły.

Pociągnęło to za sobą rozbicie zorganizowanych wyraźnie zespołów, jakie stanowiły klasy szkolne, rozproszyło nas, wprowadzając dezorganizację naszego życia. Możność porozumienia się, wspólnego działania młodzieży szkolnej została przekreślona i w tym właśnie leży osiągnięcie wroga, osiągnięcie uzyskane zanim sprawa wywozu na roboty została wprowadzona w czyn.

Obowiązkiem naszym – przeciwstawić się zamiarom wroga.

Jeżeli zwartość i wspólna praca zostały udaremnione, jeżeli szkoła nie daje okazji współdziałania – musimy znaleźć możność porozumienia i organizowania wewnętrznego poza szkołą.

Winna powstać Samopomoc Młodzieży

Wytyczne pracy:

1. Utrzymanie łączności grup szkolnych,
2. Realizacja planu pracy w zakresie:
   a/samokształcenia, dalszej nauki,
   b/przygotowania do walki
   c/samopomocy wzajemnej, szczególnie w zakresie uniknięcia wywozu na roboty.

Nie słuchajmy nakazów wroga.

Nie dajmy się rozproszyć.

Przeciwnie stwórzmy bardziej zwarte i mocniejsze niż dotychczas szeregi.

Pamiętajmy, że niema dziś cywilów, że każdy z nas jest żołnierzem frontowym.

Niech nas nie zabraknie w walce.

Samopomoc Młodzieży.

1.6.2. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów” w sprawie samopomocy młodzieży

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

II Samopomoc młodzieży

Instrukcja II – organizacyjna.

1. Klasa organizuje się w zespoły 8–10 osobowe, wybiera delegata klasy oraz jego zastępcę.
2. Zespoły klasowe wyznaczają sobie miejsce i termin spotkań co najmniej 2 razy w tygodniu.
3. Każdy zespół ustala plan pracy, przyjmując za minimalną postawę kierunki wyznaczone instrukcją ogólną S.M.
4. Delegat klasy:
   a/utrzymuje łączność z kolegami z klasy /zna adresy/,
   b/ma stały kontakt z pracującymi zespołami swojej klasy, zna ich prace i potrzeby,
   c/otrzymuje instrukcję Samopomocy Młodzieży od delegata szkoły i przekazuje zespołom,
   d/przekazuje Samopomocy Młodzieży zapotrzebowanie swojej klasy w zakresach objętych instrukcją ogólną za pośrednictwem delegata szkoły.

Delegat szkoły:
   a/utrzymuje stały kontakt z delegatami klas swojej szkoły oraz z centralą Samopomocy,
   b/przekazuje delegatom klas polecenia i instrukcje centrali,
   c/odbiera sprawozdania z prac i zapotrzebowania i dostarcza je centrali,
   d/ ustala swego zastępcę.

Uwaga – : delegat szkoły, drogą którą otrzymał instrukcję podaje adres termin i hasło dla łącznika centrali Samopomocy celem nawiązania porozumienia.

Samopomoc Młodzieży.

1.6.3. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów” w sprawie samopomocy młodzieży

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

III S.M.

Instrukcja III – w sprawie samoobrony.

Za wszelką cenę staramy się unikać wywiezienia na roboty.
1. Zagadnienie, jak się uchronić przed wywiezieniem może być rozstrzygnięte tylko indywidualnie, zależnie od warunków i możliwości jednostki.

2. Zasadniczą decyzję powinien powziąć każdy z nas w porozumieniu z rodziną i w oparciu o wszelkie jej możliwości.
3. Zespół klasowy:
   a/ustala sposób porozumienia się na wypadek zmiany miejsca pobytu lub wywiezienia,
   b/dzieli się możliwościami samoobrony /miejsce pobytu noclegi, zmiana dokumentów/
   c/utrzymuje w razie potrzeby kontakt miedzy nieobecnymi a rodziną,
   d/ współdziała w zdobyciu niezbędnego wyekwipowania jednostkowego,
4. w razie wywiezienia:
   a/prowadzi korespondencję,
   b/wysyła paczki,
   c/utrzymuje kontakt z rodziną,
   d/ okazuje wszelką pomoc.
5. Zespół za pośrednictwem delegata klasy sygnalizuje centrali Samopomocy potrzeby indywidualne w zakresie samoobrony i otrzymuje tą samą drogą pomoc w postaci szczegółowych wskazówek dotyczących np. zmiany miejsca pobytu na krótki okres, zdobycia ekwipunku itp.
6. Łącznie z akcją samoobrony za pośrednictwem sieci Samopomocy rozpowszechnia się wskazówki dotyczące postawy młodzieży wobec groźby wywiezienia.

Samopomoc Młodzieży.

1.7. List okólny Komendantki Pogotowia „Związku Koniczyn" do Komendantek „Związku Koniczyn" w sprawie informacji o młodzieży, 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

List okólny i/m
W sprawie informacji o młodzieży

Dla celów informacyjnych i prowadzenia akcji zapobiegawczej potrzebne są Działowi Wychowania następujace informacje tyczące życia i pracy młodzieży.

Według załączonego planu należy zbierać dane i nadsyłać je przy każdej specjalności, choćby w formie drobnych fragmentów.

Wytyczne

1/. Obraz środowiska.
   a/Sytuacja szkolna: ilośc szkół, ilość młodzieży, przeciętna frekwencja, stosunek do nauki szkolnej.
   b/Douczanie – : komplety przyszkolne
   komplety prywatne.
   Rola nauczycielstwa. Stosunek młodzieży. Samokształcenie. Czytelnictwo.
   c/Praca młodzieży. Dziedziny pracy zarobkowej młodzieży. Element pracujący. „Branka" i zgłoszenia do pracy do Prus.
   d/ Zainteresowania:

Życie towarzyskie i rozrywki. Sport. Polityka i zagadnienia społeczne. Praca konspiracyjna. Przygotowanie wojskowe. Działające organizacje młodzieżowe lub organizujące młodzież. Pisma młodzieżowe.

2. Aktualności:
   Lokalne zarządzenia władz dotyczące młodzieży. Baudienst. Organizacja praktyk itp.
   Fakty jednostkowego lub zbiorowego oporu młodziezy itp.
   Nastroje młodzieży wobec aktualności dnia.

W szczególności potrzebne są pilne dane odnośnie t.zw. służby budowlanej /Bau dienst/, gdzie są obozy jak liczne, jak zorganizowane, jaki procent dobrowolnie zgłoszonych, propaganda w obozach itp.

Również ważne są informacje o skierowaniu młodzieży /klas szkół zawodowych/ do fabryk zbrojeniowych. Gdzie skierowano, ile, jaki procent stawił się.

1.8. Instrukcje szkoleniowe Komendy Pogotowia „Bądź Gotów” dla grup wyjazdowych, 1943–1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1. Dobór osób przeznaczonych na wyjazd na ziemie powracające winien odbywać się pod dwojakim kątem widzenia:
   a/ osoby przeznaczone na stanowiska kierownicze.
   b/ osoby przeznaczone na funkcje pomocnicze.
      I. Osoby kierownicze przewidujemy na stanowiska w dwóch działach: oświatowej i opieki społecznej. Szkolnictwo: kierownicy szkół powszechnych, szkół zawodowych, średnich, ogólnokształcących, szkół internetowych. Opieka społeczna: kierownicy ośrodków opieki społecznej, zakładów zamkniętych, ogródków jordanowskich, świetlic.
2. Funkcje pomocnicze przewidujemy w trzech zakresach:
   a/ opiekuńczych – opiekunki społeczne, wychowawczynie przedszkoli i zakładów.
   b/ oświatowo-kulturalnym – nauczycielki, świetliczanki.
   c/ administracyjnym – intendentki, gospodynie zakładów zamkniętych, kierowniczki kuchen.

II. Szkolenie wszystkich kandydatek winno iść w dwóch kierunkach:
   a/ ogólnym, obejmującym wiadomości tyczące danego terenu /historia, geografia, stosunki ludnościowe, stos.gospodarcze/.
   b/ specjalizacja obejmująca przygotowanie fachowe w jednym kierunku z pośród wymienionych.

Za postawę do szkolenia służą programy przygotowawcze.
1. Opiekunka społeczna
2. Pracownica kulturalno-oświatowa
3. Administratorka
4. Pomocnicza siła administracyjna.

c/ nadto kierowniczki winny się zapoznać z następującymi zagadnieniami:
1. Zasady naukowej organizacji pracy
2. Dobór personelu i metody współdziałania
3. Oddziaływanie indywidualne i zbiorowe /propaganda/.

d/ wszystkie członkinie grup wyjazdowych obowiązuje nadto przeszkolenie w jednej z dwóch służb pomocniczych: wojskowo-sanitarnej, lub łączności. Przeszkolenie to odbywa się wg. ustalonych programów /instruktorka służby sanitarnej, sanitariuszka, instr. służby łączności, kurierka, goniec/.

III. Grupy wyjazdowe w zasadzie są dwóch rodzajów:

a/ grupy pracownic fachowych, przeznaczonych na obejmowanie ewentualnych funkcji stałych.

b/ grupy młodzieżowo-pomocnicze.

Grupy a/należy zestawiać o ile możności terenami pracy /np. powiatami/ w celu gruntownego przerobienia zagadnień ściśle związanych z danym punktem pracy, oraz uzyskanie zżycia się zespołu.

Grupy b/ należy traktować jako grupy ruchome, nie związane ściśle z danym terenem pracy.

Skład grup winien być jaknajbardziej wszechstronny, to znaczy że uczestnicy winni mieć przeszkolenie we wszystkich przewidzianych kierunkach. Szkolenie specjalizacyjne poszczególnych jednostek może odbywać się w zespołach specjalistycznych, np. świetliczanek, gospodyń itp. Po przeszkoleniu kandydatka winna jednak wrócić do zespołu pierwotnego.

1.9. Instrukcja Komendy Pogotowia w sprawie pracy zespołów harcerek wcielonych do Wojskowej Służby Kobiet, 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Instrukcja w sprawie pracy zespołów harcerek
wcielonych do WSK/z dn. 25.VII.1943

Instrukcja wewnętrzna L 6.

Stan obecny wojskowej służby BG jest następujący:

Członkowie BG pełnią tę służbę bądź w zespołach własnych, podporządkowanych jako takie władzom wojskowym, bądź indywidualnie, bądź w zespołach mieszanych. We wszystkich trzech wypadkach należy pamiętać o obowiązku normalnej pracy BG.

1. W wypadku pierwszym najprostsze jest jeśli zespół służby /np. obsada szpitala pomocniczego/ jest normalnym zespołem BG prowadzącym całokształt pracy. Jeżeli członkowie zespołu służby należą do różnych zespołów BG, wówczas zespół służby pracuje w zakresie swej specjalności, dbając o właściwą postawę i stosując właściwe dla BG metody /jak dawny zastęp sprawnych/.
2. W wypadku rozproszenia członków BG w służbie należy je koniecznie skupiać w zespołach BG, przyczem konieczne jest uwzględnienie w pracy zespołów BG potrzeb służby, a więc dobrą formą pracy są systematyczne zbiórki np. Sanitariuszek w danym środowisku z ćwiczeniami i omówieniami z tej dziedziny. Częstość tych zbiórek zależy od potrzeby, jak np. stopień wybronienia uczestniczek, intensywność pracy w zespole służby itp.

Wszystkie kierowniczki pracy powinny sobie uprzytomnić, że uzależnienie naszych wojskowych prac przygotowawczych od WSK nie zwalnia nas od odpowiedzial-

ności za postawę i wyrobienie członkiń BG w służbie. Obowiązkiem członkiń BG jest wnieść do zespołów służby wartości zdobyte w BG i zachować swoją właściwą postawę. Z drugiej strony jednak należy bardzo uważać, aby członkinie BG nie odosobniały się w zespołach służby i nie wnosiły rozdźwięku.

25/VII 1943

Uwaga: otrzymują w pełnym brzmieniu kierowniczki pracy wszystkich stopni do drużynowych i kierowniczek zespołów włącznie.

1.10. Rozkaz Komendantki Pogotowia „Terminy”, podjęcia służby w okresie przełomowym, 1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Kom. Pog. BG 20.I.44

Rozkaz L.8/m

I. PH w okresie przełomowym podejmuje służby:
a/ związane z ruchem ludności
b/ związane z bezpieczeństwem kraju

1. Służbę związaną z ruchem ludności prowadzić powinny zespoły BG w swoich środowiskach, bądź to organizując odpowiednie placówki pomocy społecznej, bądź to współdziałając z innymi instytucjami powołanymi do tych prac.
2. Służbę bezpieczeństwa pełnić powinny jednostki, lub zespoły BG w ramach KSB, podejmując w pierwszym rzędzie zadania wchodzące w zakres bezpieczeństwa kobiet i dzieci oraz zabezpieczenia majątku publicznego.
3. Służba w ramach akcji ziem powracających prowadzona być winna w 2 formach: a/ przez przygotowanie zespołów wyjazdowych wyspecjalizowanych w kierunku bądź to pomocy społecznej, bądź to akcji kulturalno-oświatowej. Zespoły te winny liczyć się z pracą najmniej roczną na danym terenie/ b/ przez przygotowanie zaplecza tej akcji na danym terenie.

II. W związku z powyższym członkinie BG winny przejść przeszkolenie w następujących kierunkach:
a/ opiekuńczym c/ propagandowym
b/ kulturalno-oświatowym d/ gospodarczo-administracyjnym

1. Szkolić należy według dawnych programów przydatności/ dla młodszych użytkować sprawności/ oraz wg specjalnych programów dla grup wyjazdowych na ziemie powracające.
2. Obowiązek uzupełnienia przeszkolenia tyczy również członkiń BG przesłanych do służb wojskowych, licząc się z możliwością niewyzyskania ich w tychże służbach, lub też z wcześniejszym ich zdemobilizowaniem dla pełnienia służb cywilnych.
3. Dotychczasowe przeszkolenie w zakresie sanitarnym i łączności należy również uzupełnić wiadomościami niezbędnymi do pełnienia tych służb.

Komendantka Pogotowia
/–/ Termina

1.11. Pismo Komendy Pogotowia Harcerek przesłane Komendantom Chorągwi w sprawie oceny dorobku przedwojennego i wojennego

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Tezy do dyskusji/ dla grona instr./.

Temat: Ocena dorobku przedwojennego i wojennego.
A. Osiągnięcia.
I. Na terenie org. jak również i w szerszym społeczeństwie.
1. Pozytywny stosunek między młodszym i starszym pokoleniem, umożliwiający współpracę i korzystanie ze wspólnego dorobku.
2. Pozytywny stosunek do zagadnień religijnych, zrozumienie obowiązku uporządkowania tych spraw w pracy nad sobą.
3. Postawienia zagadnienia zbliżenia się ogólno-ludzkiego za płaszczyźnie realizacji idei braterstwa.
4. Spopularyzowanie pewnych zasad i zwyczajów:
a/metody h. w wychowaniu i nauczaniu
b/uproszczenie zwyczajów życia codziennego i jego demokratyzację.

II. Na terenie organizacji.
1. Czynny stosunek do własnych przekonań, wyrażający się w dążeniu do realizowania tych przekonań przez własne życie i wpajanie ich w otoczenie.
2. Zrozumienie pojęcia służby h. jako wyrazu h. stosunku do pracy w domu, zawodzie i na placówkach społecznych.
3. Poczucie odpowiedzialności za pracę, uczciwość, ofiarność, pogodę, optymizm.
4. Umiejętność organizowania pracy, zaradność.
5. Oparcie stosunków org. o autorytet władzy i zaufanie.

Osiągnięcia są wynikiem:
systemu – programów indywidualnego wychowania, systemu zastępowego,
metody – stawiania na pracę od wewnątrz, na odpowiedzialność zbiorową, na osobistą decyzję.

Wniosek: Instruktorki dobrze operowały systemem, były dobrymi wychowawczyniami.

B. Nie osiągnięto.
1. Karności – na skutek źle pojętego indywidualizmu, ciągłego krytycyzmu, nieuprawnionego krytycyzmu
2. Poszanowania autorytetów – a więc nie osiągnięto pełnego dobrego szacunku do N. osoby sztandarowej, w przeciwieństwie do innych sióstr h.
3. Lojalności w stosunku do własnej org. – traktowanie h. jako zaprawy, a nie jako środowiska życia, tkwienie w org. póki to jest h-ce potrzebne.
4. Braterstwo – nie kultywowano tej cnoty ani u siebie, ani na zewnątrz w świecie. H. jako org. dawało poczucie wspólnoty org. ale nie dawało poczucia wspólnoty ideowej.
5. Umiejętność współżycia z ludźmi wskutek wysokiej samooceny, dużego poczucia własnej wartości.

Wniosek: Instruktorki nie służyły w tych wypadkach przykładem, będąc dobrymi wychowawczyniami nie były jednak dobrymi przewodniczkami mło-

dzieży, brak było elementu wodzowskiego, za dużo przeciętności. Nie było decyzji jaka jest rola H.

Pytania: W związku z wymienionymi brakami nasuwają się następujące pytania:

1. Czy nie było w Polsce w ogóle braku autorytetu w wychowaniu?
2. Czy H. ma być wyrzutnią jednostek wychowanych społecznie? może jednak jest słuszne odchodzenie starszych dziewcząt od org.

C. Zadania na przyszłość.

1. Podniesienie klasy instr.
2. Wychowanie wśród h-rek zdolności noszenia cnót z wdziękiem.
3. Promieniowanie ideą braterstwa grona instr., a z h-ki zrobienie przyjaciółki całego świata.
4. Wpojenie w h-ki głębokiego przekonania, że się jest h-ką dla innych, a nie dla siebie.

Za zgodność z oryginałem
(D. Magierska)

1.12. Sprawozdanie Naczelniczki Harcerek, Marii Krynickiej, za okres 1939–1945, z 1967 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Organizacja Harcerek 1939–1945. Komenda Pogotowia Harcerek – Władze Naczelne ZHP, sygn. 2/11, dostęp AAN w Warszawie

Sprawozdanie
Naczelniczki Harcerek
za okres 1939–1945 r.

Obowiązki naczelniczki pełniłam od jesieni 1937 r. Mieszkałam w Toruniu i dojeżdżałam do Warszawy na 3 dni w tygodniu.

W r. 1939 w okresie obejmowania Zaolzia przez Państwo Polskie zostało powołane Pogotowie Harcerek oraz mianowana Komendantka Pogotowia w osobie hm. Józefiny Łapińskiej, ówczesnej komendantki Harcerskiej Szkoły Instruktorskiej na Buczu na Śląsku Cieszyńskim/ patrz: Rozkaz Naczelniczki L.13 z dn. 24/IX 1938 r., relacja E. Grodeckiej o Pogotowiu Harcerek oraz prace J. Łapińskiej, E. Grodeckiej i M. Steckiewicz „Organizacja Harcerek w latach 1939–1945" – Najnowsze Dzieje Polski Nr IX, r. 1965, str. 63–94./. Instytucja Pogotowia nie była w harcerstwie nowością. Organizacja nastawiona na czynny stosunek do otoczenia i jego potrzeb, a szczególnie do spraw Ojczyzny, przyjmowała taką formę działania w okresie wielkich katastrof, wojny czy innej sytuacji wymagającej szybkiego i sprawnego działania. W tradycjach swoich harcerstwo posiadało już instytucję Pogotowia w r. 1920.

Wobec niepewnej sytuacji politycznej i groźby wojny Pogotowie nie zostało zlikwidowane po przekazaniu terenu Zaolzia Chorągwi Śląskiej i prowadziło nadal intensywne przygotowanie do służby na wypadek wojny. Komendantką Pogotowia pozostała nadal hm. J. Łapińska, miała w swej pracy znaczną swobodę inicjowania i przeprowadzania różnych form przygotowań, a odpowiedzialna była za swą pracę przed naczelniczką harcerek. W chorągwiach obok komendantek chorągwi pracowały komendantki pogotowia, w niektórych chorągwiach obie te funkcje były łączone w jednej osobie.

Ze składu Głównej Kwatery Harcerek w okresie poprzedzającym wybuch wojny pamiętam następujące funkcje i osoby:

1. Sekretarka G.K – hm. Wanda Ancerewiczowa.
2. Komendantka Pogotowia i Harcerskiej Służby Instruktorskiej na Buczu – hm. Józefina Łapińska.
3. Wydział programowy – hm. Rzplitej Jadwiga Falkowska.
4. Wydział przysposobienia do obrony kraju – hm. Irena Lewandowska
5. Wydział zuchów – hm. Jadwiga Zwolakowska
6. Wydział zagraniczny – hm. Janina Tworkowska
7. Insppektorka harcerska w Ministerstwie W.R.i O.P. hm. Rzplitej Maria Wocalewska.

W chwili wybuchu wojny 1/IX/1939 r. byłam w Warszawie. W dn.4/IX wyruszyłam w kierunku Gdańska z zamiarem dopomożenia w pracy na tym szczególnie ważnym i trudnym terenie. Zdołałam dotrzeć do Nieszawy i wróciłam z powrotem do Warszawy. W dniu 10/IX zgodnie z decyzją powziętą przez Główną Kwaterę wyruszyłam wraz z hm. W. Ancerewiczową w kierunku Lwowa, aby tam montować ośrodek dyspozycyjny Organizacji Harcerek. Dotarłam do Kamienia Koszyrskiego /Polesie/. W drodze rozstałam się z W. Ancerewiczową, która nie mogła dalej wędrować z powodu złego stanu zdrowia. Następnie wobec sytuacji ogólnej zaczęłam przedzierać się do Torunia, aby szukać męża.

W Warszawie w czasie oblężenia działała Komenda Pogotowia pod kierunkiem hm. J. Łapińskiej.

Do Warszawy dotarłam z powrotem w początku listopada 1939 r. W czasie mojej nieobecności komendantka Pogotowia nawiązała już kontakt z organizującymi się władzami podziemnymi oraz harcerskim terenem. Pod jej kierunkiem organizowały się pomocnicze służby wojskowe: sanitarna i łączności oraz opieka nad dzieckiem w powiązaniu z P.C.K. Natomiast o normalnej pracy harcerskiej pracy w drużynach nie było jeszcze mowy. Przedwojennej Głównej Kwatery nie próbowałam zbierać uważając, że istotną w tej chwili pracą harcerską jest pogotowie, a młodszych dziewcząt w ogóle nie należy wciągać do konspiracji.

Warunki rodzinne i życiowe zmusiły mnie następnie do osiedlenia się w małym osiedlu w Sądeckim. Dojazdy do Warszawy były ciężkie i obecność moja tam nie wydawała się konieczna.

Z biegiem czasu jednak wynikały sprawy wykraczające poza zakres działania komendantki Pogotowia i wówczas, na przełomie lat 1940/41 ustaliłyśmy w obecności hm. Rzpolitej Marii Wocalewskiej i hm. Jadwigi Wierzbiańskiej podział kompetencji między mną jako naczelniczką i hm. J. Łapińską jako komendantką Pogotowia. Protokół owego podziału kompetencji został spisany w 2 egzemplarzach – jeden pozostał pod opieką M. Wocalewskiej, drugi – J. Wierzbiańskiej. Oba w czasie działań wojennych zaginęły. Do moich obowiązków należał kontakt z Naczelnictwem Z.H.P. oraz reprezentowanie Organizacji Harcerek nazewnątrz, wobec organizacji politycznych i społecznych. Z powodu mojej nieobecności w Warszawie stałą reprezentantką moją w Naczelnictwie była hm. Rzplitej Maria Wocalewska, a od lata 1943 r. hm. Zofia Florczak.

Do mnie zwracały się również te instruktorki, które chciały przejść do innej roboty – przede wszystkim wojskowej – i prosiły o urlop z Organizacji Harcerek. Pamiętam tu hm. Rzplitej Jadwigę Falkowską, hm. Irenę Chrzanowską. Nie stawiałam przeszkód w tych wypadkach.

W Sądecczyźnie przebywałam do r. 1942. Po aresztowaniu mego szwagra jego obowiązki spadły na mnie jako osobę znającą jego pracę i kontakty. W r. 1943 po najściu Gestapo, które poszukiwało następcy mego szwagra, musiałam zmienić miejsce pobytu i przeniosłam się do Krakowa.

Przez cały czas okupacji byłam w kontakcie z komendantką Pogotowia dojeżdżając do Warszawy przeciętnie co 6 tygodni, względnie otrzymując od niej wiadomości przez łączniczki.

W styczniu 1945 r. w chwili wyjścia Niemców komendantka Pogotowia była w Zakopanem. Wobec przewidywania zarządzeń o ujawnieniu organizacji należało powziąć szybką decyzję. W dniu 2/II 1945 r. na spotkaniu w składzie: hm. Leon Marszałek, hm. Zofia Florczak, hm. Wanda Kamieniecka-Grycko, hm. Irena Kuśnierzewska, hm. A. Tokarzówna i ja/ być może, że był ktoś jeszcze, kogo nie pamiętam/ rozważaliśmy sytuację. Hm. Marszałek zakomunikował, że Organizacja męska jako związana bezpośrednio z Armią Krajową uległa rozwiązaniu. My zaś uznałyśmy za słuszne zakończenie pracy konspiracyjnej z młodzieżą oraz pozostawienie instruktorkom swobodę wejścia do pracy w powołanej do życia przez Państwo Organizacji Harcerskiej.

W końcu marca 1945 r. musiałam ze względów rodzinnych opuścić Kraków. Zwołałam wówczas zebranie poważniejszych instruktorek, z którymi można było nawiązać kontakt, ale o składzie poza tym przypadkowym – w moim wspomnieniu było ich około 20 – wymienić mogę tylko hm hm. J. Łapińską, M. Steckiewiczównę, Z. Florczakównę, I. Luśnierzewską, M. Nizegorodcew i A. Piotrowską. Na zebraniu tym zakończyłam pracę i swoje obowiązki w następujący sposób: zwolniłam komendantkę Pogotowia hm J. Łapińską z jej funkcji i zaproponowałam wybranie osoby, która w moim zastępstwie poprowadzi sprawy Organizacji mogące jeszcze wypłynąć.

Ze swej strony zaproponowałam harcmistrzynię Zofię Florczak, która już poprzednio zastępowała mnie w różnych sprawach, w szczególności reprezentowała Organizację Harcerek w Naczelnictwie. Kandydatura ta została przyjęta. W ten sposób zakończyłam obowiązki moje jako naczelniczki harcerek.

Dopiero znacznie później dowiedziałam się o zebraniu zorganizowanym przez hm. Z. Florczak i hm. J. Łapińską, na którym to zebraniu zakończono ostatecznie okres Pogotowia Wojennego.

Maria Krynicka
b. Naczelniczka Harcerek

.....[1] 8 sierpnia 1967

1.13. Zamiast sprawozdania

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Chcecie od nas wiadomości o naszym życiu i pracy. Nie możemy Wam posłać szczegółowych sprawozdań. Cyfry i zastawienia nie oddałyby właściwie biegu naszych obciążonych dni, nie dodałaby tej rzeczywistości, którą usiłujemy rozwiązać. Stoją przed nami zadania przerastające ramy dawnych zamierzeń; staramy się im sprostać na ile sił starcza mając świadomość, że większość rozwiązań czekać musi jutra. Wtedy dorobek i obciążenie tych lat wojny stać się będą musiały naszą wspólną własnością. Fundamentem wspólnego budowania. Przesyłamy Wam ocenę „frontu” młodzieży, który ma wiele odcinków. Nie brakuje nas na żadnym z nich. Staramy się pokazać Wam naszą rzeczywistość tak, abyście w niej mogli już teraz odnaleźć swoje zadania, drogę służby idącą zbieżnie do naszej dzisiejszej. Wiadomości dotyczą centralnych środowisk GG, fakty, które uogólniamy widzimy co dzień obok siebie. W całości obrazu musicie same znaleźć trop. Idzie on śladem potrzeb młodzieży w kraju, wszystko, co jej dotyczy ma swoje mocne i żywe odbicie w naszym życiu.

[1] Dwa wyrazy nieczytelne – prawdopodobnie nazwa miejscowości (Przyp. K.M.).

Odcinek szkolny. – Ilość szkół na wsi i w mieście zmniejszona. Za przykład może służyć Warszawa, która jest w najlepszej pod tym względem sytuacji. Przed wojną mieliśmy 310 szkół powszechnych, obecnie 130. Skrócona ilość godzin często do 1 godziny dziennie, program okrojony i dopasowany do sytuacji. Nie uczy się Historji, geografji, gimnastyki. Do pozostałych przedmiotów brak podręczników i pomocy szkolnych. Lokale szkolne przepełnione. Wskutek rekwizycji kilka szkół tłoczy się w jednym pomieszczeniu, często nieopalonym w zimie.

Na wsi w okresie zimy i robót polnych zawiesza się naukę. Rok szkolny trwa w krańcowych przypadkach 2–3 miesiące.

Dodajcie do tego ciężkie warunki domowe i częste zjawisko pracy zarobkowej dzieci 5–6 letnich a zrozumiecie jak ciężka jest walka na tym odcinku.

Zbyt słabo w naszym pojęciu podejmują ja nauczyciele przytłoczeni warunkami i obawą. Liczba analfabetów i zapóźnionych rośnie zastraszająco. A przecież i ci co kończą obecnie szkoły wychodzą z zakresem wiadomości, którym w żadnym razie nie wolno się zadowolić.

Douczanie wszelkimi możliwymi sposobami to paląca sprawa dnia.

Teren szkoły średniej stwarza nowe trudności. Przepełnienie wszędzie, ze 134 szkół zawodowych zostało 39. Liczne kursy i szkoły dokształcające służą tylko za pozór nie dają młodzieży istotnej nauki. Zaostrzona kontrola obecności obciążą nas podwójną pracą. Kto chce coś umieć naprawdę „robi" dwie szkoły" oficjalnie chodzi do zawodowej – po południu biega na komplety licealne. Kto nie wisiał na stopniach przepełnionego tramwaju z „nielegalnym" podręcznikiem i wypracowaniem w kieszeni, kto tej wyprawy nie powtarzał co dzień, temu trudno zrozumieć jaką ceną zdobywamy ten skromny z pewnością zasób wiedzy. A często jedzie się próżno: była „wizyta" w nocy, nauczyciel nie przyszedł zatrzymany blokadą, współkolegów ogarnęła „łapanka".

A jednak się uczymy! Nauczyciele starają się nie obniżać poziomu, nie zawsze jest to jednak możliwe, szczególnie przy fakcie, że wiele uczącej się młodzieży przerywa naukę na okres 3–4 tygodni. To „służbowe wakacje" – ręka rzuca pióro, chwyta rewolwer lub granat. I długo jeszcze po szczęśliwym powrocie tok wykładu przerywa natarczywie powracający obraz płonących chat, słowa głuszy głośniejsze wspomnienie huku eksplozji lub jęku towarzysza. Trudną rzeczą jest nasze „podwójne" życie.

Bliski kontakt z nauczycielem w nieznacznej tylko mierze zastąpić może brakujące podręczniki i brak nurtu życia kulturalnego, które stanowiło dawniej akompaniament konieczny szkoły.

Nauka w tych warunkach wymaga napięcia energii i nerwów. Wielu też nie wytrzymuje i korzystając z trudności kontroli „uczy się" tylko dla pozoru lub mody. W ciągu nauki obowiązuje praktyka fabryczna lub warsztatowa, a od 16 lat „arbeitskarta". Dochodzi wtedy mniej lub więcej formalny a zawsze trudny do pogodzenia z nauką przymus pracy.

Wielu niezależnie od tego zarobkuje dodatkowo na potrzeby własne lub nawet rodziny. Kto chce kształcić się dalej musi trafić do zespołów wybranych na komplety uniwersyteckie. Trzeba na to wiele zapału, wytrwałości i niestety dość dużych możliwości materialnych. Procent wybranych z natury rzeczy bardzo mały. Pracujące zato zespoły to grupy fanatyków, zżyte ze sobą, związane z wykładowcą rozmiarem ryzyka i zaufania niezbędnego w tej pracy. Nauka jest przestępstwem – wykrycie kompletu pociąga często śmierć uczestników. Odcinek szkolny broni się za cenę młodej krwi.

Na wsi sytuacja przedstawia się paradoksalnie: upadek szkolnictwa powszechnego, a równocześnie zjawia się jako nagminne zjawisko komplety gimnazjalne, licealne, prowadzone przez nauczycieli i młodzież, która wróciła do środowiska wygnana ciężkimi warunkami z miasta.

Na wsi i w mieście rozwija się Samokształcenie młodych. W większych ośrodkach tętni żywy nurt. Samopomoc młodzieży organizuje młodszym douczanie historji, literatury geografii. Na wyższym poziomie wieku dokształcenie zawodowe i zagadnienia ogól-

ne z zakresu filozofji, historii, psychologii i socjologii. Wszystko to może pomóc w wyjaśnieniu rzeczywistości i wytyczyć jej nowe drogi, pociąga i łączy we wspólnej myśli.

W żywszych ośrodkach odbywają się mimo trudności niebezpieczeństw kluby dyskusyjne, prelekcje, odczyty. Nie odstręcza młodych ryzyko, nie uznajemy na tej drodze „niepotrzebnych ofiar”. Wolną pomocą jest żywa i ofiarna współpraca ludzi nauki. Nikt nie odmawia grupce choćby kilku zapaleńców, choć prośba o pomoc jest równoznaczna z prośbą o zaufanie życia. Żarliwie chce się wiedzieć wszystko co może pomóc w wyznaczeniu słusznych dróg jutra.

Rozbudowa odcinka samokształcenia – tak, aby zastąpić mogło choć w części atmosferę życia intelektualnego to zadanie, które z pewnością przedłużyć trzeba będzie w okres wolności.

Szukaniem dróg tłumaczy się żywy udział młodych w życiu politycznym. Szczególnie w ostatnich czasach, kiedy czteroletnie przygotowanie do powstania wydaje się dostateczne i przestaje wystarczać, zaznacza się żywość zainteresowań politycznych.

Wychodzi kilka pism programowych grup młodych, odpowiadających zazwyczaj podziałowi starszych. Cechą jednak wspólną jest dążność do radykalnych zmian. Trwa też żywa dążność do wymiany myśli i poglądów. Od krańców lewych po skrajną prawicę wysuwają młodzi zagadnienie charakteru i samowychowania, problemy ideowe i społeczne. Ofiarność czasu i wysiłku graniczy często z heroizmem i jest wyrazem młodego idealizmu walczącego o słuszność. Równocześnie jednak część mniej wyrobionych ulega demagogii haseł i staje się narzędziem walki politycznej dalekiej od etyki. Staramy się nie unikając zagadnień politycznych pogłębiać je, znaleźć własną drogę a współżycie na tym odcinku zainteresowań przepoić zasadą wzajemnego szacunku i uczciwości.

Z dzisiejszych zainteresowań polityczno-społecznych młodych chcemy wyprowadzić wytyczne przyszłego udziału w życiu państwa.

Czynny udział w walce z bronią w ręku to druga strona życia młodych ideowców. Wiara i walka zlewa się często w jedno. Wielu jednak właściwie w walce szuka ucieczki przed nierozstrzygniętymi problemami. Na tym odcinku stanowimy jeden z pierwszych szeregów. Powiedzieć można, że ta walka cicha a zażarta z ducha Kmicica i 63 roku jest walką młodych. Pociąga do niej moment przygody, ryzyka, żądza bohaterstwa, „duch chwili” – równie jak głębokie poczucie obowiązku. Niezdecydowanych pchają okoliczności życiowe: las to wyjście i ucieczka ostateczna. I oto mając swoje 16–17 lat znajdujemy się wobec problemów życia i śmierci, zemsty i kary, podstępu i heroicznej walki.

Wojna jest wojną, strzał w plecy, pętla na szyi człowieka musi być czasem zaciskana młodymi rękoma. Atmosfera „podziemna” wiecznej baczności i zagrożenia, sensacyjność przeżyć i pełni odpowiedzialności – to kształci, ale i kaleczy równocześnie. Od czasu do czasu wstrząsając wieść – nie do pojęcia „zgłosił się sam, sypie” lub inna: „zamknięta w domu obłąkanych”. To ci, co nie wytrzymali.

A reszta: listy strat, czerwone plakaty krzyczą datami urodzeń: 23, 24,...27, 28 rocznik...

„Kamienie padają na szaniec: giną najlepsi, najdzielniejsi. A ty żyj, pracuj, rób swoje normalnie, choć wczoraj był jeszcze obok ciebie, a dziś ty zajmij puste miejsce. A jutro czyja przyjdzie kolej?

Ciągła niepewność, niepokój o siebie i bliskich targa nerwami napiętymi do ostatecznych granic w czasie krwawej służby.

Mimo to nie ma wśród nas dziś dorastającego chłopca czy dziewczyny, któryby nie brał udziału w życiu podziemnym. Wielu pełni już służbę żołnierską. Gotowi musimy być wszyscy.

W rozmaitych kierunkach służby kształci się młodzież. Świadomi niebezpieczeństw czuwamy bacznie nad sobą, aby walka już toczona nie była tylko „wyżyciem” tłumionej młodości, aby moment oczekiwanego powstania nie stał się celem ostatecznym. Chcemy poza nim widzieć dalsze zadania i być gotowymi do nich.

Praca zarobkowa – Większość młodzieży po 14 latach już pracuje. Jest to praca przymusowa dla „karty pracy", zazwyczaj wymagająca wysiłku fizycznego nie dająca żadnych osiągnięć materjalnych. Odbywa się ona z reguły pod znakiem powolnego tempa i nabierania wrogiego zwierzchnika. Często przy tym nastręcza się okazja „lewego" dochodu w miejscu pracy.

Praca zarobkowa wynikająca z konieczności materjalnych lub zaspakajająca ambicje zrobienia majątku z reguły odbywa się na marginesie poczynań legalnych. Nieliczna tylko ilość zarabia wystarczająco bez lewych zysków. Takie stosunki wypaczają stosunek do pracy, obowiązku, robiąc często ze szwindlu – zawód, z kradzieży normalną drogę zapewnienia bytu sobie i bliskim.

Organizowanie samopomocy materialnej, rehabilitacja pojęcia pracy wśród nas samych oto zadania na tym odcinku życia. Oto zgrubsza zarysowane ramy naszego życia.

Postarajcie sobie uprzytomnić sobie sumę wysiłków, którymi osiągnąć musimy rezultaty z pewnością niewystarczające, postarajcie się w ograniczony ramami „policyjnej godziny" dzień wepchnąć to całe brzemię zadań tak trudno dających się podzielić na wciąż malejącą ilość ramion. Dodajcie do tego, konieczną ostrożność i nieufność szczutego zwierza – wtedy zrozumiecie wiele. Ale prawdzie patrzymy w oczy: czas pracuje na naszą niekorzyść. Zahamowani w zdrowej żądzy ruchu, szeregiem ograniczeń odcięci od przyrody, niedożywieni od 5 lat przy równoczesnym nadmiernym wysiłku trwamy kosztem zużywania sił fizycznych. A ilu przejdzie przez obozy, powróci inwalidami z robót w Niemczech, ilu padnie ofiarą nagminnie panującej gruźlicy?

Walka o zdrowie młodego pokolenia beznadziejnie toczona dziś, musi być pierwszą sprawą w wolnej Polsce.

Większe jeszcze straty bilansujemy w dziedzinie charakteru i postawy światopoglądowej.

Ostro zarysowana biegnie linia podziału między tymi, co wytrzymują próbę i wyjdą z niej zwycięsko, a tymi których warunki spaczą i przygną. Brak autorytetu bezradnej często rodziny, szkoły i własnego prawa, stała praktyka w łamaniu i odchodzeniu praw narzuconych wywołuje samowolę graniczącą z najbardziej krańcową anarchją. Od codziennej kradzieży do bandytyzmu waha się skala faktów. Rzeczywistość podważa kryterja moralne: pięść i pieniądz oto dwa bóstwa dnia. Mimowoli szanuje się własne jarzmo, bo jest znakiem siły – młodzież ulega propagandzie kinowych ekranów, gazetek ściennych, masowo tupiącym umundurowanym oddziałom.

Szacunek dla pięści łączy się z kultem pieniądza. Można go zdobyć nie pracą a „spekulacją", „fuksem" lub wręcz oszustwem i kradzieżą. Łatwy zysk to pokusa silna dla wielu. Raz zdobyty majątek uderza do głowy i wykoleja. Mnoży się „złota młodzież" konjunktury wojennej, szykowna, krzykliwa, rozbawiona.

Alkohol święci swój triumf, podsuwa go młodym przezorna dalekowzroczność wroga. Dzieciom w szkołach wydaje się premje wódki. Monopolówka i samogonka to źródło humoru i beztroski, a równocześnie atak wroga, jak dotąd niestety skuteczny. Na szczęście już widać zapowiedź zmian. Dostrzegła niebezpieczeństwo czynna młoda wieś ujmująca coraz bardziej w swoje ręce całokształt swego życia.

My stajemy do bezwzględnej walki na odcinku miasta. Trudno dziś znaleźć drogę: walory moralne zdają się być słabością. Nie istnieje odpowiedzialność za przyszłość. Jutro jest nieznane i niepewne. „Aby dziś, aby do jutra". Plemię dojutrków to niestety przeciętna większość. Człowiek jeden dla drugiego przestał być wartością i sam dla siebie nie przedstawia ceny. Cynizm przegryza sumienie, nieuczciwość staje się cenioną zdolnością. Zblazowane, przeżyte, przedwcześnie stare, ulegające masowo nałogom pokolenie młodzieży obciąży przyszłość. A już podrastają dzieci skrofuliczne i wątłe, wtajemniczone we wszystkie strony życia, pozbawione dzieciństwa, od pierwszej świadomości wchłaniające troskę o byt i stały lęk upośledzonych. Rosną starcy dzieci, którym należeć się będzie powrotna droga do naiwności, beztroski i swobody. Gdzie możemy stajemy

do walki o dzieciństwo dzieci, o młodość młodych. Potępiając hałaśliwą, niegodną chwili rozrywkę, dążymy do zaspokojenia tej potrzeby w miarę sił i możliwości.

Jesteśmy prawie bez strat po drugiej stronie „linii podziału”. Mocno strzeżemy postawy moralnej, stylem życia odcinamy się od ulegających chwili. Trudno jest dziś jednak sądzić, czy całkowicie bez szwanku wyjdziemy z próby. Dążąc do tego czujemy się równocześnie zespoleni i odpowiedzialni za wszystkich rówieśników. Prawdzie patrzymy w oczy. Widzimy niebezpieczeństwa grożące tym, co trudniejszą wybrali drogę życia.

Wyczerpanie fizyczne i nerwowe, przedwczesna dojrzałość, wywołana męczącą pełnią odpowiedzialności za siebie, za rodzinę, za współtowarzyszy.

Życie nadmiernie pełne, w ciągłym napięciu myśli i woli: wydołać, zdążyć, nie zawieść. Nie ma odpoczynku, nie ma ucieczki od wiecznie towarzyszącego poczucia zagrożenia. A od czasu do czasu szarpnięcie: coś uderza tu blisko, ktoś z rodziny, przyjaciel, wczorajszy towarzysz. I straszne widmo próby milczenia, od której wielu woli śmierć.

Krótkowzrocznością byłoby twierdzenie, że wytrzymanie takiego życia tylko kształci i dodaje sił na przyszłość. Z niepokojem zagłębiamy pytanie z jakiemi kalectwami wejdziemy w to nowe życie, którego tak bardzo pragniemy. „Polska wolności”, „Polska jutra”, dla nas to nie słowa, to pożywienie serc, rzeczywistość idealna, którą się przeżywa równie intensywnie jak szary dzień. Idziemy ku Niej drogą cichej, codziennej służby, lub porywem nagłym bohaterstwa.

W przemieszaniu okolicznościowym pojęć i ludzi budujemy zręby przyszłości, starając się gruntować je mocno w rzeczywistości polskiej minionej i obecnej. Ideał przyszłego życia widzimy w skali działań społecznych konkretnie przed nami stojących. Podajemy je dziś w miarę sił. I każdy w głębi serca nosi skryte, przed niczym nie chroniące pragnienie! „żeby tylko dożyć”. Myśl o jutrze zastąpić nam musi beztroskę młodzieńczą i rozrywkę. Bez kona, teatru, książki i swobodnego obcowania w gromadzie żyjemy na wysokim poziomie napięcia wewnętrznego. Zahartowani i przyzwyczajeni do braków materjalnych nie pójdziemy na żaden kompromis w walce o morale przyszłego życia, zgodność myśli i słów z czynem, idei z życiem.

Dla przyszłości będziemy bezwzględni: tylko taka jakiej pragniemy zaspokoi nasz głód twórczości i da nam poczucie, że nic z dnia dzisiejszego nie było daremne.

-.-.-.-.-.-.-.

Zadania, jakie w tych warunkach stawia sobie Organizacja H-rek

1. Służba dla jaknajszerszych rzesz młodzieży przez: organizowanie samopomocy młodzieży w dziedzinie nauczania oraz dziedzinie materjalnej, organizowanie zespołów samokształceniowych i rozszerzanie wpływu moralnego przez oddziaływanie bezpośrednie /np. walka z alkoholizmem/ i przez pismo.

2. Utrzymanie kadry harcerek wysokowartościowej moralnie, elementu starszego, wyrobionego i odpowiedzialnego.

3. Przygotowanie zespołu instruktorek zdolnych do podjęcia zadań, jakie nań czekają po wojnie, oraz selekcja grona instruktorskiego z punktu widzenia pełnego realizowania Prawa harcerskiego, odpowiedzialnego pełnienia obowiązków i niewątpliwej postawy narodowej.

Wymagania tyczące postawy w służbie określa załącz. instrukcja.

4. Przygotowanie zespołów wyspecjalizowanych do służb, jakie na nas czekają w okresie odbudowy Państwa. Zakres służb obejmuje możliwie wszechstronną pomoc dla dzieci i młodzieży.

5. Ocenienie dotychczasowego dorobku wychowawczego OH-rek oraz przemyślenie zadań i form pracy w czekającej nas przyszłości. W załączeniu tematy dyskusji Rady Programowej.

Rozdział II
Dokumenty ideologiczne i programowe „Szarych Szeregów"

2.1. Wytyczne działalności „Szarych Szeregów", prawdopodobnie 1940 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Wytyczne organizacji i działalności Szarych, Szeregów, Jedna z najpierwszych wytycznych Szarych Szeregów, sygn. A288/65, dostęp AAN w Warszawie

Czas dzisiejszy, jak każda chwila trudna, stwarza warunki podatne do pracy samowychowawczej.

Obserwujemy głód myślowy młodych, szuka nie odpowiedzi na nurtujące pytania, szukanie dla siebie nowych wartości.

Odpadł blichtr dobrych czasów: pochłaniające czas rozrywki, sporty, lekkie próżnowanie.

Zmniejszył się odsetek beztrosko żyjącej młodzieży: przed większością stanął obowiązek pracy, przed wszystkimi konieczność samoobrony.

Obserwujemy u młodzieży duże poczucie rzeczywistości, wyrażające się w pędzie do pracy, szukania środków zarobkowych.

Znamieniem takich, jak dzisiaj czasów jest skrócenie się dzieciństwa, szybkie dojrzewanie młodzieży, zainteresowanie się problemami poważnymi wejście w życie i myślenie dorosłych.

Pracy samowychowawczej młodzieży polskiej należy nadać jednolity trzon.

Jakie wartości stawiać przed oczy
młodzieży jako ideał samowychowawczy.

Stwarzamy własny typ nowego Polaka, Polaka Jutra, który zdolny jest nie tylko do obrony, ale przygotowania również do twórczego, szerokiego działania.

Budujemy typ własny w oparciu o polskie tradycje rycerskie, bojowe, demokratyczne oraz tradycje wielowiekowego oporu – nie szukając wzorów obcych, odpierając sugestie dzisiejsze /hitleryzm, faszyzm, komunizm/.

Z warunków dnia dzisiejszego czerpiemy materiał prób samowychowawczych. We dzisiejszych próbach budujemy charakter przyszłości.

Człowiek przyszłości – to człowiek pracy, silny, szlachetny.

W związku z tym:

1. rozwijać siłę woli – /dzisiejsze warunki nakazują: zdolność panowania nad sobą, nad sytuacją, umiejętność zachowania tajemnicy, powściągliwość w słowie/.
2. tężyznę duchową i fizyczną – /dzisiejsze warunki wymagają odporności na zakusy obce, namowę, destrukcyjną agitację, wymagają lekceważenia dobrobytu i wygód/.
3. wzmacniać uczciwość – /dzisiejsze warunki podkopują zasady uczciwości przez konieczność oszukiwania wroga. Trzeba umieć stawiać tamy rozprzężeniu, wysoko cenić uczciwość działania i szczery do niej stosunek/.
4. rozwijać zdolność pracy – /dzisiejsze warunki nakazują nie tracić czasu na wyczekiwanie, uczyć się ciągle czegoś nowego, wyzyskiwać każdą sposobność pracy z pominięciem realizacji swoich zamiłowań/.
5. rozwijać zdolność współdziałania – /dzisiejsze warunki wymagają solidarności społecznej, braterstwa wszystkich prawych Polaków; na nich budować trzeba zdolność rozumienia innych /tolerancja/ poczucie obowiązku pomaganie innym.

Jaką zalecać postawę wobec wydarzeń
dnia dzisiejszego?

Wobec groźby zniszczenia narodu i jednostek	– trzymać się życia, zdobywać warunki egzystencji przez:
	1. imanie się wszelkiej pracy,
	2. kształcenie się zawodowe praktyczne rzemiosła /rola/,
	3. współdziałać z innymi – udzielać rady, pomocy,
	4. kształcić się z myślą o przyszłości – samokształcenie, wyższe studia.
....1 poniżanie godności narodu i jednostek –	– mieć oporną postawę wobec:
	1. propagandy wrogiej – /prasa, radio, książki tendencyjne. Nie ulegać innych ostrzegać/.
	2. rozrywek: kina, teatru, orkiestr wojskowych. Nie odwiedzać, traktować obojętnie, innych odciągać.
	3. wrogów: zachowywać się z godnością w miejscach publicznych, urzędach itp.
	4. odstępców: odnosić się z obojętną pogardą.
	5. młodzieży wciągniętej na służbę wroga: starać się zbliżyć, otoczyć opieką, odciągnąć od złego wpływu.
...2 sugestii	1. Nie zamykać oczu. Widzieć i rozumieć, co jest, co z nami robią – zbierać materiały, szerzyć wiadomości.
...3 narodu	2. Zdobywać rzetelną wiedze o Polsce. Uczyć się historii, geografii, poznawać dorobek kulturalny, dorobek gospodarczy ostatnich 20 lat.
...4 pangermanizm.	3. brać udział w ratowaniu dorobku kultury polskiej.

Na jakie problemy zwrócić uwagę
młodzieży?

1. Zagadnienia chrystianizmu, jako podstawa etyczna życia jednostek i narodów /tolerancja religijna, sprawa żydowska/.
2. Zagadnienia egoizmu narodów a poszanowanie praw innych /Polska wobec własnych mniejszości. Idea współdziałania narodów/.
3. Zagadnienie udziału społeczeństwa w życiu państwa /formy demokratyczne a totalitaryzmy/
4. Zagadnienie powszechnego obowiązku pracy i udziału w dobrach /przebudowa gospodarcza Polski. Dobrobyt powszechny a komunizm.
5. Zagadnienie poszanowania człowieka. Wolność osobista i obowiązki społeczne.

Młodzież nasza na robotach w Niemczech jest w okropnych warunkach moralnych i materialnych. Musimy ją zachować dla Polski, a więc uodpornić na złe wpływy otoczenia. Trzeba zatym:

1. Dostarczyć każdej dziewczynie i każdemu młodzieńcowi krzepiącej modlitwy/ modlitewniki, oddzielne teksty modlitw. Niech stałe odczytywanie tych modlitw będzie niesłabnącym głosem sumienia polskiego.

2. Kolportować w kraju najszerzej zasady propagandy. Uświadamiają one młodzieży co do roli i sytuacji Polski, a inteligentniejszym dadzą argumenty do rozmów propagandowych w Niemczech z Niemcami.

3. Pouczać o zachowaniu się na miejscu: aby zachować się z godnością bez służalczości, pracować tylko tyle, ile się musi, stosując w miarę możliwości bierny opór.

Przestrzegać dziewczęta o niebezpieczeństwie grożącym im ze strony mężczyzn, zabiera się je bowiem nie tylko na roboty, ale i w dużej części dla „wygód” żołnierzy, aby im w czasie ciężkiej służby na froncie zapewnić wszystko. Dziewczęta za to powinny wyjeżdżać uświadomione, gotowe do obrony, aby się przeciwstawiać zbrodni, której wróg chce dokonać. Powinny wiedzieć, że na obczyźnie wśród swoich mężczyzn znajdą zrozumienie, a w miarę możności i opiekę.

Załącznik I.

Prawda przeciwstawiona propagandzie.

Przedstawiamy poniżej parę zasadniczych prawd, które winniśmy sobie w całej pełni uświadomić, aby móc podjąć akcję uświadamiania powolnego, gdy znajdziemy się w Rzeszy wśród Niemców. Winniśmy zwracać się z nią przedewszystkiem do kobiet, lub starszych, do tych, których znajomość pozwala nam na przekonanie, że odniosą należyty skutek. Najlepszą metodą jest nie zaprzeczenie, lecz skierowanie i odpowiedź na postawione nam pytania na te tematy. Wtedy chętnie będą wysłuchane i ulegną przemyśleniu i pójdą dalej. Rozmowa w cztery oczy jest najskuteczniejszą. Unikać wygłaszania swego zdania do większej liczby słuchaczy. Prawda na teren zachwaszczony propagandą winna przenikać powoli a stale i przez tych wszystkich Polaków, którzy znaleźli się w Rzeszy. Godność nasza zakazuje nam przytakiwania bzdurą nam wmawianym. Nie zaprzeczamy jednak im bezpośrednio, nie dajemy się prowokować i po chwili przy okazji występujemy z prawdą.

1. Polska nie jest zjawiskiem przejściowym, nie jest państwem sezonowym.

Mamy prawo do własnego państwa i wszelkie warunki do utrzymania go. Jest nas 34 miliony uświadomionych i zdecydowanych obywateli. Mamy za sobą tysiącletnią tradycję bytu. Nie zmogła nas stuletnia niewola, nie zmoże nas i obecna chwilowa przegrana. Przez 20- lat niepodległości potrafiliśmy nie tylko nadrobić nie istniejący w państwowości naszej wiek XIX, ale wykazać się postępem przed wieloma innymi narodami. Wszystkiego tego dokonaliśmy w specjalnie trudnych warunkach gospodarczych, walcząc jednocześnie z kryzysem. Nie będziemy wyliczać tu naszego całego dorobku. Każdy Polak nosi go w sercu i zdaje sobie sprawę ze zdobyczy naszych, jak stworzenie armii całkiem nowego szkolnictwa i nowoczesnego systemu pedagogicznego, zdobyczy technicznych i na polu uprzemysłowienia kraju /Gdynia, COP/ oraz systemu komuni-

kacyjnego. „Sezonowym" nazwali nasze państwo wrogowie li tylko dlatego, że dzięki naszemu położeniu stanowimy przedmurze, o które rozbijają się barbarzyńskie hordy. Tak było z Tatarami, Szwedami i tak we wrześniu. Zalew hitlerowski nie był naszym pierwszym „potopem", a państwo nasze ostało się. Gdy wróg stara się obniżyć każdą nasza wartość – nie pomagajmy mu w tym i jak mistrz Matejko patrzmy na te liczne świetlane momenty historii naszej.

2. Wojsko polskie spełniło we wrześniu całkowicie swój obowiązek. Armia nasza pierwsza stawiła czoło z orężem w ręku barbarzyństwu zaborczemu Niemiec. Byliśmy słabsi, gdyż nie pracowaliśmy przez szereg lat tylko nad tym, jakby przynieść zagładę innym. Dzielność żołnierza polskiego uzyskała nowe karty pięknej historii bojowej. Wykazał on wyższość moralną i większą wytrzymałość nerwów od Niemca chowającego się za osłoną płyt stalowych. Wróg rzucił potwarz przeciw oficerom naszym, aby siać niesnaski wśród warstw społecznych. Tymczasem o honorze oficera świadczy chociażby śmierć 8 generałów na polu chwały oraz tysięcy podwładnych. Z zachowania się nielicznych słabych jednostek nie wolno wyciągnąć wniosków ogólnych.

3. Założenia polskiej polityki zagranicznej były jedynymi słusznymi.

Położeni między dwoma rozległymi państwami nie mogliśmy sobie pozwolić na przyjaźń z którymś z tych naszych sąsiadów. Dążenie do utrzymania jedynie dobrych stosunków sąsiedzkich z baczeniem na całkowitą niezależność – to był nakaz naszej racji stanu. Teraz wszyscy wiemy jak wyglądałby nasz sojusz z sąsiadem zachodnim; sojuszem ze wschodnim skazalibyśmy się na taki los, jaki przeżywają teraz państwa bałtyckie.

4. Gnębiąc tak straszliwie Polaków dają Niemcy świadectwo wielkości naszego Narodu.

System ucisku stosowanego wobec nas jest większy niż kiedykolwiek zanotowała historia narodu cywilizowanego. Wróg walczy ze wszystkim, co polskie: z obrazem, z książką i słowem, wpajając w nas zgniliznę moralną.

Polska stanowi wielką siłę ducha, która nie tylko przetrwała stuletnią niewolę, ale pierwsza ośmieliła się przeciwstawić niszczącej potędze Niemiec.

5. Niemcy – to pierwszy naród poległy pod jarzmem hitlerowskim.

Reżim hitlerowski doszedł do władzy przez rewolucję, po trupach, wśród krwi, lejącej się codziennie na ulicach przez długi czas. Zainscenizowane i tylko pozornie legalne było objęcie władzy. Naród niemiecki był pierwszym, który uległ gwałtowi i dał się opanować przez klikę.

6. Niemcy nie są narodem panów, lecz niewolników.

Naród niemiecki umiał się rozwijać tylko pod batem. Wszystkie „jaśniejsze" momenty historii, /Elektor Wielki, Fryderyk II, Bismarck, Hitler/ to czasy szalonego ucisku. Na obczyźnie Niemiec wynaradawia się bardzo szybko. Nad innymi panować nie potrafi, tylko bić i grabić. Obecnie spada do poziomu ludu pierwotnego, który potrafi robić tylko armaty, bomby i płyty pancerne i więzić wszystkich wybitniejszych swych przedstawicieli. Naród który poddał się dobrowolnie pod jarzmo barbarzyńskiej kliki partyjnej nie jest narodem panów.

7. Hitleryzm nie ma na celu dobra narodu, tylko własne utrzymanie się przy władzy.

Naczelnym hasłem hitlerowskim jest dyscyplina. Każdy musi się podporządkować, albo idzie do obozu koncentracyjnego. Wszelkie rozkazy zmierzają do obezwładnienia społeczeństwa i związania go siecią szpiclów i donosicielstwa. Pogardza się masą i tłumem. Tysiączne rodziny przesiedlone zostały przemocą ze swych siedzib w obce zupełnie im środowisko. Armia i społeczeństwo stało się jedynie narzędziem do celów kliki.

8. Brutalność jedyną doktryną hitlerowską.

Panuje przekonanie, że hitleryzm posiada swa własną doktrynę, zawartą w „Mein Kampf". Każdy kto uważnie przeczytał pierwsze wydania tego dzieła, które nie uległy poprawkom cenzury, to zaprzeczy temu z miejsca. Przestrzeń życiowa, wyższość rasy

niemieckiej, starogermański poganizm, to puste słowa, frazesy, jeżeli obok nich czytamy /w „Mein Kampf”/ „Niemiec nie wyobraża sobie, jak trzeba oszukiwać lud, skoro się chce uzyskać masowych zwolenników”. Jak można mówić o jakiejkolwiek doktrynie, jeżeli popiera się gminy protestanckie zagranicą, a gnębi protestantyzm w kraju. Światopogląd ma obezwładnić masy i odpolitycznić je.

Brutalność celem utrzymania i rozszerzenia władzy – to jedyna doktryna.

9. Hitleryzm zabił ducha narodu niemieckiego.

Zamiast zapowiedzianego nowego ładu dokonano w krótkim czasie procesu rozkładu ducha i kultury niemieckiej. Literaci i uczeni poszli do obozów koncentracyjnych. Donosicielstwo jako obowiązek patriotyczny podcięło wszelką moralność i etykę.

Wszelkie zbrodnie partii były gloryfikowane. Każdy odruch opozycji potępiony i bezlitośnie karany. Kapitulacja wobec terroru załamała charaktery. Wszczepiono nienawiść do rozumu. Inteligencję nazwał Goebbels „pętakami i karłami”. Rodzina rozbita pozbawiona została wychowania dzieci. Państwo zepchnięte do formy barbarzyńskiej, gdzie istnieje tylko wódz i jego klika, oraz bezduszna kopana masa.

10. Prawdę w Niemczech stanowi siła pięści i terror zakazu.

Każde zdarzenie jest przekręcane i naciągane przez propagandę. Stwarza się i fałszuje fakty, pomija się wszystko, co świadczy o prawdzie. Biciem i terrorem wymusza się podpisy na fałszywych dokumentach. Społeczeństwo odcięte jest od opinji świata bez radia i prasy zagranicznej.

11. Niemieckie zwycięstwa oparte są na barbarzyńskim sposobie prowadzenia wojny.

Fakt ten nie da się zaprzeczyć wobec oficjalnych wypowiedzeń w tym duchu Ludendorfa /dzieło o wojnie totalnej/ i Hitlera, który wielokrotnie stawiał tezę, że należy zawsze wybierać środki najbrutalniejsze, najgorsze, najniemoralniejsze, jako najszybciej do celu prowadzące. To też dlatego Polska została napadnięta jednego poranka z lądu i powietrza bez wypowiedzenia wojny. Dlatego były bombardowane otwarte miasta, pociągi z cywilnymi uchodźcami, wsie i chłopi w polu pracujący.

12. Jedynie bezkompromisowa walka prowadzi do zwycięstwa nad hitleryzmem i do definitywnego rozbicia Niemiec.

Obecna wojna jest walką o ideały wolności i kultury, wydzierane światu przez Niemcy. Polska, jej społeczeństwo dobrze o tym wiedzą. U nas nikt nie kapitulował i nikt nie pertraktował i pertraktować nie będzie. Wierzymy, że mocną postawą i walką potrafimy doprowadzić do zwycięstw.

Załącznik II.

Głos Matki Ojczyzny.

Synu, pamiętaj, że Bóg jest potężny sprawiedliwy.

Strzeż wiary ojców twoich którą wróg chce zniszczyć.

Módl się codziennie o dobrego ducha w narodzie, o przetrwanie, o wolność.

Nie bluźnij, nie złorzecz, nie przeklinaj.

Święte imiona Jezus i Maria miej w sercu jako prawy Polak.

Przysięgi danej Ojczyźnie wiernie dochowaj.

O honor dbaj więcej niż o życie.

Nie płaszcz się, nie poniżaj, nie zasługuj wrogom.

Spełnij swój obowiązek aż do końca jak przystało na Polaka.

Uczcij dzień święty modlitwą.

Wspomnij na ofiarę Zbawiciela, na jego miłość aż do śmierci, na krew dobrowolnie przelaną za grzechy świata.

Z wiarą i miłością dźwigaj codzienny krzyż swój.

Nie daj się złamać.

Nie wątp w Zmartwychwstanie.

Synu, pamiętaj, że jesteś ukochanym w swojej Ojczyźnie. Ojciec i matka z troską myślą o Tobie. Tysiące modlą się za Ciebie, abyś wrócił.

Kochaj Twoich braci rodaków, na obczyźnie, dopomóż im, poradź, oświeć.

Krzep ich w upadku, zwątpieniu, aby w nas jedno było życie, miłość Boga i Ojczyzny.

Niech Ci każda Polka, którą spotkasz w niewoli, będzie siostrą, którą uszanujesz, jak rodzoną. Zaopiekuj się nią, obroń, aby jej nikt nie skrzywdził.

Obroń Twoje zdrowie i życie dla Ojczyzny. Bóg Ci je dał.

Nie marnuj sił na rozpustę i pijaństwo.

Strzeż się złych doradców. Chcą w Tobie zabić duszę i godność Polaka-chrześcijanina. Synu! Bądź uczciwy i rzetelny, ten, co kradnie i oszukuje wystawia mnie na wzgardę nieprzyjaciół.

Niechaj Cię błogosławi i strzeże Pan nasz Jezus Chrystus i Najświętsza Matka, Królowa nasza.

Załącznik III.

Ojcze Nasz!

Do Ciebie wznoszę oczy moje, ojcze nasz, któryś jest w niebie.
Wspomnij, żeśmy dziećmi Twoimy.
Syn Twój, Jezus Chrystus, odkupił nas męką i krwią swoją,
Rozkazał żyć w miłości i braterstwie.
Ojcze niebieski, wyzwól nas dla świętego imienia Twego.
Niechaj Cię wielbią wszystkie narody.
Przyjdź Królestwo Twoje: Prawda i Dobro, Sprawiedliwość i Pokój.
Niechaj zginie przemoc i gwałt
Bądź wola Twoja najmędrsza, najmiłościwsza
Niechaj Jezus króluje!
Niech przepadnie grzech i zło!
W niebie i na ziemi i niech wszystko tchnie miłością.
Boże, daj nam poznać miłość Twoją.
Ty chcesz uczynić twierdzą ....[1] i wiary św.
Ojcze Niebieski, nakarm nas chlebem żywota, Najświętszym Ciałem i Krwią Syna Twego Jezusa Chrystusa.
Daj nam pożywać chleb powszedni w pokoju i miłości.
Oszczędź goryczy niewoli.
Nie daj zginąć w nędzy i głodzie.
Odpuść nam nasze winy. Nie umieliśmy służyć Tobie i Ojczyźnie.
Przed oczy Twoje Panie, winy nasze składamy.
Modlimy się za naszych winowajców. Racz przemienić ich serca. Nawróć ich ze śmierci do życia.
Z ciemności do światła.
Daj wszystkim ludziom żyć w braterstwie i pokoju.
W godzinie próby daj nam wytrwać.
Słabych nie wódź na pokuszenie.
Wybaw nas z niewoli zła.
W imię Twoje będziemy walczyć a Ty dasz zwycięztwo.

[1] Jeden wyraz nieczytelny (przyp. K.M.).

Załącznik IV.

Zdrowaś Mario!
Pozdrawiam Cię, Przeczasta Matka nasza,
Królowo i Pani Narodu Polskiego.
Tyś łaski, światła Bożego pełna, a my dziś nędzarze zgłodniali,
Łakniemy wolności i chleba
Do Ciebie, Matko wołamy o ratunek.
O bogosławionaś Ty między Niewiastami.
Spójrz na matki nasze osierocone w bólu i płaczu. Nie masz ich synów i córek
Poszli na śmierć i poniewierkę.
O Matko, Twe miłosierne oczy na nich zwróć, umocnij, osusz łzy.
Świętością Twoją osusz to, co zostało zbrukane.
Podnieść i uświęć to, co schańbione. Pociesz w ucisku i rozpaczy.
Błogosławiony Jezus niech będzie zawsze z nami.
Daj nam syna Twego, jego miłość i moc w dźwiganiu Krzyża.
O Najświętsza Mario, Matko i Pani Nasza, módl się za nami.
W godzinę śmierci uproś zmartwychwstanie.

Załącznik V.

Wierzę w Boga.
Wierzę, Panie. Umocnij wiarę moją.
Wierzę, żeś jest Bóg żywy, Stwórca i Panwszechrzeczy.
Ty wszystkimwładasz. Wszystkomożesz, nie zbadane są Twoje wyroki.
Niepojęte rządy na świecie. Wiem, że sprawiedliwość zwycięży.
Korze się przed Tobą i wołam .....[2] duszy, zmiłuj się nad Nami o Boże!
Niech przyjdzie Chrystus Syn ....[3]
Niech obroni świat.
Przyjdź Panie Jezu do dusz naszych
Przyjdź do tych, którzy Cię .....[4] którzy wzgardzili Tobą.
Wspomóż nas i uwolnij dla .....[5] Twego.
Bądź Wodzem naszym. Chcemy walczyć .....[6] znakiem Krzyża.
Zwyciężać dobrym – zło, miłością – nienawiść.
Gotowiśmy oddać życie za Królestwo Twoje. Za wiarę ojców i Ojczyznę.
Wierzę o Chryste, że dasz nam zmartwychwstanie.
Żywi, jesteśmy pogrzebani. Ale Ty odsuniesz kamień grobu i zbudzisz Polskę do życia.
Wierzę w Ducha św. Daj nam mądrość i radę, męstwo i wytrwanie,
Wierność aż do śmierci.
Zachowaj Kościół Twój Panie, użyć bezpiecznej wolności.
Oddaje się Tobie nasłużbę, na pracę, na walkę za wiarę św, za Polskę.
Przyjmuję z rąk Twoich Krzyż, znak zwycięztwa.

[2] Jeden wyraz nieczytelny (przyp. K.M.).
[3] Jeden wyraz nieczytelny (przyp. K.M.).
[4] Jeden wyraz nieczytelny (przyp. K.M.).
[5] Jeden wyraz nieczytelny (przyp. K.M.).
[6] Jeden wyraz nieczytelny (przyp. K.M.).

Załącznik VI.

Litania.

Kyrie Elejson, Chryste Elejson, Kyrie Elejson.
Chryste, usłysz nas, Chryste, wysłuchaj nas,
Od nieprzyjaciela złego i zdradliwego,
Od jego przemocy i niesprawiedliwości,
Od jego nienawiści i kłamstwa,
Od śmierci nagłej i niespodziewanej,
Od pochańbienia córek naszych,
Od zdrady braci naszych,
Od służby wrogom naszym,
Od męczarni i niewoli,
Od grabieży ziemi naszej,
Od znieprawienia dzieci,
Od słabości i zwątpienia,
Od bezmyślnego godzenia się z niewolą,
Od lekkiego używania życia,
Od egoizmu i obojętności na niedolę braci,
Od zniechęcenia i rozpaczy,

Wybaw nas Panie

W rządy Twoje sprawiedliwe
W miłość serca Twego dla nas
W opatrzność Twoją, która nas chroni
W zmartwychwstanie Ojczyzny
W przyjście Królestwa Twego – łaski, sprawiedliwości i pokoju.

Wierzę o Panie!

Przyjdź, jeżeli miłujesz,
Powstań Chryste i uwolnij nas dla św. imienia Twego Amen.

2.2. Podręcznik, dotyczący służby kierowników pracy, z 1941 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Biuletyn wyszkoleniowy nr 1/8. W drugą rocznicę najazdu, sygn. Z39-45 27, dostęp MH w Warszawie

BIULETYN WYSZKOLENOWY Nr 1/8.
sierpień 1941

W drugą rocznicę najazdu.

Zbliża się druga rocznica dnia, gdy śmiertelny, odwieczny wróg Narodu Polskiego narzucił nam i naszym sprzymierzeńcom wojnę, gdy germańskie hordy jak tylekroć w historii, ruszyły na podbój polskiej ziemi, gdy zachłanna niemiecka dłoń znowu sięgnęła po nasza wolność i nasze prawo do samodzielnego, państwowego bytu.

W obliczu tej napaści Naród Polski bez wahania wybrał i niezachwianie kroczy jedną drogą, jaką Mu wskazują wielkie historyczne tradycje oraz honor i rozum polityczny: drogę nieugiętej, niezłomnej walki o wolność, o odbudowę wielkiego, potężnego

Państwa Polskiego. I tu w kraju, oko w oko z całą olbrzymią i groźną potęgą okrutnego wroga, i tam, na emigracji, gdzie organizuje się i spełnia czyny orężnego męstwa Armia Polska, gdzie czuwa i pracuje Rząd Polski – ta wielka walka o wolność prowadzona jest nieustannie i trwać będzie aż do pełnego zwycięstwa.

Na tej ciężkiej, ciernistej drodze Polskiego Narodu w tej wojnie najgorsze już minęliśmy. Rozwój sytuacji wojennej daje już niezachwianą pewność pełnego zwycięstwa. Krwawe zapasy niemiecko-rosyjskie przyśpieszają zwycięski koniec wojny.

Wchodzimy w ostatni okres walki o realizacje świętego celu – o wielkość i potęgę Państwa Polskiego. Pamiętać musimy, iż okres ten nie będzie dla nas łatwy, iż czeka nas jeszcze droga ciężka i trudna, domagająca się od nas uciążliwej pracy, zdwojonego wysiłku, i męstwa. Wspomniawszy wszystkie zbrodnie niemieckie ostatnich lat, wytężmy ramiona, skrzepmy serca nasze do tej ostatniej fazy walki i Polskę.

Niechaj w podziemiach polskich wojskowych i politycznych organizacji jeszcze mocniej niż dotychczas zahuczą młoty pracy wolnościowej! A wśród szerokich rzesz społeczeństwa niechaj wzmoże się jeszcze bardziej opór względem wroga, niechaj mocniejszym tętnem zabije wojna cywilna z najeźdźcą, niechaj ogół polski jeszcze silniej zjednoczy się w poparciu tajnej pracy wolnościowej i walki w obronie wielkich, moralnych wartości polskiego życia. Niechaj wszyscy utrudniają na każdym kroku działalność okupanta, podkopują jego siły, osaczają coraz silniej powszechnym bojkotem wszystko, co niemieckie i co od Niemców pochodzi. Niech wróg poczuje otaczającą go powszechną pogardę i nienawiść polskiego społeczeństwa.

W pamiętnym dniu 1 września chwała nieśmiertelna poległym w bojach, cześć bojownikom, stojącym nieugięcie na posterunkach walki, cześć tym milionowym masom Narodu Polskiego, które w sztandar walki zapatrzone trwają nieugięcie na drodze oporu względem wroga.

Wchodzimy w decydującą fazę wojny, w dni ważkich, ostatecznych rozstrzygnięć, gotujemy się do sprostowania wielkim zadaniom, idących ku nam chwil.

Niech żyje RZECZPOSPOLITA POLSKA!

Rozkaz

Czynniki miarodajne, działające w kraju, wzywają społeczeństwo polskie, aby w związku z drugą rocznicą najazdu niemieckiego na Polskę zamanifestowało swe uczucia i nastroje w następujący sposób:

1. w niedzielę, dnia 31 sierpnia, jako w przeddzień rocznicy, jak najliczniej pospieszmy do świątyń, aby skierować do Boga modły o przyśpieszenie dnia polskiej wolności, o pokój wieczny dla tych co polegli za Ojczyznę, o ulgę dla tych co cierpią w rękach wroga;

2. w tymże dniu niedzielnym 31 sierpnia w godzinach od 4-tej do 7-mej po południu niechaj Polacy nie opuszczają swych mieszkań i niechaj puste ulice naszych miast, puste drogi naszych wsi okażą wrogowi, jak zwarte i jednolite jest stanowisko Narodu Polskiego'

3. w dniu 31 sierpnia nie należy odwiedzać kawiarni i cukierni. Przypominamy przy tym, iż bojkotowane być winny stale wszystkie kina, teatry i inne imprezy przez propagandę niemiecką organizowane;

4. w dniach 30 i 31 sierpnia oraz 1 września należy całkowicie wstrzymać się od kupna prasy niemieckiej zarówno po polsku jak i po niemiecku wydawanej; w tych dniach ani jeden Polak nie powinien zatrzymywać się pod żadnym głośnikiem ulicznym, powinny być one stale bojkotowane, jako instrument bezczelnie fałszywej propagandy niemieckiej.

Ponieważ wezwanie to nie do wszystkich dotrze bezpośrednio, obowiązkiem każdego z was jest jak najszersze rozpowszechnianie wiadomości o nim i zachęcanie swego otoczenia do ścisłego zastosowania się do tego wezwania.

Nasz „BIULETYN WYSZKOLENIOWY".

Obowiązkiem każdego z Was jest rzetelna i solidna praca nad sobą i także samo wyszkolenie powierzonych Wam jednostek. Obowiązkiem naszym jest wskazanie Wam sposobów, jak najlepiej można to zadanie spełnić. Egzamin z naszego przygotowania będziemy składali przed Polską, gdy nas powoła przed Siebie na próbę.

BIUL. WYSZK. ma być podręcznikiem służby. Nie wystarczy jednak samo przeczytanie zawartego w nim materiału. Nie wystarczy nawet gruntowne przemyślenie, zrozumienie i zapamiętanie tego, co w BIULETYNIE i w załącznikach do niego przeczytacie. Trzeba to wszystko zastosować w praktyce, wielokrotnie nieraz przećwiczyć.

Otrzymujący BIUL. WYSZK. pamiętać muszą, że jest on ścisłą tajemnicą organizacyjną. Przeznaczony jest wyłącznie dla Kierowników pracy i nikt poza nimi nie powinien się nawet domyślać jego istnienia.

W związku z tym zarządzam:

a – Drużynowy w terminie 7 dni po rozdaniu BIULETYNU odbiera i osobiście spala wszystkie egzemplarze doręczone sekcyjnym,

b – załączniki do BIULETYNU zawierające programy wyszkolenia zatrzymują sekcyjni u siebie na stałe z obowiązkiem jednak starannego przechowywania ich w pomysłowo skonstruowanej skrytce.

Wszystkich, którzy mają odpowiednie przygotowanie i doświadczenie proszę o współpracę w opracowaniu poszczególnych działów „Programu Przygotowania". Artykuły i propozycje należy kierować drogą służbową. Jako znak umówiony umieszczać się będzie na załącznikach litery PP co oznacza Program Przygotowania. Literatura i numer obok oznaczać będą pewien dział programu.

Wychowanie ideowe.

Na mc wrzesień zalecam nast. zajęcia z zakresu wychowania ideowego i obywatelskiego:

1 – Praca dla innych. Zebrać odpowiedni fundusz wśród członków, ich rodzin i zaufania godnych znajomych przeznaczony dla wojskowych i cywilnych inwalidów oraz więźniów politycznych. Zebrane pieniądze na miejscu wypłacić inwalidom lub głodującej rodzinie więźnia politycznego. Można je również drogą służbową przesłać dla wręczenia Patronatowi nad więźniami.

2 – Obowiązki obywatela. Przeprowadzić z naszymi członkami propagandę na temat: „Odpowiedzialność obywateli za losy swej Ojczyzny". Co mam robić żeby Polskę wzmocnić i czego unikać, co ją osłabia?

Czytać i omawiać „Źródło".

Odczytać wiersze związane z najazdem niemieckim.

PROGRAM PRZYGOTOWANIA Załącznik.

A. WYCHOWANIE FIZYCZNE:
1. Gimnastyka codzienna.
2. Ćwiczenia gimnastyczne.
3. Zapasy /boks, walka wręcz, w. wolna/.
4. Lekka atletyka.
5. Gry sportowe.
6. Pływanie.
7. Narciarstwo.

B. WYSZKOLENIE TERENOWE:
1. Terenoznawstwo.
2. Podchodzenie.
3. Placówka.

4. Szperacze.
5. Ubezpieczenie.
6. Rozpoznanie.
7. Meldunki.

C. WYSZKOLENIE STRZELECKIE.
1. Musztra.
2. Szkoła strzelca.
3. Szermierka.
4. Granat.
5. Op1. i Opgaz.

D. WYCHOWANIE IDEOWE.
1. Postawa żołnierska.
2. Obowiązki obywatela.
3. Polska – kraj, dzieje i kultura.
4. Praca dla innych.
5. Praca nad sobą.

E. SPECJALIZACJA.
1. Służba ambulansowa.
2. Sygnalizacja.
3. Pionierka.
4. Wyżywienie.
5. Rower.
6. Motor.

UWAGI DO PROGRAMU.

1. Nie możemy podać opracowania całego programu od razu. Róbcie więc przede wszystkim to, co podajemy, inne działy przerabiajcie o tyle, o ile macie odpowiednie podręczniki lub instruktorów.

2. WF. przede wszystkim! Zawsze we wszelkich zajęciach, gdzie tylko możliwe, mieć trzeba na oku wychowanie fizyczne ćwiczącego. Jest ono bowiem fundamentem, na którym opiera się przydatność jednostki do wszelkich zadań. Róbcie zawsze, co jest w waszej mocy, aby powiększyć swe siły, wzmocnić zdrowie, usprawnić organizm.

3. Dobierz sobie dwójkę. Najlepiej wszystko we dwóch przerabiać, korzystając ze wskazówek jakie otrzymujecie. Po przerobieniu pewnego działu poddać się trzeba próbie, które wykaże odpowiedni stopień przygotowania.

4. Są trzy stopnie: I, II, III i dla każdego z nich przewidziane są inne, coraz trudniejsze wymagania. Przygotowanie pełne stwierdza odbycie próby III stopnia.

5. Drużynowi i sekcyjni. Macie szkolić i przeprowadzać próby. Unikajcie ćwiczeń z całymi zespołami, polegajcie na pracy dwójek. Czuwajcie nad postępami podkomendnych, na was bowiem spada odpowiedzialność za przygotowania ich do przyszłych zadań. Drużynowi, przerabiajcie materiał z sekcyjnymi oraz egzaminujcie ich na stopnie, pokazujcie im w ten sposób jak oni sami pracować powinni.

6. Tylko spokój i planowa praca dadzą wyniki. Nie ma miejsca na jakiekolwiek popisowe rozgrywki i współzawodnictwo. Łączyć was musi serdeczna współpraca i ścisła tajemnica. Trzeba też, aby PROGRAM ten wszedł w codzienne nasze zajęcia, aby ćwiczenie się i posuwanie naprzód stało się właśnie tą Służbą żołnierską, którą w tak trudnych warunkach wszyscy dla Polski pełnimy. Stając się z dniem każdym lepsi, mocniejsi, sprawniejsi, spokojnie oczekujemy dnia powszechnej zbiórki. Takie też są ideowe założenia naszego PROGRAMU PRZYGOTOWANIA.

PP B/2 Załącznik.

2. PODCHODZENIE.

Określenie. Mówiąc o podchodzeniu, mamy na myśli posuwanie się w terenie pod okiem przeciwnika przy wykorzystaniu istniejących osłon naturalnych i stworzonych specjalnie przez ćwiczącego w tym celu, aby uniknąć odkrycia.

Osłony.

Rozróżniamy osłony naturalne i sztuczne.

Naturalne: drzewa, krzewy, zagłębienia i wyniosłości, zabudowania, zorana ziemia, tło, mrok, cień, mgła.

Sztuczne: barwa ochronna munduru, dodatkowe nakrycie o barwie ochronnej, nakrycie głowy, ruchoma zasłona.

Pamiętać należy, że:

1 – fałszywa, źle dobrana zasłona zwraca uwagę przeciwnika bardziej, niż gdyby jej wcale nie było.

2 – równie dobra osłona staje się bezużyteczna przez nieostrożny ruch, szmer, błysk światła, bowiem zwraca to uwagę przeciwnika natychmiast.

3 – zasłaniać się należy nie tylko z przodu, ale również z boku i z góry.

Najlepiej kryją zwiadowcę osłony naturalne, trzeba jednak nauczyć się je wykorzystać. Pouczają o tym poniżej podane wskazówki.

Tło.

Zawsze staraj się przystosować do terenu, na tle którego posuwasz się. Pojedyncze osoby i przedmioty na jasnym tle /i na jasnym podłożu/ rysują się wyraźniej niż na ciemnym. Dlatego nie stawaj nigdy na tle jasnego nieba, domu lub zboża, również nie kładź się na jasnym piasku. Na ciemnym tle sylwetki osób i przedmiotów zacierają się.

Oświetlenie.

Słońce z tyłu umożliwia zwiadowcy dobrą obserwację przedmiotów i barw, jednak uwydatnia jego sylwetkę. Przeciwnikowi przeszkadza, razi w oczy, rozprasza barwy. Odwrotnie, gdy słońce z przodu.

Boczne oświetlenie daje plastyczność obrazu. Przy zakrytym słońcu trudno jest rozróżnić barwy, mgła i deszcz w ogóle utrudniają rozpoznanie.

Wiatr.

Wiatr przynosi zwiadowcy odgłosy od strony przeciwnika, działa jednak przeciw niemu w wypadku, gdy idzie z wiatrem. Dlatego staraj się, jeśli tylko możliwe, wybierać drogę pod wiatr.

Najłatwiej zbadać kierunek wiatru w ten sposób – poślin palec i podnieś go w górę. Wiatr oziębi go z tej strony, z której wieje.

Podchodzenie i obserwowanie.

Podchodząc poruszaj się powoli, od zasłony do zasłony. Wybieraj takie stanowisko, z którego wszystko zobaczysz, sam nie będąc widzianym. Zanim wyruszysz dalej, upatrz sobie następne stanowisko i zbadaj do niego drogę. Trzymaj się wzdłuż rowów, zagłębień terenu, poza grupami drzew, krzaków, wysokimi trawami lub pokrzywami. W nocy musisz być tak samo ostrożny jak w dzień. nie idź tak, aby cię zobaczyć można było na tle nieba. Omijaj oświetlone miejsca, trzymaj się rozpadlin i jam lub grup ciemnych zabudowań i drzew i cienia jaki rzucają. Podchodząc, stale obserwuj pozycje przeciwnika, rozglądaj się na boki i nasłuchuj.

Podpatrując z poza drzew lub krzaków, zachowuj się bardzo ostrożnie. Tak np. nigdy nie patrz poprzez gesty krzak rozchylając gałęzie, lecz połóż się płasko na ziemi i zaglądaj poprzez łodygi lub z boku pnia.

Gdy ci się wydaje w czasie podchodzenia, że zostałeś spostrzeżony, nie ruszaj się; jeżeli zachowasz się zupełnie cicho i bez ruchu, jest bardzo prawdopodobne, że nieprzyjaciel weźmie cię za kamień lub pień drzewa i ujdziesz odkryciu.

Posuwanie się.

Można posuwać się:

1 – zupełnie wolno, wykorzystując najdrobniejsze nawet osłony,

2 – szybko, jednak z wykorzystaniem osłon,

3 – bardzo szybko, rezygnując z osłon.

Sposoby te opiszemy szczegółowo:

I grupa.

a/ pełzanie na czworakach stosujemy w terenie bogatym w osłony odpowiedniej wysokości. Gdy osłon takich nie ma, musi być stosowany inny sposób, przy którym ciało bardzo mało podnosi się nad ziemię. Sposobem tym jest

b/ czołganie. Masz do wyboru 3 rodzaje.

1: Ciało przywarte do ziemi. Czołgać się przez dociąganie kolejno jednego kolana i przenoszenie całego korpusu w przód. Przeciwna noga wyprostowana, wewnętrzna stroną stopy przywarta do ziemi.

2: Ciało wyprostowane, nieco naprężone. Czołganie się na łokciach i końcach palców nóg, kolana nie dotykają ziemi, korpus tkwi przy ziemi i równolegle do niej.

3: Ciało dotyka ziemi, nogi wyprostowane, zwarte. Czołganie się przez wyciągnięcie łokci w przód i powłóczenie korpusu.

c/ toczenie. Ze stoków i pochyłości można się stoczyć, przycisnąwszy wpierw silenie ręce do ciała.

Wszystkie ćwiczenia powinny zmierzać do nabrania sprawności w szybkim posuwaniu się tymi sposobami.

II grupa.

Chód i bieg stosujemy do przebycia dłuższych odcinków zakrytych przed wzrokiem przeciwnika. Zużywa się mniej siły niż przy czołganiu, trzeba jednak chodzić cicho i lekko na przedniej części stopy, unikając suchych gałązek i liści lub kamieni, które mogą skrzypieć i zgrzytać.

III grupa.

Skok. Niewielkie, odkryte przestrzenie przebywamy skokiem. Z pozycji /najczęściej/ leżącej, poderwać się, przebiec jak można najszybciej krótki odcinek i paść. Decyduje tu szybkość. Dlatego trzeba dobrze opanować podrywanie się i padanie.

ZRYW. W pozycji leżącej podciągnąć jak najbardziej kolano prawej nogi. Podeprzeć się dłonią źrawej ręki ugiętej w łokciu. Dłoń znajdzie się wtedy przy prawym kolanie. Wesprzeć się lekko lewą ręką. Poderwać się szybko w górę, podstawiając lewą nogę, prawą wykonać skok.

PADNIJ! Lewa noga w przodzie, ugina się w kolanie, które za chwilę dotknie ziemi. Lewa ręka daleko wyrzucona w przód. Ciało pada w kierunku lewej ręki. Układa się płasko na ziemi. Pięty zwrócone do wewnątrz, przywierają do ziemi.

Pomoce i przeszkody.

Nieraz pomocą może być przebranie się, narzucenie na siebie płótna namiotowego /na śniegu prześcieradła/, osłonięcie twarzy gałązkami lub pękiem trawy. Błyszczące przedmioty, które mogą odbić promienie słoneczne, muszą być zakryte, Strzec się należy dźwięków, jakie wydają często wyekwipowania ocierające się uderzające o siebie /np. manierka i łopatka/.

Nagłe poderwanie się ptaków, szczekanie psów – zdradza obecność obcego.

Wytrawni zwiadowcy uciekają się nieraz do różnych wybiegów dla odwrócenia uwagi przeciwnika. Stawiają fałszywe osłony, umyślnie przyciągając w tym kierunku uwagę npla, ustawiają na ziemi głazy i kępy darniny przypominające głowę ludzką, rzucają daleko daleko w bok kamykiem, odwracając w ten sposób przeciwnika od właściwego swego stanowiska i kierunku posuwania się.

Użycie jednak tych środków może podyktować konieczna potrzeba i spryt zwiadowcy.

Uwagi dla ćwiczących.

Dobrym zwiadowcą zostaje się po długotrwałych ćwiczeniach w terenie. Korzystając z tych wskazówek dobierz sobie towarzysza, wyszukajcie odpowiedni teren i odgrywajcie na przemian role wartowników i zwiadowców, ćwicząc w ten sposób zarówno w doskonałym podchodzeniu jak i wypatrywaniu i nasłuchiwaniu podchodzącego zwiadowcy.

Pouczajcie się wzajemnie o swych spostrzeżeniach i popełnionych błędach – jest to najlepszy sposób uniknięcia ich w przyszłości.

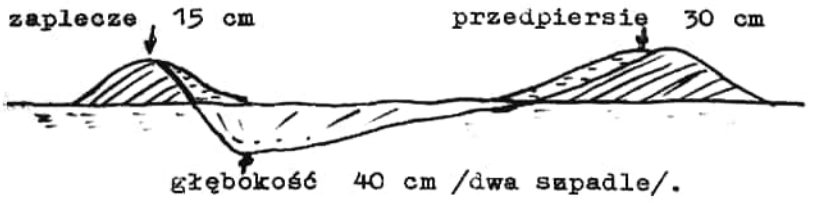
Szczególnie wytrwale ucz się cicho chodzić i czołgać. Dla wydoskonalenia się w tej sztuce może zabierać ze sobą przedmioty wydające dźwięk za lada nieostrożnym ruchem. Może to być np. pudełko blaszane z kamykami.

Ćwiczcie zdala od osób trzecich, które mogą wam w tym przeszkodzić, gdy niepotrzebnie ściągacie na siebie ich uwagę.

Okopywanie się w terenie.

Często, szczególnie w terenie mało zakrytym, zachodzi konieczność ukrycia się przez okopanie i zamaskowanie stanowiska. Dlatego pożyteczne będzie nabycie tej umiejętności. Okopanie się pod okiem przeciwnika jest prawdziwą sztuką, ćwiczyć jednak trzeba dla szybkiego okopania się i to w postawie leżącej. Stanowisko powinno być wykonane i w takim miejscu, aby było bezpieczne schronienie, zaś ukryty w nim miał możność czynienie obserwacji w możliwie dużym promieniu.

Wymiar podaje rysunek.

Sprawdzanie umiejętności

Na stopniu I.

W terenie sprzyjającym, z odległości 100 m umiejętnie podejdzie przeprowadzającego próbę, wykorzystując osłony naturalne. Podchodzenie odbywa się dopóty, aż

uda się mu rozpoznać pewien szczegół obmyślony przez egzaminującego /np. jakiego kształtu kartkę papieru będzie miał przypiętą do czapki?/

Na stopniu II.

Teren sprzyjający. Z odległości 200 m podejść przeprowadzającego próbę wykorzystując umiejętnie osłony naturalne i posługując się sporządzoną przez siebie osłoną dodatkową. Jest tylko kierunek, w którym szukać należy ukrytego egzaminatora. Ćwiczący ma go odnaleźć, zaobserwować pewien szczegół /np. jakiej barwy kartkę papieru będzie miał przypiętą do czapki?/ i wycofać się.

Na stopniu III.

Teren mniej sprzyjający, tak, że sporządzenie i użycie osłony staje się konieczne. W wycinku terenu 400x400 m ćwiczący ma do spełnienia zadanie, które ma niespostrzeżenie wykonać i wrócić do punktu wyjścia.

Zadanie przykładowe: odnaleźć przeszkodę wykonaną przez przeciwnika i zniszczyć ją. /Przeszkodą tą może być wykonany rów, ułożona gromada kamieni, przeciągnięty sznur itp./

Poddający się próbie na tym stopniu powinien również umieć okopać się w terenie.

O wyniku próby orzeka przeprowadzający ją, na podstawie obserwacji zachowania się ćwiczącego w terenie i wykonania zadań, świadczących o przerobieniu materiału ćwiczebnego i opanowaniu podstawowych zasad zachowania się przy podchodzeniu.

Załącznik do „Biuletynu Wyszk.”
Nr 1/8

Deklamacja
Wierzę...

Wierzę zawsze w Ojczyznę moją wszechmogącą
I w Jej synów, którzy poczęli się z Ducha, a nie tylko z ziemi
Umęczeni za prawo człowieka, ukrzyżowani i pogrzebani,
Zstąpili do piekieł, ale zmartwychwstaną.
Jeszcze raz kamień grobowy odtrącą,
Wstąpią na wolności niebiosa,
Zasiądą po prawicy Ojczyzny Wszechmogącej,
Przyjdą zobaczyć żywych i uczcić umarłych.
Wierzę w Piękno Najwyższe,
Sprawiedliwość powszechną,
Narodów obcowanie,
Grzechów wzajemne odpuszczenie,
Ducha zmartwychwstanie
I pokój wieczny. Amen.

Patria.

Raport

Żołnierz polski, obrońca Warszawy,
W grobie wspólnym się zbudził ze snu:
„Dziś rocznica!” – Więc otarł pył krwawy
I zaczerpnął w pierś przebitą tchu.

Potem braciom, poległym w Stolicy,
Żołnierz polski taki raport zdał:
„Polska żyje!" – na każdej ulicy,
W każdym domu bój o Polskę trwa!
Przysięgaliśmy bronić Warszawy
Do ostatniej kropli krwi, po zgon.
Dziś rocznica. Z ofiar naszych krwawych
Każda kropla da stokrotny plon!"

Tomasz.

Polskie zgliszcza.

Na każdej drodze wyrwy, popioły, zwaliska
Zaległy barykadą.
Stropy, wiązania, cegły wiszące ogrody
Zwartą gromadą wybiegły.
Dysząc krwawym żarem mur,
Spękany, dygocący.
Popiołu chmurą dymi,
Czeka i patrzy w dół
U stóp posągów, kolumna zdobnych akantem bohaterstwa,
Germański bóg wojny wlecze łup.
Żołdacki chamów tłum – morderca,
Wzgardzony dziś, zagarnia pracy plon.
Kłębi się Niemców gromada,
Każdy coś dźwiga, zabiera,
W torbie pakownej układa,
Spieszy się...chyłkiem obziera.
Nad gadów kłębowiskiem, morderców, szaleńców zgrają
Mury płonące się chylą. Podnoszą głazy...czekają
Jeszcze chwila...uderzą.

Jaskier.

Aleja 6-go Sierpnia.

Szeroka i żołnierska, legendy mianem ochrzczona,
Wybiegła hen w nieznane beztrosko, jak przed laty...
I dzisiaj, tak jak ongi, trupami poznaczona,
Pożarem dymów skrywasz kwieciste rabaty.
Jak drogowskazy niesiesz spalonych las kominów,
Lejami znaczysz drogę, bryzgami złych szrapneli,
Płacz matek i żon z tobą i rannych jęk twych synów
I przerażenie w oczach tych, którzy śmierć widzieli.
Tylko gdzieś na początku – pod drzewem obraz mały –
Ucieczka udręczonych, przed którym lampa świeci,
Przed którym i we wrześniu modlą się małe dzieci...
I tylko gdzież przy końcu – potężny i wspaniały –
Niezłomny Saper czeka, wsparty na karabinie,
Bo wie, że ludzie giną. lecz Ona, nie, nie zginie!!

Świadek.

Barykada.

Serca biją na trwogę. Oddech nocy twardy
Wdycha niebezpieczeństwo, jak zwierz wśród obławy.
Idą w karnym szeregu rydle i oskardy,
Wyje w noc na alarm Syrena Warszawy.
U wylotu ulicy kamienie ożyły.
Wzdęły się jak tama, protest, meta w raidzie.
Asfalt pierś czarną rozdarł i pruje rur żyły.
Głazy będą się bronić. Bruk wrzasnął: Nie przejdzie!
Oni stali zmęczeni, od trudu zczerniali.
Padali dumnie w poprzek, jako w lesie buki.
Gdy kamienie pryskały rażone od stali.
Poległymi ciałami wypełnili luki.
Chociaż czołgi przebrzmiały, choć bomby przewyły,
I śmierć dymem pożarów nad miastem się przędzie –
Wróg nie przeszedł, nie zwalczył nie posiadł tej siły,
Barykady nie zdobył i jej nie zdobędzie!

Zasada.

Ulica Opaczewska

Ja jestem zła ulica! Nie przystępuj do mnie
Najeźdźco, który niesiesz śmierć samolotową,
Swojego bronię miasta twardo i niezłomnie,
Do walki jestem zawsze skora i gotowa.
Ja jestem zła ulica, stawiam barykady
I pluję armatami, karabinem walę.
Nie przerażają mnie twoich bomb tonnowych grady
I czołgi twe jaszczurcze chwytam wciąż zuchwale.
Ja jestem zła ulica, lecz kocham swe dzieci,
Których mi co dzień więcej na łonie umiera,
Gdy kamienic gromnica przy tym jasno świeci.
Ja jestem zła ulica, lecz choć głód doskwiera,
Nie wpuszczę cię do miasta, gwałcicielu krwawy...
Ja – pani Opaczewska – bronię dziś Warszawy.

Świadek.

Alarm

„Uwaga...uwaga...przeszedł...
Ko – ma – trzy...”
Ktoś biegnie po schodach,
Trzasnęły gdzieś drzwi...
Ze zgiełku i wrzawy
Dźwięk jeden wybuchł i rośnie,
Kotłuje.....
Lękliwie głos syrena w oktawy
Spada i wznosi się w jęk....
„Ogłaszam alarm dla miasta Warszawy!”

I cisza... Gdzież z góry
Brzęczy, huczy, szumi, drży...
I pękł!...
Głucho w głąb – raz – dwa – trzy –
Seria bomb?
Tam gdzieś obok nie ma obawy,
Daleko...może Praga?
Teraz bliżej – jeszcze bliżej, tuż – tuż – i
Krzyk – jak strzęp krwawy.
I cisza, cisza, która się wzmaga...
„Uwaga...uwaga...
Odwołuję alarm dla miasta Warszawy".
Nie, tego alarmu nikt już nie odwoła!
Ten alarm trwa.
Bijcie werble, wyjcie syreny,
Płaczcie dzwony kościoła,
Niech gra orkiestra
Marsza z pod Wagram, z pod Jeny!
Chwytajcie ten dźwięk regimenty,
Bataliony, armaty, tanki.
Niech buchnie, niech trwa,
W świętym płomieniu Marsylianki!
Kiedy w południe ludzie wychodzą z kościoła,
Kiedy po niebie wiatr obłoki gna,
Kiedy na Paryż ciemny spada sen,
Któż to mnie budzi i woła?...
Słyszę szum nocnych nalotów –
Płyną nad miastem... to nie samoloty...
Płyną zburzone kościoły, grody zmienione w cmentarz,
Ruiny, gruzy, zwaliska – ulice i domy dziecinnych lat
Traugutta i Nowy Świat...
I płonie miasto na skrzydłach sławy,
I spalą się serca do dna...
Ogłaszam alarm dla miasta Warszawy,
Niech trwa!!

Paryżanin.

ŚWIĘTY BOŻE...

Święty Boże,
Święty Boże,
Święty a nieśmiertelny
Błogosław naszej broni,
Gdy ją przyłoży
Piechur do skroni,
Niech trafia najcelniej.
Święty Boże,
Wszechmocny a Tajemny,
Któryś jesteś w niebie,
Niech żaden nasz pocisk
I żaden nasz wystrzał
Nie padnie daremny

W okrutnej potrzebie.
Święty Boże,
O sprawiedliwą bijemy się rzecz:
O naszą wolną wolę,
O naszą ziemię i morze,
O matki krzyż na czole –
Pobłogosław nasz miecz.
O polskie kości na Wawelu,
O cmentarze ojcowskie,
Na których znak Twój święci,
O lata przeszłe i przyszłe,
O nasze góry, o Wisłę,
O nasze żony i dzieci,
O dolę daleką i bliską,
O prawa ludzkie i boskie,
O wszystko.
Święty Boże,
Święty Boże,
Święty a Nieśmiertelny!
Błogosław odważnym i dzielnym,
Błogosław naszej wojnie,
Błogosław naszym wojskom
I naszemu męstwu!
Usłysz nasze wołanie,
Który jesteś z nami,
Wszechmogący Panie,
Daj nam zwycięstwo!

K.W.

Skąd wojna?

Za co człowiek na bliźnich tak często uderza,
Jak na dzikie zwierzęta? Bo w sobie ma zwierza.

Adam Mickiewicz.

2.3. Notatki Floriana Marciniaka, w sprawach ogólnych i programowych, z 1941/1942 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

2.3.1. Notatka 1.

Notatka 1.*)
Organizacja, program i metoda sth. xx)
Sth prowadzi: wychowanie na dobrych obywateli
własną akcję społeczną wśród młodz.

*) Notatka pisana na maszynie. (Przyp. Kom. Hist.)

**) Notatka jest zapewne planem referatu wygłoszonego przez śp. Hm. Floriana Marciniaka na odprawie mającej na celu przedyskutowanie problemu starszego harcerstwa przed utworzeniem odrębnego szczebla (G.S). Trudno ustalić datę odprawy. Jest prawdopodobne, że miała miejsce w końcu lata lub początku jesieni 1942 r. Organizatorem odprawy był śp. Hm. Ryszard Zarzycki, późniejszy kierownik wydziału STH w Pasiece. Odprawa odbyła się w jego lokalu w Warszawie, przy ul. Asnyka 6. Obecne były również przedstawicielki harcerek. (Przyp. Kom. Hist.)

Podstawy ideowe: etyka chrześcijańska – służba Bogu
/Książka/ służba Polsce
ideał rycerski dżentelmena
nauka drogą do powodzenia
Krąg, wódz i kierownik
Kandydaci na sth i ojcowie chrzestni
Próba na sth i uroczyste przyjęcie do sth
Wyszkolenie x)

1. metoda i ideologia h-a
2. turystyka i życie polowe
3. zdrowie i kondycja fizyczna
4. pw
5. zawód
6. praca społeczna
7. kulturalna ro... (dalsza część wyrazu uszkodzona)
8. nauka o obowiązkach obywatelskich

*) Obok wyrazu „wyszkolenie" dopisanie ręką śp. Floriana: „wyrobienie dyspozycji". (Przyp. Kom. Hist.)

Próby na: HR – instruktora – włóczęgę
Praca wewnętrzna Kręgu
Imprezy Chor. I Zw. x)
Akcje specjalne:
akcja pw
uniwersytet Sth
akcja klubowa
akcja międzynarodowa
Domy StH
Sth a instruktorzy h.
Duch skaut. Braterstwa i pogody

*) Skrót Zw. Zapewne oznacza „Związek" – dotyczy ZHP, czyli całego harcerstwa. (Przyp. Kom. Hist.)

2.3.2. Notatka 2.

Notatka 2.[x)]

Program pracy zastępu studiującego. [xx)]

I.

1. Zasady konspiracji wg Wielkiej Gry.
2. Prace dla Polski Podziemnej /teoria i praktyka/

a. Wywiad wg Wielkiej Gry
b. Nauka o nplu „ „ „ i innych
c. Mały sabotaż „ „ „
d. Łączność, służba gońca „ „ „ i instrukcji spec.
e. Prasa i propaganda „ specjalnych zarządzeń
f. Ogólna orientacja w obecnym życiu polskim wg ustnych informacji.

[*)] Notatka pisana na maszynie (Przyp. Kom. Hist.)

[**)] Cel i czas sporządzenia notatki – nieznane. Jedynie wskazywanie w wielu punktach na książkę „Wielka Gra” może orientować, że notatka pisana była bezpośrednie po wydaniu „Wielkiej Gry”, tzn. zima 1941/1942, a przed skonfiskowaniem książki, które nastąpiło w jakiś miesiąc po wydaniu. (Przyp. Kom. Hist.)

II.

1. Szkolenie wojskowe wg specjalnych instrukcji
2. Służba gońca „ „ „
3. Sprawność „wskazidrogi“ „ regulaminu sprawności
4. Technika / terenoznawstwo – Gawkowski, samaritánka – Dudziński, sygnalizacja – Papiński/
5. Wychowanie fizyczne wg zaznaczonych punktów Szkoły Junaka
6. Pogotowie ekwipunkowe, ambulansowe, sabotażowe wg specjalnych instrukcji
7. Czytanie prasy fachowej.

III.[x)]

1. Zrąb wiadomości o Polsce wg specjalnych instrukcji
2. Ideologia, przeszłość i przyszłość harcerstwa wg Drogowskazu i dodatkowych instrukcji
3. Kształcenie charakteru wg wskazań Gawędy
4. Samokształcenie wg Wielkiej Gry i poprawek
5. Wychowanie fizyczne patrz II, 5

IV.

1. Metodyka pracy w zastępie wg Sedlaczka.

– . – . – . – . –

Na odwrocie notatki ręką śp. Floriana napisane:

„Nominacja Niuty R. 15/8“

Śp. Niuta był komandantem chorągwi radomskiej (skrót: R). Chodzi tu zapewne o nominację na phm., gdyż nominacja na hm. miała miejsce 27. XII.43 r., czyli w 3 miesiące po aresztowaniu śp. Floriana. Nominacji na phm. nie ma w wojennych rozkazach. Nazwisko śp. hm. Niuty nieznane (nie można ustalić czy był podharcmistrzem przedwojennym). Nominacji na funkcje nie przeprowadzało się rozkazami, a data 15. VIII wskazuje wyraźnie, że chodzi tu o rozkaz. Rozkazy bowiem ukazywały się w zasadzie najmniej 4 razy do roku: 3 maja, 15 sierpnia, 11 listopada i 27 grudnia. Tylko w rozkazach z tymi datami ukazywały się nominacje instruktorskie. (Przyp. Kom. Hist.)

[*)] Cały punkt III ujęty jest w klamry i zaopatrzony ręcznym dopiskiem: „materiały!!!” – charakter pisma nieznany. (Przyp. Kom. Hist.)

Na odwrocie notatki ręką śp. Floriana zapisane:

„Łoś 2 egz, Ziem Wsch. BeZet „F.O.P."

Łoś – skrót niezrozumiały; Ziemie Wschodnie Rzeczypospolitej – tytuł pisma: BeZet – Skrót Biura Zachodniego; F.O.P. – skrót: Front Odrodzenia Polski – ugrupowanie katolickie. (Przyp. Kom. Hist.)

2.3.3. Notatka 3.

Notatka 3.[x)]

Wykluczyć nauczycieli
Drużyny b. małe
Zagadnienie dobrych uczynków. Sąsiedzka pomoc dla dzieci przez dzieci.
Coś z pracy realizacyjnej jest niezbędnem.
Zastępowi starsi ? [xx)]
W. F.
Obok stopni sprawności.
Technika ćwiczeń najzupełniej niewinna. Rzucanie kamieni, podchody, tropienie.

[*)] Notatka pisana ręką śp. hm. Floriana Marciniaka. Czas sporządzenia notatki nieznany. Było to zapewne w okresie tworzenia „Zawiszy" – wiosna 1942 r., którego notatka dotyczy. (Przyp. Kom. Hist.)

[**)] Znak zapytania jest tu bardzo charakterystyczny. Bezpieczeństwo dyktowało bowiem tendencję, by zastępowi byli starsi. Śp. Florian był natomiast zwolennikiem zastępowego – rówieśnika. (Przyp. Kom. Hist.)

Ponadto na kartce zwierającej notatkę zapisano ręką śp. Floriana:

„Bubel"

Jest to powszechnie używane przezwisko jednego z harcmistrzów, który później (zima 1943/4 r.) wszedł do Pasieki (do Rady Programowej) jako kierownik „Zabolu" (kryptonim Żeglarskiego Kręgu Starszoharcerskiego pracującego do zimy 1943/4 r. w oderwaniu od Szarych Szeregów w bezpośredniej łączności z Komendą Główną Wojskową). (Przyp. Kom. Hist.)

2.3.4. Notatka 4.

Notatka 4.[x)]

I. Org.
A. 1. dolna granica 2 kl. Szk. Powsz. albo 13 lat.
górna 16 lat (skauci) ewent. 6 kl.
2. Oderwać się od szkoły.
3. 2 powyżej lat 16 [xx)]. Zastępowi bezwzględnie rówieśnicy.
B. Każda obecna drużyna oddziela piątkę do roboty mł.
C. Wybić z głowy nazwę harc. [xxx)]

II. Program.
Nie ma roboty realizacyjnej.
Wszystko oprzeć na stopniach zaktualizowanych.

Dużo samokształcenia. Kraj. Historia. Polska. Książki. Wiersze.
Stopnie – przygotowanie do pracy realizacyjnej. Samokształcenie. Wycieczki.

III. Pismo dla młodych.

*) Notatka pisana ręką śp. hm. Floriana Marciniaka. Czas sporządzenia notatki analogiczny do czasu sporządzenia notatki 1. (Przyp. Kom. Hist.)

2.3.5. Notatka 5.

Notatka 5.[x)]

Dzisiaj młodzież nasza jest w wieku sth ? [xx)]
Co robić? – W. F. Harc. Zawód: pogłębienie postawy społecznej danego zawodu. Zagadnienia centralne – oświata i upowszechnienie kultury.

Org. Górna granica wieku[xxx)]
Koedukacja
Samodzielność – pozycja w związku. Kontakt ze skautami i wędrow.
Statut.
Żądać pracy.
Brak pełnej repr. Społecznej
Elitaryzm. Masowość.
Polityka. Sport.
Atrakcyjność haseł. Krystalizacja światopoglądu.
Warunki Leona [xxxx)] 1. Atrakcyjność metod.
2. Krystalizacja światopoglądu – atrakcyjna ujmująca prawda dzisiejszych czasów.
Instr. a sth. Nie rozgraniczać instr. od starszych harcerzy.

*) Notatka pisana ręką śp. hm. Floriana Marciniaka. Czas sporządzenia notatki analogiczny do czasu sporządzenia notatki 3. (Przyp. Kom. Hist.)

**) W tym okresie kiedy „Zawisza” dopiero rozpoczęła pracę, a średnia wieku S.S. była względnie wysoka. Sądzić można, że był to moment najwyższej średniej wieku. Roczniki, które były w pracy w 1939 r. postarały się już o 3 lata, a młody narybek dopiero zaczynał nadchodzić. Od tego momentu na skutek wielkiego rozwoju „Zawiszy”, przeciętna spada. (Przyp. Kom. Hist.)

***) Według przekonania, do którego doszły Szare Szeregi, musi być w Harcerstwie uwypuklony moment wychodzenia z organizacji – moment przekazania poszczególnych roczników w życie. Mniej więcej 25 rok życia jest wg tego przekonania końcem cyklu wychowawczego harcerstwa. (Przyp. Kom. Hist.)

****) Leon – hm. „Adam” – pierwotnie kierownik wydziału programowego, następnie wydziału Kształcenia Starszyzny, następnie członek Rady Programowej Pasieki, potem przewodniczący tej Rady: w powstaniu warszawskim komendant W.S.S. (Wojskowej Służby Społecznej), wreszcie od 2.X.44 do 1.I.45 Naczelnik S.S., używający pseudonimu „Jan”. (Przyp. Kom. Hist.)

2.4. Artykuł w sprawie młodzieży rzemieślniczo-robotniczej, 1942 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. 9 Wigry n/42, dostęp MH w Warszawie

9-WIGRY-VI/42 Ściśle tajne!

Sprawa młodzieży rzemieślniczo-robotniczej.

Poniżej podajemy wyniki dyskusji III-ego kursu „Za lasem".[7]

1/ Doświadczenie i obserwacje wskazują na pewne różnice w postawie młodzieży robotniczo-rzemieślniczej, młodzieży ulicy, w stosunku do aktualnych zagadnień. Prócz głęboko tkwiącego poczucia krzywdy społecznej, które dominuje ponad wszystkim innym, które odczuwane od najmłodszych lat wywiera zasadniczy wpływ na stanowisko tej młodzieży, cechuje ją niemal zupełna obojętność dla sprawy polskiej. Jeżeli nawet sprawa ta jest odczuwana, odczucie to nie pociąga żadnych konsekwencji praktycznych /np. sprawa kin./ Dążyć należy do tego, aby sprawa polska nie była dla tej młodzieży frazesem w dniach emocji, ale rzeczywiście przeżytym i rozumianym zagadnieniem. Należy uświadomić tej młodzieży, że sprawa polska nie dzieje się gdzieś poza nią, lecz tkwi w niej samej.

2/ Rozwiązanie zagadnienie tej młodzieży w ramach organizacyjnych ss kształtuje się pomyślnie w duchu rzeczywistej równości i braterstwa społecznego. Dowodem tego jest udział tej młodzieży w ss. Jedynym tu wyjątkiem jest sprawa Agrykoli[8], gdzie kierując się normami przedwojennymi nie dopuszcza się do niej jednostek wartościowych, nie posiadających tylko matury. Obiektywne rozważenie tego zagadnienia wydaje się być konieczne.

3/ SS zgodnie z zasadniczymi założeniami skautingu, realizując kwestię równości w jej najistotniejszym sensie praktycznym – w sensie równości startu życiowego – winny zwrócić uwagę na następujące sprawy:

a/ ponieważ podstawą, a może jedyną drogą, awansu społecznego winno być wykształcenie, SS winny zwrócić uwagę na wykorzystanie przez członków wszelkich możliwości nauki. /Należałoby i to pośpiesznie wydać obszerny informator o szkołach i to z komentarzem./

b/ ponieważ akcja ta z ogólnego punktu widzenia jest akcją dużej wagi, uważamy, że brak pieniędzy na opłatę szkolną nie może być przeszkodą dla członka ss kontynuowania nauki. Uważamy, że byłoby celowe użycie funduszów społecznych na tę właśnie akcję.

c/ wreszcie istotnym zagadnieniem jest pokierowanie sprawami ogólnego samokształcenia tej młodzieży.

W sprawie stosunku do nauki i samokształcenia tej właśnie młodzieży ciekawego materiału dostarczyła ostatnia ankieta.

4/ Oddzielnym zagadnieniem jest sprawa zaktywizowania młodzieży dotąd niezorganizowanej. Sprawa tym ważniejsza, że ta właśnie młodzież stanowić będzie szeregi wojska. Z nią właśnie w pierwszym rzędzie do czynienia będą mieli absolwenci Agrykoli. Muszą być do tego przygotowani. Z drugiej strony ss muszą dotrzeć do tego środowiska przed wszystkim przez znalezienie bezpośrednich kontaktów z przywód-

[7] Za lasem – kryptonim kursów podharcmistrzowskich Chor. Warsz. (Przyp. Kom. Hist.).
[8] Agrykola – kryptonim harcerskiej Szkoły Podchorążych (Przyp. Kom. Hist.).

cami samorzutnych band. Kontakt ten mogą z naszej strony ułatwić członkowie i wodzowie pochodzący z tego środowiska./ To jest np. sprawa właściwego wykorzystania starszych instruktorów z PR[9]. Trzeba tu jeszcze dodać, że wodzowie tej młodzieży imponują jej głownie cechami zewnętrznymi, siła fizyczną, postawą.

5/ Mając to na uwadze musimy stosować takie mocne metody podejścia, które by tę młodzież chwyciły. Drogi prowadzą przez: a/ robotę aktywną, b/ samokształcenie, c/ rozrywkę /np. sport/.

6/ Wreszcie pamiętać trzeba, że młodzież ta szybciej niż inne środowiska wyżywa się i zapał jej słabnie. Dlatego urozmaicania i rozrywki będą koniecznym warunkiem powodzenia.

III kurs „Za lasem” uważa zagadnienie to za już bardzo aktualne i apeluje do wszystkich mających jakiekolwiek możliwości dotarcia do tej młodzieży, pomijanej przez wszystkie niemal organizacje, aby natychmiast je wykorzystali.

Warszawa 21.06.42.

Własność.....
cena 50 gr.

2.5. Instrukcja Szarych Szeregów dotycząca Akcji „N”, 1941 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 19, dostęp MH w Warszawie

ŚCIŚLE TAJNE

I. Ogólne.[10]

1. Celem akcji kolportażu materiału antyreżymowego (znak N) jest szerzenie rozkładu moralnego, defetyzm, pogłębienie antagonizmów wśród Niemców. Akcja ta ma charakter wyraźnie OFENSYWNY.
2. Materiał propagandowy N rozprowadzany jest zarówno przez Niemców, jak i przez Polaków. Materiał ten winien docierać bezpośrednio do obiektu samej akcji, a więc przede wszystkim do WOJSKA NIEMIECKIEGO.
3. Kolportażu N nie wolno łączyć z kolportażem polskiej prasy tajnej ze względu na bezpieczeństwo obu sieci kolportażu, jak i specjalnych dróg i metod. Praca ta winna być ZAKONSPIROWANA w łonie każdej współpracującej organizacji czy zespołu.

II. Kolporterzy.

4. Jako kolporterów należy używać zasadniczo ludzi zamieszkałych w danej miejscowości czy rejonie, znających dobrze dany teren i warunki miejscowe.

[9] PR – Okręg Praga Chor. Warsz. (Przyp. Kom. Hist.).

[10] Autor instrukcji nieznany – w każdym razie jest to wewnętrzna instrukcja Szarych Szeregów. Czas sporządzenia instrukcji: przy samym początku akcji „N” (lato 1941 r. – początek wojny sowiecko – niemieckiej); wskazuje na to nazwanie akcji literą H. Litera to jest w większości miejsc przerobiona na N. W jednym wypadku przez przeoczenie pozostał symbol „H”. (Przyp. Kom. Hist.)

5. Kolportera winna cechować odwaga, zdecydowanie, rozwaga, spryt, orientacja, opanowanie. Muszą oni sobie zdawać sprawę, że już w obecnym okresie biorą udział w akcji zaczepnej przeciw nieprzyjacielowi.
6. Kolporter winien być „czysty", tzn. oprócz danego materiału H nie mieć przy sobie żadnych notatek, adresów, nazwisk lub innych materiałów kompromitujących lub wzbudzających podejrzenie.
7. Kolporterzy winni być ściśle pouczeni, jak mają się tłumaczyć w razie schwytania „na robocie". Nie wolno wtedy okazywać strachu czy zmieszania. Tłumaczyć należy się wówczas zawsze, że materiał propagandowy WZIEŁO SIĘ OD JAKIEGOŚ NIEMCA /mieć przygotowany zawczasu rysopis i wygląd tego Niemca oraz miejsce otrzymania bibuły, np. róg ulicy, park itp./, czy też, że podjęto materiał przez ciekawość, względnie wzięto z polecenia. można twierdzić, że osobnik wręczający bibułę polecił ja rozdawać lub gdzieś położyć, że nawet za to zapłacił, a rozdający, nie znając języka niemieckiego, sądził, że jeżeli Niemiec polecił mu coś zrobić, to wszystko jest w porządku i on to zlecenie musi wykonać. Nigdy nie zmieniać zeznań i nie zdradzać się znajomością języka niemieckiego. Zawsze twierdzić, że coś podobnego zdarzyło się po raz pierwszy.

III. Sposoby kolportażu.

8. Kolportaż winien odbywać się tylko drogą NIEUCHWYTNEGO PODRZUCANIA. Wykluczone są osobiste kontakty z Niemcami. Konieczna jest każdorazowa ZMIANA MIEJCA I SPOSOBU rozprowadzania materiału N. Nie wolno w tym samym miejscu tym samym sposobem W KRÓTKICH ODSTĘPACH CZASU wykonywać tej roboty. W jednym miejscu nie wolno podrzucić więcej niż 1–3 egzempl. /stosowany w niektórych wypadkach plik bibuły nie może przekroczyć 5 egz./.
9. Sposób rozprowadzania bibuły dyktują zwykle miejscowe warunki i nie można przeto ustalić trwałego schematu roboty. Wymienione wyżej sposoby należy traktować przykładowo i nie ograniczać się tylko do ich mechanicznego stosowania.
10. Ulotka spełnia swe zadanie, GDY ZOSTANIE PRZECZYTANA. Dlatego przy podrzucaniu należy kierować się zasadą, by przede wszystkim dać możliwość przeczytania ulotki w sposób nie zwracający niczyjej uwagi. Następne znaczenie bibuły – to prawdopodobieństwo odniesienia jej DO WŁADZY danego środowiska niemieckiego, która otrzymując ten materiał co pewien okres czasu z różnych miejsc, nabiera pojęcia o potędze ruchu antyreżymowego, co zmusza ją do zorganizowania pracy obserwacyjnej, dochodzeń, wydatków pieniężnych, kontrpropagandy, podrywa wzajemne zaufanie wśród rożnych grup lub we własnym gronie, naraża na stratę czasu, zmniejsza pewność siebie itp. Dalsze znaczenie bibuły – to prawdopodobieństwo /małe/ podrzucenia dalszego w swym środowisku.
11. Najlepiej jest podrzucić bibułę wieczorem, w nocy, w czasie niepogody lub silnego upału. Można nieraz podrzucaną bibułę umieszczać wewnątrz pisma niemieckiego lub niezaadresowanej kopercie /ew. zaadresowanej na fikcyjne nazwisko Niemca/.
12. Nie należy podrzucać bibuły do koszar, biur, lokali policji niemieckiej /tzw. popularnie „żandarmerii"/ SD, SS / czarny otok na czapce, czarne naramienniki i trupia główka/, gdyż to mija się z celem i może paraliżować akcję.
13. Podczas „roboty" winien kolporter trzymać bibułę albo w kieszeni najporęczniejszej ze względu na szybkość porzucenia, albo z tego samego względu trzymać ją w ręce jako paczuszkę, względnie jako coś przyłączonego do małej paczki. W żadnym wypadku nie powinno się bibuły ukrywać głęboko lub w wewnętrznych kieszeniach. Przykłady techniki rozprowadzania materiału N:

a/podrzucanie bibuły do koszar, szpitali, kwater, biur przez okno, przez płot w kilku miejscach /można pojedyncze egz. obciążyć kamykiem na nitce ze względu na wiatr/. Zwrócić uwagę na możność wykorzystania robotników pracujących w rejonie danego obiektu, którzy mogą umieścić ulotki w korytarzach ustępach na schodach.

b/rozrzucanie bibuły przed przybyciem oddziałów wojskowych na placach ćwiczeń, poligonach, przez położenie w kilku miejscach pojedynczych egz. przyciśniętych kamykiem /część nagłówkowa ulotki winna być widoczna/ lub puszczenie na wiatr pliku ulotek, które zostaną rozniesione po całym obszarze.

c/przypięcie pluskiewkami lub w inny sposób przyczepienie ulotek w miejscach ustępowych, w latrynach, w zaroślach w sąsiedztwie placów ćwiczeń, dokąd chodzą pojedynczy żołnierze.

d/ przyczepienie lub przyklejenie ulotek /jeżeli ulotki są dwustronne to i jedną i druga stroną/ na słupach lub parkanach w dzielnicy czysto niemieckiej.

e/umieszczenie ulotek w samochodach ciężarowych, osobowych czy motocyklach lub wozach konnych /pod budą, przy siedzeniu kierowcy, pod maską itp./ w wyjątkowych wypadkach przyczepienie na zewnątrz wozu pozbawionego chwilowo nadzoru. Jeżeli w danym miejscu znajduje się jednocześnie więcej wozów, nie podrzucać do wszystkich; należy wybrać te, które danego dnia mogły odbyć już pewną drogę. Unikać powyższej roboty na terenie polskich zakładów reperacyjnych.

f/ porozmieszczanie bibuły w wagonach kolejowych przeznaczonych tylko dla Niemców /położyć po jednym egz. na ławkach, przyczepić na ścianach wagonów w ustępach/.

g/podrzucanie ulotek do wewnątrz lub przyczepienie przed lokalami niemieckimi /kina, restauracje, sklepy, Soldatenheim itp./.

h/ umieszczenie lub przymocowanie pojedynczej ulotki tak, aby można ją było łatwo dostrzec i zabrać niepostrzeżenie / w przejściach lub w miejscach stale przez pojedynczych Niemców, zwłaszcza żołnierzy i kolejarzy uczęszczanych, albo pustej uliczce, którą Niemcy chodzą/.

i/ wkładanie bibuły do kieszeni płaszczy, do czapek pozostawionych w szatniach lub bez nadzoru. W większych szatniach wkładać tylko do kilku czapek i płaszczy. Wskazane jest wybieranie osób podchmielonych. W szatniach o obsłudze polskiej należy mieć na względzie ewent. grożące im konsekwencje.

j/ wkładanie ulotek /z zachowaniem specjalnych ostrożności/ do kieszeni, plecaków, walizek niemieckich itp., np. w tłoku, w czasie snu, pijanym, na terenach tzw. „Lunaparków" itp.

k/wkładanie ulotek do skrzynek pocztowych wybranym Niemcom.

l/ podrzucanie ulotek do wozów i samochodów niemieckich z platformy /ostatniej/ tramwajowej.

15. Kolporter zdaje dokładny raport z wykonanej roboty /gdzie, ile sztuk i jak/ swemu zwierzchnikowi w sieci N za okres wyznaczony.
16. W żadnym wypadku materiału N nie wolno pokazać Polskom, a tym bardziej kolportować wśród Polaków. Praca ta musi być całkowicie ZAKONSPIROWANA. Wykroczenie przeciw temu będzie uważane jako LEKKOMYŚLNE ZDRADZENIE SPRAW TAJNYCH.

2.6. Akcja „M”

2.6.1. Katechizm, Marszałek Leon „Adam”, Stanisław Broniewski „Orsza”, 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Ulotka rozdawana Hufcowi Ul Wisła przez ówczesnego Komendanta Chorągwi Warszawskiej, S. Broniewskiego, „Orszę”, na odprawie hufcowych (Zawiszy, Bojowych Szkół i Grupach Szturmowych) w dniu 21.III.1943 r., sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

Katechizm „M”[11]

1. Jestem żołnierzem Polski walczącej z barbarzyńskim najeźdźcą.
2. Życiem moim: Polska cierpiąca i walcząca.
   Wiarą moją: Polska zwycięska i triumfująca.
3. Żołnierska moja służba spełnia się przede wszystkim przez bezwzględny, bierny opór wobec poczynań wroga.
4. Przy spełnianiu służby okazywać będę męską twardość i niezłomną wierność Sprawie, obcy mi jest płacz słabych, obca mi jest niemoc chwiejnych i niewierzących.
5. Całym życiem swym okazuję najeźdźcy swą wrogość i piętnuję go każdym spojrzeniem. Rodakom niosę braterską pomoc, przyjaźń i serce.
6. Młodość swą uratuję wbrew zakusom wroga, chcącego ją wyjałowić zmarnować.
7. W tym celu ducha swego kształtować będę na narzędzie Wielkiej i Dobrej Sprawy Ojczystej, będę prawy, dobry i silny.
8. Umysł swój będę kształcił i ćwiczył, by myśl polska bogaciła się i rozwijała, bym w przyszłości zawodową swą pracą jak najlepiej służył dobru Ojczyzny.
9. Walczyć będę nieugięcie o swą dzielność fizyczną, by Naród mój uratował się od charłactwa, a godzina Przełomu zastała mnie silnym i mężnym.
10. Bogiem zbrojny prawom powyższym zaprzysięgam wierność i ich apostolstwo wśród wszystkich młodych Polaków.

[11] Katechizm wydany drukiem w formacie 8.5 cm x 15,5 cm, dwustronnie; strona druga zaczyna się od słowa „Pamiętaj:”. Przed tekstem znak „M” w formacie 2,8 cm x 2,0 cm; składa się on z litery M wykonanej z rysunku drutu kolczastego na tle sylwetki czołgu. Litera częściowo przekreślona jest karabinem z bagnetem. Rysunek wykonał śp. Tadeusz Wutke.

Autorem pierwszej strony Katechizmu jest „Adam”, autorem drugiej strony jest „Orsza”. Katechizm opracowano i wydrukowano w zimie 1942/1943. Osobiste wręczenie pierwszych dwudziestu kilku sztuk z podpisem „Orsza” odbyło się na odprawie hufcowych chorągwi warszawskiej w niedzielę dnia 21.III.43. Wizytującemu odprawę Naczelnikowi śp. Florianowi Marcinakowi został wręczony jeden egzemplarz. Odpis niniejszy sporządzony jest z tego egzemplarza. (Przyp. Kom. Hist.)

PAMIĘTAJ:
...stosować stale w życiu dziesięć powyższych wytycznych.
...szerzyć wśród otoczenia decyzje życia w ich myśl.
...zachować tę kartkę starannie i skrycie jako legitymację Młodego Polaka.
...starać się o stały dopływ wydawnictw i materiałów M.
...każde wydawnictwo M. gruntownie przeczytać, przemyśleć i zapamiętać.
...nie niszczyć, nie przetrzymywać ich, szybko oddawać je swoim rówieśnikom.
...stosować się do zarządzeń i zakazów M.
...pilnować, by inni również się do nich stosowali.
...rozpowszechniać symbol M., pokrywając nim płoty na wsi i mury miast.
...co dzień o godzinie 18-tej przy pracy, czy przy rozrywce, na wolności, czy w więzieniu, na robocie, czy w obozie koncentracyjnym, stanąć w swoim sumieniu do raportu z przeżytej doby.

W trudnych chwilach swego życia każdy Młody pokrzepi się myślą o tysiącach kolegów, stojących, jak on tej godziny, do raportu.

Dopisane ołówkiem 21. III.43 /–/ Orsza

2.6.2. Instrukcja przekazywania Katechizmu, 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

Instrukcja przekazywania
Katechizmu „M”

1. Katechizm M wręczaj tylko osobiście i w jednym egzemplarzu przeznaczonym wyłącznie dla otrzymującego.
2. Egzemplarz ofiarowany dedykuj własnym podpisem /pseudonimem/. Pamiętaj, komu dedykowałeś.
3. Wręczenie to niech będzie moralną pieczęcią przyjaźni na płaszczyźnie haseł M i odbywać się może tylko po ważnej rozmowie na te tematy.
4. Wręczenie to nie jest aktem organizacyjnym, lecz tworzeniem łańcucha przyjaźni Młodych.
5. Posiadaczu egzemplarza Katechizmu; masz prawo stać się ofiarodawcą Katechizmu M wśród wyszukiwanych przez Ciebie Młodych. Zwróć się tylko do Twego ofiarodawcy po dalsze egzemplarze.

21.3.43. –M-

2.6.3. Modlitwa wydana w ramach Akcji „M", 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

Modlitwa wydana w ramach akcji „M"[12]

PANIE JEZU CHRYSTE,

oddaj moc i światła wszystkim Polkom i Polkom, cierpiącym pod przemocą wrogów i na wygnaniu. Uzbrój wielkodusznością i dzielnością, aby słowo Twoje stało się w Polsce ciałem. Pomóż człowiekowi polskiemu uzbroić się w twardość i wytrwałość. Spraw, abyśmy przy Twojej przemożnej pomocy potrafili wywalczyć nową, wolną Polskę i urządzić ją po Bożemu. Spraw, aby naród nasz wszedł do nowego życia światły rozumem i silną wolą.

Dziś zaś spójrz Swym miłosiernym okiem na tych Polaków, którzy cierpią w Oświęcimiu i innych obozach koncentracyjnych. –

na tych, którzy męczą się w więzieniach, –

na tych, którzy dzisiejszej nocy zostali aresztowani, –

na tych, którzy dziś będą badani w śledztwie.

Przynieś im ulgę w bólu i cierpieniu, dodaj im siły i męstwo. Wejrzyj także na ich rodziny, chroń je od rozpaczy i spraw, aby z głębi serca mogły powiedzieć: „Bądź wola Twoja".

Spójrz na niezliczone masy dzieci i młodzieży polskiej, narażonej na zło i nędzę. Weź je w opiekę i prowadź drogami przykazań Twoich.

Prosimy Cię, Panie Jezu Chryste, aby straszne te dni niewoli wywołały przełom w duszy polskiego człowieka, zwiastujący zupełną jego odnowę ku chwale Twej wiecznej. Amen.

2.6.4. Projekt ulotki omawiającej pierwszy punkt Katechizmu Akcji „M", 1942 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

Projekt ulotki będącej omówieniem
pierwszego punktu Katechizmu „M"

Jestem żołnierzem...

W centrum sterroryzowanej Europy i niemieckiego obszaru wojennego,. szczególnie znienawidzeni i przeznaczeni na zagładę – jesteśmy wystawieni na najcięższe ciosy okupanta. Każde nowe niepowodzenie „osi" odbija się krwawym echem na naszych ziemiach. Coraz częstsze i groźniejsze klęski na frontach potęgują krwawe odruchy wściekłości i strachu niemieckich siepaczy i „dekowników". Coraz większe braki niemieckiej machiny wojennej karzą im wyciskać z naszej ziemi ostatek sił i chleba.

[12] Modlitwa wydane drukiem w formacie 7,5 cm x 10,0 cm. Przed tekstem mały krzyżyk w formacie 0.5 cm x 1,0 cm. (Przyp. Kom. Hist.)

Polacy! Przeznaczeniem naszym w tej wojnie jest: być gniazdem zwycięskiego oporu u samego progu i fundamentu niemieckiego gmachu państwowego. Rolę tę spełnimy do końca. Zahartowanych walką, wzmocnionych zbliżającym się zwycięstwem, zbratanych wspólna Sprawą wróg znajdzie przede wszystkim tam, gdzie ataki jego najwścieklejsze – na froncie młodzieży.

Jesteśmy wszyscy – cała młodzież polska – jedną wielką armią walki z najeźdźcą. Pod każdym dachem, gdzie bije młode polskie serce, u każdego warsztatu, gdzie pracują młode polskie ręce, w szkole i fabryce czuwa polski żołnierz. Nie mundury, nie regulaminy, lecz wspólna walka młodej armii polskiej. Droga do służby Sprawie otwarta każdemu, zawsze, na każdym miejscu i stanowisku.

Pamiętajcie! Zanim przyjdzie hasło bojowe, z bronią u nogi wytrzymać trzeba najcięższy może okres wojny. Na ten okres wiążemy się z wewnętrzną przysięgą młodzieży polskiej: powszechną przysięgą na solidarny opór i walkę. Podajemy sobie ręce i wzywamy wszystkich do Służby. Przez opór wobec wroga, przez pomoc wobec swoich, przez własną żołnierską postawę wciągacie się w szeregi Polski Walczącej! Własnym przykładem działając na otoczenie szeregi te poszerzasz!

M

Dopisane ołówkiem:

Do druku, lecz sprawdzić czy te dwa punkty miał wziąć p. L[13]
15/XII 42

(–) J[14]

to jako pkt 1[15]

31/XII.42

(–) O[16]

2.6.5 Sprawozdanie Stanisława Broniewskiego „Orszy”, z Akcji „M”, 1942 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

Sprawozdanie „M”[17]
za okres 1.X.1942–27.XII.1942 r.

Sekretarz: W zestawieniu z projektem odpadła koncepcja Komitetu Porozumiewawczego. Faktycznie o pracach M decydował w tym okresie Sekretarz opierając się na niewiążącej opinii kierowników sekcyj. Zorganizowano jedno zebranie w dn. 1.XI. br. dla

[13] P. L. pseudonim „Leon” – śp. hm. Stanisław Leopold (Przyp. Kom. Hist.)
[14] J. : pseudonim „Jerzy“; inny pseudonim „Orsza“. Pseudonimu „Jerzy” używał jedynie jako komendant akcji „M”. (Przyp. Kom. Hist.)
[15] Rozpracowanie poszczególnych punktów Katechizmu w formie prospektów ulotek powierzone zostało kilku osobom. Śp. hm. Stanisław Leopold opracował dwa punkty. Ponieważ projekt ulotki nie został zatytułowany, było spornym, którym punktom tekst ma odpowiadać. Zdecydowano, że punktowi pierwszemu, stąd ołówkiem dopisany do maszynopisu tytuł: „Jestem żołnierzem...” (Przyp. Kom. Hist.)
[16] O =„Orsza” (Przyp. Kom. Hist.)
[17] Akcja M rozpoczęła się jako praca Komitetu Porozumiewawczego Organizacji Młodzieżowych przy Walce Cywilnej (Przyp. Kom. Hist.)

kierowników sekcji, oraz zaproszono ich na cykl 5 odczytów o roli wychowania w Polsce (wszyscy brali udział).

M/B[18]: Materiał ankiety został gruntownie przepracowany (ok. 300 odpowiedzi); do statecznego wykończenia potrzebaby jeszcze ok. tygodnia racy Sekretarza i kierowniczki sekcji poświeconej całkowicie temu. Nie mniej już dziś można przygotować doraźne wnioski. Poczyniono przygotowania do wydania biuletynu ze spraw młodzieżowych w prasie podziemnej.

M/D[19]: Poszerzono koncepcję bezpośredniego docierania w porównaniu z projektem. Stworzono sobie dojścia do szkół dokształcających (obsadzenie tzw. godzin pozalekcyjnych). Organizuje się obecny kurs dla instruktorów M mających poobsadzać te godziny. Stworzono dojście do świetlic R.G.O. oraz do ośrodków zdrowia. Doświadczenia z chwytania luźnych band młodzieży oraz młodzieży starszej dały wyniki nadspodziewane. Ostatnio skierowano uwagę na możliwość dotarcia do młodzieży ostatnich klas szkół powszechnych. Wymienione powyżej akcje są w stałym wykonywaniu absorbując na razie pracę 6 stałych współpracowników i szeregu luźnych. Praca sekcji ma za sobą duże doświadczenia i nadspodziewanie pozytywne osiągnięcia. Potrzeba jej pilnie współpracowników, na których liczymy z pośród szeregów St. H. Pertraktacje oraz wybieranie ludzi jest w toku. projekt uzupełniono ponadto koncepcją sieci swych agentów w szkołach zawodowych oraz kontaktem z kompletami.

M/R[20]: Przygotowano tekst katechizmu, kilka projektów tekstu ulotek oraz projekt odezwy do organizacji w sprawie M. Przygotowano tekst wklejki M do książek oaz matrycę do pieczętowania książek. Ostatnio sekcja uchwyciła odpowiednie kontakty i jest na najlepszej drodze do stworzenia młodzieżowej agencji prasowej. W montowaniu jest tą drogą kontakt osobisty z organizacjami. Zastępca kierownika sekcji ma powierzony dział wpływu na organizacje wojskowe. Dział ten jeszcze nie zdołał się zmontować.

M/S[21]: Sekcja poszerzona obecnie o szereg współpracowników zorganizowała po pierwsze zbiórkę książek M, następnie uzyskała możliwość zakupu lub nawet otrzymania pewnej ilości książek specjalnie wartościowych. kończy opracowywać listę książek specjalnie polecanych do czytania. Ponadto sekcja rozdzieliła autorom do napisania cykl referatów z różnych dziedzin zawodowych pod kątem widzenia uspołecznienia zawodu. Ponadto sekcja wraz z sekcją M/B widzą konieczność dania młodzieży aktualnych opisów bohaterstwa naszych lub alianckich lotników o marynarzy, gdyż szerzy się zastraszająco kult bohaterstwa Niemców. Poszukiwania rozwiązań są w toku.

M/T[22]: Zorganizowano łączność wewnętrzną i zewnętrzną, ustalono tok pracy (godziny urzędowania i zebrań), ustawiono lokale oraz aparat techniczny (maszyny, powielacz). Napięta jest sprawa drukarni.

M/I[23]: Poczyniono ostatecznie przygotowania do zebrania ludzi mających rzucić zagadnienie na prowincji, a w pierwszym rzędzie ustalono ścisłą współpracę programową z wydziałem St. H. w G.K.S.S. Ze względu na brak pod ręką materiałów M sprawozdanie nie jest poparte cyframi i raczej ujmuje minimalistycznie wykonane prace.

Czasookres sprawozdawczy: od 1.X.1942–27.XII.1942 r.

(–) Orsza

27/XII.42 r. godz. 21

---

[18] Sekcja Badawcza. (Przyp. Kom. Hist.)

[19] Sekcja bezpośredniego dotarcia do terenu. Kierownik sekcji: śp. Jan Wutke – „Czarny Jaś". (Przyp. Kom. Hist.)

[20] Sekcja redakcyjna. Kierownik sekcji: śp. h,. Stanisław Leopold – „Leon". (Przyp. Kom. Hist.)

[21] Sekcja samokształcenia. kierownik sekcji: śp. „Karol" (nazwisko nieznane), przywódca „Płomieni" (organizacji młodzieży socjalistycznej). (Przyp. Kom. Hist.)

[22] Sekcja techniczna. Kierownik sekcji: śp. hm. Milosław Cieplak – „Giewont". (Przyp. Kom. Hist.)

[23] Sekcja inspekcji terenowej. Kierownik sekcji: śp. hm. Ryszard Zarzycki – „Skot". (Przyp. Kom. Hist.)

2.6.6. Referat Jerzego Kozłowskiego „Jurwisia”, dotyczący Akcji „M”, w 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

„M”

Już rok mija, gdy po raz pierwszy ujrzał światło dzienne nowy obywatel Polski Walczącej. Rodzice wywodzący się z dobrej, znanej i szeroko cenionej rodziny Szarych Szeregów dali mu na chrzcie imię „M”. Chłopak urósł, zmężniał, nauczył się chodzić, lata już i biega po wszystkich znajomych, stając się znanym nie tylko w swojej, ale i sąsiednich kamienicach. Jedni cieszą się z chłopaka, wróżąc mu znamienitą przyszłość i dobre imię – drugich martwi rozbrykany dzieciak, że za dużo krzyczy, że nic nie robi..., że się marnuje będąc źle wychowanym przez nieroztropnych rodziców.

Czuję się po trosze upoważnionym, aby przyjrzeć się pupilkowi bliżej, aby przyjrzeć mu się okiem badacza i okiem doktora, okiem speca od rozbrykanych dzieci. Chciałbym pokazać go takim jakim jest, takim jakim chcemy, by był – jeśli ma dalej cieszyć wszystkich swoich przyjaciół i największego z przyjaciół – autora.

Pierwsze założenia akcji „M” wyraźnie określają jej charakter, jej cel i organizację. Wychodząc z założenia, że ktoś musi wziąć odpowiedzialność za całą młodzież, i że przede wszystkim ktoś musi się zainteresować młodzieżą niezorganizowaną, powołano do życia zespół kierowniczy, mający kierować całą akcją „M”.

Kierownictwo postawiło sobie następujące zadania w stosunku do młodzieży:

I. Poszerzenie walki z okupantem przez:
   1. ożywiony bierny opór
   2. udział w wojnie nerwów
   3. właściwą ocenę wydarzeń

II. Przygotowanie młodzieży do walki i pracy w przyszłej Polsce przez:
   1. dźwignięcie się duchowe
   2. dźwignięcie się umysłowe
   3. dźwignięcie się fizyczne

Cały teren działania można by podzielić na dwa odrębne, lecz zarazem ściśle zazębiające się ze sobą światy: na młodzież zorganizowaną i młodzież niezorganizowaną. Ze względów zupełnie zrozumiałych i zupełnie uzasadnionych, cały prawie wysiłek M'u skierował się na trudniejszy teren, na młodzież pozostawioną samą sobie, nie należącą do żadnej organizacji, żyjącą życiem dnia dzisiejszego, przepełnioną troskami materialnymi, szukającą wyżycia w towarzyskich hulankach, karmioną wyłącznie prawie propagandą okupanta. Ten ogrom zadań – ta olbrzymia przestrzeń działania wykluczały możliwość zrealizowania tego wszystkiego przez jakąś jedną organizację, choćby jak największych rozmiarów i najlepszych chęci. Zaradzić złu może tylko cała młodzież wszystkich zespołów i przeróżnych środowisk.

Tak powstała akcja M'u, organizacja bez organizowania, o.b.o.[24], akcja celem której było danie młodzieży niezorganizowanej takich wartości, jakimi żyje młodzież zorganizowana, bez używania jednak form organizacyjnych. Odrzucono formę, pozostawiono treść.

I w ten sposób na czoło wysunęły się dwa zadania realizacyjne:
   1. współpracy międzyorganizacyjnej
   2. treści oddziaływania.

[24] Pod tym tytułem ukazał się w jednym z pierwszych numerów „Wigier” artykuł śp. hm. Jana Wutkego. (Przyp. Kom. Hist.)

Nie będę tutaj przytaczał żadnych schematów organizacji M'u i cyfr ilustrujących wynik pracy. Uwagi moje należy czytać na tle dokładnego sprawozdania z działalności M'u, do którego załącznikiem tylko są te właśnie uwagi. Pragnę tylko dać odpowiedź na cały szereg wątpliwości, jakich pełno było wokół M'u, i których nie pozbawieni byli i są ludzie bardzo blisko M'u stojący. Pierwsze i największe zastrzeżenia dotyczyły współpracy między organizacjami młodzieżowymi. Przenikanie szkodliwych wpływów politycznych, tworzenie frontu młodzieżowego – oto najczęściej spotykane dzwonki alarmowe.

I dlatego temu zagadnieniu więcej miejsca się należy. Dotychczas w społeczeństwie polskim współpraca bardzo jednostronnie była rozumiana. „Współpraca" – oznaczała bardzo często „podporządkowanie się", a tylko w bardzo rzadkich wypadkach rozumiana była jako „współdziałanie". To były pierwsze symptomy choroby, na którą chorowała „współpraca". A inne dotyczyły w znacznym stopniu jej treści. Uzgodnienia ideologiczne, niekończące się w czasie i przestrzeni poprawki do uzgodnień, poprawki do poprawek, by wreszcie we wzniosłym manifeście „do ludu" ogłosić, że współpraca ma miejsce.

Nie tą drogą można dojść do celu i nie tą drogą „M" idzie. Zjawisko współpracy między zespołami zorganizowanymi jest niesłychanie pozytywnym, o ile oznacza ono współdziałanie przy realizowaniu wspólnych zmierzeń, a mających na celu podniesienie życia społecznego na wyższy poziom. Różnice światopoglądowe, najczęściej uchwytne tylko przez kierowników pracy, a przez teren znane w formie sloganów pozbawionych wewnętrznej uzasadnionej treści, nigdy nie znikną na platformie dociekań ideologicznych. I nie dążymy do gwałtownego wyrównywania strugiem tych różnic. Znikają one dużo prędzej, gdy zjawi się wzajemna postawa poszanowania cudzego światopoglądu, zrozumienia jego zasad i intencji, gdy pomimo różnic zjawi się chęć do współdziałania na wspólnych odcinkach pracy. Jakże często „uziemnione" ideały podobne oblicza mają. I jakże często tej samej treści nadaje się inną wartość przez niewłaściwą postawę w stosunku do otoczenia. Rycerski styl i tzw. fair plaing to nie tylko przywilej średniowiecznych rycerzy, ale obowiązek dzisiejszego obywatela.

I dlatego wykorzystując podniosłą atmosferę, jaka panuje w szeregach młodzieży konspiracyjnej, wykorzystując wysoki styl tego życia umożliwiający zbliżenie się – „M" postanowił do konkretnej pracy nad młodzieżą niezorganizowana zaprosić możliwie największe grona zespołów zorganizowanych. nie mogę się powstrzymać od podkreślenia chociaż kilku korzyści, jakie z tej współpracy odnoszą zainteresowane organizacje – pomijając oczywiście zasadniczą korzyść wynikającą z realizowania zadania współpracy. Wspomnę choćby wzajemną wymianą doświadczeń i wytworzenie tego wspólnego stylu, o czym już wyżej mówiłem, tak cennych dziś ze względu na koszty związane z ich zdobywaniem, dalej – wzajemne poznawanie się, dogłębne nie do powierzchowne – będące charakterystyczną cechą naszego rozpolitykowanego społeczeństwa. Wspomnę tylko wspólne planowanie w tworzeniu nowego, lepszego – po części wymarzonego Jutra, i dalej – realizowanie, w oparciu o zasady współdziałania, tylu zadań i prac związanych z podniesieniem poziomu całej młodzieży o szczebel choćby wyżej. Nikt mnie nie przekona, że lepiej wrócić do starej zasady zasklepiania się w sobie, w ramach własnego podwórka, że lepiej nie zawierać znajomości z rozpolitykowanymi organizacjami młodzieżowymi, gdyż ta robota brudzi..., że współpraca ta to nic innego, tylko podgrywanie wzajemne i że... Stop. Nie trzeba wyliczać tych wszystkich minusów dotychczasowej pracy, minusów dla wszystkich jasnych i oczywistych. Działalność Szarych Szeregów nie może być traktowana jako akcja cieplarniano-wychowawcza. musi tkwić całą swoją istotą w społecznym organizmie, musi być jego sercem, głową i mózgiem. Służby Polsce nikogo nie nauczono referatami, choć przepraszam, podobno są tacy! Służby nauczyć się można służąc. Istotę służby Bogu trzeba przeżyć, by zrozumieć Jej potrzebę – tego nikt inaczej młodzieży nie nauczy. Nie wytwarzamy wspólnego stylu i nie znajdziemy

wspólnego języka, jeżeli we współpracy nie wyrównamy tych zaległości. Wojna wojenne narzuca metody działania, wojenne też wysuwają się na pierwszy plan cele. I „M” nie pozbawiony jest elementów typowo z okresem wojennym związanych. Postaram się wyłączyć wszystko, co z dniem dzisiejszym i jutrzejszym bezpośrednio jest związane – by z mozaikowo różnych zadań M'owych wydobyć na wierzch te, które stanowią trzon nie tylko dzisiejszego, lecz i powojennego M'u; by zorientować się czy „M” to wojenna efemeryda, przelotna kometa, czy też jest to odrębny dział pracy; odrębna metoda dziedzina zainteresowań.

Do typowo wojennych zjawisk zaliczam zagadnienia podziału młodzieży na zorganizowaną i niezorganizowaną oraz zadanie M'u polegające na dotarciu do młodzieży niezorganizowanej.

Wydaje mi się, że w powojennym życiu młodzieżowym młodzieży niezorganizowanej nie będzie prawie wcale, a w żadnym razie nie będzie to już istotne i ważne zagadnienie. Szkoła, świetlice, organizacje ideowo-wychowawcze, ideowo-polityczne, sportowe, samokształceniowe, religijne – wszystkie rozbiorą między siebie całą najmłodszą Rzeczpospolitą. Poza nawiasem zorganizowanego życia nie może, nie powinien pozostać żaden młody obywatel. Zniknie też i druga storna medalu, związana z trudnością dotarcia do młodzieży niezorganizowanej. Nikt nie będzie się martwił konspiracyjnymi ograniczeniami, nie będzie już groziło Gestapo nad nami – szkoła, radio, prasa, usuną w cień dzisiejsze niedomogi. Zniknie jako zadaniu M'owe poszerzenie walki z okupantem. Ożywiony bierny opór zastąpi ożywiona praca nad odbudowaniem zniszczonego kraju, udział w wojnie nerwów zastąpi nerwowe odprężenie i wypoczynek, zaś właściwą ocenę wydarzeń przymierzać będziemy do rodzinnego życia społecznego.

Kursy Wychowania Fizycznego, to też nie M'u zadanie. Przejmą tę rolę właściwe ośrodki sportowe świata. Inicjatywa podjęta przez M'ową rodzinę stanie się własnością całego społeczeństwa, posiadając już dalszy własny bieg po torze wytkniętym przez inicjatorów.

Cóż więc pozostaje? Co jest główną osnową M'owego stylu? Co stanowi jego istotną treść i zasadniczy cel? I na to zasadnicze pytanie chciałem odpowiedzieć, będąc już w końcowej fazie swoich rozważań. W sformułowaniu tych podstawowych zasad nie uwzględniam aktualnych tylko w okresie okupacji, choć wszystkie jednak są w tym okresie aktualne, tak samo jak nie stracą jej później.

Naczelne trzy zasady M'owe brzmią:

1. M – wyczuwając bardzo wyraźnie puls życia młodzieżowego jest inicjatorem przy podniesieniu tego życia na wyższy poziom.
2. M – jako wydział pracy Szarych Szeregów – jest platformą współpracy z innymi zespołami zorganizowanymi, prowadzącymi pracę wychowawczą wśród młodzieży.
3. M – urabia w Szarych Szeregach poczucie odpowiedzialności nie tylko za swój osobisty poziom, ale za poziom swojego środowiska.

W takiej konstatacji zadań można by nazwać „M” – wydziałem zewnętrznym Szarych Szeregów. Wydaje się, że powyższe trzy cele M'u całkowicie uzasadniają konieczność jego istnienia nie tylko teraz, ale właśnie Jutro i Pojutrze. By pozbyć się jednakże niedomówień postaram się w krótkim komentarzu uzasadnić potrzebę takiego a nie innego sformułowania zadań.

Inicjatywa ogólno-młodzieżowa – to bardzo szerokie perspektywy myślenia i szerokie horyzonty widzenia. To myślenie kategoriami całej młodzieży, to wczuwanie się w sytuację przeróżnych środowisk o różnej skali zainteresowań i potrzeb. I co ważniejsze, oprócz myślenia tymi kategoriami, to stała dążność do realizacji w usuwaniu tych niedomagań, to ciągły czyn i aktywna postawa wobec przewijających się wydarzeń. Przykłady same cisną się na usta: Młodzieżowy Instytut Badawczy, postawienie sportu na właściwej płaszczyźnie, dziecko ulicy, pismo ogólno-młodzieżowe i tyle innych

zagadnień, które by trzeba podjąć realizując wychowanie nowego typu człowieka. Powyższa inicjatywa oraz realizacja tych planów jest jednocześnie najlepszą platformą współpracy różnych zespołów. Przecież nie o to nam chodzi, by robić wszystko samemu, by wszystkie pomysły realizować pod marką Szarych Szeregów. Chodzi nam o to, by ten nowy styl tworzyć, by zarazić nim całe otoczenie i dalej drogami przenikania i konwencji – proces ten samoczynnie postępował. I dlatego dążyć powinniśmy do współpracy jak najbardziej realnej, pozbawionej możliwie samych tylko górnolotnych akcentów, a jak najbardziej przyziemnej i konkretnej. Nie znaczy to jednocześnie byśmy się mieli zmieniać w mechaniczne roboty. Ale znając nasze skłonności do tworzenia nowego świata przy zielonym stoliku, w niekończących się doskonałych dyskusjach i zebraniach, chcemy odwrócić troszkę prządek rzeczy. Wykuwajmy nowy świat rzeczywisty, twórzmy go w pracy, w biurze, w świetlicach, poznajmy naprzód ciemne strony tego życia, a potem przy usuwaniu tych braków, krystalizujmy swoje światopoglądy. Współpraca różnych organizacji to niewątpliwie równanie wzwyż nie jednostkami, ale całymi zespołami. Pod warunkiem oczywiście, że współpraca ta będzie rozumiana jako współdziałanie, a nie jak już zresztą wspominałem – jako podporządkowanie się instytucji wysuwającej propozycję współpracy.

Ostatni, ściśle wewnętrzny punkt dotyczący Szarych Szeregów jest konsekwencją dwóch pierwszych. Wychowując naszą młodzież musimy bardzo wyraźnie wyrabiać poczucie odpowiedzialności nie tylko za siebie, za swój osobisty poziom, swojej drużyny lub hufca, ale każdy czuć musi na sobie odpowiedzialność za styl życia najbliższego otoczenia, za poziom swojego środowiska, w którym pracuje. Drużyna w Koziej Wólce musi wyczuwać tętno i postawę młodzieży z Koziej Wólki. Mało tego – musi nadawać ton tej młodzieży być promotorem tych poczynań, które to środowisko podniosą na wyższy poziom społeczny. Harcerstwo nie kończy się na zbiórce i na niej się nie zaczyna. Zbiórka o tyle ma jakąś wartość, o ile stwarza przeżycia, wywołujące dalej pewnego rodzaju „swędzenie mózgu", choroby, cechą której jest chęć poznania i działania. Wychować, to znaczy pokazać cel życia, nadać temu życiu treść i styl. A to wszystko trzeba pokazać na żywym organizmie społecznym, a nie jako preparat otrzymany w probówce. Jedna jeszcze wątpliwość pozostała do rozwiązania: to konflikt między akcją a organizacją, punkt niezrozumiały dla wielu, a wypaczający ogólną ideę M'u. Dlatego też muszę bardzo wyraźnie stwierdzić, że „M" nie posiada swojej własnej młodzieży, „M" nie tworzy własnego szkieletu organizacyjnego – jednym słowem nie posiada tych zasadniczych cech, którymi charakteryzują się organizacje. Natomiast współdziałając z różnymi organizacjami, a przede wszystkim mając do dyspozycji Szare Szeregi, „M" stwarza zadania dla tych zespołów, posługując się przy realizacji tej czy innej koncepcji współpracującą młodzieżą.

I już kończę ten daleki id całkowitego wyczerpania temat, bojąc się, by objętość nie przestraszyła czytelników. Krystalizując cele i zadania M'u, musi się uwzględnić całokształt zagadnień młodzieżowych, a na tym tle prace i zadania Szarych Szeregów. Całość musi tworzyć organizm żywy, bez sztucznych i mechanicznych połączeń.

Zdaję sobie sprawę, że poruszając zupełnie nowe zagadnienie M'owe spotkam się z szeroką krytyką życzliwych mi osób. I dlatego niech mi będzie wolno przypomnieć, że w myśl obowiązujących zasad fair play'u, należy się swoimi uwagami podzielić także z...autorem.

23.10.43 (–) Jurwiś[25]

[25] Od dnia 6.V.43 r. Jurwiś był kierownikiem akcji „M". (Przyp. Kom. Hist.)

2.6.7. Sprawozdanie Jerzego Kozłowskiego „Jurwisia", z działalności „M"-u, 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

Sprawozdanie z działalności M'u za okres od 1 lipca do 30 września[26]

Wstęp – Okres sprawozdawczy był okresem krystalizowania się naczelnych zadań M'u z jednoczesną ekspansją terenową najmocniej nasiloną w pobliskim Mazowszu. Cały szereg terenowych doświadczeń oraz trudności w realizowaniu pewnych problemów, spowodowały konieczność całkowitego oparcia się o Szare Szeregi, stwarzając tym samym wyraźniejsze oblicze M'u. W przedłożonym władzom Szarych Szeregów projekcie, M traktowany jest jako wydział zewnętrzny z celem wyrobienia wśród młodzieży Szarych Szeregów bardziej aktywnej postawy w stosunku do zagadnień społecznych, a przejawiającej się przede wszystkim w upowszechnianiu naszego stylu we własnym środowisku, we własnym kręgu znajomych. W załączonych do sprawozdania rozważaniach znajduje się motywacja takiej, a nie innej konstytucji M'u.

Kierownictwo M'u – W skład zespołu kierującego pracami M'u wchodziło 6 ludzi kierujących pracami następujących działów:

a/ dział samokształceniowy,
b/ dział wychowania fizycznego,
c/ dział redakcyjny,
d/ dotarcia terenowego,
e/ M'u warszawskiego /duże miasta/.

Pod względem przydziałów organizacyjnych w kierownictwie M'u 3 osoby pochodziły z Szarych Szerwgów, 1 z żeńskich Ssów, 1 przedstawiciel z „Płomieni" i 1 bez przydziału. Poza tym w odprawach tygodniowych kierownictwa bardzo często brał udział przedstawiciel młodzieży Konfederacji Narodowej.

Ogólne wytyczne programowe –

Na pracę M'u należy spojrzeć, tak zresztą jak na każdą inną racjonalnie prowadzoną pracę wychowawczą – z trzech punktów widzenia; to praca dzisiejsza, praca dziś realizowana – jako pierwsza płaszczyzna; druga płaszczyzna – to praca dzisiejsza „na jutro", na okres walki powstaniowej; wreszcie trzeci punkt spojrzenia – to praca dziś realizowana – „na pojutrze", na okres popowstaniowy. Realizacja wspólna tych trzech płaszczyzn stwarza dopiero pełnię wychowania dającej podstawy i przygotowanie: do walki dzisiejszej, do walki w okresie powstaniowym i do nie mniej pełnej poświęceń odbudowy zniszczonego kraju.

W wychowaniu dzisiejszym na dziś „M" dąży do upowszechnienia postawy oporu w stosunku do okupanta, dając temu wyraz zarówno w biuletynie M'u, jak i w związku z wywożeniem młodzieży na roboty, jak i w bezpośrednich osobistych wypowiedziach. Praca wychowawcza na okres powstania realizowana była przez akcję wychowania fizycznego, przez akcję „Gigantów" (młodzieży ulicznej); po tej akcji szły uzgodnienia mobowe dla członków kierownictwa M'u, oraz cała atmosfera pracy w M'ie. Pracą obliczaną wyraźnie na pojutrze była akcja samokształceniowa wśród młodzieży. Przygotować młodzież do

[26] 1943 r. (Przyp. Kom. Hist.)

zajęcia odpowiedniej roli przy odbudowie Narodu, stworzyć właściwy styl współpracy między zespołami zorganizowanymi, opartej na wzajemnym poszanowaniu swoich światopoglądów i na wzajemnym poznawaniu się – to były zadania wychowawcze M'u.

Akcja samokształceniowa

W akcji tej należy odróżnić trzy odcinki pracy:
a/ akcja książkowa,
b/ referaty samokształceniowe,
c/ zebrania światopoglądowe.

Akcja książkowa opierała się z jednej strony na ciągłej dobrowolnej zbiórce książek oraz na stałym zakupie odpowiednich książek. O ile zbiórka książek nosiła charakter przypadkowy, tzn. zebrane książki posiadały bardzo różną wartość czytelnika, o tyle bardzo starannie przygotowywany był zakup książek.

W okresie sprawozdawczym zebrano około 2.000 książek oraz zakupiono około 450, za sumę 9.500.– zł. Z tego powstało około 60 biblioteczek, przy czym 40 już rozprowadzono, pozostałe zaś są w trakcie rozprowadzania. Terenowo najwięcej biblioteczek otrzymało Mazowsze – 20, potem Warszawa – 10. Biblioteczka posiada przeciętnie 30 książek, grupując koło siebie od 15 czytelników, rekrutujących się przeważnie z pośród młodzieży niezorganizowanej. Biblioteczki rozesłane są w wielu wypadkach samorzutnie dopełniane przez czytelników.

Celem upowszechnienia i umożliwienia samokształcenia się młodzieży, jest w opracowaniu cały szereg fragmentów i wydawnictw M'u. Spośród tematów ważniejszymi są: „Zadania Polski powojennej", „Zadania młodego pokolenia"; opracowywane są dwa wydawnictwa ankietowe: „Organizacja młodzieży po wojnie" i „Geografia światopoglądów oddziałujących na młodzież". Jednocześnie cały szereg zespołów młodzieżowych zobowiązał się do przesłania M'owi swoich prac z zakresu samokształcenia, które po zakwalifikowaniu zostaną odbite nakładem M'u.

Jako pracę samokształceniową kolportuje się „Pismo Młodych" i „Wzlot". Szczególnie „Wzlot" powstały dzięki inicjatywie M'u, cieszy się ogromną popularnością wśród młodzieży. W przygotowaniu jest nowe pismo fachowe dla młodzieży „Motorowiec".

Otrzymano i rozkolportowano:

1000 egz. „Kamieni na Szaniec",
300 egz. „Krok za krokiem" Churchila,
400 egz. „Dywizjon 303" Fidlera,
100 egz. „Obrazków z życia Warszawy"
50 egz. śpiewnika.

III. Wydział Wychowania Fizycznego

Akcja jest prowadzona trzema torami:
a/ organizowanie kółek sportowych,
b/ szkolenie przodowników wychowania fizycznego,
c/ przepracowanie ogólnych wytycznych W.F. propaganda WF-u w terenie.

ad. a) zakupiono i rozprowadzono 60 piłek sportowych za ogólną kwotę 25.000.– zł. Spośród tych piłek 31 poszło na Mazowsze, 7 na Warszawę, pozostałe na prowincjonalne ośrodki Szarych Szeregów. Wg sprawozdań około 1 piłki grupuje się około 30–40 chłopców pośród młodzieży ulicznej niezorganizowanej. Każda piłka jest zalążkiem przyszłego klubu sportowego. Niektóre kółka sportowe na Mazowszu rozgrywają między sobą zawody w piłkę nożną. Każdym kółkiem opiekuje się bezpośrednio i kieruje grami instruktor z Szarych Szeregów.

ad. b) zorganizowano kursy dla przodowników wychowania fizycznego. W pierwszej turze ze względu na trudności z kandydatami przeszkolono tylko 5 ludzi, druga tura w trakcie rozpoczęcia pracy (kurs obejmuje około 40 godzin zajęć praktycznych i teoretycznych). Spośród zajęć praktycznych należy wymienić: boks, boks francuski, jou-jointsu, pływanie, gry sportowe, musztrę. Kurs prowadzony jest przez fachowych instruktorów Wychowania Fizycznego.
ad c) W ramach ogólnych zebrań instruktorów wychowania fizycznego dyskutowane są problemy ogólno-sportowe, dotyczące przyszłego stylu i postawy sportowej. Problematyka rozpracowywana jest z punktu widzenia środowiska miejskiego i wiejskiego (w tym osobno zagadnienie sportu robotniczego).
ad d) Przepracowano wytyczne organizacyjne dla kółek sportowych; gry z piłką – przystosowane do warunków wojennych oraz ulotką propagującą wychowanie fizyczne.

IV. M ula Wisła

Okres sprawozdawczy, to okres wakacyjny, z tego też względu praca M'u na tym terenie prowadzona była pod kątem widzenia zajęcia młodzieży w okresie ferii.

1. Pod kierownictwem M przeprowadzono kolonię dla 30 chłopców, która została zakwalifikowana jako wzorcowa dla tego typu kolonii na przyszłość. Kolonia była subsydiowana przez M (1200). Ze względu na wiek i ogólne wyrobienie chłopców prowadzona była systemem pośrednim miedzy metodą zuchową a harcerską. Dała chłopcom dość dużo przeżyć obozowych; dość często urządzane ogniska z miejscowa ludnością cieszyły się dużym powodzeniem. Na ostatnim ognisku ludność samorzutnie zaintonowała Rotę. Druga kolonia dla dziewcząt i chłopców była pod opieką komendy M'u, która stale tam dojeżdżała przeprowadzając gry, ćwiczenia i ogniska.
2. Przeprowadzono propagandę punktu wodnego wśród młodzieży szkół zawodowych.
3. W kierownictwie koloniami i półkoloniami pracowała pewna ilość, nie dająca się uchwycić cyfrowo, spośród BS'ów i Ch. Żeńskiej.
4. Z inicjatywy M'u około 80 osób z GS'ów zbierało ofiarodawców dla akcji „Sąsiedzkiego Dożywiania Dzieci".
5. Pracę na ogniskach postanowił M prowadzić czystą metodą zuchową. Zorganizowano 4 kursy dla ośrodków zuchowych, przeszkalając około 35 zuchmistrzów (większość z zespołów żeńskich). Pracę tę M zainicjował zorganizowany ruch zuchowy w czasie wojny.
6. W okresie sprawozdawczym rozpracowano dokładnie akcję Gigantów (młodzieży ulicznej). Kierownik tej akcji po przeszkoleniu kilku chłopców, ma już zorganizowanych około 5 punktów, na których gromadzi się około 100 chłopaków, przeważnie gazeciarzy, papierosiarzy itp. Program pracy przeprowadzony przez Szare Szeregi opiera się w znacznym stopniu na możliwościach korzystania ze świetlicy, gdzie jednocześnie przeprowadza się dożywianie gigantów. Dużym powodzeniem zaczyna się cieszyć akcja czytelnictwa w tych zespołach. Puszczane w ruch biblioteki posiadają około 50 stałych czytelników. W zajęciach świetlicowych dużo miejsca oprócz gier zajmuje śpiew i douczanie oraz zajęcia praktyczne (np. oprawa książek itp.).
7. Uwagi: trudności związane z dotarciem „odgórnym" w okresie sprawozdawczym zostały pomyślnie załatwione. Podobny plan działania jak w ulu Wisła jest w trakcie organizowania w ulach Lwa i Smoka.

V. W myśl pierwszych założeń biuletyn M'u ukazywał się w miarę zjawiania się zagadnień ogólno-młodzieżowych, które należało poruszać poprzez różne kierownictwa. W okresie sprawozdawczym ukazały się dwa numery: jeden

rozpracowujący zagadnienie wakacji, drugi – zagadnienie czytelnictwa i wychowania fizycznego.

VI. Na prowincji sprawy M'owe realizowane były poprzez zespoły Szarych Szeregów. Oczywistym jest, że prace są tam znacznie mocniej zaawansowane, tym niemniej w kilku ośrodkach zanotować można kilka pozytywnych faktów. Przede wszystkim najsilniejsze natężenie akcji M'owej ma miejsce na Mazowszu, gdzie wypuszczono w teren około 35 piłek i 20 kompletów biblioteczek. W/g częściowo otrzymanych danych wszystkie piłki są całkowicie wykorzystane, tzn. koło każdej piłki grupuje się około 30–40 chłopów, będących dotychczas poza wpływami jakichkolwiek organizacji. Dane z 50% ośrodków wykazują około 400 chłopców zgrupowanych w kółkach piłkarskich. W kilku ośrodkach rozgrywane są już metche między sąsiednimi miejscowościami. Kierownikami kółka jest instruktor z Szarych Szeregów, kierujący pracą wychowawczą i sportową. Biblioteczka grupuje około siebie do 30 czytelników. Wraz z wysyłką książek rozpoczęto w kilku ośrodkach dokompletowanie biblioteczek poprzez nową zbiórkę. Kilka środowisk dalszych sygnalizuje rozpoczęcie pracy M'owej w zespołach „Służby Budowlanej". Poza tym we wszystkich ośrodkach rozpatrywane są zagadnienia M'owe przystosowane do lokalnych potrzeb.

VII. Uwagi ogólne

W myśl naczelnej zasady M nie tworzy zespołów zorganizowanych; jego rolą jest rozbudzenie szerszego zainteresowania młodzieżą, wychodzącego daleko poza ramy własnej organizacji. W pracy terenowej opiera się przede wszystkim na zespołach Szarych Szeregów; stwarzając im pewne zbiorowe zadania. Praca M'owa traktowana jest jako część pracy wychowawczej Szarych Szeregów, jest służbą poprzez którą młodzież zorganizowana poznaje rzeczywistość jak najbardziej realną i najbardziej przyziemną. Jednocześnie młodzież niezorganizowana otrzymuje nowe wartości wychowawcze, poznaje nowy świat, przedtem może niedostrzegalny. Należy także podkreślić żywą współpracę przy omawianiu i realizowaniu niektórych zadań – z innymi zespołami zorganizowanymi. Najbliższa współpraca miała miejsce w żeńskich Szarych Szeregach, z młodzieżą „Konfederacji Narodowej" i „Płomieni" (reprezentującą WRN). W bliskim kontakcie był M z młodzieżą zgrupowaną wokół PPON'u (Porozumienie Polskich Organizacji Narodowych, młodzież SN'u, Szańca, „Harcerstwa Polskiego", Unii). W nawiązywaniu są kontakty z młodzieżą ludowców. Płaszczyznami współpracy były: kursy wychowania fizycznego i zagadnienia sportu w ogóle, akcja biblioteczna oraz zebrania światopoglądowe.

23.10.43

(–) Jurwiś

2.7. Przemówienie Floriana Marciniaka z odprawy komendantów, dotyczące charakterystyki pracy w „Szarych Szeregach", 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 26, dostęp MH w Warszawie

Przemówienie Floriana Marciniaka
na odprawie Komendantów Chorągwi w dn. 17.I.1943 r.

Przegrana Polski w kampanii wrześniowej z Niemcami postawiła całe społeczeństwo, a tym samym Harcerstwo wobec zadania zorganizowania frontu walki podziemnej z naszymi odwiecznymi wrogami.

Stanęliśmy do wykonania tego zadania jako jedni z pierwszych. Październik, listopad i grudzień upłynął nam na gorączkowej pracy organizacyjnej, polegającej na konstytuowaniu się władz centralnych, nawiązywaniu łączności z terenem, tworzeniu komend terenowych i nawiązywaniu łączności z właściwymi czynnikami, kierującymi całością walki konspiracyjnej na terenie kraju.

Główna Kwatera przystąpiła do pracy z wyraźną wolą wykorzystania w pracy młodzieżowej wszystkich, którzy będą mieli chęć wniesienia do niej swego wysiłku w zgodnej i harmonijnej atmosferze, bez względu na wzajemne stosunki przed wrześniem.

Naczelnym naszym postulatem programowym była walka z okupantem. Walka przejawiająca się w akcji bojkotu wszystkiego, co nam okupant przynosi, akcji krzepienia serc polskich w myśl hasła: „upaść może naród wielki, ale zginąć tylko nikczemny”. Walka z owocem terroru „strachem”. Propaganda zdrowego optymizmu, wiary i nadziei w lepsze jutro. Ponadto w szeregach rozpoczęła się akcja szkoleniowa wojskowa; na razie blada, dorywcza, która później przemieniać się będzie w pracę stałą i systematyczną.

Względy konspiracyjne dyktowały nam zajęcie się w pierwszym rzędzie młodzieżą powyżej lat 16.

Zima i wiosna 1940, to okres dużych nadziei na rychłe zakończenie wojny. Stąd praca b. gorączkowa. Główny nacisk był położony na zagadnienie wojskowe. Prace wychowawcze zeszły na dalszy plan. Byliśmy połączeni ze wszystkimi chorągwiami przedwojennymi. Straty w gronie instruktorskim były stosunkowo niewielkie. W pracach organizacyjnych nawiązaliśmy przede wszystkim – nawet prawie wyłącznie do młodzieży h. przedwojennej. Ją grupowaliśmy w macierzyste drużyny. Łączność w tym okresie była dobra. W ciągu zimy ponieśliśmy pierwszą poważną stratę w G.K. – J.D.[27]

Lato – klęska Francji, stawia nas brutalnie w obliczu bardzo długiej wojny. Znów trzeba wysiłku, aby podtrzymać nadwątlone serca – Stanęliśmy wobec zarysowującej się długiej perspektywy wojny i musieliśmy wyciągnąć z tego konsekwencje. I to:

1. Większy położyć nacisk zasadniczy na pracę wychowawczą,
2. Większy nacisk położyć na młodzież 16–17-letnią, która dotąd mimo założenia że werbujemy członków od lat 16, była raczej wyjątkiem na terenie naszej organizacji.

Zdawaliśmy sobie sprawę z tego, że możemy ogarniać zaledwie znikomą część młodzieży, a czuliśmy stale odpowiedzialność za styl życia całej polskiej młodzieży pod okupacją. Usiłowaliśmy wyjść poza szeregi zorganizowanej, zwracając się w formie Komitetu Młodych Polaków do całej Młodzieży Polskiej, stawiając przed nią dwa zadania: doskonalenie sprawności fizycznej i pracę nad swoim charakterem i umysłem.

Lato przynosi nam nowe straty: Witold[28] Lublin, zaczynają rwać się nici ze Wschodem – Polesie, Lwów, Wołyń, Wilno. Z zachodem – Pomorze, Śląsk. Niemcy dokonywują w naszych szeregach coraz większego spustoszenia. coraz trudniej jest nam utrzymywać łączność organizacyjną. Na wschód wyrusza Leszek. Odtąd praktycznie łączność ze wschodem ustaje. G.K. wie, że h. jest, ale w defensywie. Kurczowo stara się utrzymać swoje istnienie w Białostocczyźnie i Wilnie. Polesie, Lwów, Wołyń –

Jesień 49 i zima 41, to okres zamierania ruchu. Fala aresztowań spowodowała porwanie się nici. Dużo instr. nie znajduje zrozumienia dla pracy wychowawczej. Atrakcyj-

[27] Śp. hm. Juliusz Dąbrowski. (Przyp. Kom. Hist.)
[28] Śp. hm. Witold Marcinkowski. (Przyp. Kom. Hist.)

ną dla nich jest jedynie praca wojskowa. – Dwie straty wśród współpracowników G.K. i komend chorągwi.

Wiosna – h. ożywia się. Pierwsze odprawy zespołowe.

W lecie krzepnie wydział wizytacyjny G.K., ożywiają się kontakty z terenem. Praca wyraźnie się wzmaga.

Znów straty – Gucio[29], Bereśniewicz[30]. Komenda Krakowska, Zagłębie, Śląsk, (następnie dwa wyrazy nieczytelne), Poznań, Firlik.

Wschód. Jesień 41 – wyrównujemy stratę. Montuje się na nowo Kraków, Poznań – Śląsk – nie. –

R.42. – nacisk na pracę wśród chłopców 13–15. Wskazówki dla przodownika. Unormowanie się spraw w R.4[31].

(wyraz nieczyt.) Dymitr. Jesień –2/X. Mazowsze[32]

st.h. [33]

2.8. Wyjątki z odprawy Pasieki dotyczące Programu pracy „Szarych Szeregów", 1943 r.

źródło:

Zachowana notatka z przebiegu odprawy nr 35, 1943 r., II odprawa Pasieki, w dniach 24–25 VII 1943 r., (w:) Szare Szeregi. Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna Kwatera Harcerzy „Pasieka". Ocalałe Dokumenty, Polonia Book Fund, Londyn, 1982 r., s. 89–97, dostęp zbiory własne

Nr 35
1943 r., lipiec 24-25, Czarna Struga p/Warszawą. — II odprawa Pasieki.
Zachowana notatka z przebiegu odprawy.
(Obecni: członkowie Pasieki i wizytatorzy. Odprawę prowadził Naczelnik Witold.
Temat: program pracy Szarych Szeregów.)

ODPRAWA PASIEKI
24–25.VII.1943 r.

Cel odprawy — zebranie i przedyskutowanie nagromadzonego materiału. Sylwetka wizytatora — instruktora — sztabowca. Pasieka jako czynnik odpowiedzialny za całość pracy na całym terenie.

I. godz. 18-18.15
Raport.

II. godz. 18.15-19.15
Sprawy organizacyjne (Piotr).
1. Zadanie na dziś: pokonać wszystkie trudności, aby utrzymać ciągłość współczynu terenu z Pasieką.
Zadanie to wykonać trzeba przez:
a. kształcenie instruktorów liniowych,
b. stwarzanie stylu pracy,

[29] Śp. hm. Gustaw Niemiec. (Przyp. Kom. Hist.)

[30] Śp. dh Antek Bereśniewicz aresztowany razem z śp. hm. Gustawem Niemcem – stopień instruktorski nieznany. (Przyp. Kom. Hist.)

[31] R.4 – popularna nazwa rozkazu wojskowego regulującego stosunek SS do wojska. (Przyp. Kom. Hist.)

[32] Dymitr Senatorski aresztowany w sierpniu 1942 r. Wpadka jego spowodowała bardzo rozległe aresztowania wśród Głównej Kwatery i chorągwi Mazowieckiej. Miały one miejsce 2.X.42 r. Aresztowano wówczas około 30 osób. (Przyp. Kom. Hist.)

[33] Zachowały się notatki sporządzone przez śp. hm, Floriana Marciniaka przed jego przemówieniem. Część przemówienia opracowana jest w skrótach, a nawet punktach. Całość wygłoszona była z pamięci. (Przyp. Kom. Hist.)

c. podsuwanie pomysłów pracy w poszczególnych dziedzinach,
d. dosyłanie materiału szkoleniowego,
e. regulowanie spraw z wojskiem.

2. Wymagania pracy w terenie postawione wizytatorom:
a. dokładny terminarz prac,
b. dokładne i punktualne realizowanie zamierzeń własnych i potrzeb terenu,
c. pełna inicjatywa w utrzymaniu stałego i żywotnego kontaktu z terenem.

3. Praca wizytatorska w Pasiece:
a. poznawanie całości pracy,
b. sprawy organizacyjne Pasieki,
— zwrócono uwagę na dokładność wypełniania obowiązków.

Pozytywne wnioski z dyskusji.

1. Bezpieczeństwo pracy na miejscu:
a. brak lokali — powodujący spotkania uliczne,
b. unikanie zebrań w większych grupach,
c. sprawy korespondencyjne z Pasieką.

2. Wytypowanie zastępców wizytatorów, zaznajomienie ich z pracą terenu, aby w każdej chwili mogli kontynuować pracę.

3. Z powodu trudności przekazywania materiałów przez poszczególnych referentów ustalono, że wizytator wyjeżdżający w teren wyznacza przed wyjazdem termin i miejsce, gdzie można mu przekazać wszelkie sprawy odnośnie jego terenu. Sposób ten wprowadzono jako obowiązujący dla wszystkich wizytatorów.

III. godz. 19.15-20.15

Zagadnienie „M” (Kot)

1. Co to jest „M”:
a. Odpowiedzialność SS za całą młodzież,
b. Dążenie do podniesienia poziomu moralnego, umysłowego i fizycznego młodzieży,
c. Dotarcie do młodzieży niezorganizowanej.

2. Naczelne zagadnienie „M”:
a. Upowszechnienie wśród młodzieży niezorganizowanej aktywnej postawy wobec okupanta,
b. Wyrobienie w niej pozytywnych wartości obywatelskich.
Zagadnienie to realizujemy przez:
a. Sport i wychowanie fizyczne,
b. zagadnienia samokształceniowe (wydawnictwa typu wojskowego „Wzlot”, referaty, skrypty motorowe i tp.),
c. zagadnienie dokształcania młodzieży,
d. książki (dostarczanie terenowi wartościowych książek).

3. Aktualność „M” na wszystkich szczeblach SS:
a. H.J. — Instruktor z grupą działającą wśród najmłodszych tworzą komórki „M”.
b. B.S. — Dotarcie do szkół, tworzenie kompletów i tp.
c. G.S. — Każdy członek G.S. oddziaływuje na środowisko rówieśników lub młodszych., traktując to jako swój odcinek obywatelskiej pracy.

4. Cel: wyrobienie wśród młodzieży stylu rycerskiego (podobnego do stylu skauta).

5. Dane statystyczne z wykonanych prac (teren Wisła):
a. Zagadnienie młodzieży ulicznej — „Gigantów”. Oddziaływanie bezpośrednie na 50 chłopców — pośrednie przez nich na 500.
b. Zorganizowanie ogródków działkowych, kolonii, półkolonii, kompletów historii i geografii.

c. Prowadzenie wśród młodzieży szkół zawodowych godzin pozalekcyjnych.
d. Organizowanie gier, zawodów.

6. Postulat organizacyjny w sprawach „M”.
Mianowanie w każdym Ulu przybocznego od spraw „M”.

Pozytywne wnioski z dyskusji.

1. Komenda Główna wysunęła projekt, aby SS objęło całą młodzież, by cała młodzież stała się członkami SS. — Nie godzimy się na to, gdyż SS nie może stać się organizacją państwową, a zasady jego mogą nie odpowiadać zainteresowaniom całej młodzieży. Decydujemy się tylko na oddziaływanie na całą młodzież, bez wciągania jej w szeregi organizacji.

2. Współdziałanie w sprawie „M” wszystkich organizacji — współdziałanie wyłącznie na terenie czystej pracy „M” (piłka, wf) bez protokółów i deklaracji. — Kontakty z innymi organizacjami powinien nawiązać właściwy przełożony „M”.

3. Podział pracy „M”:
Wydział „M” przy Pasiece przygotowuje i rozsyła materiał programowy.
Ule i Roje — organizują teren.
Zasada: każdy członek SS musi oddziaływać na młodzież niezorganizowaną — wyrabia to w nim odpowiedzialność obywatelską.

4. Podkreślono znaczenie pracy „M” nie tylko w chwili obecnej, ale i po wojnie.

5. „M” nie może obarczać dodatkową pracą instruktora — nie może powstać osobny aparat instruktorski w sprawie „M”. Jedynym instruktorem poświęcającym się prawie wyłącznie sprawom „M” jest przyboczny od „M” w Ulach i Rojach samodzielnych.

6. W hierarchii zagadnień sth na pierwszy plan wysuwa się zagadnienie walki obecnej i przygotowanie do walki w czasie powstania (wypływa to z sylwetki sth) — zagadnienie pracy „M” jest drugim zagadnieniem.

7. Praca wojskowa w sth nie absorbuje 100% czasu — członek SS musi oddziaływać na innych — nasuwa mu to sam styl SS.

8. Należy liczyć się z faktem, że młodzież niezorganizowana, która nie pójdzie do pierwszej linii walki, obejmie po wojnie główne stanowiska — musi być do nich przygotowana.

9. Oddziaływanie na młodzież niezorganizowaną powinno być oddziaływaniem osobistym, a nie tylko organizacyjnym.

10. Na terenach trudnych jak Z i W zagadnienia „M” będą podstawową formą pracy SS.

IV. godz. 20.15-21.00

Kolacja.

V. godz. 21.00-23.45

Ognisko.

1. Śpiew
2. Myśl o Nowaku
3. Gawędzenie:
Przydział mob. instruktorów:
a. SS wychowując przez Służbę przewidują udział wszystkich starszych członków SS jako żołnierzy w nadchodzącej walce. Instruktor więc jako wzór dla chłopców musi się wtedy znaleźć w linii.
b. Instruktorzy SS mają również w chwili przełomu do spełnienia trzy doniosłe obowiązki:
— Kierowanie odpowiedzialnym odcinkiem Służby Pomocniczej
— Utrzymanie łączności duchowej między oddziałami SS walczącymi w szeregach armii
— Odtwarzanie Związku.
Właściwy przydział mob. dla członków Pasieki rozwiąże tę pozorną sprzeczność.

VI. godz. 23.45-24.00

Przyrzeczenie.

1. Przyrzeczenie Krzyżaka.
2. Przyjęcie do grona harcmistrzów obecnych siedmiu phm.
3. Modlitwa.

VII. godz. 24.00-6.00
Cisza.
VIII. godz. 6.00-6.15
Gimnastyka.
IX. godz. 6.15-6.30
Mycie.
X. godz. 6.30-6.45
Modlitwa.
XI. godz. 6.45-7.15
Śniadanie.
XII. godz.7.15-8.15
Zagadnienia ogólne (Witold)

1. Nowe elementy sytuacji w porównaniu z sytuacją w momencie odprawy 17-I-43 r.
   a. Wydarzenia światowe stawiające wobec możliwości szybszego zakończenia wojny,
   b. Sytuacja w kraju, nacechowana zwiększającym się stale naciskiem nieprzyjaciela, przejawiającym się w akcji pacyfikacyjnej w szeregu powiatów, w akcji blokowania całych województw, a w Warszawie w akcji patroli i rewizji ulicznych.
2. Wnioski, jakie wysnuć musimy z powyższych zmian sytuacji, są następujące:
   a. Jeszcze ostrzej zarysowuje się konieczność dwojakiego podejścia do pracy, a mianowicie, gdy chodzi o sprawy wojskowe musimy być gotowi n a t y c h m i a s t, gdy chodzi natomiast o całokształt pracy utrzymujemy nadal spokojne planowanie na d ł u g ą f a l ę.
   b. Również ostro powstają konieczności właściwego gospodarowania pracą. Należy poddać rewizji zarówno program jak i organizację, jak wreszcie samą technikę pracy z tego punktu widzenia.
3. Jeśli chodzi o program, to:
   a. Należy oduczyć się wreszcie ciągłego reformowania, przebudowywania i ulepszania. Charakterystyczne zjawisko przepracowywania we wszystkich naszych ośrodkach przepisów na stopnie musi zniknąć. Nauczmy się konserwatyzmu programowego tym więcej, że reformy są najczęściej paczeniem pierwowzorów.
   b. Musimy z punktu widzenia ekonomii sił zajmować się sprawami istotnymi, a nie rozpraszać się na drobiazgi. Trzeba stale widzieć hierarchię ważności zajęć programowych. Tu na czołowe miejsce wyjść musi kształcenie starszyzny, wizytacja, dobre pismo, wytwarzanie wspólnego stylu męsko-żeńskiego.
4. Na odcinku organizacyjnym mamy w Polsce zawsze najwięcej grzechów:
   a. Najważniejszym jest przerost czynnika organizacyjnego. Do walki z tym występujemy pod znakiem prostoty organizacyjnej. Przykład GK.Sc. angielskich, gdzie poza szefem jest jeden sekretarz oraz wydział kształcenia starszyzny. Nasze wydziały programowe są tworami przejściowymi. Stworzone są nie po to, by reformować czy stworzyć program, lecz żeby z programu wyłuskać rzeczy istotnie zasadnicze, mające istotny wpływ na kształtowanie się sylwetki danego wieku chłopca. Drugą ich rolą to stałe apostołowanie zasadniczo wobec wizytatorów, a czasem wobec terenu, tych wyłuskanych prawd.
   b. Drugim hasłem odcinka organizacyjnego jest *elastyczność*. Musimy zdać sobie sprawę, że organizacja zbyt skomplikowana i schematycznie sztywna nie wytrzyma naporu wydarzeń — przykład: wrzesień 1939. Elastyczność polega głównie na oparciu się o doły, o małe środowiska. Konkretnie musimy oprzeć się na instruktorze-wychowawcy. Zasadnicza zaś funkcja instruktora w SS to *drużynowy*. Tylko wysoki poziom drużynowych i zrozumienie przez nich programu i metody — tych wyłuskanych prawd — da gwarancję elastyczności organizacji.

5. Technika organizacyjna słabnie pod wpływem dwóch czynników — zmęczenie konspiracją i „rozkręcanie" programu. Musimy z zimną i żelazną męską konsekwencją nawrócić do czystej techniki konspiracyjnej i jej pilnować. Wzywa nas do tego nakaz ochrony biologicznej narodu.
6. Wreszcie należy podkreślić, że wszystko co dziś z dziedziny programowej i organizacyjnej wykrystalizowuje się ma niesłychane znaczenie dla przyszłości SS. Takie ogromne znaczenie ma więc tak zwana linia Nowaka polegająca na odczyszczaniu szlachetnego metalu Sc-gu z różnych naleciałości.

XIII. godz. 8.15-10.15
Zagadnienia wydziału młodzieży (Bolek)

1. Konieczność współudziału młodzieży w budowaniu życia polskiego. Młodzieży dzisiejszej musimy dostarczyć jak najwięcej H-skich przeżyć i radości — jest ona tego zupełnie obecnie pozbawiona. Jesteśmy za tę młodzież odpowiedzialni. Musimy uczynić wszystko, aby się ona nie zmarnowała.
2. Jak przedstawia się program HJ-ów. Jest to program narzucony nam przez poczucie służby (służby pomocniczej).

Rozbija się na działy: a) służba informacyjno-porządkowa
b) wywiad
c) łączność.

Służba informacyjno-porządkowa polegać ma na utrzymywaniu porządku w czasie powstania. Powinna wówczas objąć OPL, służbę przeciwpożarową, służbę wartowniczą, porządek drogowy, informowanie o ruchach wojsk, informację o mieście.

Wywiad prowadzony przez HJ polegać będzie na umiejętnym wykorzystywaniu sprytu chłopców na umiejętności spostrzegania i wnioskowania. Jeżeli chodzi o łączność, to tutaj postawić trzeba głównie na gońca, który swoją służbę pełnić będzie na tyłach, a więc czy to listonosz czy jakiś inny goniec przy urzędach, sztabach itd.

2. Wprowadzać ten program w życie trzeba przez stwarzanie atrakcji przez umiejętny system gier i zabaw. To będzie również i wędka. Wędka taka potrzebna jest zresztą i dla starszych, dla instruktorów, których dla tej akcji trzeba pozyskać. Trzeba im w ten sposób pokazać h-stwo.
3. HJ organizują się w drużyny pod dowództwem drużynowego. Ten dobiera sobie przybocznego. Dna składa się z patroli.

Skład patroli: 1+ (3 do 4), dna do 20 ludzi. Tworzy się je stosunkowo łatwo. Nie brak przykładu, że chwyta się chłopaków na ulicy i wiąże w patrol. Gdy ich odpowiednio nastawić, łatwo stają się patrolem patrolowych. Stąd już tylko krok do dny.

4. Zagadnieniem kapitalnym staje się wobec tego zagadnienie instruktorów, którzy by poczuli chęć do tej pracy.
5. Z zagadnień ideowych wysuwają się na plan:
   a. poczucie służby. Wystarczy tutaj bardzo często zagrać na uczuciach patriotycznych „mamich synków", aby to poczucie służby wyrobić.
   b. poczucie godności narodowej. To osiąga się najłatwiej przez bojkot prasy, kin, wyrazów niemieckich, otaczanie czcią rocznic i pamiątek narodowych, przez interesowanie młodzieży czynami Polaków z przeszłości i dziś.
   c. zagadnienie autorytetu rodziny. Posłuszeństwo, które wobec samodzielnych zarobków chłopców często zupełnie zanika — trzeba nieraz potraktować jako obowiązek służbowy. Często przez rozkaz. Zagadnienie handlu, zarobku, paskarstwa. Zwalczać trzeba obecnie tylko paskarstwo. Trzeba podsunąć chłopcu jakąś ideę, która chęć paskarstwa usunie. Handel — to przygotowanie do życia.

Pozytywne wnioski z dyskusji.

1. Przepracowując zadania Służby Pomocniczej należałoby uzgodnić podział pracy z ulami żeńskimi.

2. Zadania, jakie otrzymują HJ-ty są najzupełniej realne i możliwe do wykonania. Nie będą samodzielnymi w trudnych okolicznościach, a tym, na co nazwa sama wskazuje: Służbą Pomocniczą. Plan Służby Pomocniczej to plan mob. Trudno przewidzieć zakres działania S.P., raczej będzie to jednak pomoc w szpitalach na lądowiskach, lotniskach. Służba ta polegać musi na umiejętności zachowania się wszędzie, dawania sobie rady w każdych okolicznościach. Ważnym tu jest psychiczne nastawienie chłopców, gotowość ich do pełnienia służby.

3. Wykorzystując to, że HJ-ty tworzą się często od podstaw, zwrócić uwagę na czystość metodyki. A więc zjawisko z metodyki patrolu, że wodzem jest tutaj rówieśnik. Czystość tej metodyki należy utrzymywać za wszelką cenę. (Instruktorem jest dopiero drużynowy.).

4. Jeżeli chodzi o Służbę Pomocniczą to główną rzeczą jest tutaj inicjatywa, samodzielność, prostota działania. Błędem byłoby przygotowywanie sztywnego i zbyt drobiazgowego planu. Ze względu na trudności technicznego kierowania centralnego — położyć należy nacisk na samodzielność środowiska.

5. Nie można zrobić z przygotowania Służby Pomocniczej filozofii, szkolenia itd. Przygotowanie do wytwarzania dyspozycji psychicznej chłopców.

6. Dowodząc Służbą Pomocniczą instruktor musi mieć następującą postawę:
   a. meldować gotowość oddziałów,
   b. spostrzegać zadania do wykonania,
   c. brać odpowiedzialność za ich wykonanie,
   d. instruktor musi stale pamiętać o wychowawczej stronie wykonywanego zadania.

XIV. godz. 10.15-12.15

Zagadnienie wydziału skautów (Zieliński)

Chłopiec w wieku 15-16 do 18-19 lat pragnie spotykać się z rzeczami poważnymi i realnymi. Sylwetka skauta to chłopiec sprytny, zaradny, samodzielny, radzący sobie swobodnie w terenie, posługujący się łatwo różnego rodzaju sprzętem technicznym. Taka sylwetka przesądza zarówno pracę aktualną skautów jak i ich przydział mob.

1. Prace aktualne są [następujące]:
   a. mały sabotaż — czyli wykonywanie zadań taką bronią jak kreda, farba, afisze, ulotki (bicie szyb), kamienie itp.
   b. „N” — czyli „opieka” nad Niemcami, dywersja polityczna, przypominanie, jak są zbyteczni i niepożądani w polskim życiu,
   c. wywiad, pomyślany centralnie przy Pasiece, obejmuje swoją działalnością głównie obserwacje wojskowe, a więc garnizony, parki itp.
2. Prace przygotowawcze wojskowe są następujące:
   a. wyszkolenie pojedynczego skauta zapoznanego z nowoczesnymi metodami walki i przygotowanego do wysiłków fizycznych rozumiane jako elementarna umiejętność potrzebna dla przydziałów specjalnych,
   b. przydział do pocztu dowódcy, a więc wyszkolenie w łączności bojowej, rozpoznaniu bojowym oraz ubezpieczeniu m.p. dowódcy,
   c. przydział do pocztu łączności — a więc wyszkolenie w służbie gońca, telefonisty, sygnalisty, oraz ewentualnie krótkofalowca,
   d. jasną jest rzeczą wielka przydatność znajomości motocykla dla obu powyższych (b, c) przydziałów.
3. Dla podciągnięcia skauta w pracy powstaje stopień bojowca, składający się z szeregu specjalności dostosowanych do potrzeb obecnego życia, wyrabiających w chłopcach dzielność i poczucie służby na dziś oraz gotowość do podjęcia pracy jutra. Specjalności te mają

być rzeczywistą miarą, określającą możliwości skauta. Nastawienie poważne, praktyczne nie może jednak osłabiać walorów naturalnie rozwijającej się gry. Świeże powietrze i gra — to metody wykonywania całego programu. Stopień bojowca ma dać skautowi do ręki narzędzia pracy nad sobą i służby dla Polski.

Stopień przewiduje zdobycie pięciu spośród 8 specjalności — a mianowicie:

1. specjalność strzelca (obowiązkowo)
2. specjalność sportowca (obowiązkowo)
3. specjalność sabotażysty (do wyboru jedna z trzech wymienionych)
4. specjalność zwiadowcy (do wyboru jedna z trzech wym.)
5. specjalność enisty
6. specjalność pocztowca (do wyboru jedna z dwóch wym.)
7. specjalność służby łączności
8. specjalność motocyklisty lub jakakolwiek inna jako specjalność dowolna.

Pozytywne wnioski z dyskusji.

1. Nazwa B.S. (Bojowe Szkoły) wskazuje na sylwetkę człowieka zdobywającego pozycję do przyszłej służby dywersji (*commandos*). Poszczególne z tych dyspozycji zdobywa się przez poszczególne prace aktualne, czy też sposobienie się do przydziałów mob. przewidzianych dla skautów. Niemniej skaut nie jest jeszcze dywersantem.

2. Opinia, że akcja „małego sabotażu” przejadła się, nie jest słuszna — szczególnie na prowincji. Lecz nawet w Warszawie „przejadła” się tylko forma, a nie treść. Mały sabotaż jest polem do popisu i pomysłowości instruktora oraz kapitalną szkołą charakteru dla chłopca. Jego rola to pokazywanie społeczeństwu, jakie stanowisko jest zgodne z nakazem chwili.

3. Akcja „N” nabiera coraz większego znaczenia i sądzić należy, że weszliśmy w okres, w którym przenieść trzeba sporo sił z defensywnej akcji małego sabotażu (ochrona moralna własnego społeczeństwa) na ofensywną akcję „N” (uderzenie w morale wroga).

4. Wywiad wykorzystać można również do zagadnień innych, np. samokształcenie, kształcenie umiejętności myślenia itp.

5. Skaut chce zdobywać specjalności w formie uznanej przez społeczeństwo, a więc nie sprawność motorowca — a prawo jazdy. Jednak od nas samych zależy, by przez bardzo porządne i solidne zdobywanie specjalności przyzwyczaić społeczeństwo, a w szczególności wojsko, do honorowania naszych specjalności i naszego stopnia.

Nie inaczej jest przecież w Anglii.

XV. godz. 12.15-13.00

Obiad.

XVI. godz. 13 do 15

Zagadnienia wydziału sth. (Skot)

1. Sylwetka sth.:

Każdy sth. powinien posiadać dyspozycje dywersanta. Musi on rozumieć, że jego naczelnym zadaniem jest pełnienie służby w pierwszej linii — zarówno obecnie jak w czasie powstania. Nie może jednak być tylko dywersantem. Po wojnie musi mieć określone miejsce w społeczeństwie, znać zagadnienia, jakie staną przed państwem. — „Zbrojne ramię i szeroka głowa” — to lapidarnie ujęta całość.

2. Zadania:
   a. współudział w tworzeniu Kedywów Okręgowych PZP.
   b. tworzenie w terenie pszczół dyw. bezpośrednio związanych z Kedywem przy KG.
   c. położenie nacisku na organizowanie wszelkiego rodzaju kursów samokształceniowych w praktycznym zawodowym znaczeniu, uwzględniając przy tym zainteresowania poszczególnych grup czy jednostek. Rzeczowy materiał związać z ogólnymi zagadnieniami współczesnego i przyszłego życia Polski.

d. otaczanie troskliwą opieką walczące dziś oddziały i wyciąganie wniosków wychowawczych dla atmosfery pracy w SS.
e. położenie nacisku na szkolenie oddziałów najlepiej przez udział w akcji dzisiejszej.
f. dzisiejsza walka musi być szkołą charakterów, a nie ich deprawowania.
g. zwrócenie uwagi na odpowiedni dobór zadań walki dzisiejszej.

3. Zagadnienia prawa SS:
a. GS. Muszą prawo przeżyć, muszą dokonywać świadomego wyboru, że chcą żyć wg niego.
b. dywersja daje możność przeżycia prawa. Jest to służba, która nasuwa szereg pytań i myśli, odpowiedź na które tworzy sylwetkę ideową GS.

4. Zagadnienie koedukacji:
Współpraca powinna się rozpocząć od zagadnień samokształceniowych.

Pozytywne wnioski z dyskusji.

1. Udział w Dywersji wypływa z założeń SS: walka jako czynnik wychowawczy.

2. GS pełnią służbę dywersantów. Wycofuje się z życia normalnego, zaczyna żyć tylko walką, przestaje interesować się nauką, dlatego też należy dać mu możność w naszych ramach dokształcania się.

3. Każdy GS musi mieć swój zawód i nie może być w nim dyletantem.

4. GS nie jest jeszcze pełnowartościowym obywatelem. Praca w grupach jest ostatnim etapem wychowania naszego w SS. Dopiero właśnie po tym okresie (ok. 25 lat) GS musi być gotowym wziąć pełny udział w życiu społecznym i zawodowym. Dyspozycje życiowe zdobyte przez służbę w SS powinny mu otworzyć drogę do pokonania wszelkich zadań postawionych mu przez społeczeństwo.

XVII. godz. 15.00-15.15
Zagadnienia instruktorskie (Wacek)

1. Zagadnienie poziomu i liczby kadry instruktorów jest sprawą decydującą o powodzeniu H-stwa zarówno dziś jak i jutro.
2. Znaczenie okresu dzisiejszego jako okresu wychowawczego dla przyszłości SS i jego kadry instruktorskiej.
3. Szkolenie instruktorów w myśl ustalonych wytycznych. Nie należy tworzyć odrębnych typów szkolenia dla HJ, BS, GS. Typ instruktora musi być jednolity. W szkoleniu można tylko odpowiednio tonować nacisk na poszczególne zagadnienia w zależności od doboru kandydatów.
4. Dokształcanie instruktorów:
a. podsuwanie lektury jak: *Sc. dla chłopców* — Małkowski, W.G., *Idea Polski* — Grabski, *Ziemia i Państwo* — Romer, *Kultura i osobowość* — Suchodolski,
b. elementy harcowe.
5. W gronach instruktorskich powinna panować atmosfera współodpowiedzialności i współdziałania.
a. instruktorzy powinni czuć, że wszyscy są odpowiedzialni za to, co się dzieje, za kształtowanie Polski Podziemnej, „znaczenie wychowawcze" i za przyszłość Polski.

XVIII. godz. 15.15-15.30
Wnioski z odprawy (Witold)
Zagadnienie instruktora jako najważniejsze należy wysuwać na pierwszy plan.
Zamierzenie na najbliższy okres (kontynuowanie programu styczniowej odprawy).
1. Doprowadzenie do stanu, aby dnia 31.12.1943 na każdym stanowisku instruktorskim (począwszy od drużynowego) był instruktor.
2. Wykończenie podziału na trzy szczeble organizacyjne.
3. Definitywne załatwienie przydziału mob. dla 3 szczebli w myśl założeń programowych. Intensywna praca wojskowa.
4. Ofensywa na odcinku HJ.

5. Sprawa „M".
6. Łączność radiowa. Powiązanie łącznością radiową wszystkich uli z Pasieką.

XIX. godz. 15.30-16.15
Gry sportowe — szczypiorniak.

XX. godz. 16.30
Raport i wymarsz z terenu.

[W czasie odprawy została w ściślejszym gronie kierownictwa Pasieki omówiona sprawa wydzielenia z warszawskich Grup Szturmowych zespołu bojowego do zadań specjalnych. Zespół ten miał zastąpić rozbity przez gestapo oddział „Osa-Kosa" i miał być użyty do akcji specjalnych przeciw gestapo. Wyznaczony przez Kedyw dowódca tego oddziału kpt. Pług (Adam Borys) wziął udział w rozmowach na ten temat. Z zespołu tego powstała potem 3 kompania Baonu „Zośka" nosząca kryptonim „Agat", potem „Pegaz". Została ona późną wiosną 1944 roku przeorganizowana na Batalion „Parasol", oczywiście po odpowiednim powiększeniu stanu liczbowego.]

2.9. Referat Marszałka Leona „Adama”, dotyczący zagadnienia polskiego charakteru narodowego, 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39-45 8, dostęp MH w Warszawie

Zagadnienie polskiego charakteru narodowego[34].

I. Wstęp.

1. W hierarchii problemów, które stoją do rozwiązania przed naszym pokoleniem – spraw człowieka w Polsce jest sprawą zasadniczą i fundamentalną. Bez wydobycia z narodu polskiego najwyższej siły moralnej nie zbudujemy dostatecznej sił materialnej, któraby pozwoliła się nam ostać jako państwu i jako narodowi.
2. Człowiek jest podmiotem dziejów. Charakter człowieka tworzy dzisiaj ojczyzna. Od siły człowieka zależy wartość jego. W I połowie 18 stulecia siły Polski i jej sąsiadów były następujące:

	Obszar	Ludność	Wojsko	Dochód
Prusy	112 tys.	3.7 mil.	250.000	24 mil. talarów
Austria	530 tys.	20 mil.	1/14 200.000	37 mil. talarów
Rosja	–	30 mil.	400.000	40 mil. rubli
Polska	730 tys.	12 mil.	12.000 1/1000	1 mil. talarów

Człowiek polski był za słaby, aby z tej ziemi i z takiej masy ludzi wydobyć właściwy potencjał moralny i materialny.

3. Dzieje nasze obecne i tragedia okupacji – to są ciągle jeszcze skutki długiego procesu historycznego sięgającego gdzieś końca XVI wieku, odkąd rozpoczął się nasz upadek. Przypisywanie winy upadku Polski we wrześniu 1939 r. ówczesnemu rządowi jest z takiej perspektywy historycznej co najmniej błędne, jeżeli nie demagogiczne. Przy tym potencjale moralnym i materialnym jaki posiadaliśmy wówczas przy równoczesnym rozwoju potęgi sąsiadów – nie moglibyśmy w żadnym razie samodzielnie zwyciężyć, najwyżej dłużej stawiać opór.
4. Przed nami lata heroicznego wysiłku, by
   a/ naprawić niezliczone straty ujemne w ludziach i majątku;
   b/ intensywnie poprowadzić odbudowę wynikłą z ogólnego zaniedbania Polski jeszcze z tamtych zaborów 19-o wiecznych;
   c/ nie tylko przeto dorównać w tempie rozwojowym Zachodowi, ale nawet w pewnych dziedzinach osiągnąć nadwyżki.
5. Do tak programowych zadań trzeba mieć ludzki mocnych i dzielnych, wytrwałych i cierpliwych, uczciwych i fachowych. Zadania wychowawcze przeto wysuwają się w Polsce na plan pierwszy. Wszelkie plany przebudowy i odbudowy, a co najważniejsze rozbudowy – nie będą miały realnego znaczenia bez równoczesnego rozwiązania problemu człowieka w Polsce. Analiza charteru narodowego polskiego może nam wskazać drogę ku naprawie.

[34] Referat hm. Adama pisany jesienią 1943 r. (Przyp. Kom. Hist.)

2.10. Protokół, z odprawy komendantów, Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia", w sprawie programu, 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

Protokół z odprawy komendantów
uli i rojów samodzielnych „c"
dnia 3.10.1943 roku.

Godz. 16.40 Raport – nieobecny komendant ula Lew /zastępuje go wizytator/, oraz komendant roju samodzielnego Sosnówka.

Godz. 16.45 dh Witold:

Pozwoliliśmy sobie ściągnąć dhów z tak odległych nieraz terenów, narażając Was na znaczne obecnie ryzyko w czasie podróży, gdyż odprawa ta ma niezmiernie donisłe znaczenie dla naszej pracy. Nie ma ona wprawdzie zamknąć jakiegoś okresu pracy – znajdujemy się ciągle w okresie drugim, któremu na imię praca programowa, tak jak pierwszemu było na imię montaż organizacyjny. Odprawa ta natomiast ma otworzyć okres trzeci – okres mobilizacyjny. W ten sposób przez czas jakiś okresy programowy i mobilizacyjny będą zachodziły na siebie, tak jak dotąd prawie zachodziły na siebie okres organizacyjny i programowy.

Praktycznie jest to podwójne obciążenie pracą komend terenowych. Teren sam pracować będzie nadal spokojnym rytmem okresu programowego – komendy, poza kierowaniem tą pracą, otrzymają od dziś nowe zadanie – przygotowanie mobilizacji. Bo tak jest zawsze, że dowódca patrzeć musi o jeden horyzont naprzód, a im wyższe dowództwo, tym więcej horyzontów naprzód musi myślą wybiegać. Stąd powstały nazwy taktycznych i strategicznych horyzontów. Otóż my w Pasiece już od jakiegoś czasu oddaliśmy się tej pracy, w którą obecnie wprowadzamy dhów, nas bowiem obowiązek wzywa już do myślenia o okresie czwartym – odtwarzaniu Związku.

Ostatnia odprawa komendantów uli i rojów samodzielnych odbyły się dn. 17 stycznia b.r., a więc niespełna trzy kwartały temu. Mimo, że dobrze pamiętamy zasypane wówczas śniegiem ulice Żoliborza, a jednocześnie gorący nastrój szalejącej wokół łapanki, przyznać musimy, że trzy kwartały to naprawdę niezmiernie dużo i dużo w czasie tym zmian zasadniczych zaszło na świecie. Może się zdarzyć więc, że nie będziemy mieli okazji zobaczyć się w tym gronie w obecnych warunkach politycznych.

Zbliżają się wydarzenia, na które od dawna czekamy – nie mogą nas ani zastać nieprzygotowanymi, ani nas zaskoczyć. Należy się spodziewać, że wydarzenia te przyniosą znaczne zakłócenia warunków komunikacyjnych, na skutek czego, tereny będą musiały pracować znacznie samodzielniej niż dotychczas. Do Komend terenów przeniesie się ciężar pracy kierowniczej Szarych Szeregów. Dlatego też chcę, by wszyscy Komendanci terenowi poczuli się pełnymi obywatelami Związku. Pełnymi obywatelami, a więc współtwórcami dorobku wojennego Szarych Szeregów i panującej w nich atmosfery. Bo tego dorobku nie stworzyłem ani ja, ani druh czy druh, ale my wszyscy. Dlatego z pełnym poczuciem odpowiedzialności pozwalam sobie zrobić ofiarę z zasad konspiracji i podać dhom szereg faktów.

Trzeba byście wiedzieli, że Szare Szeregi znajdują się w 66 miejscowościach na terenie Polski Centralnej a w 105 na całym obszarze Rzeczypospolitej. Nasz wkład do

ogólnego dorobku Polski Podziemnej jest, oceniając bez przesady i bez fałszywej skromności – duży.

Na odcinku Wielkiej Dywersji oddziały nasze przeprowadziły szereg akcji, … że wymienię tylko najsłynniejsze – odbicie więźniów na ulicy Długiej w Warszawie, odbicie więźniów na stacji Celestynów, zniesienie strażnicy granicznej za Bugiem, czy choćby7 ostatnia bitwa nocna o Wilanów. Ponieśliśmy w tych akcjach 15 krwawych strat, często historycznie wspaniałych postaci, nie licząc rannych. Zebraliśmy obok brzozowych krzyży na cmentarzach krwawo zapracowane krzyże Virtuti i Walecznych oraz honorowe awanse. Nie mówię o tym dla pustej reklamy, lecz chcę, by te fakty dodały nam wszystkim sił i wzmogły poczucie odpowiedzialności za organizację o takim dziś już historycznym dorobku. A jeśli już mowa o organizacji tej, to nie wolni nam się na nikogo oglądać, bo to my ją stanowimy i jaką będzie nasza postawa i nasza praca, taką będzie organizacja.

Tym, czym dzisiaj jest granat i pistolet maszynowy, przed trzema, dwoma laty, ba, przed rokiem – była pisząca na murach kreda, nalepka i kamień rzucony w nienawistną szybę. Była to pierwsza praca czynna przeciwko okupantom. Nie przesadzę jeśli podam że trzy czwarte pracy małego sabotażu w Warszawie dokonane zostało naszymi rękami, a obecnie sięgamy i na prowincję, gdzie jeszcze większy procent pracy przypada na nas. Tu podać należy cały szereg robót specjalnych, jak choćby zdjęcie tablicy niemieckiej z pomnika Mikołaja Kopernika w Warszawie, o czym rozpisywała się prasa angielska.

Propaganda antyreżimowa wśród Niemców, tzw. Akcja „N” – wykonywana jest w połowie przez PZP a w połowie przez SS. Ogromna ilość wielkich i całkiem drobnych wyczynów zapisuje się co dzień na tym froncie naszej pracy.

Nasz udział w pracach wywiadu ofensywnego, tej, wbrew powszechnej opinii, jednej z najbardziej szarych prac, jest trudniejszy do odmierzenia, ale niewątpliwie wiele teczek w Komendzie Głównej PZP i Komendach terenowych zapełniło się mniej lub więcej wartościowym produktem naszej pracy wywiadowczej. I tu zresztą były błyskotliwe wyczyny, że przytoczę na pewno nie najsłynniejszy, ale znany mi, a mianowicie podsłuchanie zdania wypowiedzianego przy restauracyjnym stoliku zapełnionego sztabowcami sali Hotelu Europejskiego – zdania, które w swoim czasie zrobiło pewną sensację w naszych sztabach: „Vorschlag eines kleines Sigfrids am San” – projekt budowy linii fortyfikacji na Sanie.

Na terenie Rzeszy mamy dwóch ludzi, którzy świadomi swych zadań, stworzyli dwa ośrodki wśród Polaków będących na robotach i wiodą pracę, aby w odpowiedniej chwili odegrać swą ważką rolę.

A poza tym cały szereg trudniejszych do organizacyjnego ujęcia prac, jak wydawanie, a przede wszystkim kolportaż szeregu pism, służba łącznikowa, kurierska, więzienna i wiele, wiele innych.

O tym całym, tak znanym, wkładzie naszym do działalności Polski Podziemnej, mówiłem nie dlatego, byśmy stwierdziwszy nasze zasługi, chcieli sobie rościć prawo z tego tytułu do przywilejów. Zasługa nie rodzi przywilejów, zasługa stawia obowiązki. Twierdzę, że zdanie o przywileju zasług, sformułowane w ogniu walki i innymi znacznie gorszymi przywilejami, zaciążyło bardzo ujemnie na ostatnim polskim ćwierćwieczu. Jeden z wielkich umysłów tego okresu nie dostrzegł niebezpieczeństwa w swoim sformułowaniu... „w interesie państwa i narodu jeden tylko przywilej jest umotywowany: przywilej zasługi. Ten jeden Państwo i Naród wzmacnia. Każdy inny osłabia...” Według nas zasługa rodzi obowiązki. Chciałbym, aby to stanowisko było przez nas bardzo mocno, wyraźnie i zdecydowanie zawsze akcentowane i wypowiadane. Oczywiście nie chcę sobie przypisywać autorstwa tych sformułowań. Chcę wierzyć, że takie pojmowanie coraz mocniej nurtuje, by kiedyś zwyciężyć, stać się powszechnym i oczywistym. To co mówię jest tylko stwierdzeniem postawy, jaką zajmujemy od początku okupacji – otóż naszym zdaniem, kto zda w tym ciężkim okresie egzamin, kto wyjdzie zwycięsko z tej

próby charakterów, ten stwierdza swoją przydatność dalszej służby, a tym samym nakłada na siebie obowiązek dalszej służby. A zatem, nie ulgowe przejazdy pierwszą klasą kolei, nie ordery, jako czarodziejska różdżka otwierająca posady, ale twardy wysiłek w nowej służbie, oto co nas czeka.

Ale wracam do zasadniczego tematu dzisiejszej odprawy. Nie chcę bawić się w przepowiednie, ale jest rzeczą niewątpliwą, że zbliża się przełom. Można się spierać o to, za ile miesięcy nastąpi, lecz niewątpliwie są to już miesiące, nie widzę bowiem powodu, dla którego mielibyśmy być większymi pesymistami niż Churchill.

Pojęcia przełomu nie należy ograniczać do pojęcia powstania. Jest to pojęcie szersze, obejmujące oczyszczenie terenu, uchwycenie granic, zorganizowanie Państwa, stworzenie faktów dokonanych, które zdecydują o naszej pozycji w Europie. Powstanie, to tylko fragment, to tylko jedna z form oczyszczenia terenu. Są niebezpodstawne opinie, że powstania może w ogóle nie być, że pewnego dnia zostaniemy zaskoczeni desantami powietrznymi aliantów i chaosem kapitulacyjnym. Osobiście nie jestem zwolennikiem takiej oceny. Zastanowienie się jednak nad taką oceną wskazuje, jaki wkład w przyszłość Polski mają aktualne przejawy walki. Przecież gdyby powstania nie było, to one, jako nagromadzona siła psychiczna, wytrącająca nieprzyjacielowi broń z ręki, tak, jak te nawet nieliczne wyczyny P.O.W. były podłożem takiego a nie innego przebiegu dnia 11 listopada 1918 roku. Jest to jeszcze jeden, poza wychowawczym, argument, za drogą, którąśmy obrali, nie mającą nic wspólnego z czekaniem. Nie chcę tym wszystkim pomniejszać roli powstania, chcę raczej przez wskazanie, że ono będzie fragmentem przełomu, wskazać doniosłość zadań i ogrom znaczenia całego przełomu.

Rolę Polski – naszą rolę w okresie przełomu porównać można do sprinta – do krótkiego biegu w lekkiej atletyce.

Stoimy już zresztą zbyt długo w dołkach startowych i czekamy na wystrzał startera. Ten wystrzał, to hasło do powstania. Potem następuje okres wykonywania zadań, o których mówiłem – oczyszczenia terenu, uchwycenie granic, organizacja państwa itd. – i wreszcie taśma: kongres pokojowy. Bieg krótki wymaga od biegacza przez cały czas trwania pełnego wysiłku. O ile w biegu długim jest pewna taktyka, jest gospodarowanie siłami, to w biegu krótkim mamy ciągłe natężenie sił przez cały czas. Zwolnienia, potknięcia, są nie do odrobienia. Kongres pokojowy ustabilizuje zapewne Europę na długie lata. Jak ta stabilizacja będzie wyglądała odnośnie Polski zależy głównie od tempa naszego sprintu. Dlatego tak napinamy mięśnie teraz w dołkach startowych. Dlatego nie wolno zaniedbać najdrobniejszego przygotowania.

Łączność między nami będzie w tym okresie bardzo utrudniona. Okres stabilizowanej łączności dobiega końca. Można sobie wszak wyobrazić, że w miarę zbliżania się frontu wschodniego przyjdzie któremu z tych genialnych administratorów do głowy odłączyć np. „Districkt Galizien" do „Gouvernement" i przyłączyć go do terenów przyfrontowych. Powstanie nowy kordon.

Braki łączności w ścisłym znaczeniu tego słowa zastąpić więc musi w okresie przełomu łączność duchowa. Bodajże regulamin którejś wielkiej armii zachodu objaśnia na czym polega łączność duchowa. Oto jeśli na poszczególnych odcinkach walki znajdują się dowódcy, którzy przeszli jedną szkołę, szkołę jednej armii, to jeden, ma prawo spodziewać się, że kolega jego postąpi tak, jak on sam postąpiłby w danym wypadku. Musimy się więc nawzajem rozumieć, musimy wiedzieć o sobie, że jesteśmy, że działamy. Świadomość, że w tej samej chwili kolega, którego dziś widzę obok siebie, w jakimś Krakowie, czy Lublinie dokonywa tego samego wysiłku co i ja, ta świadomość zwalczy poczucie osamotnienia, doda sił i pomnoży poczucie odpowiedzialności za losy Związku, musi doznać ogromnego rozszerzenia. Odpowiedzialność tę musi czuć na sobie każdy instruktor, ba każdy członek Szarych Szeregów. Musi ją podejmować, musi wykazywać inicjatywę, występować z nią na każdym zaniedbanym a ważnym odcinku, musi stosownie do potrzeb rozszerzać tereny swej pracy. Zdajemy sobie sprawę z tego, że

w okresie przełomu wystąpi specjalne znaczenie prowincji. Od tego, czy znajdziemy się w różnych miastach i miasteczkach i jaka będzie tam nasza postawa i praca, zależeć będzie, czy spełnimy w tym okresie przypadające na nas zadanie. Bo Polska, to nie Warszawa. Polska, to właśnie te miasta, miasteczka i wsie – jakie tam zajdą fakty niszczące i konstruktywne, taka będzie Polska. Polska to nic więcej. A w sprincie każde zwolnienie, każde potknięcie jest nie do odrobienia, że wrócę do naszego porównania. Oto ogrom odpowiedzialności Was, Komendantów Terenów. Odpowiedzialność za Polskę będzie leżała na ulicach miasta, na drogach wsi. Nie wolno się wahać ją pochwycić. Nie wolno zwężać swego zakresu. To będzie sprint – pełny wysiłek.

Nie będę więc wyliczał zadań. Trzeba się strzec wszelkich schematów, wszelkich szablonów, bo życie, szczególnie takie, jakie nas w okresie przełomu czeka, w schematy zamknąć się nie da. Wskażę tu tylko wytyczne programu minimalnego, programu, który bezwzględnie musi być wykonany.

W okresie przełomu pracować będziemy trzema gałęziami, oraz prowadzić będziemy akcję „M”.

Na odcinku Zawiszy na nas spada odpowiedzialność za większą część, nieraz całość służby pomocniczej, tzw. Mafekingu. Instrukcja w tej sprawie rozesłana została do terenów. Chcę w niej jeszcze mocniej podkreślić dwie rzeczy. Przede wszystkim konieczność samodzielności. Instrukcja ta nie może przewidzieć wszystkich form służby pomocniczej. Rodzaje jej zrodzi samo życie. Instrukcja podaje raczej tylko przykłady i ramy ogólne. Niesłychanie wiele zależeć będzie od inicjatywy, pomysłowości, przedsiębiorczości i rzutkości instruktorów. Czujne i baczne obserwowanie tego co się dzieje, wynajdywanie potrzeb, podejmowanie z własnej inicjatywy zadań, musi cechować naszą pracę na tym odcinku. Z drugiej strony nie wolno nam przerwać na ten czas naszej pracy wychowawczej. Okres ten będzie dla naszych chłopców – Zawiszaków – niezmiernie doniosłym przeżyciem, które pozostawi ślady na całe ich życie.

Stwarza to ogromne możliwości wychowawcze dla dobrego instruktora. Zagadnienie instruktorskie będzie w Mafekingu tym cięższe, że w okresie tym nie wolno nam będzie zamknąć hermetycznie organizacji – przeciwnie, będziemy chcieli możliwie dużej ilości młodzieży dać wówczas dostęp do naszej atmosfery służby.

Nasze oddziały BG i GS będą się bić. Chcemy, by odegrały one w wojsku rolę ideowych drożdży. Armia odtwarzana będzie przecież z najrozmaitszego elementu, na którym wycisnęła różnorakie piętno. Musi się w niej odbyć bardzo szybki proces podciągania mas do czołówki, musi nastąpić upowszechnienie tej atmosfery, jaką obecnie żyje Polska Walcząca. Zadania nasze są tu ogromne. Musimy się oduczyć bałwochwalczej postawy wobec armii. My również za nią jesteśmy odpowiedzialni. Musimy znać jej braki i mieć wolę je wyrównać w miarę własnych możliwości. Dziecinnie głupi zwyczaj nie dyskutowania o wojsku musi w Polsce zniknąć. Nie chcemy mu już dziś ulegać – przeciwnie – mówimy o tym wyraźnie, jakim to wojsko chcemy widzieć i czynimy wszystko co w naszej mocy, by tę naszą wizję wojska zrealizować. Na naszych chłopców z BS i GS czyha w wojsku jedno wielkie niebezpieczeństwo. Zetkną się w nim z całym cynizmem zmaterializowanego i znaturalizowanego wojną życia. Cynizm potrafi imponować młodzieży. Aby nie rozkładać akumulatora ideowego naszej młodzieży, musimy się uciec do starej zasady sztuki wojennej, a mianowicie, że najlepszą obroną jest natarcie. A więc nie bronić się przed wpływami wojska na młodzież, lecz postawić tej młodzieży zadanie stwarzania atmosfery w armii. Myślę, że nasza choćby tylko wojenna tradycja będzie jej w tym zadaniu dostarczenia dobra podstawą do natarcia. Oddziały nasze będą się bić, a cała organizacja musi żyć atmosferą tej walki. Choć odejdą od nas, nie zwalnia to Komendantów terenów od moralnego nimi dowodzenia. Pozostaną wszak ich drużynami.

Przechodząc do szczegółów – przydziały BS muszą być przystosowane do ich wieku. Przewidziane jest użycie ich jako oddziałów zwiadowczych, oddziałów łączności

i pocztów dowódców. Stwarzać więc one mają niejako system nerwowy armii. Należy tylko jeszcze wyraźnie podkreślić, że BS to pełnowartościowi żołnierze.

GS to oddziały, które przez udział w walce już teraz mają stać się doborowymi oddziałami przeznaczonymi do zadań specjalnych. Będzie to zaczątek nowoczesnego wojska zorganizowanego w małe drużyny odpowiadające zgranym jednostkom footbalowym, składające się z żołnierzy – specjalistów i wyposażone w dużą siłę ognia i wielostronny sprzęt.

Jasne, że armia odtwarzać się będzie na wzorach przedwrześniowych – trudno bowiem dokonać w takich jak obecnie warunkach jakichś zasadniczych reform. Tym większy obowiązek kłaść dziś w typie żołnierza podwaliny pod nowoczesne wojsko. W ostatnim numerze „Insurekcji" ukazał się przedruk z „Bellony" artykuł ś.p. płk. Mareckiego, w którym autor występuje z paradoksalną pozornie tezą, że zwyciężony w jednej wojnie jest z reguły zwycięzcą w następnej. Liczne są na to przykłady w historii. Zwyciężony bowiem wyciąga wnioski z klęski, zmienia taktykę, szuka nowych środków walki, zwycięzca natomiast kostnieje w zaufaniu do metod, którymi odniósł zwycięstwo. Okazać musimy zdolność do korzystania z doświadczeń, do wyciągania wniosków, do tworzenia koncepcji. Kto, jeśli nie młodzi, może być zarzewiem buntu przeciw rutynie, skostnieniu i innym oporom.

W akcji „M" – może jak w żadnej innej – życie stwarzać będzie ciągle nowe możliwości. Nigdzie tak bardzo praca nie będzie leżała na drogach wsi i ulicach miast. Podejmować ją musimy, bo sił nam na wszystko w tym okresie starczyć musi. Nawiązać trzeba w tej mierze ścisłą współpracę z naszą organizacją żeńską oraz takimi organizacjami jak Propaganda wojskowa i Biały Krzyż, gdyż jeśli chodzi o młodzież starszą, to znajdzie się ona zapewne prawie w całości w wojsku. Jak mówiłem na początku, na komendach ciąży trudny obowiązek patrzeć zawsze o jedną falę dalej. Dlatego nawet ten ogrom zadań jakie w tym okresie nas czekają, nie zwalniają nas od obowiązku myślenia wówczas o przyszłości, o okresie czwartym tzw. odtwarzaniu Związku.

Tajemnicą naszego powodzenia w tym czwartym okresie jest:

1. zwarte, liczne i silne grono instruktorskie i atmosfera w tym gronie panująca. Instruktorzy muszą już dziś poczuć się odpowiedzialnymi za przyszłość Związku, musza zadeklarować swa wolę powrotu do pracy wychowawczej po wojnie i energię do jej prowadzenia;
2. Zawiszacy dzisiejsi stanowić będą podstawę przyszłego Związku. Rozbudowa i pogłębianie pracy tej gałęzi dziś – to najlepszy fundament przyszłości. Wszak dzisiejsze GS pójdą po wojnie w życie, BS staną się GSami, a Zawiszacy przejdą na miejsce BS zapełniając swoje miejsca nową falą młodzieży;
3. wyciągnięcie w pełni doświadczeń z okresu okupacyjnej pracy, z naszego dorobku tych czterech już lat wojny. Spróbuję wyliczyć najważniejsze osiągnięcia tego okresu, które powinny stać się trwałymi zdobyczami naszego ruchu:
   a. zasada wychowania przez służbę,
   b. odczyszczenie skautingu angielskiego (pierwowzoru) z różnych naleciałości, zeszpeceń i zbyt pochopnych poprawek,
   c. uproszczenie i odbiurokratyzowanie pracy Związku łącznie z zasadą, że stopień instruktora jest związany ściśle z pełnieniem służby wychowawczej, a nie jest jakąś godnością;
4. Zasada wychodzenia w pewnym wieku z życia organizacji, a w związku z tym utracenie tendencji robienia ze Związku ruchu społeczno-politycznego.

Tyle myśli co do odtworzenia Związku. Gdy nam czas pozwoli do sprawy tej powrócimy obszerniej. Przedstawiłem Dhom liczne zadania Komend terenowych w okresie przełomu.

W podsumowaniu są one następujące:

1. Dowodzenie służbą pomocniczą.
2. Dowodzenie moralne naszymi oddziałami w wojsku.
3. „M” – akcja propagandowa, upowszechnianie naszego stylu wśród młodzieży, i
4. Odtworzenie Związku.

Przydziały mobilizacyjne członków naszych Komend terenowych spełniać musza dwa postulaty i po pierwsze – dać im możliwość pełnienia żołnierskiej służby ze względu na styl organizacji i przykład instruktorski i po drugie dać im możliwość wypełnienia zadań, jakie na nich ogólno-państwowy interes nakłada, a które w czterech punktach podałem poprzednio. Te dwa postulaty bierzemy pod uwagę przy uwzględnianiu tej sprawy z Komendą Główną Armii Krajowej.

O ostatecznej decyzji zostaną Dhowie w najbliższym czasie powiadomieni.

Chciałbym byśmy z odprawy tej wynieśli w czekający nas przełom świadomość, że w pracy naszej nie jesteśmy odosobnieni, ale że z takim samym napięciem powadzona jest ona na terenie całej Polski przez kolegów, których dziś widzimy obok nas.

Godz. 19 Krąg. Połączenie się myślą z dhem Nowakiem. Odśpiewanie Hymnu Narodowego,

Godz. 19.10 Zamknięcie odprawy.

Protokół niniejszy przesyła się do wiadomości dhów wizytatorów z upoważnieniem przesłania go komendantowi terenu dla przypomnienia treści odprawy. Poza tym jest on najściślej tajny.

Naczelnik
/–/ K. Krzemień.

26.10.43

2.11. Artykuł, Stefana Mirowskiego „Bolka”, w sprawie nowego systemu karania w organizacji, 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część II, „Bolek” O karaniu, (w:) „Wigry” z dnia 4 XII 1943 r., sygn. Z39-45 9, dostęp MH w Warszawie

O karaniu[35]

W pierwszym roku wojny bez żadnej przesady powiedzieć można było, że ludzie „Podziemia”, ludzie „Polski Walczącej” stanowili prawdziwą elitę społeczeństwa. Byli wprawdzie ludźmi o bardzo różnorodnej przynależności społecznej i zawodowej, ale łączyła ich bezwzględna ideowość i bezinteresowność. Stąd płynął ich wysoki poziom moralny, stąd karność i obowiązkowość. Dlatego też o karach i o karaniu nie mogło być mowy.

Dziś, w piątym roku wojny Polska Podziemna nie stanowi elity społeczeństwa, jak można by mylnie sądzić opierając się na doświadczeniach pierwszych dni konspiracji. Odnosi się to szczególnie do organizacji młodzieżowej której liczebność dziś kilkudziesięciokrotnie przewyższa stan z przed czterech lat. Poczucie bliskiego końca, napływ,

[35] Artykuł pisany przez hm. Bolka (Berka, Radlewicza, Prawdziwca) do pisma instruktorskiego „Wigry”. Artykuł ukazał się w numerze z dnia 4.XIII. 1943 r. (Przyp. Kom. Hist.)

mniej ideowego elementu, który również chce się przyczynić do odbudowy Polskiej Państwowości (czego nie można przecie bronić!), bardzo daleko idąca etatyzacja wielu funkcji, zupełnie normalne przemęczenie długotrwałą pracą u dawnych pracowników, zdemoralizowane częstym narażaniem się za niebezpieczeństwo, kontakt z ludźmi o miernym, lub wręcz niskim poziomie etycznym, mały wpływ rodziców i szkoły – oto niektóre z przyczyn, dla których zespół ludzi, a szczególnie młodzieży „Podziemia" traktować trzeba nie jako elitę, lecz jako społeczność o normalnym zupełnie przekroju etycznym, społeczność moralnie zróżnicowaną, w stosunku do której karanie staje się jedną z koniecznych metod wychowawczych.

Stajemy więc wobec konieczności opracowania nowego systemu kar. Nasz system przedwojenny zawodzi – zawiera zresztą wiele błędów, naszym zdaniem zupełnie zasadniczych. Bardzo popularne przed wojną dawanie za karę nadprogramowych zajęć służbowych jest niedopuszczalne. Służba przez duże „S" nie może być wykonywana za karę. Jest wyróżnieniem i zaszczytem i nie może być w ten sposób degradowana. Również każda kara przynosząca korzyść osobistą karzącemu zasługuje na potępienie. Stosowane często „umyjesz mi menażką" lub „oczyścisz Z-powemu buty", czy też „pomożesz mi przy przeprowadzce: (autentyczny wypadek wojenny!) – są to wprawdzie kary drobne, nie mniej jednak są demoralizujące i powodujące u karanego chęć „odegrania się", gdy sam będzie mógł w stosunku do swoich (często nie istniejących jeszcze) podwładnych takie kary stosować. Wreszcie wszelkie kary typu „przepiszesz 50 razy" „należy przestrzegać drogi służbowej" lub tp. są ogłupiające, przez co poniżając godność karanego, osłabiają autorytet karzącego, przez co całkowicie chybiają celu.

Trzeba sobie jasno zdać sprawę z tego, że kara jest środkiem wychowawczym mającym na celu:

a/ danie zrozumienia przewinienia,
b/ danie możliwości rehabilitacji,
c/ uniemożliwienie powtórnego przewinienia.

A więc nie może być mowy o wychowawczym efekcie kary, jeżeli karany nie zrozumiał, że w sytuacji, za którą się go karze mając do wyboru drogę dobrą i złą, wybrał złą, jeżeli po odbyciu kary karany nie jest w pełni przywrócony do praw pełnowartościowego członka zespołu i traktowany tak, jak wszyscy inni członkowie nie karani, jeżeli wreszcie przy nadarzającej się okazji w analogicznej sytuacji wybiera znowu droga zła.

Jakie więc kary stosować? Postaramy się podać wytyczne jak najbardziej ogólne. Każdy, kto miał kiedykolwiek do czynienia z karaniem (czy to jako karany, czy jako karzący) potrafi chyba w zakreślonych poniżej ramach umieścić szereg znanych mu z praktyki przykładów i odpowiednio je zakwalifikować.

Więc:

1. Kara powinna zmusić ukaranego do poświęcenia sił, czasu, pracy, nakładu myśli w oderwaniu od normalnych zajęć. Daje to poczucie przymusu zastosowania się do pewnego rygoru wyjątkowego.
2. Kara powinna przynieść karanemu obiektywną korzyść (fizyczną, intelektualną, lub duchową) niezależną od założeń wychowawczych, wymienioną powyżej, wreszcie
3. Kara powinna przynieść korzyść publiczną, to znaczy powinien z niej mieć pożytek zarówno zespół bezpośrednio związany z pracą karanego, jak i jak najszerzej pojęty ogół.

Z takich założeń wychodząc trudno jest znaleźć jakąś odosobnioną karę spełniającą wszystkie trzy warunki. „Trącić kogoś psychicznie" przez postawienie go na zbiórce „na baczność" lub dać komuś „areszt domowy" – to przynosi pożytek publiczny zgoła minimalny. Dać przepracować jakieś zagadnienie o charakterze programowym lub ideowym, społecznie przydatne – robi wrażenie normalnego przydziału pracy. Należy więc w każdym wypadku stosować pewien zespół kar różnorodnych.

Kilka uwag końcowych:

1. Jeżeli w danym zespole kary w ogóle nie były stosowane, szereg win uchodziło płazem, nie należy wprowadzać kar od razu, nie ośmieszać się dotychczasową niekonsekwencją. Zapowiedzieć wprowadzenie pewnych rygorów, przy dalszych przestępstwach stosować tylko raporty z ostrzeżeniem, że przy następnych przewinieniach zastosowany będzie taki, a taki wymiar kary, a gdy to nie poskutkuje – wymierzać karę zgodnie z zapowiedzią.

2. Niesprawiedliwy wymiar kary, niewspółmierność winy i kary, niekonsekwencja w stosowaniu kary, jakiekolwiek względy prywatne i pozasłużbowe są tak samo demoralizujące, jak

3. Brak egzekutywy. Jeżeli każdy rozkaz musi być wykonany, a jego wykonanie dopilnowane, to ze szczególnym naciskiem trzeba to podkreślić, gdy się mówi o rozkazaniu czegoś, co ma być wykonane za karę.

I, powracając do punktu wyjścia niniejszych rozważań, że zadaniem kary jest wychowanie karanego, to jest warunkiem koniecznym wypełnienia tego zadania: dopilnowanie, aby kara została odbyta.

4.XIII.43. B.P.[36]

2.12. Artykuł, Stefana Mirowskiego „Bolka", w sprawie stosunku chłopców do dziewcząt, 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum ZHP z okresu 1939–1945, zeszyt I, Model 43. W sprawie stosunku chłopców do dziewcząt, 1943 r., Warszawa, 1946 r., dostęp MH w Warszawie

MODEL 43

Definicja: Młody człowiek w wieku takim, w którym narażony jest chcąc nie chcąc na współżycie z niewiastami; zawód: konspirator. Wyrób krajowy – „Made in GG".

Model 43, jako data wynalazku wskazuje żyje w wieku XX, a co za tym idzie – wieku XIX ma już za sobą, a wraz z nim cuchnącą atmosferę obłudy i zakłamania we wzajemnych stosunkach obu płci: pięknej i silnej (żeby nie mówić „brzydkiej"). Więc te wzajemne stosunki, są, (jak sama data wynalazku wskazuje) proste, naturalne, szczere, niewyszukane, nieskrępowane. I to dobrze, to jest strasznie dobrze. Zdawałoby się na pozór, że życie podziemne sprzyja pewnemu, że tak powiem zakonspirowaniu, a więc i związanego z tym zakłamaniu na tym odcinku. Tymczasem – o dziwo! jest wręcz odwrotnie. Może odgrywa rolę pewien poziom ideowy naszej pracy, może po prostu brak czasu... Może umiejscowienie „tych spraw" bardzo nisko w hierarchii absorbujących nas dziś zagadnień. Dość na tym, że te wzajemne stosunki układają się bardzo dobrze. Trzeba siedzieć „pod ziemią", aby obserwować to niesłychane zjawisko Braterstwa broni pomiędzy chłopakiem a dziewczyną. Trzeba pojąć, że ta Młoda Polka, to pierwszorzędny żołnierz, towarzysz pracy, nie tylko pomocnik, ale opiekun, ale często inicjator, to w naszym teatrze aktor wprost niezastąpiony. Posunięte do wyżyn braterstwa broni koleżeństwo jest zjawiskiem niesłychanie pozytywnym. Ale to koleżeństwo kryje w sobie pewne niebezpieczeństwo. Bo między kolegami, jak to miedzy kolegami. Wiadomo. Na wiele rzeczy nie zwraca się w ogóle uwagi. Bo po co? Kogo obchodzi, kto pierwszy przejdzie przez drzwi? Albo kto pierwszy do stołu siądzie? Czy to nie wszystko jedno?

[36] Inicjały B.P. oznaczają: Bolesław Prawdzic. (Przyp. Kom. Hist.)

Czy się mówiąc do kogoś stoi, czy siedzi, czy to nie wszystko jedno? Albo, że się tam komuś „rodzinkę po kątach porozstawia" i różne części „poema" pieszczotliwie nazywa nazwami, których „Słownik Warszawki" nie przewidział – czy to nie wszystko jedno? Przykładów można mnożyć bez liku. Tych kilka powinno wystarczyć.

Powtarzamy: Koleżeństwo jest zjawiskiem niesłychanie pozytywnym. Jesteśmy dumni z tego, że mamy takich kolegów. Nie chcemy koleżanek – to pachnie żydowskim kółkiem samokształceniowym. Nie chcemy przyjaciółek – to pachnie „cholera wie czym" (Uwaga: to pisane tylko dla chłopców). Chcemy mieć kolegów, ale musimy pamiętać o ich kobiecości. Kolega-kobieta. Ustalamy skrót konspiracyjny: K-kolega i zwracamy się do zjawiska frontem. Robimy wynalazek: Model ulepszony 43-bis. I o ile ten pierwszy w ogóle nie dostrzegał problemu, o tyle ten ulepszony ten 43-bis nie tylko go dostrzega, ale go rozwiązuje. Jak? Na to nie ma innej rady, jak tylko przypomnieć sobie to, czego mama za młodu uczyła, przypomnieć sobie (i innym też przy każdej okazji przypominać) te najprostsze, najbardziej prymitywne zasady grzeczności i uprzejmości, których przestrzeganie zbliża człowieka chociaż zewnętrznie do modnego dziś w związku z sytuacją polityczną ideału gentelmena.

Musimy tu jednak nie bez cienia wyrzutu zaznaczyć, że część odpowiedzialności za „model 43" spada właśnie na naszych K-kolegów: po prostu za mało od nas wymagają. Już się tak przyzwyczaiły do takiego traktowania, że wprost zdają się nie widzieć, co się im od nas należy. Ale idąc tą drogą konsekwentnie dalej w związku z rosnącym wciąż tempem pracy zaczniemy się na przykład z braku czasu golić przy obiedzie, paznokcie czyścić widelcem itp. – a czy wtedy nie wypowiedzą nam posłuszeństwa i nie odmówią dalszej współpracy – za to ręczyć nie możemy. A niestety minął już bezpowrotnie okres 42, kiedy mogliśmy być organizacyjnie, administracyjnie i konspiracyjnie samowystarczalni. Bowiem gdy mówimy o zasadach pracy podziemnej, tej nowoczesnej, tej aktualnej w lecie i jesieni 43, nie tej przestarzałej gry z roku 41, 42, rzuca nam się w oczy kilka bardzo zasadniczych różnic, których tu dla względów zasadniczych podawać piśmiennie nie będziemy. Różnice te decydują o tym, że bez K-kolegów nie bardzo sobie możemy nasze życie podziemne wyobrazić. Dziś szereg spraw muszą załatwić „One" nie „On", ale stawia nas to często w roli bardzo trudnej. Wprawdzie my rządzimy światem, a nami kobiety, ale mimo tego, że one nami rządzą, my jesteśmy ich dowódcami, ich przełożonymi. I tu się dopiero zaczyna dramat. Tu powstaje najczarniejszy, najkrwawszy, najbardziej wyzyskiwany w dobie obecnej proletariat. Te wszystkie nasze sekretarki, łączniczki, skrzynki, te „lokalodawczynie" i kolporterki, te maszynistki i te wszystkie panny, z których, jak z niewyczerpanych źródeł energii czerpiemy pracę, i to pracę ciężką, nudną, i mówiąc szczerze – pracę niebezpieczną. Huknijmy się w piersi! Czy dajemy im coś w zamian? Jasne, że one nie po to do nas przyszły pracować, aby coś od nas za to mieć – nic błędniejszego od takich przypuszczeń! Pytam: czy dopuszczamy je do istotnej współpracy ze sobą wtedy, gdy tworzymy jakieś wartości trwałe, a nie tylko wtedy, gdy muszą coś zanieść, czy przepisać? Czy przy karmieniu ich codzienną porcją pracy dbamy o to, aby im od czasu do czasu wpakować w to ciasto jakiś rodzynek, jakąś „strawę duchową", jakąś „pożywkę ideową"? Czy nasz podziemny obyczaj, nasz system pracy taką współpracę wyklucza? Chyba nie. Prawda – nasza ideologia, nasze wartości wiecznotrwałe nie powstają w żadnej komisji dociekań ideowych. – Nasza postawa duchowa rodzi się przez czyn, bo inna jest treść myśli, otrzymana drogą pracy ręcznej, „inna samym myśleniem", jak mówi Norwid.

Ale czasami zbieramy się, żeby pogadać – wszak nie wszystko da się „czynem dopiąć" (Norwid: Promethidion – Epilog.). Otóż, gdy będziemy w swoim gronie „słowa", które są czynu testamentem" (ibidem) wymieniać, nie zapominajmy o naszych K-kolegach. One nie tylko chętnie posłuchają. One wnieść mogą wiele momentów ciekawych, wnieść mogą spojrzenie z innej strony, spojrzenie, którego nam tak bardzo potrzeba.

Tylko my musimy zrewidować nasz stosunek do nich. Trzeba, abyśmy je do siebie zbliżyli, aby one wiedziały, czego się po nich spodziewamy. Mamy nadzieję, że jeżeli tak

podejdziemy do zagadnienia, zastanowimy się nad realiami możliwościami i czynem je poprzemy, wyniknie z tego nie dająca się przewidzieć korzyść obustronna.

30.VII.43. B.P.

2.13. Referat na Radę Wychowawczą przy Grupach Szturmowych Pasieki, dotyczący spraw psychicznego i materialnego przygotowania kadry na moment przełomu 1944 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część I, sygn. Z39-45 8, dostęp MH w Warszawie

W sprawie
psychicznego i materialnego przygotowania kadry
na moment przełomu.

Notatka

Teoretycznym punktem wyjścia planów przygotowawczych powinny być jasność zasadniczej decyzji zachowania się w momencie przełomu. W naszych warunkach, niestety, jest to założenie nadmiernie teoretyczne. Przeciwnie, trzeba sobie jasno powiedzieć, ze ani w Warszawie, ani w Londynie nie ma dziś źródła, z którego mogłyby paść tego rodzaju jasne, zupełnie trwałe i niezmienne decyzje na dalszą przyszłość. Szczególnie bowiem przykrą, lecz rzeczywistą stroną naszego dzisiejszego położenia jest, iż jesteśmy i zapewne będziemy przez czas dłuższy w bez porównania większej zależności od warunków, niżeli warunki od nas. Dotyczy to w pierwszym rzędzie naszego stosunku do Sowietów i ewentualności wkroczenia wojsk sowieckich na ziemie polskie.

Położenie to jest tym bardziej przykre, że ze strony dołów, w szczególności ze strony zorganizowanej w szeregach młodzieży, jest zrozumiały napór i oczekiwanie, iż każdy moment przełomu powinien przynieść:

1. jasność i jednolitość decyzji,
2. powszechność mobilizacji i walki,
3. wyjście z ukrycia na powierzchnię,
4. koniec konspiracji.

Czy tego rodzaju nadzieje są uzasadnione? – Jeśli chodzi o teoretyczne przewidywania przyszłości, to w ramach najbardziej powierzchownej analizy, możnaby określić, iż pożądana przez szeregi jasność sytuacji może powstać w wyniku jednej z następującej ewentualności:

1. pełnego i trwałego porozumienia z Sowietami,
2. jasnej i otwartej z nimi walki,
3. pełnej mobilizacji przeciwniemieckiej przy ewentualnym późniejszym skierowaniu jej na tory partyzantki leśnej przeciwsowieckiej,
4. równie pełnej mobilizacji dla wykonania następnego jakiegoś efektownego manifestacyjnego planu bojowego w rodzaju na przykład wycofania się przed wkraczającymi wojskami sowieckimi a na tyłach wojsk niemieckich na Węgry, do Jugosławii etc.

Na ogół trzeba powiedzieć, że w dzisiejszych warunkach żaden z tego rodzaju planów nie zarysowuje się jasno. Możność pełnego porozumienia zależy od dobrej woli i chęci wyjaśnienia sytuacji przez Sowiety. Dotychczas zaś wiemy, że Sowiety nie są skłonne do okazania tej dobrej w stosunku do nas woli, równocześnie zaś, że ich cała taktyka polityczna od lat dwudziestu pięciu opiera się o zamiłowania do sytuacji niepełnych, niewyraźnych i dających możność swobodnego manewrowania w myśl założeń „ani pokoju ani wojny". Walka słabo uzbrojonych oddziałów polskich z silną armią sowiecką w momencie jej wkraczania byłaby manifestacją wojskowo beznadziejną, politycznie symbolizującą przeciwalianckie współdziałanie z Niemcami. Dłuższe utrzymywanie przeciwsowieckiej partyzantki leśnej wydaje się bez porównania trudniejsze niżeli za czasów niemieckich. Niemcy panowali w miastach i na szosach, bolszewicy przywykli w czasie dzisiejszej akcji dywersyjnej do lasów, będą zaś mieli większe oparcie w terenie o ludność miejscową. Decyzja stworzenia nowej i pięknej legendy bojowej przez zbrojną emigrację szeregów walczących, byłaby zapewne wojskowo najmilszą, politycznie byłaby ciężkim w skutkach opuszczeniem własnego kraju i pozostawieniem pola w rękach zarówno fizycznej jak duchowej przemocy nieprzyjaciela, przy wyrzeczeniu się bezpośredniego oddziaływania na społeczeństwo tej najistotniejszej w trudnych momentach siły, jaką jest zorganizowany żołnierz armii podziemnej.

W rezultacie wydaje się koniecznością liczenie z faktem, że rozwój wypadków w momencie przełomu może pójść po linii decyzji połowicznych, np."

1. częściowej lub przejściowej mobilizacji dla wykonania szeregu aktów manifestacyjnej walki z Niemcami, opanowania pewnych zasadniczych punktów, wykazania swej obecności i utrudniania sytuacji nowego okupanta, zdobycia i zmagazynowania wysoko wartościowej broni itp.,
2. częściowo głębszego zejścia w podziemia, celem prowadzenia pracy podobnej do dzisiejszej, lecz w warunkach jeszcze trudniejszych, gdyż w obliczu bez porównania bardziej elastycznego wroga, przy mniejszej zwartości społeczeństwa polskiego, przy zaciemnieniu ogólnej sytuacji politycznej etc.

Świadomość tego faktu musi być poważnie brana pod uwagę przy planowaniu programowej pracy, mającej na celu przygotowanie psychiczne i materialne na moment przełomu. Młodzież musi być przygotowana do myśli, że przyszłość niekoniecznie będzie się rozwijać po liniach najprostszych oraz że już dzisiaj trzeba się przygotować do warunków bardziej skomplikowanych, niżeli obecne. Wymaga to planowego oddziaływania, które nie może być odkładane na chwilę ostatnią.

Jeżeli chodzi o środki oddziaływania, to należy przyjąć, jako wzajemnie się uzupełniające:

1. referaty i dyskusje na temat obecnej sytuacji politycznej i możliwych kierunków jej rozwoju w zespołach kierowniczych /np. na odprawach kompanijnych/,
2. rozmowy i urabianie opinii przez kierowników plutonów czy drużyn w stosunku do szeregowców,
3. rozmowy i instrukcje dotyczące metod pracy i kładące nacisk na wytworzenie odpowiedniej do warunków atmosfery, w szczególności zaś stworzenie wewnętrznej spójności, zaostrzenie rygorów itp.

Ze względu na polityczną drażliwość zagadnienia wszystkie te środki muszą być stosowane oględnie, w sposób nie wywołujący nadmiernego zaniepokojenia, poruszenia czy zdenerwowania.

W zakresie treści oddziaływania na najważniejsze punkty, wymagające szczególnego uwzględnienia, uznać należy:

1. uzasadnienie, iż moment przełomu przynieść może nie oczekiwane i pożądane wyjaśnienie, lecz – przeciwnie – przejściowe skomplikowanie i zaciemnienie dotychczasowej sytuacji i utrudnienie warunków pracy.
2. przygotowanie do tego, że mobilizacja okresu przełomu może być niepełna, dostosowana do wykonania zadań o określonym i czasowym charakterze, po-

łączona z zachowaniem zdolności następnego powrotu do warunków pracy konspiracyjnej.

3. rozpatrzenie ewentualnych warunków tej pracy, wskazanie na jej prawdopodobne trudności i niebezpieczeństwa.
4. wskazanie na możliwość doraźnych komplikacji /szczególnie w ośrodkach prowincjonalnych/, wynikających z ewentualnego zerwania kontaktów, rozprzężenia sieci organizacyjnej, przerwania czy zatracenia hierarchii rozkazodawczej itp. /przykład września 1939 r./.
5. przygotowanie do konieczności samodzielnej decyzji w podobnych sytuacjach, wpojenie przekonania, że brak decyzji i zdanie się na wypadki jest zwykle jedną z najgorszych form zachowania się w ciężkich warunkach, położenie nacisku na odwagę odpowiedzialności, znaczenie inicjatywy itp.
6. wskazanie na naturalne busole postępowania w podobnych warunkach w postaci:
   a. jasnej świadomości wytycznych dotychczasowej linii pracy, płynących z wiary i woli pełnej realizacji programu zarówno niezależności jak wielkości Polski przy odrzucaniu wszelkich kompromisów w sprawach zasadniczych.
   b. szukania dyrektyw w postaci odtwarzania kontaktów, zdobywania wiadomości o stanowisku Rządu Polskiego na obczyźnie, czy kierowniczych czynników polskich w Warszawie.
   c. poczucie odpowiedzialności zarówno za losy powierzonej sobie pracy, jak i związanych z nią ludzi.
7. omówienie sytuacji szczególnie trudnych, a więc, przykładowo, zachowania się w warunkach kolizji pomiędzy ogólną dyrektywą zachowania własnej samodzielności przy nie dopuszczeniu do walki z Sowietami, a sowieckim żądaniem podporządkowaniem się albo złożenia broni itp.
8. uodpornienie na ewentualne pokusy i zewnętrzne akcesoria, stanowiące zapewne jeden z propagandowych chwytów sowieckich, w rodzaju np. uroczystego wkraczania polskich oddziałów wojskowych, białoczerwonych sztandarów, pieśni narodowych, patriotycznych przemówień itp., przygotowanie do ewentualnych silnych rozdźwięków we własnym społeczeństwie i otoczeniu na tym tle.
9. uświadomienie konieczności daleko idącego zacieśnienia szeregów, wzmożenia stopnia wzajemnego zaufania, odsunięcia elementów niepewnych, walki z organizacyjnym rozprzężeniem, rozluźnieniem rygorów etc.,
10. techniczne przygotowania do nowych warunków w postaci np.:
    a. ewentualnych planów przeniesienia ludzi szczególnie ujawnionych czy zagrożonych,
    b. przygotowania lokali i punktów schronieniowych,
    c. przygotowania na wypadek zmiany i pogorszenia dotychczasowych warunków materialnych,
    d. przygotowania na nowe metody aktywności nowych okupantów w postaci np. prób poboru wojskowego czy masowych wywożeń na wschód,
11. uświadomienie propagandowej i politycznej roli żołnierza w stosunku do całości społeczeństwa w nowych warunkach życia i pracy,
12. budzenie optymizmu i wiary w przejściowość owych warunków, w pomyślny wynik ostateczny, w pełną realizację zasadniczych celów wojennych Polski.

SS mp. dn.16.III.44
PASIEKA

Ul.....
Drużynowy.....

Powoli zbliża się okres przełomu.

Wielkie burze dziejowe uderzają w mozolnie przez człowieka budowane organizacje, w ich szczyty i połączenia.

Nowoczesna armia opiera się na małych samodzielnych oddziałach, które są w stanie skutecznie walczyć w oderwaniu od swych większych jednostek.

Nowoczesne państwo opiera się na małych samodzielnych środowiskach jak samorząd i zdecentralizowana administracja. Środowiska te są w stanie prowadzić wszystkie prace państwowe straciwszy połączenia z centralnymi władzami państwowymi.

Pozytywnych i negatywnych przykładów potwierdzających te zasady dostarczył nam wrzesień 1939 r.

W naszej organizacji tylko drużyna, żyjąca własnym bogatym życiem, oparta o własną mocną tradycję i posiadająca własny pełny program, tylko taka drużyna jest zdolna przetrwać każdą zawieruchę.

Jeżeli będziemy mieli wiele takich drużyn – organizacja nasza stanie się niezniszczalna. Jeśli natomiast całe życie organizacji opierać się będzie na rozkazach nadchodzących z wysokich sztabów – organizacja może być rozbita kilku celnymi ciosami w centrale.

Zresztą istotna nasza praca odbywa się z natury rzeczy w drużynie. Budowy nowego człowieka dokonywacie Wy – drużynowi w stałym oddziaływaniu na młodzież, lub jeśli chodzi o szczebel GS dokonywa drużyna sama w oparciu o Was.

Wszystko co znajduje się powyżej Was, cała piramida sztabów terenowych i centralnych jest tylko pomocą dla Was.

Wszystko co znajduje się poniżej Was, cały gąszcz małych komórek i ludzi jest tylko terenem Waszej pracy.

Ta istota naszej pracy każe oprzeć organizację naszą na drużynie jako podstawowej komórce.

Jest to zgodne z polskim duchem który odrzuca totalne konstrukcje wielkich piramid organizacyjnych, który sprzyja krzewieniu się różnorodnego, bogatego w formach życia w terenie.

Wyższe formy organizacyjne poza pomocą dla tego życia zapobiegają anarchii i skrajnemu nieraz sobiepaństwu.

Uchwycenie złotego środka między samodzielnością dołów a wskazaniami i nakazami gór jest wielkim zagadnieniem nadchodzących czasów.

Musimy je dobrze rozwiązać u siebie.

Naczelnik
K.Krzemień

2.14. Materiały Stanisława Broniewskiego „Witolda", z odprawy Pasieki na temat zagadnienia odbudowy Związku, 1944 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część I, sygn. Z39-45, dostęp MH w Warszawie

Wyjątek z Odprawy Pasieki z dn. 10–11.VI.1944 r.

VII. godz. 14.00–15.00

Zagadnienie odbudowy Związku.
/Witold/.

Wojenną pracę w SS da się podzielić na cztery zasadnicze okresy. Pierwszy – okres organizacyjnego montowania pracy. Drugi – okres organicznej pracy programowej. Trzeci – okres przełomu i czwarty – okres odbudowy Związku.

Okres montowania Organizacji mamy już dawno poza sobą, okres drugi – programowej pracy organizacyjnej trwa. Zadania na ten okres sprecyzowane zostały przez Dha Nowaka na odprawie 17 stycznia 1943 r. Pasieka stara się stawiać niewielką ilość zadań i postulatów dla terenu. Są to więc wszystko zadania istotne – podstawowe. Te nieliczne zadania muszą być w pełni zrealizowane. Staramy się nie stawiać krótkich i mało relatywnych terminów. Dajemy terminy wielomiesięczne. Zdajemy sobie jednocześnie sprawę, że w niektórych wypadkach mogą być one przekroczone. Mimo to zadania wykonane być muszą. Postawiono nam cztery zadania: pierwsze – aby każdy drużynowy był instruktorem – zadanie to w niektórych terenach rozwiązane, w innych czeka na realizację, a jest najbardziej palące, gdyż lepiej nie posiadać żadnej drużyny niż drużynę źle prowadzoną. Drugie zadanie – to ofensywa na odcinku Zawiszy, przy czym chodzi nie o bezwzględną liczbą Zawiszaków, ale o wielość miejscowości, w których się znajdują. Liczne komórki Zawiszy są gwarancją przyszłości organizacji. Dane statystyczne jakie Pasieka posiada stwierdzają, że zadanie to rozwiązane jest w niedostatecznej mierze. Trzecie zadanie – to oddziaływanie M. Ze względu na trudną uchwytność sprawozdawczą tego działu, nie wiemy jak dalece zadanie to zostało zrealizowane. Nigdy jednak nie jest dosyć przypominać o tym ważnym odcinku. Spostrzegliśmy tylko, że nie wszyscy instruktorzy rozumieją istotę M. Akcja ta, to nie zadanie organizacyjne wykonywane przez komendy, sztaby, biura i referaty – gdyż takie zrozumienie byłoby rozproszeniem sił. Akcja M ma się znaleźć w programie każdej drużyny SS jako jedna z pełnionych przez drużynę służb, podejmowanych nie tylko dla służby samej, ale głównie dla wychowania przez nią naszych chłopców. Tak przedstawiają zresztą tę sprawę „Wytyczne pracy dla drużynowego” /Brzask/. Czwarte zadanie – to łączność Uli z Pasieką przy pomocy pajęczyny. Dotychczas nie zrealizowane. Mimo że termin wykonania tych zadań upłynął już pięć miesięcy temu – zadania te muszą być wykonane.

Charakterystyce okresu przełomu poświęcona była odprawa Komendantów Uli i Rojów z października 1943. W okres ten po części weszliśmy, jeśli wziąć pod uwagę nasze tereny W oraz Ule: Lew i Zboże.

Dziś trzeba naszkicować tylko te zmiany, jakich w poglądach na przełom dokonały wypadki ostatniego półrocza.

Przełom nie jest dziś pojęciem równie jasnym jak wówczas, gdy była mowa o końcowym akcie walki z Niemcami. Dziś brać należy pod uwagę możliwości drugiej okupacji oraz ewentualną konieczność czekania z bronią u nogi w okresach specjalnie trudnych. Są to oczywiście hipotezy i przykłady. Chodzi jednak o wnioski. W związku ze skomplikowaniem się kresu przełomu, musimy być:

1. bardziej karni i zdyscyplinowani, gdyż mogą paść rozkazy wbrew naszym chęciom i porywom,
2. bardziej zdolni do samodzielnego podejmowania decyzji – gdyż poszczególne tereny a nieraz poszczególne zespoły będą stawiane wobec skomplikowanych problemów w oderwaniu od swych zwierzchników. W tych trudnych decyzjach będziemy mieli jedynie dwie busole, na które winniśmy się orientować – pierwsze – to wyciąganie wniosków z naszej dotychczasowej postawy w wojnie, z naszego dorobku i jego istoty. Druga – bardziej mechaniczna – to orientowanie się na jedynie polskie środki dyspozycji dziś będące w Londynie i Warszawie. Z naszych przygotowań do przełomu wykonaliśmy w zasadzie zadanie przydziału

mob. wszystkich naszych zespołów BS i GS. Gdziekolwiek zadanie to nie zostało wykonane – czas najwyższy usunąć wszystkie niedociągnięcia.

Nie załatwiliśmy spraw personalnych dotyczących składu Pasieki, Komend Uli i Rojów na okres przełomu. Pasieka rozwiąże w najbliższym czasie to zagadnienie.

Zadania dla tych Komend w okresie przełomu będą, jak to podane w październiku 1943, następujące:

1. Dopilnować, by oddziały BS i GS stawiły się należycie do swych zadań bojowych, a w dalszym ciagu opiekowanie się tymi oddziałami w znaczeniu wychowawczym i nawet dosłownie opiekuńczym, tak, by utrzymać pomiędzy nimi więź SS-ową.
2. Samodzielne pełnienie służby pomocniczej, którą dowodzić będą Komendy SS a pełnić będą drużyny Zawiszy.
3. Rozwinięcie na szerszą skalę akcji M – odciążenie nowopowstającego państwa na tym trudnym odcinku.
4. Odbudowa Związku – gdyż zdawać sobie należy sprawę, że przełom może być przewlekły, że podczas tak przewlekłego przełomu powoli rodzić się będzie nowy Związek taki – jakim będzie on w następnych latach wolnych.

Temu zagadnieniu poświęcimy dzisiaj więcej miejsca. Musimy przygotować już dziś, bo na to w okresie przełomu nie będzie czasu. Trzy elementy jakie złożą się na powojenny Związek, są to: ludzie, program i organizacja.

Jeśli chodzi o zagadnienie ludzi – trzeba zdać sobie sprawę, że ilościowo stanowimy dziś mały procent Związku przedwojennego, mimo że w pracy procent ten jest ogromny. Nie wchodząc w to, czy pójdziemy na masę czy też nie, tak czy inaczej poszerzyć będziemy musieli liczbę. Musimy zdać sobie sprawę z jakim kapitałem ludzkim wejdziemy. Wydaje się jasne, że GS-y po, przełomie w zasadzie do Związku nie wrócą. Trzeba na nie patrzeć jako na odchowane pokolenia SS-owe, które mimo że ma braki i to nieraz znaczne w swym wychowaniu, po przeżyciach okresu bieżącego i okresu przełomu będzie pokoleniem dojrzałym. Wszystko co silne i bardziej żywotne pójdzie w życie. Nie powinniśmy dopuścić, aby pozostali słabeusze niwecząc atmosferę przyszłych GS-ów. Naszym zadaniem wobec dzisiejszych naszych GS-ów jest, byśmy jako ich starsi koledzy dopilnowali ich w życiu, by uzupełnili swą wiedzę ogólną i zawodową i by godnie stanęli do cywilnej służby. Powinna pomiędzy nami pozostać więź poczucia obowiązku. Za wszelką cenę bronić natomiast będziemy się przed więzią o charakterze kombatanckiego dyskontowania zasług. Na to zjawisko napatrzyliśmy się aż nadto dosyć w ubiegłym dwudziestoleciu. Dzisiejsze BS-y, po żołnierskich przeżyciach podczas przełomu, mimo, że nieraz wiekiem będą młodsi, staną się GS-ami. Pewien cynizm życia żołnierskiego, z którym trzeźwo należy się liczyć, nie pozwoli im wrócić do okresu chłopięcego. Każdy z BS-ów wybierze w dalszym swym życiu organizacyjnym jedną z dwu dróg. Pójdzie do GS-ów lub poświęci się służbie instruktorskiej. Na dzisiejsze BS-y patrzeć więc należy jako na pierwszy powojenny narybek instruktorski.

Zawisza po odbyciu służby pomocniczej też awansuje o jeden stopień, gdyż potrzebować będą przeżyć mocniejszych niż zawiera je zwykła młodzieńcza technika. Jako przyszłe BS-y staną się rdzeniem Związku i dlatego tak zależy na ich liczebności i powszechności ich komórek.

Liczebność przyszłego Związku zależeć będzie jednak głównie od liczebności grona instruktorskiego. W stosunku do przedwojennego jest ono dziś znacznie mniejsze, a i to potrącić jeszcze będziemy musieli straty wojenne w okresie przełomu oraz liczbę tych, którzy dziś pracując ofiarnie nie widzą swego miejsca w pracy młodzieżowej po wojnie. Należałoby już dziś przyjrzeć się badawczo korpusowi instruktorskiemu i w indywidualnych rozmowach odebrać od każdego instruktora deklarację, czy po wojnie będzie pracował w Związku. Należy przy tym wzbudzić poczucie współodpowiedzialności za organizację, która przecież nie istnieje abstrakcyjnie poza nim, ale

którą stanowi każdy z nas. Należy dalej stwarzać tak mocną i jasną atmosferę w gronie instruktorskim, by ci, którzy dziś z nami nie pracują /emigracja, Oflagi itd./, gdy wrócą byli łatwo przez tę atmosferę zasymilowani. Bo nie oni lecz my jesteśmy dziś wyrazem tego czym żyjemy i co czuje Związek. Byłoby wypaczeniem życia, gdybyśmy powracali do treści, którymi żyło się w 1939 roku.

Należy wreszcie jeszcze dziś zdobyć się na akcję przygotowywania kadry instruktorskiej na wyrost. W związku z tym mimo, że pierwszy plan kształcenia instruktorów nie jest w pełni jeszcze wykonany – rzucamy dziś następne zadanie do zrealizowania, a mianowicie, że w każdej drużynie nie tylko drużynowy ale i przyboczny lub nawet kilku przybocznych winno być instruktorami. Tylko przez należyte zrozumienie funkcji przybocznego jako praktykującego przed objęciem obowiązku drużynowego, można rozwiązać zagadnienie zdrowego narastania grona instruktorskiego.

Drugim elementem składającym się na odbudowę Związku po wojnie jest program jego przyszłej pracy. Zasadniczą tezą w tej sprawie jest, że program ten nie może nawiązywać bezpośrednio do czasów przedwojennych, traktując okres wojenny jako coś nie powiązanego z całością. Wielki nacisk kładziemy od pierwszych dni wojny na to, ażeby program pracy w okresie wojny nie był czymś nienormalnym, czymś nie powiązanym z przeszłością, staramy się natomiast, aby jeśli zachodzą jakieś zmiany w programie, była to normalna ewolucja, która dokonywałaby się również w czasach pokojowych, cóż dopiero w czasach tak wielkich przemian.

Stąd wszelkie nowe pociągnięcia programowe są czynione z myślą o przyszłości i tylko konkretne przejawy techniki wiążą się z okolicznościowymi zjawiskami wojny.

I tak istota pracy GS jest dziś walka w pierwszej linii. Prostą konsekwencją dla przyszłych GS-ów będzie np. pionierska działalność na naszych kresach. One wówczas będą pierwszą linią.

Jest jasne, że ta normalna ewolucja programowa dokonywać się może tylko w Kraju w oparciu o życie masy młodzieży. Z naszego więc programu wyrośnie program powojenny. Zdajemy sobie jednak sprawę, że brak nam jasnego wyobrażenia o świecie powojennym. Wyobrażenie to mają w znacznie większej mierze nasi koledzy na emigracji. Nasz program musi więc być uzupełniony ich myślami stanowiącymi powiązanie z wolnym światem. Z radością możemy tu stwierdzić, że myśli ich o sprawach zasadniczych są nam bardzo bliskie. Ogromny nacisk położyli na jedność Organizacji oraz Jej niezależność, mimo, że mieli początkowo znaczne trudności nawet w stosunkach z władzami państwowymi. Niezależność tę obronili. Na podstawie tych porównań wydaje się, że gdyby wojna rzuciła nas na emigrację postępowalibyśmy tak jak oni, gdyby oni znaleźli się w Kraju – postępowaliby tak jak my.

Z istoty całego wojennego dorobku programowego muszą sobie zdawać sprawę instruktorzy w terenach, gdyż oni będą odbudowywali Związek. Po wrześniu 1939 r. doły organizacji w całym terenie podejmowały pracę. Każdy podejmował ją na swój sposób rozumiejąc zadania programowe nadchodzącego czasu. I chociaż nie było z tym tak bardzo źle, była jednak spora mozaika programowa, którą dziś jeszcze nieraz wyrównywują. Chodzi o to, aby nadchodzący przełom zastał wszystkich zgodnie rozumiejących główne linie programowe, aby tej mozaiki w odbudowującym się Związku uniknąć.

Trzecim elementem odbudowy Związku jest organizacja. Muszą być dziś jasno rozstrzygnięte wszystkie sprawy personalne, aby każdy znał dobrze swoją funkcję mob. w Organizacji. Założeniem głównym musi tu być stworzenie natychmiast w warunkach jawnych pełnej sieci komórek i Komend terenowych, by spragniona życia organizacyjnego młodzież wiedziała gdzie się skupić i aby nie było domorosłych prób organizacyjnych. Drugim celem powstania tej sieci jest, aby władze odradzającego się państwa – cywilne i wojskowe – wiedziały gdzie i jak nas szukać dla powierzenia nam przewidzianych zadań.

Trzecim wreszcie celem jest uchwycenie przyszłej materialnej podstawy życia związku, tj. wszelkiego należnego nam majątku, mianowicie dawnego naszego, dawnego innych organizacji młodzieżowych, jeśli te nie staną do pracy oraz po H.J.

Ze wszystkich tych względów ambicją naszą musi być, aby ta sieć obejmowała nawet więcej miejscowości niż przed wojną.

Specjalne zagadnienia w czasie przełomu i odbudowy Związku staną przed naszymi terenami W i Z. Centralna Polska, będąc niewątpliwie w lepszych warunkach pracy niż tamte tereny, ma w stosunku do nich obowiązek przygotować tu wiele z tych wszystkich elementów odbudowy, które wymieniališmy. Inicjatywa tej pracy leży w rękach tzw. Uli Kresowych przy zastępach wizytacyjnych W.Z. Ule te mają następujące zadania: spisywać we wszystkich Ulach Polski Centralnej ludzi pochodzących ze Wschodu i Zachodu lub wybierających się po wojnie na tamte tereny, przeprowadzać propagandę zagadnienia, ustalać zadania mob. dla tych ludzi, przygotowywać ich do spełnienia tych zadań przez domaganie się dla nich ilościowo bardziej natężonego szkolenia instruktorskiego i wojskowego oraz przez przesyłanie ich materiałów programowych i informacji dotyczących życia na terenach W i Z dziś i po wojnie. Mają ponadto ściągać przez swe znajomości do pracy w SS tych wszystkich z terenów W i Z, którzy dotychczas stali zdala od tej sprawy.

2.15. Rozkaz Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemińskiego", wyjątki dotyczące zadań i celów służby Szarych Szeregów w Armii Krajowej, 1944 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnika K. Krzemień, SS PASIEKA, L 8a z 13 IV 1944 r., Załącznik I K.G. nr 495/120 z dnia 20 III 1944 r., Załącznik II Rozkaz K. Główny P.Z.P. nr 129 z dnia 16 III 1942 r., (w:) Szare Szeregi. Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna Kwatera Harcerzy „Pasieka". Ocalałe Dokumenty, Polonia Book Fund, Londyn, 1982 r., s. 35–36, dostęp zbiory własne

Nr 8
1944 r., kwiecień 13, Warszawa. — Rozkaz Naczelnika L.8a

SS
PASIEKA m.p. dn. 13 kwietnia 1944 r.

ROZKAZ L.8a

I. Prawo i Ślubowanie Szarych Szeregów.

1. Tekst Prawa Szarych Szeregów pozostaje w brzmieniu przedwojennym.
2. Podaję tekst Ślubowania Szarych Szeregów:
   „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Szarych Szeregów. Ślubuję na Twoje ręce pełnić służbę w Szarych Szeregach, tajemnic służbowych dochować, do rozkazów służbowych się stosować, nie cofnąć się przed ofiarą życia."
3. Ślubowanie Szarych Szeregów składa każdy członek Szarych Szeregów po najmniej trzymiesięcznej pracy w organizacji (na szczeblu Zawiszy po zdobyciu stopnia młodzika). Złożenie przed wojną przyrzeczenia Szarych Szeregów nie zwalnia od powyższego obowiązku.
   Członkowie Szarych Szeregów, którzy do chwili obecnej obowiązku tego nie dopełnili winni złożyć ślubowanie w dniu 3 maja 1944 r. lub w ciągu miesiąca po tym terminie.
4. Odbierać ślubowanie ma prawo tylko mianowany instruktor Szarych Szeregów. Aktowi ślubowania należy nadać charakter wybitnie uroczysty.
5. Członkowie Szarych Szeregów przechodzący ze szczebla BS-ów do szczebla GS-ów, lub otrzymujący nominację na phm winni powtórzyć ślubowanie. Akt ten ma być przypomnieniem obowiązków i zasad postępowania w momencie gdy Szare Szeregi uznają ślubującego za pełnoprawnego swego członka.
6. W związku z szeregiem nieporozumień stwierdzam, że druga część dziesiątego punktu Prawa Szarych Szeregów mająca brzmienie „...nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych" — jest pozytywnym nakazem czynnej walki z tymi nałogami. Jednocześnie polecam zachowanie ścisłej abstynencji od tytoniu i alkoholu dla szczebli Zawiszy i BS, oraz dla wszystkich członków Organizacji podczas pełnienia służby.

2.16. Rozkaz Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia", zadania Szarych Szeregów, w okresie 66, 1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

SS – Naczelnik m.p. 15 lipca 1944 r.

Rozkaz L. 2/66

I. W okresie 66 stają przed SS następujące zadania:
1. Odcinek wojskowych oddziałów BS i GS.
   a. Dopilnowanie, by z chwilą rozpoczęcia okresu 66 oddziały BS i GS były w stanie całkowitej sprężystości organizacyjnej.
   b. Dopilnowanie, by z chwilą tą stan wyszkolenia osiągnął poziom odpowiadający nałożonym zadaniom bojowym.
   c. Dopilnowanie, by z chwilą tą stan kondycji fizycznej chłopców i zaopatrzenia oddziałów odpowiadał tym zadaniom.
   d. Utrzymanie ścisłej łączności tych oddziałów z odnośnymi Komendami A.K., w których dyspozycji oddziały znajdują się w okresie 66.
   e. Dopilnowanie, by z chwilą otrzymania rozkazu oddział stawił się w należytym stanie na miejsce zadania.

f. Mimo przejścia oddziału do dyspozycji A.K. czuwanie od tej chwili nad atmosferą wychowawczą oddziału przez kontakt z instruktorami-dowódcami, przez dostarczanie materiałów wydawniczych SS oraz przez wszelkie inne dostępne środki jak: korespondencja, odwiedzanie oddziałów w polu, organizowanie ognisk, świetlic itp.
g. Zorganizowanie opieki nad oddziałami w polu przez przesyłanie paczek, organizowanie kantyn itp.
h. Wytypowanie już w okresie 66 z pośród oddziałów BS i GS tych instruktorów i kandydatów na instruktorów, którzy po demobilizacji podejmą pracę w SS.
i. Zobowiązanie wytypowanych przyszłych instruktorów do podjęcia prac w myśl zadań odcinka odbudowy SS.

2. Odcinek Mafeking.
   a. dopilnowanie by, z chwilą rozpoczęcia okresu 66 oddziały Zawiszy były w stanie całkowitej sprężystości organizacyjnej.
   b. Dopilnowanie, by z chwilą tą stan kondycji fizycznej chłopców i zaopatrzenie oddziałów odpowiadały zadaniom Mafeking.
   c. Dopilnowanie, by funkcyjni Mafeking od drużynowych wzwyż zaznajomili się dokładnie z instrukcją Mafeking i w formie ćwiczeń aplikacyjnych przepracowali zadania z odcinka Mafeking.
   d. Utrzymanie ścisłej łączności Komend SS z odnośnymi Komendami A.K. celem otrzymania na czas dyspozycji o uruchomieniu Mafeking.
   e. Dopilnowanie, by z chwilą otrzymania tej dyspozycji oddziały stawiły się wstanie należytym do wykonania zadania.
   f. Przyjmowanie zleceń zadań Mafeking od Komend A.K. i wykonywanie ich przy pomocy oddziałów Zawiszy.
   g. Meldowanie gotowości wykonywania zadań z zakresu Mafeking nie nakazanych przez Komendy A.K. – inicjatywa własna.
   h. W momentach trudnych podejmowanie na własną rękę zadań z zakresu Mafeking.
   i. Meldowanie gotowości wykonywania zadań z zakresu Mafeking na zlecenie władz cywilnych. Zalecenie to wydane być może jedynie za pośrednictwem Komend A.K.
   j. Prowadzenie w okresie 66 oddziałów Zawiszy w służbie Mafeking pod kątem widzenia wychowania chłopców.

3. Odcinek M.
   a. Prowadzenie przy pomocy oddziałów BS i GS akcji propagandowo-wychowawczej na terenie A.K. przez: własną postawę oddziałów w służbie i w stosunku do ludności, organizowanie ognisk, świetlic itp., organizowanie pracy samokształceniowej w spokojniejszych okresach.
   b. Prowadzenie przy pomocy tych oddziałów akcji propagandowo-wychowawczych na terenie młodzieży w miejscach przemarszu i postojów oddziałów.
   c. Prowadzenie przy pomocy oddziałów Zawiszy tejże akcji na terenie młodszej młodzieży w miejscowościach pełnienia służby Mafeking.
   d. Przygotowanie przed okresem 66 i prowadzenie w czasie jego trwania przez Komendy SS akcji propagandowo-wychowawczej na całą młodzież przy pomocy pism, ulotek, świetlic, megafonów itp. – materiałami własnymi lub otrzymanymi z Pasieki.

4. Odcinek Odbudowy SS.
   a. Utworzenie sieci lokalnych Komend SS.
   b. Podanie szerokim masom młodzieży do wiadomości faktu funkcjonowania tych Komend. Werbowanie młodzieży do drużyn Zawiszaków poprzez wciąganie ich do wykonania zadań Mafeking.

c. Przeprowadzenie wśród wszystkich instruktorów i kandydatów na instruktorów swego terenu ankiety, czy po okresie demobilizacji podejmą prace instruktorską w SS. Zapytanie w ankiecie winno brzmieć: „Czy będę prowadził krąg GS, drużynę BS, drużynę Zawiszy czy gromadę Zuchów i w jakiej miejscowości” – nie powinno być mowy o funkcjach wyższych od drużynowego – które wyłonią się potem.
d. Zabezpieczenie majątku SS przedwojennego, majątku młodzieżowych organizacji polskich, które pracy w okresie 66 nie podejmą, majątku młodzieżowych organizacji niemieckich, zgłoszenie zapotrzebowań materiałowych do Komend A.K. w czasie trwania okresu 66 i przy demobilu /namioty, ekwipunek osobisty, samochody, rowery, sprzęt kuchenny, pionierski itp./.
e. Nawiązanie kontaktu z odbudowującymi się Władzami Państwowymi, Szkolnymi, Samorządowymi, Kościelnymi itd. oraz podjęcie z nimi współpracy na odcinku wychowawczym.
f. Rozpoznanie zadań, jakie otrzymują poszczególne Ule odnośnie odbudowy SS na poszczególnych terenach postulowanych i kresowych. Zadania te będą analogiczne do zadań odcinka odbudowy SS na terenie własnego Ula.

II. Szczegółowe omówienie zadań SS w okresie 66 podane zostało w rozesłanych poszczególnym Ulom protokółach odpraw z dn 2.X.43 i 11.VI.44 r.

III. O przejściu SS w okres 66 zadecyduje rozkaz mój, lub w razie sytuacji uniemożliwiającej dotarcie tego rozkazu – rozkaz Komendanta Ula lub Roju wydany na podstawie dyrektywy Komendy A.K.

IV. Organizacja SS w okresie 66 uregulowana zostanie osobnym rozkazem, w razie nie dotarcia tego rozkazu do poszczególnych terenów funkcjonować w tym okresie winna organizacja w stanie obecnym /okresu konspiracyjnego/.

V. Przejście organizacji w stan 66 jest równoznaczne z zakończeniem konspiracji i podjęciem akcji jawnej.

VI. Sytuacja obecna nie daje pewności, czy przejdziemy w okres 66 w czasie najbliższym czy też pozostaniemy przy zadaniach obecnych lub przejdziemy do wykonywania zupełnie nowych zadań. W razie gdyby rozkazy dotyczące tych decyzji nie dotarły na czas do poszczególnych terenów, Komendanci Uli i Rojów podejmą decyzję samodzielnie na podstawie dyrektyw Komend A.K. W każdym razie decyzje takie powzięte być muszą nawet, gdyby z jakichkolwiek względów dyrektywy Komend A.K. nie nadeszły. Liczę na to, że wszyscy Komendanci Terenów będą umieli wziąć na siebie odpowiedzialność za decyzję, rozumiejąc jednocześnie wagę tej odpowiedzialności.

Rozkaz ten otrzymują Komendanci Uli i Rojów oraz członkowie Pasiek.
Rozkaz ten jest jak najściślej tajny.

Naczelnik /–/ K. Krzemień.

2.17. Relacja Aleksandra Kamińskiego, dotycząca działalności harcerstwa w czasie drugiej Wojny światowej, 1946 r.

źródło:
„Harcerstwo", nr 1, 1985 r., s. 25–34, dostęp zbiory własne

OD REDAKCJI

Zamieszczona niżej relacja Aleksandra Kamińskiego pochodzi z 1946 roku; jest odpowiedzią na ankietę, rozesłaną wiosną 1946 r. przez Komisję Historyczną ówczesnej Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej. W liście przewodnim do przewodniczącego Komisji, hm. Stanisława Broniewskiego, datowanym 30 czerwca 1946 r., A. Kamiński pisze: „Z zakłopotaniem i niechętnie odpowiadam na Wasz apel spisania swych wspomnień, dotyczących harcerstwa w czasie wojny; ogromny materiał faktyczny, zadnych notatek, wszystko oparte na pamięci, która u mnie bardzo się zamazała. Zobowiązany jestem to zrobić — robię więc. Wybrałem metodę taką: przedstawię wspomnienia, dotyczące najważniejszych momentów spośród tych, co do których — jak sądzę — macie najmniej materiałów."

Odpowiedzi na ankietę miały posłużyć opracowaniu historii okresu wojny i okupacji, do czego wtedy nie doszło. Nie są znane losy wszystkich zebranych odpowiedzi, a w archiwum Głównej Kwatery nie zachował się tekst relacji A. Kamińskiego. O ile wiadomo, nie został on dotąd nigdzie opublikowany; jedynym znanym wyjątkiem jest opublikowanie w krakowskim „Czasie" nr 3–4 z marca-kwietnia 1981 r. dwu części relacji: „Początki Szarych Szeregów" oraz „Program pracy, postawa ogólna Szarych Szeregów", opatrzonych przypisami S. Broniewskiego.

Tekst relacji A. Kamińskiego stanowi ważny dokument, istotne źródło do poznania tego okresu dziejów wojennego harcerstwa. Kwatery nie zachował się tekst relacji A. Kamińskiego. O ile wiadomo, nie został on dotąd nigdzie opublikowany; jedynym znanym wyjątkiem jest opublikowanie w krakowskim „Czasie" nr 3–4 z marca-kwietnia 1981 r. dwu części relacji: „Początki Szarych Szeregów" oraz „Program pracy, postawa ogólna Szarych Szeregów", opatrzonych przypisami S. Broniewskiego.

Tekst relacji A. Kamińskiego stanowi ważny dokument, istotne źródło do poznania tego okresu dziejów wojennego harcerstwa. Spisany niemal „na gorąco" przez uczestnika wydarzeń stanowi materiał nie tylko dla historyków harcerstwa, ale także dla stale poszerzającego się grona miłośników. Z myślą o nich właśnie relacja została zaopatrzona w obszerne przypisy, przygotowane przez Michała Haykowskiego; wymaga tego upływ prawie 40 lat od spisania relacji, w czasie których zatarła się pamięć o wielu faktach i wydarzeniach, a równocześnie poszerzyła się ich znajomość na podstawie badań oraz nowo wydanych opracowań.

1. Pogotowie Harcerskie w obleżonej Warszawie (IX.39[1])

Przyjechałem do Warszawy rowerem z Lublina około 12.IX.[2]) W Głównej Kwaterze Harcerzy przy ul. Piusa[3]) zastałem taką sytuację: P.o. Naczelnika Harcerzy hm. Leszek Domański[4]) na czele harcerstwa warszawskiego wyrusza[5]), zgodnie z wcześniejszymi radiowymi ustaleniami, do stowarzyszenia, na wschód. Pozostał cały sztab naczelnictwa, niektórzy członkowie Rady Naczelnej, oficerowie harcerscy z prowincji[6]) i ponieważ wiadomym się stało, iż Warszawa ma być broniona — zorganizował się w stolicy nowy zespół Wojskowego Pogotowia Harcerzy,[7]) obejmujący około dwóch setek harcerzy, zakwaterowanych w lokalach harcerskich na Piusa 1 Zielnej (KCH)[8]), Pani Wanda Opechowska[9]) — jedyny członek Naczelnictwa urzędujący wówczas w Warszawie — mianowała komendantem Pogotowia hm. Floriana Marciniaka, jako zastępcę d/s. wojskowych hm. Leszka Domańskiego, a mnie przypadła komenda nad całością. Kwatera Główna Harcerzy przy ul. Piusa 1 stała się punktem zbiórek Pogotowia, a jednocześnie punktem kontaktowym dla wszystkich harcerzy, którzy zostali skoncentrowani w Warszawie.

Zadaniem Pogotowia było podjęcie około 20.IX. przygotowania harcerskich ochotniczych grup dywersyjnych, które miały być użyte na tyłach oblegających stolicę Niemców. Zainicjowałem to przedsięwzięcie wielkopolski, który podczas ostatniej konferencji Naczelnej Rady Harcerskiej w Wielkopolsce i zginął w więzieniu.[**]) [9])

Najdonioślejszą akcją Pogotowia było podjęcie około 20.IX. przygotowania harcerskich ochotniczych grup dywersyjnych, które miały być użyte na tyłach oblegających stolicę Niemców. Zainicjował to płk. Wacław Lipiński.[10]) Jego kilkakrotnie rozmowy z Komendantem Pogotowia zakończyły się skompletowaniem oddziału, który został skoncentrowany w GISZu[11]) i rozpoczął energiczne, skrócone szkolenie do „trójkowych" i „piątkowych" zadań dywersyjnych. Prócz harcerzy były tam także inne grupy — grupa harcerska, jak twierdził płk Lipiński, wyróżniała się bardzo dodatnio. Brygadierem jej dowodził był podharcmistrz (?) Szulc z Pozna[12]). W przededniu wymarszu grup dywersyjnych w pole — ogłoszono zawieszenie broni.[13])

Dwa dni zawieszenia broni, poprzedzające oddanie Stolicy Niemcom, postanowi-

---

*) Inic. płm. Mazurzyckiego: Leon (przyjaciel Komisji Historycznej)
**) Chodzi o śp. hm. Franciszka Firlika (przyp. Kom. Hist.)

Wanda zaproponowała mi objęcie Komendy Pogotowia[14]), Odmówiłem. Florian Marciniak, komendant; członkowie: hm. Górkach Wielkich, znałem go jako dzielnego i inteligentnego instruktora, uważałem, że wybór p. Opechowskiej jest bardzo trafny. W parę dni potem zaczęło się oblężenie.

Główne prace spełniane przez Pogotowie:

1. Patrole sanitarne na ulicach miasta.
2. Pomoc przeciwpożarowa.
3. Łączność rowerowa i pieszo do dyspozycji placówek wojskowych i cywilnych.
4. Gotowość do doraźnych służb na żądanie organizacji, związków i pojedynczych ludzi (np. pomoc w odkopywaniu z gruzów zasypanej rodziny, ratowanie rannego konia, opieka nad zbłąkanymi dziećmi, dostarczanie jedzenia i papierosów na linię itd.).

Przez całą dobę dyżurni na Piusa i Zielnej przyjmowali telefonicznie polecenia zlecające wykonanie jednego z punktów. Komendę Pogotowia do załatwienia. Ze zbombardowanego i spalonego gmachu na Piusa przeniesieliśmy się w drugiej połowie oblężenia do gmachu przy Al. Ujazdowskich (IV piętro?[15]), skąd pod koniec oblężenia na ul. Matejki do domu OZN.[16])

Komendę Pogotowia stanowili: Florian Marciniak, komendant; członkowie: hm. Witold Sawicki, ja i płm.(?) Matuszewski, kwatermistrz Pogotowia. Kwatermistrz przybył hm. Juliusz Dąbrowski, który wraz z bratem[17]) „urwał się" z grupy Leszka Domańskiego i przedostał się przez pierścień oblężenia niemieckiego do Warszawy. W skład Komendy wchodziło jeszcze parę osób — nie mogę ich sobie przypomnieć.[18]) Między innymi był jakiś kapitan wielkopolski, który podczas zorganizowanej konferencji Szarych Szeregów w Wielkopolsce i zginął w więzieniu.[**]) [9])

Najdonioślejszą akcją Pogotowia było podjęcie około 20.IX. przygotowania harcerskich ochotniczych grup dywersyjnych, które miały być użyte na tyłach oblegających stolicę Niemców. Zainicjował to płk. Wacław Lipiński.[10]) Jego kilkakrotne rozmowy z Komendantem Pogotowia zakończyły się skompletowaniem oddziału, który został skoncentrowany w GISZu[11]) i rozpoczął energiczne, skrócone szkolenie do „trójkowych" i „piątkowych" zadań dywersyjnych. Prócz harcerzy były tam także inne grupy — grupa harcerska, jak twierdził płk Lipiński, wyróżniała się bardzo dodatnio. Brygadierem jej dowodził był podharcmistrz (?) Szulc z Poznania.[12]) W przededniu wymarszu grup

2. Początki Szarych Szeregów.

Dwa dni zawieszenia broni, poprzedzające oddanie Stolicy Niemcom, postanowi-

---

*) Inic. płm. Mazurzyckiego: Leon (przyjaciel Komisji Historycznej)
**) Chodzi o śp. hm. Franciszka Firlika (przyp. Kom. Hist.)

liśmy wyzyskać na przestawienie harcerstwa na tory konspiracji. Załatwiliśmy tę sprawę oddzielnie w dwóch grupach: oddzielnie harcerze, oddzielnie harcerki.

W mieszkaniu u szefa GKH hm. Borowieckiego[26]) przy ul. Polnej zebrali się wybitniejsi instruktorzy harcerstwa męskiego, przede wszystkim członkowie NRH, o których pobycie w Warszawie wiedzieliśmy. Było nas około 10. Pamiętam między innymi Olbromskiego, Wierzbiańskiego, Borowieckiego.[27]) Był Florian Marciniak. Ja referowałem swój projekt uwzględniający zarówno organizacyjne, jak i programowe wytyczne dla męskiego harcerstwa podziemnego. Trzy moje podstawowe wnioski zostały po dyskusji w pełni zaakceptowane:

1. Zaproponowałem wyznaczenie Floriana Marciniaka na stanowisko komendanta Harcerstwa Męskiego w konspiracji.

2. Zaproponowałem udzielenie dhowi Marciniakowi instrukcji, aby przy budowie aparatu organizacyjnego harcerstwa w konspiracji unikał opierania się na starych instruktorach, budując organizację przede wszystkim na ludziach młodych i dotychczas raczej mniej znanych.

3. Harcerstwem w konspiracji objąć tylko młodzież starszą, program oprzeć na przygotowywaniu się do walki oraz na realizacji harcerskiego stylu życia.

Florian zaproponowaną mu misję przyjął. Mnie — na wniosek kogoś z zebranych — zlecono rolę doradcy Floriana.

Muszę stwierdzić, że od pierwszego dnia okupacji do aresztowania[28]) — współpraca Floriana ze mną była wzorowa. Oddalam w tej chwili mój osobisty do Floriana stosunek, silę się na maksimum obiektywizmu, stwierdzić wszakże muszę, że Florian Marciniak był człowiekiem wyjątkowo przyjemnym we współpracy. Oddany harcerstwu całkowicie, inteligentny, bardzo taktowny, umiejętnie postępujący z ludźmi, doskonały organizator. Interesował się bardzo całością polskiego życia politycznego i całokształtem spraw politycznych, zdecydowanie jednak utrzymywał harcerstwo — wbrew naciskowi — poza orbitą takich czy innych grup politycznych. (Pamiętam np. perypetie z roku bodajże 1942, gdyśmy się przez kilka miesięcy opierali nużącemu naciskowi powierzenia w GK decydującego stanowiska pewnemu instruktorowi-pułkownikowi, który miał niedwuznaczne powiązania z jednym z obozów politycznych)[29]).

Znałem wszystkich naczelników harcerstwa od r. 1920. Moim zdaniem F.M. był jednym z najwybitniejszych z nich. Zarówno ze względu na swój piękny harcerski sposób bycia i życia, jak i ze względu na inteligencję i wybitne zdolności organizatorskie, z jakimi kierował harcerstwem męskim. Niepowetowaną stratą dla nas jest jego śmierć.[30])

Ale wracam do porządku chronologicznego.

Pierwsze tygodnie i miesiące okupacji 1939 roku. Florian zorganizował pracę w ten sposób, że — kompletując swych najbliższych pomocników[31]) — pracował z nimi indywidualnie. Nie było odpraw i zebrań zespołu GKH — każdy z członków GKH przychodził na rozmowy oddzielnie i działał w ramach swych zadań oddzielnie. Trudno mi wymienić cały zespół pomocników Floriana. Wiem o tym, że odpowiedzialną rolę pełnił w GK Julek Dąbrowski. Wiem także, że Florian usilnie lecz bezskutecznie starał się wciągnąć do współpracy Witolda Sawickiego. Pragnęliśmy nie dopuścić do rozbicia harcerstwa, czyniliśmy Sawickiemu różnorakie ustępstwa — bezskutecznie. Pamiętam jak ja odwiedzałem na Złotej hm. Burmajstra[32]), jednego z najlepszych z otoczenia Sawickiego ludzi, aby go skłonić do wspólnej pracy — na próżno. Pamiętam, jak Florian to samo czynił usiłując wpływać na innego wybitnego instruktora z tej grupy — hm. Z.[33]) — bezskutecznie. Dopiero jednak po dłuższym czasie jasnym się stało, że cała grupa[34]), której bodajże patronował Stanisław Sedlaczek — zdecydowała nieodwołalnie iść własną drogą, drogą zdecydowanego nastawienia na nurt życia religijnego oraz powiązanie się z tzw. obozem narodowym.[35])

Ja w tej pierwszej konspiracyjnej GKH, pracującej indywidualnie, wziąłem funkcję organizatora wizytacyj terenu w skali ogólnopolskiej. Znałem „teren" ze względu na swe obowiązki harcerskie przedwojenne. Niestety — działalność moja z tego okresu pozostała mi bardzo słabo w pamięci. Tyle tylko mogę powiedzieć, że skupiłem wokół siebie około 10 poważniejszych instruktorów, z którymi ustaliłem teren ich działalności wizytacyjnej.[36]) Z instruktorami tymi odbyłem periodyczne indywidualne odprawy. Ich zadaniem było: 1 — jeżdżenie na powierzone im tereny, 2 — przyjmowanie w Warszawie łączników z ich terenów, 3 — korespondowanie ze swymi terenami.

Niesłychaną trudnością było przełamanie kłopotów, związanych z pierwszym wyjazdem w teren. Znikąd nie mogliśmy liczyć na pomoc. Wojsko wtedy jeszcze nie miało agend fabrykacji dokumentów,

27

Delegatura Rządu nie istniała. Kupowało się fałszywe dokumenty od ludzi przygodnych lub wyruszało się w świat bez dokumentów. Do moich najcięższych wspomnień do dzisiejszego dnia należy wyprawienie do Wilna hm. Leszka Domańskiego, który ruszył zdany tylko na własny spryt.[37]) Jedyne co mogliśmy mu dać — były to pieniądze. Jak wiadomo, Leszek Domański do Wilna nie dotarł. Po przejściu granicy okupacyjnej niemiecko-sowieckiej został zatrzymany. Dotąd nie wiemy, co się z nim stało. Inny podobny przykład — to hm. W. Śniegucki, wyprawiony przeze mnie do Łodzi na „ausweis" zakupiony prywatnie. Śniegucki został aresztowany przez policję niemiecką w Koluszkach — szczęśliwie przetrzymał Oświęcim.[38])

Jednym z wizytatorów — dla terenu Lubelszczyzny — był hm. Wierusz-Kowalski.[39])

Dokładnie pamiętam pierwszą instrukcję, jaką mieli przekazać wizytatorzy w teren: należy liczyć się z długotrwałą wojną — wojną być może pięcioletnią[40]) — wobec tego organizować harcerstwo na długiej fali, bez pośpiechu, z maksymalnymi ostrożnościami — mamy dużo czasu, gdyż zasadniczym celem jest przygotowywanie się na moment ostatecznej o Polskę walki. Wizytatorzy wieźli także wytyczne do programów pracy oraz wytyczne organizacyjne.

Pamiętam także, iż na ogół wizytatorzy nasi nie potrzebowali inicjować pracy w terenie. Zastawali zwykle na miejscu już gotowe, samorzutne komórki podziemnego harcerstwa. (Szczególnie silne wrażenie robiła prężność harcerstwa wileńskiego).[41]) Rola wizytatorów polegała przede wszystkim na wiązaniu i ujednolicaniu.[42])

Jako kierownik wydziału wizytacyj po pewnym czasie byłem już na tym stanowisku nieodpowiedni. Zdawałem sobie z tego sprawę wyraźnie. Związałem się bardzo silnie z wojskiem, miałem tam duży i odpowiedzialny odcinek pracy[43]) — wizytacje zaś rozrastały się i wymagały człowieka, który by tym zajmował się wyłącznie. W połowie 1940 r. nalegałem na Floriana, aby zwolnił mnie z tych obowiązków — co się wreszcie stało. Natomiast pozostałem przez cały czas doradcą Floriana. Nie była to funkcja, nie był to żaden obowiązek — był to jednak utarty zwyczaj. Spotykaliśmy się najmniej raz w tygodniu i w ciągu paru godzin robiliśmy „tour d'horizont". Ja informowałem Floriana o sytuacji międzynarodowej oraz o sprawach polskich — wewnętrznych i emigracyjnych, on zaś opowiadał mi o bieżących pracach GKH, radził się w sprawach przygotowywanych programów i instrukcji itd.

Kryptonim „Szare Szeregi" jest — o ile mnie pamięć nie myli — pomysłem Floriana, bodajże z pierwszych tygodni okupacji.[44])

Jeszcze jedno: powiązanie Szarych Szeregów z wojskiem odbyło się bardzo wcześnie, bodajże w listopadzie 1939 roku.[45]) Nazywało się to wówczas: Służba Zwycięstwu Polski (z gen. Tokarzewskim na czele). Kontakty utrzymywał sam Florian.[46]) Z czasem te kontakty z wojskiem rozszerzyły się na kilka oddziałów Sztabu. Ja na przykład „powiązałem" Szare Szeregi z Oddziałem VI (BIP). Głównym wyrazicielem życzeń wojska wobec Szarych Szeregów był Oddział I (Kortum).[47])

Gdy zawiązywała się po wielu przewlekłych rokowaniach Delegatura Rządu z Ratajskim[48]) na czele — Florian natychmiast powiązał się także z Delegaturą. Znał osobiście prez. Ratajskiego[49]) i kilku ludzi z jego otoczenia — stosunki więc układały się tam dobrze. Tak samo zresztą jak i na ogół w wojsku.

3. Program pracy, postawa ogólna Szarych Szeregów.

We wstępie narzekałem na to, że nie dochowały się żadne moje notatki, że wobec tego zdany jestem na niepewną, fragmentaryczną pamięć. W rzeczywistości jednak uprzytamniam sobie, że bardziej niż kto inny jestem bogaty w materiał.

Przecież napisałem:

— w 1942 roku — „Wielką Grę",[50])

— w 1943 roku — „Przodownika" i pierwsze wydanie „Kamieni",[51])

— w 1944 roku — drugie wydanie „Kamieni".[52])

Pragnę o tych pracach podać parę szczegółów, aby wskazać na pewne ich właściwości jako materiału źródłowego do badań nad harcerstwem walczącym.

„Wielką Grę" opracowałem w ten sposób, iż każdy rozdział omawiałem dokładnie z Florianem, on zaś — ze swoimi współpracownikami. Treść „Wielkiej Gry" — która miała być podręcznikiem pracy harcerstwa podziemnego dla wszystkich możliwych do realizowania odcinków pracy harcerskiej — była więc wypracowana zbiorowo przez całe kierownictwo harcerstwa podziemnego, ja zaś byłem tylko niejako redaktorem pomysłów tego grona, pomysłów zresztą opartych przeważnie na materiale praktykowanym w terenie. Nie ukrywam, że byłem redaktorem z inwencją, redaktorem twórczym — ale w każdym razie, jeśli chodzi o odpowiedź

28

na pytanie: czym się zajmowały Szare Szeregi w 1940, 1941 i 1942 roku — to nie ma lepszego źródła niż właśnie „Wielka Gra". Podkreślam: nie była to rzecz pisana a priori — był to zbiór najlepszych naszych doświadczeń wzmocniony, rzecz naturalna, niektórymi pomysłami jeszcze nie wypraktykowanymi.

Przyjęcie „Wielkiej Gry" — gdy się ukazała — było niesłychanie pozytywne. Nigdy nie zapomnę wrażeń, jakie odnosiłem z rozmów z pierwszymi jej czytelnikami. Twierdzili, że to jest naprawdę „ich" książka, że to jest „ich" życie, „ich" służba. Szczególnymi przyjaciółmi tej książki byli Florian i Piotr (Stasiecki).[53] Florian uważał się za jej współtwórcę duchowego.

Nie mam chęci ani czasu wdawać się w perypetie związane z konfiskatą W. Gry przez Wojsko.[54] Tyle powiem, że przed oddaniem książki do druku dawałem ją do przeglądu specjalistom od bezpieczeństwa, ludziom o wyczulonym w tym kierunku zmyśle (Andrzej[55] — który był wówczas szefem komórki więziennej, Michał[56] — wzorowy organizator konspiracyjny itd.). Nie widzieli niebezpieczeństwa puszczenia książki w świat. Bronił jej potem szef BIP — Prezes.[57] Niestety — na próżno. W świat poszło tylko 200—300 egzemplarzy, reszta została zmagazynowana w jakiejś piwnicy. Robiąc dziś rachunek sumienia uważam, że konfiskata ta zrobiła Szarym Szeregom wielką krzywdę i nie była słuszna.

Jeśli chodzi o „Przodownika" — był to jak wiadomo podręcznik dla drużynowego Zawiszaków. Sposób jego opracowania był nieco inny niż W. Gry. Pracowaliśmy też zbiorowo — w szczególności moim najbliższym doradcą w sprawie tej książki był Stefan Mirowski, szef Zawiszaków w Warszawie, a z czasem GKH. Ale treść jej była ujęta raczej aprioryczne. Opierała się nie tyle na doświadczeniach zdobytych, co na pomysłach Mirowskiego i kilku innych instruktorów, a nade wszystko na pomysłach moich. Trzeba więc „Przodownika" traktować inaczej niż W. Grę: jest to program pracy dla drużyn Zawiszy, zaprojektowany przez GKH. Czy i jak był realizowany — to należałoby sprawdzić. Chociaż druk „Przodownika" ślimaczył się niesłychanie długo — ale odpisy maszynopisowe krążyły jako instrukcje od połowy roku 1943.

O „Kamieniach na szaniec" pragnę powiedzieć tylko tyle, że ja jako pisarz, a Orsza[58]), Zośka[59]) i Profesor[60]) jako swego rodzaju patronowie tej książki — przywiązywaliśmy wielką wagę do tego, aby w książeczce oddać styl życia harcerzy z tego okresu i treść duchową harcerstwa wojennego z tego okresu (1943). Oczywiście będzie w tej treści życia i stylu odbicie postawy najbardziej odpowiadającej postulatom. Jeśli więc tę postawę trudno uważać za powszechną, to należy przyjąć, że co najmniej najlepsze zespoły Szaroszeregowe były takie a nie inne.

Skoro mowa o materiałach drukowanych — to pragnąłbym podkreślić wagę broszury, której treść opracowywali na początku okupacji Florian, Leon[61]), Staszek[62]), Orsza i bodajże Orcio*)[63]). Broszura (nie pamiętam tytułu)**)[64]) zawierała m.in. artykuł o naprawie polskiego charakteru narodowego, a także pogląd na postawę wobec katastrofy narodowej, jakim był wrzesień 1939 r. Moim zdaniem stanowisko wyrażone w tej broszurze odpowiada dobrze stanowisku, charakteryzującemu myślenie góry Szarych Szeregów w ciągu całej okupacji.

4. Powiązanie Żydowskiej Organizacji Bojowej z Wojskiem.

Trzymam się swego zamiaru podawania tylko tego materiału, co do którego przypuszczam, iż nikt poza mną nie może go podać. Do tej kategorii należy fakt, iż to my powiązaliśmy ŻOB[65]) z ZWZ czy też z PZP jak to się wówczas nazywało. Dotychczas nie mogę zrozumieć, dlaczego nie zrobiła tego np. PPS, albo któraś z licznych demokratycznych organizacyj wojskowych, czy politycznych.

Kontakty cywilne — polityczne na przykład — między Ghettem a miastem polskim istniały od dawna. Ale gdy w Ghetcie zawiązała się Żydowska Organizacja Wojskowa — działała ona w oderwaniu od wojskowych poczynań polskich. Tak się złożyło, że w Komendzie ŻOB był Jurek Grasberg (?)[66]). Jurka znałem jeszcze sprzed wojny. Był drużynowym jednej z warszawskich żydowskich drużyn skautowych, którymi się opiekowałem.[67]) W pierwszym okresie okupacji kontaktowałem z grupą skautów żydowskich, która się sformowała jeszcze, gdy nie było ghetta — i stąd trwał mój z nimi kontakt, gdy odeszli do ghetta. Spotykałem się czasem z Jurkiem w słynnym miejscu spotkań w Sądzie na Leszno. Korespondowałem z nim.[68]) Gdy do Warszawy przybył po „spaleniu się" w Radomiu hm. Tadeusz Kwaśniewski[69]), mój pomocnik od spraw żydowskich z okresu przedwojennego, kontaktowaliśmy się z Jurkiem razem. Włączyła się w to również Irena Adamowiczówna[70]), która powiązała nas z Szomrami, z którymi była w kontakcie. (Haszomer Hacair).

Jurek wielokrotnie naciskał mnie o broń, o regulaminy wojskowe, o podręczniki wojskowe, o pomoce szkoleniowe wojskowe. Dawałem to kapaniną, dawałem niewiele — broni zupełnie. Nie miałem do tego dostępu. Tak trwało przez rok 1940 i 1941. W 1942 wpadliśmy wreszcie na pomysł powiązania tej grupy żydowskiej bezpośrednio z wojskiem. Uczyniłem to Tadek Kwaśniewski przez odpowiednią komórkę BIP. Wyszło wówczas, iż Jurek może reprezentować samodzielną organizację wojskową, właśnie ŻOB, która przygotowywała powstanie w ghetcie.[71]) W BIP zajął się łącznością z ŻOB Wacław[72]), człowiek pełen najlepszej dobrej woli, szczery demokrata, ale nie wojskowy. Z kolei powiązał ŻOB z Monterem[73]), komendantem PZP w Warszawie. Byłem członkiem sztabu Montera. Najpierw obserwowałem z boku te stosunki — ale gdy sprawy stały się gorące (w okresie likwidacji ghetta 1943) — włączyłem się bezpośrednio jako ten, który usiłował przyspieszać i przynaglać bezpośrednią łączność walczącej ŻOB z komendą warszawską PZP.

Nie jest tu miejsce na szczegóły w tych sprawach. Jedno muszę powiedzieć: w tym strasznym dla Żydów okresie i w tej ogniowej próbie moralności polskiej, niekiedy stykałem się z postawą polską, która mnie, Adamowiczównę i Tadka Kwaśniewskiego doprowadzała do rozpaczy. Obok dużej dobrej woli, obok ofiarności polskiej bez granic, szczerej żołnierskiej dłoni wyciągniętej z pomocą — nie brakło ohydnej moral insanity. Niewiele mogliśmy pomóc — ale Żydzi mają rację, jeśli mówią, że pomogliśmy za mało.[74])

Powtarzam: nie o to tu chodzi. Pragnę podkreślić, że nasza trójka stanowiła nie tylko pomost między ŻOB i PZP, ale także byliśmy — my, harcerze — niejako ambasadorami żydowskiego ruchu oporu w PZP.

A po zniszczeniu ghetta — opiekowaliśmy się resztkami ŻOB, które ocalały i jakoś się urządziły w stolicy. Głównie pomagaliśmy w zdobywaniu dokumentów.[75]) Odnoszę wrażenie, że ja jeden więcej wyrobiłem dokumentów Żydom w latach 1943 i 1944 niż Delegatura Rządu. Spotykałem się wówczas w mieszkaniu Jurka na Pańskiej ze wspaniałym Szomrem, przywódcą ŻOB — Antkiem[76]). Muszę stwierdzić, że moja pomoc była niczym wobec tej wielkiej i efektywnej akcji, którą rozwijała haremistrzyni Adamowiczówna.

5. Szare Szeregi a „Wawer".

Parę słów na temat związku SS z „Wawrem".

„Wawer" był moim pomysłem.[78]) Rozpocząłem organizować go w grudniu 1941 roku. Organizowałem go nie jako harcerz, nie jako przedstawiciel Szarych Szeregów, ani jako przedstawiciel ZWZ. Organizowałem go niejako na swój własny rachunek i wyraźnie tak sprawę stawiałem ludziom, których zapraszałem do współpracy:[79]) tworzymy niezależną, samodzielną organizację, pragnącą swe zadania wykonać w kontakcie z Wojskiem i Delegaturą Rządu.

Już w pierwszych tygodniach prac organizacyjnych zwróciłem się do Floriana z propozycją, iż skłonny byłbym jeden z czterech okręgów — na jakie podzieliłem Warszawę — oddać harcerstwu. Florian wyraził zgodę. Wybraliśmy Mokotów — wawerskim komendantem okręgu mokotowskiego został hm. Piątkowski (tzw. Nosowicz I)[80]), który równocześnie w ramach Chorągwi Wawerskiej Szarych Szeregów był komendantem odcinka mokotowskiego harcerstwa. I tak już pozostało przez następne lata: Mokotów był w „Wawrze" stale obsadzony przez harcerstwo, wtedy gdy pozostałe trzy okręgi wawerskie były obsadzone przez inne grupy zorganizowane bądź przez młodzież skupioną specjalnie przez „Wawer". Trzeba wszakże przyznać, że Mokotów był stale najbardziej gęsto obsadzonym okręgiem „Wawra" i wyróżniał się inicjatywą oraz gorliwością wykonywania prac.

Z czasem Szare Szeregi dały do „Wawra" jeden z Hufców na Pradze (był to jeden z czterech rejonów okręgu praskiego „Wawra") oraz współdziałały wybitnie w powiecie warszawskim.

W początkach roku 1944 Szare Szeregi, na zarządzenie GKH, wycofały się z prac w „Wawrze". Co prawda nazywało się to wycofaniem z prac systematycznych i stałych, zastąpione gotowością służenia w sprawach doraźnych, każdorazowo uzgadnianych przez Komendę „Wawra" z Komendą SS. Było to jednak faktycznie oderwaniem się Szarych Szeregów od „Wawra". Mały sabotaż pozostał jednym z ćwiczeń SS, ale uprawiany niejako na wewnątrz organizacji. Powód: oszczędzanie młodzieży i przekonanie, iż ta forma

*) Orcio treść broszury rzeczywiście również opracowywał (przyp. Kom. Hist.)

**) Broszura wydana była pt. „O powołaniu naszego pokolenia"; autor: Andrzej Brzoza (przyp. Kom. Hist.)

aktywności niepodległościowej jest już przestarzała, zbyteczna. (Nie podzielałem tego zdania. „Wawer" w tym czasie dostosował się do zmienionej sytuacji i prowadził swe prace w takim zakresie i w takiej formie, która była dla polskiego życia podziemnego na owe czasy niezbędna. Zarówno Delegatura Rządu jak i sztab PZP domagały się od nas wykonywania przekazywanych nam co pewien czas zleceń).

Przypisy —

opracował
Michał Haykowski

1) Oryginał relacji znajduje się w Archiwum Sz.Sz. im. Floriana Marciniaka w Instytucie Historii PAN w Warszawie.

2) Wybuch wojny zastał Kamińskiego w Górkach Wielkich koło Skoczowa na Śląsku, gdzie kierował Szkołą Instruktorską GK Harcerzy.

3) Główna Kwatera Harcerzy mieściła się na ul. Piusa nr 16, obecnie ul. Piękna.

4) Właściwie Lechosław Domański zwany Zeusem. Naczelnik Harcerzy Zbigniew Tryiski opuścił Warszawę 1 lub 2.IX.1939 r. wyjeżdżając do Krzemieńca, gdzie był zatrudniony w Liceum Krzemienieckim. Wg jednej wersji Tryiski przekazał Domańskiemu swe obowiązki przed wyjazdem; wg drugiej na funkcję tę mianowała go wiceprzewodnicząca ZHP Wanda Opęchowska.

5) Sformowany z instruktorów i starszych harcerzy warszawskich, częściowo uzbrojony, oddział liczący kilkaset osób zwany Harcerskim Batalionem Marszowym, opuścił Warszawę 7.IX. Oddział przez Mińsk Maz., Lublin dotarł do Chełma, gdzie nastąpiło jego rozwiązanie.

6) Do stolicy napływali harcerze i instruktorzy z Wielkopolski, Pomorza, Łódzkiego, Mazowsza.

7) Właściwa nazwa „Pogotowie Harcerzy", przymiotniki „Wojenne", „wojskowe" itp. powstały później utrwalając się we wspomnieniach a nawet opracowaniach.

8) Na ul. Zielnej 35 mieściła się Komenda Hufca Harcerzy Warszawa-Powiśle, którego komendantem był Leon Matuszewski.

9) Wanda Opęchowska — działaczka harcerska, wiceprzewodnicząca ZHP, członek NRH. Funkcję tę pełniła również podczas okupacji, zmarła w 1952 r.

10) Obok centralnie kierowanej służby Pogotowia Harcerzy działały również poszczególne drużyny i zespoły harcerskie, nie posiadające często kontaktu z Komendą, pracowały również grupy harcerskie, które przybyły do stolicy, niektóre z nich podjęły ochotniczą służbę w jednostkach wojskowych, instytucjach itp.

11) Siedziba Zarządu Głównego Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici".

12) Ul. Matejki 5 — siedziba Zarządu Stołecznego Obozu Zjednoczenia Narodowego.

13) Stanisław Dąbrowski.

14) W skład Komendy Pogotowia wchodzili ponadto: Witold Marcinkowski i Władysław Dehnel. Z Komendą ściśle współpracowały Helena Drożdżówna i Krystyna Dehnel (ob. Dąbrowska).

15) Franciszek Firlik „Orliński" po zakończeniu obrony Warszawy powrócił do Poznania. W styczniu 1940 r. wysiedlony do GG powrócił konspiracyjnie do Poznania. W III.1940 r. mianowany Komendantem Chorągwi Poznańskiej Sz.Sz. Aresztowany 10.VI.1941 r. popełnił prawdopodobnie samobójstwo podczas śledztwa.

16) Płk Wacław Lipiński, szef propagandy Dowództwa Obrony Warszawy, przed wojną dyrektor Instytutu Najnowszej Historii Polski im. marszałka Piłsudskiego. Nie wydaje się prawdopodobne, by on był inicjatorem tego przedsięwzięcia, być może współpracował z organizatorami. Szefem Oddziału II Dowództwa Obrony Warszawy był płk Mieczysław Starzyński, brat Prezydenta Warszawy, on z racji swych obowiązków winien być inicjatorem i organizatorem grup dywersyjnych. 13.IX.1939 r. ukazał się rozkaz dowódcy Grupy Garnizon Warszawa gen. Juliusza Zulaufa polecający tworzenie przy oddziałach liniowych, ochotniczych grup dywersyjnych złożonych z żołnierzy i cywilów (cywilów miał organizować II Oddział Sztabu Armii „Łódź"). 17.IX. dowództwo nad tymi grupami objął mjr Konstanty Zbijewski. W myśl wytycznych gen. Juliusza Rómmla dowódcy Armii „Łódź" do oddziałów tych dobierano również harcerzy. Być może, że grupy, o których pisze Kamiński, były tworzone przez inne jeszcze ośrodki inicjatywne, obecnie trudne do identyfikacji.

17) Główny Inspektorat Sił Zbrojnych Al. Ujazdowskie 1/3.

18) Imię nieznane, prawdopodobnie z hufca Jeżyce. Jeden z organizatorów transportu leków i wyposażenia medycznego, jaki prowadzony przez harcerzy dotarł z Poznania do Warszawy.

19) Wg innych informacji harcerze jednak wzięli udział w jakiejś akcji poza linią frontu. Pozostałe grupy dywersyjne również przeprowadziły kilka akcji.

20) Gen. Stanisław Bułak-Bałachowicz. We wrześniu 1939 r. zorganizował ochotniczy oddział złożony z mieszkających w Polsce byłych obywateli rosyjskich oraz Polaków. Do oddziału weszło też sporo harcerzy. Oddział zwany „oddziałem partyzanckim Bałachowicza" lub „grupą Bułak-Bałachowicza" działał początkowo w rejonie Grodziska, Błonia, Pruszkowa. Podczas bezpośredniego oblężenia Warszawy na południowej flance obrony w rejonie Wilanowa, Czerniakowa. Bułak-Bałachowicz został w 1940 r. aresztowany przez Niemców i zamordowany.

21) W rejonie Młocin nie było składów wojskowych. Akcja, o której pisze Kamiński mogła mieć miejsce 21 lub 22.IX.1939 r. po ciężkich walkach toczonych w tym rejonie 21.IX. przez 1 batalion 30 pp uderzający na Wólkę Węglową i ponoszący poważne straty. Akcja pododdziałów Bułak-Bałachowicza w tym rejonie nie jest znana.

22) Prawdopodobnie na południowym odcinku obrony, zob. przypis 20.

23) Informacja niezrozumiała. Z Czerwonym Krzyżem podczas obrony Warszawy współpracowało blisko Pogotowie Harcerek jak i grupy harcerzy, którzy organizowali m.in. łączność Biura Informacyjnego PCK oraz wspólnie z harcerkami sporządzali listy poległych, zaginionych i rannych wojskowych i osób cywilnych.

24) Nie wiadomo o kogo chodzi, czy o Komendantkę Pogotowia Harcerek Józefinę Łapińską czy, co bardziej prawdopodobne, o Komendantkę Pogotowia Harcerek Chorągwi Warszawskiej Irenę Gembalską.

25) Jadwiga Falkowska kierowała pracą szpitala dopiero pod koniec oblężenia Warszawy. Komenda Pogotowia Chorągwi Warszawskiej Harcerek zorganizowała przy pomocy PCK i prowadziła podczas oblężenia dwa szpitale polowe. Szpital Harcerek nr 1 (100 łóżek) na ul. Traugutta, przeniesiony następnie na teren Uniwersytetu Warszawskiego a następnie do Pałacu Staszica. Komendantka Wiktoria Klimaszewska, lekarz naczelny dr Klemens Narzyński. Szpital Harcerek nr 2 na ul. Kopernika. Komendantka Natalia Nekraszowa, lekarz naczelny dr Konstanty Zaleski. Wobec silnego ostrzału i bombardowania 25.IX. szpital zlikwidowano, przenosząc pacjentów do innych szpitali. Po pewnym czasie szpital Harcerek nr 2 odtworzono i wówczas dopiero komendantką została Jadwiga Falkowska. Szpital ten istniał do 10.X.1939 r. Oba szpitale zostały formalnie zatwierdzone przez Szefa Sanitarnego PCK 13.IX.1939 r. i włączone do ewidencji szpitali warszawskich. Ponadto harcerki utworzyły 15 szpitalików pomocniczych. Brały też udział w organizowaniu i prowadzeniu razem z Akademicką Służbą Pomocniczą pod patronatem Stołecznego Komitetu Samopomocy Społecznej, szpitalika dla chorych dzieci przy ul. Widok 17.

26) Stanisław Borowiecki szef GK Harcerzy, nieobecny w Warszawie.

27) Podczas spotkania nie było na nim Borowieckiego ani Wierzbiańskiego. Byli natomiast Witold Sawicki i prawdopodobnie Władysław Dehnel oraz Bojan Krąkowski.

28) Chodzi o aresztowanie Floriana Marciniaka 6.V.1943 r.

29) Nazwisko nieznane.

30) Marciniak został zamordowany w Gross Rosen prawdopodobnie w VII.1944 r.

31) W skład pierwszej GK Harcerzy wchodzili: Al. Kamiński „Hubert" „Kazimierczak", Juliusz Dąbrowski „Julek" „Bem", Lechosław Domański „Zeus" oraz Miłosław Cieplak „Giewont" „Mały" i Zygfryd Linda „Firley" „Spaliński" jako przyboczni Naczelnika. 1.XI.1939 r. odbyło się pierwsze i jedyne spotkanie GK Sz.Sz. Być może Kamiński nie brał w nim udziału.

32) Kazimierz Burmajster „Burek"

33) Nazwisko nieznane.

34) Była to tzw. grupa „Strażnicy" skupiająca się wokół pisma pt. „Strażnica Harcerska" ukazującego się do 1939 r. w Poznaniu i redagowanego przez instruktorów zbliżonych ideowo do Stronnictwa Narodowego i opozycyjnych wobec ówczesnych władz ZHP. Czołową postacią tej grupy był Stanisław Sedlaczek.

35) Grupa ta skupiona w odtworzonym w konspiracji Kręgu Instruktorskim św. Jerzego powołała 27.X.1939 r. w Warszawie konspiracyjną organizację Harcerstwo Polskie występującą pod kryptonimem Hufce Polskie. Organizacja o zasięgu ogólnopolskim związana była z konspiracyjnym Stronnictwem Narodowym „Kwadrat" a w dziedzinie wojskowej z Narodową Organizacją Wojskową (w pewnych okresach z Narodowymi Siłami Zbrojnymi). HP i Sz.Sz. nie nawiązały współpracy choć były utrzymywane sporadyczne kontakty.

36) W zespole wizytatorów byli w tym czasie m.in. Janusz Wierusz Kowalski, Benedykt Porożyński „Jan Salwa", Zygfryd Linda, Dymitr Senatorski „Dymitr", Juliusz Dąbrowski, Lechosław Domański, Wiktor Śniegucki „Dobrosław".

37) Domański jako wizytator „Wschodu" dotarł w grudniu 1939 r. do Lwowa. W celu dotarcia do Wilna wyjechał na początku 1940 r. Kontakty podczas tej wyprawy miał mu ułatwić Ryszard Kaczorowski z Białegostoku (komendant Ula Białostockiego Sz.Sz. od 1.VII. do 19.VII.1940 r.). Aresztowany w Lidzie podczas przekraczania granicy litewsko-radzieckiej zmarł prawdopodobnie wiosną 1941 r. w więzieniu w Orszy lub w Mińsku.

38) Wiktor Śniegucki „Dobrosław". Aresztowanie miało miejsce w 1940 r. Po śledztwie zesłany do Auschwitz zorganizował w obozie i stanął na czele harcerskiej grupy konspiracyjnej „Droga Brzozowa". Po nawiązaniu kontaktu z „Pasieką" grupa przyjęła nazwę Zgrupowanie Sz.Sz. „Droga Brzozowa". Skupiało osadzonych w obozie instruktorów i harcerzy organizując samopomoc, działalność kulturalną a później szkolenie wojskowe. Istniało do ewakuacji obozu w 1945 r. Śniegucki po przeniesieniu w 1943 r. do obozu Buchenwald zorganizował i tam Grupę Harcerską „Ge-Ha" współpracującą z obozowym Ruchem Oporu. Zmarł w 1984 r.

39) Nie udało się odszukać kontaktów Wierusza Kowalskiego na terenie Lublina. Prawdopodobnie pierwszy kontakt między GK Sz.Sz. a Lublinem nawiązał ktoś inny.

40) Powszechną opinią wówczas, również i władz ZWZ, było, że wojna wobec zaangażowania się mocarstw zachodnich potrwa krótko, mniej więcej rok.

41) Mimo fiaska wyprawy Domańskiego „Pasieka" nawiązała kontakt z Wilnem. Harcerstwo wileńskie działało w tym czasie w specyficznych warunkach półlegalności, którą umożliwiała postawa władz Republiki Litewskiej, w której obrębie znalazła się część województwa wileńskiego wraz z Wilnem. Funkcjonowały tu Zarząd Okręgu ZHP jak i obie komendy chorągwi. Równocześnie trwała organizacja konspiracyjnej Komendy Chorągwi Harcerzy na czele z Wiktorem Szyryńskim (tereny te po zajęciu w ciągu drugiej połowy XI. przez wojska radzieckie, zostały przekazane 27.X.1939 r. Republice Litewskiej na podstawie Układu Radziecko-Litewskiego z 10.X.1939 r.).

42) Mnogość samorzutnie powstających form

organizacyjnych harcerstwa konspiracyjnego przedstawiają częściowo „Materiały do chronologii historii i tradycji ZHP", „Harcerstwo" 1962—1984.

) Kamiński w X.1939 r. objął funkcję redaktora naczelnego organu Komendy Stołecznej SZP „Biuletynu Informacyjnego", przekształconego następnie w centralny organ Komendy Głównej ZWZ-AK. Funkcję tę pełnił do X.1944 r. Redakcję usytuowano w Biurze Informacji i Propagandy — BIP KG ZWZ-AK, którego szefem był płk Jan Rzepecki „Prezes".

) Według dotychczasowych ustaleń kryptonim harcerstwa męskiego Szare Szeregi powstał w Poznaniu jeszcze w X.1939 r. Wg jednej z wersji działający tam zespół instruktorów kierowany przez Józefa Wizę „Siwy" postanowił, by kryptonimem tworzonej przez nich samorzutnie konspiracji harcerskiej były litery „SS" będące skrótem nazwy niemieckiej organizacji partyjnej Schutzstaffeln der NSDAP (Sztafety Ochronne NSDAP). Dla potrzeb wewnątrzorganizacyjnych skrót rozszyfrowano jako „Szare Szeregi". Wg innej wersji, w X.1939 r. konspiracja harcerska w Poznaniu drukując falsyfikat ulotki niemieckiej i ostrzegając w niej miejscowych Niemców przed terrorem wobec Polaków, podpisała ją kopiując oryginał, literami SS. Podpis nasunął pomysł w hufcu Jeżyce, rozszyfrowania go jako „Szare Szeregi". Nazwa ta początkowo stosowana w Poznaniu dotarła do Warszawy za pośrednictwem Witolda Marcinkowskiego „Witold" w ciągu XI.1939 r. Zaakceptowana, przyjęta została dla całej Organizacji Harcerzy. Istnieje też wersja, iż nazwa narodziła się w Organizacji Harcerek — nawiązanie do kolorystyki mundurów — nie przyjęła się jednak i została przejęta przez harcerstwo męskie. Na zewnątrz, zarówno Sz.Sz. jak i Organizacja Harcerek występowały jako Sz.Sz. Żeńskie i Sz.Sz. Męskie.

) Wg jednej z wersji osobą, która nawiązała pierwsze kontakty pomiędzy SZP a Sz.Sz. był Władysław Dehnel „Feliksiak".

) Zob. przypis 43.

) Oddział I Organizacyjny KG AK, kierowany przez płk. Antoniego Sanojcę „Kortum", „Knapik".

) Cyryl Ratajski „Warski", „Wrzos", działacz Stronnictwa Pracy. Delegatura Rządu RP na Kraj powstała w XII.1940 r.

) Ratajski był wieloletnim prezydentem m. Poznania.

) Ukazała się wiosną 1942 r. pod pseudonimem „Juliusz Górecki". Książka zawierała: Wstęp, Narodziny nowego życia, Sztuka Konspirowania; Wywiad; Mały Sabotaż; Służba łączności; Samokształcenie; Wychowanie fizyczne; Pieniądze; Braterstwo; Bądź Gotów! Nakład 2 tys. egzemplarzy. Wydawcą była GK Sz.Sz. Druk: Tajne Wojskowe Zakłady Wydawnicze ZWZ.

) „Przodownik" będący podręcznikiem metodycznym drużynowych szczebla „HJ", późniejszy „Zawisza", wyszedł w dwóch zeszytach wydanych techniką powielaczową. Pierwszy zeszyt ukazał się w XII.1942 r. W 1943 r. opublikowano wydanie 2 (zeszytowe). W III.1944 r. wydanie 3 (książkowe) rozszerzone i poprawione. Wydania 2 i 3 nosiły podtytuł „Podręcznik dla kierowników oddziałów Zawiszy". Być może Kamiński datując powstanie tej książki na rok 1943 myślał o pracy nad nowymi wydaniami. „Kamienie na szaniec" ukazały się w VII.1943 r. pod pseudonimem „Juliusz Górecki". Wydawcą była GK Sz.Sz. Nakład 2 tys. egz. Druk: TWZW.

) Wydanie drugie poprawione, rozszerzone i uzupełnione.

) Eugeniusz Stasiecki „Gienek", „Piotr", „Pomian", „Poleski". Od X.1939 r. do VIII.1941 r. komendant Samodzielnego Roju Sz.Sz. w Częstochowie, zagrożony dekonspiracją przeniósł się do Warszawy rozpoczynając działalność w GK Sz.Sz. W tym czasie bliski współpracownik Marciniaka, członek GK Sz.Sz., następnie szef GK, zastępca Naczelnika Sz.Sz. Poległ podczas Powstania Warszawskiego 16/17.VIII.1944 r.

) Konfiskata i wycofanie „Wielkiej Gry" z kolportażu nastąpiła w wyniku decyzji II Oddziału KG ZWZ, który oceniał, że książka zbyt jawnie informuje o technice pracy konspiracyjnej. Wg niektórych informacji nie udało się wycofać ok. 200 egzemplarzy.

) Kazimierz Gorzkowski „Andrzej", „Wolf", „As", „Andrzej Sokolnicki", instruktor harcerski, szef Komórki Więziennej BIP Komendy Okręgu Warszawskiego AK, następnie przeniesiony do V Oddziału KG AK, a później m.in. do Komendy „Wachlarza". Gorzkowski kierował komórką więzienną od wiosny 1940 r. do I.1942 r., gdy zagrożony dekonspiracją musiał zrezygnować z funkcji. W pierwszym okresie do pracy w komórce wciągnął grupę harcerzy z 24 WDH „Pomarańczarni", kierowaną przez Jana Rossmana „Wacek".

) Prawdopodobnie chodzi o Ludwika Bergera „Michał", jednego z inicjatorów powstania grupy konspiracyjnej w większości złożonej z harcerzy, która stała się zalążkiem późniejszego Batalionu Sztabowego ZWZ-AK „Baszta". Berger utrzymywał kontakty z Sz.Sz. będąc dowódcą jednej z kompanii „Baszty". Zginął 23.XII.1943 r.

) Płk Jan Rzepecki.

) Stanisław Broniewski „Orsza", „Stefan Orsza", „Jerzy", „K. Krzemień", „Kozica", „Nosowicz III", „Roman", „Witold".

) Tadeusz Zawadzki „Zośka", „Kajman", „Kotwicki".

) Profesor Józef Zawadzki, ojciec Tadeusza, blisko współpracujący z Sz.Sz., członek Rady Wychowawczej Sz.Sz.

) Leon Marszałek „Adam", „Brzoza", „Paweł", członek GK Sz.Sz., Przewodniczący Rady Programowej Sz.Sz., ostatni naczelnik Sz.Sz. od 3.X.1944 do 17.I.1945 r.

) Stanisław Rączkowski „Stach" od XI.1939 r. do VI.1940 komendant Ula Sz.Sz. Krakowskiego. Zagrożony dekonspiracją przeniósł się do Warszawy, rozpoczynając działalność w Pasiece Sz.Sz.

) Stanisław Berezowski „Orcio", współpracujący w redagowaniu „Źródła" do IV.1941 r., później wycofał się z bezpośredniej współpracy z Sz.Sz.

) W dyskusjach tych uczestniczył też Jan Rossman „Wacek". Broszura ukazała się w 1940 r.

) Żydowska Organizacja Bojowa powstała w getcie warszawskim 2.XII.1942 r. z połączenia istniejących wcześniej Organizacji Bojowej, Bloku Antyfaszystowskiego i innych grup, m.in. Haszomer Hacair — żydowskiej organizacji skautowej „Młody Strażnik", której instruktor Mordechaj Anielewicz, stanął na czele ŻOB.

33

) Jerzy Grasberg nie był członkiem komendy ŻOB, przed wojną członek ZHP z tej racji miał kontakty z członkami Haszomer Hacair, którzy obecnie weszli w skład Komendy ŻOB i tą drogą prawdopodobnie miał z nią łączność. Grasberg przeżył getto i zginął jako żołnierz AK podczas Powstania Warszawskiego na Nowym Świecie w IX.1944 r.

) Al. Kamiński kierował Referatem Mniejszościowym w GK Harcerzy.

) M.in. właśnie Grasberg, który był korespondentem w getcie warszawskim „Biuletynu Informacyjnego" redagowanego przez Kamińskiego.

) Tadeusz Kwaśniewski „Kalikst" komendant Chorągwi Radomskiej Sz.Sz. od VII.1941 do VIII.1942 r. Zagrożony dekonspiracją przeniósł się do Warszawy rozpoczynając działalność w GK Sz.Sz., był m.in. wizytatorem Ula Lubelskiego. Aresztowany 3.III.1943 r.

) Instruktorka harcerska, niezwykle zasłużona w akcji pomocy Żydom, m.in. dzięki niej nawiązały ze sobą kontakt organizacje podziemne w gettach warszawskim, białostockim i wileńskim.

) Wg dotychczasowych ustaleń łącznikiem i reprezentantem ŻOB wobec ZWZ był członek Haszomer Hacair, Haim Wilner „Arie", „Jurek", rola natomiast Grasberga w tej dziedzinie nie jest znana (zob. przypis 60). Wilner dotarł do Warszawy z Wilna dzięki pomocy Ireny Adamowicz. Nawiązał we IX.1942 r. po pierwszych nieudanych próbach w VIII.1942 r., kontakt z władzami ZWZ poprzez Al. Kamińskiego. W czasie swej działalności poza gettem aresztowany, osadzony po śledztwie w żydowskim obozie pracy w Rembertowie, uciekł z niego dzięki pomocy harcerzy z Sz.Sz., m.in. Henryka Grabowskiego. Wilner zginął podczas powstania w getcie warszawskim.

) Henryk Woliński „Wacław", kierujący Referatem Żydowskim BIP KG ZWZ-AK.

) Płk Antoni Chruściel „Monter", „Nurt", Komendant Okręgu Warszawa-Miasto ZWZ-AK.

) Jest to osobista ocena autora z 1946 r., która wobec ujawnionych później faktów pomocy Żydom ze strony polskiej, dotyczących np. akcji „Żegota", wydaje się dyskusyjna.

) Sz.Sz. nie posiadały własnej komórki legalizacyjnej. Dokumenty otrzymywały z odpowiednich służb ZWZ-AK.

) Jerzego Grasberga.

) Prawdopodobnie chodzi o Icchaka Cukermana „Antek", jednego z członków Komendy ŻOB. Cukerman nie był szomrem (skautem) lecz członkiem „Dror" związku młodzieżowego organizacji „Hechaluc" („Pionier"). Cukerman był również jednym z łączników ŻOB z Delegaturą Rządu. Wśród uratowanych po upadku powstania w getcie warszawskim, Kamiński kontaktował się m.in. z Markiem Edelmanem.

) Kamiński opublikował w „Biuletynie Informacyjnym" 1.IX.1940 r. artykuł „Mały sabotaż" zawierający koncepcje takich działań.

) W skład Komendy Głównej „Wawra" weszła grupa z kręgu Akademickiego Zrzeszenia Starszoharcerskiego „Kuźnica", członków Sz.Sz. lub związanych pośrednio z organizacją, m.in. Józef Piątkowski „Wąsowicz", Mieczysław Weitzkorn „Lwowicz". Współpracująca z KG „Wawra", m.in. Maria Straszewska „Anna", „Emma", Antoni Bereśniewicz, Leszek Wysocki i inni.

) Józef Piątkowski „Wąsowicz" objął Komendę Okręgu Południowego „Wawra" 1.I.1941 r. jako „Nosowicz". Po nim kolejno komendantami Okręgu byli: Stefan Mirowski „Nosowicz II", Stanisław Broniewski „Nosowicz III", Stefan Mirowski „Nosowicz II", Zygmunt Kaczyński „Nosowicz IV". Zmiany te wynikały z zasady, że komendantem okręgu wawerskiego był każdorazowy komendant Okręgu Południowego Sz.Sz.

Rozdział III
Dokumenty ideologiczne i programowe „Hufców Polskich”

3.1. Publikacja Stanisława Sedlaczka, Zarys podstaw ideowych i organizacyjnych Harcerstwa, Próby, 1941 r.

źródło:
Stanisław Sedlaczek, Zarys podstaw ideowych i organizacyjnych Harcerstwa, Próby, 1941 r., dostęp własny oraz zasoby Biblioteki Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego, które posłużyły mi do uzupełnienia brakujących stron w egzemplarzu własnym publikacji

HARCERSTWO

ZARYS PODSTAW IDEOWYCH
I ORGANIZACJI

PRÓBY

POD REDAKCJĄ SASA

LWÓW 1939

Wstęp

Harcerstwo, jako ruch ideowy młodzieży, zdążający do przebudowy życia Narodu, łączy się ściśle z dziejami Polski w ostatnim ćwierćwieczu. Mimo pozorów, Harcerstwo nie jest czymś oderwanym od całokształtu kultury narodowej. Wyrosło bowiem z duszy polskiej w chwili niezmiernie ważnej, a wyrosło dlatego, że było i jest Polsce potrzebne.

W pierwszym dziesiątku lat dwudziestego wieku Naród polski, jako całość, instynktownie zrozumiał w swych gronach kierowniczych, że nadchodzi chwila, która go postawi znowu jako samodzielny, ważny czynnik życia politycznego Europy. Że chwila odzyskania niepodległości jest bliska.

W oczekiwaniu tej chwili mobilizował Naród niejako podświadomie wszystkie swoje siły fizyczne i duchowe. Umacniał organizację polityczną, rozwijał niesłychanie bogatą działalność kulturalną i gospodarczą, tworzył kadry przyszłej armii, budował oświatę.

Leżało jeszcze przed Narodem jedno pole działania – pole reformy obyczajów, przebudowy charakteru narodowego.

Nadchodzące czasy twarde i krwawe, wymagały już nie miękkiego typu intelektualisty, ale mocnego typu żołnierza, sprawnego fizycznie, zdolnego umysłowo, umiejącego słuchać i dowodzić.

Nie posiadając ciągłej tradycji wojskowej, trzeba się było cofnąć wstecz. Jedni opierali się na żywych wspomnieniach powstańczych, inni cofnęli się jeszcze dalej – do czasów potęgi dawnej Rzeczypospolitej. Ci odnaleźli typ żołnierza chrześcijańskiego – harcerza.

Odkrycie było opatrznościowe. Połączyło w jednym ideale twarde cnoty żołnierskie z oddaniem się w służbę Dobru. Równoważyło niejako surowość typu żołnierskiego z chrześcijańskim oddaniem się każdemu potrzebującemu. Co więcej, wszystkie niebezpieczeństwa moralne i pokusy żołnierskiego życia odsuwało przez młodzieńczy, prosty, konsekwentny idealizm i bezkompromisową moralność, która gardziła użyciem, a podobała sobie w panowaniu nad popędami. Zbieg okoliczności sprawił, że form dla ruchu powstającego, dostarczył powstały w tym czasie angielski ruch skautowy.

Skauting w Anglii powstał, podobnie jak Harcerstwo w Polsce, w przeczuciu zdarzeń decydujących o losie imperium. Naród angielski posiadał i posiada zwartą, konsekwentną organizację, która harmonijnie łączy jego ustrój polityczny z życiem poszczególnych grup społecznych. Do celów narodowych był i jest dostosowany odpowiedni system wychowawczy, który widzimy nie tylko w szkołach angielskich, ale również i w instytucjach narodowych starszego społeczeństwa. Jednym z charakterystycznych przejawów tego systemu jest np. popieranie zdrowego współdziałania i współzawodnictwa w sporcie.

Wspomniany system wychowawczy zaczął w Anglii szwankować pod koniec XIX wieku. Potężne uprzemysłowienie kraju skupiło większość ludności w miastach, odrywając ją od natury. Konsekwencją tego był wielki wzrost zamożności społeczeństwa, ale jednocześnie i jego osłabienie fizyczne i moralne, które występuje zazwyczaj w wielkich skupieniach miejskich. Objaw ten mógł odbić się w sposób bardzo niebezpieczny na życiu imperium. Społeczeństwo angielskie było naogół społeczeństwem „cywilnym". Nie znało powszechnej służby wojskowej. Brak wyszkolenia wojskowego miała zastępować jednak tężyzna narodu marynarzy, rolników i kolonizatorów. Wraz z osłabieniem tej

tężyzny, naród angielski w okresie zbliżających się wojen światowych, mógł stać się łatwym łupem potężnych sąsiadów, zwłaszcza militarnych Niemiec.

Niebezpieczeństwo to dojrzał genialny żołnierz kolonialny, generał Robert Baden-Powell. Doświadczenie wojenne, zmysł społeczny i pedagogiczny nakazały mu wyjść z następujących założeń: Naród angielski potrzebuje dobrych żołnierzy-obywateli. Dobrego żołnierza tworzy przede wszystkim wychowanie, a nie wyszkolenie. Wychowanie należy zaczynać nie od rozwijania intelektu, lecz od wyrabiania charakteru – indywidualności człowieka. Jednym słowem – dobry żołnierz, to przede wszystkim człowiek z dobrym charakterem, to indywidualność.

Żołnierz jest jednocześnie obywatelem. Obywatel zaś, obok sprawności fizycznej i mocy charakteru, musi być człowiekiem uspołecznionym. Przede wszystkim człowiekiem dobrym. Powinien myśleć o innych, pomagać im, poświęcać się za nich. Musi również posiadać cechy, czyniące zeń pożyteczną jednostkę w grupie – lojalność, słowność, uczciwość, karność, moralność, czystość. Te wymagania etyczne miały na celu zapobieżenie demoralizacji wielkich miast. Wezwanie do współżycia z przyrodą, obywanie się w życiu bez wytworów przerafinowanej i degenerującej jednostkę kultury miejskiej, miało nie tylko zastąpić wyszkolenie wojskowe, ale również i odrodzić przemysłowe społeczeństwo angielskie pod względem moralnym i fizycznym.

Każdy z tych postulatów, wzięty pojedyńczo, był stawiany już dawniej w Anglii, ale dopiero Baden-Powell potrafił je zebrać w harmonijną całość, stworzyć mistrzowsko pomyślany system wychowawczy, oparty na podpatrzonych cechach natury chłopca, a następnie około 1907 roku zorganizować potężny ruch ideowy młodzieży angielskiej, który wkrótce wydostał się poza granice imperium i objął wszystkie niemal narody.

Naród polski, w początkach XX wieku, w wielu wypadkach posiadał braki i potrzeby, którym w Anglii starał się zaradzić ruch skautowy. Nie posiadał własnej armii. Wychowanie młodzieży miało wyraźnie kierunek intelektualny, odrywający ją od przyrody i realności zadań życiowych. Wychowanie charakteru leżało odłogiem; wychowanie społeczne i uspołecznienie – również.

Zaradzić tym brakom usiłowały liczne organizacje społeczne i wojskowe z lwowskim Sokołem Macierzą na czele. Wiele z nich, jak np. Sokoła, cechowały: mocny duch narodowy i tendencje etyczno-wychowawcze. Brakło im jednak dostatecznie skutecznej metody. Metody tej i pewnych sformułowań etycznych dostarczył organizacjom polskim skauting.

Pierwsze poważniejsze zastosowanie znalazły metody skautowe we Lwowie. Duch kresowy i tradycje narodowe walk politycznych i orężnych tego miasta sprawiły, że system angielski został dość prędko dostosowany do rdzennie polskich wymagań i oparty o silną, religijną i narodową tradycję kresowego rycerstwa – harcerzy.

Te pierwsze lata ruchu harcerskiego przepajał najczystszy, młodzieńczy idealizm, który będzie stanowił w dziejach kultury narodowej przepiękną, niezatartą kartę. Świeża, młodzieńcza wiara, połączona z pełnym oddaniem się bliźniemu, jasny patriotyzm, który sprawia, że za parę lat chłopcy, dziewczęta, nieraz dzieci, będą oddawać swoje istnienie bez reszty sprawie Narodu, czystość dusz jasnych jak kryształ – to wszystko sprawiało, że wedle słusznego spostrzeżenia ówczesnych kierowników Harcerstwa, wiele drużyn harcerskich zdawało się dosłownie trwać w stanie Łaski i to nie indywidualnie, ale jako całość.

Już w owych czasach utrwalały się zasady, które w przyszłości będą stanowić podstawę i kierunek rozwoju Harcerstwa: 1) Harcerstwo jest ruchem narodowym, mającym na celu dobro Polski i wychowanie Polaków na dzielnych obywateli-żołnierzy. 2) Harcerstwo opiera swoje zasady moralne na nauce Chrystusa – jest organizacją chrześcijańską. 3) Harcerstwo jest organizacją o wysokich wymaganiach etycznych – stąd musi pomnażać się nie w drodze masowego „poboru“, ale przez staranną rekrutację dobierać najodpowiedniejszych. 4) Harcerstwo nie przyjmuje do swych szeregów

nie Polaków – przede wszystkim Żydów – jest organizacją polską. 5) Harcerstwo jest organizacją społeczną, tj. nie może uzależniać się od biurokracji państwowej.

Powodzenie ruchu harcerskiego i jego metod sprawiły, że już przed Wielką Wojną zaczęły tworzyć ośrodki harcerskie różne ugrupowania polityczne, nadając im w zależności od swej ideologii, zabarwienie nieraz bardzo odmienne od tego, które było podstawą Harcerstwa przy jego założeniu. Poza Lwowem, istniało Harcerstwo na Rusi (bardzo żywotny ośrodek w Kijowie), w Wielkopolsce i w Kongresówce.

Znany jest udział Harcerstwa w czasie Wielkiej Wojny, a następnie w epoce wojen o granice Polski – w obronie Lwowa, w powstaniach górnośląskich i wojnie polsko-bolszewickiej. Zasady ideowe i metoda wychowawcza Harcerstwa zdały egzamin. Dostarczyły społeczeństwu dobrego, sprawnego i ofiarnego żołnierza. Nie można jednak zaprzeczyć, że wojna i służba wojskowa miały również, jak to zwykle bywa, pewien wpływ demoralizujący, który sprawił, że poziom ruchu po wojnie nieco się obniżył.

Z drugiej jednak strony siłę ruchu wzmogło połączenie się organizacyj dzielnicowych i stojących pod wpływami różnych ugrupowań politycznych w jeden Związek Harcerstwa Polskiego, z wspólnym Prawem, statutem i regulaminami. Zjednoczenie to nastąpiło w 1918 roku w Lublinie, a ostatecznie zostało usankcjonowane w r. 1919 w Zwierzyńcu pod Zamościem.

Miało to jednak i swoje ujemne znaczenie, bo w ten sposób weszły do Harcerstwa również czynniki, które wskutek swego wychowania politycznego nie tylko nie zgadzały się z wyżej przytoczonymi zasadami ideowymi, ale były im przeciwne. Stąd dzieje Harcerstwa od tego czasu są właściwie często jawnym, a zawsze głuchym zmaganiem się ruchu o utrzymanie i rozwinięcie konsekwentne jego zasad chrześcijańskich, narodowych oraz w obronie jego niezależności.

Pomimo to do 1926 roku rozwój ideowy i wychowawczy Harcerstwa postępuje mniej więcej pomyślnie naprzód. Statut, regulaminy prób, sprawności, uchwały zjazdów i konferencje starszyzny, rozwinięcie organizacji kapelanów w drużynach, pogłębianie tradycji narodowych i regionalnych, nadaje Harcerstwu charakter coraz bardziej chrześcijański i narodowy. Sytuacja ta zaczęła się znacznie pogarszać od roku 1926. Widząc jaką rolę odgrywa Harcerstwo w życiu młodzieży, ówczesne sfery rządzące zaczęły dążyć do zagarnięcia tej organizacji pod swoje wpływy i uczynienia jej narzędziem polityki rządowej.

Stąd z jednej strony tendencja do zrobienia z Harcerstwa organizacji poddanej wpływom anarodowym i laicystycznej ideologii grupy rządzącej, organizacji masowej i dostępnej dla członków również narodowości niepolskich – Żydów, Niemców, Rusinów. Z drugiej zaś strony, jako konsekwencja, nieuniknione obniżanie poziomu wymagań etycznych i zatracanie wyraźnego narodowego i chrześcijańskiego kierunku, który odtąd coraz częściej zaczyna się wyrażać tylko w pewnych zwyczajowo przyjętych formach, pozbawionych ich istotnej wewnętrznej treści. Ponadto, wypełniając wskazania polityczne kierunku rządzącego, ułatwiano wejście do Harcerstwa Żydom i nawiązano ścisły kontakt z żydowską organizacją „harcerską". Jako przeciwwagę kierunkowi katolickiemu i narodowemu w wychowaniu, tolerowano drużyny, w których wychowanie miało charakter wyraźnie socjalistyczny – areligijny i przeciwnarodowy.

Wobec okazywanego przez sfery rządowe poparcia i chęci objęcia wpływami jaknajszerszych rzesz młodzieży, na stanowiska kierownicze w organizacji zaczęli tłumnie napływać urzędnicy, którzy w znacznej części szukali w Harcerstwie nie drogi odpowiadającej ich dążeniom ideowym, lecz drogi do zrobienia kariery politycznej.

Stąd coraz więcej formalizmu w kierowaniu całością organizacji i dyletantyzm w kierowaniu licznymi jednostkami organizacyjnymi, które zamiast wychowawców harcerskich, miało jako kierowników ludzi obcych duchowi ruchu, zależnych od aparatu administracyjnego.

Skutkiem wspomnianej akcji, w wielu ośrodkach, strona ideowa Harcerstwa – Prawo i Przyrzeczenie – stały się martwą formułą. Wychowawczy system harcerski nie był stosowany. Opinia ruchu dobrze widzianego przez sfery rządzące, zaczęła się poważnie psuć w społeczeństwie. Myśl wychowawcza, z wyjątkiem niektórych działów, zaczęła grozić wyjałowieniem.

Wprawdzie drużyny w bardzo wielu ośrodkach pozostały zdrowe i z dużym wysiłkiem starały się, pomimo wszystko, stosować w pracy dawne zasady Harcerstwa, jednak wpływy idące od góry, coraz bardziej zagrażały rozwojowi ruchu. Należało za wszelką cenę skupić to wszystko, co pozostało w Harcerstwie zdrowe, rzetelnie chrześcijańskie i narodowe, i oczyścić ruch od naleciałości, sprzecznych z podstawowymi zasadami, które przyświecały Harcerstwu przy jego powstaniu. Bowiem, pomimo tych zgubnych przemian, zachodzących przeważnie w górze, w kierowniczych czynnikach organizacji, i odbijających się, jako zjawisko wtórne, w terenie, dotychczasowy wpływ Harcerstwa w życiu narodowym był nie mały.

W dziedzinie obrony narodowej Harcerstwo dało tysiące żołnierzy pierwszej jakości, sprawnych w służbie, pełnych nieocenionego w walce zapału i poświęcenia. W dziedzinie obyczajowej przełamało pochodzące z XIX wieku obyczaje – jasno i wyraźnie stawiając zagadnienie czystości obyczajów, uczciwych rodzin, chrześcijańskiego stosunku mężczyzny do kobiety. W dziedzinie wychowania postawiło młodzieży przed oczy nowy ideał – typ człowieka dobrego, który jednocześnie jest mocny, który chce i potrafi dobro krzewić, dobra strzec i dobra bronić. W dziedzinie fizycznej wyprowadziło młodzież degenerującą się w kulturze miejskiej w pole i las.

Ten ideał służby dla dobra, jest może największym wkładem Harcerstwa w kulturę narodową. Przezeń Harcerstwo wprowadziło przykazania Chrystusa, głoszone przez Kościół głęboko w życie wielkich grup młodzieży. Potrafiło młodzież dla dobra zapalić.

Idealizm, tak właściwy dla duszy polskiej, związany z polską tradycją żołnierską, a sprowadzony na ziemię przez zmysł praktyczny systemu anglosaskiego sprawił, że Harcerstwo stało się instytucją naprawdę bezcenną w budowie życia polskiego.

Rozwijając ruch i budując harcerski typ Polaka, trzeba mieć zawsze trzy rzeczy na względzie:

Po pierwsze należy rozwinąć konsekwentnie i do końca typ zawarty w pojęciu „harcerza“. Harcerz – to dawny rycerz polski. To żołnierz chrześcijański. Co więcej, to wierny żołnierz katolickiego Kościoła. Tkwi w tym prawda historyczna. Takimi właśnie byli polscy rycerze pod Grunwaldem, Warną, Cecorą, Wiedniem, w Konfederacji Barskiej. Takim był Traugutt.

Harcerka – to pod każdym względem godna siostra rycerzy chrześcijańskich. Naśladuje wzory dzielnych i szlachetnych niewiast polskich. Łączy męstwo z dobrocią, zdolność do wielkich czynów z wytrwałością w trudzie powszedniego dnia. Potrafi godzić pracę dla Polski i bliźnich z pracą we własnej rodzinie, pamiętając, że rodzina jest podstawową komórką Narodu. Takimi była królowa Jadwiga, Jenerałowa Zamojska i wiele innych bezimiennych ofiarnych bojowniczek polskich.

Z tego wypływa nieodparta potrzeba konsekwentnego związania wychowania harcerskiego z religią katolicką. A to przedewszystkiem dlatego, że religia ta jest prawdą. Powtóre dlatego, że ona w Kościele posiada prawdziwą drogę do skutecznego wychowania – Łaskę. Nakoniec dlatego, że ona jedynie może zapewnić trwałość typu harcerskiego w pokusach i trudnościach życia tam, gdzie wpływ organizacji i środowiska musi się skończyć.

Drugą konsekwencją jest mocne związanie Harcerstwa z tradycją narodową, przystosowanie jego działania do zadań dziejowych, stojących przed Narodem. Odrzucenie zasady walki klas wewnątrz Narodu i międzynarodowego podporządkowania Narodu obcym celom. „Braterstwo harcerskie“ wolno i należy komentować jedynie zgodnie

z zasadami wiary, a więc z utrzymaniem „porządku miłości" – „ordo caritatis". Harcerstwo dla pomyślnego rozwoju musi się czuć częścią Narodu. Musi być narodowe.

Po trzecie należy pamiętać, że Harcerstwo nie mogło i nie może być w obecnej fazie rozwoju społecznego organizacją masową. Wysokie wymagania etyczne, a ponadto wymagania pewnego zamiłowania – niejako powołania do stanu żołnierskiego sprawiają, że nie wszyscy mogą być z korzyścią członkami ruchu harcerskiego.

Harcerstwo nie jest jedyną, czy najlepszą drogą przebudowy narodowej. Twierdzenie takie byłoby płytką megalomanią i nieprawdą. Ale Harcerstwo w swoim zakresie jest drogą piękną i dobrą dla młodych, którzy mają powołanie harcerskie i przedstawiają specjalny, żołnierski, zamiłowany w dobru typ.

Samo istnienie ruchu harcerskiego przez przykład, wpływ pośredni i atmosferę, działa ożywczo na życie Narodu. Wciąganie zaś młodzieży, która ma powołanie do pracy gdzieindziej, np. w organizacjach typu religijnego, spowoduje zamącenie i osłabienie życia harcerskiego. Co więcej, o ile zamiast tego typu wchodzą jednostki o słabej kulturze moralnej, ruch przemienia się w karykaturę, choruje i zaczyna kompromitować hasła etyczne, które głosi, ale które jego członkowie zaczynają zdradzać. Harcerstwo może pomagać organizacjom masowym – nie powinno natomiast ich wchłaniać.

Chwila obecna – nadchodzące przemiany w życiu Europy, grożąca Polsce wojna wymaga, jak przed laty, mobilizacji wszystkich sił Narodu. Ruch harcerski jest powołany, jak wszystko, co w Narodzie żywe, do najsilniejszego wytężenia sił moralnych, umysłowych i fizycznych dla spełnienia swej roli w Polsce. Musi wyciągnąć wszystkie konsekwencje ze swych zadań, zasad ideowych i tradycji. Musi również ruch harcerski tworzyć taką organizację, która będzie naprawdę sprawnym narzędziem służby dla Polski. Nie tylko musi, ale zaczął już odpowiadać tym wymaganiom. Poniższe stronice są właśnie realizowanymi już zasadami ideowymi i organizacyjnymi, które ułatwia Harcerstwu wypełnienie jego celu.

Ideał harcerza – żołnierza chrześcijańskiego i harcerki – kobiety dzielnej w najszerszym tego słowa znaczeniu, dobrze się mieści w poniżej nakreślonych wskazówkach i regulaminach. Nie wracamy wyłącznie do dawnej tradycji. Idziemy naprzód. Wyciągamy konsekwencje, gotujemy się do pracy i walki – dla Polski!

PRZYRZECZENIE I PRAWO HARCERSKIE

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym(ną) Prawu Harcerskiemu.

„Mam szczerą wolę“..., to znaczy, że z własnej dobrej woli wstępuję do Harcerstwa i szczerze chcę wypełnić jego Prawo.

...„całym życiem“... to znaczy, że dopóki jestem harcerzem(ką), zobowiązuję się we wszystkim, co stanowi moje obecne życie, a więc w pracy i w wypoczynku, w nauce i zabawie, w radości i smutku, w rodzinie, w szkole, warsztacie pracy pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym(ną) Prawu Harcerskiemu.

Chcę służyć Bogu, Polsce i bliźnim. Służba jest właściwie zadaniem harcerza(ki). Służyć po harcersku, to znaczy myśleć o innych, nie o sobie, pomagać innym i żyć dla innych.

Chcę być posłusznym(ną) Prawu Harcerskiemu, bo ono określa, jak mam pełnić tę służbę i wskazuje mi drogę, która jest dla mnie najwłaściwszą.

Jako Katolik(Katoliczka) i Polak(ka) wiem, że ta służba jest moim obowiązkiem. Wiem również, że jest wielkim zaszczytem, bo składając Przyrzeczenie, biorę na siebie część odpowiedzialności za ruch harcerski i za Polskę.

PRAWO HARCERSKIE

1. Harcerz (harcerka) służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki.

Harcerz (harcerka) kocha Boga, jest wiernym synem (wierną córką) Kościoła. Służy Bogu przez to, że spełnia Jego przykazania, wypełnia obowiązki członka Kościoła, szerzy wiarę i broni jej.

Harcerz (harcerka) kocha Polskę. Stara się Ją coraz lepiej poznać. Służy Jej przez to, że spełnia sumiennie swoje obowiązki na tym posterunku, na którym go (ją) Bóg postawił w chwili obecnej, a więc jako syn (córka), uczeń (uczennica), pracownik (pracownica), żołnierz, obywatel (obywatelka). Ponosząc odpowiedzialność za swoją pracę w małej komórce, która jest cząstką Polski, jest tym samym wraz z innymi odpowiedzialny(na) za całą Polskę.

Harcerz (harcerka) więcej ceni szczęście swego Narodu, niż własne. Nieustannie walczy o wielkość moralną i materialną Polski i o spełnienie jej misji dziejowej.

Harcerz (harcerka) wie, że wiernie służąc Bogu, najlepiej służy Polsce, a wierna i uczciwa służba Polsce, jest jednocześnie służbą Bożą.

2. Na słowie harcerza (harcerki) polegaj jak na Zawiszy.

Naczelną cechą charakteru harcerza (harcerki) jest prawda. Harcerz – to rycerz, a rycerz – to człowiek honoru. Honor wymaga prawdy. Dlatego harcerz (harcerka) ma tylko jedno słowo, którego nigdy nie łamie. Naśladuje w tym bohatera z pod Grunwaldu – Zawiszę Czarnego z Grabowa – pierwszego rycerza Europy.

Harcerz (harcerka) jest uczciwy(a), rzetelny(a), punktualny(a). Słów na wiatr nie rzuca. Posiada odwagę cywilną i stosuje ją praktycznie w życiu, mówiąc w potrzebie prawdę w oczy i broniąc zawsze swoich przekonań.

3. Harcerz (harcerka) jest pożyteczny(na) i niesie pomoc bliźnim.

Niesienie pomocy bliźnim jest nakazem Bożym, który zawarty jest w przykazaniu miłości.

To też nieodzowną cechą harcerza (harcerki) jest czynna miłość bliźniego, która wyraża się zarówno w chętnym niesieniu pomocy moralnej i materialnej, jak i w serdecznym stosunku do każdego, kto potrzebuje naszej pomocy.

Miłość bliźniego to nie tylko uczucie. To wola czynienia dobrze. Harcerz ma wolę czynienia dobrze wszystkim i wyzyskuje każdą okazję, aby być pożytecznym i nieść pomoc bliźnim. Codziennie spełnia conajmniej jeden dobry uczynek. Szerzy w swym otoczeniu zasady sprawiedliwości społecznej, oparte na etyce chrześcijańskiej.

Harcerz (harcerka) jest pożyteczny również przez to, że na każdym stanowisku stara się pracować wydajnie, żeby pracą swą powiększyć dorobek Polski.

4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.

Harcerz (harcerka) niesie pomoc wszystkim potrzebującym, bo wszystkich uważa za bliźnich: bliskich i dalekich, wielkich i małych, dobrych i złych, przyjaciół i nieprzyjaciół.

Wszyscy oni są nam równi. Wszyscy są stworzeni przez Boga i dla Boga i wszyscy są odkupieni przez Chrystusa. Stąd zasada: „Będziesz miłował bliźniego swojego, jak siebie samego".

Wśród bliźnich jednak należy, zgodnie z nauką Chrystusa, rozróżniać bliższych i dalszych. Tak stanowi „porządek miłości", który w stosunku do jednych i drugich ustala inny zakres obowiązków.

Wszystkim związanym krwią i duchem: rodzicom, rodzinie, przyjaciołom, towarzyszom pracy, rodakom, współwyznawcom harcerz (harcerka) z zasady ma być przede wszystkim pożyteczny(a), bo względem nich ma większe obowiązki, wypływające z „porządku miłości".

W każdym jednak poszczególnym wypadku harcerz (harcerka) niesie pomoc tym, którzy jej w danej chwili najwięcej potrzebują.

Harcerz (harcerka) za brata uważa każdego innego harcerza, a za siostrę każdą harcerkę, bo tworzą oni jedną rodzinę, związaną Prawem Harcerskim i jednakowym wychowaniem, opartym na tym Prawie.

5. Harcerz postępuje po rycersku.

Harcerz przejął tradycję rycerzy chrześcijańskich. Obowiązuje go więc rycerski stosunek do wszystkich. (Harcerka naśladuje wzory dzielnych i szlachetnych polskich kobiet – godnych sióstr rycerzy chrześcijańskich). Nie jest on oparty tylko na formach zewnętrznych, lecz przede wszystkim płynie z wewnętrznego nakazu serca. Słabych otacza opieką. Cudzej godności nie szarga. Potrafi przyznać się do winy i naprawia wyrządzone krzywdy.

Jest odważny(a), silny(a) moralnie, stara się być silny(a) fizycznie. Jest sprawiedliwy(a) nawet wobec wrogów. Walkę o panowanie dobra uważa za swój obowiązek. Jest w niej bezkompromisowy. Potrafi swe zwycięstwo rozsądnie wykorzystać, lecz nie znęca się nigdy nad pokonanym lub bezbronnym przeciwnikiem.

6. Harcerz (harcerka) miłuje przyrodę i stara się ją poznać.

Harcerz (harcerka) w czynie okazuje swą miłość do przyrody, otaczając troskliwą opieką cały świat roślinny i zwierzęcy.

Współżycie z przyrodą daje harcerzowi (harcerce) pogodę ducha, wyrabia zaradność. Walka z siłami natury rozwija hart i odwagę. Poznawanie przyrody polskiej pozwala mu (jej) lepiej poznać Polskę.

Przez obcowanie z przyrodą harcerz (harcerka) zbliża się więcej do Boga, który jest Stwórcą tej przyrody i wszystkiego, co istnieje.

7. Harcerz (harcerka) jest karny(a) i posłuszny(a) rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.

Karność harcerza jest karnością żołnierską. Każdy rozkaz rodziców i przełożonych musi być wykonany natychmiast i z ochotą, chociażby był niemiły. Jest to nie tylko karność formalna, która płynie z obawy kary; jest to karność, która płynie z miłości i szacunku.

Przez karność harcerską wyrabia harcerz (harcerka) w sobie karność społeczną, która jest niezbędnym czynnikiem w życiu Narodu.

Przy rodzicach i przełożonych stoi harcerz (harcerka) w dobrej i złej doli, broni ich, szanuje i nawet mówić źle o nich nie pozwala przy sobie.

8. Harcerz (harcerka) jest zawsze pogodny(a).

Łatwo jest śmiać się i cieszyć, kiedy jest nam dobrze.

Prawdziwa moc ducha przejawia się wtedy, kiedy w niepowodzeniu, w smutku mamy uśmiech na twarzy.

Harcerz (harcerka) przeszkód nie omija, lecz je łamie.

Nie tylko w dobrych, ale i w złych chwilach harcerz (harcerka) ma na twarzy i w duszy pogodę, która wynika z czystego sumienia i dobrze spełnionego obowiązku.

Swoją pogodą oddziaływa na całe otoczenie.

9. Harcerz (harcerka) jest oszczędny(a) i ofiarny(a).

Harcerz (harcerka) wie, że oszczędność jest podstawą dobrobytu narodowego, a mądra ofiarność podstawą służby społecznej. Jest więc oszczędny(a) w całej swojej gospodarce osobistej, bo wie, że w ten sposób przyczynia się do dobrobytu swego Narodu. Nie trwoni na marne ani zdrowia, ani czasu, ani pieniędzy. Nie pozwala sobie na próżniactwo, ani na gry hazardowe.

Jest gospodarny(a); swoim lub powierzonym sobie majątkiem stara się gospodarować umiejętnie i oszczędnie.

Równocześnie jest ofiarny(a), nie szczędząc, gdy zachodzi tego potrzeba, zdrowia, sił, czasu i mienia dla bliźnich i dla Ojczyzny.

10. Harcerz (harcerka) jest czysty(a) w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

Harcerz (harcerka) chce być panem(ią) samego siebie. Wie, że mogą go (ją) napastować pokusy, zna swoje słabości, ale nie pozwala im rządzić sobą, lecz sam(a) panuje nad nimi. W tym celu ćwiczy swą wolę i wyrabia w sobie hart nie tylko fizyczny, lecz w pierwszym rzędzie moralny, a przede wszystkim szuka pomocy w Łasce Bożej.

Harcerz (harcerka) bez wahania odrzuca od siebie jako grzech wszelki brud – złe towarzystwo, złą książkę, brudne myśli, słowa i czyny.

Harcerz (harcerka) wyrzeka się alkoholu i tytoniu nie tylko dlatego, że szkodzą jego (jej) zdrowiu, ale przede wszystkim dlatego, że to dobrowolne, drobne wyrzeczenie hartuje jego (jej) wolę i czyni go (ją) zdolnym(ą) do innych większych wyrzeczeń, jakich wymagać będzie od niego (niej) obowiązek.

Harcerz (harcerka) rozumie, że od zdrowej moralnie i fizycznie młodzieży zależy wielkość i lepsze jutro Polski. Chce w tym kierunku pracować i pracę tę zaczyna przede wszystkim od samego (samej) siebie.

ORGANIZACJA HARCERSTWA

I. CHARAKTER, CEL I ŚRODKI DZIAŁANIA

1. Istota (charakter) Harcerstwa

Harcerstwo jest ruchem, tj. prądem społecznym, posiadającym określoną ideę. Ideę tę wciela w życie organizacja, która posiada wyraźne oblicze religijne, narodowe, społeczne, moralne i obyczajowe. Harcerstwo dąży do przebudowy życia Narodu Polskiego na zasadach wiary katolickiej, idei narodowej i tradycji dawnych rycerzy.

We wszystkich tych dziedzinach Harcerstwo, jako organizacja, zmierza do prawdziwie moralnej i materialnej wielkości Polski. Zadanie to spełnia Harcerstwo w sposób dwojaki: a) oddziaływując jako organizacja na życie Narodu, b) wychowując wewnątrz organizacji ludzi, którzy przez własne wyrobienie i postępowanie przyczynią się do osiągnięcia tych zadań.

Zarówno w działalności nazewnątrz, jak i w pracy wewnętrznej, Harcerstwo jest jednym z organów Narodu w dziedzinie wychowania Polaków i Polek i przysposobienia ich do obrony kraju. Harcerstwo uważa sobie za zaszczyt, że stoi w jednym szeregu z innymi organizacjami Narodu, i dąży z nimi do wspólnego celu.

Harcerstwo posiada wyraźne oblicze religijne. Jest organizacją katolicką. Uznaje za swoją i stara się wcielić w życie naukę Kościoła o istocie i celu człowieka i Narodu, o ich stosunku do Boga, o istocie i zasadach moralności. Chce być skromnym pomocnikiem Kościoła – Szafarza Łask i wychowuje młodzież w dziedzinie religijnej pod Jego kierunkiem.

Wiedząc, że Kościół jest posiadaczem Prawdy, Harcerstwo nie może pozwolić na ograniczanie lub zrzeczenie się korzystania z tych skarbów, decydujących o pełnym powodzeniu w pracy nad sobą i pracy wychowawczej. Dlatego też nie tworzy się drużyn mieszanych wyznaniowo, które muszą osłabiać ducha żywej wiary wśród młodzieży i w całej organizacji. Jest to wzgląd zasadniczy i przed nim muszą ustąpić inne.

Stanowisko to jest zgodne z tradycją i dobrem Narodu. Religia katolicka była i jest matką i ostoją Narodu Polskiego. W interesie Narodu jest, aby żywa wiara kwitła w nim najmocniej, mądrze i konsekwentnie.

Stanowisko to nie oznacza nietolerancji wobec Polaków wyznających wiarę odmienną. Wobec nich przykazanie miłości i idea narodowa nakazują zachować stosunek właściwy, jako do dzieci jednej Matki – Ojczyzny. Polacy ci mają możność prowadzenia pracy wychowawczej we własnych organizacjach skautowych, pod opieką i w porozumieniu z władzami harcerskimi.

Harcerstwo jest organizacją narodową. Zasady ideowe ruchu narodowego uznaje za swoje. Za członków ruchu narodowego uważa wszystkie te organizacje i tych wszystkich niezorganizowanych Polaków, którzy uznają ideę narodową.

Harcerstwo dąży do zjednoczenia, w obrębie idei narodowej, wszystkich Polaków. Pragnie, żeby państwo polskie stało się prawdziwym Katolickim Państwem Narodu Polskiego.

W dziedzinie społecznej, w odniesieniu do zagadnień rodziny, własności, pracy itd., Harcerstwo stoi na gruncie nauki Kościoła i idei narodowej. W szczególności, głosi hasło braterstwa i solidarności wszystkich Polaków, przeciwstawiając się hasłom międzynarodowym, głoszącym rozbicie Narodu przez walkę klas.

W dziedzinie moralnej i obyczajowej Harcerstwo uważa za swoje powołanie tworzenie grupy społecznej, która w życiu praktycznym Narodu i poszczególnych rodzin i ludzi będzie przestrzegać zasad dobra, szerzyć je i bronić ich skutecznie w tej postaci, w jakiej objawił je nam Chrystus. Stąd harcerzem jest tylko ten, kto uznał za swoje powołanie czynną służbę dobru. Obrona dobra była pierwszym powołaniem rycerstwa. Tradycja rycerska – to podstawy narodowego wychowania w Harcerstwie.

Podstawowe zasady ideowe Harcerstwa mieszczą się w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim oraz w komentarzu do nich. Stanowią one wskazówkę, w jakim kierunku powinna się odbywać praca wewnętrzna i społeczna Harcerstwa. Komentowane są zawsze zgodnie z nauką Kościoła i zasadami ideowymi ruchu narodowego.

2. Najświętsza Marya Panna jest Patronką Harcerstwa

Praca harcerska w służbie Bogu i dla szczęścia Polski wymaga koniecznie Łaski i pomocy Bożej.

Od wieków Naród Polski zwracał się i zwraca do Rozdawczyni Łask, Najświętszej Maryi Panny, Matki Boga – Królowej Korony Polskiej.

Organizacja widzi w Niej Opiekunkę swojej pracy wychowawczej i społecznej, każdy harcerz i harcerka – wzór do naśladowania i najpewniejszą Przewodniczkę w drodze do Boga, w życiu i przy śmierci.

W walce o dobrą i szczęśliwą Ojczyznę, Harcerstwo widzi w Matce Bożej Orędowniczkę i pewną ostoję Narodu Polskiego dziś i w przyszłości, podobnie, jak było przed wiekami.

3. Cel Harcerstwa

Celem Harcerstwa jest wychowanie metodami harcerskimi młodych Polaków i młodych Polek tak, żeby możliwie całkowicie wypełnili swoje osobiste powołanie i przyczynili się skutecznie do wypełnienia powołania i zadań Narodu Polskiego.

Dlatego też Harcerstwo wychowuje młodych Polaków i młode Polki na wiernych synów i córki Kościoła i Polski.

Dąży ono do tego, żeby harcerze i harcerki byli ludźmi dobrymi i prawymi, przestrzegającymi zasad moralnych, ludźmi mądrymi i twórczymi, takimi, którzy przyczyniać się będą myślą i pracą do rozwoju kultury Narodu, ludźmi dzielnymi, którzy potrafią działać, walczyć, poświęcać się, kierować i dowodzić.

Harcerstwo, to szkoła przywódców społecznych, a w potrzebie i dowódców wojskowych.

Celem Harcerstwa jest, aby każdy harcerz i każda harcerka potrafili wypełnić swój obowiązek zarówno obecnie, jak i w przyszłości, łącząc w działaniu bezkompromisową moralność z umiejętnością stosowania siły w obronie swych zasad.

Harcerstwo uważa za swoje zadanie odrodzić zagubiony w dziejach typ chrześcijańskiego bojownika, który umiał się złu oprzeć, uważał ustępliwość wobec zła za hańbę i grzech, a za obowiązek i zaszczyt przyczynianie się do zwycięstwa Prawdy.

Cel wychowania harcerskiego – to także wpajanie w harcerzy i harcerki świadomości, że za to, co w Polsce się dzieje, oni są wespół odpowiedzialni, i że wszystkimi siłami muszą dążyć do Jej szczęścia i obrony.

Stąd wychowanie harcerskie – to wychowanie w duchu żołnierskiej karności, gotowości do walki, poświęcenia i wiary w zwycięstwo. Stąd też dążenie, żeby przez to wychowanie zapewnić równowagę w rozwoju dusz i ciał polskiej młodzieży.

4. Drogi, którymi Harcerstwo dąży do celu, są następujące:

a) Prowadzenie pracy wychowawczej metodami harcerskimi, z należytym uwzględnieniem odrębnych właściwości psychiki męskiej i żeńskiej. Metody te są oparte na chrześcijańskiej i polskiej tradycji wychowawczej i korzystają przytym z systemu Baden Powella. Są one niezmiernie cennym narzędziem wychowania, które sprawia, że działalność wychowawcza Harcerstwa staje się szczególnie skuteczna.

W Harcerstwie wychowuje się młodzież męska i żeńska. Młodzież ta, prócz cech wspólnych, posiada cały szereg cech odrębnych, właściwych tylko psychice męskiej lub żeńskiej.

Nie może być pełnego wychowania jednostki, bez dania możności jak najpełniejszego rozwoju wszystkich dodatnich cech jej właściwych.

To też w wychowaniu harcerskim nie wolno pomijać tych odrębnych właściwości, lecz przeciwnie, należy dążyć do jaknajszerszego rozwinięcia i wyzyskania dodatnich, zwalczając równocześnie przejawy ujemne i wykorzystując w racjonalny sposób i na zdrowych podstawach oparte wzajemne na siebie oddziaływanie obu płci.

Licząc się ze spotykanym często fałszywie pojętym feminizmem, który za szczyt osiągnięć uważa upodobnienie się kobiety do mężczyzny, Harcerstwo walczy z nieuzasadnionym przeświadczeniem o niższości kobiety. Podkreśla ono celową i będącą dziełem Opatrzności równowartościową odrębność obu typów, oraz przeciwdziała zatraceniu przez kobiety właściwych im cech kobiecości wewnętrznej i zewnętrznej.

b) Organizowanie swych członków w jednostki organizacyjne, dostosowane do zadań wychowawczych i działalności społecznej Harcerstwa.

Drużyny młodzieży mają za zadanie zapewnić możliwie najpomyślniejsze warunki wychowania. Drużyny starszoharcerskie, zespoły starszyzny i koła przyjaciół harcerstwa posiadają strukturę, która odpowiada ich celowi. Cała organizacja jest zbudowana na zasadach hierarchii i odpowiedzialności jednostkowej, zapewniającej sprawność i ład w działaniu.

c) Kształcenie samodzielnych kierowników i kierowniczek pracy harcerskiej (starszyzny harcerskiej), przejętych rzeczywiście i głęboko ideą ruchu harcerskiego i jego powołaniem w życiu Narodu.

Kierownicy ci muszą znać gruntownie harcerską metodę wychowawczą i stosować ją w praktyce.

Zadaniem starszyzny harcerskiej jest kierowanie Harcerstwem, współdziałanie z szerszymi organizacjami młodzieży, a w razie potrzeby – kierowanie nimi, przy zastosowaniu w miarę możności, zasad i metod wychowawczych Harcerstwa.

Wymagania ideowe i wychowawcze Harcerstwa sprawiają, że dla zachowania prawdziwie wysokiego poziomu, nie może być ono organizacją masową, organizacją dla wszystkich. System harcerski jest odpowiedni tylko dla pewnego typu młodzieży, nie koniecznie najlepszego, ale szczególnego, posiadającego dużą dynamikę wewnętrzną i mocno rozwinięty indywidualizm. Cechy te nieraz poprostu nie mogą się zmieścić w ramach przeciętnego codziennego życia. Harcerstwo ma obowiązek tę dynamikę ująć w odpowiednie ramy ideowe i skierować ją na właściwą drogę, aby nie dopuścić do bezużytecznego roztrwonienia sił, tak cennych i twórczych w życiu Narodu.

Dobry harcerz i dobra harcerka muszą posiadać pewnego rodzaju „powołanie harcerskie". Powołanie harcerskie – to potrzeba czynu, połączona ze świadomą wolą służby i podporządkowania tego czynu prawom etycznym. To zdolność do wyrzeczenia się, odczuwanego jako zwycięstwo, a nie jako ofiara (pkt. 10 Prawa). To wreszcie cechy wodza, połączone z umiejętnością karnego podporządkowania ich zbiorowości. Niezbędne jest przytem zamiłowanie do pracy wychowawczej i do służby wojskowej, bowiem wychowanie młodzieży i udział w obronie kraju, są głównymi zadaniami Harcerstwa.

Harcerstwo jest ruchem odrodzeńczym, pionierskim. Jego prawdziwie wysoki poziom można osiągnąć przez staranny dobór jednostek jaknajbardziej odpowiednich i najbardziej wartościowych, oraz przez konsekwentne pozbywanie się takich, które tym wymaganiom nie odpowiadają i nie starają się do nich dociągnąć. Harcerstwo jednak nie chce być jedyną organizacją młodzieży, i pragnie współpracować z innymi organizacjami, które wypełniają własne zadania na swych szczególnych terenach.

Harcerstwo nie jest celem samym w sobie. Jego obowiązkiem jest służenie całej młodzieży polskiej. Dlatego też część członków starszyzny harcerskiej jest powołana do tworzenia i pracy w masowych organizacjach tej młodzieży, która nie jest jeszcze w stanie dostosować się w całej pełni do wymagań Harcerstwa, oraz nie odpowiada, z tych, czy innych powodów, typowi harcerza. Pracując w tych organizacjach, członek

starszyzny daje żywy przykład stosowania w życiu zasad harcerskich i stara się w miarę możności, szczepić katolicką i narodową ideologię ruchu harcerskiego oraz stosować jego metody wychowawcze.

d) Krzewienie zasad harcerskich w rodzinach harcerzy i harcerek i dążenie do ścisłego związania tych rodzin z Harcerstwem.

Harcerstwo wciąga do współpracy rodziny harcerzy i harcerek oraz ich opiekunów. Szczególną uwagę zwraca na tych harcerzy i harcerki, którzy już utworzyli własne rodziny, starając się możliwie mocno związać je z Harcerstwem. W ten sposób, przenikając do rodzin ze swoją ideologią katolicką i narodową, a także pogłębiając współżycie wzajemne młodszego i starszego pokolenia przez wspólną pracę na jednym terenie i w myśl tych samych zasad, Harcerstwo przyczynia się do podniesienia kultury życia rodzinnego w Polsce.

e) Wpajanie w harcerzy i harcerki przeświadczenia, że prawdziwa praca dla Boga i Narodu zaczyna się w rodzinie.

Harcerstwo uczy, że Naród tylko w jeden sposób może być wielki i szczęśliwy – przez dobre, mądre i dzielne rodziny. Dąży więc do ułożenia pełnej harmonii pomiędzy pracą młodzieży w organizacji, a jej życiem rodzinnym. Stoi również na stanowisku, że rodzina jest podstawową komórką społeczną, a obowiązki rodzinne są nie mniej ważne od obowiązków wobec organizacji, jak to nieraz mylnie sądzą młodzi jej członkowie.

f) Dalszą drogą do osiągnięcia przez Harcerstwo celu jego pracy, jest działalność wojskowa i społeczna całej organizacji.

Istotą życia harcerskiego jest czyn – działanie praktyczne nie tylko pojedyńczych harcerzy i harcerek, ale i całej organizacji. Nie rozpraszając nadmiernie swych wysiłków, Harcerstwo działa w życiu narodowym w dwóch kierunkach: wychowania i obrony narodowej.

W dziedzinie wychowania Harcerstwo wzbogaca narodową myśl wychowawczą przez swe zasady i system wychowania, a w dziedzinie obrony narodowej tworzy organizację, która dopomaga armii w wychowaniu i szkoleniu przyszłych żołnierzy. Z tego też powodu Harcerstwo powinno stanowić część armii narodowej. Dorośli harcerze, którzy nie pełnią funkcyj wychowawczych, tworzą drużyny harcerskie, które w czasie pokoju utrzymują harcerzy, pracujących poza wojskiem, w stałej gotowości bojowej. Harcerki tworzą drużyny służby pomocniczej.

g) Praca i propaganda w dziedzinie gospodarczej odbudowy Polski, jest zadaniem organizacji jako całości.

Organizacja wypełnia ją nazewnątrz przez dopomożenie młodzieży w poznawaniu i rozwijaniu jej powołań zawodowych oraz przez uwzględnianie dziedziny gospodarki narodowej w dziedzinie wychowania (próby harcerskie); na zewnątrz zaś – przez współdziałanie z narodową akcją gospodarczą.

h) Praca wydawnicza i propagandowa ma na celu szerzenie zasad ideowych Harcerstwa i zapoznawanie społeczeństwa z istotą ruchu harcerskiego.

5. Podstawowe zasady (metody) systemu wychowania harcerskiego

Podstawą wychowania harcerskiego jest połączenie dążenia do jaknajwiększego rozwoju osobowości człowieka z zasadami żołnierskiej karności. W ten sposób zapewnia Harcerstwo rozwój moralny i intelektualny jednostce, a jednocześnie wychowuje je na dobrego członka społeczeństwa i wprowadza w ramy sprawnej organizacji społecznej.

Połączenie poszanowania jednostki z karnością wojskową zgadza się z polską tradycją i geniuszem Narodu, który od wieków uznawał godność człowieka, a jednocześnie rozwijał zamiłowanie do służby wojskowej dla Polski.

Karność żołnierska, właściwie rozumiana i stosowana, podnosi, a nie poniża godności człowieka. Jest twarda i bezwzględna w czasie działania, ale opiera się więcej na

poczuciu honoru, przywiązania do sprawy i do dowódcy, niż na zewnętrznym przymusie. Uznaje hierarchję, ale sprawia, że w czasie działania i walki nawiązuje pomiędzy dowódcą i podwładnymi nić przyjaźni i wzajemnego szacunku.

W krótkim zarysie metody wychowania harcerskiego są następujące:

a) Przedmiotem wychowania jest przede wszystkim jednostka. Wychowawca harcerski musi mieć przed oczyma przede wszystkim poszczególnych konkretnych wychowanków i do nich stosować swe metody wychowawcze.

b) Należy zachęcić młodzież do samowychowania – do samodzielnej pracy nad sobą. Powinno być ono oparte na stałym kontrolowaniu przez harcerza i harcerkę swych czynów i na braterskim czuwaniu grup harcerskich nad rozwojem, przede wszystkim moralnym, każdego członka organizacji (np. rada drużyny jako „sąd honorowy" drużyny, zespoły starszyzny itp.). W świadomości starszyzny harcerskiej, harcerek i harcerzy wytwarza się wówczas przekonanie, że za rozwój moralny organizacji i każdego jej członka odpowiedzialna jest zarówno jednostka, jak i grupa, w której pełnią oni służbę harcerską: czyn dobry podnosi całą grupę, czyn zły jednego z członków, staje się plamą całości.

c) Konsekwentnie utrzymuje się zasadę odpowiedzialności jednostkowej. Od najmłodszego stopniem, aż do Naczelnika Harcerstwa, każdy harcerz i harcerka ma swoje własne, określone zadania, za które odpowiada osobiście. Panuje tu zasada: obradować należy w małej grupie; działa, kieruje, decyduje i jest odpowiedzialna jednostka, już na poziomie zastępowego.

d) System zastępowy jest jedną z naczelnych metod harcerskiego wychowania i działania. Jest on oparty na naturalnych warunkach życia młodzieży. Zastęp – to mała grupa kierowana przez rówieśnika (rówieśniczkę), lub starszego kolegę (koleżankę) pod opieką wychowawcy harcerskiego – drużynowego (drużynowej). Młodzież wychowuje się prawie wyłącznie za pośrednictwem zastępów i w zastępach (np. zawody i współdziałanie zastępów, rozwijanie „ducha zastępu" itp.). Praca całą drużyną, t. zw. masówka, nie za pośrednictwem zastępów, jest zaprzeczeniem harcerskiego systemu wychowawczego.

e) Życie na łonie przyrody w obozach, na wycieczkach i zachęcanie młodzieży do poznawania natury, jest dalszą podstawową metodą wychowawczą. Równolegle prowadzone, w miarę możności na świeżym powietrzu, gry, ćwiczenia itd. w swoiście harcerski sposób – wszystko to z jasno zarysowanym celem wychowawczym – utrzymuje równowagę między wychowaniem fizycznym, a wychowaniem moralnym. Zaprzeczeniem harcerskiego systemu wychowawczego jest bezmyślne stosowanie „praktyk" harcerskich, bez jasno postawionego planu wychowawczego.

f) Stopnie i sprawności harcerskie mają za zadanie zachęcanie młodzieży do ciągłej pracy nad sobą w dziedzinie moralnej i technicznej. Ułatwiają również wynajdywanie wśród młodzieży jednostek bardziej wyrobionych i wartościowych – przyszłych członków grupy kierowniczej organizacji. Sprawności ułatwiają młodzieży poznanie i ugruntowanie swoich zainteresowań i powołania życiowego.

g) Szlachetne współzawodnictwo pomiędzy zastępami i pomiędzy drużynami (z reguły grupowe, nie jednostkowe), stanowi nie tylko zachętę do wydatniejszej pracy, ale uczy harcerzy i harcerki zasad rycerskiej i skutecznej walki. Współzawodnictwo musi być równoważone przez współdziałanie (wzajemna pomoc zastępów, solidarność w ramach drużyny i gniazda) oraz przez uczucie przywiązania i odpowiedzialności do ruchu, jako całości.

h) Szkolenie w tych dziedzinach służby wojskowej i pracy społecznej, w których przydatność Harcerstwa będzie największa.

i) Przyjmowanie do organizacji na zasadzie starannego doboru jednostek, zdradzających zadatki wysokiego poziomu moralnego i umysłowego oraz stawianie

wysokich wymagań członkom organizacji. Panuje tu zasada: nie ilość, lecz jakość. Organizacja stosunkowo nieliczna, ale złożona z ludzi wartościowych, wpłynie dodatniej na życie Narodu, niż organizacja masowa, która stale w praktyce będzie zaprzeczać głoszonym przez siebie hasłom moralnym.

Chcąc oddziaływać na masy młodzieży, trzeba koniecznie stworzyć organizację mniej liczną, która będzie żywym przykładem stosowania w praktyce harcerskich zasad moralnych i która wychowa w tych zasadach odpowiednią ilość kierowników.

Stosowanie wyliczonych tutaj przykładowo najważniejszych metod wychowawczych jest warunkiem, aby uznać pracę drużyny za harcerską.

Jednak suche stosowanie tych metod nie wystarcza. **Harcerski system wychowawczy tylko wówczas osiągnie swój cel, gdy będzie go przenikać duch nauki Chrystusa.** I w wychowaniu i w samowychowaniu, harcerz i harcerka, wychowawca harcerski i cały ruch musi współdziałać z Łaską Bożą, to jest tą nadprzyrodzoną pomocą, której Bóg udziela ludziom.

Koniecznym warunkiem skuteczności metod harcerskich jest również stałe wiązanie ich z tradycją narodową. System wychowawczy harcerski zaznajamia już bardzo młodego chłopca i dziewczynę z pojęciem i powołaniem Narodu. W ciągu wychowania harcerskiego chłopcy i dziewczęta poznają coraz dokładniej Polskę, jej dzieje, ziemię, życie ekonomiczne, społeczne, jej sąsiadów itp., wyrabia się w nich poczucie odpowiedzialności za Polskę i przyzwyczaja się do pracy dla Polski, najpierw w małym zakresie rodziny i zastępu, potem na szerszym terenie organizacyj społecznych.

6. Działalność społeczna Harcerstwa opiera się na następujących zasadach:

Harcerstwo współdziała z innymi organami Narodu w dziedzinie wychowania narodowego. Harcerstwo rozumie, że jego praca jest jedynie służbą, którą pełni wraz z innymi organizacjami.

Harcerstwo, jako organizacja, skupia swoje wysiłki w dziedzinie wychowawczej, oraz na należytym przygotowaniu mężczyzn do ich przyszłych obowiązków obywatelskich w służbie wojskowej, kobiet zaś do ich przyszłych obowiązków obywatelskich jako matek i pań domu. Ze względu na stwierdzoną historycznie potrzebę powoływania do obrony Ojczyzny wszystkich obywateli, Harcerstwo przygotowuje również kobiety, aby w miarę swoich sił i warunków przyrodzonych, na równi z mężczyznami były zdolne do udziału w tej obronie.

7. Współpraca Harcerstwa z rodzinami harcerzy i harcerek.

Dla związania rodzin harcerzy i harcerek z organizacją i umożliwienia im ściślejszej współpracy z Harcerstwem, jak również zapewnienia harcerstwu opieki moralnej i materialnej ze strony społeczeństwa, tworzy się osobną kategorię członków pod nazwą **Przyjaciół Harcerstwa**. Przyjaciele Harcerstwa łączą się w koła przyjaciół, których zadaniem jest współdziałanie w wychowaniu młodzieży, oraz uzgadnianie wychowania w drużynie z wychowaniem rodzinnym.

II. CZŁONKOWIE

Członkowie organizacji dzielą się na harcerzy, harcerki oraz przyjaciół Harcerstwa.

Wśród harcerzy i harcerek wyróżniamy starszyznę, starszych harcerzy i harcerki oraz młodzież harcerską.

Harcerzem lub harcerką może zostać każdy młody Polak lub młoda Polka wyznania rzymsko-katolickiego, który złoży Przyrzeczenie Harcerskie, zobowiązując się do przestrzegania Prawa Harcerskiego i stałej pracy nad sobą.

Harcerzy i harcerki wychowuje się w drużynach w myśl zasad Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego, stosując odpowiedni do ich wieku program i metody.

1. Młodzież harcerska dzieli się na:
a) zuchów (8–10 lat);
b) młodszych harcerzy i młodsze harcerki (11–15 lat);
c) harcerzy i harcerki (16–18 lat).

2. Starszym harcerzem lub starszą harcerką zostaje harcerz lub harcerka po ukończeniu lat 18, albo otrzymaniu świadectwa dojrzałości. Ponadto starszym harcerzem (starszą harcerką) może zostać każda osoba, mająca ukończonych lat 18, która odznacza się

a) wysokim poziomem ideowym, wyrażającym się w konsekwentnym i praktycznym stosowaniu etyki katolickiej w życiu codziennym;

b) twórczością intelektualną lub zawodową w granicach swych możliwości i umiejętności;

c) odpowiednim przygotowaniem w dziedzinie religijnej i narodowej;

d) złoży Przyrzeczenie Harcerskie.

Obowiązki starszych harcerzy i starszych harcerek są następujące:

a) stała praca nad sobą;

b) krzewienie zasad harcerskich przede wszystkim przez osobisty dobry przykład;

c) czynny udział w pracy harcerskiej zasadniczo na stanowisku innym niż ściśle wychowawcze, lub czynny udział w pracy innych organizacyj narodowych.

Starszy harcerz i starsza harcerka podpisują oświadczenie, podobne do oświadczenia członka starszyzny.

3. Starszyzna harcerska (instruktorzy, instruktorki) – to grono ludzi, którzy przeszli już podstawowe wychowanie harcerskie i nabyli w nim cech charakteru i umiejętności, składających się na pożądany typ harcerski.

Zadaniem członków starszyzny jest:

a) **stała praca nad sobą**, polegająca na ciągłym doskonaleniu się, na życiu, z pomocą Łaski Bożej, według Prawa Harcerskiego, na krzewieniu zasad harcerskich w życiu przede wszystkim przez osobisty dobry przykład.

Dla ułatwienia pracy nad sobą, członkowie starszyzny z poszczególnych ogniw organizacyjnych tworzą zespoły, zadaniem których jest, między innymi, prowadzenie pracy nad własnym doskonaleniem moralnym i umysłowym, oraz czuwanie nad wszechstronnym rozwojem swych członków.

b) Praca nad wychowaniem nowych pokoleń harcerzy i harcerek, z pomocą Łaski Bożej, na dobrych katolików i Polaków, w myśl Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego.

Wychowanie to odbywa się w organizacji, za pośrednictwem szczególnych metod harcerskich, w ścisłej łączności z Kościołem i myślą wychowawczą ruchu narodowego.

Wychowanie to ma na celu dostarczenie Kościołowi i Polsce wiernych synów i córek, ludzi prawych, dobrych, twórczych i dzielnych, dążących do osiągnięcia pełnego rozwoju duchowego i fizycznego i przygotowanych do wypełnienia w przyszłości swych obowiązków obywatelskich. Ludzie ci potrafią łączyć bezkompromisową moralność z umiejętnością rycerskiego stosowania siły w obronie zasad harcerskich i swoich przekonań, a rozumiejąc swoje zadanie jako pełnienie służby żołnierskiej, będą się poczuwać do odpowiedzialności za Polskę.

c) Kierowanie ruchem harcerskim, które z jednej strony wiąże się z wychowaniem harcerskim, z drugiej zaś, z kierowaniem pracą organizacji.

Organizacja harcerska, oprócz wychowania młodzieży harcerskiej, posiada określone zadania społeczne, mianowicie współdziała z innymi organami Narodu w dziedzinie wychowania narodowego, skupiając swe wysiłki na należytym przygotowaniu mężczyzn do ich przyszłych obowiązków obywatelskich w służbie wojskowej, kobiet zaś do ich przyszłych obowiązków obywatelskich jako matek i pań domu.

Te poważne i zaszczytne zadania wymagają od starszyzny: a) odpowiedniego doboru kandydatów na członków starszyzny, b) odpowiedniego kształcenia starszyzny, c) odpowiedniej organizacji starszyzny.

Stopnie starszyzny mają na celu sprawdzanie postępów członków starszyzny w dziedzinie pracy nad sobą oraz w zakresie tych wiadomości i umiejętności, które każdemu członkowi starszyzny są niezbędne dla najlepszego spełnienia swych obowiązków. Zarówno uprawnienia w pracy, jak i obowiązki członków starszyzny są tym większe, im wyższy jest poziom wyrobienia przez nich osiągnięty.

System stopni starszyzny ma więc na celu wybranie z pośród członków Harcerstwa grupy kierowniczej, pracowników najlepszych, którzy stanowią zwartą grupę, pracującą solidarnie i wspólnie dla jednego celu.

Już na terenie drużyny, wśród młodzieży harcerskiej, organizacja stara się wynajdywać kandydatów na członków starszyzny. Kandydaci ci rekrutują się z pośród harcerzy i harcerek w wieku nie niżej lat 16, którzy w czasie swej dotychczasowej służby, przede wszystkiem na stanowisku zastępowego przynajmniej w ciągu 2 lat, odznaczali się należytym poziomem etycznym, a jednocześnie wykazali inicjatywę, zdolności wychowawcze i kierownicze, pogłębienie w pracy umysłowej, jednym słowem przodują w pracy – stąd otrzymują oni nazwę przodowników i przodowniczek.

Przodownik i przodowniczka nie są członkami starszyzny. Zespół starszyzny, w obręb której wchodzi drużyna, udziela swej zgody na mianowanie go (jej) przez drużynowego (drużynową) przodownikiem (przodowniczką), oraz może go (ją) przyjąć do swojej grupy w charakterze kandydata.

Pierwszym stopniem starszyzny jest podharcmistrz (podharcmistrzyni), którym można zostać mając lat 18. Kandydat na podharcmistrza musi być conajmniej rok przodownikiem. Powinien odznaczać się odpowiednim poziomem ideowym, wyrażającym się w konsekwentnym i praktycznym stosowaniu zasad Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego w życiu codziennym, twórczością intelektualną w granicach swych możliwości, oraz należytym przygotowaniem w dziedzinie religijnej, narodowej, wychowawczej i harcerskiej. W zakresie wymagań dotyczących przygotowania ideowego i technicznego, musi posiadać stopień harcerza Rzeczypospolitej. Posiada również pewną umiejętność w dziedzinie prac programowych, niezbędne wiadomości w zakresie organizacyjnym, oraz pogłębioną znajomość dróg współdziałania Harcerstwa z Kościołem i ruchem narodowym. Ten zakres wymagań jest konieczny, ze względu na to, że **podharcmistrz jest zasadniczo drużynowym**, a więc kierownikiem podstawowej komórki organizacyjnej harcerskiej.

Każdy podharcmistrz (podharcmistrzyni), oprócz ogólnych podstawowych wiadomości, specjalizuje się w prowadzeniu jednego tylko typu drużyny: zuchowej, młodszoharcerskiej, harcerskiej, lub starszoharcerskiej.

W wyjątkowych wypadkach można mianować podharcmistrzem (podharcmistrzynią) osobę, która nie pełniąc bezpośrednich funkcyj wychowawczych, odznacza się zdolnościami i twórczością w dziedzinie administracji, techniki harcerskiej itp.

Kandydat i kandydatka na podharcmistrza (podharcmistrzynię) podpisują przed mianowaniem następujące oświadczenie członka starszyzny:

„Jako Polak (Polka) i wierny(a) syn (córka) Kościoła Katolickiego oświadczam uroczyście, iż uważam za swoje powołanie z pomocą Łaski Bożej, żyć według Prawa Harcerskiego i pracować nad wychowaniem powierzonej mi przez Naród młodzieży na dobrych katolików i Polaków w myśl Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego.

W stosunku do wszystkich członków Organizacji będę zachowywać życzliwość braterską; w stosunku do przełożonych – rycerską lojalność i karność żołnierską.

Stwierdzam, że do żadnych związków przez Kościół potępionych lub dla życia Narodu szkodliwych nie należałem(am) i nie należę. W szczególności znane mi są posta-

nowienia Kościoła w stosunku do masonerii i zobowiązuję się czynnie przeciwdziałać jej wpływom.

W wypadku, gdybym zmienił(a) przekonania, lub złamał(a) podpisane dobrowolnie oświadczenie, zobowiązuję się pod słowem honoru zawiadomić o tym niezwłocznie swe władze przełożone, zaniechać wychowania powierzonej mi przez Harcerstwo młodzieży oraz poddać się decyzji swych władz".

Zobowiązanie to wskazuje na stosunek członka starszyzny do jego pracy wychowawczej. Uważa on ją za swoje powołanie – a więc za obowiązek, a również za źródło zasługi nadprzyrodzonej. Swoją działalność wychowawczą chce stale godzić z Łaską Bożą i z Nią współdziałać. Stanowisko wychowawcy uważa za służbę zleconą mu za pośrednictwem Harcerstwa przez Naród i którą pełni w imieniu Narodu i dla Narodu.

Członek starszyzny, jako syn (córka) Kościoła i Narodu, musi zająć z góry wyraźne stanowisko wobec organizacji potępionych przez Kościół, walczących z Kościołem i samodzielnością Narodu, a działających podstępnie i w ukryciu. Kościół potępia surowo masonerię, ruch narodowy przeciwstawia się jej za jej wrogie działanie. Członek starszyzny, starszy harcerz i starsza harcerka oraz przyjaciel harcerstwa musi z góry poznać istotę tego nieprzyjaciela Kościoła i Narodu i zająć wobec niego stanowisko zgodne z wiarą i ideą narodową.

Podharcmistrz jest stopniem przejściowym. Jeżeli członek starszyzny posiadający stopień podharcmistrza nie uzyska zasadniczo w ciągu 6 lat stopnia harcmistrza, wówczas stopień podharcmistrza zostaje mu cofnięty.

Harcmistrz (harcmistrzyni) – jest to pracownik, który szerzej obejmuje ogół zadań Harcerstwa jako organizacji zarówno w dziedzinie wychowawczej, jak i społecznej. Harcmistrzem, który w zasadzie pełni funkcję hufcowego lub wyższą, może zostać podharcmistrz pełnoletni, conajmniej po 3-letniej służbie harcerskiej w tym stopniu, z czego przynajmniej 2 lata na stanowisku drużynowego. W wyjątkowych wypadkach harcmistrzem może zostać podharcmistrz, który wykaże się dorobkiem harcerskim, w dziedzinie innej niż ściśle wychowawcza.

Harcmistrz – to wychowawca, który mając za sobą praktykę wychowawczą w drużynie, potrafi przewodzić i wychowywać przodowników i podharcmistrzów; to człowiek twórczy, który wnosi i realizuje nowe wartości w Harcerstwie; to wreszcie żywy obraz tego typu harcerza, którego Harcerstwo już wychowało.

Kandydaci na podharcmistrzów i harcmistrzów obowiązani są do odbycia odpowiednich kursów starszyzny, na których otrzymują odpowiednie wykształcenie w dziedzinie religijnej, narodowej, ogólno-wychowawczej i harcerskiej. Przy końcu kursu, kandydaci składają egzaminy i otrzymują odpowiednie stopnie.

Harcmistrzem Rzeczpospolitej (Harcmistrzynią Rzeczpospolitej) może zostać tylko ten harcmistrz (harcmistrzyni), który wykazał się poważnym dorobkiem swej pracy harcerskiej w dziedzinie wychowawczej lub organizacyjnej. Jest to osoba wykazująca pełną świadomość roli i celów Harcerstwa w życiu Narodu, wychowawca młodych członków starszyzny, osoba twórcza, która na poważnych stanowiskach w Harcerstwie osiągnęła dobre rezultaty swej pracy. Jest to „przodownik" członków starszyzny.

Harcmistrze Rzeczypospolitej, oprócz obowiązków harcmistrzów, posiadają ponadto obowiązek twórczości ideowej i metodycznej harcerskiej oraz obowiązek czuwania nad przestrzeganiem w działalności organizacyjnej czystości zasad harcerskich.

Organizacja starszyzny odpowiada jej dwojakim zadaniom: wychowawczym i społecznym.

Ogół starszyzny stanowi grupę zwartą, karną i solidarną, w której na wszystkich szczeblach panuje zasada jednostkowego kierownictwa i osobistej jednostkowej odpowiedzialności komendantów wszystkich jednostek organizacyjnych.

Na terenie gniazda, hufca lub wyższych komend harcerskich tworzy się małe „zespoły" starszyzny, w skład których wchodzą wszyscy członkowie starszyzny, pracujący

w danej jednostce organizacyjnej. Przodownicy mogą być przyjęci do zespołu starszyzny w charakterze kandydatów.

Zadaniem zespołu jest: a) prowadzenie pracy samowychowawczej w dziedzinie ideowej, pedagogicznej i technicznej; b) zespołowe braterskie czuwanie nad rozwojem harcerskim każdego członka zespołu, wzajemna pomoc moralna i materialna, wytwarzanie zdrowej harcerskiej opinii oraz pielęgnowanie tradycji harcerskich; c) opiniowanie o nowych kandydatach do grona starszyzny; d) pełnienie funkcyj sądu honorowego dla członków starszyzny, wchodzących w skład zespołu.

Komendantem zespołu jest każdorazowy przełożony harcerski komendant gniazda lub hufca, jego zastępcą najstarszy stopniem harcerskim i służbą członek zespołu.

Starszeństwo daje pewne przywileje w zespole, jak prawo do objęcia funkcji zastępcy komendanta zespołu, miejsce na uroczystym zebraniach zespołu itd., oraz inne prawa zwyczajowe, ustalone przez zespół.

Wewnętrzna organizacja zespołu winna być dostosowana do powagi jego zadań wychowawczych i społecznych.

Zespoły tworzy hufcowy lub wyższy przełożony harcerski. On również rozwiązuje zespół, jeżeli ten ostatni nie spełnia należycie swych zadań.

4. Przyjacielem Harcerstwa może zostać każda pełnoletnia osoba, która odznacza się:

a) wysokim poziomem ideowym, wyrażającym się w konsekwentnym i praktycznym stosowaniu etyki katolickiej w życiu codziennym;

b) znajomością celu i zasad ideowych Harcerstwa.

Obowiązki przyjaciół Harcerstwa są następujące:

a) popieranie celów Harcerstwa;

b) czynny udział w pracy harcerskiej na stanowisku innym, niż ściśle wychowawcze, lub czynny udział w życiu i pracach koła przyjaciół harcerstwa.

Przyjaciółmi harcerstwa mogą być rodzice i opiekunowie harcerzy i harcerek, i wogóle wszyscy, którzy interesują się Harcerstwem.

Przyjaciele Harcerstwa przed przyjęciem ich do organizacji podpisują następujące oświadczenie:

„Jako Polak (Polka) i wierny syn (córka) Kościoła Katolickiego oświadczam uroczyście, iż zobowiązuję się, z pomocą Łaski Bożej, współpracować w wychowaniu młodzieży harcerskiej na dobrych katolików i Polaków w myśl zasad Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego.

Zobowiązuję się również spełniać sumiennie swe obowiązki organizacyjne.

Stwierdzam, że do żadnych związków przez Kościół potępionych lub dla życia Narodu szkodliwych nie należę. W szczególności znane mi są postanowienia Kościoła w stosunku do masonerii i zobowiązuję się czynnie przeciwdziałać jej wpływom“.

Przynajmniej raz na rok odbywają się na różnych szczeblach organizacyjnych konferencje przyjaciół Harcerstwa, na których poruszane są wszystkie związane z Harcerstwem tematy.

III. USTRÓJ

Organizacja Harcerstwa składa się z harcerzy, harcerek i przyjaciół Harcerstwa.

Organizacja dzieli się na chorągwie, a chorągwie na hufce. Hufce składają się z drużyn zuchowych, młodszoharcerskich, harcerskich i starszoharcerskich.

Przy rozpatrywaniu zagadnień organizacyjnych, należy pamiętać, że:

a) istnieje tylko jedna organizacja, łącząca w sobie harcerzy, harcerki i przyjaciół harcerstwa; jednostki organizacyjne wyższe od hufca, są wspólne dla wszystkich tych grup członków.

b) istnieje całkowite równouprawnienie między członkami, a członkiniami starszyzny w obsadzaniu stanowisk w organizacji;

c) przy opracowywaniu struktury organizacji, kierowano się zasadą jaknajwiększego uproszczenia jej oraz połączenia zasady odpowiedzialności jednostkowej (na co się kładzie nacisk) z zasadą zespołowego kierowania i odpowiedzialności zbiorowej za losy Harcerstwa.

---

1. Drużyna składa się zasadniczo z 4 zastępów po 6–10 członków każdy. Stosunkowo niewielka liczebność drużyny odpowiada wymaganiom harcerskiego systemu wychowawczego, umożliwiając wpływ osobisty drużynowego na każdego wychowanka czy wychowankę, uniemożliwiając wychowanie „masowe", oraz ułatwiając racjonalne stosowanie zastępowego systemu pracy.

Drużyny zuchowe i starszoharcerskie mogą być koedukacyjne, drużyny młodszoharcerskie i harcerskie – tylko żeńskie lub męskie. Pożądane jest tworzenie odrębnych drużyn starszoharcerskich męskich i żeńskich na jednym terenie z tym, że współpraca starszych harcerzy i starszych harcerek odbywa się na terenie klubu starszoharcerskiego o zadaniach samowychowawczych i towarzyskich.

Drużyną kieruje drużynowy(a), mianowany przez hufcowego(ową). Może nim być tylko członek starszyzny – przynajmniej podharcmistrz (podharcmistrzyni).

Drużyny zuchowe i młodszoharcerskie mają na celu przede wszystkim wychowanie młodzieży. Drużyny harcerskie, prowadząc w dalszym ciągu pracę wychowawczą, szczególny nacisk kładą na to, aby dopomóc młodzieży do znalezienia i osiągnięcia jej powołania w życiu, a jednocześnie kładą nacisk na praktyczne zaprawianie się młodzieży w działalności narodowej, społecznej i wojskowej.

Drużyny starszoharcerskie mają na celu przede wszystkim działalność narodową i społeczną, przyczem współdziałają z innymi organizacjami narodowymi. Ponadto starają się ułatwić swym członkom zdobycie samodzielnej pozycji w życiu społecznym, rodzinnym i zawodowym.

Drużyny harcerskie i starszoharcerskie stanowią oddziały siły zbrojnej Narodu. Dlatego w ramach organizacji uzyskują wyszkolenie wojskowe, a z uwagi na to, że głównym celem pracy wewnętrznej Harcerstwa jest wychowanie, otrzymują również odpowiednie przygotowanie pedagogiczne.

Przytoczone tu postanowienia są tylko konsekwencją istoty i celów Harcerstwa, omówionych poprzednio. Młodzież wchodząca do starszego społeczeństwa, musi nie tylko indywidualnie, ale i zbiorowo spełniać swe powołanie organizacyjne. Inaczej drużyny starszoharcerskie muszą się przekształcać albo w kluby towarzyskie, albo w grona dyskutujące teoretycznie i nieodpowiedzialnie tam, gdzie dobro społeczne wymaga rzeczywistego, sprawnego działania.

Udział oddziałów harcerskich, w ramach siły zbrojnej Narodu, wynika z samej istoty Harcerstwa. Tradycja, nazwa, rodzaj wyszkolenia, wreszcie cele Harcerstwa, i co najważniejsze, paląca potrzeba życia narodowego – wszystko to wiąże organizację z siłą zbrojną Narodu. Harcerz w swej istocie – to żołnierz chrześcijański, harcerka – to Polka, która potrafi w czasie walki stanąć u boku walczących i spełnić obowiązek w sposób najskuteczniejszy. Walka ta może być nie tylko zbrojna, zawsze jednak będzie walką ze złem i walką zorganizowaną.

Przy ocenie drużyn należy przede wszystkim brać pod uwagę jej kierownictwo. Poziom drużynowego i starszyzny drużyny przesądza w zasadzie o jej wartości. Bez dobrego przykładu, praca wychowawcza i społeczna nie posiada żadnej wartości. Ocena kierownictwa odbywa się w zasadzie na podstawie wypełnienia przez to kierownictwo treści zobowiązania starszyzny oraz wymagań stawianych członkom starszyzny.

Jednocześnie ocena musi objąć poziom ideowy drużyny, a przede wszystkim stosunek harcerzy i harcerek do Prawa i Przyrzeczenia, wyrażającym się w praktycznym stosowaniu ich w życiu oraz w ich szerzeniu.

Przywiązanie do idei ruchu, dążność do jej propagowania, dbałość o dobre imię Harcerstwa, a wreszcie stała praca nad sobą i pomyślne wyniki w tej pracy – wszystko to przesądza, czy drużyna jest harcerską.

Drużyna stojąca uporczywie na niskim poziomie ideowym, mimo sprawnej organizacji i dobrego wyszkolenia technicznego, powinna być co prędzej rozwiązana. Nie tylko bowiem nie przynosi korzyści społeczeństwu, ale jest szkodliwa, szerzy demoralizację i fałszywe poglądy na Harcerstwo. Stąd przy ocenie drużyny bierze się pod uwagę, czy istotnie jest w niej zdrowa opinia harcerska, która pochwala postępowanie harcerskie, a potępia czyny niezgodne z Prawem i Przyrzeczeniem Harcerskim.

O tym, czy drużyna jest harcerska, decyduje również to, czy są w jej pracy wewnętrznej stosowane metody harcerskie, czyli system wychowawczy harcerski, w zarysie wyżej wyszczególniony. Tak np. koniecznym warunkiem jest stałe i konsekwentne stosowanie systemu zastępowego. Drużynowy, który nie zna tych metod, względnie nie umie ich stosować – dyskwalifikuje siebie i drużynę.

Poziom wyszkolenia technicznego drużyny i jej organizacja są dalszym przedmiotem oceny. Sprawność działania drużyny i rzetelna wiedza i umiejętność chłopców w dziedzinie prób i sprawności, jest warunkiem koniecznym harcerskiego wychowania. Co więcej, jest ona konieczna ze względu na dobro społeczeństwa, ponieważ umiejętności harcerskie mają za zadanie służyć praktycznie społeczeństwu.

O tym, czy drużyna jest harcerska, decyduje również i stopień jej związania z otaczającym ją społeczeństwem polskim. Drużyna harcerska i przez swych członków i jako całość musi utrzymywać żywą łączność z życiem rodzinnym harcerzy i harcerek, szkołą, gminą, parafią, terenem społecznym, terenem pracy narodowej.

Nie znaczy to, żeby drużyna stała się „biurem chłopców na posyłki“. W razie udziału w pracy społecznej musi wybierać dziedziny istotnie ważne, bez większego uszczerbku dla jej pracy wychowawczej. Musi jednak drużyna czuć się grupą, zrośniętą z otaczającym ją społeczeństwem polskim, żyjącą i działającą z nim wspólnie.

Na koniec o wartości pracy drużyny przesądzają wyniki wychowawcze jej działania w stosunku do jej wychowanków. To też przy ocenie bierze się pod uwagę, w czym i w jaki sposób wychowankowie drużyny biorą udział w pracy narodowej, społecznej i zawodowej i jaki jest ich poziom osobisty.

Dwie, lub więcej drużyn (zuchowych, harcerskich itp.) istniejących na jednym terenie np. w szkole, fabryce itp. tworzą gniazdo harcerskie. Celem gniazda jest koordynacja pracy, wyzyskanie wartości wychowawczych tradycji gniazda itp.

2. Hufiec harcerzy lub harcerek tworzą drużyny istniejące na określonym terenie. Pracą hufca kieruje, przy pomocy komendy hufca, hufcowy (hufcowa), którym może być zasadniczo harcmistrz(yni), mianowany(a) przez komendanta chorągwi.

Zadaniem hufca jest:
a) zakładanie nowych drużyn i kół przyjaciół,
b) koordynacja pracy między jednostkami organizacyjnymi,
c) wizytacje,
d) pomoc w kształceniu podharcmistrzów(yń),
e) pomoc wychowawcza i programowa,
f) dokształcanie grupy starszyzny hufca i czuwanie nad nią.

Hufce harcerzy i harcerek znajdujące się na jednym terenie, tworzą **okręg**, na czele którego stoi komendant(ka) okręgu. Celem okręgu jest koordynacja pracy, wyzyskiwanie wartości wychowawczych tradycji okręgu itd. W skład komendy okręgu wchodzą: hufcowy, hufcowa i kierownik kół przyjaciół, któremu podlegają wszystkie koła przyjaciół znajdujące się na terenie okręgu.

3. Chorągiew harcerską tworzą hufce harcerzy i harcerek znajdujące się na określonym terenie. Pracą chorągwi kieruje, przy pomocy komendy chorągwi, komendant(ka) chorągwi, którym może być tylko harcmistrz(yni) lub harcmistrz(yni) Rzeczypospolitej, mianowany przez Naczelnika Harcerstwa.

Zadaniem komendy chorągwi jest:
a) wizytacja hufców i drużyn,
b) kształcenie podharcmistrzów i podharcmistrzyń,
c) dokształcanie grupy starszyzny chorągwi i czuwanie nad nią,
d) pomoc programowa i wychowawcza.

4. Organizacją Harcerstwa kieruje, przy pomocy Głównej Kwatery Harcerstwa Naczelnik (Naczelniczka) Harcerstwa, którym może być tylko harcmistrz(yni) lub harcmistrz(yni) Rzeczypospolitej.

5. Naczelna Rada Harcerstwa jest najwyższą władzą organizacji. Składa się ona z przedstawicieli starszyzny, starszego harcerstwa, przyjaciół harcerstwa, wszystkich harcmistrzów i harcmistrzyń Rzeczypospolitej oraz osób wchodzących z urzędu z racji pełnionych funkcji.

Naczelna Rada Harcerska:
a) decyduje ostatecznie w sprawach ideowych Harcerstwa,
b) wybiera Naczelnika Harcerstwa, Komisję Rewizyjną i Naczelny Sąd Harcerski,
c) przyjmuje sprawozdania Naczelnika Harcerstwa i Komisji Rewizyjnej oraz udziela absolutorium,
d) decyduje o zmianie statutu i likwidacji Harcerstwa.

6. Koła przyjaciół Harcerstwa, które łączą w sobie przedstawicieli Kościoła, rodziny i szkoły, powstają przy poszczególnych drużynach (z wyjątkiem drużyn starszoharcerskich), lub mogą być wspólne dla kilku drużyn. Koła przyjaciół mogą powstawać także przy wyższych jednostkach organizacyjnych. Do zarządu koła wchodzi z urzędu: kapelan drużyny, opiekun z ramienia szkoły i drużynowy(a).

Obowiązki koła są następujące:
a) współdziałanie w wychowaniu młodzieży,
b) propaganda Harcerstwa wśród społeczeństwa,
c) gromadzenie funduszów na rzecz drużyny, kontrola nad ich zużytkowaniem i opieka nad inwentarzem drużyny.

Prawa Koła Przyjaciół są następujące:
a) opiniowanie kandydata na drużynowego(wą),
b) przedstawienie hufcowemu(owej) swych uwag o pracy drużyny,
c) udział w rocznej ocenie drużyny.

Oprócz wymienionych uprawnień i obowiązków społecznych, zadaniem kół przyjaciół harcerstwa jest dążenie do odbudowy kultury życia rodzinnego w Polsce na zasadach głoszonych przez Kościół i zgodnie z tradycją narodową.

W ostatnich dziesiątkach lat kultura życia polskich rodzin obniżyła się bardzo i grozi załamaniem ekspansji polskiej kultury narodowej. Koła Przyjaciół Harcerstwa mają możność docierania do rodzin harcerzy i harcerek i przez przykład swych członków, wpływać na podniesienie się poziomu życia rodzinnego. Działalność ta jest szczególnie ułatwiona na terenie młodych rodzin, zakładanych przez harcerzy i harcerki. Do kół przyjaciół harcerstwa należy wypracowanie metody dostatecznie skutecznej i subtelnej dla osiągnięcia tego celu.

W okręgach, komendach chorągwi i Głównej Kwaterze Harcerstwa znajdują się kierownicy kół przyjaciół harcerstwa, którzy czuwają nad pracą kół i koordynują ich działalność.

Wszystkie jednostki organizacyjne harcerskie znajdują się pod opieką kapelanów, których zadaniem jest czuwanie w zakresie religijnym i moralnym nad członkami powierzonych sobie jednostek organizacyjnych.

Uwaga: W miarę potrzeby mogą być tworzone przez komendantów chorągwi komendy miejscowe, z komendantem(tką) miejscowym(ą) na czele.

Przedstawione powyżej zasady powinny być dokładnie poznane i przemyślane przez harcerskich wychowawców, dowódców, starszych harcerzy i starsze harcerki oraz członków kół przyjaciół. W ten tylko sposób pracownik harcerski potrafi wniknąć w ich ducha. Ten duch jest ich treścią główną. Wiemy, że przy przebudowie organizacji, nie wszystkie wymagania formalne dadzą się urzeczywistnić niezwłocznie. Mimo to zadanie wyłożonych zasad będzie spełnione, jeżeli ich treść istotna zacznie przenikać do pracowników ruchu.

PRÓBY HARCERSKIE

Uwagi wstępne

Po raz pierwszy w historii Harcerstwa spotykamy się w programach prób, przedstawionych tu, z konsekwentnym przeprowadzeniem zasady syntezy katolicyzmu i nacjonalizmu w ujęciu harcerskim. Jakkolwiek z konieczności – jako pierwsze tego rodzaju przełomowe opracowanie – musi ono zawierać wiele niedokładności, a przy treściwym ujmowaniu w słowa – także niejasności, jedno jest pewne, że ten właśnie przełomowy krok zerwania z przytłaczającym wpływem „neutralności“ religijnej i strachu przed „polityką“, został tu uczyniony świadomie, celowo i konsekwentnie.

Oczywiście program prób – to tylko zasadniczy szkic programu wykonawczego, kanwa, na której umiejętność przystosowania do warunków i potrzeb młodzieży, do jej rozwoju, zainteresowań i dążeń, na której wyczucie zadań stojących przed młodym pokoleniem i pomysłowość młodych wychowawców snuć będą bogatą treść czynności kształcących, ćwiczeń i przemyśleń, czerpiąc z nieprzebranych skarbców kultury religijnej i narodowej.

Mniej może wyraźnie przebija z tych programów inna jeszcze tendencja autorów. Chodziło nam o to, aby – znów świadomie i konsekwentnie – budować system prowadzący od kształcenia przyzwyczajeń i nabywania umiejętności niejako od zewnątrz, pod wpływem oddziaływania środowiska i ćwiczeń odpowiednio dobieranych, do samowiednej coraz bardziej samodzielnej pracy nad sobą.

Droga to tak oczywista: od dziecka, od chłopca lub dziewczynki, których prowadzi się niejako za rękę – do młodzieńca, dziewczęcia, którzy sami siebie, przy pomocy Łaski, biorą w ręce, zanim jako przywódcy wezmą w ręce grupę młodzieży, którą poprowadzą ku Polsce w duchu Chrystusowym odbudowanej.

Droga zdawałoby się prosta – jak mało jednak ludzi naprawdę jest sternikami samych siebie, rządzi sobą.

Próby – to na tej drodze słupy przydrożne, cele pośrednie, ułatwiające marsz ku trudnym celom służby Bogu i Polsce całym życiem.

I w tym planowaniu celów pośrednich znów nowość: co roku próba, każdy rok kończyć powinno zdobycie wyższego stopnia. Ktoś powie „schemat" – odpowiemy: porządek i planowość, stosownie do potrzeby wyraźnych wymagań, gdy się chce osiągnąć wyraźne wyniki.

Program bez materiałów i metodyki – musi pozostać czymś martwym, papierowym. Wśród **materiałów** Ewangelja i wszystko to, co dotyczy kultury katolickiej: pisma nacjonalistów polskich i wszystko to, co w kulturze naszej jest szczerze polskie ma stanowić zasadniczy, podstawowy fundament. W **metodyce** wniesiemy także pomysły i sposoby dotąd w pracy naszej nieznane, a bardzo wartościowe i wypróbowane gdzieindziej.

PROGRAMY PRÓB NA STOPNIE HARCERSKIE MĘSKIE

I. Młodzik

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do pracy młodzika może być dopuszczony chłopiec:

a) w wieku zasadniczo powyżej 11 lat;

b) mający conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie;

c) który całym swym życiem okazuje, że spełnił wymagania zawarte w p. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starający się o stopień młodzika wykaże, iż:

1. a) Rozumie i potrafi wytłumaczyć, że całe życie harcerza jest służbą Bogu i Polsce według Prawa Harcerskiego i zobowiązania złożonego w Przyrzeczeniu.

Poznaje Chrystusa z Ewangelii. Zna krótki życiorys Najświętszej Marii Panny.

b) Spełnia sumiennie i dokładnie praktyki religijne, a w szczególności odmawia ze zrozumieniem modlitwy codzienne i inne przyjęte w zespole.

Jest dumny ze swej wiary i okazuje to zawsze, a więc także przez zewnętrzne objawy czci, np.: zdejmując czapkę przed kościołem, figurą, krzyżem itp.

W szczególny sposób dba o obraz Matki Bożej Patronki Harcerstwa w swoim domu.

c) Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, a w szczególności jest prawdomówny, punktualny i dokładnie wypełnia polecenia.

d) Spełnia codziennie dobry uczynek.

e) Śpiewa: Kiedy ranne, Wszystkie nasze dzienne sprawy, O Panie Boże Ojcze nasz.

f) Przeczytał odpowiednie książki.

2. a) Zna swą miejscowość i najbliższą okolicę, którą poznaje przede wszystkim na wycieczkach.

Wie, co to jest Naród i rozumie w jaki sposób harcerz służy Narodowi. Wytłumaczy Hymn Narodowy. Zna życiorys Patrona drużyny. Wie, jaki jest związek Harcerstwa z dawnym rycerstwem.

b) Wypełnia dobrze swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki w rodzinie, szkole i zastępie. Rozumie, że tym sposobem służy Polsce.

c) Jest odpowiedzialny za siebie i za zastęp, którego jest członkiem.

d) Przeczytał odpowiednie książki.

3. Powie z pamięci Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie oraz objaśni ich znaczenie; wie, co znaczy i do czego zobowiązuje go hasło „Czuwaj".

Opisze lilię i krzyż harcerski i wyjaśni ich znaczenie.

4. Zna i stosuje najważniejsze zasady higieny w życiu codziennym.

5. Zna kompas i nazwie 8 jego kierunków. Narysuje plan mieszkania.

6. Umie posługiwać się znakami patrolowymi, kilku indyjskimi oraz znakami ręką.

Przejdzie wyznaczoną drogę z ustnym zleceniem złożonym z 15 słów; poprawnie powtórzy zlecenie.

7. Zwiąże i zastosuje w praktyce następujące węzły harcerskie: płaski, rybacki, skrót i pętlę; umie zakończyć linę.

8. Poprawnie założy maskę. Umie zachować się podczas napadu gazowego, będąc bez maski i pochłaniacza.

9. Umie chodzić po ulicy w mieście. Zaadresuje list. Wykona parę zabawek z kory drzewnej, papieru, drzewa itp.

10. Przejdzie drogę znaczoną ogólnie znanymi znakami indyjskimi. Rozróżni ślady najwięcej spotykane; umie zacierać ślady.

11. Zapamięta w grze Kima 16 drobnych przedmiotów na 24 oglądanych przez 1 minutę lub w grze Kima w terenie wykaże średnią sprawność.

12. Przebiegnie 200 m., przeskoczy rów 2 m. szeroki i pół m. głęboki, rzuca prawą i lewą ręką kamieniem 150 gr. w sumie na 40 m.

Umie wziąć udział w 10 grach ruchowych.

II. Wywiadowca

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby wywiadowcy może być dopuszczony młodzik:

a) w wieku zasadniczo powyżej 12 lat;

b) mający conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia młodzika;

c) posiadający odpowiednie oporządzenie osobiste;

d) który jest podzastępowym lub pełni funkcję administracyjną w zastępie;

e) który całym swym życiem okazuje, że spełnił wymagania zawarte w p. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starający się o stopień wywiadowcy wykaże, iż:

1. a) Poznaje Chrystusa z Ewangelii. Zna godność i posłannictwo Najświętszej Marii Panny.

b) Pogłębia swoje wiadomości o Eucharystii i Sakramencie Pokuty i stosuje je w praktyce.

Zgodnie ze zwyczajem zespołowym uczestniczy we wspólnej Komunii św. w uroczystości Najświętszej Marii Panny.

c) Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, a w szczególności jest prawdomówny, dzielny, karny wobec rodziców i przełożonych i koleżeński.

d) Spełnia codziennie przynajmniej jeden dobry uczynek.

e) Śpiewa pieśni ku czci Najświętszego Sakramentu: Niechaj będzie pochwalony, Przed tak wielkim Sakramentem.

f) Przeczytał odpowiednie książki.

2. a) Zna swój powiat, jego główne ośrodki gospodarcze i najważniejsze zabytki. Wyzyskuje każdą sposobność, a przede wszystkim wycieczki i obozy dla coraz lepszego poznawania Polski.

Z pośród znanych mu postaci wybitnych Polaków wybierze te, które mu najbardziej odpowiadają i uzasadni dlaczego. Wśród nich powinny się znaleźć życiorysy paru wielkich rycerzy polskich, którzy dla harcerzy, jako następców rycerzy, mają być wzorem do naśladowania (np. Zawisza, Żółkiewski, Chodkiewicz, Traugutt).

Wie, jakie jest powołanie i cel Narodu Polskiego.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki w rodzinie, szkole i zastępie. Rozumie, że tym sposobem służy Polsce.

c) Poczuwa się do odpowiedzialności za siebie i za zastęp, którego jest członkiem.

d) Przeczytał odpowiednie książki.

3. Zna oznaki stopni i funkcji harcerskich. Zna krótką historię drużyny.

4. Poprowadzi w zastępie zabawy, gry i ćwiczenia.

5. Wie, jakie obuwie i ubranie powinien wziąć na wycieczkę, jak zabezpieczyć nogi przed odparzeniem; umie zachować się w razie przemoknięcia i zamoczenia nóg.

Rozumie szkodliwość używania tytoniu i alkoholu, znaczenie wstrzemięźliwości.

6. Opatrzy fikcyjną ranę; zastosuje bandaż zwykły i trójkątny. Zaimprowizuje opatrunek przy braku środków opatrunkowych; wie, jak zapobiec zanieczyszczeniu rany.

Umie odróżnić krwotok tętniczny od żylnego i zna różnicę opatrywania; zatamuje krwotok z kończyn (fikcyjny).

Pokaże, co zrobi w wypadkach poparzenia i stłuczenia.

7. Zna dobrze kompas i umie się nim posługiwać; znajdzie strony świata bez kompasu we dnie i w nocy, umie zachować się w razie zbłądzenia.

Odróżnia na mapie 1:100 000 najważniejsze znaki konwencjonalne; umie orientować mapę.

Potrafi poinformować o znanej sobie drodze, rysując schematyczny jej szkic z pamięci.

8. Poda i odbierze krótką depeszę chorągiewkami Morsem. Napisze meldunek, depeszę na wskazany temat.

Zna najważniejsze sygnały i znaki kolejowe i szosowe.

Przebędzie krokiem skautowym 1½ km. w 11 minut.

9. Zwiąże i zastosuje w praktyce węzły: więzienny, tatrzański, skrajny, ósemkowy.

Umie obchodzić się z toporkiem i saperką. Zna wymiary własnego ciała.

10. Zna dobrze maskę. Wie, jakie przepisy obowiązują przed, podczas i po napadzie gazowym.

11. Brał udział conajmniej w 3 wycieczkach całodziennych, wykazując praktycznie znajomość higieny wycieczkowania; stał na warcie.

Rozpali ognisko przy pomocy najwyżej 2 zapałek; umie szybko zagasić ogień i zatrzeć jego ślady.

Ugotuje w polu posiłek dla siebie i towarzysza.

12. Przyszyje guzik, daszek od czapki, zaszyje rozprucie; wypierze skarpetki, pończochy itp.

Napisze list na temat wskazany. Zna oznaki stopni policji.

13. Tropi po znakach w lesie i w polu na przestrzeni 1 km. w ciągu 30 minut, albo zimą tropi zwierzęta lub ludzi na tymże samym dystansie w ciągu 20 minut, zachowując zasady tropicielskie.

Wyszuka w lesie 5 tropów zwierząt dzikich i 5 domowych. Rozróżni tropy człowieka zależnie od rodzaju chodu; narysuje z pamięci własny trop.

14. Wykaże sprawność zmysłów (szczególnie wzroku i słuchu) w grach i ćwiczeniach. Wykaże sprawność w grach skautowych.

Poprowadzi najkrótszą drogą z każdego punktu miasta do innego wskazanego mu i dowolnie mu wskazanej ważniejszej wsi lub miasteczka w okolicy 5 km.

Zaprowadzi lub pokaże drogę do schroniska wycieczkowego, apteki, gospody itp., poda adresy policji, lekarza, ubezpieczalni społecznej itp.

15. Przebiegnie 500 m., przeskoczy rów 3 m. szeroki i 1 m. głęboki, rzuca prawą i lewą ręką kamieniem 300 gr. w sumie 50 m.; wejdzie na drzewo, przejdzie przy pomocy drugiego przez wysoki płot.

Umie grać w zespole kilku większych gier sportowych.

Posiada sprawność Miłośnika sportów zimowych.

III. Ćwik

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby ćwika może być dopuszczony wywiadowca.

a) w wieku zasadniczo powyżej 13 lat;

b) mający conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia wywiadowcy;

c) posiadający odpowiednie oporządzenie osobiste;

d) który jest podzastępowym lub pełni funkcję administracyjną w zastępie albo w drużynie;

e) który całym swym życiem okazuje, że spełnił wymagania zawarte w p. 1 i 2 próby.

Próba:

Starający się o stopień ćwika wykaże, iż:

1. a) Coraz lepiej poznaje Ewangelię i umie znaleźć w niej poparcie najważniejszych zasad moralnych.

b) Rozumie, czym jest Msza św., jakie są jej najważniejsze części i zasadnicze modlitwy.

Umie posługiwać się małym mszalikiem i służyć do Mszy św.

c) Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, a w szczególności jest prawdomówny, karny, rycerski, broni słabszego przed silnym, chętnie pomaga słabszemu; w pracy szkolnej rządzi się uczciwością.

d) Spełnia codziennie przynajmniej jeden dobry uczynek oraz wspomaga osobistą pracą lub ofiarą bliźniego potrzebującego pomocy.

e) Śpiewa pieśń: Święty Boże.

f) Przeczytał odpowiednie książki.

2. a) Zna swoje województwo, jego rolę w ogólnej gospodarce narodowej i jego główne ośrodki gospodarcze, jego najważniejsze zabytki przeszłości, miejsca historycznych wypadków i dorobek współczesny. To samo wie o okolicy każdego odbytego obozu, a w miarę możności i wycieczki.

Wie, jakie jest powołanie Polaka i jak w każdym stanie i zawodzie można dobrze służyć Narodowi. Zna główne zasady i historię ruchu narodowego.

Zna prawo i obyczaje rycerskie, szczególnie te, na których wzoruje się Harcerstwo.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki w rodzinie, szkole, zastępie i drużynie. Wytłumaczy dlaczego jest to służba Polsce.

Dba o czystość mowy ojczystej.

Szuka okazji służby dla Polski, wynikającej ze szczególnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Oddziaływa w duchu zasad harcerskich na postępowanie klasy, względnie innej grupy rówieśniczej, z którą współżyje.

c) Czuwa wspólnie z innymi członkami zastępu nad postępowaniem własnym i pozostałych członków zastępu.

Poczuwa się do odpowiedzialności za drużynę jako jej członek.

d) Przeczytał odpowiednie książki.

3. Powie, kto jest twórcą skautingu, oraz gdzie i kiedy powstały pierwsze drużyny harcerskie w Polsce.

4. Umie prowadzić zbiórkę, wycieczkę oraz inne imprezy zastępu; poprowadzi w zastępie pogadanki techniczne i śpiew; wie, co to jest system zastępowy, jakie są typy chłopców w zastępie, jak należy prowadzić zawody w zastępie; opracuje program pracy zastępu.

5. Zna i potrafi zastosować i wyjaśnić higienę wycieczki (marszu, spoczynku, ubrania, obciążenia, pokarmu, biwaku). Zna sposoby oczyszczania wody do picia.

6. Sprawnie bandażuje bandażem zwykłym i trójkątnym różne części ciała; zna skład i użytek apteczki polowej i umie zastosować znajdujące się tam środki.

Umie udzielić pierwszej pomocy w ciężkich uszkodzeniach ciała; umie zapobiec zakażeniu rany. Wie, jak się osiąga jałowość materiału opatrunkowego i narzędzi.

Zrobi zaimprowizowane nosze w każdych warunkach, wyniesie chorego we dwójkę i trójkę, wymości wóz lub dorożkę, umie ułożyć chorego na noszach.

7. Umie czytać mapę 1:100 000. Pomaszeruje na kierunek z kompasem około 2 km.

Trafi z powrotem drogą długości 4 km., którą uprzednio przeszedł, prowadzony przez innego; zrobi z pamięci szkic tej drogi w skali 1:25 000.

8. Nadaje i odczytuje depeszę chorągiewkami i tarczami alfabetem Morsea z szybkością 12 liter na minutę. Umie podać i odczytać znaki sygnalizacyjne: hasło, odzew, błąd, koniec wyrazu, koniec depeszy.

Napisze list znakami indyjskimi i odczyta go.

9. Wykona samodzielnie lub we dwójkę kładkę, kuchnię itp. Wykaże, że umie się obchodzić z siekierą i piłą przy rąbaniu drzewa.

Zmierzy sposobami harcerskimi szerokość rzeki i odległość od punktu niedostępnego.

10. Zrobi zastępczą maskę przeciwgazową.

Potrafi sam przetrwać atak gazowy i zorganizować obronę przeciwgazową najbliższej rodziny; uszczelni pokój.

11. Brał udział conajmniej w 3 wycieczkach całodziennych, wykazując praktyczną znajomość biwakowania; zna zasady maskowania biwaku. Ugotuje na zbudowanej przez siebie kuchni obiad z dwóch dań dla zastępu.

12. Umie wyprać bieliznę osobistą; zaceruje skarpetkę, wstawi łatę w ubranie.

13. Wytyczy szlak tropicielski długości około 1½ km., opatrzony listami indyjskimi; przejdzie takim szlakiem, zachowując zasady tropicielskie.

Rozpozna z tropu kierunek jazdy roweru, wozu i samochodu.

W grach tropicielskich wykaże spostrzegawczość, domyślność i dobrą pamięć wzrokową.

14. Oceni bez pomocy przyrządów odległość, ilość, wysokość, ciężar, z błędem nie przekraczającym 20 proc.

Wykaże sprawność w trudniejszych grach skautowych.

Wskaże teren w swojej dzielnicy miasta szczególnie nadający się do ćwiczeń skautowych, dzięki znajdującym się tam bramom przechodnim, ukrytym przejściom, miejscom kryjówek, punktom obserwacyjnym itp.

Wskaże drogę i określi odległość ze swej miejscowości do wsi i miasteczek w promieniu 20 km.

15. Przebiegnie 60 m. w 11 sekund, skoczy w dal 4 m. wzwyż 120 m., rzuca kamieniem 500 gr. prawą i lewą ręką razem na odległość 50 m.

Przepłynie dowolnym stylem 50 m.

Posiada sprawności: Kolarza, Miłośnika gier ruchowych, Łyżwiarza I lub Narciarza I.

IV. Pionier

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby pioniera może być dopuszczony ćwik:

a) w wieku zasadniczo powyżej 14 lat;

b) mający conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia ćwika (nowowstępujący powinien posiadać 9 miesięcy służby);

c) posiadający odpowiednie oporządzenie osobiste;

d) który jest: w drużynie młodszych harcerzy – zastępowym lub pełni funkcję administracyjną w drużynie; w drużynie harcerzy – podzastępowym lub pełni funkcję administracyjną w zastępie;

e) który całym swym życiem okazuje, że spełnił wymagania zawarte w p. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starający się o stopień pioniera wykaże, iż:

1. a) Coraz lepiej poznaje z Ewangelii Chrystusa jako wzór do naśladowania i umie w niej znaleźć uzasadnienie katolickich norm życia.

Wie, jakie znaczenie dla Polski ma Najświętsza Maria Panna, co zawdzięcza Jej nasz Naród, jakie są miejsca i sposoby oddawania Jej czci. Zaznajamia się z kultem Matki Bożej w literaturze polskiej.

b) Umie posługiwać się mszałem.

W miarę możności uczestniczy sam w przejawach kultu Najświętszej Marii Panny (nabożeństwa majowe, październikowe, różaniec i przyczynia się do szerzenia tego kultu wśród innych.

W każdą sobotę odmawia Anioł Pański.

c) Wie, jaki jest katolicki pogląd na ciało.

Coraz więcej pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, wykorzystując w tym celu świadomie środki nadprzyrodzone i przyrodzone; szczególną uwagę zwraca na prawdomówność, skromność i odpowiedzialność za swe postępowanie.

d) Spełnia codziennie dobry uczynek. Zapoznaje się z zorganizowanemi formami pomocy bliźniemu np.: z konferencjami św. Wincentego á Paulo i uczestniczy w nich.

e) Śpiewa: Bogurodzica i kilka pieśni ku czci Najświętszej Marii Panny.

f) Przeczytał odpowiednie książki.

2. a) Wskaże najważniejsze dziedziny dorobku ostatniego 20-lecia w Polsce. Wyjaśni znaczenie rozwoju techniki dla bezpieczeństwa, dobrobytu i potęgi Narodu, wymieni najważniejsze ośrodki gospodarcze, wywierające wpływ na dobrobyt ekonomiczny Narodu.

Na obozach i wycieczkach indywidualnie i zbiorowo nawiązuje kontakt z ludnością oraz wykaże się znajomością obyczajów regionalnych i stosunków społecznych.

Wytłumaczy znaczenie słów: „Jestem Polakiem..." itd. z „Myśli nowoczesnego Polaka" R. Dmowskiego.

Rozumie na czym polega rola rodziny jako podstawowej komórki życia Narodu. Rozumie rolę i godność pracy fizycznej, umysłowej i kierowniczej w Narodzie.

Zna sąsiadów Polski.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki w rodzinie, szkole, zastępie i drużynie.

Dba o czystość mowy ojczystej.

Uważa za swój obowiązek wyzyskać każdą okazję służby dla Polski, wynikającą ze specjalnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Bierze udział w pracy społecznej zastępu lub drużyny.

Oddziaływa w duchu zasad harcerskich na środowisko (rodzina, szkoła, warsztat pracy itp.).

c) Rozumie i wytłumaczy, dlaczego w miarę uzyskiwania wyższych stopni wzrasta jego odpowiedzialność zarówno za czyny własne, jak i za zastęp, z którym jest ściślej związany oraz za drużynę.

d) Przeczytał odpowiednie książki.

3. Ma najważniejsze wiadomości z historii skautingu i harcerstwa, o Baden-Powellu oraz o twórcach Harcerstwa.

Zna ogólnie organizację Harcerstwa.

4. Powie gawędę na zbiórce, omówi charakter chłopca, posługując się planem (w drużynie młodszych harcerzy); poprowadzi w zastępie gry, ćwiczenia, pogadanki techniczne i śpiew (w drużynie harcerzy).

5. Zna i stosuje higienę życia codziennego – higienę ciała, pracy, spoczynku, pokarmu, ubrania i mieszkania.

Na wycieczkach umie ustrzec siebie i powierzony sobie zastęp od wypadków i nadwyrężenia zdrowia; opisze, jak to osiąga.

Umie zorganizować racjonalne kąpiele wodne i słoneczne.

6. Zastosuje praktycznie wszystkie czynności pierwszej pomocy w następujących wypadkach (zainscenizowanych fikcyjnie w czasie próby) skaleczenie palca, stopy, kolana; obieranie się ranki wskutek zabrudzenia lub nieusunięcia drzazgi; stłuczenie z opuchlizną; oparzenia – zwłaszcza od płonącego ubrania; ukąszenie przez psa wściekłego, podejrzanego o wściekliznę; odmrożenia palców, uszu, nosa; nadmiernego opalenia słonecznego; odparzenia nóg, bólu zęba, bólu głowy, pokąsania przez owady, zaprószenia oka.

Wykona wszystkie konieczne czynności w fikcyjnym wypadku urazów tępych: stłuczenia, zwichnięcia, złamania. Zastosuje okłady, tymczasowo ustali złamaną kość, założy temblak.

Zatamuje fikcyjny krwotok z nosa. Zaimprowizuje opaskę uciskową, zna niebezpieczeństwo dłuższego pozostawania opaski uciskowej. Postąpi należycie w przypadku oparzenia, odmrożenia, porażenia prądem elektrycznym – piorunem, załamania się lodu.

7. Czyta wprawnie mapę 1:100 000. Umie posługiwać się mapami turystycznymi o różnych podziałkach.

Zna busolę Bezarda. Zrobi kilka szkiców „na oko" (szkic pobieżny z jednego stanowiska).

Ma mapę swej okolicy podklejoną płótnem.

8. Nadaje i odczytuje depeszę chorągiewkami i tarczami alfabetem Morsea z szybkością 20 liter na minutę, a światłem z szybkością 12 liter na minutę. Wypuka i odbierze przez ścianę depeszę Morsea.

Umie ustawić stację sygnalizacyjną i pouczyć członków o roli każdego z nich.

Umie posługiwać się rozkładem jazdy.

9. Przedstawi szkic i opis dowolnego projektu nieskomplikowanej pracy pionierskiej wraz z zapotrzebowaniem materiału i sprzętu oraz kosztorysu.

10. Wie, po czym poznaje się obecność gazu w terenie. Zna najważniejsze sposoby unieszkodliwiania działania gazów. Zna zasady odkażania terenu.

Zna zasady taktyki pożarnej (wodnej, piaskowej) w mieście, na wsi, w lesie. Umie zorganizować dostawę wody, ewakuować pomieszczenia, zabezpieczać dobytek, urządzić pomieszczenia dla chorych; zna chwyty strażackie.

Kształci się w panowaniu nad sobą i otoczeniem, aby umieć w potrzebie opanować tłum (powstrzymać panikę), nieść trzeźwą i świadomą pomoc.

11. W towarzystwie innego harcerza odbędzie wycieczkę pieszo lub na rowerze, wykazując się przytem znajomością higieny marszu (jazdy) i wycieczkowania; ugotuje dla siebie posiłek w polu.

12. Umie zachować najważniejsze formy przyjęte w życiu zbiorowym i towarzyskim.

13. W grach skautowych umie wykorzystać teren w posuwaniu się, zająć stanowisko obserwacyjne; zna zasady ubezpieczenia na postoju i w marszu; zna zasady służby czujki.

Napisze meldunek i depeszę. Zna łańcuch łączników w marszu ubezpieczonym i służbę gońca.

14. Uprawia codziennie gimnastykę osobistą.

Maszeruje 8 km. z obciążeniem 10 kg., przeplata marsz biegiem na przestrzeni do 1 km.

Posiada sprawności: Miłośnika gier i Pływaka I.

V. Harcerz orli

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby harcerza orlego może być dopuszczony pionier:

a) w wieku zasadniczo powyżej 15 lat;

b) mający conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia pioniera;

c) posiadający odpowiednie oporządzenie osobiste.

d) który jest: w drużynie młodszych harcerzy – zastępowym lub pełni funkcję administracyjną w drużynie; w drużynie harcerzy – podzastępowym lub pełni funkcję administracyjną w zastępie, względnie w drużynie;

e) który całym swym życiem okazuje, że spełnił wymagania zawarte w p. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starający się o stopień harcerza orlego wykaże, iż:

1. a) Coraz lepiej zna Ewangelię.

Zna krótkie życiorysy kilku świętych, najbardziej charakterystycznych dla poszczególnych okresów w dziejach Kościoła.

Zna organizację Kościoła. Wie, jaka jest rola parafii.

b) Rozumie sens roku kościelnego, jako odtworzenie w liturgii życia Chrystusa oraz łączenia się wiernych w kulcie Chrystusa, Najświętszej Marii Panny i świętych.

c) Zna katolicki pogląd na rodzinę.

Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, a w szczególności jest prawdomówny, rozwija w sobie miłość bliźniego i odpowiedzialność za swe czyny. Szerzy dookoła pogodę ducha i przejawia inicjatywę w swej pracy.

d) Spełnia codziennie dobry uczynek i uczestniczy w zorganizowanych formach pomocy bliźniemu.

e) Śpiewa kilka pieśni ku czci Pana Jezusa.

f) Przeczytał odpowiednie książki.

2. a) Wykaże znajomość stosunków ludnościowych w Polsce, w miarę możności popartą przykładami z odbytych obozów i wycieczek. Orientuje się w sprawie żydowskiej i w sprawach mniejszości narodowych.

Zna ustrój Polski. Posiada ogólne wiadomości o warunkach ekonomicznych, w jakich żyje Naród. Zna kierunki pożądanego rozwoju.

Posiada najważniejsze wiadomości o narodach słowiańskich i orientuje się, jakie zadania ma do spełnienia Polska wśród tych narodów.

Zna wrogów Narodu wewnętrznych i zewnętrznych i rozumie, że walka z nimi prowadzona na zasadzie moralności chrześcijańskiej jest obowiązkiem każdego Polaka; rozumie, że to właśnie jest jedną z dróg praktycznego zastosowania w życiu współczesnym instytucji dawnego rycerstwa.

Wie, jaka jest rola Harcerstwa w ruchu narodowym.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności w rodzinie, szkole, drużynie itp.

Wykaże się specjalną służbą dla Polski wynikającą ze szczególnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Bierze udział w pracy społecznej drużyny i w miarę możności organizuje pracę społeczną zastępu.

Oddziaływa w duchu zasad harcerskich na otoczenie.

W miarę swych możliwości dopomaga innym do poznawania Polski.

c) Czuwa wspólnie z innymi nad postawą moralną zastępu i drużyny i moralnie poczuwa się do odpowiedzialności za całe Harcerstwo, którego jest członkiem.

Poczuwa się od odpowiedzialności za urabianie mocnej postawy moralnej i narodowej środowiska, w którym żyje i pracuje (rodzina, szkoła, warsztat pracy itp.).

d) Przeczytał odpowiednie książki.

3. Zna statut Organizacji Harcerstwa.

4. Powie gawędę na zbiórce, orientuje się w metodyce, stopni i sprawności harcerskich (w drużynie młodszych harcerzy); umie prowadzić zbiórkę, wycieczkę, oraz inne zajęcia zastępu; wie co to jest system zastępowy, jakie są typy chłopców w zastępie; opracuje program pracy zastępu, powie gawędę na zbiórce, omówi charakter chłopca, posługując się planem (w drużynie harcerzy).

5. Umie udzielić pomocy przed przybyciem lekarza:

a) w nagłych zasłabnięciach połączonych z utratą przytomności (omdlenie, szok, udar mózgowy, wstrząs mózgu, napad padaczkowy);

b) w nagłych zasłabnięciach połączonych z zaburzeniami oddychania (ciało obce w drogach oddechowych, uduszenie, powieszenie, utonięcie);

c) w nagłych zasłabnięciach wśród objawów ze strony serca;

d) w nagłych zasłabnięciach wśród objawów ze strony jamy brzusznej;

e) w krwotokach: rany zewnętrzne, krwotoki wewnętrzne;

f) w otruciach.

Sprawnie organizuje opiekę nad chorym do czasu przybycia lekarza. Umie szybko orientować się w stanie ogólnym chorego w nagłym wypadku. Wie, co mu wolno robić i jak zabezpieczyć chorego przed przybyciem lekarza. Zna niebezpieczeństwo źle stosowanej pierwszej pomocy.

Umie urządzić pokój chorego, wietrzyć go i sprzątać. Ustawi i pościele łóżko chorego, umie zmieniać pościel i bieliznę, myć i karmić chorego. Wie, jak pomóc choremu w użyciu basenu, dać lewatywę, podać lekarstwo i uniknąć pomyłek.

Ułoży chorego, zmierzy tętno – ciepłotę ciała, policzy oddech.

Przeniesie z noszów na łóżko i odwrotnie.

Zastosuje w fikcyjnym wypadku conajmniej 2 sposoby sztucznego oddychania, zastosuje środki, by wzmocnić czynności narządu krążenia (serca i podręczne środki podniecające). Zastosuje środki trzeźwiące przy utracie przytomności.

Umie robić okłady. Wie, jak zapobiegać tworzeniu się odleżyny.

Wie, jak zachować się w wypadku podejrzenia o chorobę zakaźną (w mieście, na wsi).

Ułoży i uzasadni skład diety w schorzeniu przewodu pokarmowego.

Wie, jakie pokarmy najlepiej podawać choremu i umie je przyrządzać.

Zna skład apteczki drużyny i umie zastosować znajdujące się tam środki.

Rozumie działanie organizmu ludzkiego (ogólne wiadomości z anatomii i fizjologii). Wskaże 5 par ucisku na tętnice. Rozróżni miejsca umieszczenia w jamie brzusznej: żołądka, wątroby i ślepej kiszki.

6. Zna dobrze i umie posługiwać się mapą 1:100 000, opisze teren z danego odcinka mapą, odrysuje z mapy pionowy przekrój danego odcinka drogi. Zna dobrze mapę 1:300 000.

Wykreśli z mapy szlak parodniowej wycieczki, wyliczy szczegółowo odległości, wzniesienia, czas na marsze.

Narysuje kilka prostych szkiców perspektywicznych.

7. Orientuje się w obrazach chorobowych i umie udzielić pierwszej pomocy w zatruciach gazami: drażniącymi (nieparzącymi), duszącymi (wywołującymi obrzęk płuc), trującymi (porażającymi tkanki oddechowe) i parzącymi.

8. Uprawia codziennie gimnastykę osobistą.

Potrafi maszerować 20 km. z obciążeniem 15 kg. Posiada sprawność Pływaka II.

VI. Harcerz Rzeczypospolitej

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby harcerza Rzeczypospolitej może być dopuszczony harcerz orli:

a) w wieku zasadniczo powyżej 16 lat;

b) mający conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia harcerza orlego;

c) posiadający odpowiednie oporządzenie osobiste.

d) który jest: w drużynie młodszych harcerzy – przybocznym wzgl. zastępowym, lub pełni funkcję administracyjną w drużynie; w drużynie harcerzy – zastępowym lub pełni funkcję administracyjną w drużynie;

e) posiada sprawność instruktorską;

f) który całym swym życiem okazuje, że spełnił wymagania zawarte w p. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starający się o stopień harcerza Rzeczypospolitej wykaże, iż:

1. a) Pogłębia znajomość Ewangelji.

Zna życiorysy kilku świętych Polaków i Polek i paru najwybitniejszych postaci współczesnych „kandydatów na świętych“.

Rozumie znaczenie Kościoła jako reprezentanta najwyższej kultury we wszystkich dziedzinach życia.

Zna najważniejsze zasady nauki Kościoła w sprawach socjalnych.

Orientuje się na czym polegają dwa sprzeczne ze sobą światopoglądy: laicyzm i katolicyzm. Potrafi uzasadnić bezwzględną wyższość światopoglądu katolickiego, według którego całe życie publiczne i prywatne winno być podporządkowane Chrystusowi Królowi.

Żyje i działa w myśl tych zasad.

b) Poczuwa się do odpowiedzialności za pozyskiwanie dla Chrystusa swego środowiska i Narodu.

Wykaże się odbyciem conajmniej jednej, w miarę możności pieszej, pielgrzymki do jednego z miejsc poświęconych czci Matki Bożej (Częstochowa, Wilno, Piekary itp.).

c) Nie ustaje w pracy nad sobą, posiada odwagę cywilną, jest odpowiedzialny za swe czyny, umie panować nad sobą, wykaże się inicjatywą w pracy.

d) Organizuje wszędzie gdzie może zbiorową pomoc bliźniemu i bierze w niej czynny udział.

Wypełniając coraz ściślej Prawo Harcerskie, potrafi uzasadnić dlaczego i w jaki sposób poszczególne jego punkty wypływają z praw Chrystusowych i nauki Kościoła.

e) Śpiewa pieśń: Te Deum laudamus.

f) Przeczytał odpowiednie książki.

2. a) Orientuje się w politycznych stosunkach w Polsce. Orientuje się w najważniejszych zagadnieniach gospodarczych i socjalnych w Polsce. Zbiera skrzętnie wszelkie wiadomości dotyczące dzielności i męstwa Polaków.

Wie, jakie są większe skupienia i warunki życia emigracji polskiej.

Wyjaśni, zasady na jakich powinien być oparty przyszły ustrój Polski. Wie, co to jest walka klas, międzynarodówki, masoneria – zna ich szkodliwą działalność i ujemne skutki.

Orientuje się w obecnej sytuacji politycznej w Europie, zna charakterystyczne ustroje państw obcych oraz ich zalety i wady.

Zna rolę Kościoła w dziejach Polski i rozumie jakie jest oddziaływanie Kościoła i etyki chrześcijańskiej na życie Narodu.

Wytłumaczy jak rozumie przyszłą misję dziejową Polski, jako państwa przodującego innym Narodom w zjednoczeniu z Kościołem Katolickim.

b) Wypełnia coraz lepiej swoje obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki rodzinne, zawodowe i społeczne.

Ma obowiązek pełnienia specjalnej służby dla Polski, wynikającej ze szczególnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Ma obowiązek czynnej pracy społecznej osobistej; w razie potrzeby organizuje pracę społeczną drużyny.

Ma obowiązek krzewienia wszędzie zasad Chrystusowych i ideologii narodowej i w tym duchu wpływa na postawę swego otoczenia.

Ma obowiązek dopomagać innym do poznania Polski i w każdych okolicznościach umacniać wiarę w Polskę i w Jej misję dziejową w zjednoczeniu z Kościołem.

c) Poczuwa się do odpowiedzialności za swoje środowisko i za swoją pracę zawodową i społeczną.

Wytłumaczy dlaczego z poczucia odpowiedzialności osobistej każdego Polaka za swoje środowisko i pracę powstaje odpowiedzialność zbiorowa za Polskę.

d) Przeczytał odpowiednie książki.

3. Zna historię skautingu i Harcerstwa. Ma wiadomości o organizacji skautowych stosunków międzynarodowych i o jednym związku skautowym zagranicznym.

Orientuje się ogólnie w bibliografii harcerskiej, wskaże podręczniki i materiały do poszczególnych najważniejszych zagadnień.

4. Poprowadzi ćwiczenia drużyny, zbiórki i wycieczki drużyny, inne zajęcia drużyny oraz zawody między zastępami.

5. Poprowadzi zebranie kilku osób, wygłosi i obroni referat, napisze poprawnie protokuł zebrania.

6. Uprawia codziennie gimnastykę osobistą.

Posiada sprawność Pływaka-Ratownika.

PROGRAMY PRÓB NA STOPNIE HARCERSKIE ŻEŃSKIE

I. Ochotniczka

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby ochotniczki może być dopuszczona dziewczyna:

a) w wieku zasadniczo powyżej 11 lat;

b) mająca conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie;

c) która całym swym życiem okazuje, że spełniła wymagania zawarte w pkt. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starająca się o stopień ochotniczki wykaże, iż:

1. a) Rozumie i potrafi wytłumaczyć, że całe życie harcerki jest służbą Bogu i Polsce według Prawa Harcerskiego i zobowiązania złożonego w Przyrzeczeniu.

Poznaje Chrystusa z Ewangelii. Zna krótki życiorys Najświętszej Maryi Panny.

b) Spełnia sumiennie i dokładnie praktyki religijne, a w szczególności odmawia ze zrozumieniem modlitwy codziennie i modlitwy, przyjęte w zespole.

Jest dumna ze swej wiary i okazuje to zawsze, a więc także przez zewnętrzne objawy czci, np.: żegnając się przed kościołem, figurą, krzyżem itp.

W szczególny sposób dba o obraz Matki Bożej, Patronki Harcerstwa w swoim domu.

c) Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, w szczególności jest prawdomówna, dokładnie wypełnia polecenia, oraz utrzymuje w porządku swoje rzeczy. Stara się zawsze być uśmiechnięta i radosna.

d) Spełnia codziennie dobry uczynek.

e) Śpiewa: Kiedy ranne, Wszystkie nasze dzienne sprawy, O Panie Boże Ojcze nasz.

f) Przeczytała odpowiednie książki.

2. a) Zna swą miejscowość i najbliższą okolicę, którą poznaje przede wszystkim na wycieczkach.

Wie, co to jest naród i rozumie w jaki sposób harcerka służy Narodowi. Wytłumaczy Hymn Narodowy. Zna życiorys patronki drużyny.

Wie, jaki jest związek Harcerstwa z dawnym rycerstwem i jak z tradycją rycerską wiążą się czyny wielkich niewiast polskich.

b) Wypełnia dobrze swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki w rodzinie, szkole i zastępie. Rozumie, że tym sposobem służy Polsce.

c) Poczuwa się do odpowiedzialności za siebie i za zastęp, do którego należy.

d) Przeczytała odpowiednie książki.

3. Powie z pamięci Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie oraz objaśni ich znaczenie; wie, co znaczy i do czego zobowiązuje ją hasło „Czuwaj“.

Opisze lilię i krzyż harcerski i wyjaśni ich znaczenie.

4. Zna i stosuje najważniejsze zasady higieny w życiu codziennym.

5. Wykona lalkę, lub inną zabawkę dla dziecka.

6. Umie nakryć do stołu, słać łóżko, ścierać kurze. Umie porządnie składać swoje ubranie i bieliznę.

7. Potrafi okładać zeszyty i książki, utrzymuje w porządku swoje przybory szkolne.

8. Przejdzie drogę znaczoną znakami patrolowymi. Umie stosować znaki gwizdkiem i ręką. Umie chodzić po ulicy. Mając ustne zlecenie złożone z 15 słów, przejdzie wyznaczoną drogę i poprawnie powtórzy zlecenie.

9. Posługuje się węzłami: płaskim, tkackim, rybackim, skrótem i pętlą, umie zakończyć linę.

10. Umie wziąć udział w 10 grach ruchowych.

II. Harcowniczka

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby harcowniczki może być dopuszczona ochotniczka:

a) w wieku zasadniczo powyżej 12 lat;

b) mająca conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia ochotniczki;

c) posiadająca odpowiednie oporządzenie osobiste;

d) która jest podzastępową lub pełni funkcję administracyjną w zastępie;

e) która całym swym życiem okazuje, że spełniła wymagania w pkt. 1 i 2 próby.

B. Próba:

1. a) Poznaje Chrystusa z Ewangelii. Zna godność i posłannictwo Najświętszej Maryi Panny.

b) Pogłębia swoje wiadomości o Eucharystii i Sakramencie Pokuty i stosuje je w praktyce.

Zgodnie ze zwyczajem zespołowym uczestniczy we wspólnej Komunii św. w uroczystości Najświętszej Maryi Panny.

c) Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, a w szczególności jest prawdomówna, karna, uczynna. Czuje się mocno związana z domem rodzinnym i potrafi to uzasadnić, szczególnie chętnie pomaga w domu i w najbliższym otoczeniu.

d) Spełnia codziennie przynajmniej jeden dobry uczynek.

e) Śpiewa pieśni ku czci Najświętszego Sakramentu: Niechaj będzie pochwalony, Przed tak wielkim Sakramentem.

f) Przeczytała odpowiednie książki.

2. a) Zna swój powiat, jego główne ośrodki gospodarcze i najważniejsze zabytki. Wyzyskuje każdą sposobność, a przede wszystkim wycieczki i obozy dla coraz lepszego poznawania Polski.

Z pośród znanych jej postaci wybitnych Polek i Polaków wybierze te, które jej najbardziej odpowiadają i uzasadni dlaczego. Wśród nich powinny się znaleźć życiorysy paru wielkich niewiast i rycerzy polskich, którzy dla harcerek i harcerzy mają być wzorem do naśladowania (np. Królowa Jadwiga, Wanda Malczewska, Zawisza, Żółkiewski, Chodkiewicz, Traugutt).

Wie, jakie jest powołanie i cel Narodu Polskiego.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki w rodzinie, szkole i zastępie. Rozumie, że tym sposobem służy Polsce.

c) Poczuwa się do odpowiedzialności za siebie i za zastęp, którego jest członkinią.

d) Przeczytała odpowiednie książki.

3. Zna oznaki stopni i funkcji harcerskich. Zna krótką historię drużyny.

4. Ugotuje kilka prostych potraw. Umyje i uszoruje naczynia.

5. W zależności od swoich warunków, potrafi pielęgnować najprostsze, dostępne jej rośliny ozdobne i użytkowe, oraz zastosować je praktycznie dla ozdoby domu i pożywienia rodziny.

6. Zaradzi w wypadkach skaleczenia, oparzenia, stłuczenia, zemdlenia. Opatrzy fikcyjną ranę, zastosuje bandaż zwykły i trójkątny. Zaimprowizuje opatrunek przy braku środków opatrunkowych. Umie odróżnić krwotok tętniczy od żylnego i zna różnicę opatrywania. Zmierzy temperaturę i tętno.

7. Umie posługiwać się maską przeciwgazową. Zna przepisy obowiązujące przed, podczas i po ataku lotniczym.

8. Brała udział w wycieczkach harcerskich. Wie, jakie obuwie, ubranie wziąć na wycieczkę, jak zabezpieczyć nogi przed odparzeniem, umie zachować się w razie przemoknięcia i zamoczenia nóg.

9. Umie posługiwać się kompasem, znajdzie strony świata bez kompasu we dnie i w nocy, umie zachować się w razie zbłądzenia. Potrafi informować o znanej sobie drodze, rysując schematyczny jej szkic z pamięci.

10. Zwiąże i zastosuje w praktyce węzły: więzienny, tatrzański skrajny, ósemkowy. Umie obchodzić się z toporkiem i saperką. Zna wymiary własnego ciała.

11. Tropi po znakach w lesie i w polu na przestrzeni 1 km. w ciągu 30 minut, albo zimą tropi zwierzęta lub ludzi na tej samej przestrzeni w ciągu 20 minut, zachowując zasady tropicielskie. Wyszuka w lesie 5 tropów zwierząt dzikich i 5 domowych. Rozróżni tropy człowieka zależnie od rodzaju chodu; narysuje z pamięci własny trop.

12. Wykaże sprawność zmysłów (szczególnie wzroku i słuchu) w grach i ćwiczeniach. Wykaże sprawność w grach skautowych. Poprowadzi najkrótszą drogą z każdego punktu miasta do innego wskazanego jej i dowolnie jej wskazanej ważniejszej wsi lub miasteczka w okolicy 5 km. Zaprowadzi lub pokaże drogę do schroniska wycieczkowego, apteki, gospody itp., poda adresy policji, lekarza, ubezpieczalni społecznej itp.

13. Poprowadzi w zastępie zabawy, gry i ćwiczenia.

III. Ratowniczka

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby ratowniczki może być dopuszczona harcowniczka.

a) w wieku zasadniczo powyżej lat 13;

b) mająca conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia harcowniczki;

c) posiadająca odpowiednie oporządzenie osobiste;

d) która jest podzastępową lub pełni funkcję administracyjną w zastępie albo drużynie;

e) która całym swym życiem okazuje, że spełniła wymagania zawarte w pkt. 1 i 2 próby.

Próba:

Starająca się o stopień ratowniczki wykaże, iż:

1. a) Coraz lepiej poznaje Ewangelię i umie znaleźć w niej poparcie najważniejszych zasad moralnych.

b) Rozumie, czym jest Msza św., jakie są jej najważniejsze części i zasadnicze modlitwy. Umie posługiwać się mszalikiem i odpowiadać przy Mszy św.

c) Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, a w szczególności jest prawdomówna, skromna, porządna. Uczciwie spełnia swe obowiązki, np. w szkole nie podpowiada, nie odpisuje. Broni słabego przed silnym.

d) Spełnia codziennie przynajmniej jeden dobry uczynek, oraz wspomaga osobistą pracą lub ofiarą bliźniego potrzebującego pomocy.

e) Śpiewa pieśń: Święty Boże.

f) Przeczytała odpowiednie książki.

2. a) Zna swoje województwo, jego rolę w ogólnej gospodarce narodowej i jego główne ośrodki gospodarcze, jego najważniejsze zabytki przeszłości, miejsca historycznych wypadków i dorobek współczesny. To samo wie o okolicy każdego odbytego obozu, a w miarę możności i wycieczki.

Wie, jakie jest powołanie Polaka i Polki, jakie są jej najważniejsze obowiązki i jak w każdym stanie i zawodzie można dobrze służyć Narodowi.

Zna główne zasady i historię ruchu narodowego.

Zna prawo i obyczaje rycerskie, szczególnie te, na których wzoruje się Harcerstwo i rozumie jakie powinno być ich zastosowanie w życiu kobiety.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki, wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki w rodzinie, szkole, zastępie i drużynie. Wytłumaczy, dlaczego jest to służba Polsce.

Dba o czystość mowy ojczystej.

Szuka okazji służby dla Polski, wynikającej ze szczególnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Oddziaływa w duchu zasad harcerskich na postępowanie klasy, względnie innej grupy rówieśniczej, z którą współżyje.

c) Czuwa wspólnie z innymi członkiniami zastępu nad postępowaniem własnym i pozostałych członkiń zastępu. Poczuwa się do odpowiedzialności za drużynę, do której należy.

d) Przeczytała odpowiednie książki.

3. Powie, kto jest twórcą skautingu, oraz gdzie i kiedy powstały pierwsze drużyny harcerskie w Polsce.

4. Wykona kilka zabawek dla dzieci w wieku przedszkolnym. Potrafi zabawić w ciągu godziny grupę dzieci.

Ugotuje i poda prosty obiad dla kilku osób. Sprzątnie kuchnię i całe mieszkanie. Umie wyprać i wyprasować bieliznę osobistą i letnie sukienki.

6. Sprawnie bandażuje bandażem zwykłym i trójkątnym różne części ciała. Zna skład i użytek apteczki polowej i umie zastosować znajdujące się tam środki.

Umie udzielić pierwszej pomocy w ciężkich uszkodzeniach ciała, umie zapobiec zakażeniu rany. Wie, jak się osiąga jałowość materiału opatrunkowego i narzędzi.

Zrobi zaimprowizowane nosze w każdych warunkach, wymości wóz lub dorożkę, umie ułożyć chorego na noszach.

Zrobi zastępczą maskę przeciwgazową, potrafi sama przetrwać atak gazowy i zorganizować obronę przeciwgazową najbliższej rodziny. Uszczelni pokój.

7. Brała udział conajmniej w trzech wycieczkach całodziennych, wykazując praktyczną znajomość biwakowania. Ugotuje na zbudowanej przez siebie kuchni obiad z dwóch dań dla zastępu.

8. Zna i potrafi zastosować higienę wycieczki. Zna sposoby oczyszczania wody do picia.

9. Umie posługiwać się mapą 1:100 000. Trafi z powrotem drogą długości 4 klm., którą poprzednio przeszła prowadzona przez instruktorkę. Zrobi z pamięci szkic drogi. Zmierzy sposobami harcerskimi szerokość rzeki i wysokość drzewa.

10. Oceni bez pomocy przyrządów odległość, ilość, wysokość, ciężar, z błędem nie przekraczającym 20 proc.

Wykaże sprawność w trudniejszych grach skautowych.

Wskaże teren w swojej dzielnicy miasta szczególnie nadający się do ćwiczeń skautowych, dzięki znajdującym się tam bramom przechodnim, ukrytym przejściom, miejscom kryjówek, punktom obserwacyjnym itp.

Wskaże drogę i określi odległość ze swej miejscowości do wsi i miasteczek w promieniu 20 km.

11. Coraz lepiej rozróżnia tropy. Rozpozna z tropu kierunek jazdy rowerowej, wozu i samochodu.

12. Umie prowadzić zbiórkę, wycieczkę, oraz inne zajęcia zastępu.

IV. Pionierka

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby pionierki może być dopuszczona ratowniczka:

a) w wieku zasadniczo powyżej 14 lat;

b) mająca conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia ratowniczki (nowowstępująca powinna posiadać 9 miesięcy służby);

c) posiada odpowiednie oporządzenie osobiste;

d) która jest: w drużynie młodszych harcerek — zastępową lub pełni funkcję administracyjną w drużynie; w drużynie harcerek — podzastępową lub pełni funkcję administracyjną w zastępie;

e) która całym swym życiem okazuje, że spełnia wymagania zawarte w p. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starająca się o stopień pionierski wykaże, że:

1. a) Coraz lepiej poznaje z Ewangelii Chrystusa jako wzór do naśladowania i umie znaleźć w nich uzasadnienie katolickich norm życia.

Wie, jakie znaczenie dla Polski ma Najświętsza Marya Panna, co zawdzięcza Jej nasz Naród, jakie są miejsca i sposoby oddawania Jej czci. Zaznajamia się z kultem Matki Bożej w literaturze polskiej.

Wie, jaki wpływ wywarło chrześcijaństwo na podniesienie godności kobiety.

b) Umie posługiwać się mszałem. W miarę możności uczestniczy sama w przejawach kultu Najświętszej Maryi Panny (nabożeństwa majowe, październikowe, różaniec, i przyczynia się do szerzenia tego kultu wśród innych.

W każdą sobotę odmawia Anioł Pański.

c) Wie jaki jest katolicki pogląd na ciało.

Coraz więcej pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego, wykorzystując w tym celu środki nadprzyrodzone i przyrodzone. Jest prawdomówna, dzielna, zaradna, gospodarna, chętnie opiekuje się młodszymi i słabszymi.

d) Spełnia codziennie dobry uczynek. Zapoznaje się ze zorganizowanymi formami pomocy bliźniemu, np.: z Konferencjami św. Wincentego á Paulo i uczestniczy w nich.

e) Śpiewa: Bogu Rodzica i kilka pieśni ku czci Najświętszej Maryi Panny.

f) Przeczytała odpowiednie książki.

2. a) Wskaże najważniejsze dziedziny dorobku ostatniego dwudziestolecia w Polsce. Wyjaśni znaczenie rozwoju techniki dla bezpieczeństwa, dobrobytu i potęgi Narodu, wymieni najważniejsze ośrodki gospodarcze, wywierające wpływ na dobrobyt ekonomiczny Narodu. Na obozach i wycieczkach zapoznaje się z obyczajami regionalnymi.

Wytłumaczy znaczenie słów: „Jestem Polakiem..." itd. z „Myśli nowoczesnego Polaka" R. Dmowskiego.

Rozumie na czym polega rola rodziny jako podstawowej komórki życia Narodu.

Rozumie godność i rolę pracy fizycznej, umysłowej i kierowniczej w Narodzie.

Zna sąsiadów Polski.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki, wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności w rodzinie, szkole, zastępie i drużynie.

Dba o czystość mowy ojczystej.

Uważa za swój obowiązek wyzyskać każdą okazję służby dla Polski, wynikającą ze specjalnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Bierze udział w pracy społecznej zastępu lub drużyny.

Oddziaływa w duchu zasad harcerskich na środowisko (rodzina, szkoła, warsztat pracy itp.).

c) Rozumie i wytłumaczy, dlaczego w miarę uzyskiwania wyższych stopni, wzrasta jej odpowiedzialność zarówno za czyny własne, jak i za zastęp, z którym jest ściśle związana oraz za drużynę.

d) Przeczytała odpowiednie książki.

3. Ma najważniejsze wiadomości z historii skautingu i harcerstwa, o Baden Powellu oraz o twórcach Harcerstwa. Zna ogólnie organizację Harcerstwa.

4. Powie gawędę na zbiórce, wie co to jest system zastępowy, orientuje się, jakie są typy dziewcząt w zastępie. Opracuje program pracy zastępu.

5. Zna i stosuje higienę życia codziennego — higienę ciała, pracy, spoczynku, pokarmu, ubrania i mieszkania. Na wycieczkach umie ustrzec siebie i powierzony sobie zastęp od wypadków i nadwyrężania zdrowia; opisze jak to osiąga. Umie zorganizować racjonalne kąpiele wodne i słoneczne.

6. Umie zająć w ciągu godziny grupę dzieci młodszych (do 6 lat) i grupę dzieci starszych.

7. Zna wartość odżywczą poszczególnych pokarmów i potrzeby organizmu ludzkiego, aby układać racjonalny skład posiłków. Z zachowaniem powyższych zasad przygotuje wszystkie dzienne posiłki dla najbliższej rodziny.

8. Dba o czystość i estetykę w domu.

9. Zastosuje praktycznie wszystkie czynności pierwszej pomocy w następujących wypadkach (zainscenizowanych fikcyjnie w czasie próby): skaleczenie palca, stopy, kolana, obieranie się ranki wskutek zabrudzenia lub nieusunięcia drzazgi, stłuczenia z opuchlizną, oparzenia — zwłaszcza od płonącego ubrania, ukąszenia przez wściekłego psa, odmrożenie palców, uszu, nosa, nadmiernego opalenia słonecznego, odparzenia nóg, bólu zęba, bólu głowy, pokąsania przez owady, zaprószenia oka.

Wykona wszystkie konieczne czynności w fikcyjnym wypadku urazów tępych: stłuczenia, zwichnięcia, złamania. Zastosuje okłady, tymczasowo ustali złamaną kość, założy temblak.

Zatamuje fikcyjny krwotok z nosa. Zaimprowizuje opaskę uciskową, zna niebezpieczeństwo dłuższego pozostawienia opaski uciskowej. Postąpi należycie w przypadku oparzenia, odmrożenia, porażenia prądem elektrycznym, piorunem, załamania się lodu.

10. Czyta wprawnie mapę 1:100 000. Umie posługiwać się mapami turystycznymi o różnych podziałkach. Zna busolę Bezarda. Zrobi kilka szkiców „na oko" (szkic pobieżny z jednego stanowiska). Ma mapę swej okolicy, podklejoną płótnem.

11. Nadaje i odczytuje depeszę chorągiewkami i tarczami alfabetem Morsea z szybkością 20 liter na minutę, a światłem z szybkością 12 liter na minutę. Wypuka i odbierze przez ścianę depeszę alfabetem Morsea.

Umie ustawić stację sygnalizacyjną i pouczyć członków o roli każdego z nich.

Umie posługiwać się rozkładem jazdy.

12. Przedstawi szkic i opis dowolnego projektu nieskomplikowanej pracy pionierskiej wraz z zapotrzebowaniem materiałów i sprzętu oraz kosztorysu.

13. Wie, po czym poznaje się obecność gazu w terenie. Zna najważniejsze sposoby unieszkodliwiania działania gazu. Zna sposoby odkażania terenu.

Zna zasady taktyki pożarnej (wodnej, piaskowej) w mieście, na wsi, w lesie. Umie zorganizować dostawę wody, ewakuować pomieszczenia, zabezpieczać dobytek, urządzić pomieszczenia dla chorych. Zna chwyty strażackie.

Kształci się w panowaniu nad sobą i otoczeniem, aby umieć w potrzebie opanować tłum (powstrzymać panikę), nieść trzeźwą i świadomą pomoc.

14. Umie zachować najważniejsze formy przyjęte w życiu zbiorowym i towarzyskim.

15. Uprawia codziennie gimnastykę osobistą. Przepłynie dowolnym stylem 50 metrów

V. Wędrowniczka

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby wędrowniczki może być dopuszczona pionierka:

a) w wieku zasadniczo powyżej lat 15;

b) mająca conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia pionierki;

c) posiadająca odpowiednie oporządzenie osobiste.

d) która jest: w drużynie młodszych harcerek — zastępową lub pełni funkcję administracyjną w drużynie; w drużynie harcerek — podzastępową, lub pełni funkcję administracyjną w zastępie, względnie drużynie;

e) która całym swym życiem okazuje, że spełniła wymagania zawarte w pkt. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starająca się o stopień wędrowniczki wykaże, że:

1. a) Coraz lepiej zna Ewangelię.

Zna krótkie życiorysy kilku świętych, najbardziej charakterystycznych dla poszczególnych okresów w dziejach Kościoła.

Zna organizację Kościoła, wie jaka jest rola parafii.

b) Rozumie sens roku kościelnego, jako odtworzenie w liturgii życia Chrystusa oraz łączenie się wiernych w kulcie Chrystusa, Najświętszej Maryi Panny i świętych.

c) Zna katolicki pogląd na rodzinę. Wie, jaka jest rola i jakie są obowiązki kobiety w rodzinie.

Pracuje nad sobą w myśl Prawa Harcerskiego. Jest prawdomówną, odpowiedzialną za swe czyny. Potrafi stanowczość i energię łączyć z łagodnością. Jest opanowana. Szerzy dokoła pogodę ducha i przejawia inicjatywę w swej pracy, a w szczególności w pracy opiekuńczej. Stara się tę pracę wykonywać coraz umiejętniej.

d) Spełnia codziennie dobry uczynek i uczestniczy w zorganizowanych formach pomocy bliźniemu.

e) Śpiewa kilka pieśni ku czci Pana Jezusa.

f) Przeczytała odpowiednie książki.

2. a) Wykaże znajomość stosunków ludnościowych w Polsce, w miarę możności popartą przykładami z odbytych obozów i wycieczek. Orientuje się w sprawie żydowskiej i w sprawach mniejszości narodowych.

Zna ustrój Polski. Posiada ogólne wiadomości o warunkach ekonomicznych, w jakich żyje Naród. Zna kierunki pożądanego rozwoju.

Zna wrogów Narodu wewnętrznych i zewnętrznych i rozumie, że walka z nimi prowadzona w sposób zgodny z zasadami moralności chrześcijańskiej, jest obowiązkiem każdego Polaka i każdej Polki, że to właśnie jest jedną z dróg praktycznego zastosowania w życiu współczesnym instytucji dawnego rycerstwa.

Wie, jaka jest rola Harcerstwa w ruchu narodowym.

b) Wypełnia coraz lepiej swe obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności w rodzinie, szkole, drużynie itp.

Wykaże się specjalną służbą dla Polski, wynikającą ze szczególnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Bierze udział w pracy społecznej drużyny i w miarę możności organizuje pracę społeczną zastępu.

Oddziaływa w duchu zasad harcerskich na otoczenie.

W miarę swych możliwości dopomaga innym do poznawania Polski.

c) Czuwa wspólnie z innymi nad postawą moralną zastępu i drużyny, i moralnie poczuwa się do odpowiedzialności za całe Harcerstwo, którego jest członkinią.

Poczuwa się do odpowiedzialności za urabianie mocnej postawy moralnej i narodowej środowiska, w którym żyje i pracuje (rodzina, szkoła, warsztat pracy itp.).

d) Przeczytała odpowiednie książki.

3. Harcerka, pragnąca uzyskać stopień wędrowniczki, stara się poznać swój charakter i swe zdolności, aby tym sposobem mogła łatwiej znaleźć odpowiadającą jej drogę życiową, na której będzie mogła wypełnić swoje obowiązki, wynikające z Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego. W tym celu zgodnie ze swymi zainteresowaniami, obiera sobie szlak wędrowniczy, czyli pewne zagadnienie ideowe, które poznaje teoretycznie, a jednocześnie wyprowadza z rozpatrywanych zagadnień wnioski praktyczne, będące dla niej podstawą konkretnej działalności.

Przedstawi wyniki swych prac z okresu jednego roku (dzienniczek, szkice, fotografie itp.).

Przykłady szlaków wędrowniczych:

a) Samarytański.

b) Dziecko.

c) Gospodarstwo Domowe.

d) Praca na roli (ogrodownictwo, sadownictwo, pszczelarstwo, przetwórstwo itp.).

e) Wieś i jej aktualne potrzeby.

f) Praca w środowisku robotniczym.

VI. Harcerka Rzeczypospolitej

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby harcerki Rzeczypospolitej może być dopuszczona wędrowniczka:

a) w wieku zasadniczo powyżej lat 16;

b) mająca conajmniej 6 miesięcy służby w drużynie po otrzymaniu stopnia wędrowniczki;

c) posiadająca odpowiednie oporządzenie osobiste;

d) która jest: w drużynie młodszych harcerek — przyboczną, wzgl. zastępową, lub pełni funkcję administracyjną w drużynie; w drużynie harcerek — zastępową, lub pełni funkcję administracyjną w drużynie;

e) posiada sprawność instruktorską;

f) która całym swym życiem okazuje, że spełniła wymagania zawarte w pkt. 1 i 2 próby.

B. Próba:

Starająca się o stopień harcerki Rzeczypospolitej wykaże, że:

1. a) Pogłębia znajomość Ewangelii.

Zna życiorysy kilku świętych Polaków i Polek i parę najwybitniejszych postaci współczesnych „kandydatów na świętych".

Rozumie znaczenie Kościoła jako reprezentanta najwyższej kultury we wszystkich dziedzinach życia.

Zna najważniejsze zasady nauki Kościoła w sprawach socjalnych.

Orientuje się na czym polegają dwa sprzeczne kierunki: laicyzm i katolicyzm. Potrafi uzasadnić bezwzględną wyższość światopoglądu katolickiego, według którego całe życie publiczne i prywatne winno być podporządkowane Chrystusowi Królowi. Żyje i działa w myśl tych zasad.

b) Poczuwa się do odpowiedzialności za pozyskiwanie dla Chrystusa swego środowiska i Narodu.

Wykaże się odbyciem conajmniej jednej, w miarę możności pieszej, pielgrzymki do jednego z miejsc poświęconych czci Matki Bożej (Częstochowa, Wilno, Piekary itp.).

c) Nie ustaje w pracy nad sobą, posiada odwagę cywilną, jest odpowiedzialna za swe czyny, umie panować nad sobą, wykaże się inicjatywą w pracy. Dba o rozwinięcie w sobie i innych dziewczętach dodatnich cech, właściwych psychice żeńskiej.

Stara się, aby jej wygląd zewnętrzny i zachowanie się odpowiadały godności kobiety polskiej.

d) Organizuje wszędzie gdzie może, zbiorową pomoc bliźniemu i bierze w niej czynny udział.

Wypełniając coraz ściślej Prawo Harcerskie, potrafi uzasadnić dlaczego i w jaki sposób poszczególne jego punkty wypływają z praw Chrystusowych i nauki Kościoła.

e) Śpiewa pieśń: Te Deum laudamus.

f) Przeczytała odpowiednie książki.

2. a) Orientuje się w politycznych stosunkach w Polsce. Orientuje się w najważniejszych zagadnieniach gospodarczych i socjalnych w Polsce. Zbiera skrzętnie wszelkie wiadomości dotyczące dzielności i męstwa Polek i Polaków.

Wie, jakie są większe skupienia i warunki życia emigracji polskiej.

Wyjaśni zasady, na jakich powinien być oparty przyszły ustrój Polski.

Wie, co to jest walka klas, międzynarodówki, masoneria, zna ich szkodliwą działalność i ujemne skutki.

Orientuje się w obecnej sytuacji politycznej w Europie, zna charakterystyczne ustroje państw obcych oraz ich zalety i wady.

Posiada najważniejsze wiadomości o narodach słowiańskich i orientuje się, jakie zadania ma Polska do spełnienia wśród tych narodów.

Zna rolę Kościoła w dziejach Polski i rozumie, jakie jest oddziaływanie Kościoła i etyki chrześcijańskiej na życie Narodu.

Wytłumaczy, jak rozumie przyszłą misję dziejową Polski, jako państwa przodującego innym Narodom w zjednoczeniu z Kościołem Katolickim.

b) Wypełnia coraz lepiej swoje obowiązki wynikające z Prawa Harcerskiego, a w szczególności obowiązki rodzinne, zawodowe i społeczne.

Ma obowiązek pełnienia specjalnej służby dla Polski, wynikającej ze szczególnych potrzeb chwili lub okoliczności.

Ma obowiązek krzewienia wszędzie zasad Chrystusowych i ideologii narodowej, i w tym duchu wpływa na postawę swego otoczenia.

Ma obowiązek dopomagać innym do poznania Polski i w każdych okolicznościach umacniać wiarę w Polskę i w Jej misję dziejową w zjednoczeniu z Kościołem.

c) Poczuwa się do odpowiedzialności za swoją rodzinę, swoje środowisko i za swoją pracę w rodzinie, a także pracę zawodową i społeczną.

Wytłumaczy, dlaczego z poczucia odpowiedzialności osobistej każdej Polki i każdego Polaka za swoje środowisko i pracę, powstaje odpowiedzialność zbiorowa za Polskę.

d) Przeczytała odpowiednie książki.

3. Zna historię skautingu i Harcerstwa. Ma wiadomości o organizacji skautowych stosunków międzynarodowych i o jednym skautowym związku zagranicznym.

Orientuje się ogólnie w bibliografii harcerskiej, wskaże podręczniki i materiały do poszczególnych najważniejszych zagadnień.

4. W zastępstwie matki zajmie się przez miesiąc całkowicie domem. Poprowadzi samodzielnie w racjonalny sposób gospodarstwo wraz z rachunkowością. W miarę potrzeby i w zależności od warunków danej rodziny, zaopiekuje się młodszym rodzeństwem, lub osobą starszą, albo chorą. Wykona niezbędne prace w ogrodzie. Przygotuje zapasy na zimę itp.

5. Poprowadzi ćwiczenia drużyny, zbiórki i wycieczki drużyny, imprezy drużyny oraz zawody między zastępami.

6. Poprowadzi zebranie kilku osób, wygłosi i obroni referat, napisze poprawnie protokół zebrania.

7. Uprawia codziennie gimnastykę osobistą. Posiada sprawność Pływaczki - Ratowniczki.

INSTRUKCJA

w sprawie przeprowadzania prób
na stopnie młodzieży

1. Stopnie harcerskie przede wszystkim służą do sprawdzenia postępu harcerza i harcerki w pracy nad sobą; dopiero w drugim rzędzie są sprawdzianem wiadomości i umiejętności, potrzebnych harcerzowi i harcerce w życiu i w Harcerstwie.

2. Aby otrzymać stopień, należy: a) spełnić warunki dopuszczenia do próby; b) złożyć próbę z części komisyjnej; c) złożyć próbę z części indywidualnej.

3. Próby na stopnie, z wyjątkiem stopnia harcerza i harcerki Rzeczypospolitej, przeprowadza komisja mianowana przez drużynowego(ą). Przewodniczącym komisji jest drużynowy; w skład komisji wchodzi zawsze zastępowy tego chłopca (dziewczyny), który składa próbę. Członkowie komisji winni posiadać stopień wyższy od tego, na jaki komisja przeprowadza próbę. Do komisji mogą być dokooptowani fachowcy nieharcerze. Próbę na stopień harcerza (harcerki) Rzeczypospolitej przeprowadza komisja prób przy hufcu.

4. Zasadą jest, że harcerz (harcerka) zdający na wyższy stopień, musi posiadać wiadomości i umiejętności wszystkich poprzednich stopni; przy próbie należy zawsze sprawdzać poprzednie stopnie.

5. Warunki dopuszczenia do próby są istotną częścią stopni; przed dopuszczeniem do próby należy dokładnie sprawdzić i omówić na radzie drużyny, czy rzeczywiście chłopiec (dziewczyna) od czasu otrzymania poprzedniego stopnia uczynił wyraźny krok naprzód w pracy nad sobą w zakresie wskazanym w stopniu, który ma zamiar zdobyć. Dopuszcza do próby rada drużyny lub komisja prób.

6. Część komisyjna próby składa się zawsze z p. 1 i 2 próby (wychowanie religijne i narodowe). Odbywa się ją dopiero po złożeniu próby z części indywidualnej.

7. Część indywidualną próby składa się u poszczególnych członków komisji. Szczególnie ważne jest przeprowadzenie jak największej części próby w formie obserwacji prac kandydata, wchodzących w skład próby, a wykonywanych przy różnych okazjach, oraz obserwacji jego zachowania się w różnych okolicznościach.

8. Od rozpoczęcia próby do jej zakończenia nie może upłynąć więcej niż 3 miesiące. Ujemny wynik częściowy może być poprawiony w powyższym okresie trzymiesięcznym wobec tego samego członka komisji.

9. Wynik próby określa się głosowaniem członków komisji. Próby odbyte z wynikiem ujemnym, mogą być powtórzone dopiero po trzech miesiącach.

10. W okresie przejściowym drużynowy lub drużynowa (a dla stopnia harcerza Rzeczypospolitej — hufcowy lub hufcowa) może zwolnić harcerza (harcerkę), zdającego na stopień młodzieży, od składania egzaminów z tej części próby, która jest zbyt trudna do nauczenia się. Zwolnienie takie następuje w każdym poszczególnym wypadku, przyczem bierze się pod uwagę warunki i możliwości zdającego harcerza (harcerki).

Przed przyznaniem jednak stopnia, należy ich zobowiązać do uzupełnienia próby w pewnym określonym czasie.

WYCHOWANIE RELIGIJNE I NARODOWE W PRÓBACH HARCERSKICH

Celowe wyzyskanie metod harcerskich w wychowaniu

Ze względu na swoisty charakter metod harcerskich, przyciągają one w pierwszym rzędzie młodzież o silnej indywidualności i dużej dynamice wewnętrznej, słowem młodzież o czynnej postawie życiowej. Właściwości te, umiejętnie pokierowane i ujęte w odpowiednie ramy, stanowią podstawę mocnych charakterów, które są podwaliną mocy Narodu. Potrzeba nam przede wszystkim mocnych charakterów. Zaś mocne charaktery trzeba urabiać i hartować jak stal i to jest właśnie zadaniem Harcerstwa w stosunku do wychowywanej w jego szeregach młodzieży.

Należy zatym w harcerskim wychowaniu położyć nacisk nie na ilość wiadomości, bo te przy dobrej woli są zawsze do nabycia, lecz na inicjatywę, przedsiębiorczość, samodzielną twórczość, słowem na wszystkie cechy, będące niejako składowymi częściami czynnej postawy życiowej.

Stąd hasło harcerskiego wychowania. Niech rezultaty pracy chłopca czy dziewczyny będą nawet mniejsze ilościowo, niż mogłyby być w innych warunkach organizacyjnych, lecz niech będą osiągnięte własnym, samodzielnym wysiłkiem, gdyż dzięki temu będą o wiele wyższe jakościowo.

Harcerstwo tylko dopomaga i wskazuje drogę, nadając tej pracy odpowiedni kierunek rozwoju. Młodzi sami muszą na tę drogę wejść i na niej wytrwać.

I. Wychowanie religijne.

1. Cel.

W zakresie wychowania religijnego stwierdzić najpierw musimy, że nie jest zadaniem Harcerstwa nauczanie religii. To zadanie domu, szkoły i parafii. Stosownie do zasady ogólnej mamy tu uzupełnić to, co w tym zakresie daje dom, szkoła, parafia, przez związanie spraw religijnych i życia moralnego ze sprawami organizacyjnymi, ożywić ducha religijnego, aby przeniknął całe życie osobiste i społeczne harcerzy i harcerek.

„Uzupełnienie“ uwzględni przede wszystkim najważniejsze, nie dość podkreślane, lub może za słabo z życiem codziennym związane sprawy religii. Harcerstwo jako ruch pionierski i w tej dziedzinie, najważniejszej dla odrodzenia Narodu i jednostki, musi równać front z nowoczesnym ruchem odrodzenia religijnego. Odrodzenie to nawiązuje do początków chrystianizmu: Ewangelia na codzień, Msza św.

ośrodkiem życia religijnego, społeczność katolicka jako społeczność nadprzyrodzona, jako Chrystus mistyczny żywy w Kościele, złożonym z żywych życiem nadprzyrodzonym członków. W tych kierunkach musi iść przede wszystkim uświadomienie religijne harcerzy i harcerek, a więc dokształcanie i ożywianie martwych dotychczas wiadomości, oraz praktyka osobista i zbiorowego życia, praca nad sobą.

Harcerstwo jest syntezą nacjonalizmu i katolicyzmu, harcerze i harcerki zatem muszą dobrze znać naukę Kościoła, dotyczącą najważniejszych zagadnień. Tu na pierwszy plan wysuwają się zagadnienia ustroju społecznego, a więc zagadnienie własności, pracy, praw i obowiązków pracowników i pracodawców. Są to zagadnienia jeszcze i dlatego zasługujące na szczególną uwagę młodzieży harcerskiej, że w obozie narodowym przez długi czas były nie dosyć uwzględniane.

Ogólnie mówiąc: przy omawianiu, dyskutowaniu, lekturze w zakresie zagadnień narodowych i społecznych musimy stawiać pytanie! czego uczy nas w tych sprawach Chrystus. Natrafimy oczywiście na zagadnienia z punktu widzenia katolickiego poglądu na świat obojętne lub nierozstrzygnięte, ale zwłaszcza na wyższym poziomie pracy naszej świadome kontrolowanie poglądów naszych i postępowania w świetle etyki Chrystusowej jest naszym stałym obowiązkiem.

Nauka Chrystusa zawarta jest przede wszystkim w Nowym Testamencie, stąd Nowy Testament, a zwłaszcza Ewangelia, musi się stać podstawowym „podręcznikiem“ organizacyjnym.

2. Ogólne uwagi i wyjaśnienia co do niektórych zagadnień objętych wychowaniem religijnym.

a) W zakresie wychowania religijnego szczególnie strzec się trzeba jakichś podstaw „odświętnych“, „religijności niedzielnej“. Harcerz musi być zawsze religijny i każda jego czynność powinna być związana z Bogiem. Stąd ranne ofiarowanie Bogu dnia, wieczorny rachunek sumienia i dziękczynienie, a i w ciągu dnia powrót myślą do Boga – ile razy można.

Do tego muszą dojść nasi druhowie i druhny.

b) Jak łatwo można zauważyć, ścisłe sformułowanie programu wychowania religijnego w słowach, z rozłożeniem go na poszczególne stopnie, jest trudne. Łatwo stosunkowo jest „dzielić na stopnie“ różne przedmioty, oraz różne wiadomości z tego samego przedmiotu nauczania. Gdy jednak w tej dziedzinie religijnej, więcej chodzi o wychowanie przez praktykę niż przez nauczanie, krótkie sformułowanie, jak tego wymaga program prób, jest z konieczności sformułowaniem ogólnikowym, niewystarczającym. Ponadto ta właśnie dziedzina naszej pracy więcej jeszcze od innych wymaga przystosowania indywidualnego do jednostek i grup.

Dlatego najważniejszą rzeczą jest uchwycić ducha, uchwycić o co tu chodzi, a wtedy inteligentni drużynowi i drużynowe dadzą sobie radę z opracowaniem szczegółowego planu pracy, choć program prób jest naogół ogólnikowy.

Chodzi zaś o to, aby położyć nacisk na moralne wychowanie w duchu katolickim i narodowym, na istotne urzeczywistnienie Prawa w każdym z nas. Prawa będącego niczym innym, jak współczesnym organizacyjnym wyrazem nauki Chrystusa w zastosowaniu do czasów dzisiejszych.

W tym dążeniu do życia według Prawa, zaczyna się od zaprawiania, przyzwyczajania niejako od zewnątrz do postępowania harcerskiego, a dojść powinno się do tego, że młodzi sami świadomie pracują nad sobą przy pomocy środków nadprzyrodzonych i przyrodzonych, by być coraz bliższymi ideału harcerza-Polaka-Katolika-Narodowca.

Zwróćmy tu uwagę na cnoty, na które kładzie się nacisk w tej pracy nad sobą. Oczywiście pracować trzeba nad zbliżeniem się do ideału postępowania według całego Prawa. Są jednak cnoty moralne podstawowe i są cnoty szczególnie przeciwstawiające się wadom najczęściej spotykanym u naszej młodzieży w poszczególnych okresach rozwojowych. Są dalej – cnoty i cechy duchowe szczególnie ważne dla Polski. Na te właśnie (podstawowe, przeciwstawiające się wadom, szczególnie ważne), cnoty musi się kłaść nacisk na poszczególnych stopniach. **Na prawdomówność – zawsze: prawda jest podstawą ideologii harcerstwa, cechą postawy życiowej harcerza, jak jest nią duma z wiary i duma narodowa.**

c) Ewangelia. Wyboru ustępów czytanych dokonujemy z uwzględnieniem następujących punktów widzenia:

Poznawanie systematyczne życia Chrystusa z Ewangelii, jako źródła. (Tu szczególne usługi oddać może przekład Ewangelii p. t. „Bóg-Człowiek w opisie Ewangelistów", Ks. Wł. Szczepański – Kraków, OO. Jezuici, gdzie teksty ewangeliczne są zestawione według chronologii życia Chrystusa. Przekład ten zaleca jeszcze jasność i nowoczesność języka, oraz dobre objaśnienia).

Poznawanie nauki Chrystusa.

Nawiązywanie Prawa Harcerskiego do Ewangelii (uzasadnianie Prawa przez Ewangelię).

Przystosowywanie ustępów czytanych do poziomu umysłowego młodzieży harcerskiej (wiek, środowisko), do tego, co w danym okresie najwięcej ich interesuje, lub jest najwięcej potrzebne, związek z okresami roku liturgicznego oraz z uroczystościami harcerskimi, albo z innymi potrzebami aktualnymi.

Wzgląd na pomoc w odpowiednim przeprowadzaniu poznawania Pisma św. Ktoś, kto albo sam ma odpowiednie przygotowanie, albo łatwo uzyska pomoc kompetentną, nie będzie skrępowany tym względem, ktoś inny musi zacząć pracę od takich ustępów Pisma św., do których znajdzie odpowiedniego przewodnika, np. w literaturze. Polecić tu można:

F. Żurowska, Ewangelia w pracy społecznej (obszerny podręcznik metodyczny z przykładami przepracowania pogadanek i kwadransów ewangelicznych).

Ks. Władysław Lesiak: 1) Droga na szczyty (12 kwadransów ewang.), 2) Błogosławieni (12 kwadransów ewang.), 3) Wielkie żniwo (12 pogadanek ewang.), 4) Skarb ukryty (12 pogadanek ewang.).

Zarówno przykłady w książce Żurowskiej, jak pogadanki i kwadranse u ks. Lesiaka, są opracowane zupełnie szczegółowo i potrzeba tylko trochę inteligencji, aby z tych bądź co bądź „papierowych" rozmów znów zrobić żywe pogadanki i kwadranse ewangeliczne.

„Rozkład na stopnie" Ewangelii nie może być – wobec tego, co wyżej wyjaśnialiśmy – jednakowy pod względem przerabianego materiału dla wszystkich zespołów. Stopniowanie ma tu polegać na coraz bliższym zżyciu się harcerzy z Pismem św., na coraz częstszym i coraz dokładniejszym szukaniu wskazań moralnych w Ewangelii i coraz lepszym poznawaniu ideału postępowania Chrystusa z Ewangelii.

d) Liturgia. Tu znowu musimy podkreślić, że nie jest celem Harcerstwa nauczanie liturgii z podręcznika. Chodzi o coś innego: o łączenie się z życiem Chrystusa mistycznego, Kościoła, przez udział w tym życiu, praktycznie mówiąc, o coś innego: o łączenie się z życiem Chrystusa mistycznego, i pełne, to znaczy z Komunią św.

Przewodnikiem tu będzie Mszał, zawierający Msze św. na każdy dzień, lub przynajmniej mszalik. Stopnie harcerskie zawierają wprowadzenie w używanie mszalika i mszału.

e) Historia Kościoła. Członek żywy społeczności nadprzyrodzonej, jaką jest Kościół, musi znać dzieje tej społeczności na ziemi. Na wyższych stopniach powinno się przeczytać wybrane ustępy z Dziejów Apostolskich, przytem poznawanie historii Koś-

cioła ma nawiązywać do życiorysów wielkich świętych. Tu szczególnie potrzebna będzie pomysłowość drużynowych w szukaniu źródeł i pomocy.

Pamiętajmy przytem zawsze, że dorobek kulturalny ludzkości jest ściśle związany z historią Kościoła. Zwróćmy na to uwagę przy omawianiu czy to poszczególnych okresów z historii, czy poszczególnych kwestii kultury.

f) Nauka Kościoła. Zasadniczym błędem ostatnich stuleci było, że ludzkość odeszła od nauki Chrystusa i zatriumfował nowy poganizm. Czy ubóstwiano rozum, czy zmysły, czy złoto, – czy władzę nad innymi, państwo czy rasę, postawiono bałwany na ołtarzach, na których samemu Bogu cześć i sławę ludzkość była powinna oddawać. Stąd okropne nieszczęścia i kataklizmy. Społeczność zawiniła – społeczność musi pokutować. A ratunek: w nauce Chrystusa.

Naukę Chrystusa objaśnia stosowanie do dzisiejszych warunków i potrzeb, Kościół. Nasz pogląd na świat, nasze poglądy społeczne i polityczne muszą opierać się na nauce Kościoła.

Młodzież harcerska dorastająca mniej lub więcej świadomie pracuje nad budową swego poglądu na świat, szuka odpowiedzi na pytanie tego typu, jak i poco człowiek żyje na świecie, jak powstał świat, dlaczego na świecie jest tyle nieszczęść i zła itd. itd. Jest rzeczą najważniejszą dla jej szczęścia doczesnego i wiecznego, jak również dla społeczeństwa, aby w tych poszukiwaniach miała dobrych przewodników i dobre rady. Przewodników powinni harcerze i harcerki znaleźć w drużynowych, przybocznych i zastępowych, słowem, w swoich starszych druhach i druhnach. Wszakże druh to znaczy przyjaciel, a odpowiedzi na dręczące wątpliwości należy szukać u przyjaciół, lub wspólnie z przyjaciółmi. Przewodnikami będą też dobre książki, stąd szczególna troska Harcerstwa o zorganizowanie czytelnictwa i zachęcenie do czytania dobrych książek.

Jak wyżej zaznaczono, w dzisiejszej epoce do najważniejszych zagadnień, od których zależy wyprowadzenie świata z chaosu, lub dalszy okropny upadek, należą zagadnienia ustroju społecznego i politycznego.

Są to zagadnienia zarazem najtrudniejsze, dlatego mogą się nimi zajmować pożyteczne, w sensie kształcenia się, tylko umysły dojrzalsze. W programie harcerskim mamy poznawanie nauki Kościoła w sprawach społecznych. Źródłem najpoważniejszym do poznania tej nauki, są encykliki Leona XIII i Piusa XI, t. zw. encykliki społeczne Rerum Novarum i Quadragesimo Anno. Czytanie ich w oryginałach byłoby możliwe dopiero na poziomie harcerza Rzeczypospolitej, są jednak dobre opracowania nauki społecznej Kościoła, którymi można się posiłkować, a które podane są w bibliografii.

g) Łączność z parafią. W życiu drużyny ważną rolę powinno odegrać utrzymywanie łączności z parafią i uczestniczenie stałe w jej życiu. Parafia bowiem jest tą cząstką Kościoła, przez którą poszczególni wierni łączą się z całością. Na to w rzeczywistości nie zwracano uwagi, drużyna szczerze mówiąc, z parafią żadnych nie miała związków. Nic dziwnego, że chociaż harcerze byli katolikami, drużyna była poza Kościołem.

Jak w praktyce tę łączność między drużyną a parafią zorganizować – to rzecz warunków miejscowych, pomysłowości, gorliwości. Samo poważne postawienie tego zagadnienia, zachęci do szukania rozwiązań, w czym z pewnością pomocy nie zbraknie, byle była wytrwałość.

I w tej dziedzinie Harcerstwo ma do odegrania pionierską rolę, bowiem całe życie społeczeństwa współczesnego płynie istotnie w oderwaniu od parafii. Całkiem inaczej było w początkach Kościoła i średniowieczu.

Szczególnie Dzieje Apostolskie dają nam piękne obrazy ówczesnego życia wiernych w gminach chrześcijańskich, którym dziś odpowiada parafia.

3. Dobry uczynek

Na wszystkich stopniach mamy zaznaczony obowiązek dobrego uczynku. Dwie tu są rzeczy do podkreślenia: a) stopniowanie dobrych uczynków, b) nadprzyrodzona ich wartość.

a) „Dobry uczynek" to najpierw tylko drobna, przyjacielska usługa, mniej, lub więcej przy sposobności, przypadkowo, typu uprzątnięcia skórki z pomarańczy z ulicy, czy papierków z sali szkolnej, przeprowadzenie ślepego czy staruszki itp. Chodzi najpierw o to, aby zwrócić uwagę młodzieży na potrzeby bliskich i przyzwyczaić do czynnego reagowania na zauważone potrzeby.

Stopniowo przyjacielska przysługa powinna wznosić się do poziomu prawdziwego dobrego uczynku, połączonego z jakąś ofiarą, ze zrzeczeniem się czegoś na rzecz bliźniego. Stopniowo też jej dorywczość powinna przejść w pewną systematyczność. Ubogą staruszką, której pomógł harcerz przejść przez ulicę, zainteresuje się głębiej i będzie starał się jej stale pomagać – aż na jeszcze wyższym stopniu wyrobienia, powstanie zbiorowy dobry uczynek, zorganizowanie pomocy zastępu dla osoby potrzebującej. Można iść wyżej i wyżej, aż do zbiorowych dobrych uczynków drużyny i większych grup.

b) Dobry uczynek skautowy ma charakter całkowicie laicki, przyrodzony. Nie ma żadnego związku istotnego między nim, a życiem nadprzyrodzonym – wogóle o tych związkach w skautingu nie mówi się. **My natomiast harcerze-katolicy spełniamy dobre uczynki dla Chrystusa, z miłości ku Bogu miłujemy ludzi i chcemy im służyć z wyższych motywów. Taki dobry uczynek wynika z pobudek nadprzyrodzonych i jest nadprzyrodzonej wartości.**

Nasze dobre uczynki powinny wznieść się na najwyższy poziom. Najwyższą wartością dla człowieka jest jego szczęście wieczne. Zatem największej wartości dobrym uczynkiem będzie pozyskanie człowieka dla Chrystusa, aby go zbawić. Jeżeli nasze środowisko harcerskie potrafi pozyskać dla Chrystusa inne środowiska – będziemy mieli zbiorowe dobre uczynki o najwyższej wartości.

4. Praca nad sobą

Praca nad sobą jest niezbędnym składnikiem wychowania religijnego. Konieczność pracy nad sobą nie potrzebuje uzasadnienia. Sprawa jest dla każdego dostatecznie jasna.

Jednakże w wychowaniu młodzieży harcerskiej na pracę nad sobą należy położyć szczególny nacisk. Nie dlatego, iżbyśmy chcieli twierdzić, że Harcerstwo ma być organizacją niejako lepszą od innych, choć pewna szlachetna ambicja w tym kierunku, nie byłaby rzeczą niezdrową, lecz ze względu na typ ludzi, którzy garną się do jego szeregów. Harcerze i harcerki to ludzie, których podstawową właściwością jest potrzeba czynu. W jakichkolwiek warunkach i okolicznościach się znajdą – będą działać, bo do tego ich pcha jakiś nakaz wewnętrzny, z którego nawet nie zawsze umieją sobie zdać sprawę.

Jeśli ich aktywności wrodzonej nie skierujemy w umiejętny sposób na życie wewnętrzne, zagraża im spłycenie pracy i pochłonięcie przez czysto zewnętrzne formy życia, którym w poszukiwaniu usprawiedliwienia swego postępowania, mimowoli nadawać będą wagę pierwszorzędną.

Dążenie do sharmonizowania wszystkich przejawów działalności ludzkiej i do postawienia ich na właściwym miejscu, stosownie do ich znaczenia w życiu osobistym i zbiorowym – oto zadanie, którego nie wolno przeoczyć, chcąc wychować pełnego człowieka, jak to jest ambicją Harcerstwa.

Praca nad sobą harcerzy i harcerek polega na systematycznym i planowym dążeniu do nabycia cech dwojakiego rodzaju:

a) Tych, które składają się na typ harcerza i harcerki, w rozumieniu naszej ideologii.

Będzie to w pierwszym rzędzie prawdomówność (2 pkt. Prawa: Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy); dobroć i miłość bliźniego (3 pkt. Prawa: Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim); rycerskość (5 pkt. Prawa: Harcerz postępuje po rycersku); pogoda ducha (8 pkt. Prawa: Harcerz jest zawsze pogodny); skromność i panowanie nad sobą (10 pkt. Prawa: Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynku...).

Cechy te wymieniamy przykładowo, jako najbardziej charakterystyczne z prawdomównością na czele, która stanowić musi podstawę całego postępowania harcerzy i harcerek.

b) Cechy charakteru przeciwstawiające się wadom, szczególnie właściwym temu typowi młodzieży, który przeważa w Harcerstwie.

Jest to młodzież o silnym, często nadmiernie wybujałym indywidualizmie, który zresztą stanowi naszą właściwość narodową i przy pewnym przeroście, jest źródłem wielu wad. Stąd młodzież ta posiada na ogół w większym stopniu skłonność do samowoli i warcholstwa.

Powinna zatym pracować nad wyrobieniem w sobie karności, punktualności, odpowiedzialności.

Młodzież tego typu nie zawsze umie żyć w zbiorowości. Szczególnie wyrywa się z więzów rodzinnych, w błędnym mniemaniu, że rodzina krępuje najwięcej ich indywidualność i pęd do swobody. Dlatego należy wszystkim, a w szczególności dziewczętom wskazać, że dom rodzinny nie jest przeszkodą w ich rozwoju, lecz pierwszym i najlepszym terenem ekspansji dla ich aktywności. Niech wyrabiają w sobie gospodarność, zaradność. Niech w wykonaniu 3 pktu Prawa (Harcerz(ka) jest pożyteczny(a) i niesie pomoc bliźnim) przede wszystkim chętnie pomagają w domu rodzinnym i w najbliższym otoczeniu. Niech stopniowo kształcą swój instynkt opiekuńczy.

Wszystkie te cechy charakteru, jak już wyżej było powiedziane, przytoczone są przykładowo i nie wyczerpują całości pracy nad sobą, która z jednej strony musi zawsze obejmować cnoty każdego dobrego, uczciwego człowieka, z drugiej zaś nieraz być zależna od środowiska i warunków miejscowych.

Najistotniejsze w pracy nad sobą, jest codzienne czuwanie w „małych sprawach". Postęp jest wprawdzie zwykle bardzo powolny, ale przy Łasce Bożej i wytrwałości – pewny.

Zgrupowanie różnych cnót, których nabywanie jest warunkiem osiągnięcia tego czy innego stopnia, mogłoby przy powierzchownym spojrzeniu robić wrażenie, że chcemy wychować harcerzy i harcerki na jakieś nierealne „ideały".

Bynajmniej tak nie jest. Zdajemy sobie sprawę, że młodzież harcerska składa się z chłopców i dziewcząt przodujących swoją aktywnością, lecz posiadających podobnie jak wszyscy, wiele różnych ułomności i wad. Co więcej wiemy, że wady te zarysowują się niekiedy silniej właśnie u tego typu młodzieży.

Nie spodziewamy się, że po rocznej pracy już wszystkie „przepisane" dla danego stopnia cnoty w stu procentach zdobędą.

Lecz właśnie dlatego, że przodują swą aktywnością, swą czynną postawą życiową, chcemy tę ich aktywność wyzyskać do rycerskiej walki z własnymi ułomnościami, z samymi sobą.

Punkt ciężkości nie leży w tym, żeby już zdobyli doskonałość, choć to niewątpliwie jest celem ich pracy, lecz żeby świadomie, wytrwale i systematycznie, chociaż powoli, dążyli do tej doskonałości, nie zrażając się tym, że droga jest daleka i trudna. Że jest najeżona przeszkodami, cóż to znaczy? Harcerz i harcerka nie cofają się przed przeszkodami. Każdą z nich można przecież traktować jak „wielką przygodę".

Czy nie stawiamy przed harcerzami i harcerkami zbyt trudnych, nieosiągalnych zadań?

Przyjąwszy pod uwagę to wszystko, co było wyżej powiedziane, chyba można śmiało twierdzić, że nie.

Czy i jak sobie poradzą młodsi, aby na drogę świadomej pracy nad sobą wejść, ci starsi – aby nie tylko na tę drogę wejść, lecz aby na niej być przykładem dla młodszych, bowiem na tym przede wszystkim musi się opierać ich oddziaływanie?

Nie są przecież zdani wyłącznie na własne siły.

Trzeba im wskazać źródło niewyczerpanej pomocy i oparcia, jakie znajdą w łasce Bożej. Modlitwa, częsta spowiedź i Komunija św. – oto, co w nieograniczony sposób mnoży słabe siły człowieka.

Zadaniem naczelnym Harcerstwa jest pokazać młodzieży harcerskiej drogę do tego źródła i nauczyć ją, że największa aktywność i cała młodzieńcza wiara we własne siły zawiodą, jeśli ich nie oprzemy z ufnością dziecięcą o tę nadprzyrodzoną Boską Moc.

II. Wychowanie narodowe

1. Cel

Celem wychowania narodowego jest wychowanie świadomych Polaków, obywateli zdających sobie sprawę z ciążących na nich odpowiedzialności za losy swego narodu i gotowych do ofiarnej służby Ojczyźnie.

Świadoma, ofiarna, w poczuciu odpowiedzialności pełniona służba polega przede wszystkim na tym, aby umieć dla Ojczyzny żyć i wytrwałą pracą Ją budować. Polacy umieli zawsze dla Ojczyzny umierać. Świadczą o tym bohaterskie karty naszych dziejów.

Nie można ani na chwilę wątpić, że młodzież nasza, gdy zajdzie tego potrzeba, okaże się godna rycerskich wzorów Zawiszy, Żółkiewskiego, Traugutta. Należy natomiast wychować młodzież do życia dla Ojczyzny i uczyć ją, że w życiu codziennym nie wystarczy być zwykłym zjadaczem chleba, ale również trzeba być rycerzem.

Trzeba bowiem walczyć z sobą i ze swoimi słabościami: brakiem wytrwałości, płytkością, niedokładnością, warcholstwem i innymi wadami, które osłabiają siłę Narodu; z brakiem uświadomienia i z brakiem wiary w Polskę.

A także trzeba walczyć o zdrowie moralne polskiej rodziny, o oparty na chrześcijańskich zasadach ustrój społeczny i o racjonalne podstawy polskiego dobrobytu — to bowiem jest rękojmia potęgi moralnej i materialnej Narodu. Wreszcie walczyć trzeba nie tylko z wrogiem zewnętrznym, ale i z wrogiem wewnętrznym, który zatruwa polską duszę, odbierając jej wiarę w Boga i miłość Ojczyzny.

Słowem, walka ze złem wczorajszego dnia i walka o lepsze jutro, ma być prowadzona we wszystkich dziedzinach życia wewnętrznego i zewnętrznego, indywidualnego i zbiorowego. Są przytym jednak pewne dziedziny i pewne formy, które mają szczególniejsze znaczenie dla oddziaływania na innych, a zatem dla promieniowania zasad harcerskich przez Harcerstwo. Tu chcemy widzieć szczególniejszą, nie bójmy się słowa: fanatyczną dbałość harcerza o pielęgnowanie i rozwijanie kultury polskiej, a więc między innymi o język polski. Harcerz mówi poprawnie, unika wszelkich żargonów, krzewi „modę" pięknego mówienia po polsku, śpiewania istotnie polskich piosenek na polskie melodie itd.

Oto jest rozległe pole do działania. Aby tym zadaniom podołać, musimy wychować Polaków, którzy potrafią być rycerzami nie tylko w walce orężnej, ale i w trudzie każdego powszedniego dnia.

2. Układ programu wychowania narodowego w stopniach młodzieży pod względem treści

Ośrodkiem harcerskiego wychowania narodowego jest dział służby Polsce (Każdy harcerz Polsce służy – p. 2b). Aby służba była świadoma, poprzedza ją poznanie Polski i wszystkich podstawowych zagadnień, dotyczących ekonomicznego i politycznego życia Narodu i dróg jego rozwoju (pkt. 2a – Każdy harcerz Polskę zna). Aby służba była

prawdziwie twórczą, towarzyszy jej kształtujące się coraz mocniej poczucie odpowiedzialności (p. 2c – Każdy harcerz poczuwa się do odpowiedzialności za Polskę).

3. Układ poszczególnych części

(p. 2a) Praktyczne poznanie Polski dokonywa się przede wszystkim za pomocą wszelkiego rodzaju okazji harcerskiego życia (obozy, wycieczki). Jest tu duże pole do rozwinięcia inicjatywy i innych cech harcerskich.

Np. próba na harcerza orlego – stosunki ludnościowe. Chłopiec czy dziewczyna opowiedzą o życiu małego miasteczka w pobliżu ostatniego obozu, o jego zażydzeniu, o opanowaniu handlu przez Żydów, słowem będzie to mały przyczynek do sprawy żydowskiej w Polsce. Albo podzielą się swoimi obserwacjami co do stosunków między ludnością polską a ukraińską, które mieli możność zrobić, będąc na obozie na Wołyniu.

Poza praktycznym poznaniem Polski, niezbędna jest również pewna suma wiadomości teoretycznych, koniecznych zarówno dla lepszego poznania Polski, jak i dla poznania istoty zagadnień, wchodzących w zakres wychowania narodowego, wogóle, a wychowania harcerskiego, opartego na tradycjach rycerskich w szczególności.

(p. 2b) Jeśli chodzi o służbę Polsce, należy przede wszystkim zwalczać spotykające się dotychczas błędne mniemanie, że Prawo i Przyrzeczenie dotyczą wyłącznie obowiązków organizacyjnych. Z błędem tym należy walczyć konsekwentnie i nieustępliwie, bowiem godzi on w samą istotę Harcerstwa.

Młodzież musi zrozumieć i umieć wytłumaczyć, że Prawo i Przyrzeczenie harcerskie wymagają nie tylko wypełnienia obowiązków organizacyjnych w zastępie czy drużynie, lecz dotyczą one w równej mierze obowiązków rodzinnych, szkolnych, zawodowych, obywatelskich, a wreszcie i organizacyjnych, które razem wzięte, składają się na służbę Polsce.

Jest to sprawa właściwej wykładni Prawa Harcerskiego, które obejmuje przecież wszystkie dziedziny życia harcerzy i harcerek, a nie tylko ich życie organizacyjne.

Od stopnia ćwika i ratowniczki pojawia się pojęcie specjalnej służby Polsce, która jest probierzem czynnej postawy życiowej. Polega ona na szukaniu okazji dla specjalnej służby Polsce, wynikającej z okoliczności danego okresu i promieniowaniu na coraz szersze otoczenie zarówno w pracy społecznej, jak i w osobistym oddziaływaniu. Ocenie w tej części próby podlegałby np. udział młodzieży w pogotowiu OPL, pomoc organizowana przez poszczególne drużyny czy zastępy dla szkół i drużyn kresowych, szerzenie zbiorowo czy też przez poszczególnych harcerzy i harcerki wiadomości o Polsce i wiary w Polskę wszędzie, gdzie się znajdą w mniej uświadomionym środowisku.

Tu także zwróćmy uwagę, czy młodzież dąży do urobienia w dodatnim kierunku postawy klasy, czy stara się wywierać wpływ na swoje otoczenie. Chłopiec czy dziewczyna muszą wiedzieć, że aby po harcersku służyć Polsce, nie wystarczy żyć w zastępie, czy drużynie, jak gdyby w odosobnieniu, nie dbając o to, co się dzieje dookoła, ale trzeba w duchu harcerskim oddziaływać na klasę, rodzinę, środowisko pracy, szerząc wyznawane przez siebie przekonanie.

(p. 2c) Należy wcześnie wyrabiać w młodzieży poczucie odpowiedzialności i przyzwyczajać do związanego z nim czuwania zbiorowego, zarówno nad własnymi czynami, jak i nad czynami innych członków swojego zastępu, drużyny itp. Już na najniższym poziomie chłopcy i dziewczęta nie tylko są odpowiedzialni za swoje własne czyny, ale także powinni poczuwać się do odpowiedzialności i czuwania nad czynami wszystkich członków zastępu, rozumiejąc, że Staś, czy Jasia, którzy usnęli na warcie, czy nie dopełnili innego ciążącego na nich obowiązku, skompromitowali nie tylko siebie, ale cały swój zastęp.

To poczucie odpowiedzialności pogłębia się w miarę osiągania coraz wyższych stopni i rozszerza się, obejmując całe otoczenie. Na najwyższym poziomie harcerze i harcerki powinni być ludźmi o wysoko rozwiniętym poczuciu odpowiedzialności za

siebie, za swoją pracę, za swoje środowisko. Nie znaczy to bynajmniej, że nie popełniają błędów. Znaczy to tylko, że od odpowiedzialności za swe postępowanie nie uchylają się i że czuwają wespół z innymi, aby tych błędów było coraz mniej.

Muszą przytym rozumieć, że jako cząstki swego Narodu, są moralnie odpowiedzialni za jego losy, że od tej odpowiedzialności uchylić się nikomu nie wolno, i że jak Polska składa się z małych komórek, jakimi są poszczególne rodziny, warsztaty pracy, organizacje itp., tak też odpowiedzialność zbiorowa za całą Polskę powstaje z odpowiedzialności osobistej każdego Polaka za najwyższy poziom tej komórki, której jest członkiem i tej pracy, którą w swojej komórce wykonywa.

III. Praktyczne przeprowadzenie programu prób w zakresie wychowania religijnego i narodowego

W wychowaniu religijnym ma ogromne znaczenie, większe jeszcze niż w innych dziedzinach, unikanie wszystkiego, coby przez młodzież było odczute lub pojęte jako przymus. Oczywiście, czasem przymus jest konieczny – czasem jednak jest niedopuszczalny: tam, gdzieby był gwałt sumienia.

To też nie można dopuścić do tego, aby udział w praktykach religijnych następował pod formą jakiegokolwiek przymusu. Przykład drużynowych i innych członków i członkiń zespołu, będzie zazwyczaj wystarczający, by skłonić nowego członka drużyny do wejścia na drogę częstej Komunii św. i innych praktyk.

Uświadomienie religijne, rozbudzone pod wpływem przykładu, zajęć w zespole, lektury i rozmów ze starszyzną drużyny, samo przez się powinno doprowadzić do tego, że za słowami, za przekonaniami, pójdą czyny, praktyki religijne i dobre uczynki w duchu Chrystusowym.

Tu zwracamy uwagę na zdobycz psychologii woli: decydującym dla t. zw. siły woli jest motyw, to znaczy uprzytomnienie sobie celu, dla którego coś robimy. O ile motyw, przekonanie o słuszności poglądów, będzie dostatecznie silny i żywy, znajdzie się i siła woli do przetrwania najcięższych prób. Przykładem męczennicy.

Młodzież chętnie idzie za nowymi prądami, za postępem i dumna jest ze swej roli przodowniczej. Otóż katolicyzm, mimo dwu tysięcy lat istnienia, jest w stosunku do nowoczesnego poganizmu prądem odrodzeńczym. To też wskutek naszych usiłowań wychowawczych w bardzo wielkiej mierze zależy od tego, czy potrafimy obudzić w młodzieży to poczucie przodowania w nowym odrodzeńczym prądzie, poczucie dumy ze swoich przekonań katolickich i z przynależności do Kościoła, który jest wyrazicielem boskiej prawdy.

Obudzenie tego poczucia zależy w pierwszym rzędzie od postawy i postępowania starszyzny harcerskiej. Jeżeli ona sama potrafi zająć postawę katolicką i wytrwać w niej konsekwentnie, młodzież pójdzie za nią, zwłaszcza, gdy otrzyma przy jej pomocy należyte uświadomienie religijne i narodowe.

Przechodząc do samej techniki przeprowadzenia prób, trzeba podkreślić, że przedmiotem samej próby, będą wiadomości teoretyczne z obu działów wychowania oraz wiadomości praktyczne, pochodzące z własnych obserwacji młodzieży, robionych w czynnym życiu harcerskim, na obozach, wycieczkach itp.

Częściowo można podczas próby przekonać się z odpowiedzi, jak młodzież rozumie służbę Bogu i Polsce.

Natomiast reszta musi się znaleźć raczej w warunkach dopuszczenia do próby jako wynik dłuższej obserwacji przez starszyznę i bliższego zapoznania się z życiem poszczególnych jednostek, przystępujących do próby.

Więc np. można zapytać przy próbie na młodzika i ochotniczkę o krótki życiorys N. Maryi Panny, przy próbie na ćwika i ratowniczkę o najważniejsze wiadomości o Mszy św., ale przekonać się, czy i jak chłopiec albo dziewczyna pracują nad sobą i jak wypeł-

niają swoje codzienne praktyki religijne, można nie na podstawie pytań i odpowiedzi, lecz tylko na podstawie dłuższej obserwacji.

Albo np. przy próbie z wychowania narodowego na ćwika, chłopiec opowie o zabytkach i ośrodkach gospodarczych swojego województwa czy też okolicy ostatniego obozu, o głównych zasadach ruchu narodowego i obyczajach rycerskich (p. 2a), wytłumaczy dlaczego wypełnianie swoich obowiązków jest służbą Polsce (p. 2b), ale jak wypełnia te obowiązki, czy oddziaływa w duchu zasad harcerskich na klasę (p. 2b) i czy czuwa wraz z innymi nad postępowaniem zastępu (p. 2c) – to może dać nie odpowiedź chłopca, lecz uprzednia dłuższa obserwacja jego życia.

Podobnie przy próbie na ochotniczkę lub harcowniczkę, dziewczyna opowie o czynach znanych jej wielkich niewiast polskich, ale czy w życiu stara się naśladować te wzory – o tym musi przekonać się osobiście sama drużynowa.

Jest rzeczą samą przez się zrozumiałą, że zachowując niezmieniony charakter całego programu, należy go w szczegółach dostosowywać w każdym wypadku do poziomu kandydatów i kandydatek w zależności od środowiska, z jakiego pochodzą, wieku, wykształcenia itp.

W okresie przejściowym, do czasu całkowitego wprowadzenia w życie niniejszego programu, kiedy różnice między dawnym programem a nowym nastręczać będą szereg swoistych trudności, należy pozostawić powołanym do tego władzom harcerskim (kom. chorągwi, hufcowym, drużynowym) swobodę robienia pewnych odchyleń w szczegółach z tym, że ideowy charakter programu będzie utrzymany w całej rozciągłości.

IV. Układ programu pod względem rozłożenia na stopnie

Przy rozłożeniu programu na stopnie, w miarę możności uwzględnione są właściwości, cechujące poszczególne okresy psychologicznego rozwoju chłopców i dziewcząt.

Wraz w wiekiem i ogólnym rozwojem, wzrasta trudność zadań do podjęcia.

W wychowaniu religijnym przychodzą jako punkty centralne, jakgdyby hasła poszczególnych stopni:

a) Codzienne życie religijne.
b) Eucharystja i sakrament pokuty.
c) Msza św.
d) Kult Najśw. Maryi Panny.
e) Świętych obcowanie.
f) Chrystus Król.

Do tych haseł dostosowane są wymagania teoretyczne i praktyki religijne.

Praca nad sobą, omówiona szczegółowo osobno, zaczyna się od wyrabiania w sobie na niższych stopniach cech łatwiejszych do zdobycia, choć bardzo istotnych, jak karność, punktualność, dokładne spełnianie poleceń, porządek i prowadzi stopniowo do wyrobienia cywilnej odwagi, poczucia odpowiedzialności, panowania nad sobą na stopniu najwyższym. Od przyzwyczajenia do uśmiechu w każdej sytuacji – do świadomego szerzenia pogody ducha w całym otoczeniu.

Zmierza ona do wychowania harcerza i harcerki takimi, jakimi chcemy ich widzieć w myśl naszych programów, jako ludzi dobrych, dzielnych, prawych i twórczych.

W próbach męskich specjalny nacisk kładziemy na wychowanie typu żołnierza chrześcijańskiego (rycerza).

W próbach żeńskich ponadto specjalnie staramy się o stopniowe wyrabianie instynktu opiekuńczego, który musi stać się ośrodkiem życia kobiety, jako przyszłej matki. Tu bowiem leży główny punkt ciężkości jej obowiązków obywatelskich.

Kandydatka na harcowniczkę rozumieć już musi swoją więź z domem rodzinnym; kandydatka na ratowniczkę jeszcze jest za młoda do podjęcia stałych obowiązków opie-

kuńczych, ale już śpieszy na każde wołanie o pomoc, o ratunek, „broni słabego przed silnym".

Rok później już będzie chętnie opiekować się młodszymi i słabszymi, a jeszcze wyżej nie tylko opiekuje się, ale i przejawia inicjatywę samodzielną w swej pracy.

W wychowaniu narodowym na niższych stopniach, należy przede wszystkim umiejętnie wykorzystać dla lepszego poznania Polski każdą harcerską „wielką przygodę", obozy, wycieczki itp.

Jest to okres poznawania tą drogą krajobrazu, zabytków, ośrodków gospodarczych.

Brak jeszcze pociągu do poznawania ludzi.

Stopniowo, u chłopców nieco wcześniej, u dziewcząt później, zaczyna się okres zainteresowań społecznych.

Program przewiduje przy próbach na pioniera i pionierkę zapoznanie się z obyczajami regionalnymi i stosunkami społecznymi. Przy próbach na harcerza orlego i wędrowniczkę, wymagana jest już pewna znajomość stosunków ludnościowych i zagadnień mniejszościowych, przede wszystkim na podstawie własnych spostrzeżeń z obozów, wycieczek itp.

W tym okresie chłopcy i dziewczęta zaczynają już wciągać się do pracy społecznej. Początkowo jako szeregowcy pod kierunkiem innych. Na wyższych stopniach stają się już organizatorami i organizatorkami pracy społecznej zastępów i drużyn.

Ogólnie biorąc, pierwszy stopień, a poniekąd i drugi, to dopiero wtajemniczenie się w Harcerstwo, opanowywanie pewnych rzeczy podstawowych, uświadamianie sobie związku Harcerstwa z dawnymi tradycjami rycerskimi, z życiem codziennym i jego obowiązkami. To okres wchłaniania, brania dla siebie.

Kandydaci i kandydatki na stopień trzeci, mają już ten okres poza sobą. Zaczynają już świadomie nie tylko brać, ale i dawać.

W miarę posuwania się wzwyż, poza coraz lepszym poznawaniem Chrystusa, co stanowi ogólne tło nie tylko wychowania religijnego, ale całego wychowania wogóle, poza najlepszym wypełnianiem swoich codziennych obowiązków, i pogłębioną pracą nad sobą, chłopcy i dziewczęta coraz bardziej świadomie wyzyskują każdą okazję służby dla Polski, jaką wyłania chwila bieżąca. W tym właśnie przejawia się ich czynna postawa życiowa, że to, co robili na najniższych stopniach, już ich nie zadawalnia i że sami tej okazji do bardziej odpowiedzialnej służby szukają.

Stopień harcerza (harcerki) Rzeczypospolitej jest ostatnim stopniem młodzieży i zamknięciem niejako całego cyklu rozwojowego. Może on być wstępem do stopnia starszyzny, ale może też pozostać na stałe stopniem starszego harcerza czy starszej harcerki, którzy z tych czy innych względów stopnia starszyzny nie posiadają. Wobec tego zawiera on syntezę wychowania harcerskiego, opierającego się u swego szczytu o wiarę w misję dziejową Polski w zjednoczeniu z Kościołem katolickim.

Takimi chcielibyśmy widzieć każdego st. harcerza i każdą st. harcerkę, którzy bądź to pracować będą nadal w Harcerstwie, bądź też pójdą do innych organizacji narodowych. Gdziekolwiek się znajdą, niewątpliwie wszędzie oddziaływać będą w duchu zasad harcerskich, wprowadzając w czyn zdobyte w Harcerstwie podstawy ideowe i stosując w życiu wszystkie wyniesione z szeregów harcerskich umiejętności praktyczne.

Wychować człowieka, który wysoki poziom religijny i narodowy łączyć będzie z umiejętnością praktycznego organizowania życia i zdobywania przebojem wszystkich jego przeszkód – oto cel, ku któremu Harcerstwo, z pomocą Bożą, zmierzać pragnie we wszystkich swoich programach i wogóle we wszystkich swoich poczynaniach.

Wśród różnych środków współdziałania wychowawczego na pierwszym miejscu stoi zawsze przykład.

Harcerstwo szuka przykładów najlepszych – stawia przed młodymi wzór Chrystusa, za Patronkę obiera Najśw. Maryę Pannę, szuka wzorów wśród świętych.

Polacy zawsze wyróżniali się wielkim kultem dla Matki Bożej, której szczególnie wiele Naród nasz zawdzięcza. Zgodnie zatym z najstarszą tradycją narodową, sięgającą wyłaniania się narodu z mroków historii, Harcerstwo obrało sobie za Patronkę N. Maryę Pannę, Królową Korony Polskiej.

Jej opiece polecają się wszyscy harcerze i harcerki prosząc, aby jak to już wielokrotnie w dziejach czyniła, prowadziła Naród Polski ku prawdziwemu odrodzeniu, a im wszystkim łącznie wraz z całym Harcerstwem aby pozwoliła, w myśl słów harcerskiej modlitwy organizacyjnej, uczestniczyć w miarę sił i możności w budowaniu Polski Chrystusowej.

PROGRAM PRÓBY NA STOPIEŃ PODHARCMISTRZA (PODHARCMISTRZYNI)

Uwagi ogólne

1. Zasadniczym celem kształcenia podharcmistrzów jest przygotowanie ich do prowadzenia pracy wychowawczej i organizacyjnej na stanowisku drużynowego. Ponieważ praca drużyny opiera się w głównej mierze na programach prób młodzieży, stąd głównym przedmiotem programu próby, jest pogłębienie znajomości prób młodzieży harcerskiej i umiejętność ich stosowania w pracy wychowawczej.

2. Kształcenie na stopień podharcmistrza odbywa się na kursie i na obozie podharcmistrzowskim.

Kurs podharcmistrzowski ma za zadanie dać przyszłym podharcmistrzom wszystkie te najważniejsze wiadomości i umiejętności, które będą im potrzebne do dobrego prowadzenia pracy w drużynie w ciągu całego roku, z wyjątkiem akcji letniej.

Obóz podharcmistrzowski ma dać przyszłym podharcmistrzom te wiadomości i umiejętności, które są potrzebne do dobrego prowadzenia wycieczek wędrownych i obozów drużyny.

3. Zasadniczym warunkiem dopuszczenia do próby, jest uzyskanie tytułu przodownika (przodowniczki).

Zespół starszyzny, udzielając swej zgody na mianowanie harcerza przez drużynowego przodownikiem i przyjmując go do swego grona w charakterze kandydata, winien stwierdzić, z całą odpowiedzialnością, czy kandydat:

a) posiada conajmniej lat 16;

b) pełnił funkcję zastępowego przynajmniej w ciągu 2 lat;

c) odznacza się należytym poziomem etycznym, wyrażającym się w konsekwentnym i praktycznym stosowaniu Prawa Harcerskiego w życiu codziennym;

d) w dotychczasowej swej pracy wykazał inicjatywę, zdolności wychowawcze i kierownicze, oraz pogłębienie w pracy umysłowej.

Należy jaknajmocniej podkreślić, że zespół starszyzny, wyrażając swą zgodę na mianowanie harcerza przodownikiem, bierze odpowiedzialność za poziom starszyzny harcerskiej, gdyż tytuł przodownika jest niezbędnym warunkiem dopuszczenia do próby na stopień podharcmistrza.

Z chwilą przyjęcia przodownika na kurs podharcmistrzowski, zespół starszyzny przesyła komendantowi tego kursu swą opinię o przodowniku, który należy do ich gro-

na. W czasie trwania kursu i obozu podharcmistrzowskiego, komenda kursu i obozu obserwuje przodownika i wydaje o nim swą opinię, która zasadniczo winna się pokrywać z opinią zespołu starszyzny.

Przodownik może być mianowany podharcmistrzem po dodatniej opinii komendy kursu i obozu podharcmistrzowskiego oraz dodatnim wyniku próby.

4. W okresie przejściowym komendant chorągwi może zwolnić kandydatów na podharcmistrzów od składania egzaminów z części próby podharcmistrzowskiej, w każdym poszczególnym wypadku biorąc pod uwagę warunki i możliwości kandydata.

Przed mianowaniem jednak kandydatów podharcmistrzami, należy ich zobowiązać do uzupełnienia próby podharcmistrzowskiej w pewnym określonym czasie.

A. Warunki dopuszczenia do próby:

Do próby na stopień podharcmistrza (podharcmistrzyni) może być dopuszczony harcerz (harcerka) Rzeczypospolitej:

a) w wieku zasadniczo powyżej lat 17,

b) który jest przodownikiem (przodowniczką).

B. Próba:

Starający się o stopień podharcmistrz (podharcmistrzyni) wykaże, iż:

1. Wie, jaki jest cel wychowania harcerskiego i jakie są zadania Organizacji. Zna i potrafi stosować w pracy harcerski system wychowawczy.

Wie, co to jest wychowanie religijne, jakie są jego cele i jak je prowadzić w drużynie. Rozumie rolę Łaski Bożej w wychowaniu.

Wie, co to jest wychowanie narodowe, jakie są jego cele i jak je prowadzić w drużynie.

2. Zna podstawy ideowe i organizacyjne Harcerstwa, zawarte w „Organizacji Harcerstwa".

3. Poprowadzi radę drużyny, zbiórkę i wycieczkę zastępu i drużyny; powie gawędę, poprowadzi gry, ćwiczenia i zawody w zastępie i drużynie oraz przeprowadzi próbę na stopnie młodzieży i sprawności.

Wie, co to jest system zastępowy. Ułoży program pracy zastępu i drużyny; orientuje się w sprawnościach harcerskich.

4. Orientuje się w metodyce stopni harcerskich oraz posiada pogłębioną ich znajomość, a w szczególności:

a) Zna Ewangelię i potrafi wytłumaczyć młodszym członkom drużyny poszczególne ustępy ewangeliczne.

Wie, jakie znaczenie dla Polski ma Najświętsza Maria Panna, jakie są miejsca i sposoby oddawania Jej czci, zapoznał się z kultem Matki Boskiej w literaturze polskiej.

Zna dzieje Kościoła w życiorysach świętych, zna życiorysy kilku świętych Polaków i Polek i paru najwybitniejszych postaci współczesnych „kandydatów na świętych".

Zna organizację Kościoła; wie, jaka jest rola parafii.

Rozumie, czym jest Msza św., jakie są jej najważniejsze części i zasadnicze modlitwy. Umie posługiwać się mszałem i służyć do Mszy św. (odpowiadać przy Mszy św.).

Posiada wiadomości o Sakramentach, a w szczególności o Sakramencie Pokuty i Eucharystii.

Rozumie sens roku kościelnego.

Zna najważniejsze zasady Kościoła w sprawach socjalnych. Zna katolicki pogląd na istotę człowieka, na ciało i rodzinę.

b) Wie, co to jest Naród, jaki jest cel i powołanie Narodu Polskiego. Zna główne zasady ruchu narodowego.

Zna prawo i obyczaje rycerskie; wie, jaka jest rola Harcerstwa w ruchu narodowym.

Orientuje się w politycznych, gospodarczych i socjalnych stosunkach w Polsce. Wie, jakie są większe skupienia i warunki życia emigracji w Polsce.

Zna wrogów Narodu wewnętrznych i zewnętrznych.

Orientuje się w obecnej sytuacji politycznej w Europie, zna charakterystyczne ustroje państw obcych; zna dobrze sąsiadów Polski.

Wyjaśni, na jakich zasadach powinien być oparty przyszły ustrój Polski.

Zna rolę Kościoła w dziejach Polski i rozumie, jakie jest oddziaływanie Kościoła na życie Narodu.

Wytłumaczy, jak rozumie przyszłą misję dziejową Polski, jako państwa przodującego innym narodom w zjednoczeniu z Kościołem Katolickim.

5. Zna historię harcerstwa i skautingu, ze szczególnym uwzględnieniem ich przemian ideowych.

6. Orientuje się ogólnie w psychologicznych okresach rozwojowych chłopca (dziewczyny) i potrafi zastosować te wiadomości w praktycznym życiu drużyny.

7. Posiada II stopień PW., oraz przeszkoli chłopców w zakresie I stopnia PW.

8. Zna dobrze metodę pracy jednego typu drużyny, w której się specjalizuje (zuchowej, młodszoharcerskiej, harcerskiej, starszoharcerskiej).

Orientuje się ogólnie w pracy pozostałych typów drużyn; wie, jakie są odrębności w pracy drużyn żeńskich (męskich).

9. Orientuje się w bibliografii religijnej, narodowej i harcerskiej, oraz pedagogicznej, przeznaczonej dla młodzieży i starszyzny. Przeczytał odpowiednie książki.

BIBLIOGRAFIA

Podane w poniżej zamieszczonym spisie książki, są odpowiednio dobrane pod względem poziomu i dostosowane do programu prób.

Z nich, w dziale wychowania religijnego, Ewangelia jest obowiązująca dla wszystkich. „O naśladowaniu Chrystusa" obowiązuje przy próbie na harcerza (harcerkę) Rzeczypospolitej.

Pozostałe książki są zalecone. Z pośród z nich należy wybrać te, które ze względu na zainteresowania i warunki miejscowe okażą się najpotrzebniejsze i możliwe do zdobycia. W wypadku, gdyby książek podanych w spisie nie można było dostać, należy postarać się, za poradą osób kompetentnych, o zastąpienie ich innymi tak, by każde przewidziane w programie ważniejsze zagadnienie, dotyczące światopoglądu religijnego i narodowego, było oświetlone przez odpowiednie książki.

W razie większego zainteresowania, należy starać się o rozszerzenie zakresu zaleconych książek, kierując się również wskazówkami doświadczonych w tym względzie.

Członkowie starszyzny powinni w miarę możności znać również i książki przeznaczone dla młodzieży. Książki bardziej przydatne do pracy dla członków starszyzny, są oznaczone *).

Lektura religijna dla młodzieży zawiera następujące działy, rozłożone według stopni:

I. Wzory do naśladowania (Pan Jezus, Matka Boska, święci, świątobliwi).

II. Pogłębienie wiedzy religijnej i praca nad sobą.

III. Zagadnienia społeczne w nauce Kościoła.

Lektura do wychowania narodowego dla młodzieży, dzieli się na trzy grupy podług wieku, w sposób następujący:

I. pierwsze dwa stopnie,

II. dwa średnie stopnie,

III. dwa najwyższe stopnie.

I. BIBLIOGRAFIA RELIGIJNA

a) Dla młodzieży

Młodzik – Ochotniczka

*) Ewangelia i dzieje apostolskie, w opracowaniu ks. A. Szlagowskiego, Wyd. Ks. Jezuitów, Warszawa.

Rawina ks. – Żywot Pana Jezusa dla młodzieży.

Rawina ks. – Żywot Matki Boskiej.

Życiorys patrona albo patronki. – Z „Kłosów z Bożej Roli", Wyd. W-wa, Ks. Salezjanów, albo wyd. Ks. św. Wojciecha „Postacie świętych".

Kossak-Szczucka Zofia – Z miłości. Opowieść dla młodzieży o św. Stanisławie Kostce.

Teresa Jadwiga – Ciche niewiasty.

Papi Teresa – Pod Cecorą. Lata dziecięce, życie i śmierć hetmana Żółkiewskiego.

Wywiadowca – Harcowniczka

Meschler ks. – Najświętsza Panna.

Górska Pia – Sługi Boże.

Jeleński Szczepan – Woda żywa, opowieść ewangeliczna.

Czerwiński M. ks. T. J. – Ks. Jan Beyzym, ofiara miłości.

Tworkowski St. ks. – Podniebny lot, pamiętnik pilota polskiego.

Lucas ks. T. J. – Radość życia.

Ćwik – Ratowniczka

*) Parsch Pius – Kazania o Mszy św.

Mäder Robert – Z powrotem do Mszy św.

Bogacki W. ks. – Marya wzór młodzieży.

Jeleński Szczepan – O siódmej godzinie. Opowieść ewangeliczna.

Kuźnar Stanisław ks. T. J. – św. Andrzej Bobola.

Szpyrkówna Maria – Maleńka św. Teresa.

Lucas ks. – Jak pracować nad sobą.

Zaleska-Saryusz K. – Karol de Foucauld, Apostoł Sahary.

Weiser Fr. ks. – Piętnastoletni podróżnik.

Pionier – Pionierka

*) Roztworowski Jan ks. T. J. – Obrazki z życia Zbawiciela.

Goc E. ks. – Królowanie Marii w Polsce.

Pawłowski Antoni ks. dr. – Bogurodzica patronką młodych.

Wolski E. ks. – Niebios i ziemi królowa. Najśw. Marya Panna w poezji polskiej.

Goździewicz – Św. Jerzy, chrobra postać patrona wojska i harcerzy.

Żychliński Al. ks. – Żywoty świętych młodzieńców (2 tomy).

Maria Augustyna – Bł. Bronisława – wzór dla młodzieży.

Podoleński Stan. ks. T. J. – Kwiat Maryji.

– Życiorys młodej Polki sodaliski.

Schilgen H. ks. T. J. – Młodzi zwycięzcy (dla młodzieży męskiej).

Schilgen H. ks. T. J. – Ty i ona. Młodemu ku rozwadze (dla młodzieży męskiej).

Schilgen H. ks. T. J. – On i Ty (dla młodzieży żeńskiej).

Toth Tihamer bp. – Życie piękne i czyste.

– Religia w życiu młodzieńca.

Urban J. ks. T. J. – Na wejście w świat (dla młodzieży żeńskiej).

*) Toth Tihamer bp. – Z tajników przyrody.

Plisowska Z. T. – Entuzjastka nauki i Boga A. M. Ampere.

Benson R. H. – Pan świata.

Chesterton G. K. – Cykl powieści o ks. Brownie.

Harcerz orli – Wędrowniczka

*) Willam Michał ks. – Życie Jezusa na tle kraju i narodu izraelskiego.
Mäder Robert ks. – Marya zwycięży.
Staff Leopold – Kwiatki św. Franciszka z Asyżu.
Lippert Piotr O. S. J. – Sylwetka duchowa św. Franciszka z Asyżu.
Chesterton G. K. – Św. Tomasz z Akwinu.
*) Św. Teresa od Dzieciątka Jezus – Dzieje duszy.
Halecki Oskar prof. – Św. Joanna D'Arc.
Pastor L. – Katoliccy reformatorzy (Ignacy z Loyoli, Teresa od Jezusa, Filip Nereneusz, Karol Boromeusz).
Kossak-Szczucka Zofia – Szaleńcy Boży.
*) Majewski Alojzy ks. – Spowiedź źródłem radości.
Keppler A. bp. – Więcej radości.
Toth Tihamer bp. – Młodzieniec z charakterem.
Toth Tihamer bp. – Chrystus i młodzieniec.
Morawski ks. – Celowość w naturze.
Morawski ks. – Wieczory nad Lemanem.
Benson R. H. – Paradoksy katolicyzmu.
*) Baron L. C. M. ks. – Jeden z bohaterów ostatniej doby. Maurycy Retour 1889–1915.
*) Du Plessis Jan hr. – Coraz wyżej. Bohaterskie życie Jana du Plessis, komendanta sterowca.
O'Rahilly Al. – Ukryty bohater O. Wiliam Doyle.

Harcerz Rzeczypospolitej – Harcerka Rzeczypospolitej

Tomasz a Kempis – O naśladowaniu Chrystusa.
Mäder Robert ks. – Katolikiem jestem.
*) Toth Tihamer bp. – Dekalog.
Toth Tihamer bp. – O Eucharystii.
Lohn ks. – Chrystus nauczający.
*) Schilgen H. ks. – Dlaczego nie przychodzisz? O częstej Komunii św.
Debout Jakub – Grzechy zaniedbania.
*) Charles P. ks. T. J. – Modlitwa na każdą godzinę.
*) Lekeux M. – Świętość i dobra wola.
Hlond A. Kardynał – O chrześcijańskie zasady życia państwowego. List pasterski.
*) Turnau Stefan – Ku lepszej przyszłości.
Regiński – Katolicki katechizm społeczny
K. J. – Zasady społeczne w Ewangelii.
– Praca, jej znaczenie i godność.
– Społeczna służba Kościoła.
– Budowa nowego ładu.
*) Verdier ks. Kardynał – Mały podręcznik zagadnień współczesnych.
Sól polskiej ziemi. Dzieje sług Bożych.
Nowaczyński Adolf – Najpiękniejszy człowiek mego pokolenia. Brat Albert.
Majewski A. ks. – Wanda Malczewska.
Grodzicka Michalina – Jenerałowa Zamoyska.
Cojazzi A. dr. – Piotr Jerzy Frassati.
Broel Plaster M. – Contardo Ferrini, profesor prawa rzymskiego.
Bu Bourg – Z pola bitwy do trapistów, Brat Gabriel Mossier.
Lekeux M. C. – Płomień ofiarny (Maggy Lekeux).

b) Dla starszyzny

*) Adam K. – Istota katolicyzmu.

Archutowski J. ks. – Co to jest Pismo Święte?
*) Auffray A. – Św. Jan Bosko.
Baranowski Z. ks. – Zagadki życia.
Benson R. H. – Chrystus w życiu Kościoła.
Bougaud ks. Biskup – Chrystianizm a czasy obecne.
– Cz. I. Wiara i niewiara.
– Cz. II. Jezus Chrystus.
– Cz. III. Credo (Dogmaty).
– Cz. IV. Kościół.
– Cz. V. Życie chrześcijańskie.
*) Bross Stanisław ks. – Miłość, małżeństwo, rodzina.
Bukowski A. ks. T. J. – Nadprzyrodzony charakter Biblii.
Catherein V. T. J. – Katolicki pogląd na świat.
Faber F. W. O. – Dobroć.
Fassbender Marcin – Królewski kunszt woli.
Foerster Fr. W. – Etyka a polityka.
Gasparri Piotr Kard. – Katechizm katolicki.
Gamelli G. – Od socjalizmu do kapłaństwa.
Hello Ernest – Oblicza świętych.
*) Jeleński S. – Światła tajemnic.
Kasznica Stanisław – Rozważania.
Kasznica Stanisław – Myślą, sercem, wolą...
Keppler A. Bp. – Szkoła cierpienia.
Kneller K. A. ks. T. J. – Chrześcijaństwo a przedstawiciele nowoczesnej wiedzy przyrodniczej.
Leon XIII, Papież – Encyklika „Rerum nowarum" z dnia 15.5.1891 r.
Leon XIII, Papież – Encyklika o pochodzeniu władzy państwowej „Diuturnum illud" z dnia 29.6.1881 r.
Lippert Piotr ks. – O człowieku dobrym.
Lippert Piotr ks. – O człowieku religijnym.
Machay F. ks. dr. – Zagadnienia duszpasterskie ludzi świeckich.
Maria Renata S. – U źródeł łaski.
Mauriac F. – Pielgrzymi.
Mauriac F. – Życie Jezusa.
Moreaux T. – Tajemnice bytu.
*) Papini G. – Dzieje Chrystusa (Trzy tomy).
Papini G. – Św. Augustyn.
Petitot L. H. O. P. – Św. Teresa z Lisieux.
Pius XI Papież – Encyklika o małżeństwie chrześcijańskim „Casti connubi" z dnia 31.12.1930 r.
Pius XI Papież – Encyklika „Quadragesimo Anno" z dnia 13.5.1931 r.
Pius XI Papież – Encyklika o Akcji katolickiej (Akcja katolicka a faszyzm) z dnia 29.VI.1931 r.
Pius XI Papież – Encyklika o bezbożnym komuniźmie „Divini Redemptoris" z dnia 19.3.1937 r.
*) Rademacher Arnold – Religia a życie.
Rette Adolf – Z przepaści ku wyżynom.
Rette Adolf – Kiedy duch tchnie... Opowieści z dziejów nawróceń.
Salsmans J. T. J. – Ze śmierci do życia. Dzieje młodego anarchisty.
Sawicki Fr. ks. – Dlaczego wierzę.
Sawicki Fr. ks. – Dusza nowoczesnego człowieka.
*) Sawicki Fr. ks. – Filozofia życia.

Scheur Antoni – Podniebny lot.
Staff Leopold – Księga psalmów.
*) Szczepański Władysław – Bóg-Człowiek w opisie ewangelistów.
Szwejnic Edward ks. – Etyka.
Szwejnic Edward ks. – Rachunek sumienia młodzieży polskiej. Rekolekcje ogólnoakademickie z r. 1934.
Toth Tihamer – Katolicyzm i eugenika.
*) Toth Tihamer – O małżeństwie chrześcijańskim.
Woronecki J. O. P. – Pełnia modlitwy (studium teologiczne).
Woroniecki J. O. P. – U podstaw kultury katolickiej.
Żychliński Al. ks. – Pełnia umiejętności świętych.
Żychliński Al. ks. – Wtajemniczenie w umiejętność świętych.
– Apostoł młodzieży, ks. Edward Szwejnic (Praca zbiorowa). Wyd. Księg. Św. Wojciecha. Poznań 1936.
– Bolszewizm. Wyd. Tow. Wiedzy Chrześcijańskiej. Lublin, Uniwersytet 1938.
– Chrystianizm wobec niewiary i ateizmu. Wyd. „Warszawskie studia teologiczne". Warszawa 1935.
– Katolicka myśl społeczna. Pamiętnik III Katolickiego Studium w Warszawie. Wyd. N.I.A.K. Poznań 1937.
– Katolicyzm – Kapitalizm – Socjalizm. List pasterski biskupów austriackich. Lublin 1933.
– Kodeks społeczny (Zarys katolickiej syntezy społecznej) Lublin 1928.
– Małżeństwo w świetle nauki katolickiej. Lublin, Uniwersytet 1928.
*) – Rodzina. Pamiętnik I Katolickiego Studium o Rodzinie. Wyd. N.I.A.K. Poznań 1936 r.
*) – Spełniajmy Śluby Jasnogórskie, Warszawa 1937.

II. BIBLIOGRAFIA NARODOWA I HARCERSKA

a) Dla młodzieży

I.

Kipling Rudyard – Księga dżungli I i II.
Łoś Stefan – Strażnica.
Meissner Janusz – Szkoła orląt.
Schreiber i Piasecki – Harce młodzieży polskiej.
Sienkiewicz Henryk – W pustyni i w puszczy.

II.

Bandrowski Władysław ks. – Jadwiga.
Glass Henryk – Na tropie Chudego Wilka.
Kipling Rudyard – Kim.
Kipling Rudyard – Stalky i spółka.
Lutosławski Kazimierz ks. – Czuj Duch!
Starzeńczyk J. – Zwycięskie lilie.
Szczepkowski J. – Synowie buntu.
Tworkowski Stanisław ks. – Bohaterstwo.

III.

*) Chełmiński Bolesław – Masoneria w Polsce współczesnej.
Dębicki Zdzisław – O kulturze narodowej.
*) Dmowski Roman – Polityka polska i odbudowanie państwa.
*) Dmowski Roman – Kościół, Naród i Państwo.
*) Doboszyński Adam – Gospodarka narodowa.
*) Giertych Jędrzej – My, młode pokolenie. Wyd. I.
*) Glass Henryk – Ofenzywa komunizmu i drogi przeciwdziałania.

Glass Henryk – Zamach bolszewizmu na młodzież.
*) Gluziński Tadeusz – Odrodzenie idealizmu politycznego.
*) Heret Reginald O. P. – Prawo harcerskie.
Jarzębowski ks. – Traugutt.
*) Kisielewski Zygmunt – Ziemia gromadzi prochy.
Nekrasz Władysław – Harcerze w bojach.
*) Rolicki Henryk – Zmierzch Izraela.
Sienkiewicz Henryk – Krzyżacy.
Sienkiewicz Henryk – Trylogia.
Tworkowski Stanisław – O Polskę bez Żydów.
Wańkowicz Melchior – Na tropach Smętka.
Wasilewski Zygmunt – Dziesięcioro wskazań.
Wybranowski Kazimierz – Dziedzictwo.

b) Dla starszyzny

Bierdiajew Mikołaj – Nowe Średniowiecze.
Dębicki Zdzisław – Podstawy kultury narodowej.
Dmowski Roman – Świat powojenny a Polska.
– Upadek myśli konserwatywnej w Polsce.
– Przewrót.
– Świt lepszego jutra.
– Kwestia robotnicza wczoraj i dziś.
– Niemcy, Rosja i kwestia polska.
*) Dmowski Roman – Myśli nowoczesnego Polaka.
– Pisma.
Giertych Jędrzej – O program polityki kresowej.
– Tragizm dziejów Polski.
– Za północnym kordonem.
– Hiszpania bohaterska.
Glass Henryk – Wpływy Kominternu wśród nauczycieli.
*) Glass Henryk – Gawędy z drużynowym.
Gluziński Tadeusz – Odrodzenie idealizmu politycznego.
*) Harcmistrz, rok 1917–1932.
Kossak-Szczucka Zofia – Szaleńcy Boży.
Kuliński Janusz – Dokąd doszliśmy?
Kuliński Janusz – Tą drogą pójdziemy!
Lutosławski Kazimierz ks. – Czuj-Duch!
Majdański W. – Giganci.
Michel A. S. – Państwo w okowach masonerii.
*) Morawski Kazimierz i Goszczyński Włodzimierz – Co to jest masoneria?
*) Pawełek Alojzy – Gawędy instruktorskie.
*) Pawełek Alojzy – Młoda drużyna.
Piwowarczyk – Zagadnienie chrześcijańskiego ustroju państwa.
– Korporacjonizm i jego problematyka.
Polityka Narodowa, Nr. 1–2 z 1939 r. (o Dmowskim).
*) Porwitt – Duch żołnierski.
Pronajtis J. ks. – Chrześcijanin w Talmudzie.
*) Sedlaczek Stanisław – Gawędy o prawie harcerskim.
*) – Geneza skautingu i harcerstwa.
*) – Podstawy etyczne skautingu Baden-Powellowskiego.
*) – Szkoła Harcerza.
*) Sedlaczek Stanisław (wg Philipsa) – System zastępowy.

*) Sedlaczek Stanisław i Sedlaczkowa Irena – Organizacja Harcerstwa, Zeszyt I–II.
Seyda Marian – Polska na przełomie dziejów.
Sienkiewicz Henryk – Wiry.
*) Sienkiewicz Henryk – Rodzina Połanieckich.
Skrudlik M. – Masoneria w Polsce.
– Bezbożnictwo w Polsce.
Sobieski Wacław – Historia Polski (3 tomy).
Sołoniewicz – Rosja w obozie koncentracyjnym.
*) Stojanowski Karol – Rasizm przeciw Słowiańszczyźnie.
*) – Polsko-niemieckie zagadnienie rasy.
*) Strażnica Harcerska, rok 1929–1938.
Teodorowicz J. Arcybiskup – Państwo chrześcijańskie a państwo pogańskie.
Teodorowicz J. Arcybiskup – Kazania narodowe.
Trzeciak Stanisław ks. – Mesjanizm a kwestia polska.
Wasilewski Zygmunt – Myśl przebudowy. Rozmowy z młodym przyjacielem.
*) Wierny Adam – Na szlakach dziejowych Romana Dmowskiego.
*) Woroniecki J. – Gawęda o gawędzeniu.
Wybranowski Kazimierz – W połowie drogi.
– Protokóły Mędrców Syonu.
– Ślubowania Jasnogórskie.

III. BIBLIOGRAFIA PEDAGOGICZNA

*) Baden-Powell Robert – Wskazówki dla skautmistrzów.
Baley Stefan – Psychologia wieku dojrzewania.
*) Bouchet H. – Skauting i indywidualność.
Foerster Fr. W. – Stare i nowe wychowanie.
– Religia a kształcenie charakteru.
Górski Karol – Wychowanie personalistyczne.
*) Kreutz – Rozwój psychiczny młodzieży.
*) Kroner Else – Psychika młodzieży żeńskiej.
*) Pius XI Papież – Encyklika o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży „Divini illus Magistri" z dnia 31.12.1929 r.
Toth Tihamer bp. – Opieka duchowa nad młodzieżą.

3.2. Raport Tadeusza Chciuka „Celta" o stanie organizacji „Harcerstwo Polskie", 1942 r.

źródło:
AAN, zespół Delegatury Rządu, 202/1–54, t. 4, k.307, 2. Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 165–167, dostęp zbiory własne

H. Naród. luty 1942

Organizacja HP od początku wojny pracuje na terenie młodzieży męskiej i żeńskiej: l/ dąży do zabezpieczenia młodzieży przed demoralizacją, szerzoną przez nieprzyjaciela i powodowaną przez ciężkie warunki okupacji, 2/ przygotowuje młodzież do zbliżającej się walki zbrojnej, 3/ prowadzi konsekwentne wychowanie religijne, patriotyczne i etyczne, mające na celu danie tej młodzieży wysokich wartości na przyszłość.

I. Pracę swoją HP prowadzi przede wszystkim wśród młodzieży męskiej i żeńskiej (ponad lat 16) zdolnej do służby wojskowej i pomocniczej.

II. W dziedzinie wychowania wojskowego prowadzi wyszkolenie we wszystkich oddziałach z reguły w zakresie drużyny strzeleckiej. Szkolenie przeprowadzają właśni instruktorzy wojskowi, członkowie HP. Przy szkoleniu obok instrukcji ogólnych są stosowane metody HP, szczególnie właściwe przy przygotowaniu do wywiadu i rozpoznania. Z ogółu oddziałów szkolonych wojskowo przez HP tworzy się Legię HP. Żeńskie oddziały szkolone są szczególnie w dziedzinie służby sanitarnej i łączności.

III. W dziedzinie wychowania młodzieży organizacja stara się zastąpić skrępowaną w swych działaniach szkołę przez wprowadzenie do programów i egzaminów organizacyjnych działu wiedzy o Polsce. Szczególny nacisk kładzie się na podnoszenie etyczne młodzieży. W tym celu wprowadzono do programów i regulaminów i przeprowadza się w praktyce z dużym nakładem pracy i specjalną pieczołowitością wychowanie religijne i patriotyczne, stawia się duże wymagania w zakresie praktycznie stosowanej w życiu moralności i odpowiedzialności za los Narodu.

Wychowanie organizacyjne prowadzi się w oparciu o pracę programowo-wydawniczą: l/ wydano w postaci osobnej publikacji zasady organizacyjne, dostosowane do nowych warunków pracy i zamierzeń na przyszłość, 2/ podobnie wydano nowe próby organizacyjne, 3/ zorganizowano periodyczne dostarczanie materiałów, dostosowanych do programów dowódcom drużyn, 4/ przygotowano publikacje, obejmującą ogół wytycznych pracy organizacyjnej, 5/ w przygotowaniu praca, zawierająca wskazówki w dziedzinie wychowania religijnego, etycznego i patriotycznego. Przeprowadzono szereg kursów instruktorskich, szkolących dowódców poszczególnych oddziałów. Kursy te prowadzi się nadal. Wydano szereg numerów pisma organizacyjnego pod zmienianymi tytułami.

Działalność organizacji obejmuje: l/ działalność wywiadowczą w ramach ogólnego wywiadu, 2/ działalność wyszkoleniową wojskową, 3/ działalność wychowawczo-organizacyjną. Ta ostatnia prowadzona jest w dwojaki sposób, a) bezpośrednio w ramach organizacji, b) pośrednio, przez udzielanie materiałów, wskazówek i doświadczeń innym terenom młodzieży i młodzieży niezorganizowanej.

Organizacja działa na terenie G.G. i Ziem Wschodnich bezpośrednio, na innych terenach przez wpływ pośredni. Na czele organizacji stoi Dowództwo. Podlegają mu 4 okręgi, 14 obwodów i około 160 drużyn. W sumie organizacja obejmuje około 1600 młodzieży starszej na terenie Polski, nie licząc młodzieży młodszej. Zakres wpływów organizacji drogą pośrednią należy obliczać na trzykrotnie liczniejszy teren młodzieży. Uwaga. W okresie ubiegłym organizacja poniosła ciężkie straty. Naczelnik i szereg członków zmarli w obozach koncentracyjnych bądź też przebywają w więzieniu.

VI. Zamierzenia organizacji na przyszłość obejmują rozszerzenie organizacji na nader liczne tereny młodzieży niezorganizowanej (młodzież szkół zawodowych, pracująca w mieście, wiejska) i usprawnienie pracy.

a) w dziedzinie wojskowej przez utrzymanie stałego instruktora HP, kursów dla instruktorów wojskowych i przez szersze przygotowanie wyposażenia na wypadek akcji zbrojnej.

b) w dziedzinie ogólno-organizacyjnej przez: l/ zorganizowanie periodycznych częstszych objazdów ośrodków organizacji przez conajmniej trzech instruktorów objazdowych, 2/ zorganizowanie stałej „szkoły instruktorskiej” dla kierowników pracy, 3/ wydawanie stałego periodycznego pisma, podającego materiał dostosowany do zadań wychowawczych i programu pracy organizacji, 4/ wydanie publikacji będącej w przygotowaniu, zawierającej podstawowy materiał do pracy etycznej i patriotycznej, 5/ zorganizowanie bibliotek lotnych zawierających przede wszystkim wiadomości o Polsce i wiadomości techniczno-wojskowe, 6/ zorganizowanie szerszej pomocy dla uwięzionych członków organizacji i ich rodzin.

VII. W pracy swojej organizacja nie korzystała dotychczas z funduszów publicznych, ograniczając się do swoich, niezmiernie małych dochodów. Bardzo ciężkie warunki ekonomiczne, trudności organizacyjne, komunikacyjne i ich koszty, rosnące niepomiernie ceny papieru paraliżują w wielu wypadkach prace organizacji i hamują jej rozwój. Utrzymanie i rozwinięcie organizacji na obszernych terenach wymagałoby miesięcznych wydatków w sumie najmniej 4000 zł.

3.3. Służba pomocnicza

3.3.1. Ogólna Tymczasowa Instrukcja w sprawie szkolenia Oddziałów Pomocniczych

źródło:
Archiwum Służby Sprawiedliwości MON, Akta sprawy Lechosława Roszkowskiego, nr Sr 1105/47, t. V, k. 19 (odpis w:) Archiwum MSW, materiały MON, 4560, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie”) 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 173–174, dostęp zbiory własne

Zadaniem szkolenia OP jest praktyczne i rzeczywiste przygotowanie do pełnienia zadań wojskowych w powierzonym zakresie.

I. Szkolenie techniczne musi łączyć się ze szkoleniem ideowym.

II. Metody pracy należy stosować harcerskie, formy organizacyjne wojskowe.

III. Podstawową jednostką szkolenia i wychowania HP służby pomocniczej jest zastęp-sekcja.

IV. Kilka sekcji stanowi drużynę, która powinna odpowiadać drużynie h., w szczególnych wypadkach drużyna h. może obejmować drużyny o. tworząc pluton o.p.

V. W związku z rozpoczęciem akcji wojennej możliwa jest zmiana organizacji o.p.

VI. Szkolenie o.p. musi obejmować na równi wykład teoretyczny jak i ćwiczenia, które można prowadzić w terenie, bezpośrednio w związku z wykładem.

VII. Szkolenie obejmuje dwa poziomy:

A. niższy ogólny

B. wyższy szczegółowy

VIII. Wyszkolenie poziomu B obejmuje cztery specjalności główne:

1. zwiad
2. łączność
3. ratownictwo
4. OPL

oraz trzy specjalności szczegółowe:
1. służba wartownicza
2. służba inform.-porządkowa
3. służba zaopatrzenia

IX. Po skończeniu szkolenia na poziomie A należy specjalizować oddział (sekcje) na poziomie B, w którejś ze specjalności głównych. Następnie należy przejść przeszkolenie uzupełniające, wybierając którąś ze specjalności uzupełniających. Przy wyborze specjalności należy kierować się potrzebami służby, zainteresowaniem chłopców oraz ich kondycją fizyczną.

X. Szkolenie odbywać się powinno pod kierownictwem instruktorów specjalnie przeszkolonych. Na poziomie B wykłady w miarę możliwości prowadzić powinien specjalista wojsk. W szczególnych wypadkach gdy niemożliwe jest prowadzenie wykładu przez specjalistę wojsk, mogą wykłady te prowadzić instruktorzy harc. po przejściu odpowiedniego doszkolenia.

3.3.2. Instrukcja młodzieżowa, dotycząca służby pomocniczej młodzieży męskiej od lat 12–13

źródło:
Archiwum Służby Sprawiedliwości MON, Akta sprawy Lechosława Roszkowskiego, nr Sr 1105/47, t. V, k. 20; (odpis w:) Archiwum MSW, Materiały NÓW 4559, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 173–174, dostęp zbiory własne

1. Służba pomocnicza młodzieży męskiej od lat 12–13 odpowiednio zorganizowana i kontrolowana ma duże znaczenie
a) wojskowe
b) społeczne
c) wojskowo-narodowe
2. Znaczenie wojskowe

Doświadczenie wykazało że chłopcy w tym wieku mogą z korzyścią zastąpić żołnierzy w szeregu dziedzin, jak zwiad, OPL, służba łączności, sanitarna, tam gdzie ich czynności nie wymagają nadmiernego wysiłku fizycznego. Istnieją starania dla wykorzystania ruchu młodzieży młodszej przez czynniki sanacyjne w tym kierunku. Zrobiono w tej dziedzinie już dość dużo. Należy przy K.O.M. w ramach urnowy likwidacyjnej tworzyć oddziały chłopców. Kadry wyrobionych instruktorów dostarcza Harcerstwo Polskie, które przejmuje organizacje oddziałów w ścisłym porozumieniu z NZW.

3. Znaczenie społeczne

W momencie przełomu już obecnie młodzież młodsza pozostawała niezorganizowana i dzięki temu ulega i legnie dalszej demoralizacji. Dlatego należy ją ująć w ramy organizacji na-poły wojskowej. W tym celu tworzy się dwa poziomy Oddziałów Pomocniczych:

a) pierwsza linia – chłopcy wyrobieni, harcerze i elementy pewne,

b) chłopcy mniej wyrobieni, szkoleni w formie gier i zabaw itp., których będzie można użyć i łatwo zorganizować w momencie decydującym.

4. Znaczenie narodowe.

Konieczne jest pozostawienie młodzieży narodowej tradycji wojennej. Sanacja stwarza ją przez organizacje SS, HJ, Zawisza itp. Myśli o stworzeniu jednej organizacji młodzieży po wojnie, a nawet o milicji opartej na tradycji SS. Warunkiem zdobycia młodzieży dla idei narodowej jest umożliwienie jej, aby entuzjazm dla służby wojennej

w Polsce znalazł ujście w ramach organizacji narodowych. W tej dziedzinie rola HP jest olbrzymia.

5. Organizacja.

a) oddziały młodzieży noszą nazwę: Oddziały Pomocnicze Wojskowe NÓW

b) organizacja i program szkolenia są przewidziane przez odpowiedni regulamin, zatwierdzony przez KG NZW

c) oddziały te pełnią służbę w ramach umowy likwidacyjnej

d) powinny być przydzielone wyłącznie do oddziałów NZW. Oddziały harcerzy i harcerek w pierwszym rzędzie do oddziałów harcerskich oddziały te specjalizują się w jednej z czterech specjalności: łączność, zwiad, służba sanitarna i OPL dodatkowo muszą się szkolić w trzech innych specjalnościach służba wartownicza, informacyjno-porządkowa, zaopatrzenie

e) organizacją tych oddziałów zajmują się:

A. Referent OP przy KG

B. Referenci OP przy KO wzgl. Komendanci OP przy

C. Komendanci OP miejscowi

6. Do organizacji należy wstąpić niezwłocznie.

3.4. Artykuły w sprawie:

3.4.1. celów i metody, 1943 r.

źródło:

Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr l, 15 września 1943 r., (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie”) 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 178–180, dostęp zbiory własne

Cele i metody

Ależ wy macie metody. Do młodego chłopca chcecie podchodzić poprzez wychowanie religijne, narodowe, akomunistyczne – niesłychane rzeczy – krytykują odrodzeńczy ruch harcerski różni nie bardzo do tego powołani ludzie. – Harcerstwo powinno pracować poprzez przedwojenną tradycje, oprzeć się na maksymalnym poświęceniu i już dziś żądać dowodów bohaterstwa, nawet od najmłodszych.

Tak wygląda rzeczywistość, w wielu wypadkach może smutna, tym niemniej jasna i prawdziwa. Jeśli idzie o metody wychowania poprzez pogadanki i gawędy narodowe i katolickie, to jest rzeczą dowiedzioną i rozlegle wypraktykowaną w wielu dynamicznych ruchach ideowych, że najbardziej podatny grunt na późniejsze ustosunkowanie się do ojczyzny i religii napotyka pedagog czy wychowawca u młodzieży lat 17-stu. Jakie poglądy i ideały wszczepimy w polskie młode dusze, takich będziemy mieli późniejszych obywateli i bohaterów. Na wyrzucenie Boga i Narodu z programów harcerskich na terenie młodzieży nigdy nie pójdziemy, bo tym samym przegapilibyśmy najlepszy okres i najbardziej entuzjastyczne podejście przyszłych wielkich Polaków. Harcerstwo jest szkołą charakterów. Jest kuźnią wspólnego wysiłku wychowawcy i młodego harcerza. Tu umiłowanie Boga, bliźniego i Ojczyzny staje się nie czczym słowem, czy martwą literą statutu, ale staje się szeroko pojętą pracą nad urabianiem dusz do przyszłej pracy twórczej.

Sposób ujęcia, podejścia instruktora i wreszcie forma w jakiej on materiał wychowawczy przedstawi swym podkomendnym, to rzecz zupełnie indywidualna i zależy od środowiska harcerskiego. Tu zresztą kolosalną pomocą w pracy są specyficzne metody harcerskie. W każdym jednak razie pominięcie motywów religii katolickiej, przynależności i godności narodowej, wreszcie poświęcenie dla idei wielkiej Polski – Polaków jest zaprzeczeniem ideologii twórców harcerstwa polskiego – Ligii Narodowej i jest jedno-

cześnie branie na swe barki olbrzymiego ciężaru odpowiedzialności za młode pokolenie, które nie będzie wstanie oprzeć się wpływom komunizmu i mafii żydo-masońskiej.

Co do przedwojennej tradycji, bardzo zresztą pięknej w czasie i po wielkiej wojnie, często nieciekawej i ciemnej karcie historii Z.H.P. w minionym dziesięcioleciu, nie potrzeba chyba komentarzy. Nieszczęście tylko, czy może dziwne zrządzenie opatrzności chce nas postawić wobec ciężkiej próby rozłamu. Gdybyśmy wyszli z niego po wojnie bardziej zwarci i zjednoczeni, bardziej przepojeni miłością Boga i Narodu, obyśmy w walce o polskie dusze i charaktery wypełnili misję dziejową naszej wielkiej przeszłości Piastów i Jagiellonów. Czeka nas wielka praca. Tu nie znajdziemy zaszczytów i wawrzynów, jeno trud i znój krwawy. Nie na efekt, jeno dla Polski. Nie dla wyżycia się, ale w pełnej odpowiedzialności za poczynania.

Jakże krótkowzroczne jest żądanie heroizmu i „bohaterstwa murów ulicznych" od wszystkich tych, którzy są młodzi, by z bronią w ręku walczyć z okupantem. Dla wyżycia niosą w ofierze młode, tak drogie dla Polski życie. Czy to bohaterstwo? Jeśli tak, to jakże nisko upadła myśl harcerska w Polsce podziemnej. Bohaterstwo to praca dla Polski, nie dla wyżycia się i drogo Polskę kosztującego efektu, ale codzienny, szary trud harcerski nad urabianiem i wykuwaniem niezłomnych charakterów i nieugiętej woli poprzez przygotowanie czynu, zbrojnego w wykładach wojskowych, ćwiczenia terenowe, poznawanie wroga i.t.p. To na dzień powszedni. A kiedy Ojczyzna przez usta naczelnego wodza i naszych dowódców zażąda od nas bohaterstwa czy to dziś w pracy podziemnej, czy na polu walki, każdą daninę krwi damy, jak i dziś jej nie szczędząc, ale w pełnej świadomości tego, że czyn to nie „prestiżowe" poświęcenie majątku Narodu, jakim jest młode pokolenie, lecz dziejowa konieczność w walce o Niepodległą Polskę.

3.4.2. katolicyzmu i polskości, 1943 r.

źródło:
Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr 4, 2 grudnia 1943 r., (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Huf-ce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 182–183, dostęp zbiory własne

Nasz katolicyzm i nasza polskość

Katolicyzm nas młodych to katolicyzm walczący, dynamiczny, twórczy. My nie wstydzimy się tego, że jesteśmy katolikami. Wprost przeciwnie, jesteśmy z tego dumni. Jesteśmy katolikami nie tylko „od święta", ale katolikami na co dzień. Poprzez codzienne wypełnianie swych obowiązków i Przykazań Bożych, poprzez naśladowanie Chrystusa w życiu codziennym, w każdym czynie, słowie i myśli dążymy do Wielkiej, Katolickiej i Narodowej Polski.

Walczymy o Boga w Narodzie, a nie tylko na ołtarzach i obrazach.

Walczymy o Boga w duszach i w sercach wszystkich Polaków. Jestem Katolikiem i Polakiem, to dwa słowa, które są treścią mego życia i mej pracy. Prócz tego, że wyznaję to wszystko co święty Kościół naucza, że wyznaję to wszystko co stawia dobro mej duszy na pierwszym planie, gotów jestem ponieść największe ofiary dla mej Ojczyzny. Po Bogu Polska – Ojczyzna Bohaterów i Męczenników.

Tym przede wszystkim się chlubię, że potrafię połączyć mą wiarę z codziennym obowiązkiem. Po mszy świętej, której wysłucham z całym skupieniem i nabożeństwem potrafię beztrosko śpiewać i radować się radością życia. Zwalczam dewocję, która miast łączyć ludzi pod wspólnym sztandarem Kościoła, różni ich i zniechęca do katolicyzmu.

Mój Katolicyzm i moja Polska, to dwie rzeczy, które nie sposób rozdzielić.

Jestem świadomym Polakiem, synem narodu Polskiego. Potrafię rzeczy małe poświęcać dla rzeczy wielkich. Potrafię dać z siebie wszystko Ojczyźnie, włącznie do

daniny życia i krwi. Potrafię wreszcie walczyć o mój ideał, który musi się stać ideałem i dążeniem każdego Polaka. Pytasz jaki to ideał ???

To Wielka, Chrystusowa Ojczyzna Polaków, to Polska Narodu Polskiego. Wielka wielkością serc i wielka terytorialnie. Niepodległa hekatombą krwi i męczeństwa. Chrystusowa Bogiem w sercu każdego Polaka. Narodowa – bo jest własnością Narodu.

3.4.3. idee ruchu „Hufców Polskich”, 1944 r.

źródło:
Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr 2, 18 marca 1944 r., (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie”) 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 183–185, dostęp zbiory własne

Idea ruchu H.P.

Dokoła idei, pracy i walki Hufców Polskich rozpętała się dyskusja. Nic dziwnego. Od początku wojny ruch nasz wniósł w życie polskiej młodzieży, a przez nią w życie narodu ton nowy. Ton ten brzmi w uszach jednych radośnie jak pobudka do walki, innych trwoży, gniewa, niepokoi, ale słyszeć go muszą wszyscy.

W czasach twardych wojny związaliśmy nasze życie, działalność i cele z prostą, konsekwentną służbą dla Boga i Narodu. Prosto i konsekwentnie stwierdzamy, że służba Bogu dla nas jest służbą w Kościele z wszystkimi skutkami, które płyną z tego stwierdzenia. Służbę dla narodu nie chcemy pełnić samopas, nie uważamy się za organizacje wybraną z wybranych. Chcemy w walce o Polskę iść ramie w ramię z masą innych narodowych organizacji młodzieży i z tymi młodymi Polakami, którzy niezorganizowani ideę narodową uważają za swoją.

W praktyce wychowanie i samowychowanie w Hufcach Polskich oparliśmy mocno o te zasady. Posyłamy do walki o Polskę młodzież, która chce być dobra, dzielna i rozumna. Chce tworzyć bataliony prawdziwych żołnierzy chrześcijańskich.

Stanowisko nasze znalazło właściwe uznanie zarówno wśród młodzieży, jak i w starszym społeczeństwie. Że jednak wojna przynosi gdzieniegdzie i ujemne objawy życia organizacyjnego i nasz ruch bywa niekiedy przedmiotem ataków.

Przeciwników naszych należy podzielić na dwie grupy: Jedni, to nasi otwarci lub skryci wrogowie ideowi, zwalczający wiarę i ideę narodową. Druga grupa, to ludzie mali, albo słabo wyrobieni, którzy sami niezdolni do wyciągania wszystkich konsekwencji z wyznaczonych zasad, zwalczają nasz ruch dla takich względów jak monopol organizacyjny i inne względy „konkurencyjne”. Jest rzeczą ciekawą, że sztaby obu grup stosują metody bardzo podobne, mnożąc pod adresem H.P. zarzuty dewocji i partyjnictwa.

Zarzuty te i insynuacje mają charakter demagogiczny i stawiane są niestety nie zawsze z dobrą wiarą. Jeżeli za dewocję będzie się uważać wprowadzenie konsekwentnie wychowania religijnego do naszych programów i oparcie tego wychowania o współdziałanie z łaską, to z takiego zarzutu możemy być dumni. Jeśli natomiast przez dewocję rozumiemy stosowanie praktyk religijnych i zapoznawanie nauki Chrystusa, to zarzut ten jest krzywdzący i zwraca się przeciwko tym, którzy go podnoszą.

W dziedzinie wychowania narodowego stoimy i stać będziemy na stanowisku, że ruch nasz nie może być zależny całkowicie od jednego ugrupowania politycznego ani brać czynnego udziału w walkach politycznych o władzę. Uważamy jednak, że młodzież polska musi zawczasu poznawać sprawy narodu i drogi prowadzące do jego wielkości. Pominiecie tak pojętego wychowania narodowego doprowadziło w jednej z organizacji młodzieży do tego, że masy jej członków szczerze wierzące i z instynktu narodowe, lecz społecznie nie wyrobione są używane zręcznie jako taran, którym się uderza w narodowy ruch młodzieży w ogólności a specjalnie w H.P.

Naszą służbę oceniły i zalegalizowały miarodajne władze w kraju, a pismo nasze jest wydawnictwem Żołnierza Wielkiej Polski – organu wojskowego A.K.

Konieczność powyższych wyjaśnień nie jest zjawiskiem radosnym, obok heroicznej walki o niepodległość, życie polskie ma dzisiaj zakamarki mniej chlubne. Chcąc jednak poprawić rzeczywistość, musimy jej patrzeć w oczy i szukać dróg naprawy.

Nasza droga jest jasna. Od zasad wyznaczonych i ideałów, za które umierają nasi chłopcy i dziewczęta nie odstąpimy. Polsce chcemy służyć wiernie ze wszystkich sił. Z wszystkimi organizacjami polskiej młodzieży chcemy współpracować dla wspólnej sprawy. W walce o słuszność, o prawdę nie cofniemy się ani o krok.

Rozdział IV
Dokumenty dotyczące stosunków „Szarych Szeregów", „Organizacji Harcerek" („Związku Koniczyn"), „Bądź Gotów", „Hufców Polskich", Związku Walki Zbrojnej, Armii Krajowej.

4.1. Stosunki organizacji „Wigry" z „Szarymi Szeregami"

4.1.1. Rozkaz Stanisława Broniewskiego, „Orszy", w sprawie organizacji „Wigry", 1941 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

K.C. Warszawa Warszawa, dn. 20.XII.41r.

Rozkaz L.1/12

Święta Bożego Narodzenia dawały zawsze, według staropolskiego zwyczaju okazję do poniechania sporów rodzinnych, dla podania sobie braterskiej dłoni.

Szczęśliwy więc jestem, że w okresie świątecznym mogę podać do Waszej wiadomości fakt całkowitego wyrównania nieporozumień z grupą tzw. „byłych instruktorów Warszawy"[1].

Istotą naszej organizacji jest, że przechodzą przez nią ludzie w granicach pewnego wieku, którzy następnie, wyszedłszy z naszych szeregów, niosą w życie nasze ideały, naszą aktywność i dzielność.

Jest więc rzeczą naturalną, że składająca się ze starszych ludzi grupa, o której mowa, w organizacji naszej się już nie mieści. Stworzyła ona swoją organizację, nie będącą Harcerstwem i mającą inny zakres działania i inne, natury raczej ściśle wojskowej

[1] „Byli instruktorzy Warszawy" – grupa ludzi, którzy utworzyli wojskowa organizację „Wigry" (Przyp. Kom. Hist.).

zamierzenia. Ma ona w tym już pewien dorobek pracy nad sobą. Fakt, że stworzyli ją wychowankowie Harcerstwa, oraz że czują się oni nadal duchem harcerzami, witamy z radością, widząc w tym dowód żywotności harcerskiego ducha.

„Byli instruktorzy Warszawy" uznają w naszej organizacji Związek Harcerstwa Polskiego, uznając osobę Naczelnika Harcerzy i Komendanta Warszawskiej Chorągwi Harcerzy. Poszczególni z nich stają do dyspozycji Komendanta Chorągwi, w czym władze ich organizacji zupełnie nie przeciwdziałają.

W ten sposób zakończyliśmy po bratersku sprawę, która ciążyła nad atmosferą moralną Warszawskiej Chorągwi Harcerzy.

Wszystkim, którzy do takiego zakończenia się przyczynili, na tym miejscu w imieniu Służby serdecznie dziękuję.

Czuwaj!
(–) Orsza
/ Stefan Orsza K. Ch. /

Rozkaz ten odczytać:
Kdtom okręgu oraz zainteresowanym hufcowym i drużynowym wg oceny kdtów okręgów.
Po odczytaniu zniszczyć.
Po jednym egzemplarzu otrzymują:
Naczelnik Harcerzy oraz przedstawiciel „byłych instruktorów Warszawy".
Po odczytaniu egzemplarze te proszę zniszczyć.

Dopisano atramentem:
Przewodniczący z prośbą o przyjęcie do wiadomości
W. 24.12.1941 (–) Jerzy[2]

4.1.2. Oświadczenie Stanisława Broniwewskiego „Orszy" przesłane do Czesława Tomasika, „Wiśniewskiego", 1942 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

Dh Wiśniewski[3]

W nawiązaniu do naszej ostatniej rozmowy, przesyłam na Wasze ręce następujące oświadczenie, mając nadzieje, że wyrówna ono ostatnie niezrozumienia się natury raczej formalnej:

1. Organizacja nasza jest dalszym ciągiem Z.H.P.
2. Specjalne wojenne warunki spowodowały, że szereg członków Z.H.P., między innymi członkowie grupy przez Was reprezentowanej, znaleźli się poza Z.H.P.

[2] Jerzy Nowak – śp. Hm. Florian Marciniak. (Przyp. Kom. Hist.)
[3] Dh Wiśniewski, inny pseudonim „Rudy" – śp. Hm. Czesław Tomasik występujący w tym czasie w imieniu tzw. grupy „byłych instruktorów Warszawy". (Przyp. Kom. Hist.)

3. Przez sam fakt prowadzenia z Wami rozmów uznaliśmy, ze żadne przedwojenne sprawy nie mogąbyć powodem innego traktowania członków Waszej grupy po wojnie, aniżeli innych członków Z.H.P. z przed wojny.

Do złożenia powyższego oświadczenia upoważnił mnie Druh Naczelnik Harcerzy.

Oświadczenie to, zajmując się formalną stroną zagadnienia, uzupełnia mój Rozkaz L. 1/12 jest z nim zupełnie nie sprzeczne.

Czuwaj!
(–) Orsza
/ Stefan Orsza Kdt Ch. /

Warszawa, dn. 30 stycznia 1942.

4.2. Stosunki „Hufców Polskich” z „Szarymi Szeregami”

4.2.1. Oświadczenie przedstawicieli hufców „Wola” z ZHP i HP, w sprawie wspólnej deklaracji, 1941 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

Oświadczenie przedstawicieli hufców „Wola” z ZHP i HP z grudnia 1941 r.

W okresie świat Bożego Narodzenia zebrali się z inicjatywy „Nieoficjalnych” przedstawiciele hufców „Wola”, aby dać wyraz wspólnej trosce o zlikwidowanie istniejących rozdźwięków na terenie harcerskiej Warszawy.

Po przeprowadzonej wymianie myśli zebrani składają swoim władzom przełożonym następująca deklarację:

Obie strony trwają w harcerskiej służbie Bogu i Polsce na gruncie prawa i ideologii harcerskiej.

Obie strony opierają swa prace na ideologii i wychowawczym dorobku Związku Harcerstwa Polskiego.

Obie strony nie widzą żadnych przeszkód podjęcia wspólnej pracy w ramach jednej organizacji.

Obie strony stwierdzają, ze wina nieskoordynowana wysiłków i odpowiedzialność za dalsze wychowanie młodzieży harcerskiej ciąży na tych, którzy nieporozumienia personalno-polityczne przedkładają nad konsolidację organizacji i słuszność wspólnej Sprawy, podczas gdy połączenie wysiłków jest bezwzględną koniecznością.

Obie strony podkreślają, że deklaracja niniejsza nie narusza w niczym lojalności wobec swoich władz przełożonych, a jest jedynie wyrazem szczerej wymiany uczuć i myśli, w myśl 4 punktu prawa harcerskiego.

Dopisano ołówkiem:
otrzymałem 6/I/1942
(–) N.[4]

[4] N – Nowak (Przyp. Kom. Hist.).

4.2.2. Odpowiedź Stanisława Broniewskiego „Orszy" na oświadczenie przedstawicieli hufców „Wola" z ZHP i HP, 1942 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

K.C. W-wa, dn. 9.I.1942 r.

Do
Druha Hufcowego WL.[5]

W związku z przedłożoną mi deklaracją komunikuję Druhowi co następuje:

1/. Mimo że prowadziliście rozmowy o charakterze organizacyjnym bez porozumienia się ze mną, nie poczytuję Wam tego za niekarność oraz naruszenie kompetencji, ponieważ Waszymi współrozmówcami byli harcerze, organizujący pracę wśród młodzieży o typie harcerskim; przeciwnie – wyrażam Wam uznanie za troskę o zjednoczenie w naszych szeregach wszelkich grup harcerskich, które nie z własnej winy znajdują się poza Z.H.P.

Rozmowy z przedstawicielami innych organizacji stanowią wyłączną prerogatywę G.K.H. i w przyszłości proszę o tym pamiętać.

2/. Treść i duch złożonej mi deklaracji dają mi możność stwierdzenie, że postawa Wasza i Waszych współrozmówców jest harcerska; mam więc tak do Was jak i do Waszych współrozmówców pełne zaufanie.

3/ Sprawa unifikacji organizacji, z którą powiązani są Wasi współrozmówcy oraz Z.H.P. nie przedstawia z naszej strony żadnych trudności. Naczelnik Harcerzy upoważnił mnie do oświadczenia, że G.K.H. jest gotowa wydać niezbędne dyspozycje do przeprowadzenia odpowiednich rozmów, mimo, że kilkokrotna inicjatywa Druha Naczelnika spotykała się zawsze z odmową ze strony przełożonych Waszych współrozmówców.

4/ Zarówno Was jak i Waszych współrozmówców proszę o dokładanie wszelkich starań, aby wszyscy harcerze znaleźli się w Z.H.P. stanowiącym tylko jedną organizację harcerską. Rozumiem, że praktycznie usiłowania Wasze będą musiały ograniczyć się do terenu hufca Wola ze względów technicznych. Tym niemniej do tych wysiłków gorąco Was zachęcam, gdyż każdy wkład w kierunku jednoczącym nadmiernie dziś rozproszkowane życie polskie jest bardzo pożądany i chociażby tylko drobne rezultaty będą bardzo cenne, ponieważ tylko w jedności leży nasza moc.

Czuwaj!
(–) Orsza
/Stefan Orsza Kdt Chor./

Dopisano ołówkiem:

Kopia dla
Dha Naczelnika Harcerzy
10/I.42 (–) O[6]

[5] WL – skrót nazwy hufca Wola (Przyp. Kom. Hist.).
[6] O – Orsza (Przyp. Kom. Hist.).

4.2.3. Zapisy z rozmów instruktorów „Hufców Polskich” i „Szarych Szeregów”, w sprawie zjednoczenia, 1943 r.

4.2.3.1. Rozmowa z dn. 17.IV.43

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały z archiwum harcmistrza Edwarda Zürna – notatki, instrukcje, artykuły, sygn. S/7, dostęp AAN w Warszawie

1. Ustalono następujące zagadnienia do rozpatrzenia:
   a/ konieczność zjednoczenia
   b/ wychowanie religijne w H.
   c/ wychowanie narodowe w H.
2. W sprawie zjednoczenia nie uzyskano jednomyślności. Wprawdzie instruktorzy obu stron widzą konieczność zjednoczenia i wynikające zeń korzyści, jednak instruktorzy HN na podstawie dotychczasowych doświadczeń, z braku zaufania do sanacyjnych władz SS nie widzą w danej chwili możliwości dokonania zjednoczenia, podczas gdy instruktorzy SS dążą stanowczo do zjednoczenia w dzisiejszych warunkach.
3. W sprawie wychowania religijnego po wzajemnym poznaniu programów i metod ich realizacji ustalono, że różnic zasadniczych w tej dziedzinie nie ma. HN ma w tej dziedzinie dokładniej sprecyzowane stanowisko i jest w realizacji bardziej zaawansowane. Instruktorzy SS podają jedynie w wątpliwość celowość i skuteczność metod, jakimi HN pragnie realizować h. służbę Bogu

4.2.3.2. Rozmowa z dn. 1.V.43

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały z archiwum harcmistrza Edwarda Zürna – notatki, instrukcje, artykuły, sygn. S/7, dostęp AAN w Warszawie

Rozmowa z dn. 1.V.43

1. W dyskusji nad zakresem terminu „Obóz Narodowy” ustalono, że obejmuje on wszystkich tych, którzy szczerze czują się Polakami, a wiec zarówno Polaków z pochodzenia, jak i członków zasymilowanych duchowo mniejszości narodowych. Z Obozu Narodowego wykluczeni są Żydzi, Niemcy, Ukraińscy nacjonaliści i inne mniejszości narodowe nastawione wrogo do Państwa Polskiego. Ustalono, że działanie dla Dobra Narodu Polskiego musi być zgodne z zasadami etyki katolickiej.
2. Nie biorąc pod uwagę trudności technicznych i organizacyjnych, mogących wyniknąć przy przeprowadzaniu zjednoczenia dziś, instruktorzy obu stron w wyniku przeprowadzonych rozmów zobowiązują się przedstawić odnośnym KCH następujące wnioski:
   a/ HN i SS mają zbliżone poglądy ideowe,
   b/ istnieje potrzeba rozmów oficjalnych na szczeblu KCH jako mogących prowadzić do zjednoczenia.

4.2.3.3. Rozmowa z dn. 10.V.43

źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4, Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998, s. 187–188, dostęp zbiory własne

Wynik rozmowy instruktorów HN i SS na szczeblu KCH z dn. 10.V.43 r.
W wyniku rozmowy instruktorów HN i SS na szczeblu KCH ustalono że:
1. Obie KCH widzą istotną potrzebę zjednoczenia, biorąc pod uwagę przyszłość Związku, która rodzi się już dziś.
2. Zasady ideowe, w oparciu o które kształtuje się praca HN i SS są wspólne.
3. Pewne różnice metodyczne wymagają dalszych dyskusji i uzgodnień.
Instruktorzy KCH widzą konieczność kontynuowania rozmów na szczeblu GK, jako mogących prowadzić do zjednoczenia.

4.2.4. Pisma w sprawie organizacji rozmów

4.2.4.1. Kazimierza Burmajstera „Kazimierza" z „Hufców Polskich" do „Szarych Szeregów", 1943 r.

źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4., Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 188, dostęp zbiory własne

Zgodnie z rozmową podajemy terminy: 1. Czwartek 17.VI. 2. Piątek 18.VI. 3. Poniedziałek 21.VI. wszystkie godz.18. Prosimy o wysłanie trzech przedstawicieli mających prawo zgodnie z życzeniem waszym decydowania z tym że będą reprezentować stronę żeńską i męską.

Czuwaj !

W-wa 8.VI.43 /–/ rz. Wydz. Org. Nacz. HP Kazimierz

4.2.4.2. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

W związku z tym że sprawa męska traktowana jest przez Was nierozłącznie ze sprawą żeńską – Główna Kwatera nie jest kompetentna do załatwienia całości tej sprawy. Wobec tego całą sprawę przekazałem Naczelnictwu.
Z swej strony usilnie proszę Was o potraktowanie sprawy męskiej jako osobnej całości i załatwienie jej z Główną Kwaterą. W tym celu proponuję jeden z terminów podanych przez Was dn. 8.VI.43 a mianowicie 18.VI br. godz.18. Miejsce ustnie.
10.VI.43. godz. 12.30 /–/ K.Krzemień

4.2.4.3. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia” z „Szarych Szeregów” do „Hufców Polskich” 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

Naczelnictwo Szarych Szeregów zaakceptowało treść ostatniej naszej rozmowy z tym, że załatwienie technicznego przejęcia przez Komisję, powiększoną o przedstawicielkę kobiet, odbyć się będzie mogło po wypowiedzeniu się Waszym odnośnie stosunku do Wojska. Dla nas mianowicie jest warunkiem zasadniczym współpraca całej Organizacji z Armią Krajową. Oczekujemy pozytywnej Waszej odpowiedzi, po czym ustalimy sobie termin spotkania.

W-wa 29.VI.43 Cz!

Naczelnik
/–/ K. Krzemień.

4.2.4.4. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia” z „Szarych Szeregów” do „Hufców Polskich” 1943 r.

źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4., Archiwum „Szarych Szeregów” im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie”) 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 189, dostęp zbiory własne

W nawiązaniu do przesłanego Wam dn. 29.VI.43 zaakceptowania przez Naczelnictwo naszych rozmów, bardzo Was prosimy o możliwie pilną odpowiedź, byśmy mogli przystąpić do prac technicznych związanych z zespoleniem terenów. O pilności sprawy decyduje zły wpływ, jaki dwoistość pracy h-skiej ma na młodzież.

22.VII.43 Naczelnik

4.2.4.5. Pismo Naczelnika „Hufców Polskich” do „Szarych Szeregów”, 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

Dh. Naczelnik SS

Pismo Wasze z 22.VII.43 zastało już gotową naszą odpowiedź na poprzednie Wasze pismo z dn. 29.VI.43. Aczkolwiek zgadzamy się z Wami co do pilności sprawy odpowiedź nasza uległa zwłoce, ponieważ musieliśmy i my również zorientować się w opinii naszego terenu co do potrzeby i warunków połączenia obu naszych organizacji. Opinia co do potrzeby połączenia nie jest nieprzychylna, pod warunkiem kompletnego uzgodnienia podstaw ideowych. Ponieważ na ostatnich konferencjach przedstawiciele Wasi stwierdzili, iż przyjęliście nasze podstawy ideowe, przeto tym sposobem główna przeszkoda połączenia została usunięta. Wymagają one ścisłego, wspólnego sformułowania na piśmie przed jakimikolwiek krokami organizacyjnymi.

W czasie poprzednich rozmów zażądaliście z naciskiem przysłania delegatów z odpowiednimi pełnomocnictwami. Delegatów takich wysłaliśmy. Okazało się jednak, że wasi przedstawiciele nie są należycie upoważnieni do przeprowadzenia z nami decydujących rozmów, które w konsekwencji takiego postępowania musiały ulec zwłoce.

Tym bardziej byliśmy zdumieni treścią Waszego pisma z dn. 29.VI.43 gdyż przecież w czasie ostatniej naszej rozmowy wspólnie przyszliśmy do przekonania, że nie ma powodu aby sprawy wojskowe wywierały decydujący wpływ na połączenie obu naszych organizacji wobec zasadniczego stwierdzenia, iż wszyscy harcerze i harcerki do nich należący spełniają swój obowiązek wojskowy wobec Ojczyzny.

Jeżeli ze względu na jakiekolwiek wiążące Was zobowiązania podtrzymujecie stanowisko wyrażone w piśmie z 29.VI.43 wówczas powtórnie proponujemy zawarcie porozumienia w myśl naszego projektu, wręczonego Warn już przeszło rok temu /odpis tego projektu otrzymaliście również w czasie ostatniej naszej rozmowy.

Gdybyście mieli zastrzeżenia co do naszego projektu porozumienia, oczekujemy waszych propozycji.

Czuwaj !

Warszawa dn. 15.VIII.43 wz. Naczelnik HP

dopisane długopisem
Paweł

4.2.4.6. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia” z „Szarych Szeregów” do „Hufców Polskich” 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

H.P. Komenda
W związku z listem Waszym z dnia 15.VIII.43 stwierdzamy że:

1. pełnomocnictwa nasze do całkowitego załatwienia spraw męskich były dostateczne.
2. pełnomocnictwa te poszerzyliśmy na sprawy żeńskie niezwłocznie po odnośnym waszym postulacie.
3. rozmowy w istocie wykazywały zgodność podstaw ideowych, niemniej w liście Waszym wkradła się pewna niewłaściwość mówiąca o przyjęciu przez nas Waszych podstaw ideowych.

Abstrahując od tych drobnych spraw stwierdzamy, że dziś w obliczu wielkich wydarzeń, należy zdaniem naszym powziąć męską decyzję połączenia i dokonać go w braterskiej atmosferze, bez przewlekania i doszukiwania się trudności.

Pisanie dziś deklaracji ideowych jest sądzimy zupełnie zbędne, gdyż uznajemy wspólnie głęboką deklarację naszego Prawa i Przyrzeczenia.

Zagadnienie interpretacji pozostanie wszak w związku z każdą najbardziej przewidująco sformułowaną deklaracją tylko zagadnieniem wzajemnej szczerości i zaufania.

Ujęcie spraw wojskowych sformułowane przez nas 29.VI br. dotyczy wspólnych nam podstaw ideowych, a mianowicie w wypełnieniu I i VII pktu prawa z całą lojalnością współpracujemy z Armią Krajową jako uznanymi oficjalnie Siłami Zbrojnymi RP.

Oczekujemy od Was takiego wyciągnięcia wniosku ze wspólnych ideowych podstaw.

Nic nie przeszkadza więc zdaniem naszym całkowitemu połączeniu.

Celem omówienia szczegółów technicznych połączenia będę oczekiwał zwierzchnika Waszej organizacji w miejscu i czasie podanym ustnie. Mam nadzieję, że tym razem sformalizujemy sprawę ku pożytkowi naszej młodzieży i dla dobra Polski.

Serdecznie ściskamy dłonie

15.IX.43 Czuwaj !

Naczelnik SS

dopisane ołówkiem
KK.

4.2.4.7. Pismo Naczelnika „Hufców Polskich” do „Szarych Szeregów”, 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

SS. Komenda Warszawa, dn. 9.X.1943 r.

Odpowiadając na pismo Wasze z dnia 15.IX.43 otrzymane przez nas dnia 6.X.43 stwierdzamy co następuje:

1. Podobnie jak i Wy doceniamy wagę dziejowych wydarzeń, które przeżywamy i szczególnie na nie, jesteśmy również gotowi w atmosferze braterskiej do wspólnej pracy dla dobra Polski. Uważamy jednakże, iż sprawa ta wymaga należytego przygotowania, bowiem wszelkie nie sięgające w głąb posunięcia o charakterze technicznym, choćby były dokonane przez władze naszych organizacji miast jednoczyć, mogłyby się stać przyczyną ponownego rozdarcia wewnętrznego Harcerstwa, jak byliśmy tego świadkami przed wojną. To też nie możemy zrozumieć dlaczego uchylacie się od sformułowania na piśmie zasadniczych podstaw ideowych, dotyczących harcerskiej służby Bogu i Polsce, jeśli sami stwierdzacie w swoim piśmie, że są nam wspólne.
   My bowiem uważamy to za niezbędne z przyczyn następujących:
   a/ Nie chcemy zmarnować dorobku lat wojennych, które nas wszystkich kosztowały niemało ofiar. Pragniemy stworzyć nie jedną więcej „deklarację ideową”, lecz konkretne wskazówki dla wychowywania młodzieży harcerskiej, aby w przyszłości uniknąć raz na zawsze możliwości istnienia grup bezbożniczych i zwalczających ideę narodową, których tyle było przed wojną, a które działając wręcz niezgodnie z Prawem i Przyrzeczeniem harcerskim, uważane były jednak za drużyny harcerskie i istniały w ramach organizacyjnych ZHP.
   b/ Ponadto nie uważamy, aby w chwili obecnej Prawo i Przyrzeczenie były wystarczającą wspólną deklaracją z tej prostej przyczyny, że my ściśle przestrzegamy w całej rozciągłości Prawa i Przyrzeczenia i w tych zasadach wychowujemy naszą młodzież, u Was jak się dowiadujemy, niektóre punkty Prawa na czas wojny zostały zawieszone, a zatem te zasady nie są nam obecnie wspólne, należałoby więc uprzednio przywrócić im moc obowiązującą.
   c/ Pragniemy dać wyraz temu, że prawdziwa rzetelna jedność jest możliwa dopiero po uzgodnieniu najważniejszych podstaw ideowych, gdyż te właśnie, a nie żadne inne czynniki zajmują w pracy naszej pierwsze miejsce i do nich dostosowujemy wszystkie nasze poczynania.
2. Uważamy za konieczne, aby przy tej okazji wypowiedziały się również harcerki, bowiem wprawdzie powołujecie się na rozszerzenie waszych pełnomocnictw

na sprawy żeńskie, ale w dotychczasowych naszych rozmowach druhny w ogóle udziału nie brały i stanowisko ich nie jest nam znane. Jest to dla nas bardzo ważne, bowiem o ile my pracujemy wspólnie i mamy wspólne władze, a więc delegaci nasi reprezentują wspólne stanowisko męskiej i żeńskiej organizacji, o tyle wiadomo nam, że Wy pracujecie osobno i wasze organizacje męska i żeńska nie zawsze są ze sobą w całkowitej zgodzie.

3. Stąd płynie wniosek, że techniczne łączenie organizacji odpowiadające ich powadze i znaczeniu może nastąpić:
   a/ po wypowiedzeniu się również i harcerek w sprawach ideowych,
   b/ po wspólnym sformułowaniu tych zasad na piśmie,
   c/ po wypowiedzeniu się naczelnych władz obu Waszych organizacji, iż takie zasady ideowe przyjmują,
   d/ po wspólnym wypracowaniu gwarancji, iż po wojnie zapanują one w Harcerstwie.
4. My również jesteśmy z Wami całkowicie zgodni, że pertraktacje nasze powinny odbywać się w atmosferze braterskiej całkowitego zaufania i szczerości.
   Dlatego dziwi nas Wasz jak gdyby nieufny stosunek do naszego stanowiska w sprawach wojskowych, które zostały uznane przez Przedstawicielstwo Rządu Rzeczypospolitej na Kraj.
5. Wszystkie wyżej wymienione postulaty wysuwaliśmy już nie jednokrotnie w rozmowach i na piśmie, nie są więc one dla Was rzeczą nową, choć dotąd nie możemy doczekać się wyraźnej odpowiedzi. Sądzimy, że zamiast prowadzić dalszą korespondencję, należy już nie zwlekając przystąpić do praktycznej realizacji naszych zamierzeń.
6. My ze swej strony z całą powagą i w poczuciu odpowiedzialności za losy Ruchu Harcerskiego i idei harcerskiej oświadczamy, że z całych sił dążyć będziemy do ponownego zlania się Ruchu Harcerskiego w jedną całość oraz do jak najszersze go wykorzystania w dalszym rozwoju Harcerstwa dla dobra Polski i młodzieży naszej, dorobku ideowego lat wojennych.
7. Ponawiamy z naciskiem naszą, kilkakrotnie już wysuwaną propozycję aby do czasu ostatecznego porozumienia się, które nie wątpimy, że nastąpi rychło i celem jego przygotowania, utworzyć Komisję Porozumiewawczą, złożoną z przedstawicieli naszych władz naczelnych. Komisja ta w pierwszym rzędzie zajmie się sformułowaniem na piśmie wspólnych podstaw ideowych oraz opracowaniem wszelkich innych spraw związanych ze wspólną pracą naszych organizacji i ich przyszłym połączeniem.
8. Prosimy: a/ o wyznaczenie swych delegatów do tej Komisji, b/ o odpowiedź czy zgadzacie się na przesłany Wam już od dawna projekt regulaminu tej Komisji, czy macie w tym względzie jakieś inne propozycje.

Przesyłamy Wam serdeczne braterskie pozdrowienie
Czuwaj

wz Naczelnik HP

dopisane długopisem
Janusz

4.2.4.8. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

1.XI.43 r.

HP. Komenda.

W związku z przedłużającą się naszą korespondencją, w której coraz wyraźniej akcentujecie swoją odrębność i istnienie swojej organizacji – zwracamy Warn uwagę, iż do tej pory nie jesteście zwolnieni z ZHP, a nawet o zwolnienie takie nie prosiliście.

Rozmawialiśmy dotąd z Wami jak z grupą członków ZHP, mającą do władz organizacyjnych pewne postulaty i pewne zastrzeżenia.

Obecnie zmuszeni jesteśmy zapytać Was, czy listy Wasze mamy potraktować jako dokonane w niewłaściwej formie zgłoszenie wystąpienia Waszego z ZHP.

Odpowiedź w tej sprawie wyjaśni nam czy dalsze rozmowy mamy prowadzić w trybie wewnętrzno organizacyjnym czy też między organizacyjnym.

Czuwaj !
Naczelnik.

Dopisane ołówkiem
KK.

4.2.5. Projekt regulaminu Harcerskiego Komitetu Porozumiewawczego

źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4, Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 195, dostęp zbiory własne

Harcerstwo Polskie i Związek Harcerstwa Polskiego stwierdzają zgodnie, iż pożądana jest w chwili obecnej współpraca obu organizacji.

1. W tym celu tworzy się Harcerski Komitet Porozumiewawczy.
2. Zadaniem Komitetu jest:
a) reprezentowanie ruchu harcerskiego wobec społeczeństwa i władz
b) ustalanie, które zasady ideowe obu organizacji są wspólne
c) wymiana doświadczeń wychowawczych i materiałów wychowawczych
d) załatwianie spraw bieżących, związanych za współżyciem obu organizacji
3. Skład Komitetu jest następujący:
a) Komitet składa się z Przewodniczącego i 2 członków tj. po jednym delegacie HP i ZHP spośród władz naczelnych tych organizacji
b) za jednomyślną zgodą Komitetu obie organizacje mogą do Komitetu delegować drugiego delegata
c) członkowie Komitetu wchodzą doń za zgodą obu stron
d) Przewodniczący reprezentuje Komitet na zewnątrz, kieruje jego pracami, przestrzega wypełniania jego uchwał

4. Kompetencje Komitetu obejmują obradowanie i uchwalanie wniosków w sprawach wyżej wymienionych.

5. Uchwały Komitetu jednomyślne wiążą obie organizacje. Uchwały powzięte większością głosów stanowią zalecenia dla obu organizacji.

6. Zadaniem Komitetu jest przede wszystkim uzgodnienie poglądów obu organizacji i stąd winien on dążyć w każdym wypadku do zgodnego wyrównania różnic.

4.2.6. Porozumienia „Hufców Polskich" i „Szarych Szeregów"

4.2.6.1. z dnia 26.V.1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

Przedstawiciele organizacji ZHP i HP zebrani w dniu 26.V.44 w składzie: Dh.Dh. Wojciech, Irena, Teresa, Witold, Jerzy, Zenon przy udziale przedstawiciela N.K.H. w Londynie Celta, uznawszy wspólnotę podstaw ideowych, stwierdzają, że Z.H.P jest ich wspólnym dobrem. Aby połączyć w nim prace, biegnące w czasie wojny osobnymi torami, postanawiają wyłonić Komisje, która to zadanie rozwiąże. Skład Komisji zostanie ustalony na następnym posiedzeniu wymienionych wyżej przedstawicieli oraz Dha Adama z Z.H.P.

Warszawa 26. V.1944

/–/ Wojciech
/–/ Irena
/–/ Teresa
/–/ Witold
/–/ Jerzy
/–/ Zenon
/–/ Celt

4.2.6.2. z dnia 1.VI.1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

Przedstawiciele organizacji ZHP i HP zebrani w dniu 1.VI. 1944 w osobach dh.dh. Wojciech, Irena, Teresa, Jerzy, Witold, Zenon oraz przy udziale przedstawiciela N.K.H w Londynie dha Celta dokonują wyboru komisji dla wypełnienia zadań zakreślonych w protokóle zebrania z dnia 26.V.1944 w następującym składzie: po trzech przedstawicieli delegowanych przez Z.H.P i H.P – kierowniczek i kierowników pracy – a mianowicie: Wojciech, Irena, Witold z ZHP oraz Jerzy, Teresa, Zenon z HP. Do czasu ewentualnego powołania siódmego członka komisji jako przewodniczącego – przedstawiciele Z.H.P i H.P będą wskazywać na przemian przewodniczącego obrad.

Warszawa 1.VI.1944

/–/ Wojciech
/–/ Irena

/–/ Teresa
/–/ Witold
/–/ Jerzy
/–/ Zenon
/–/ Celt

4.2.6.3. z dnia 1.VI.1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

Komisja zebrana w dniu 1.VI. 1944, w osobach dh. dh. Wojciecha, Ireny, Teresy, Jerzego, Witolda i Zenona przy udziale przedstawiciela NKH w Londynie Celta uchwala, że:

1. po połączeniu Z.H.P i H.P kontakt organizacji z władzami państwa: cywilnymi i wojskowymi będzie bezpośredni; natomiast do czasu połączenia – sprawy H.P będą reprezentowane wobec wyżej wymienionych władz przez wydelegowanych członków Komisji.
2. celem pracy Komisji jest doprowadzić do całkowitego połączenia Z.H.P i H.P tak, aby była jedna organizacja o jednolicie sformułowanych zasadach ideowych i jednym programie.
3. w pracach swych Komisja kierować się będzie obiektywnym uznawaniem stanów posiadania w terenie, ludzi pracujących w komendach i dorobku programowego.
4. celem podkreślenia wzajemnych dobrych stosunków Z.H.P i H.P zaleca się władzom obu organizacji czuwanie nad tym, aby w terenie ta postawa ujawniała się w całej pełni.

Warszawa 1.VI.1944

/–/ Wojciech
/–/ Irena
/–/ Teresa
/–/ Witold
/–/ Jerzy
/–/ Zenon

4.2.6.4. z dnia 7.VI.1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

Komisja postanowiła poinformować przedstawicieli władz państwowych o powstaniu i pracach Komisji Z.H.P i H.P dla zjednoczenia ruchu harcerskiego.

Komisja postanowiła delegować druhów Jerzego i Witolda dla stałego informowania władz o pracach Komisji.

W sprawach dotyczących wyłącznie H.P., udawać się będą do władz państwowych członkowie komisji z grona H.P.

Inni członkowie H.P. – za każdorazową zgodą Komisji.

Warszawa 7.VI.1944

/–/ Wojciech
/–/ Irena

/–/ Teresa
/–/ Witold
/–/ Jerzy
/–/ Zenon

4.2.7. Informacja Stanisława Broniewskiego „Witolda" na temat rozmów z Hufcami Polskimi, 1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

Gród

Stosownie do naszej rozmowy przesyłam odpisy uchwał zebrań w sprawie HPą Proszę o zwrot po wykorzystaniu.

Nasze tezy idą w kierunku ocalenia ogromnego dorobku moralnego jakim jest trwałość w jedności Związku mimo zawieruchy wojennej. /treść uchwały z 26. V/

Chcemy pełnego złączenia naszych prac, szczerego i całkowitego. Atmosfera targów i koncesji jest dla nas trudna.

Uważamy, że wykorzystywanie znacznego zresztą /choć nie zawsze pozytywnego/ dorobku HP na odcinku programowym i metodyki dokonać się powinno w połączonej organizacji w normalnym trwałym trybie.

Pisanie dziś deklaracji ideowych jest spłyceniem tego dorobku i nie przynosi żadnej korzyści /poza szkodą ze spłycenia/, opóźnia natomiast moment zjednoczenia i obciąża najbardziej exponowany ludzinieproduktywną pracą.

Oczywiście musza nam być wspólne podstawy ideowe, ale to orzekliśmy jako fakt dokonany. Sformułowane one są zresztą w prawie SS. Chodzi o to by je rzetelnie wykonać.

Ocalając dobro jedności Związku idziemy w rozmowach na ogromne ustępstwa. Jeżeli jednak prowadzona jest z nami jakaś gra uważamy, że nie można poświęcać zasad moralnych dla chęci mechanicznego łączenia.

Bądźcie łaskawi wczuć się w intencję tych myśli i zgodnie z nią przedstawić rozmówcy.

16.VI.44 Witold.

4.2.8. Dokument komisji zjednoczeniowej „Szarych Szeregów" i „Hufców Polskich" w sprawie technicznego połączenia obu organizacji

źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4, Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 198–200, dostęp zbiory własne

I. Komisja postanawia sporządzić spis stanu posiadania ZHP i HP w terenie. Spis ten winien obejmować samodzielne zastępy, drużyny a nawet hufce w wypadku gdy jest ich kilka w jednej miejscowości (środowisku).

Spis winien uwzględnić możliwie dokładnie podaną liczebność jednostek i typowy wiek członków.

Materiał przedstawią członkowie Komisji na następnym jej zebraniu. Spis ma posłużyć za podstawę uzupełniania komend terenowych. Wymienione w spisie zespoły mogą pracować nadal (po połączeniu prac) w niezmienionych składach.

II. Komisja postanawia, że komendy (różnych szczebli) uzupełniane będą według następujących zasad:

1. Komendy środowisk (miejscowości) i wyższych szczebli muszą być jedne (wspólne) ze względu na stosunki zewnętrzne oraz na konieczność jednej decyzji w okresie przełomu (brak łączności z wyższymi szczeblami).

2. Zasada uzupełniania tych komend będzie: a) członek komendy HP wchodzi do komendy ZHP tego samego szczebla terenowego, b) w komendzie tej otrzymuje pracę odpowiadającą osobistym kwalifikacjom i zamiłowaniom, c) w ocenie kwalifikacji decydować może dorobek pracy ujęty w formie wniesionego stanu posiadania, d) ze względu na oszczędność sił wynikającą z łączenia dwóch prac celowym będzie użycie niektórych członków komend na szczeblach komend niższych lub w terenie (drużyny), odnosić się to szczególnie winno do tych wypadków w których wzrost posiadania po połączeniu będzie niewielki.

3. Zasady uzupełniania komend otrzymają na piśmie wszystkie komendy, na których terenie według spisu dokonanego w myśl pktu I istnieje praca HP obok pracy ZHP.

4. Komendanci prac ZHP w porozumieniu z odnośnym komendantem prac HP przeprowadzą samodzielnie uzupełnienie swych komend, o osobach komendantów decydować będzie szczebel wyższy.

5. Praca uzupełniania komend postępować winna kolejno od komend najniższych ku wyższym.

6. Następne zebranie Komisji ustali w/g spisu omówionego w pkcie I rozdzielnik pisma wymienionego pod II/3, dalsze i ostatnie zebranie zestawi pracę uzupełniania komend dokonaną w terenie oraz ewentualnie postanowi uzupełnienie komendy szczebla najwyższego.

III. Komisja postanawia, że celem wykorzystania dorobku programowego HP..... przedstawiciel HP wejdzie do Rad Programowych Głównych Kwater. Do czasu gdy Rady nie zapoznają się z całym materiałem programowym i wspólnie nie dokonają uzupełnień programowych, wymienione w pkcie I tereny HP pracować będą według własnego programu.

Wszystkie komendy terenowe dopilnują tych prac na równi z pracami w myśl programu ZHP.

Pierwszą pracą uzupełnionej Rady Programowej winno być wykorzystanie dorobku na odcinku kształcenia starszyzny, tak by jak najprędzej ruszyć mogły jednolite kursy. ZHP uzna nominacje instruktorskie dokonane przez HP od dnia l września 1939 do dnia dzisiejszego. Nominacje instruktorskie HP dokonane po dniu dzisiejszym, a przed uzgodnieniem programu kształcenia starszyzny będą poddane dodatkowej próbie (ew. kurs) w myśl wspólnie ustalonego programu.

4.3. Stosunki konspiracyjnych organizacji harcerskich z władzami na emigracji

4.3.1. Wytyczne Kazimierza Sosnkowskiego, „Józefa Godziemba" w sprawie wykorzystania harcerstwa na terenie Kraju, 1939/1941

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

L.dz. 1207/ tjn.

WYTYCZNE

co do wykorzystania harcerstwa na terenie Kraju

1/Nie wciągać w żadnym wypadku organizacji harcerskich, jako całości organizacyjnych, do organizacji wojskowej. Organizacje harcerskie mają żyć własnym życiem, dostosowanym do obecnej sytuacji Kraju.

2/Na terenie harcerstwa zakładać komórki ZWZ, dobierane troskliwie spośród ludzi pewnych pod każdym względem, nadających się do pracy konspiracyjnej, odgrywających na terenie harcerstwa rolę kierowniczą. Komórki te winny być tworzone zarówno w przekroju pionowym /według hierarchii władz harcerskich/, jak i w przekroju poziomym, czyli terytorialnym.

3/Za pośrednictwem komórek wykorzystywać harcerstwo dla czynności pomocniczych /łączność, propaganda, wywiad/. Wykorzystanie to w terenie[7] w sposób ostrożny, szanujący bezpieczeństwo młodzieży i nie narażając jej na niepotrzebne represje i prześladowania.

4/Harcerstwo jako całość będzie wykorzystane za pośrednictwem komórek ZWZ w momencie zasadniczym /powstanie/.

/–/ E. Strażnica /–/ J. Godziemba

Otrzymuje „Orsza"

Za zgodność

/–/ Kortum

4.3.2. Depesza, Tadeusza Chciuka „Celta" w sprawie opisu dla rządu w Londynie, sytuacji harcerstwa w Polsce, 1942 r.

źródło:
AAN zespół Delegatury Rządu, 202/1–54, t. 4, k. 307, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 164–165, dostęp zbiory własne

7 Zdanie niejasne. Prawdopodobnie tekst zniekształcony, albo brak wyrazu. W p.2.-im „winny".... (Przyp. K.M.)

Dąb nie jest jednolity – rozbity na szereg grup i dużo drużyn dzikich. Najważniejsze z tych grup są: Dąb oficjalny, uznający przewodniczącym b. wojewodę i Dąb o ideologii Kwadratu.

1. Dąb oficjalny nie miał przerwy w pracy. Obejmuje całą Polskę z przed 1939 r. Łączność w G.G. bardzo dobra i stała, poza G.G. gorsza, bo kosztowna. Program obejmuje prace wychowawcza wśród młodzieży i walkę z okupantem przy ścisłej współprac z Delegaturą i S.S.S. – wywiad, mały sabotaż, służba łączności, samokształcenie, wychowanie fizyczne. Duże straty zwłaszcza w instruktorach i w b. okupacji sów. Stan organizacji co najmniej 10 tysięcy członków.

2. Dąb o ideologii Kwadratu pracuje niezależnie od Kwadratu od początku wojny tylko z młodzieżą ponad 16 lat. Program obejmuje pracę wychowawczą i działalność wyszkoleniową wojskową w zakresie drużyny strzeleckiej, służby sanitarnej i łączności. Duże straty personalne. Stan 1600 członków. Skontaktowałem Dąb Kwadratu z Delegaturą. Oba dęby połączyć się nie chcą. Próbuję montować drogę powrotną przez Dąb oficjalny.

Luty 1942

4.3.3. Wyciąg z Meldunku Organizacyjnego „półrocznego” nr 220 Komendy Głównej Armii Krajowej – za okres 1 marca 1943–31 sierpnia 1943 r., dla Naczelnego Wodza w Londynie

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Szare Szeregi: wyborowy materiał – element najstarszej grupy wieku wszedł do oddziałów dywersyjnych Kedywu, zwłaszcza w KG AK.

Grupy średniego wieku nastawiam na „mały sabotaż” i akcję „N”, szkolę jako poczty dowódców w oddziałach łączności bojowej i w oddziałach rozpoznawczych /dawnego typu – dopisek Kortuna/. Grupa najmłodsza w powstaniu bez broni w ramach wojskowej służby pomocniczej. Prowadzą akcję „M” zmierzającą do uchwycenia organizacyjnego i zajęcia się młodzieżą niezorganizowaną, którą demoralizuje wojna i ulica. Chodzi o podniesienie poziomu moralnego i obywatelskiego młodzieży drogą pośredniego oddziaływania instruktorów Szarych Szeregów.

Szare Szeregi Narodowe: „Harcerstwo Narodowe” nadużywają znaku ZHP, agitują na korzyść NSZ wprowadzając zamęt. NSZ dąży do podporządkowania sobie tego odłamu Szarych Szeregów.

Szare Szeregi żeńskie: 635 instr., 4175 dziewcząt własnego środowiska, 908 młodzieży niezorganizowanej. Przygotowano między innymi: 9 linii sztafetowych jako łączność podczas powstania, 985 kurierek i łączniczek, 28 instr. łączności polowej. Na odcinku pracy wychowawczo-społecznej ogromne wysiłki: prowadzono 7 zakładów opiekuńczych, 10 ochronek dla dzieci wysiedlonych, akcję pomocy dla więźniów w obozach karnych w okręgu AK Lublin i Warszawa, akcję samopomocy w przypadkach indywidualnego zagrożenia /AK w Warszawie/.

Współpraca na odcinku organizacji pomocy dla powracających z robót przymusowych w Rzeszy. Tajne nauczanie młodzieży szkolnej.

Przewodniczący zarządu głównego Szarych Szeregów w ścisłym kontakcie z Komendą Sił Zbrojnych w Kraju. W pierwszym półroczu swej pracy, po ukonstytuowaniu

się zarządu głównego osiągnął poważne wyniki konsolidujące wysiłki Sz.Sz. męskich i żeńskich. Poszukuje nowy narybek celem uzupełnienia trzebionych szeregów.

Obszar II – Białystok. Współpraca z Szarymi Szeregami.

W każdym meldunku organizacyjnym „półrocznym" jest wzmianka o Szarych Szeregach na szczeblu centralnym i w okręgach AK. Nie miałem czasu wynotowywać szczegóły. Powyższy tekst jest zanotowany przeze mnie skrótowo, ale wiernie.

/–/ Kortum

16 sierpnia 1970

4.3.4. List Stanisława Broniewskiego„Witolda" do Komitetu Naczelnego w sprawie opisu organizacji, 1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

List do Komitetu Naczelnego[8]

Założenia.

Celem organizacji jest praca wychowawcza. Ilekroć podejmujemy służbę z zakresu cywilnego czy wojskowego, motywem jej pełnienia jest osiągnięcie wyników wychowawczych. Stąd ściślej określić można, że podejmowanie służby pełnią poszczególni chłopcy lub ich oddziały, organizacja natomiast pełni jedną służbę – pracę wychowawczą. Podejmowane służby są w pracy tej środkami do celu. Dla chłopców są one celem samym w sobie. Jest w tym konsekwencja naszych założeń ideowych – pełnienia służby i czynnego stosunku do życia, oraz konsekwencja założeń metodycznych – wychowania pośredniego, przez przeżycie, przez czyn. Postawieniem sobie takiego celu pracy określiliśmy wyraźnie miejsce i role naszą w Polsce Podziemnej. Wśród licznych organizacji, z których jedne założyły sobie cele organizacyjne, a inne pracę przygotowawczą lub wychowawczą, jesteśmy jedyną o takim właśnie założeniu. Sprecyzowanie tego założenia w całej organizacji dokonywało się powoli. Pierwsze miesiące okupacji i przewidywania ogólne krótkotrwałej wojny spowodowały u nas nastawienie na prace konkretne z zapoznaniem głównego celu. Stąd wiek członków organizacji w pierwszym okresie był stosunkowo bardzo wysoki (III szczebel)[9]. Do dziś są jeszcze drobne grupy widzące istotną rolę organizacji w pełnionych przez jej dorosłych członków służbach, na przykład z zakresu opieki społecznej itd. Jedna z tych grup (AKH poznańska)[10] przygotowała

[8] W czerwcu 1944 r. wysłano do Londynu do tamtejszego Komitetu Naczelnego, będącego komórką nadrzędną dla całego harcerstwa na emigracji powyższy list. List pisany był na podstawie materiałów znajdujących się w archiwum Pasieki. Pisał go ówczesny Naczelnik Harcerzy „Witold". Zarówno sporządzenie listu jak i załączników zajęły jedną noc. Załączniki sporządzały łączniczki „Iza" i „Halszka". (Przyp. Kom. Hist.)

[9] Ze względu na bezpieczeństwo wprowadzono dla tego listu specjalne kryptonimy. Kurier nauczył się ich znaczenia na pamięć. I tak: „Zawisza" – I szczebel; BS – II szczebel; GS – III szczebel. (Przyp. Kom. Hist.)

[10] Akademickie Koło Harcerskie – Poznań. (Przyp. Kom. Hist.)

duże objętościowo opracowanie programu pracy w tzw. HD[11] (H.Dorosłych). W pracy jednak całkowicie zwyciężyło założenie wychowawcze, co uwidoczniło się w stałym przesuwaniu się przeciętnej wieku ku niższym rocznikom oraz w zasadniczej tezie, że po osiągnięciu około 25 lat życia każdy członek organizacji nie będący instruktorem winien opuścić szeregi i iść w życie samodzielnie. Do tej pory w okresie okupacji nie dokonało się jednak ani razu wyjście z organizacji najstarszych roczników ze względu na sztywne przydziały wojskowe oraz ze względu na to, że program III szczebla krystalizował się w roku 1942/43 i w żadnym z oddziałów nie został dotąd do końca przeprowadzony. Zapał i poświęcenie naszych chłopców w pełnieniu poszczególnych służb spowodowały, że pomimo innego zasadniczo celu organizacji jest ona na odcinku realizacyjnym, szczególnie zaś na odcinku walki czynnej jednym z najpoważniejszych czynników Polski Podziemnej.

Po krótkim okresie, w którym wraz z innymi nastawialiśmy się na niedługą wojnę, zwyciężyła teza pracy na bardzo długą falę. Zdajemy sobie sprawę, że nasi chłopcy ogromny szmat swego życia spędzają w warunkach wojennych. Życie to nie może być prowizorium, nie może być przeczekaniem, musi być życiem pełnym i powiązanym z otaczającą rzeczywistością. Rzeczywistością tą dla każdego chłopca jest udział w toczącej się walce dziś, przygotowanie się do mającej nastąpić walki jutro (okres przełomu) oraz przygotowanie się do pracy pojutrze (w Wolnej Polsce). Każdy chłopak musi dziś żyć wszystkimi trzema treściami. Podział pracy stosowany np. w armii, gdzie jedne zespoły walczą już dziś, a inne przygotowują się na walkę przyszłą, jest przy naszych założeniach niemożliwy jako przekreślający konieczną ze względów wychowawczych pełnię życia, a zmuszający do jednostronności, której wymagać można ostatecznie od ludzi dorosłych. Dzięki tym założeniom organizacja pociąć musiała całą gamę różnych prac i służb, przez co intensywność życia organizacyjnego jest znacznie większa, niż na wielu innych odcinkach życia Polski Podziemnej. Jak dotąd stwierdzić można ponoszone z tego tytułu ciężkie straty, jakkolwiek wyższe niż na innych odcinkach, nie stoją w żadnym stosunku do wyników pracy realizacyjnej, do wyników wychowawczych i do nadzwyczaj podniosłej atmosfery służby, w której żyje cała organizacja.

W okresie zwalania się wielu autorytetów oraz tendencji budowania wszystkiego od początku i ustawicznego reorganizowania, co szczególniej mocno wiąże się z pewnymi wadami narodowymi polskimi, uznaliśmy za ważki czynnik moralny trwałość form i treści naszej pracy. Niesłychanie wiele jesteśmy w stanie budować na fakcie, że organizacja ani na moment nie przerwała pracy jesienią 1939 r., że władze organizacyjne pełniące dziś swe funkcje są prawnie dalszym ciągiem władz przedwojennych i żeśmy nie mieli potrzeby zmieniać niczego w naszych zasadniczych podstawach pracy. Prawo obowiązuje w pełnym brzmieniu przedwojennym, przyrzeczenie również, z dodatkiem krótkiej roty dotyczącej tajemnicy, karności i ofiary. Nazwa używana dziś jest niczym innym jak kryptonimem. Jeśli istnieją pewne rozbieżności wśród instruktorów (aktualne zagadnienie Hufców Polskich) staramy się załatwić je wewnątrz organizacji, uważając że wszelkie wyciąganie ich na zewnątrz przekreśla dorobek ciągłości pracy i stwarza atmosferę niemoralną. Niemoralność jej polega na nieumiejętności współżycia w określonych szerokich ramach i na dawaniu tym samym młodzieży przykładu anarchii. Organizacja szczyci się ponadto bardzo konsekwentną dążnością do zachowania czystej myśli programowej i metodycznej. Zwracamy się stale do pierwowzorów inflację reformatorskich pomysłów. Staramy się wydawać minimalnie instrukcji, książek i.programów, dążąc do wydania jednej podstawowej rzeczy z każdej dziedziny naszego życia organizacyjnego. Te podstawowe rzeczy (książki, instrukcje) ukazują się w miarę narastania myśli programowych, a nie stanowią teoretycznych projektów.

[11] Harcerstwo Dorosłych. (Przyp. Kom. Hist.)

Największy wysiłek organizacji kieruje się na tereny trudne. Istnieje w Polsce Podziemnej szereg oraganizacji ograniczających swój zasiąg do stolicy, wiele innych sięga do łatwego względnie terenu Polski Centralnej. W hierarchii naszych zadań stawiamy teren przed każdą pracą sztabową, a w terenie Wschód i Zachód przed Polską Centralną, prowincję przed stolicą. Zdajemy sobie sprawę, że cyfry naszych stanów niejednakowy ciężar gatunkowy, że pięciu chłopców w Baranowiczach, to tyle co pięćdziesięciu w Kielcach, a co pięciuset w Warszawie. Rozdzielnik wszystkich materiałów i środków finansowych obrazuje to nasze nastawienie. Jeżeli chodzi o przekrój społeczny wysiłek naszej organizacji kieruje się na tereny robotnicze (wsi jeszcze nie ogarniamy) przełamując z dużą wprawdzie trudnością naturalną tendencję bazowania na środowisku inteligencko-mieszczańskim. Sądzić należy, że przekrój społeczny organizacji jest dziś zdrowszy niż przed wojną.

Wielką wagę przywiązujemy do rzeczywistego realizowania naszych haseł. Prawo staramy się realizować całe, a nie jak to w wielu wypadkach bywało, jedynie punkt dotyczący abstynencji. Punkt ten zresztą sprowadziliśmy do właściwej jego roli przez interpretację podaną w Rozkazie L. 8a (załączony), walcząc z zakłamaniem i stawiając dążenie do doskonałości w miejsce zakazu. Służba, braterstwo, rycerskość, karność, pogoda, oszczędność i przyroda – mają swoje rzeczywiste miejsce w każdej pracy, w każdym programie. Nie szukamy nowych założeń, ale w pełni uczciwie staramy się realizować tylko te dziesięć punktów. Realizowanie tych założeń rzeczywiście odróżnia nas od otaczających organizacji. Mniej abstynencja, a więcej swoisty stosunek do podwładnego i zamiłowanie do życia polowego wyróżniają nas od innych. Bezinteresowność służby wystawiona została na wielką próbę przez odbywającą się wokół politykę odznaczeniową i awansową, która naszym zdaniem kryje w sobie wiele niebezpieczeństw. Przez cztery i pół lat nie byliśmy w tej mierze ani razu wnioskodawcą poza wypadkami nadania na polu walki naszym chłopcom pięciu Krzyży Virtuti Militari V Klasy (wszyscy odznaczeni polegli) oraz dwudziestu kilku Krzyży Walecznych (wielu odznaczonych poległo). W ostatnim czasie rozpoczynamy stawianie wniosków, traktując awans jako przyjęcie nowych obowiązków, a odznaczenie jako symbol obowiązujący odznaczonego cech i zasad postępowania. Wielką troską otaczamy kryteria naszych wniosków. Również wielką wagę przywiązujemy do poziomu korpusu instruktorskiego. Instruktorem z samego założenia jest ten, kto wychowuje młodzież. Nie uznajemy więc za instruktorów różnych referentów uzupełniających biura sztabów. Nie uznajemy również dożywocia stopnia instruktorskiego, stopień ten jest ściśle związany z pełnieniem funkcji wychowawczej. Instruktorzy, którzy w pełnieniu tej funkcji nie widzą już swego powołania, winni odchodzić z organizacji w życie.

Stosunki zewnętrzne.

Z tytułu pełnienia służby wychowawczej oraz z tytułu podejmowania szeregu innych służb jesteśmy w stałym kontakcie z czynnikami cywilnymi (Departament Oświaty, Informacji i Opieki Społecznej) oraz z czynnikami wojskowymi (Wydział Organizacyjny, Dywersja, Propaganda, Wywiad, Wyszkolenie).

Szczególnie rozbudowano współpracę z wojskiem (Armia Krajowa), którą normują rozkazy Komendanta Głównego A.K. L. 129 i 495 (w załączeniu). Istotą tej współpracy jest posiadanie przez nas własnych wysoko wyspecjalizowanych oddziałów pod komendą własnych dowódców. Drugą zasadniczą cechą jest zlecenie organizacji wyszkolenia własnych oddziałów do kursów niższych dowódców włącznie, co przy zapale i wielkim nakładzie pracy naszych instruktorów stworzyło z organizacji jeden z ośrodków najbardziej nowoczesnej myśli wojskowej i szkołę nowoczesnego żołnierza. Na odcinku najmłodszych (I szczebel) oczekuje wojsko pełnej inicjatywy w przygotowaniu przez nas służby pomocniczej. Zarówno władze cywilne jak i wojskowe zasięgają nieraz naszych opinii i szukają u nas informacji na temat problemów całej młodzieży.

Rzuciliśmy inicjatywę wśród innych organizacji młodzieżowych podejmowania prac realizacyjnych na odcinku młodzieży niezorganizowanej, wnosząc jednocześnie do organizacji nawet partyjnych młodzieżowych atmosferę współpracy i braterstwa wszystkich młodych Polaków w obliczu konkretnych zadań. Pierwsza próba dokonana w ramach działalności Kierownictwa Walki Cywilnej we wrześniu i październiku 1942 r. nie dała rezultatów ze względu na ociężałość komórki międzyorganizacyjnej. Stworzyliśmy własną akcję M, która do tej pory skupia szereg organizacji. Pierwszy okres pracy zapełniło wzajemne poznawanie się dzięki wymianie referatów i dyskusjom. Ostatnio dokonywamy prób wciągnięcia innych do naszych akcji realizacyjnych (młodzież ulicy, alkoholizm, wychowanie fizyczne itp.).

Trudne warunki konspiracji spowodowały, iż szereg grup, które nieraz bardzo wcześnie rozpoczęły swoją pracę pod okupacją, znajdowało się długi czas poza ramami naszej organizacji. Poza trudnościami technicznymi odgrywały tu rolę pewne różnice programowe (AKH, Instruktorzy Wielkopolscy) pewne pretensje przedwojenne (Wigry, Hufce Polskie) oraz pewne specjalne zadania wojenne (H.Wodne[12]), B.O.Wschód[13]).

Dokonaliśmy dużego wysiłku scalania, także wszystkie wymienione grupy poza Hufcami Polskimi znajdują się obecnie w naszych szeregach. Członków Hufców Polskich uważamy nadal za członków naszej organizacji i staramy się w trybie wewnętrznym i instruktorskiej atmosferze doprowadzić do ujednolicenia pracy. Niestety stawały dotąd na przeszkodzie takie fakty, jak udział HP w Narodowych Siłach Zbrojnych i zbyt bliska współpraca ze stronnictwem Narodowym, granicząca z pełnym podporządkowaniem się.

Program.

Po znacznej ewolucji program pracy drużyn w okresie okupacji został po raz pierwszy sformułowany w formie wytycznych dla wizytatorów Domu[14] na odprawie w dn. 24–25 lipca 1943 r. oraz w formie wytycznych dla drużynowych ukazał się w piśmie Brzask w kwietniu 1944 r. (protokół z odprawy i Brzask w załączeniu).

Obecnie organizacja pracuje w trzech szczeblach według wieku. Początkowo podziału na szczeble nie było i dopiero jesienią r. 1942 dokonano rozdziału II od III szczebla (w Warszawie 3 listopada 1942 r.). Szczebel I powstał wiosną 1942 r. i to tylko na terenie Warszawy a dopiero wiosną roku następnego ogarnął wszystkie ośrodki prowincjonalne.

Dla sprecyzowania programów pracy poszczególnych szczebli istniały od stycznia do listopada 1943 r. wydziały programowe osobne dla każdego szczebla, które po wykonaniu pracy zostały celowo rozwiązane przerzucając ciężar decyzji zasadniczych w sprawach programowych na radę programową Domu a usprawnianie i aktualizowanie programu na zbiórki wizytatorów.

Z zasadniczych opracowań programowych poza wymienionymi ogólnymi ukazały się szczegółowe następujące: Braterstwo Służby i Świeżego Powietrza (Program szkolenia podmajstrzych[15]), Mafeking (instrukcja służby pomocniczej), Tezy pracy wśród młodzieży niezorganizowanej (M), Przewodnik (podręcznik metodyczno-programowy drużynowego I szczebla) oraz załącznik do rozkazu L. 9 zawierający przepisy prób na stopnie, sprawności i specjalności[16]. Zdajemy sobie sprawę, że wymienione opracowania nie wyczerpują jeszcze całego programu. Życie bieżące nawarstwia myśli do nowych opracowań.

---

[12] Harcerstwo Wodne – Krąg starszoharc. używający pseudonimu „Zatoka"

[13] „Bojowa Organizacja Wschód" (Przyp. Kom. Hist.)

[14] „Dom" – „Pasieka" (specjalny kryptonim dla tego listu). (Przyp. Kom. Hist.)

[15] „Podmajstrzy", „majster" – podharcmistrz, harcmistrz (specjalne kryptonimy dla tego listu). (Przyp. Kom. Hist.)

[16] Specjalność – nowa nazwa dla oznaczenia sprawności skautów (B.S.). (Przyp. Kom. Hist.)

D. Realizacja Programu

Wydział Kształcenia Starszyzny przeprowadził w myśl instrukcji kształcenia podmajstrzych szereg kursów połączonych zawsze z wyjazdem w teren, które dały w swym wyniku w okresie marzec 1942 (początek kształcenia starszyzny) – marzec 1943 około 50 nominacji, marzec 1943 – wrzesień 1943 79 nominacji, wrzesień 1943 – marzec 1944 60 nominacji oraz początek bieżącego półrocza 48 nominacji. Pierwsza dana jest przybliżona na skutek braku dojścia do starego archiwum. Wyraźnie widać nasilanie kształcenia w okresie letnim. Suma nominacji – 237. Od maja 1943 odbyły się, cztery kursy majstrów, na które kandydaci z prowincji przybyli do stolicy.

Dały one 31 nominacji. Obecnie od kwietnia 1944 przeprowadza się, próbę drużynowego mającą na celu podciągnięcie poziomu kierowników pracy, którym brak jeszcze danych do kształcenia instruktorskiego. Akcja ta obejmuje obecnie wszystkie drużyny. Wypracowany i konsekwentnie realizowany plan szkolenia instruktorskiego odbywa się pod hasłem „każdy drużynowy instruktorem". Hasło to w trzech czwartych zostało zrealizowane od czasu rzucenia go przez Naczelnika na odprawie Domu w dn. 17.I.1943 r. Pod względem nasycenia elementem instruktorskim w stosunku do liczby chłopców najgorzej przedstawia się szczebel III – najgorzej z terenów – Warszawa. Kadra instruktorska przedwojenna jest prawie zupełnie wytrzebiona tak, że stan korpusu instruktorskiego wynosi obecnie czynnych w pracy 350–400 instruktorów.

Szczegółowa rejestracja instruktorów odbywa się obecnie, przy czym nie jest ona tylko formalnością, ale ma za zadanie dokonywanie właściwej selekcji i podciągnięcie korpusu. Rejestracja stawia następujące cztery wymagania: 1. realizację Prawa, 2. pracę na odcinku wychowawczym, 3. postęp w pracy zawodowej lub w nauce, 4. twórcza praca w Związku (wydawnictwa, kształcenie starszyzny, praca programowa).

Odprawy wszystkich szczebli organizacyjnych mają za zadanie stałe podciąganie poziomu instruktorów przez dokształcanie ich ogólne oraz programowe i metodyczne. W okresie marzec 1942–marzec 1943 r. wychodziło w Warszawie pismo instruktorskie „Wigry". Wydawano je na powielaczu w ilości egzemplarzy odpowiadającej ilości instruktorów. Każdy numer zawierał jeden aktualny problem ideowy, programowy lub metodyczny. Następnie pismo przejęto przez Dom i wydano kilka numerów. Obecnie należy się spodziewać intensywniejszej pracy pisma, nie jest ono bowiem periodykiem, lecz ukazuje się w miarę narastania problemów.

Od początku istnienia pod okupacją organizacja wydawała pismo. Początkowo pod nazwą „Źródło" (wydawane na powielaczu) następnie drukiem), potem pod nazwą „Drogowskazy", następnie przejściowo jeden numer pod nazwą „Dęby"[17] oraz od sierpnia 1942 pod nazwą „Pismo Młodych". W październiku 1942 zaczyna się ukazywać ponadto pismo „Bądź Gotów" przeznaczone dla szczebla I. W związku z tym „Pismo Młodych" nabiera charakteru pisma szczebla III. „Bądź Gotów" wychodzi początkowo na maszynie, w lutym 1943 wychodzi na powielaczu, a w październiku drukiem i wówczas z pisma warszawskiego staje się ogólnopolskim. Od stycznia 1944 „Pismo Młodych" wychodzi pod nazwą „Brzask". Od lata 1943 wychodzi ponadto z inspiracji naszej i przy pomocy pismo „Wzlot" kolportowane dla szczebla II. Wszystkie trzy pisma są przeznaczone nie dla instruktora, ale dla chłopca i zawierają odpowiednie dla szczebla tematy ideowe, techniczne, informacyjne oraz reportażowe.

W niektórych ośrodkach prowincjonalnych wydajemy pismo nieraz przeznaczone dla szerszego użytku. Udało nam się wydać w okresie okupacji następujące książki: „Manifest młodego pokolenia" (mała broszura ideowa w r. 1941), „O powołaniu naszego pokolenia" (broszura ideowa z r. 1942), „Wielka Gra" (książka ideowa i techniczna

[17] W rzeczywistości jeden numer pisma „Dęby" ukazał się po „Źródle" a przed „Drogowskazem" istotnie w sierpniu 1942 r. Natomiast „Pismo Młodych" zaczęło wychodzić później. (Przyp. Kom. Hist.)

przeznaczona dla chłopca ze szczebla II wydana w r. 1942, której drugie wydanie dostosowane do nowych warunków ukaże się niebawem), „Przewodnik" (omówiono przy sprawach programowych), „Kamienie na Szaniec" (książka podająca wzorcowe sylwetki chłopców z III szczebla, drugie wydanie tej książki znacznie poszerzone ukaże się niebawem).

Ponadto wydano parę ulotek i parę okolicznościowych pism, Wydział wydawnictw przeprowadza stałą zbiórkę i skup książek zarówno dla instruktorów jak i dla młodzieży.

W kwietniu 1944 r. rozpoczął pracę kapelan, nadając jednolity kierunek różnym poczynaniom organizacyjnym na odcinku służby Boga. Dotychczas poza okolicznościowymi nabożeństwami urządzono w kilku ośrodkach zamknięte rekolekcje dla instruktorów lub chłopców, przeprowadzono wykłady na temat wychowania religijnego na kursach majstrów oraz dyskusyjne odczyty dla instruktorów Domu. Od lata 1943 pracuje ponadto Krąg św. Pawła składający się z instruktorek i instruktorów, dyskutujący zagadnienia religijne i służby Bogu w organizacji.

Centrum Wyszkolenia Wojskowego przy Domu zorganizowano w lecie 1942 r. Pierwszy okres pracy polegał na przeprowadzeniu masowego szkolenia pojedynczego strzelca. Wydano wówczas podręcznik programowo-metodyczny z tego zakresu. Warszawa w tych sprawach jest stale o około roku bardziej zaawansowana od prowincji, gdyż akcję intensywnego szkolenia rozpoczęła ona w lecie 1941 r. Do chwili obecnej ta akcja szkoleniowa została przeprowadzona na terenie Polski Centralnej dla szczebli II i I prawie w 100 procentach.

W listopadzie 1941 Warszawa uruchomiła własny kurs S.P. przy szkole Okręgu A.K. Kurs ukończyło: w pierwszym turnusie w czerwcu 1942 r. – 20 podchorążych, w drugim turnusie w lutym 1943 r. – 25 podchorążych. Dla trzeciego turnusu zorganizowano przy Domu własną S.P. dla Domu, Warszawy, Mazowsza i tzw. Chorągwi Krosowych (patrz sprawy organizacyjne). Ukończyło go we wrześniu 1943–44 podchorążych. Czwarty turnus ukończyło w maju 1944 r. – 209 podchorążych. Cała Szkoła od Komendanta do Instruktorów kierowana jest przez własnych oficerów. Szkoła dokonała znacznego wkładu w kształtowanie się programu wyszkolenia nowoczesnego pchr. A. K. Jednocześnie na kursach przy okręgach A.K. na prowincji wyszkolono najmniej 70 pchr. Razem więc wyszkolono dotąd najmniej 368 pchr.

Szkolenie podoficerskie przeprowadzone we własnym zakresie przez poszczególne tereny trudniej ująć cyfrowo. W każdym razie ilość wyszkolonych podoficerów osiąga lub przewyższa ilość pchr. W grudniu 1943 otwarto przy Domu pierwszy kurs dowódców kompanii, który ukończyło około 15 uczestników, przeważnie pchr. wojennych lub oficerów czasu wojny. Drugi turnus tego kursu rozpoczął prace, w maju 1944. W przygotowaniu jest kurs dowódców batalionu.

Dom inspirował szkolenie specjalizacyjne w zakresie przewidzianych przydziałów. II szczebel specjalizował się szczególnie jako oddziały zwiadowcze i łączności. Chłopcy ze szczebla III jako oddziały motorowe i dywersyjne. A.K. szczególną uwagę zwraca na specjalizowanie się naszych oddziałów, przy czym praca szkoleniowa dokonywana jest własnymi siłami i oceniona być może jako stojąca na poziomie nie gorszym od poziomu innych oddziałów A.K. Szczególnie szeroko rozwija się akcja szkolenia motorowego. Organizowane mimo wielu trudności kursy motorowe na coraz doskonalszym poziomie ukończyło w r. 1941/42 w Warszawie 261 chłopców, a w dalszym okresie wszyscy podchorążowie własnej S.P. w liczbie 253 (44+209) oraz około 100 chłopców z prowincji. Razem najmniej 514 chłopców. Centrum Wyszkolenia zasila teren podręcznikami szkoleniowymi. Poza zakupionym podręcznikiem Dowódcy Plutonu i innymi, wysłano w teren własną książkę o silniku samochodowym, o przepisach policyjnych oraz własny skrypt motorowy, wysyłano również i przedmioty do pokazów przy wykładach (tzw. paczki dywersyjne).

W ciągu lata 1943 r. poszczególne oddziały wychodziły w teren na ćwiczenia w ramach programu rocznego pracy. Ilość uczetstniko-dni 9716. Oddziały zaopatrzone były w broń. Tematy ćwiczeń: poznawanie warunków partyzantki, rozpoznanie terenu, propaganda wśród ludności (przemarsz przez wsie). Obecnie posiadamy własne oddziały leśne o założeniach ćwiczebnych.

W ramach pracy realizacyjnej chłopcy szczebla II przystąpili w Warszawie w kwietniu 1942 r. do akcji wywiadu wojskowego. Obsadzono pięć wylotów ulic warszawskich. Przeprowadzono obserwację przez 10 godzin na dobę. Akcja została zmniejszona w sierpniu 1942 r. W tym czasie Dom zmontował akcją zwiadu na terenie Mazowsza, Lublina i Warszawy otrzymując stale z 14 miejscowości codzienne meldunki według dokładnie opracowanych schematów. Czas trwania taj akcji – do sierpnia 1943. Otrzymane materiały zarówno z pierwszej jak i z drugiej akcji przekazywano wprost do K. G. A. K. jako obserwacje kontrolne rozpoznań dokonywanych przez poszczególne okręgi. Od sierpnia 1943 r. szczebel II opracował instrukcję zwiadu poszczególnych obiektów w terenach. Wyniki rozpoznań są odtąd przekazywane bezpośrednio do terenowych komórek A. K. Przed okresem zorganizowania zwiadu liczne nasze oddziały dokonywały na rzecz A, K. prac z tej dziedziny bez specjalnych zleceń naszej organizacji. Oczywiste, że cała akcja powodowała intensywne szkolenie w zakresie zwiadu i wiadomości o nieprzyjacielu.

Od marca podjęliśmy na terenie Warszawy akcję tzw. Małego Sabotażu. Objęliśmy w organizacji Małego Sabotażu jeden z okręgów tzw. Warszawa-Południe, przy czym ilość chłopców (II szczebel) biorących udział w tej akcji stopniowo wzrasta dochodząc pod koniec akcji w grudniu 1943 do ponad 200. Liczba ta stanowiła zawsze najmniej 50% członków organizacji Małego Sabotażu. Przez cały czas naszego udziału w akcji z niewielkimi wyjątkami każdy z pośród przydzielonych do tej pracy chłopców wykonał w ramach swych oddziałów raz na tydzień zlecone zadania. Wszystkie większe i bardziej znane w świecie wyczyny Małego Sabotażu warszawskiego zostały dokonane rękami naszych chłopców (opisy w „Kamieniach na Szaniec"). Wykonywaliśmy między innymi gazowanie kin, napisy kredowe przeciwkinowe, nalepki przeciw czytywaniu, „szmatławca", przeciw słuchaniu „szczekaczek", przeciw kobietom utrzymującym stosunki z niemcami, ulotki na dzień 1 września, stemplowanie „szmatławca" na imieniny Gen. Sikorskiego (dwa lata z rzędu), rozprzedaż własnego dodatku nadzwyczajnego, wybijanie szyb fotografom wystawiającym niemców, napisy „V"(kredą i farbą), nalepki „Deutschland Verloren, palenie propagandowych makiet niemieckich (V), zrywanie flag, zawieszanie chorągiewek na święta narodowe, skraplanie kwasem solnym ubrań niemców, zdjęcie tablicy niemieckiej z pomnika Kopernika, zdemolowanie punktów werbunkowych na roboty do Niemiec, akcja pisania kotwic (w tym kotwica na pomniku Lotnika i na Dworcu Głównym w Warszawie), rozpędzanie widzów propagandowych filmów na świeżym powietrzu, nadanie dwóch własnych audycji megafonowych, i szereg innych. W jesieni 1943 r. podjęliśmy na zlecenie władz cywilnych samodzielnie analogiczną akcję na prowincji. Wykonano szereg prac. Akcja ta obecnie jest nie cotygodniowa, lecz na specjalne zlecenie.

Oddziały II szczebla prowadzą jeszcze jedną pracę realizacyjną – propagandę, obniżającą nastroje wśród niemców. Podjęliśmy tę akcję w 1941 r. na zlecenie władz wojskowych. Podłożono celowo następujące ilości ulotek w okresie wrzesień 1942 – wrzesień 1943 pierwszy kwartał: – 9950, drugi kwartał – 12400, trzeci kwartał – 10780, czwarty kwartał – 5860. Objęto akcją tą teren Polski Centralnej i Wschodu. Przeprowadzono korespondencję ze szpitalami i rodzinami niemieckimi, zbierając adresy tej korespondencji, przeprowadzono akcję „Oktober" (napisy, skróty, propaganda ustna, telefony). Przeprowadzono akcję tse-tse (stałe obrzydzanie życia jednej rodzinie niemieckiej), rozlepiono specjalne afisze, ustawiano tablice przy torach kolejowych.

Od listopada 1942 r. t j. od utworzenia szczebla III przydzielono oddziały szczebla tego początkowo tylko w Warszawie, a następnie w wielu ośrodkach Polski Centralnej do Dywersji A.K. Motywem tego przydziału była chęć przeprowadzenia akcji bojowych już dziś jako konsekwencja czynnej postawy wobec rzeczywistości i jako jedyna wysokowartościowa zaprawa bojowa przyszłej kadry. Oddział szczebla III przy Domu (Batalion „Zośka") wykonał od początku 1943 r. szereg najsławniejszych akcji bojowych zarówno na terenie Warszawy jak i prowincji. W akcjach tych poniósł oddział szereg strat krwawych w liczbie około 30 tracąc wielu wybijających się, młodych dowódców, wśród nich bohaterskiego dowódcy batalionu 23 popr. czasu wojny majstra „Zośkę". Atmosfera oddziału została tak budująca, że straty zadane ręką wroga pokrywa on nawiązką i dziś stanowi rzeczywiście batalion kadrowy (ponad 50% podchorążych). Batalion wykonał dwie akcje odbicia więźniów (ul. Długa w Warszawie i Celestynów), kilkanaście akcji wykolejenia pociągów, wysadzenia mostów i torów, dokonał wypadu na posterunek graniczny, przeprowadził większą akcje, z garnizonem Wilanowa pod Warszawą. Zadań likwidacyjnych oddział w zasadzie nie przeprowadza. Wykonano natomiast likwidację wymagające akcji bojowych, a mianowicie: Bürckla. Lechnera, Langego, Schultza, Kutscherę i wielu innych. Uczestnicy akcji otrzymali szereg odznaczeń, o których mowa w założeniu. Śladem baony „Zośka" postępuje szczebel III w innych Polski Centralnej, wykonując mniejsze zadania i szkoląc się do akcji dywersyjnych na okres przełomu.

Wszystkie szczeble naszej organizacji pełnią służbę M, polegającą na promieniowaniu na otoczenie swoje w kole rówieśników. Poza własną postawą przyjęto następujące metody oddziaływania: akcja biblioteczna, akcja WF, ulotki i świetlice. W ramach akcji bibliotecznej zorganizowano około 100 biblioteczek składających się z 30 książek każda, które wraz z przepisami metodycznymi korzystania z biblioteczki oraz ulotkami propagandowymi przekazano w teren dla naszych drużyn jako narzędzie ich oddziaływania. Na teren zachodni zorganizowana masową wysyłkę podręczników szkolnych poczynając od elementarza. Akcja wychowania fizycznego opiera się na rozesłaniu w teren kilkudziesięciu piłek do gry wraz z przyborami oraz ulotkami metodycznymi o organizowaniu kółek sportowych i propagandowymi. Doprowadzono w kilku wypadkach do zorganizowania stałych kółek

Sportowych rozgrywających nawet mecze międzymiastowe. Rozesłano w teren z przeznaczeniem dla szerszych kręgów młodzieży tysiąc egz. „Kamieni na Szaniec", 300 „Krok za krokiem" Churchilla, 4000 „Dywizjonów 303", 100 „Obrazków z Warszawy", 50 „Śpiewników". Specjalną uwagę poświęcono młodzieży ulicznej organizując ją w przelotne lub bardziej stałe bandy w oparciu o świetlice.

W ramach akcji M objęto szkolenie samochodowe wśród młodzieży niezorganizowanej na wielką skalę przepuszczając przez nie około 10.000 uczestników.

Wszystkie wyliczone służby, jak podano w założeniach, dobierane i realizowane były w poszczególnych szczeblach pod kątem widzenia wychowania chłopców pełniących je. Ponadto wszystkie szczeble prowadziły pracę wewnętrzną ideową i samokształceniową, oraz z zakresu techniki organizacyjnej ujętej w stopnie sprawności i specjalności. Poszczególne służby znajdywały miejsce w ramach całokształtu programów wychowawczych poszczególnych szczebli.

Zagadnienie nauki szkolnej. Poza dopilnowywaniem i zachętą chłopców w zasadzie nauka nie mieści się w ramach, organizacji. Niemniej każdy drużynowy odpowiedzialny jest za ten odcinek życia swoich chłopców. Dla zapełnienia dotkliwych braków utworzono w roku 1943/1944 własne gimnazjum (około 30 uczestników) i własne liceum (około 25 uczestników).

Dwie klasy tego gimnazjum zdobyły już dużą maturę. Udzielano również skromnych stypendiów zdolnym a niezamożnym członkom organizacji.

E. Organizacja

Rozwój organizacji w pierwszych miesiącach i latach okupacji nie może być ujęty w ścisłe cyfry ze względu na brak dostępu do starego archiwum. Pierwsze ścisłe dane liczbowe zabrane na dzień 1 marca 1943 r. Rozwój od tego czasu przestawia się następująco:

Teren			1 marzec 1943	1 wrzesień 1943	1 marzec 1944	1 maj 1944
Dom			10	10	810	810
Oficyna*		I	191	324	518	498
„		II	92	226	226	226
„		III	420	672	700	620
„		IV	72	285	95	91
„		V	–	493	115	115
„		VI	720	1198	2300	2300
„		VII	52	88	88	88
„		VIII	1250	1930	2250	2250
Razem	C**		2807	5226	7092	6998
	W		170	170	510	356
	Z		862	755	586	1005
Razem			3839	6151	8188	8359

* „Oficyna" – „Ul" – Chorągiew (specjalny kryptonim dla tego listu).
Numery oznaczają: I. Częstochowa, II – Kielce, III – Kraków, IV – Lublin, V – Lwów, VI – Mazowsze, VII – Radom, VIII – Warszawa. W celu zapamiętania przez kuriera był to układ alfabetyczny nazw oryginalnych. (Przyp. Kom. Hist.)

** „C", „W", „Z" – Polska Centralna, Wschodnia, Zachodnia. (Przyp. Kom. Hist.)

Skład organizacji według wieku przedstawia się na dzień 1 marca 1944 r. następująco:

Teren			Ilość miejscowości	szczebel I	szczebel II	szczebel III	Razem
Dom			–	–	–	800	800
Oficyna		I	8	41	334	143	518
„		II	9	39	103	84	226
„		III	16	170	280	250	700
„		IV	1	20	15	60	95
„		V	9	25	30	60	115
„		VI	17	1000	500	800	2300
„		VII	5	29	5	54	88
„		VIII	1	1500	300	450	2250

Razem	C		66	2824	1567	2701	7092
	W		13	–	–	510	510
	Z		30	–	150	436	586
Razem			109	2824	1717	3647	8188

Stany poszczególnych terenów są ze sobą porównywalne. Istnieją bowiem tereny, które przechodziły generalne zarywanie się całej pracy, niektóre z nich nawet kilkakrotnie. I tak oficyna IV była trzy razy odbudowywana od początku, oficyna V – dwa razy, oficyna VII – dwa razy, część terenu II – trzy razy. Ponadto trudności pracy są niejednakowe w różnych terenach. Najtrudniejsze warunki pracy ma teren W, najłatwiejsze – oficyna VIII.

Podział na szczeble charakteryzuje się stałym przesuwaniem się (starzeniem się) poszczególnych roczników, przez co narasta liczbowo szczebel III. Poza tym zaobserwować można przyrosty na wszystkich szczeblach powodowane atrakcyjnością służb. Nacisk Domu położony jest zdecydowanie na rozwój szczebla I, który rzeczywiście mimo niedługiego jeszcze okresu istnienia i mimo starzenia się roczników, wykazuje stały rozwój.

Dom utrzymuje bardzo ścisły kontakt ze wszystkimi oficynami. Jest on możliwie najczęstszy. W terenie C – co dwa tygodnie (około), w terenie Z – co ok. 4 tygodnie oraz w terenie W nieraz jeszcze rzadziej.

Zadania utrzymania żywego kontaktu z oficyną spoczywa na jej wizytatorze. Każdy posiada tylko jedną oficynę do wizytowania. Czas między wyjazdami wizytacyjnymi w Warszawie wykorzystywany jest bardzo intensywnie dla podniesienia ogólnego i instruktorskiego poziomu wizytatorów oraz dla ich instruowania.

Tereny W i Z wymagają jeszcze pewnej dodatkowej organizacji. Zadanie ich bowiem polega również na wciągnięciu do pracy tych wszystkich, którzy pochodząc z terenu W lub Z znaleźli się na terenie C. Ujęci oni są w tzw. Oficyny Kresowe. Oficyny te wykonywują następujące zadania: 1. podłączają ludzi pochodzących z terenu kresowego do tej oficyny na terenie której się znajdują, 2. rejestrują ludzi pochodzących z terenu kresowego a pracujących na terenia C (w oficynach), 3. wysyłają oficynom C materiały programowe z uwzględnieniem zagadnień kresowych, oraz ze szczególnym naciskiem na szkolenie instruktorskie i podchorążackie, 4. organizują wszelką pomoc dla oficyn znajdujących się obecnie na kresach, dla tzw. pierwszej linii, 5. prowadzą pracę przygotowawczą dla przełomu na kresach i dla odbudowy organizacji na kresach po wojnie.

Oficyny kresowe pracują od maja 1943 r. i dotąd praca ich nie rozwinęła się w pełni.

Dla podsumowania pewnych okresów rozwojowych organizacji lub wytyczenia jej nowych dróg, odbywają się rzadko wielkie odprawy. Pierwsza wielka odprawa miała miejsce 17.I.1943 – obecni wizytatorzy Domu i Kdci Oficyn – cel: wytyczenie założeń na długofalową prace. Druga odprawa odbyła 24 i 25.VII.43 r. w składzie tylko wizytatorów Domu ze względu na znaczenie rozbudowany skład ilościowy Domu – cel: podsumowanie założeń programowych. Trzecia odprawa w dn. 2.X.43. dla Kdtów Oficyn – cel: naświetlenie nadchodzącego przełomu. Wszystkie tego rodzaju wydarzenia są milowymi krokami w rozwoju organizacji, a jednocześnie tworzą jednolitą atmosferę w całym kraju.

Organizacja utrzymywała się do III.1943 r. z doraźnie zbieranych funduszów i wygospodarowanych częściowo funduszów własnych. Sumy te były wprost głodowe poniżej 20.000 miesięcznie. Od III uzyskujemy subwencje od czynników cywilnych i wojskowych oraz zwroty nakładów w związku z wykonywanymi służbami. Ustala się budżet miesięczny, który z miesiąca na miesiąc rośnie. W V.43 r. wynosił około 40.000, podczas gdy w V.44 r. wynosi już około 180 tyś. Wzrost cen w tym czasie raczej nieznaczny,

cała więc prawie nadwyżka poszła na rozwój organizacji. Poza kosztami omówionych wyżej prac, budżet ten przeznacza spore sumy miesięczne na opiekę nad członkami organizacji. Szeregowi całkowicie zajętych ludzi organizacja wypłaca b. skromne zasiłki – kryterium wypłacania nie jest pełniona funkcja, lecz sytuacja materialna danego członka organizacji, w której uwzględnia się czas zabrany przez organizację na pracę. Wypłaca się ponadto liczne podatki obiadowe, wydaje się miesięczne deputaty. – Ilość wypłaconych zasiłków w maju 1944 r. wynosi 41 na ogólną sumę 24.450 zł – ilość dodatków obiadowych: 37 na ogólną sumę 7.400 zł – ilość wydanych deputatów: 21 ogólnej wartości 5.250 zł,

W roku 1942 zorganizowano tanią dostawę skóry na zelówki, w lecie 1943 r. zorganizowano akcję urlopową dając na ten cel zasiłki dla szczególnie przepracowanych. Na Boże Narodzenie 1943 r. wydano dodatkowe paczki świąteczne dla najbardziej zasługujących i potrzebujących. Paczki zawierały cebion i skarpetki. Obecnie przygotowuje się wczesną w tym roku akcję urlopową i pomoc ubraniową częściowo w oparciu o środki przesłane przez Komitet Naczelny.

Opieka obejmuje również aresztowanych i ich rodziny. Na ten cel wypłacono w maju 6.450 zł.

F. Prace przygotowawcze do przełomu

W nadchodzącym okresie przełomu drużyny szczebla II i III jako zwarte oddziały pójdą do wojska, drużyny szczebla I będą pełnić służbę pomocniczą. Już teraz poza pracą szkoleniową załatwia organizacja sprawy właściwych przydziałów szczebla II i III. – Praca ta jest już w zasadzie ukończona.

Przed organizacją staną w okresie przełomu następujące zadania: 1. dopilnować mobilizacji i podłączenia do A.K. oddziałów II i III szczebla, 2. utrzymać stałą więź wychowawczą z tymi oddziałami, 3. kierować powierzonymi sobie odcinkami służby pomocniczej, 4. być inicjatorem i orędownikiem spraw młodzieżowych w znaczeniu ogólnym (prasa, radio, opieka itd.), 5. odbudowywać organizację na przyszłość (tworzenie nowych jednostek i odbudowywanie starych, zabezpieczenie majątku itd.).

Omówieniu tych zadań poświęcona była odprawa Kdtów oficyn w październiku 1943 r. Omówieniem zadań organizacji na odcinku służby pomocniczej zajmuje się instrukcja Mafeking przeznaczona wyłącznie dla instruktora jako przyszłego komendanta odcinka tej służby.

G. Prace przygotowawcze dla odbudowy organizacji. po wojnie.

Zasadniczą tezą w tej sprawie jest, że praca dzisiejsza buduje przyszłość. Nie tylko bowiem patrzymy na dorobek pracy wojennej jako na źródło atmosfery, którą owiane będą w przyszłości sztandary drużyn, czego zapowiedzią jest niewątpliwie dziś przyjmowanie wspaniałych postaci poległych instruktorów czy kolegów III na patronów przez drużyny szczebla I.

Nie tylko patrzymy na młodych chłopców wybijających się w dzisiejszej pracy jako na kadrę przyszłej organizacji.

Na całą pracę, jej założenia, system i atmosferę patrzymy jako na coś, co pozostanie trwałe mimo, że wojna się skończy. Nie dokonywaliśmy rewolucji programowych. Przy ewolucyjnych zmianach mieliśmy stale przed oczami pierwowzory istotnych założeń Sc. i H.[18], ale mieliśmy jednocześnie przed oczami przyszłość. Uważamy, że zmienią się tylko rodzaje służb i techniki pracy, ale program, metoda i atmosfera są dorobkiem trwałym. Jeśli np. dla II szczebla stwarzamy stopień bojowca tak bliski stopniowi H.o (według pierwotnych założeń stopnia H.o.), to rozumiemy, że zmienią się pewne treści, ale założenia generalne i nawet forma ujęcia pozostanie ta sama.

[18] Sc. i H. – Skauting i Harcerstwo. (Przyp. Kom. Hist.)

Gdy myślimy o podziale pracy między Wami i nami przy przygotowaniu odbudowy organizacji – stwierdzić wyraźnie musimy, że treść, z której wyrośnie po wojnie organizacja, z natury rzeczy tworzy Kraj, Krajowi brak jednak elementów myślenia z wolnego świata dla tworzenia zbliżonej do prawdy wizji przyszłości. Te elementy możecie nam dać w pierwszym rzędzie Wy, dlatego ogromną wartość przedstawia dla nas Wasze sprawozdanie. Możecie ponadto wykonać szereg prac przygotowawczych w dziedzinie np. sprzętu, odszkodowań itd., których my podjąć nie jesteśmy w stanie. Istotnym dla odbudowy organizacji jest, byście gleby dla tych prac i źródła jej szukali w kraju. Dlatego staramy się możliwie szeroko poinformować Was o naszej pracy. Tylko w ten sposób nawiążemy to, co regulaminy nazywają łącznością duchową.

Przechodząc do szczegółów zależy nam, byście do projektowanych przez Was służb podchodzili jako do służb, które pełnić będą drużyny naszych chłopców, a nie organizacja. Powołujemy się tu na nasze myśli wypowiedziane w założeniach. Obawiam się, by organizacja nie wzięła na siebie, na swoje sztaby, wielu ról administracyjnych czy to w z dokształceniem narodowym, czy opieką, czy sierocińcami.

Stoimy ponadto na stanowisku dogłębnego zdemokratyzowania naszło życia społecznego. Widzimy je w podziale pracy między poszczególnymi organizacjami, wśród których my jako jedyne zadanie chcemy widzieć dla siebie wychowywanie określonego typu człowieka, określonymi metodami. Będziemy się bronić przed staniem się organizacją państwową, czy zbliżoną do tego typu. W poszerzaniu działalności przez stawianie organizacji różnych celów – widzimy cień niebezpieczeństwa totalizmu. Co innego podejmowanie się wielu służb dla celów wychowawczych. Stąd obawiamy się pewnych myśli w projektach Waszych z dziedziny opieki społecznej, bliskie nam natomiast są myśli z dziedziny szkolenia motorowego z dwoma tylko zastrzeżeniami. Po pierwsze nazwa H. motorowego sugeruje utworzenie jednostronnej specjalizacji dla pewnych drużyn podczas gdy my sądzimy, że motory mają być jednym z ćwiczeń, jedną ze specjalności pełnego programu powojennego II szczebla. Po drugie nie sądzimy, by właściwym był projekt własnego przedsiębiorstwa transportowego jako właśnie rozpraszający siły organizacji.

Pomoc instruktorska skautów brytyjskich nie może, sadzimy, dać tych wyników, jakie zamierzacie. Oczekujemy od nich raczej wymiany myśli, p[prelekcji na temat świata anglosaskiego, do którego będziemy musieli się zbliżyć.

Na inne Wasze zapytania otrzymacie odpowiedź w naszych założeniach, stosunkach zewnętrznych, programie i jego realizacji.

H. Nasze postulaty do Was.

1. Oczekujemy od Was więcej wiadomości o Waszym życiu i o życiu młodzieży wolnego świata, o prądach interesujących tą młodzież i ten świat. Macie do dyspozycji radio – macie możność rzucać nam swoją i obcą prasę i wydawnictwa – wszystko to dostarcza nam elementów do kształtowania przyszłości organizacji i naszych chłopców.
2. Dostarczcie nam choćby w języku angielskim komplet pism Bi Pi i innych wartościowych książek S.C.
3. Dostarczcie nam instrukcje Wasze i Sc. Angielskie – szczególniej programy kursów instruktorskich (no. Korespondencyjnych) zwłaszcza Gilwell.
4. Dostarczcie nam ponadto brakujące nam rzeczy, jak sprzętu radiowego i środków aptecznych, zwłaszcza witaminy (Betabion i Cebion) – jeśli możecie pomóc nam finansowo będzie to dużym ułatwieniem pracy.
5. Postulaty nasze nie dotyczą Waszych obecnych prac. O nich mówiliśmy wyżej; informujcie nas nadal o nich i starajcie się zrozumieć nasze intencje.

Na pytanie co o nas można mówić odpowiadamy:

Wróg wie o nas dużo, lecz reklama naszej pracy zaszkodziłaby nam bardzo zwracając złość wroga w naszą stronę.

Informacje otrzymane traktujcie więc jako elementy tworzące wspólną atmosferę między nami. Przekażcie je władzom państwowym, cywilnym i wojskowym.

Czuwajcie!

4.3.5. List Szarych Szeregów do Skautingu Brytyjskiego, 1944 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, sygn. 239–45 93, dostęp MH w Warszawie

List Szarych Szeregów do Skautingu Brytyjskiego ze stycznia 1944 roku – przekazany przez kuriera „Jura" /Jerzego Lerskiego/, który opuścił Warszawę w ostatnich dniach stycznia 1944 roku i dotarł do Londynu w kwietniu 1944 roku.

List zreferowany przedstawicielom Brytyjskiej Kwatery Głównej Skautingu w dniu 16 maja 1944 roku.

/Treść odtworzona na podstawie notatki „Jura"/

Główna Kwatera Szarych Szeregów przekazała przez Naczelnika Szarych Szeregów, z którym „Jur" odbył trzy kolejne rozmowy, następujący pogląd na sytuację skautingu światowego.

1. Szare Szeregi /podziemne harcerstwo w Polsce/ zachowują świadomość więzów braterstwa skautowego ze skautingiem światowym. Uważają, że organizacje skautowe różnych krajów stanowią jedną rodzinę, wychowaną w tych samych zasadach skautowych. Wszystkie organizacje narodowe odpowiadają za całość skautingu międzynarodowego.
2. Harcerstwo podkreśla, że ideał wychowawczy stanowiący podstawę pracy organizacji polskiej oparty jest o prawo i przyrzeczenie sformułowane przez Baden-Powella. Ideowe zasady wychowania skautowego skrystalizowały się szczególnie wyraźnie w warunkach prawie już pięcioletniej walki podziemnej prowadzonej przez Harcerstwo w Polsce.
3. Harcerstwo Polski Podziemnej z pełną troską zwraca uwagę na zagrażający ogólnie kryzys zaufania do anglosaskiego zachodu. Młodzież podbitych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, a w szczególności Polski, wiąże swe nadzieje z Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi. Młodzież ta miała pełną wiarę w prawdziwość i szczerość haseł. Uważa, że zasady „Karty Atlantyckiej" oraz program „czterech wolności" Prezydenta Roosevelta są ogólnymi, ale istotnymi wytycznymi celów obecnej wojny. Hasło obrony chrześcijańskich zasad demokracji w życiu państwowym i międzynarodowym, szacunku wzajemnego i stosowania praw narodów i sprawiedliwości międzynarodowej są tymi zasadami, dla których obrony Polska rozpoczęła samotnie walkę dnia 1 września 1939 roku przeciw przemocy i przewadze i prowadzi ja dalej wspólnie z aliantami. Ostatnie objawy niewątpliwego oportunizmu w polityce świata przejmują polską młodzież grozą. Polskie harcerstwo zapytuje więc swoich braci i siostry, skautów i skautki, czy zdają sobie sprawę z tego, że istnieją niebezpieczne granice cynizmu. Świat zachodni nie będzie miał bowiem prawa i nie będzie miał możności wychowania przyszłych swych pokoleń w tych zasadach, które są do dzisiaj podstawą wychowania młodzieży. Bo jeśli uzna się prawo przemocy: jeśli taktyka i gra, oportunizm i brak cywilnej odwagi zwyciężą prawdę i sprawiedliwość, to nie można będzie w przyszłości

wychowania bazować na zasadach wiary chrystusowej, na prawie zachodnio europejskim i ogólnoludzkim poczuciu słuszności i sprawiedliwości.

4. Podziemne harcerstwo polskie ponosząc codziennie wielkie i krwawe ofiary zapytuje, czy rzeczywiście ogromny kapitał moralny, jaki daje walka o realizację zasad, które były podstawą skautowego wychowania, ma być na zawsze zmarnowana. Musicie zrozumieć, że ludzie gotowi są znosić największe tortury, gotowi są ginąć w walce, ale nie chcą ginąć bez celu: nie chcą uwierzyć i nie uwierzą w to, że walka, którą prowadzili, była bezcelowa: aby rezultatem jej miała być kapitulacja z tego wszystkiego, w czym się wychowali, co pokochali i dla czego tylu już oddało swe życie. Nasza generacja, generacja walki wychowania w oparciu o zasady skautowej służby Bogu, Ojczyźnie i bliźnim – ma tę świadomość, że jeśli o przyszłości świata decydować będzie siła i przemoc jednym, a równocześnie słabość i lęk drugich – to generacja nasza może być ostatnią, która była gotowa walczyć i ginąć w obronie tych zasad, które są podstawą wychowania skautowego. Cyniczny egoizm i oportunizm położą kres ruchowi skautowemu, a życie straci sens.
5. Harcerstwo w Polsce zostało poinformowane o przygotowaniach brytyjskich organizacji skautowych do powojennej pomocy dla młodzieży krajów okupowanych. Przygotowania te są bardzo ważne i są dowodem międzynarodowego braterstwa skautowego. Harcerstwo polskie uważa, że mimo dużego znaczenia pomocy materialnej ma ona znaczenie wtórne. Nie mówcie o nas i nie myślcie jako o „biednej Polsce", potrzebującej materialnej pomocy. Nie chcemy od Was ani litości, ani filantropii. Jesteśmy w pierwszej linii frontu, a żołnierz frontowy nie ma kompleksu niższości, nie potrzebuje administracji, litości. Chce tylko, by jego trud, praca i walka były rozumiane i nie poszły na marne. Chce dowodu, że rozumiecie, o co walczy podziemne Harcerstwo w Polsce. Stąd Harcerstwo w Polsce apeluje o informowanie młodzieży brytyjskiej, a przede wszystkim młodzieży skautowej o naszej nieugiętej walce i o nadziei młodzieży polskiej. Podziemne Harcerstwo przesyła książkę „Kamienie na szaniec", wydaną w Warszawie w lecie 1943 roku z prośbą o jej przetłumaczenie na język angielski i jej rozpowszechnienie wśród młodzieży brytyjskiej. Naczelnik Szarych Szeregów prosi skautowe władze brytyjskie o objęcie protektoratu nad tym wydawnictwem i napisanie do książki przedmowy.

Przypis:

książka Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na Szaniec" została w roku 1945 wydana w języku angielskim pod tytułem: „Stones on the rampart" – wydana jako tom 12 biblioteczki Związku Harcerstwa Polskiego w Londynie.

4.3.6. List Naczelnictwa „Szarych Szeregów" do Naczelnego Komitetu Harcerskiego w Londynie, 1944 r.

źródło:

Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 2. List Naczelnictwa „Szarych Szeregów" do Naczelnego Komitetu Harcerskiego w Londynie z 30 maja 1944 roku – Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 201–203, dostęp zbiory własne

Do Naczelnego Komietetu Harcerskiego

[...]

IV. Zagadnienie ciągłości i jedności Związku

[...] Związek jest wiec jedynym moralnym i prawnym przedstawicielem naszego ruchu. Nawiązuje on zresztą do tradycji i dorobku ideowego ruchu. Stwierdzić musimy, że stanowisko to nie zostało nigdy przez nikogo zakwestionowane. W bezpośredniej łączności ze sprawą ciągłości stoi zagadnienie jedności Związku, przy czym opieramy się tak na przesłankach zasadniczych rzeczowych, jak również na przesłankach formalnych (§ 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8.IV.1936 r. o uznaniu Związku za stowarzyszenie wyższej użyteczności). Absolutnie wiec nie możemy podzielić poglądu Komitetu, że każdą grupę uważającą się za harcerską należy uznać za część składową Harcerstwa. ZHP musi pozostać jeden, a grupy, które nie tylko z nazwy ale i z ducha chcą być harcerskimi i opierają swą prace i życie na zasadach prawa i przyrzeczenia, muszą znaleźć się w ramach Związku i tylko wówczas mogą być uznane za część składową Harcerstwa. W łączności z tym należy omówić nasz pogląd na role Harcerstwa poza granicami kraju oraz na sprawę tzw. Hufców Polskich.

1. Harcerstwo poza granicami.

Warunki wojenne rozbiły pracę Związku na dwa człony: w Kraju i poza granicami. Mimo rozdarcia organizacyjnego oba te człony stanowią w dalszym ciągu jeden Związek. Rzecz jasna, że wszystkie względy wskazują na to, że władze naczelne Związku pozostały w Kraju. Sytuacja przymusowa zmusiła harcerzy będących na emigracji do utworzenia autonomicznych jednostek organizacyjnych, połączonych w Naczelnym Komitecie Harcerskim. Władze naczelne Związku działające na terenie Kraju pragną zachować najściślejszą łączność z Komitetem, ale z drugiej strony nie mogą faktycznie wpływać na jego prace wskutek technicznej niemożliwości. W konsekwencji uznają przeto autonomiczny charakter Komitetu jako składowej komórki Związku działającej poza granicami Kraju. Z drugiej jednak strony władze Związku pragną, aby Komitet podzielił w pełni ich stanowisko w sprawie ciągłości i jedności Związku. W szczególności prosimy Komitet, aby zmienił metody instruowania swych łączników, przebywających na terenie Kraju. Nie możemy bowiem akceptować stanowiska Komitetu w sprawie kontaktowania się Waszych łączników z poszczególnymi grupami, nazywającymi siebie harcerskimi. Stanowisko to, wychodzące z błędnych założeń, jest sprzeczne z postulatem utrzymania jedności organizacji i szkodzi Związkowi oraz utrwala dążenia separatystyczne. Jest dalej niebezpieczną próbą ingerowania w sprawy Kraju. Niebezpieczeństwo płynie z niedokładnej znajomości stanu faktycznego. Wreszcie jest to niewłaściwe z punktu widzenia organizacyjnego, gdyż wkracza w kompetencje Naczelnictwa, ponadto może wytworzyć właśnie w tych grupach fałszywe mniemanie o nadrzędności Komitetu w stosunku do Związku i Naczelnictwa. Doskonale rozumiemy, że Komitet był daleki od takich zamiarów i miał jak najlepsze intencje wynikające z serdecznej troski i chęci dopomożenia nam w miarę swoich sił, tym niemniej uważamy za konieczne w imię dobra organizacji sprawy te postawić jasno i sprostować mogące powstać nieścisłości i nieporozumienia, aby współpracę naszą jeszcze bardziej zacieśnić. Niezależnie od powyższego prosimy dawać łącznikom instrukcje fakultatywne, a Więc wiążące w sposób bezwzględny

2. Hufce Polskie.

Faktycznie poza Związkiem istnieje tylko jedna grupa mieniąca się harcerską, a mianowicie Hufce Polskie. Czyniliśmy od dawna próby przyciągnięcia ich do Związku. Dużą trudność upatrujemy w ich ścisłej łączności a nawet zależności od czynników partyjno-politycznych odpowiadających im formacji wojskowych. W chwili obecnej prowadzimy dalsze rozmowy rokujące większe nadzieje. Niemniej jednak pragniemy stwierdzić, że

wiele wątpliwości budzi decyzja powzięta według otrzymanych obecnie danych za Waszym staraniem – uznania Hufców Polskich przez czynniki rządowe w Londynie. W ten sposób bowiem utrwalono ich tendencje separatystyczne [...]

Naczelnictwo ZHP

Warszawa 30 maja 1944 r.

4.4. Stosunki organizacji harcerskich z wojskiem

4.4.1. Wyciągi z meldunków półrocznych organizacyjnych Komendanta Głównego ZWZ-A.K dotyczące organizacji harcerskich, 1940–1942 r.

4.4.1.1. Meldunek Nr 37 z dn. 21.XI.1940 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Meldunek organizacyjny Nr 37 z dn. 21.XI.1940 r. – rozdział „inne Organizacje" /M.2Lc./ – strona 8–10

„Z organizacji młodzieżowych, jakie z nami współpracowały została tylko poważna DD /Szare Szeregi/. Część żeńska tej organizacji, organizuje się w ramach SSS służbę sanitarną. SS jest organizacją o wysokim poziomie moralnym i zasięgu na całą Polskę. Współpraca jej z nami jest bardzo ścisła".

4.4.1.2. Meldunek Nr 63 z dn. 1.IV.1941 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Meldunek organizacyjny Nr 63 z dn. 1.4.1941 r. – strona 17.

„Szare Szeregi. W dalszym ciągu współpraca w pełnej harmonii. Opieramy na nich wyszkolenie motoryzacyjne".

4.4.1.3. Meldunek Nr 79 za czas od 1.III–1.IX.1941 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Meldunek organizacyjny Nr 79 za czas od 1.III–1.IX.1941, strona 19.

„C/ Szare Szeregi zdołały utrzymać dość dobrze swa sieć organizacyjną. Wypełniają całkowicie wszelkie zalecenia SSS, są z nami w ścisłym kontakcie. Większe aresztowania mały miejsce w okr. krakowskim i lubelskim.

Szare Szeregi męskie stanowią zwartą organizację na terenach zachodnich /Pomorze, Wielkopolska. Śląsk, Łódź, Zagłębie Dąbrowskie/ oraz GG. Program pracy idzie dwiema drogami: aktualna walka z okupantami oraz praca wychowawcza. Szare Szeregi

ściśle współpracują z SSS w dziedzinie wyw., prasy i propagandy. Na polecenie KG Szare Szeregi prowadza obecnie szkolenie kilkuset kierowców samochodowych.

Praca Szarych Szeregów żeńskich idzie w dwóch kierunkach

I/ Wychowawczy obejmuje: a/ młodzież powyżej lat 15 z szeregów organizacji, pracują wg programów dostosowanych do możliwości i żądań obecnych. W szczególności przygotowanie do służby. Praca ta prowadzona jest w ok. 250 miejscowościach, przy udziale ok. 450 instruktorów i 4.000 dziewcząt.

b/ Młodzież spoza szeregów organizacji tworzyła luźne zespoły samokształcenia, uczące dzieci, tworzące rezerwy do przyszłej służby.

2/ Służby:

a/ sanitarna – obejmująca przygotowanie punktów sanitarnych, pomocniczych szpitali i patroli sanitarnych. Stan obecny: punktów sanitarnych 348, łóżek 6165, pielęgniarek 334, obsługi i patroli 2282.

b/ łączności – obejmująca organizowanie łączności terenowej dla SSS w okręgach; organizowanie sieci sztafetowej centrali we wszystkich dostępnych kierunkach i odległościach. Pracuje 229 dziewcząt.

4.4.1.4. Meldunek Nr 118 za czas od 1.IX.1941 do 1.III.1942,

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Meldunek organizacyjny Nr 118 za czas od 1.IX.1941 do 1.III.1942, strona 29

„Szare Szeregi – utrzymują swój stan posiadania na terenie GG i Ziem zachodnich, próbują odbudować się organizacyjnie na terenie b.okupacji sowieckiej, gdzie poniosły poważne straty. Biorą żywy udział w bieżącej pracy konspiracyjnej P.Z.P. Obecnie przygotowują się do pomocniczej służby wojskowej w ramach O.S.Z.

Do Szarych Szeregów męskich przydzieliłem kpt.piech. dla prac wyszkoleniowo-organizacyjnych.

Szare Szeregi żeńskie przystępują do zorganizowanego udziału w O.S.Z. /Odtwarzanie Sił Zbrojnych/ w ramach wojskowej służby kobiet. Sz.Sz. żeńskie usiłują zapewnić sobie uzupełnienie szeregów młodym narybkiem.

Sz.Sz. męskie nie podjęły akcji w tym kierunku".

4.4.1.5. Meldunek Nr 170 za czas od 1.III. do 31.VIII.1942 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Meldunek organizacyjny Nr 170 za czas od 1.III. do 31.VIII.1942 – strona 26.

„Szare Szeregi.

1/ Szare Szeregi męskie.

Czynne ośrodki na terenie prawie całej Polski, z wyjątkiem „285", „229", „256" i „244".

Ośrodki te grupują młodzież w wieku od 14–25 lat, z bardzo dużą przewagą 17–25 letnich, w ilościach: na terenie GG 3800, na ziemiach zachodnich 600, na ziemiach wschodnich 350.

Odczuwa się dotkliwy brak instruktorów-wychowawców, wśród których były duże aresztowania, zwłaszcza na ziemiach zachodnich i wywożenia z terenów wschodnich, gdzie w ten sposób Szare Szeregi utraciły 80% stanu posiadania.

Współpracę z P.Z.P. uregulowałem na wiosnę b.r. specjalnym rozkazem. Położyłem nacisk na konieczność specjalizacji jak największej ilości starszej młodzieży użycia jej w zespołach, łączn, sa-p, wyw i mot, oraz p ow młodszych na okr do zadań wojskowych służby pomocniczej.

Szare szeregi męskie zamierzają wciągnąć jak naj/więcej/ młodego narybku sp 13–16-letnich oraz z wyszkolonego odpowiedniego z

/nie rozszyfrowano/

prac instr „Wskazówki dla przewodnika”.

2. Szare Szeregi żeńskie.

W innych 11 Okręgach, których pracuje 250 ośrodków Szarych Szeregów żeńskich. Skupiają one

/nie rozszyfrowano/

580 instruktorek, 3.000 młodzieży środowiska własnego i 1700 młodzieży z innych środowisk.

Przeszkolono w dziale sanitarnym 1320, w dziale łączn. 750.

Nieczynne okręgi „207”, gdzie praca została ostatnio rozbita na skutek aresztowań oraz „285” i „227”, gdzie pracy jeszcze nie zapoczątkowano.

Udział Szarych Szeregów żeńskich w pracy konspiracyjnej i O.S.Z. uregulowałem na wiosnę b.r. specjalnym rozkazem.

Zamierzenia na następne półrocze:

Nasilenie prac na terenie „274”,

Rekonstrukcja ośrodków w „267”,

Zapoczątkowanie prac w „285” i „270”.

3. Szare Szeregi męskie i żeńskie nie posiadają dotąd wspólnej reprezentacji.

Podjąłem akcję wyłonienia wspólnej reprezentacji tych środowisk za pośrednictwem księdza kanonika Mauersbergera, wiceprzewodniczącego z 39 r.

Akcja dała częściowy wynik, który zniweczony został przez nagły zgon księdza kanonika.

Zamierzam ją powtórnie podjąć inną drogą”.

4.4.2. Rozkaz Jana Nowaka-Jeziorańskiego, „J. Nowaka” w sprawie odtworzenia sił zbrojnych, 1942

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

Nr. 129 dn. 16.III.42 r.

W rozwinięciu R.4 zarządzam:

I. Szare Szeregi męskie wezmą udział w OSZ[19] wg poniższych wytycznych:

A. W konspiracji:

1. Członkowie roczników 1917 i starsi, pełniący służbę indywidualnie w PZP, otrzymują przydział wojskowy przy Kmdcie PZP odpowiedniego szczebla.

[19] OSZ = Odtwarzanie Sił Zbrojnych; wg koncepcji wojska następna faza po powstaniu. (Przyp. Kom. Hist.)

2. Członkowie, specjalizowani w zespołach w myśl zarządzeń K.O. jako poczty dowódców, związki O.R.20 oddz.spec.: łączn. br. panc., sztaf. itd., otrzymują równocześnie przydział wojenny.

B. Po opanowaniu terenu:

3. Członkowie nie zaszeregowani w ust. A pkt. 1 i 2, podlegają ogólnym zasadom powołania. Dotyczy do podlegających obowiązkowi powszechnej służby wojskowej – rocznik 1917–1904.
4. Członkowie nie zaszeregowani w ust. A pkt. 1 i 2 w wieku przedpoborowym, w rozumieniu ustawy z 9.IV.1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym /Dz.U.R.P. Nr 25 poz.220/, do ukończenia lat 16 w dn. 1.I.42 r., podlegają rozkazowi o zaciągu ochotniczym.

C. Pomocnicza służba:

5. Młodsi od wymienionych w ust. B pkt. 4 członkowie Sz. Sz. M. podlegają obowiązkowi pomocniczej służby wojsk. wg zarządzeń Naczelnika Sz.Sz.M.
Naczelnika Sz.Sz.M. opracowuje własny plan zorganizowania pomocniczej służby wojskowej w zakresie:
a/ łączności – zespoły gońców i łączników przy kmdach /piesi i rowerzyści/,
b/ wywiadu – zespoły wywiadowcze przy dtwach oraz zespoły łączności między terytorialnymi komórkami wywiadu,
c/ opl[21] – zespoły dla obsługi punktów obserwacyjno-alarmowych przy kmdach,
d/ regulacja ruchu – zespoły przy kmdach do dyspozycji inspektorów SOP[22],
e/ służby sanitarnej – zespoły sanitarne,
f/ służby magazynowej – zespoły obsługi magazynów wojsk.,
g/ służby kancelaryjnej – w wojsku, SOP i A.Z.[23]
Delegaci Sz.Sz.M przy KO zameldują do dn. 31.V.42 r., ile i jakie zespoły mogą wytypować. Do zorganizowania przystąpią po zatwierdzeniu planu przez KO. Naczelnictwo Sz.SZ. nakaże przeprowadzenie szkolenia wytypowanych zespołów w myśl wskazówek KO i pomocy instruktorskiej kmd obwodowych.

II. Członkowie SZ.SZ.M., którzy pełnią czynną służbę w PZP, są żołnierzami armii walczącej w myśl R. nr.50 z 1941 r.
Członkowie Sz.Sz.M., którzy wejdą do zespołów konspiracyjnych, będą uważani bez względu na wiek – za żołnierzy.

III. Za wykonanie odpowiedzialne są władze Sz.Sz.M., a za kontrolę kmdci PZP.
KO zameldują o wynikach pracy przygotowawczej od dn. 1.VII.42 r.

Kmdt Główny PZP
/podpis/

I. Przesyłam ponownie R. 4 w sprawie udziału Sz.SZ. w Odtwarzaniu Sił Zbrojnych z poleceniem:

1. Wszyscy członkowie Sz.Sz. powyżej lat 16 muszą uzyskać przydział mob. W myśl pkt. I A2 niniejszego rozkazu.
2. Ze służb pomocniczych K.Ch. utworzą na podległych im terenach zespoły łączności, wywiadu i regulacji ruchu: inne na życzenie K.O.P.Z.P.

II. O wykonaniu niniejszego rozkazu meldować do dn.1.6.43.

/–/ J. Nowak

---

[20] O.R. = Oddziały Rozpoznawcze. (Przyp. Kom. Hist.)
[21] Opl – obrona przeciwlotnicza. (Przyp. Kom. Hist.)
[22] SOP – Służba Ochrony Powstania; wg koncepcji pierwotnej miały to być oddziały o przygotowaniu zawodowym do uruchomienia odpowiednich odcinków: policja, koleje, poczta, straż ogniowa, tramwaje, elektrownia, gazownia, aprowizja itd. (Przyp. Kom. Hist.)
[23] A.Z. – Administracja Zastępcza – kryptonim „Teczka" – Administracja Cywilna przygotowana przez wojsko. Później odstąpiona władzom cywilnym. (Przyp. Kom. Hist.)

4.4.3. Wyciągi z meldunków półrocznych organizacyjnych Komendanta Głównego ZWZ-A.K., dotyczące organizacji harcerskich, 1942–1943 r.

4.4.3.1. Meldunek Nr 190 za czas od 1.IX.1942 r. do 1.III.1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Meldunek organizacyjny Nr 190 za czas od 1.IX.1942 do 1.III.1943. str.46
„Szare Szeregi.

1/ Szare Szeregi męskie. Czynne ośrodki na terenach: GG-33. „303" – 8, „368" w insp. rej.-?, „421" – 2, „397" – 17, „311" – 7, „305" – 9, „381" – 3, razem 79 ośrodków.

Łączność zwierzchnictwo Sz.Sz. ma z ośrodkami na terenie GG b. Dobrą i częstą, z ośrodkami „341" na razie przerwana z powodu aresztowania komendanta Sz.Sz. i 2 jego zastępców, z pozostałymi słaba i nieregularna, wskutek trudności przekraczania granic i ograniczeń ruchu na tych terenach. W „338" i „457" łączność nie nawiązana. W myśl wytycznych objętych moim rozkazem z wiosny 1942r. Sz.Sz. biorą udział na odcinkach: wyw., łączn., kolport, małego sabotażu, akcji „N" i Z.O. Rozpoczęły już szkolenie zespołów specjalnych /wyw., łączn., sap., dyw., mot./ i przygotowanie młodych zespołów poniżej 16 lat do zadań wojskowo-pomocniczych.

Na odcinku wychowawczo-szkoleniowym Sz.Sz. zorganizowały akcję „M" mająca na celu oddziaływanie na młodzież niezorganizowaną i pobudzanie ich do pracy w kierunku kształcenia charakterów, zdobywania wiedzy i doskonalenia sprawności fizycznej.

Sz.Sz. zamierzają w najbliższym czasie podjąć pracę /w/ „338" i „457" i na pozostałych terenach „368" rozszerzyć akcję „M". Zorganizować akcję wychowawczą na terenie „baudienstu".

2/ Szare Szeregi żeńskie. Kierowniczka Sz.Sz żeńsk. Ma stały kontakt ze wszystkimi okręgami za wyjątkiem „457", w którym pracy nie udało im się rozpocząć i „311", gdzie z powodu dużych aresztowań sieć org. Sz.Sz żeńsk. uległa rozbiciu. Ogółem jest 239 ośrodków, skupiających 585 instruktorek, 3.231 młodzież środowiska własnego i 1.328 młodzież z innych środowisk.

Przeszkolono: 938 kandydatek do służby san., 410 dla zesp. łączn., 130 w zakresie służb. gosp.

Nadto na zapotrzebowanie okręgów Sz.Sz żeńsk. dostarczyły 270 osób do pracy na stanowiska indywidualne. Dalsze szkolenie w toku.

W zakresie prac przygotowawczych dla potrzeb wojska kosp. podporządkowałem Sz.Sz. żeńsk. wojskowej służbie kobiet poprzez okręgowe referentki W.S.K. celem zgrania i ujednolicenia pracy wojskowej na odcinku kobiecym.

3/ Zarząd Główny Sz.Sz. ukonstytuował się ponownie po śmierci ks.mg. Przewodniczący Zarządu Głównego pozostał w kontakcie i współpracy z Komendą S.Z. w kraju.

Zamiarem Zarządu Głównego jest rozszerzyć i pogłębić pracę wychowawczą wśród Sz.Sz. zwiększyć kadry i odświeżyć narybek".

4.4.3.2. Meldunek Nr 200 za czas od 1.III do 31.VIII.1943 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12,dostęp AAN w Warszawie

Meldunek organizacyjny Nr 200 za czas od 1.III do 31.VIII.1943 – strona 35

„Szare Szeregi.

1/ Szare Szeregi męskie.

a/ Stan posiadania:

– Czynne ośrodki na terenie Polski centralnej – 66 wschodniej – 9, zachodniej – 30. Razem 105.

Członkowie: do lat 16: w Polsce centr. 1332, wschodniej – zachód –. Razem 1332.

17–19 lat: Polska centr.1899, wschód. –, zach. – 155, razem 2054.

Powyżej 19 lat: Polska centr. 1986, wschód. – 170, zach.600, razem 2755.

Ogółem – Polska cent.216, ter.wsch. 170, ter. Zach. 755.

Razem 6141.

Na terenie Polski centralnej wyraźny wzrost stanu posiadania dzięki intensywnie prowadzonej akcji poszukiwania młodego narybku. Na terenach wschodnich i zachodnich poniesiono poważne straty przez wsypy i akcję terrorystyczną okupanta.

b/ współpraca z wojskiem:

– wyborowy element najstarszej grupy wykorzystywany został do akcji bojowej w ramach oddziałów dywersyjnych Kedywu, zwłaszcza w oddziałach dyspozycyjnych „359". Akcje te stają się dla środowiska Sz.Sz.M. praktyczną szkołą bojową, przy czym wyrabiają równocześnie wyborową kadrę instruktorów na odcinku dywersji. Niestety ponoszą duże straty.

Grupę średnią nastawiamy w chwili obecnej na odcinek małego sabotażu i „n", przygotowuję do wystąpień w okresie powstania w charakterze pocztów dowódców w oddziałach łączności i oddziałach rozpoznawczych.

Grupa najmłodsza nastawiona jest do wystąpień w okresie powstania w ramach wojskowej służby pomocniczej /bez broni/.

c/ praca wychowawcza:

Idzie ona głównie w kierunku:

– pozyskania i prowadzenia nowego narybku,

– t.zw. akcji „M", zmierzającej do zajęcia się i uchwycenia organizacyjnego młodzieży niezorganizowanej, która w specjalnych warunkach chwili obecnej wybitnie ulega wszystkim ujemnym wpływom wojny i ulicy. Chodzi tu o podniesienie drogą pośredniego oddziaływania instruktorów SZ.SZ. /kółka sportowe, samokształcące/ poziomu moralnego i obywatelskiego młodzieży.

d/ Sz.Sz.Narodowe.

Akcja t.zw. Sz.Sz.Nar. nadużywają znaku „444" i agitują wyraźnie na korzyść NSZ wprowadza na odcinek młodzieży szkodliwy zamęt. Zarząd Główny NSZ dąży do podporządkowania sobie tego odłamu. Rozmowy rozpoczęte.

e/ Zamierzenia.

– utrzymać stan posiadania na terenach wschodnich i zachodnich,

– rozszerzyć znaczenie akcji „M", skoncentrować przygotowania w ramach przyszłych potrzeb pomocniczej służby wojskowej.

2. Szare Szeregi Żeńskie.

a/ Stan organizacyjny.

W okresie sprawozdawczym praca Sz.Sz.Ż. prowadzona była na całym terenie z wyjątkiem „399", „365" i „391". Z czynnych środowisk najlepsze wyniki osiągnięto w „440" i „436", na pozostałych terenach wyniki średnie, w zależności od istniejących warunków lokalnych.

Ujęty organizacyjnie ogólny stan liczebny Sz.Sz.Ż. wynosi: 635 instruktorek, 4.175 dziewcząt środowiska własnego, 908 młodzieży niezorganizowanej.

b/ Współpraca z wojskiem.

Dla potrzeb wojska prowadzono szkolenie w zakresie:

1/ służby sanitarnej i 2/ łączności.

Ad 1/ przygotowano: 182 punkty sanitarne, 18 szpitali pomocniczych, przeszkolono: 35 instruktorek, 118 pielęgniarek wykwalifikowanych, 2.952 sanitariuszki, 119 patroli sanitarnych po 4–5 kobiet.

Ad 2/ przygotowano 9 linii sztafetowych, 985 kurierek i łączniczek, 28 instruktorek łączności polowej.

c/ Praca wychowawczo-społeczna

W okresie sprawozdawczym prowadzono – 7 zakładów opiekuńczych dla dzieci wojskowych w „440" i „436", 10 ochronek dla dzieci wysiedlonych w „388", akcję pomocy dla więźniów, przebywających w obozach karnych na terenie „368" i „440", akcję samopomocy na teranie „440" dla młodzieży w wypadku indywidualnego zagrożenia. Nadto współdziałano w organizowaniu pomocy dla młodzieży powracającej z robót przymusowych w Rzeszy oraz w akcji oświatowej dla młodzieży szkolnej /komplety/.

3/ Zarząd Główny.

Przewodniczący Zarządu Głównego Sz.Sz. pozostaje w ścisłym kontakcie z Komendą Sił Zbrojnych w Kraju.

W pierwszym półroczu swej pracy, po ukonstytuowaniu Zarządu Głównego przyczynił się już wydatnie do konsolidacji wysiłków tak odcinka męskiego, jak i żeńskiego w kierunku pogłębienia pracy wychowawczej i poszukiwania nowego narybku dla Sz.Sz."

Meldunek organizacyjny Nr 240 za czas od 1.IX.43–29.II.1944. strona 29.

1/ Szare Szeregi Męskie.

a/ Stan posiadania na I.III.44. Młodzież zorganizowana /kolejne liczby oznaczają: ilość ośrodków czynnych, ilość młodzieży zorganizowanej do 16 lat, 17–19 lat, powyżej 19 lat, razem/:

Polska Centralna	66,	2824,	1567,	2701,	7092.
Tereny wschodnie	13,	nic,	nic,	510,	510.
Tereny zachodnie	30,	nic,	150,	436,	586.
Razem	109,	2824,	1717,	3647,	8189,
Stan na 1.IX.43 /meld. L.220/:,	105,	1332,	2054,	2755,	6541.
Różnica	plus 4,	plus 1492,	minus 337,	plus 892,	plus 2047.

Największy wzrost stanów wykazują tereny Polski Centralnej, wskutek większych możliwości pracy org. niż na terenach pozostałych. Pewien przyrost ośrodków i szeregowych organizacji wykazują tereny wschodnie, dalszy spadek na terenach zachodnich wskutek aresztów i akcji poborowej okupanta. Spadek stanu w grupie średniej tłumaczyć należy przesunięciem pewnej ilości młodzieży do grupy najstarszych, która dzięki temu wykazuje duży wzrost.

b/ Współpraca z wojskiem.

Grupa najstarsza wykorzystywana była do zadań Kedywu. W wielu akcjach bojowych harcerstwo poniosło straty w zabitych i rannych. Prowadziło intensywne szkolenie ogólno-wojskowe i zespołów specjalistów minerskich i motorowych i własne klasy SPRP w/g programu i wytycznych Sił Zbroj. w Kraju.

Grupa średnia pracowała w zakresie łączności „n", małego sabotażu i w oddziałach rozpoznawczych. Prowadzono szkolenie w zakresie przydzielonych zadań i przygotowania kandydatów na przyszłych młodszych dowódców w/g programu szkoły podofic. i SPRP.

Grupa najmłodsza – dalsze przygotowania do zadań w wojskowej służbie pomocniczej /bez broni/.

W podejmowanych pracach wojskowych środowisko harcerstwa wykazało pełne zrozumienie dla oczekujących go zadań. Przygotowanie żołnierzy przedstawia pod każdym względem typ dodatni.

c/ Praca wychowawcza.

Na odcinku ogólno-wychowawczym harcerstwo przez oddziaływanie poszczególnych zespołów na otoczenie dąży do podporządkowania sobie pozostałej młodzieży niezorganizowanej. Prowadzi świetlice, kółka sportowe i akcję prasową. Wydaje własne pisma „Bądź Gotów", dla szeregów najmłodszych, „Wzlot" i „Brzask" dla grup starszych. Wydano również podręcznik dla drużynowego „Przodownik.

2. Sz.Sz. Żeńskie.

W pracach przygotowawczych na potrzeby wojska przekazały całkowicie swe aktywy och.sł.kobiet i osobnej akcji wojskowej już nie prowadzą.

Na odcinku wychowawczym odbywa się w dalszym ciągu normalna praca ideowa i org.

3. Zarząd Główny Harcerstwa.

Dążąc do zharmonizowania prac na odcinku młodzieżowym przeprowadził scalenie z harcerstwa kilku luźnych grup młodzieżowych, jak „Wigry, Brzegi, AK", wciągnięto też do pracy instruktorskiej wysiedlonych z terenów zachodnich i ludzi z grup w organizacjach „BOW" /Bojowa Organizacja Wschodnia/. Pozostają jeszcze oddzielne grupy „HP", t.zw. Hufce Polskie lub Szeregi Narodowe, będące pod wpływem NSZ, a stanowiące odpryski przedwojennego Związku Harcerstwa. Z grupy HP prowadzone rozmowy nie doprowadziły do scalenia. Wobec podporządkowania się NSZ – rozkazowi K-dta S.Z. w Kraju całkowite porozumienie i scalenie powinno być osiągnięte, w co jednak należy wątpić, bo HP uprawia politykę. Część młodzieży HP, pragnąc służyć w konspiracyjnych oddziałach wojskowych weszła do NOW, a przez NOW do AK.

4.4.4. Rozkaz Komendy Głównej Sił Zbrojnych w Kraju, w sprawie wykorzystania środowiska „Szarych Szeregów", 1944 r.

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasieckiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

K.G. dnia 20.III.44.[24] K.Obsz./Okr.[25]

Nr. 495/I

I. Wykorzystanie przez K.Okr. środowiska Szarych Szeregów napotyka w niektórych okręgach na pewne trudności na skutek niewłaściwego interpretowania wydanych przez mnie w tej sprawie rozkazów. W celu uzgodnienia współpracy wyjaśniam:
   1. Rozkaz K.G. Nr 129 z dnia 16.III.43 (w załączeniu) regulujący sposób użycia SS. W okresie konspiracji i OSZ[26] pozostaje nadal w mocy.
   2. Szare szeregi jako organizacja młodzieżowa, a nie wojskowa, nie podlegają jako całość scaleniu w S.Z. w kraju. Zasadniczym ich zadaniem w chwili obecnej jest praca wychowawcza wśród członków tej organizacji w celu przygotowania ich do zadań czekających ich w walce i w służbie w Wyzwolonej Ojczyźnie. By S.S. pracy tej w pełni podołać mogły, pozostawiamy im pełny samorząd organizacyjny.
      Życzeniem moim jest, by Komendanci Okr. Otoczyli to środowisko jak najdalej idącą opieką, podchodzili do niego z pełnym zrozumieniem ich pracy, zapewnili im pomoc w realizacji zadań wychowawczych.
   3. Dla zapewnienia łączności z wojskiem wyznaczają S.S. swoich delegatów do Komend Okręgowych i Obwodowych. Na tych szczeblach należy regulować całość współpracy.
   4. Szare szeregi i B.G.[27] otrzymuję od K.Okr. na ich wewnętrzne cele organizacyjne stałą miesięczną subwencję w wysokości zł. ..... . Z chwilą zlecenia im zadań konkretnych na korzyść wojska należy im równocześnie zapewnić na ten cel środki materialne w dotacji budżetowej.
   5. Starsi członkowie S.S. mogą indywidualnie pełnić służbę w wojsku konsp. Po uzyskaniu urlopu z S.S. Zasadniczym jednak sposobem wykorzystania tego środowiska w czasie konspiracji przez wojsko jest tworzenie specjalistycznych zespołów wojsk. w myśl pkt. I A. rozk. Nr 129/42.
      Nie należy tworzyć z członków S.S. jednorodnych plutonów bojowych piechoty, nie zapewnia to bowiem właściwego wykorzystania elementu tego środowiska.
   6. Technika wykorzystania S.S. przez wojsko: Delegat S.S. melduje odnośnemu Komendantowi swój stan posiadania. Kom. Wojskowy zapotrzebowuje mu zespoły wojsk. specjalne. S.S.jest szkołą wg otrzymanych od wojska programów zasadniczo przy pomocy własnych instruktorów. Kom. Wojskowych zapewnia im potrzebne do szkolenia: sprzęt wojsk., broń i inne pomoce szkolne. W razie potrzeby przydziela na zapotrzebowanie potrzebnych instruktorów. Szkolone przez S.S. zespoły wojskowe podlegają inspekcji wojskowej. Wyszkolone i przyjęte po sprawdzeniu stanu wyszkolenia i po złożeniu przysięgi żołnierskiej zespoły przechodzą do dyspozycji odnośnego d-cy wojskowego, który im

[24] K.G. – Komenda Główna (Sił Zbrojnych w Kraju). (Przyp. Kom. Hist.)

[25] K.Obsz./Okr. – Komendy Obszarów i Okręgów: szczeble z którymi w zależności od terenu współpracowali komendanci chorągwi. Np. Komendant chorągwi warszawskiej współpracował z Komendantem (wojskowym) okręgu warszawskiego, natomiast Komendant chorągwi mazowieckiej współpracował z Komendantem (wojskowym) obszaru warszawskiego. Obszar bowiem zawierał 3 okręgi: Warszawa miasto, okręg prawobrzeżny oraz okręg lewobrzeżny (te dwa ostatnie rozgraniczone Wisłą). Rozgraniczenia terenów wojskowych i harcerskich nie były jednakowe i tak np. powiat warszawski należał w harcerstwie do chor. Mazowieckiej, a w wojsku zaś był siódmym („Obroża") obwodem okręgu Warszawa-miasto. (Przyp. Kom. Hist.)

[26] OSZ – Odtwarzanie Sił Zbrojnych. (Przyp. Kom. Hist.)

[27] B.G. – Bądź Gotów – kryptonim żeńskiego harcerstwa. (Przyp. Kom. Hist.)

wyznacza zadania, włącza w swój skład bojowy i sprawdza okresowo ich gotowość bojową i dyspozycyjną. Zespoły te do czasu użycia ich w walce, zachowują możność pełnej dalszej pracy w ramach zadań organizacyjnych S.S.

7. Zmiany personalne w oddanych do dyspozycji wojska zespołach mogą być przeprowadzane tylko za zgoda d-cy wojskowego. W miarę przedłużającego się okresu konspiracji, może zajść potrzeba przesunięcia dorastającej młodzieży do innych zadań wojskowych. Należy to czynić w wypadkach uzasadnionych.
8. Zależy mi na zapewnieniu dla czł. S.S., którzy po ukończeniu kursu pozostawać będą nadal w dyspozycji S.S. odpowiedniej ilości miejsc w klasach Zast. Kursach Młodszych Dowódców[28].
9. Pod względem awansowym i odznaczeniowym kom-ci wojskowi będą traktować S.S. na równi z oddziałami wojskowymi.
10. Czynni członkowie S.S. są żołnierzami konspiracji, nie należy przeciągać członków S.S. do ZB. W Kraju, gdyż to wprowadza szkodliwy zamęt i dezorganizację wśród S.S.

II. 1) W celu utrzymania ciągłości pracy wychowawczej i zapewnienia S.S. na przyszłość odpowiednich kadr instruktorskich, nakazałem S.S. skierowanie w obecnej chwili głównego wysiłku organizacyjnego na pozyskanie i szkolenie młodego narybku.

2) Duże masy młodzieży niezorganizowanej ulegają w normalnych warunkach dnia dzisiejszego ujemnym wpływom czasu wojny. By demoralizacji tej przeciwdziałać poleciłem S.S. wychowawcze oddziaływanie na tę młodzież. S.S. realizują te zadania w formie tzw. akcji „M", głównie przez wychowanie fizyczne.

III. W częściowej zmianie rozk. Nr 129/42 pkt I C pomocnicza służba zarządzam:

a) członków poniżej 16 lat przygotowuje S.S. do zadań wojskowej służby pomocniczej w grupach wymienionych cytowanym rozkazem.
Przygotowane i przeszkolone zespoły pozostają w okresie konspiracji całkowicie do dyspozycji S.S.

b) przewiduję wykorzystanie tych zespołów przez wojskowych kom-tów terytorialnych już w okresie powstania. W tym celu polecam ująć te zespoły na podstawie meldunków S.S. już w okresie konspiracji w ilościową ewidencję na szczeblu K. Obw. i skoordynować ich użycie w czasie powstania i OSZ w ramach pomocniczej służby wojskowej.

IV. W niektórych środowiskach istnieją nieliczne grupy mł. Występujące jako tzw. harcerstwo polskie" lub „Hufce polskie". Grupy te pracują na korzyść oddziałów N.S.ZB. poprzez S.S. Podjąłem kroki w kierunku scalenia tych grup mł. z S.S.[29]

V. W związku z podwyższeniem kwot przeznaczonych na subwencje dla SS i B.G. zapotrzebowują kom. okr. w budżecie na II kw. 44 różnice między znajdującymi się już w budżecie kwotami na subwencje dla SS., a nowoustaloną wysokością subwencji.

(–) Znicz

[28] W tym czasie wojsko zastąpiło pracę Szkół Podchorążych Szkołami Niższych Dowódców. (W S.S. tzw. Sonda). (Przyp. Kom. Hist.)

[29] Błąd maszynowy powoduje zmianę sensu zdania. W oryginale było: „...na korzyść oddziałów NSZb. Poprzez SS podjąłem kroki w kierunku...". (Przyp. Kom. Hist.)

Rozdział V
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

5.1. Przyrzeczenie Szarych Szeregów

5.1.1. Rota przyrzeczenia Szarych Szeregów według Komisji Historycznej ZHP, 1939 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, sygn. Z39-45, dostęp MH w Warszawie

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce. Ślubuję na twoje ręce pełnić służę w Sz. Sz., tajemnic służby dochować, do rozkazów przełożonych stosować się, nie cofnąć się przed ofiarą życia[1].

5.1.2. Rota przyrzeczenia Szarych Szeregów według Stanisława Broniewskiego, „Orszy", 1982 r.

źródło:
Stanisław Broniewski, Całym życiem, Warszawa, 1982 r., s. 45, dostęp MH w Warszawie
oraz
„Harcerstwie" nr 4, 1980 roku, Prawo i Przyrzeczenie Komentarze, teksty. Historyczny przegląd prawa i przyrzeczenia, s. 60, dostę dostęp MH w Warszawie

Ślubuję na Twoje ręce pełnić służbę w Szarych Szeregach; tajemnic organizacyjnych dochować, do rozkazów służbowych się stosować, nie cofnąć się przed ofiarą życia.

[1] Tekst ślubowania Szarych Szeregów. Autor nieznany. Tekst znany już bodajże w zimie 1939/1940 r. Formalnie wprowadzony dopiero rozkazem L. 8a z 13.III.44 r. Istnieje drobna różnica między tym tekstem a tekstem rozkazu, a mianowicie w notatce jest: „...do rozkazów przełożonych stosować się...", w rozkazie: „do rozkazów służbowych się stosować"...". Opierając się na wspomnieniach (Orsza) należy sądzić, że poprawny był tekst rozkazu. Pochodzenie i czas sporządzenia notatki nieznane. (Przyp. Kom. Hist.)

5.1.3. Notatka zawiarajaca tekst ślubowania Szarych Szeregów

źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

Tekst ślubowania Szarych Szeregów.

Mam szczerą wole całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce.
Slubuję na twoje ręce pełnić służbę w Sz.Sz., tajemnic służby dochować, do rozkazów przełożonych stosować się nie cofnąć się przed ofiarą życia.

5.1.4. Rota przyrzeczenia według Rozkazu Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z dnia 13 IV 1944 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnika K. Krzemień, SS PASIEKA, L 8a z 13.04.1944 r., (w:) Szare Szeregi Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna kwatera Harcerzy Pasieka. Ocalałe Dokumenty, Londyn 1982 r., s. 35–36, dostęp zbiory własne

Nr 8
1944 r., kwiecień 13, Warszawa. — Rozkaz Naczelnika L.8a

SS
PASIEKA m.p. dn. 13 kwietnia 1944 r.

ROZKAZ L.8a

I. Prawo i Ślubowanie Szarych Szeregów.

1. Tekst Prawa Szarych Szeregów pozostaje w brzmieniu przedwojennym.
2. Podaję tekst Ślubowania Szarych Szeregów:
   „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Szarych Szeregów. Ślubuję na Twoje ręce pełnić służbę w Szarych Szeregach, tajemnic służbowych dochować, do rozkazów służbowych się stosować, nie cofnąć się przed ofiarą życia."
3. Ślubowanie Szarych Szeregów składa każdy członek Szarych Szeregów po najmniej trzymiesięcznej pracy w organizacji (na szczeblu Zawiszy po zdobyciu stopnia młodzika). Złożenie przed wojną przyrzeczenia Szarych Szeregów nie zwalnia od powyższego obowiązku.
   Członkowie Szarych Szeregów, którzy do chwili obecnej obowiązku tego nie dopełnili winni złożyć ślubowanie w dniu 3 maja 1944 r. lub w ciągu miesiąca po tym terminie.
4. Odbierać ślubowanie ma prawo tylko mianowany instruktor Szarych Szeregów. Aktowi ślubowania należy nadać charakter wybitnie uroczysty.
5. Członkowie Szarych Szeregów przechodzący ze szczebla BS-ów do szczebla GS-ów, lub otrzymujący nominację na phm winni powtórzyć ślubowanie. Akt ten ma być przypomnieniem obowiązków i zasad postępowania w momencie gdy Szare Szeregi uznają ślubującego za pełnoprawnego swego członka.
6. W związku z szeregiem nieporozumień stwierdzam, że druga część dziesiątego punktu Prawa Szarych Szeregów mająca brzmienie „...nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych" — jest pozytywnym nakazem czynnej walki z tymi nałogami. Jednocześnie polecam zachowanie ścisłej abstynencji od tytoniu i alkoholu dla szczebli Zawiszy i BS, oraz dla wszystkich członków Organizacji podczas pełnienia służby.

Czuwaj! NACZELNIK SS
(—) K. Krzemień

5.2. Komentarze do Harcerskich Kodeksów

5.2.1. Komentarz Jana Mauersbergera, dotyczący prawa harcerskiego, 1942 r.

źródło:
Szare Szeregi Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna kwatera Harcerzy Pasieka. Ocalałe Dokumenty, Polonia Book Fund Ltd Londyn, 1982 r., s. 22–5, dostęp zbiory własne

Mam być bojownikiem i budowniczym Polski Odrodzonej. Świat zmaga się w walce o najwyższe wartości duchowe. Materializm okazał się zacofaniem i barbarzyństwem. Zepsucie obyczajów, kult siły fizycznej i gwałtu, deptanie wszelkiego prawa i wolności człowieka są konsekwencjami tego światopoglądu. Natomiast prawdziwe chrześcijaństwo zawiera w sobie zawsze nowe i twórcze pierwiastki życia osobistego i społecznego. Realizowane konsekwentnie ziści ideały człowieka: wolności i pełni życia osobistego, sprawiedliwości społecznej i kooperacji wszystkich w duchu braterstwa i miłości bliźniego. Polska zawsze stała na straży ideałów wolności i braterstwa. Zwano ją przedmurzem chrześcijaństwa. Zgodnie z tradycją i charakterem narodowym Polska ma być pionierem w kształtowaniu nowego człowieka i społeczności. Dzisiejsze warunki życia wymagają zdecydowanej postawy. Mam walczyć o moje ideały. Jestem na służbie. Zawsze czujny. Zwarty w sobie. Gotów na wszystko.

I

Bóg jest dla mnie źródłem wszelkiego dobra i siły. W mojej wewnętrznej pracy sięgam do źródeł chrześcijaństwa. Żyję w obliczu Boga, złączony jak najściślej z Chrystusem – jak gałąź z winorośla, jak komórka w organizmie. Z życia Kościoła, z modlitwy i sakramentów czerpię Boskie życie dla duszy, aby je dawać innym, szerząc wokoło siebie Królestwo prawdy i dobra. Jestem na służbie Boga, który jest Duchem najwyższym. rozwijam się duchowo i doskonalę. Całym życiem pełnię wolę mojego Pana. Prawo Boże nakazuje miłować Ojczyznę ponad wszystko w świecie. Widzę w dziejach Polski myśl Bożą. Wierzę w powołanie mojego narodu do współpracy w wielkim dziele odrodzenia ludzkości w prawdzie i miłości Chrystusowej. Z Ojczyzną moją jestem nierozerwalnie związany, jak dziecko z matką. Jak członek żywego organizmu. Jestem sługą Polski. Dla jej dobra powinienem radośnie i bezinteresownie poświęcić wszystko co posiadam: moje trudy i pracę, w razie potrzeby życie. Z tradycji polskiej wezmę ducha najprzedniejszego: świętych i wyznawców, rycerzy i męczenników, wieszczów słowa i cichych a niestrudzonych pracowników społecznych. Ich duch będzie mnie żywił. Skrzepi moją wolę i męstwo. Wyrwie mnie z egoizmu i małości. Wielka sprawa żąda wyrzeczenia i bohaterstwa, skupienia wszystkich sił i nieustannej pracy nad sobą. Jestem na służbie Boga i Polski. Jeśli Bóg jest ze mną, któż może mnie złamać i zwyciężyć. Ani prześladowanie, ani ucisk, ani śmierć nie sprowadzi mnie z drogi obowiązku. Moja moc płynie z wiary i modlitwy.

II

Nie rzucam słowa na wiatr. Umiem milczeć. Umiem cierpieć. Słowo moje jest pewne. Uczciwe. Proste. Na straży mojego słowa stoi honor Polaka.

III

Jestem na służbie najwyższego dobra. Idę przez życie dobrze czyniąc. Współdziałam w tworzeniu zdrowej szlachetnej wspólnoty między ludźmi – w mojej rodzinie, warsztacie pracy, w społeczeństwie, wszędzie, dokąd sięga mój wpływ. Zapoznaję się i popieram ideę spółdzielczości, gdyż zmierza ona do sprawiedliwej odbudowy życia społecznego i gospodarczego. Łączę, dźwigam, buduję, podnoszę, ratuję moich bliźnich.

Dobrem zwyciężam zło. Jestem pożyteczny. Nie marnuję sił i czasu na jałową krytykę, próżne słowa i bezmyślne lub niezdrowe rozrywki. Każdą pracę wypełniam sumiennie w duchu służby. Pracuję z zamiłowaniem i umiejętnie. Przez pracę zwiększam dobro w mojej Ojczyźnie i na świecie.

IV

Jestem związany z ludźmi przykazaniem miłości Boga i bliźniego. Jestem członkiem społeczności, żywego organizmu Chrystusa. Korzystam z pracy ducha i myśli, z trudu i wysiłku innych. Mam życzliwość dla ludzi. Widzę w nich obraz Syna Bożego. Często zniekształcony i ciemny, zawsze godny szacunku. Nienawidzę wszelkiej niesprawiedliwości, gwałtu, obłudy i kłamstwa i wszelkiego barbarzyństwa, które niszczą na świecie Królestwo Boże. Walczę ze złem. Gotów jestem podać rękę wszystkim ludziom dobrej woli. Najbliżsi mi są ci, którzy służą Bogu i Ojczyźnie. Łączy mnie z nimi braterstwo ducha. Jeden mamy cel życia – odrodzenie Polski i ludzkości. Jedną drogą idziemy: drogą prawości i służby, drogą poświęcenia i męstwa.

V

Duch rycerski kryje się w najgłębszych pokładach duszy Polaka. Ożywia dzieje narodu bezprzykładnym bohaterstwem i szlachetnym pięknem. Duch świętego Jerzego, rycerza Chrystusowego bez zmazy, woła mnie do walki o sprawiedliwość i dobro na świecie. Mam być narzędziem Boga. Bezinteresownym sługą sprawy. Obrońcą bezbronnych uciśnionych. Mam stać na straży honoru Polski. Obca mi jest wszelka podłość i krętactwo. Nie ugnę się wobec przemocy. Nie sprowadzi mnie z drogi ani groźba, ani żądza sławy, ani zysk.

VI

Przez wiarę jestem w łączności z Bogiem, nieskończonym, wiekuistym. Jestem cząstką wszechświata. Widzę w przyrodzie twórcze i potężne dzieło Boże. Z nieba i z ziemi biorę moc życia. Poznaję, uczę się, zgłębiam prawa przyrody i ukryte w niej tajemnice ducha. Raduję się pięknem ziemi polskiej. Chronię jej bogactwa. Jestem opiekunem roślin i zwierząt.

VII

Wobec tego, że kraj jest zniszczony, zasadą bojowników i budowniczych jest życie umiarkowane i oszczędne. Wszelki majątek i własność, które posiadam, uważam za dar Boży. Mam go używać według myśli i woli Boga, dla dobra mojego i bliźnich. Nie wolno mi ich marnować i nadużywać. Rękę mam mieć otwartą do dawania. Oczy otwarte na nędzę rodaków, na głód i niedolę dzieci polskich, na potrzeby społeczne.

VIII

Kocham zwarte, mocne i radosne życie. Duszę mam spokojną, serce czyste, twarz jasną. Moja wesołość i pogoda są odblaskiem życia wewnętrznego. Smutek, zgorzkniałość, zniechęcenie są to objawy słabości. Zwalczam je w sobie i w innych.

IX

Uprawiam swój umysł i wolę. Chcę myśleć jasno, logicznie. Chcę działać celowo, konsekwentnie. Ćwiczę i uprawiam moje ciało i zmysły. Uzdalniam je do życia duchowego. Do rozumnej służby Bogu i Ojczyźnie. Jestem karny wewnętrznie. Na zewnątrz opanowany i skupiony. Nade wszystko szanuję prawo. Prawo Boże i prawo moralne. Umiem słuchać. Chętnie, rozumnie i dokładnie wypełniam rozkaz. Umiem być poddany – wyrzec się własnej woli, o ile tego żąda: Ojczyzna, rodzice, zwierzchnicy.

X

Dusza i ciało moje należą do Boga. Wszystkie moje siły powinienem oddać sprawie. W Ojczyźnie mojej rozwinąć Królestwo Boże. Mam być bojownikiem bez kompromisu. Walczyć o czystość, podniosłość, szlachetność obyczajów w Polsce. O supremację ducha, idei, woli nad materią, zmysłowością, użyciem. Walczyć będę z naturalizmem, rozwiązłością, która powstała wskutek odejścia od Boga i od tradycji polskiej i panuje dziś wszędzie: w sztuce, w literaturze, w rozmowach, w zachowaniu się, w ubraniu, w dogadzaniu sobie, w wygodnictwie, w zmysłowości, kulcie ciała, deprawując charakter narodowy polski. Mam jasno określić i tworzyć prawy, szczery, jasny, dzielny i czysty typ chłopca i dziewczyny polskiej, który życie swoje czerpie z wiary i z tradycji polskiej najpiękniejszej: filomatów i szkół rycerskich. Wolny jestem od wszelkich nałogów, zwyrodnienia i nienaturalności, które wyniszczają ducha i ciało młodzieży.

Zakończenie

W tym duchu prawa i w poczuciu odpowiedzialności za duszę narodu i za jego przyszłe losy podejmuję pracę nad sobą. Pogłębiam wiedzę, kształcę charakter, krzepię ducha i serce w nieustannym radosnym wysiłku budowania Polski według myśli i woli Chrystusa.

Warszawa, sierpień 1942

5.2.2. Komentarz Józefiny Łapińskiej, dotyczący prawa harcerskiego, 1943 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, materiał przekazany w 1973 r. przez Józefinę Łapińską, Postawa nasza w służbie, komentarz do prawa opracowany przez Komendantkę Pogotowia Harcerskiego i rozesłany do komendantek, sygn. 239-45 8, dostęp MH w Warszawie

Postawa Nasza w Służbie

Gdy na czasy dzisiejsze patrzymy z harcerskiego punktu widzenia, stwierdzamy, że zwiększona skala wymagań od jednostki i wzmożona bezwzględność zadają z jednej strony, na czym polega postawa nasza w służbie, rozpowszechniania nowego ujęcia postawy, – z drugiej zaś czynnego i karnego stosunku harcerek wobec dzisiejszych wymagań, możliwie pełnej ich realizacji w życiu i w służbie prze jednostki i zespoły.

Jak zawsze tak i dziś punkt wyjścia stanowią teksty Prawa i Przyrzeczenia harcerskiego. Prawo jest żywe i żyje razem z nami. Gdy jesteśmy mu wierne, ono pomaga nam w służbie w każdym czasie i w każdym miejscu – w każdym wypadku. Jak rozumiemy Prawo Harcerskie dziś, w czasie wzmocnionych wymagań nasilone bezwzględnością?

I. Życie nasze jest służbą Bogu i Polsce. Niczemu innemu harcerka nie służy: ani temu, co jest niezgodne z wolą Boga, ani temu co jest wrogie Polsce. Życie harcerki dziś bardziej niż kiedykolwiek wypełnione jest obowiązkami: wobec siebie, aby służbę umieć pełnić coraz lepiej, wobec najbliższych i dalszych, aby zdołali przetrwać ciężkie czasy i zachować honor, wobec pracy, aby tylko Polsce przynosiła korzyść, wobec jutra, aby być zdolną dobrze żyć i dobrze pracować po zwycięstwie.

Służba wypełnia życie harcerki. Nie może więc być w nim miejsca na egoizm i prywatę. Służba Polsce jest celem – każda harcerka narzędziem, przy pomocy jej i innych ludzi cel musi być osiągnięty. Swoją indywidualność, własne dobro, osobiste potrzeby trzeba dziś usunąć na plan dalszy i nie tylko „być gotowa" oddać, ale czynnie całą siebie nieustannie oddawać Sprawie. Wobec zadania, które musi być wykonane dla dobra służby – harcerka się nie cofnie. Aby wykonać je – usunie wszelkie przeszkody, przełamie

opór rodziny lub otoczenia, zrezygnuje z największych korzyści, ze swej osoby na służbę przeniesie ludzkie sentymenty. Gdy widzi zadanie, które wykonać potrafi lepiej, niż inni, trudniejsze od tego które pełni obecnie – nie czeka aż do niej się zwrócą, sama zgłasza swoją gotowość, sama szuka zastępcy, by mu przekazać niedokończoną robotę, lub kończy ją szybciej, by móc podjąć nową. Nie pragnie odpoczynku, jeśli ma dość sił, wzmacnia je w czasie pracy, gdy tego potrzebuje, nie dopuszcza do ich upadku. W razie choroby stara się jak najprędzej wyzdrowieć i do pracy wrócić ze wzmożoną energią. Podjętej pracy nie odkłada, nie porzuca w środku, nie lekceważy, wykonuje ją z całym oddaniem, sumiennie, starannie, drobiazgowo. Potrafi zawsze odróżnić tę pracę, która przynosi korzyść Polsce, – traktuje ją jak służbę. – Tej, której żąda od niej wróg, nie wykona, jeśli zaś wykonać musi, robi to tak źle, jak tylko potrafi.

II. W dzisiejszych warunkach, które na każdym niemal kroku każą człowiekowi kłamać słowem i czynem, aby mógł żyć, pomagać bliźnim, zwalczać wroga i przyspieszać zwycięstwo – harcerka na straży swej uczciwości i zgodności z Prawdą stawia zawsze wierność Polsce. Wszystko, co czyni dziś wróg – przeczy Prawdzie Bożej i Sprawiedliwości. Sprawa Polski, to sprawa zwycięstwa dobra, miłości bliźniego, wolności. Każdy, kto naszej sprawie służy, winien z całą niezawodnością oprzeć się na słowie i czynie harcerki. Każdy, kto jest wrogiem naszej sprawy, wie dobrze, że na pomoc harcerki liczyć nie może. Harcerka strzeże dobra publicznego, szanuje sama i żąda od innych poszanowania cudzej własności. Jeśli działa na niekorzyść wroga, to zawsze kieruje się dobrem Polski a nigdy własnym zyskiem. Jest uczciwa w służbie, pełni ja dla niej samej, nie dla ubocznych celów, nie dla zysku osobistego, własnego zespołu czy organizacji.

III. Tam, gdzie jest harcerka, nie ma dziś miejsca na bezradność i bezwład. Harcerka niesie pomoc każdemu, kto służy dobrej sprawie, dając swoją pracę i innych pobudzając do czynu. Harcerka dodaje otuchy słabym, zwątpiałym i obojętnym, budząc w nich chęć działania, wiarę w zwycięstwo, wciągając i zaprawiając ich do pracy pożytecznej i uczciwej. Harcerka zwalcza dokoła siebie przejawy szkodliwego materializmu, wyzysku, samolubstwa. Harcerka spostrzega ludzi słabej lub złej woli, zaprzedanych wrogowi. Paraliżuje ich działalność, ostrzega przed nimi, pomaga ich zwalczać.

IV. Harcerka wie, że dziś ludzkość bez względu na narodowość podzieliła się na dwa wielkie, walczące z sobą obozy – dobra i zła. Że pod tym samym nieprzyjacielskim lub sprzymierzeńczym mundurem znaleźć można zarówno wroga jak człowieka, który czuje, myśli i cierpi, jak ona i tak samo jak ona pragnie zwycięstwa prawdy i pokoju. Nie czuje nienawiści do przeciwników, lecz jest wrogiem zła, które szerzą. Harcerka stara się być człowiekiem silnym i zdrowym, wolnym od pychy, nienawiści i egoizmu. Współdziała z ludźmi, gotowymi jak ona oprzeć się słabości i zbrodniczemu obłędowi, oddać siebie dla uzdrowienia ludzkości i zwycięstwa Królestwa Bożego na ziemi. W towarzyszach tych widzi braci i siostry, spieszy im z pomocą, ratuje w niebezpieczeństwie nawet z narażeniem życia.

V. Zdając się sprawę z rozdwojenia wśród ludzi i cierpienia, które dotyka wszystkich bez wyjątku, harcerka postępuje po rycersku. Niesie pomoc dzieciom, ludziom słabym i opuszczonym Im dzisiaj służy, wobec wrogów zachowuje postawę pełną godności człowieka, który został zwyciężony, lecz nie uległ i w głębi duszy aż do śmierci potrafi pozostać wolnym. W chwili, gdy my jako zwycięscy, znajdziemy się wobec klęski dzisiejszych naszych ciemiężycieli, harcerka i wtedy postępować będzie po rycersku: osłoni słabych, chorych, pohamuje zemstę, ale nie dopuści do bezkarności i pobłażliwości dla zbrodniarzy i zdrajców.

VI. Harcerka w dzisiejszych czasach widzi dokoła siebie zniszczenie dział Bożych i pracy człowieczej, widzi, jak zwycięska przemoc oddaje w służbie złej sprawie wszystko, co dane było człowiekowi, aby ulepszał siebie i uszlachetniał życie. Harcerka wie, że czeka nas, dalekie może jeszcze lecz niezawodne nowe jutro i wielka powszechna praca dla odbudowy człowieka i ziemi. Harcerka miłuje w przyrodzie to, czym może ona stać się dla ludzi dobrej woli: wielką siłą twórczą. Stara się ja poznać, zrozumieć, zagłębić.

VII. W czasach dzisiejszych harcerka musi być karna bardziej, niż była nią kiedykolwiek. Źródłem jej karności będzie jak zawsze wewnętrzne poczucie, że taka a nie inna jest droga, taki a nie inny obowiązek, że z drogi własnej zejść i o obowiązku zapomnieć nie wolno. Ale wszystko co zamierza i co czyni, podporządkować musi dziś nie sobie, ale sprawie i tym, którzy za służbę sprawie odpowiedzialni, są jej przełożonymi. Nie ona ocenia, czy otrzymane zarządzenie jest słuszne czy nie słuszne, to nie ona odpowiada za działalność swoich przełożonych, lecz ich władze wyższe i najwyższe, nieznane jej dzisiaj... Nie wolno jej działać samowolnie, bo całości sprawy może zaszkodzić, nie wolno jej by w pracy niedokładną, niesłowną, opieszałą, gdy wydaje się jej, że zadanie nie jest ważne. O ważności zadania sądzi kto inny – ona, to czego się podjęła, ma wykonać tak dobrze, jak tylko ja na to stać, zgodnie z brzemieniem rozkazu, zgodnie z intencją rozkazodawcy, lepiej nawet niż rozkazodawca przypuszczał, że ona w takich warunkach potrafi. Dawnej ona kierowała swym działaniem, teraz władzę nad nią obejmuje zadanie. Zwierzchniczka też często nie zna tej, której powierza zadanie, ale musi wiedzieć, ze może na niej polegać. To znaczy, że uważa swą podwładną za człowieka odpowiedzialnego, samodzielnego, karnego i lojalnego.

VIII. Im ciężej jest żyć, tym trudniej zachować pogodę. Im dłużej trwa wojna, tym trudniej zachować wiarę w zwycięstwo i przeciwstawić się ludzkiemu przygnębieniu.

Im większe przygnębienie, tym mniejsza odporność, tym łatwiejsza uległość wobec wroga. Nam zaś lec nie wolno. Dziś pogoda harcerki to nie jej miły uśmiech na twarzy i beztroska młodości. Przeżycia dzisiejsze nie pytają o wiek, lecz od wszystkich żądają wytrwałości i odporności wysokiej miary. Dziś na pogodę stać tylko tych, co znajdują w sobie siłę wewnętrzną, pozwalają opanować ból i troskę, co znajdują w sobie siłę wewnętrzną, pozwalają opanować ból i troskę, pokonać trudności, niezachwianie wierzyć w zwycięstwo. Harcerka pogodę swą czerpie z przeświadczenia że tylko jedna droga – służba – do zwycięstwa prowadzi i że tą drogą idzie, wszystko znieść potrafi.

Pogoda harcerki musi być zaraźliwa: trzeba, by zmuszała ludzi do takiego właśnie myślenia i zgodnego z nim postępowania.

IX. Aby zdobyć się na karność i lojalność wobec zwierzchniczki i jej rozkazów, trzeba zdawać sobie sprawę, jak bardzo małym jest człowiek wobec służby, pamiętać, że w służbie nie żąda się niczego dla siebie, lecz że przeciwnie, jest się gotowym wszystko dać z siebie. Na tym polega ofiarność harcerki. Nie na rezygnacji z drobnej cząstki swego stanu posiadania duchowego lub materialnego, nie na oddawaniu tego, co zbędne i mało wartościowe. Ofiarność harcerki w dzisiejszych czasach polega na uważaniu za własność Sprawy siebie i wszystkiego, co się ma lub będzie miało, na celowym karanym oddawaniu Sprawie jej własności. To oddawanie właśnie nazywamy służbą. Im więcej ktoś ma, tym więcej dać może. Harcerka chce dać dużo, dla tego winna starać się mieć dużo. Dlatego pracuje nad swą wartością wewnętrzną, nad swym wyrobieniem umysłowym i praktycznym, dlatego zbiera sprzęt pomocny w służbie. Tym wszystkim stara się gospodarować mądrze. Nie rozprasza na prawo i lewo, lecz skupia w określonym celu, aby wynik działania był większy. Nie naraża na niebezpieczeństwo przez nieostrożność, zbędną brawurę, tchórzostwo i brak przytomności umysłu, nie używa dla wątpliwych celów, nie powierza w niepewne ręce, nie wyzbywa się przed właściwym czasem. Jest

oszczędna, aby gdy przychodzi istotna potrzeba i rozkaz, oddać z całą gotowością to, co jest potrzebne służbie, nie oglądając się już na nic.

X. Harcerka godność swoją wysoko ceni, dba o czystość swych myśli, swych uczuć, swych intencji i uczynków. Chce być warta swej służby, nie chce służby zbrudzić małością postępków, niskością uczuć. Czuwa nad sobą, wymaga dla siebie szacunku, nie pozwala na lekceważenie i poufałość w stosunku do siebie ze strony tych, którzy w służbie są jej towarzyszami, a nawet przełożonymi. Jeśli zaś godność swoją narazić musi dla dobra służby, czyni to z całą świadomością celu, pamiętając, że dla Sprawy trzeba poświecić nawet to, co jest najdroższe.

Harcerka zdaje sobie sprawę z trudności warunków, w jakich pełni służbę. Wie, że wymagają one od niej wytrzymałości niecodziennej. Wie, że jej myśli, mowa i czyny wtedy tylko będą czyste, gdy będą służyć dobrej sprawie. Stoi na ich straży. Hamuje swoją ciekawość, aby nie wiedzieć zbyt wiele, wtedy nie zdradzi niczyich tajemnic. Opanowuje swoją wielomówność – wtedy powie tylko to, co nikomu krzywdy nie przyniesie. Utrzymuje tylko takie znajomości, które mogą przynieść korzyść służbie – wystrzega się nadmiernej szczerości i otwartości wobec ludzi obcych, zbyt ciekawych i zbyt gadatliwych.

Harcerka rozumie, ze jej wytrzymałość w służbie zależy nie tylko od siły jej woli, ale i od jej sił fizycznych. O siły dba, podtrzymuje je i umacnia. Unika wszystkiego, coby je pomniejszyć i osłabić mogło. Dlatego stara się być zdrową, sprawną i wolną od wszelkich nałogów. Chce we właściwym czasie dać służbie wszystko czym jest i co posiada.

Warszawa, Konstancin, 1943.

5.2.3. Artykuł z pisma „Patrol", dotyczący przyrzeczenia harcerskiego, 1943 r.

źródło:
Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr 2, 13 październik, 1943 r., (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 180–182, dostęp zbiory własne

Służba

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc j bliźnim, być posłusznym Prawu...

Kiedyś przed wojną, a może już po jej wybuchu postanowiłem służyć Bogu i Polsce całym życiem. Służyć to znaczy „działać i żyć nie dla siebie, a dla kogo innego". Im lepsza, większa, cenniejsza jest istota, której służymy, tym służba nasza jest dostojniejsza. Tym bardziej nas podnosi i uszlachetnia. Zwłaszcza jeżeli jest spełniana z miłości. Tylko marny egoista żyje wyłącznie dla siebie. Taka służba sobie poniża człowieka, niszczy jego duszę i ciało, staje się nędzną niewolą.

Dobrowolnie zaciągnąłem się do służby największej, najdostojniejszej – Chcąc ją wypełniać rzetelnie, praktycznie i wytrwale.

Chcę służyć Bogu. Bóg to mój Stwórca, to Dobro Najwyższe. Najwyższy Rozum i Moc. Moja służba Bogu, to spełnianie obowiązków na tym stanowisku na jakim postawiła mnie Jego Opatrzność. Jestem człowiekiem Kościoła, który jest na ziemi Kościołem walczącym ze złem. Dziś Kościół sprawa Boża jest twierdzą, otoczoną przez złe potęgi, które zalewają świat. Komunizm, hitleryzm, masoneria i żydowstwo pogrążyły ludzkość w morzu cierpienia. Ja i moi druhowie chcemy być żołnierzami Chrystusa. Nasze

zwycięstwo jest pewne, nawet w śmierci. Bo będziemy żyć w ten sposób, że kiedy On nas zawoła, co może się zdarzyć nawet dziś, staniemy do ostatniego raportu spokojni i radośni – meldując posłusznie – jesteśmy.

W tej służbie zacznę od siebie. Będę rozwijał w sobie dobro, innym dobro dawał, dobra bronił, zwalczał zło. Jestem członkiem rodziny tak. ciężko doświadczonej przez wojnę. Będę dla niej oparciem nie tylko materialnie, ale przede wszystkim postaram się być źródłem pociechy. Moim powołaniem jest nauka i praca. Będę w nich rzetelny i wytrwały z myślą o obecnej i przyszłej Polsce. Jestem członkiem organizacji katolickiej i narodowej. To również Boże powołanie. Będę dbał o jej rozwój, dobre imię, zjednywał jej członków i zwolenników.

Wreszcie przede wszystkim jestem Polakiem, członkiem Narodu Polskiego. Chcę całym życiem służyć Polsce. Polska to ojcowizna Narodu Polskiego. Służba Polsce to służba Narodowi. Naród to z woli Bożej najwyższe dobro człowieka stworzone na ziemi. Naród to nasza wielka rodzina, w której urodziliśmy się, wyrośli i stali człowiekiem. Naród Polski to jedność duchowa pokoleń zmarłych, żyjących i tych, które przyjdą złączonych przez wspólną historię, krew, ziemię, język, wiarę, kulturę, życie gospodarcze i przez powołanie Narodu.

Służba narodowi, to również pośrednio służba Bogu. Wiem jak ją spełniać. Naród Polski walczy i ja walczę w szeregach narodowych. Tam gdzie trzeba z bronią w ręku, w tajnej prasie, w propagandzie, w służbie wywiadowczej, w łączności. Naród potrzebuje prawych Polaków – dobrych, rozumnych, dzielnych. Będę pracował nad sobą, żeby takim być. Naród potrzebuje mocnych, szczęśliwych rodzin polskich. Będę dążył do tego w mojej rodzinie. Naród potrzebuje młodzieży sprawnie zorganizowanej gotowej spełnić każde powierzone jej zadanie. Zrobię wszystko, żeby mój oddział był takim. Naród potrzebuje tęgich pracowników, którzy odbudują zgliszcza i zapewnią mu potęgę. To również dziedzina mojej pracy. Wreszcie Narodowi potrzeba dobrych żołnierzy, odważnych w boju, karnych, pełnych inicjatywy, znających dobrze rzemiosło żołnierskie i dobrych dowódców, którzy żołnierzy poprowadzą. Zrobię wszystko żeby się Polska r. a mnie nie zawiodła. Będę usilnie zdobywał, wiedzę wojskową, ćwiczył się samodzielnie żeby sprostać zadaniu.

Chce pełnić służbę „całym życiem". To znaczy służba Bogu nie kończy się w kościele, a Narodowi na ćwiczeniach czy zbiórkach. Służbie oddajf także każdą wolną chwilę mego życia. Każdy mój postępek chce godzić z wolą Bożą i dobrem Narodu. Służby mojej nie odbywam samotnie. Obok siebie mam przyjaciół członków mojego zastępu. To wielka pomoc. Wspieramy się wspólnie, pomagamy sobie w pracy nad sobą. Jest wśród nas braterska życzliwość towarzyszy broni, co to nie opuszcza rannego przyjaciela, a dopomaga mu w każdej tresce.

Służba nasza jest wszechstronna. Właśnie organizacja jest po to, żeby nam w niej dopomóc. Ale sami musimy wykazać inicjatywę. Od czego zaczniemy służbę Bogu – naradzimy się... może zacząć od „zameldowania" się Wodzowi Naczelnemu z prośbą o pomoc i o to, żeby był z nami w pracy i w walce; pójdziemy wspólnie na Mszę św. przed następną zbiórką – na intencję pracy. A może przystąpimy do Komunii? Może będziemy chodzić rano w niedzielę wspólnie na Mszę do jednego kościoła? A jak chcemy służyć Narodowi? Czy nie warto wynaleźć chłopca lub rodzinę dotkniętą bardziej przez los, niż my sami? Pomóżmy jej. A może zaczniemy wpływać na podniesienie poziomu patriotycznego naszego warsztatu, klasy, kolegów? Jak to zrobić – czy przez przykład, rozmowy, stworzenie środowiska, dawanie odpowiednich książek?... . Jest nad czym pomyśleć. A możliwości znajdzie się mnóstwo.

5.2.4. Komentarz Stefana Mirowskiego „Bolka" dotyczący prawa harcerskiego, 1943/1944 r.

źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część II, Komentarz do Prawa, Ku rozwadze, hm Bolek, 1943/1944 r., sygn. Z39-45 9.
Artykuł pisany do pisma instruktorskiego „Wigry". Komisja Historyczna ZHP nie ustaliła w którym roku się ukazał czy w 1943 r. czy w 1944 r., dostęp MH w Warszawie

Ku rozwadze.

Słowo jest czynu testamentem. Czego się nie da czynem dopiąć, to się w słowie testuje, przekazuje. Takie tylko słowa są potrzebne i takie tylko zmartwychwstają czynem. Wszelkie inne są mniej lub więcej uczoną frazeologią, albo mechaniczną koniecznością, jeżeli nie rzeczą samej sztuki. (Norwid)

... będziemy się starać o to, by młodzież nasza uznała za podstawę swego życia prawdę, polegającą na zgodności haseł z czynami, oraz na tej prawdzie, że ideologia jest nie tylko systemem myślenia, ale i działania. 14.9.36.

1. Poszukujemy prawdy o naszym prawie i ruchu. My mamy bazę wyjściową, młodzi jej nie mają. Chcemy im pomagać – robimy próbę. Podejście do zagadnienia jest bardzo subiektywne.
2. Rozpatrujemy program wczorajszy i dzisiejszy. Program pracy nie jest jej istotą. Zróżnicowanie programowe decyduje o istnieniu czynnika nadrzędnego. Szukamy go. „Krajemy tort hiszpański".
3. Nasza Gra ma przepisy, które przyrzekamy zachować. Protestujemy przeciwko przedwojennym głosom o nas. Przeżycie prawa – życie wg niego – styl życia – charakter życia – stałość. Charakter narzędziem światopoglądu... Prawo zbiorem zasad, normujących styl życia.
4. Braterstwo – stosunek chrześcijański do bliźniego. Służba – stan duszy, stosunek do całej otaczającej rzeczywistości. Braterstwo służby – szczyty koleżeństwa, karności, przyjaźni i posłuszeństwa. Braterstwo świeżego powietrza – wskazówki metodyczno-higieniczne, życie polowe, ukojenie nerwów i wypoczynek, stosunek do bytu, poznanie Stwórcy przez stworzenie. Istotna jest duchowa przynależność do ruchu, a nie wykonywanie aktualnego programu.
5. Co stoi za każdym punktem prawa? Nie komentarz lecz proste wyciągniecie konsekwencji.
6. Nasze prawo narzuca nam poczucie służby, z którego płynie jedyny z naszego punktu widzenia właściwy Program pracy.
7. Do służby dziś przygotowaliśmy się wczoraj. Ze służby dziś jesteśmy dumni. Do służby jutro przygotowujemy się przez służbę dziś. Czujemy w sobie odpowiedzialność za dziś i jutro. Żołnierz P.P.[2] jest rzeczywiście pełnym obywatelem. Jeżeli tak nie jest – trzeba do tego dążyć. Styl życia i Braterstwo sł. i św. pow.[3]
8. Przykłady wypełniania i niewypełniania prawa
9. Trudności w realizowaniu. Wysiłek w pracy nad sobą. Człowiek w tej pracy jest niezastąpiony.

[2] Polski Podziemnej. (Przyp. Kom. Hist.)
[3] Braterstwo sł. i ś. pow. – Braterstwo służby i świeżego powietrza. (Przyp. Kom. Hist.)

10. Pomoc Boga. Ustępstwa drobne są szkodliwe – drobne zwycięstwa nader skuteczne. Trudności nie dadzą się pokonać od razu. Wytrwałość jest konieczna. Prawo odzwierciedla całe życie.

1. Traktujemy nasze prawo zbyt poważenie. Przesadzamy. Rzeczy zwykłe, codzienne, podciągamy pod „realizację prawa".
2. Powaga i głębia naszych ideałów. Wyjątkowo poważne potraktowanie s. Poszukiwanie rozwiązania zagadki.
3. Prawo jako forma ludzkiego idealizmu, forma dążenia wzwyż, personifikacja ideałów ogólnoludzkich. Dekalog – poważny starszy pan, prawo – brat, kolega. Ich całkowita zgodność. Różnice w metodzie, nie w istocie. Poprawianie Boga.
4. Synteza. Fragmentaryczne wypełniania prawa przez wielu ludzi. Nasze podporządkowanie się prawi jako całości, odnalezienie pełni życia.
5. Człowiek na miarę organizacji – Niemcy. Organizacja na miarę człowieka. Będzie w Polsce dobrze, o ile człowiek będzie inny. Trzeba go „powiększyć", uczynić dzielnym. Nasz ruch nie jest celem sam w sobie – jest drogą do wielkości i dzielności. może tą rolą spełniać. Nigdy nie będzie za poważnie traktowany.

5.2.5. Dookreślenie Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemińskiego" z dnia 13 IV 1944 r. dotyczące dziesiątego punktu prawa harcerskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnika K. Krzemień, SS PASIEKA, L 8a z 13.04.1944 r., (w:) Szare Szeregi Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna kwatera Harcerzy Pasieka. Ocalałe Dokumenty, Londyn, 1982 r., s. 36, dostęp zbiory własne

6. W związku z szeregiem nieporozumień stwierdzam, że druga część dziesiątego punktu Prawa Szarych Szeregów mająca brzmienie „...nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych" – jest pozytywnym nakazem czynnej walki z tymi nałogami. Jednocześnie polecam zachowania ścisłej abstynencji od tytoniu i alkoholi dla szczebli Zawszy i BS, oraz dla wszystkich członków Organizacji podczas pełnienia służby.

Bibliografia[1]

Abramek Z., *Uwarunkowania i efekty powstania warszawskiego 1944*, Bydgoszcz 1997.

Baden-Powell R., *Wskazówki dla skautmistrzów,* Naczelnictwo ZHR, Warszawa 1998.

Bagiński H., *Geneza Polskiego skautingu*, Naczelnictwo ZHR, Warszawa 1998.

Biernat S. (red.)., *Nieprzetarty szlak wczoraj i dziś. Historia i metodyka*, Bydgoszcz 1993.

Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej, Nr 5–6, maj-czerwiec, Warszawa 2010.

Blusz K., *Ewolucja modelu wychowania skautingu w harcerstwie 1909–1945*, Kraków 1988.

Błażejewski W., *Bibliografia harcerska 1911–1960 Suplement*, Warszawa 1984.

Błażejewski W., *Bibliografia harcerska 1911–1960*, Warszawa 1981.

Błażejewski W., *Z dziejów harcerstwa polskiego 1910–1939*, Warszawa 1985.

Broniewski S., *Młodość przeżywa się raz! „Orszy gawędy o wychowaniu"*, Warszawa 2013.

Broniewski S., *Całym życiem. Szare szeregi w relacji naczelnika*, Warszawa 1983.

Ciura G., *Pełnić służbę Bogu i Polsce. Harcerstwa Polskie (Hufca Polskie) 1939–1945*, Warszawa 1998.

Creswell J.W., *Projektowanie badań nauko*wych, Kraków 2013.

Czopowicz S., *Bogu Polsce Bliźnim. Obraz harcerstwa Rzeczpospolitej Niepodległej spuścizna ideowa i wychowawcza,* Warszawa 2004.

Czubiński A. (red.), *Polska i Polacy po II wojnie światowej (1945–1989)*, Poznań 1998,

Davies N., *Boże igrzysko: historia Polski*, Kraków 2002.

Dąbrowski S. (red.), *Harcerze Lubelszczyzny w wojnie polsko-bolszewickiej 1919–1920*, Lublin 2009.

Dybkowska A., Żaryn J., Żaryn M., *Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności*, Warszawa 1996.

Dyczewski L., *Kultura Polska w procesie przemian*, Lublin 1993.

Dmytrowski L., *Trzy młodości ruchu zuchowego*, Warszawa 1989.

Dołęgowska-Wysocka M., *Plamy na lilijce. Spory światopoglądowe w harcerstwie w latach 1911–1918*, Kraków 1988.

Drozdowski M. M., *Harcerstwo a narodziny i początki II Rzeczpospolitej*, (1910–1921), *część I i II*, Warszawa 1998.

Drozdowski M.M., (red.), *Harcerska antologia papieska*, Warszawa 1999.

Fietkiewicz O. (red.), *Leksykon harcerstwa*, Warszawa 1988.

Flick U., *Projektowanie badania jakościowego*, Warszawa 2010.

[1] Literatura przedmiotu analizowana w trakcie kwerendy na potrzeby niniejszego wyboru. Wykaz źródeł cytowanych znajduje się w Załączniku nr 1 – *Spis źródeł* (przyp.K.M.).

Frątczak J., Paweł Frątczak, *Rola stowarzyszeń społecznych w edukacji pozaszkolnej*, Bydgoszcz 1990.
Gaj J., *Główne nurty ideowe w ZHP w latach 1918–1939*, Łódź 1966.
Gizelbach L., Kawula S. (red.), *Aktualne problemy pracy wychowawczej w Związku Harcerstwa Polskiego*, Olsztyn 1984.
Główny urząd statystyczny, historia Polski w liczbach. Państwo, społeczeństwo, tom. I, Warszawa 2003.
Gutek G. L., *Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji*, Gdańsk 2003.
Grodecka E, *Rzeka*, Warszawa 1998.
Grodecka E., *O metodzie harcerskiej i jej stosowaniu*, Londyn 1943.
Hansen W., *Wilk, który nigdy nie śpi. Pełne przygód życie lorda Baden-Powella*, Warszawa 2004.
Harcerstwo w Inowrocławiu 1913–2003, Inowrocław 2003.
Jastrzembski J. (red.)., *Szare Szeregi. Harcerze 1939–1945*, tom I, II, III, Warszawa 1988.
Kała M. (red.) *W służbie ojczyźnie. Z działalności ZHP w okresie międzywojennym*, Wrocław 1998.
Kamiński A., *Andrzej Małkowski*, Warszawa 1979.
Kamiński A., *Krąg Rady*, Warszawa 1998.
Kamiński A., *Nauczanie i wychowanie metodą harcerską*, Warszawa 2001.
Kamiński A., *Studia i szkice pedagogiczne*, Warszawa 1978.
Kamiński A., *Analiza teoretyczna polskich związków młodzieży do połowy XIX w.*, Warszawa 1971.
Kamiński A., *Prehistoria polskich związków młodzieży,* Warszawa 1959.
Karwowski H.F., *Ks. Prałat dr Kazimierz Lutosławski- twórca krzyża harcerskiego*, Łomża 1997.
Kozłowski T.K., Szczepanik H., *Spis tytułów prasy harcerskiej 1939–1945 (Konspiracja i Powstanie Warszawskie),* Warszawa 1985.
Kotarbiński T., *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, 1982.
Koźniewski K., *I zawsze krzyż oksydowany. Refleksja nad historią harcerstwa w Polsce w latach 1911–1986*, Kraków 1990.
Koźniewski K., *Ognie i ogniska. Drogi i przemiany harcerstwa polskiego,* Warszawa 1961.
Krzanowski A., *Trwałość i ciągłość harcerskiego wychowania*, (w:) Marynowicz–Hetka E., Piekarski J., Cyrańska E. (red.), *Pedagogika społeczna jako dyscyplina akademicka. Stan i perspektywy*, Łódź 1998.
Kubinowski D., *Jakościowe badania pedagogiczne*, Lublin 2010.
Majka J., *Kartki z historii tradycji Związku Harcerstwa Polskiego*, Warszawa 1971.
Małkowski A., Małkowska O., *Archiwalia. Wybór teksów,* Kraków 1989.
Małkowski A., *Scouting jako system wychowania młodzieży na podstawie działa Generała Baden-Powella*, Tarnobrzeg 2003.
Miszczuk M., *Harcerskie symbole,* Kraków 1988.
Miszczuk M., *Spis tytułów pracy harcerskiej 1911–1939*, Warszawa 1983.
Możdżeń S., *Zarys historii wychowania (1918–1939)*, cz. 3, Kielce 1995.
Olga Małkowska Harcmistrzyni Rzeczpospolitej. Życiorys i wspomnienia, Kraków 1989.
Pacławski R., *Gra o harcerstwo*, Warszawa 2005.
Palka S., *Metodologia, Badania, Praktyka Pedagogiczna*, Gdańsk 2006.
Palka S., *Podstawy metodologii badań w pedagogice*, Gdańsk 2010.
Persak K., *Odrodzenie harcerstwa w 1956 roku*, Warszawa 1996.
Philipps R., *System zastępowych*, Warszawa 1946.
Rubacha K., *Metodologia badań nad edukacją*, Warszawa 2008.

Szare Szeregi. Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna Kwatera Harcerzy „Pasieka". Ocalałe Dokumenty, Londyn 1982.
Siedlar-Kołyszko T., *Byli, są czy będą?*, Kraków 2006.
Sedlaczek S, *Szkoła Harcerza*, Warszawa 1920.
Sedlaczek S. (red.), *Harcerstwo. Zarys podstaw ideowych i organizacyjnych*, Lwów 1939, Warszawa 1940.
Sedlaczek S., *Szkoła harcerza. Na podstawie działa Generała Baden-Powella Scouting for boys i polskiej literatury,* Warszawa 1920.
Sikorski E., *Szkice z dziejów harcerstwa polskiego w latach 1911–1939*, Warszawa 1989.
Sikorski T., *Harcerskie odznaki honorowe*, Kraków 1991.
Skotnicki W. J., *Harcerstwo męskie we Włocławku w latach 1911–1945*, Toruń 2002.
Strzembosz T., *Szare Szeregi jako organizacja wychowawcza*, Warszawa 1984.
Strzembosz T., *Archiwum Szarych Szeregów im. Floriana Marciniaka*, (w:) *Najnowsze Dzieje Polski: materiały i studia z okresu II wojny światowej, 1939–1945,* t. VIII, PWN, Warszawa 1964.
Sztompka P. (red.), *Imponderabilia wielkiej zmiany*, Warszawa–Kraków 1999.
Sztompka P., *Trauma wielkiej zmiany,* Warszawa 2000.
Szefer A., *Bohaterowie spod znaku lilijki*, Katowice 1984.
Śliwerski B., *Przyrzeczenie harcerskie*, Kraków 1994.
Śliwerski B., *Przyrzeczenie harcerskie*, Kraków 2009.
Śliwerski B., *Stalinizm w ZHP,* Kraków 1989.
Śliwerski W., *Stopnie harcerskie z dziejów metodyki*, Kraków 1989.
Śliwerski W., *Różne oblicza harcerstwa*, Kraków 2011.
Śliwerski W., *Wydawcy gorszego boga*, Kraków 2011.
Trempała E., *Edukacja równoległa*, Bydgoszcz 1990.
Topolski J., *Jak się pisze i rozumie historię. Tajemnice narracji historycznej*, Warszawa 1998.
Topolski J., *Teoria wiedzy historycznej*, Poznań 1983.
Wądołowska H., *Społeczno-wychowawcza działalność Związku Harcerstwa Polskiego na Warmii i Mazurach w latach 1919–1980*, Olsztyn 1988.
Wiśniewska H., *Gawędy Druhny Babci*, Warszawa 2001.
Wołoszyn S., *Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej*, Warszawa 1966.
Wołoszyn S., *Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej*, tom III księga I i II, Kielce 1998.
Wołoszyn S., *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku*, Kielce 1998.
Wojtycza J., *Studia i materiały z dziejów przysposobienia wojskowego w Polsce w latach 1918–1923*, Kraków 2001.
Woroniecki Z., *Harcerski system wychowawczy* (w:) *Encyklopedia pedagogiczna*, Pomykało (red.), Warszawa 1997.
Wyrwalski T., *Rozwój idei puszczańskiej w skautingu 1902–1939,* Kraków 1990.
Wyczańska K., (red.), *Harcerki 1939–1945*, Warszawa 1983.
Z dziejów ruchu harcerskiego. Studia – Szkice – Materiały 1911–2006, Rzeszów 2006.
Zawadzka A., *Dzieje harcerstwa żeńskiego w Polsce w latach 1911–1948/1949*, Warszawa 2004.
Związek Harcerstwa Polskiego (hasło), (w:) *Leksykon pedagogiki,* Śliwerski B. Milerski B. (red.), Warszawa 2000.

Załącznik 1
Spis źródeł tomu pierwszego

Część I
Utworzenie i rozwój ogólnopolskiego ZHP 1918–1939

Rozdział I
Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Wydarzenia poprzedzające pierwszy Zjazd ZHP
1.1.1. Rezolucje Zjazdu Skautowego, 1916 r., określające:
1.1.1.1. zadania pracy skautowej i stosunek do organizacji wojskowych
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Akta Komenda Naczelna ZHP, Protokół Zjazdu połączeniowego trzech organizacji: Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich, sygn. 7, dostęp AAN w Warszawie

1.1.1.2. zasady na których ma być oparty nowo powstały Związek Harcerstwa Polskiego
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Akta Komenda Naczelna ZHP, Protokół Zjazdu połączeniowego trzech organizacji: Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich, sygn. 7, dostęp AAN w Warszawie

1.1.1.3. akt połączenia Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich i Junactwa w jedną organizację Związek Harcerstwa Polskiego
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Akta Komenda Naczelna ZHP, Protokół Zjazdu połączeniowego trzech organizacji: Związku Harcerstwa Polskiego, Polskiej Organizacji Skautowej, Związku Skautek Polskich, sygn. 7, dostęp AAN w Warszawie

1.1.2. Projekt Ustawy Związku Harcerstwa Polskiego, Naczelna Rada Harcerska, 1919 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Akta Naczelnej Rady Harcerskiej, rozkazy i raport. Wzory druków i mapki dla kursu w Zwierzyńcu, sygn. 533, dostęp AAN w Warszawie

1.1.3. List Okólny Przewodniczącego ZHP Tadeusza Strumiłły, 1919 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Akta Naczelnej Rady Harcerskiej, rozkazy i raport. Wzory druków i mapki dla kursu w Zwierzyńcu, sygn. 533, dostęp AAN w Warszawie

1.1.4. Kronika „Harcmistrza", dotycząca wydarzeń w 1920 r:
1.1.4.1. Informacja o usamodzielnieniu się harcerstwa
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.1.4.2. Informacja o prawnych założycielach ZHP
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.1.4.3. Fragment Rozkazu Przewodniczącego ZHP Józefa Hellera wydanego w chwili objęcia przewodnictwa nad Związkiem
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.1.4.4. Informacja o objęciu przez Naczelnika Państwa Protektoratem ZHP
źródło::
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.1.4.5. Informacja o reorganizacja władz harcerskich
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 57, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.1.5. Ogólny Regulamin Wewnętrzny ZHP 1920 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Rozkazy, okólniki, ankiety, meldunki, sygn. 534, dostęp AAN w Warszawie

1.2. I Zjazd Walny ZHP, 1920/1921 r.
1.2.1. Sprawozdanie w „Harcmistrzu" z I Zjazdu Walnego
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 46–47, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.2. Referat na I Zjazd Walny ZHP, Tadeusza Strumiłły, określający cele i zadania harcerstwa
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 33–35, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.3. Streszczenia Uchwał I Zjazdu Walnego ZHP, dotyczących spraw:
1.2.3.1. starszego harcerstwa
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 48, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.3.2. drużyn męskich
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 48, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.3.3. drużyn żeńskich
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.3.4. kół przyjaciół harcerstwa
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.3.5. wojskowych
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.3.6. różnych
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 49, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

1.2.4. Przemówienie Józefa Hallera na zamknięcie I Zjazdu Walnego ZHP
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, I Zjazd Walny w Warszawie 31.XII.1920–2.I.1921 r. Protokół. Wnioski, Uchwały. Lista zaproszonych gości, sygn. 307, dostęp AAN w Warszawie

1.2.5. Instrukcja Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie ochotniczej służby wojskowej harcerstwa polskiego
źródło:
„Harcerz", nr 22, 1920 r., s. 206–207, dostęp MH w Warszawie

1.3. II Zjazd Walny ZHP, 1921 r.
1.3.1. Uchwały II Zjazdu Walnego ZHP, dotyczące spraw:
1.3.1.1. ogólnych
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922 r., s. 4–6, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

1.3.1.2. kół przyjaciół
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922 r., s. 10, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

1.3.1.3. wychowania fizycznego
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922 r., s. 10–15, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

1.3.1.4. starszego harcerstwa
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922 r., s. 15, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

1.3.1.5. różnych
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922 r., s. 15–17, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

1.3.2. Wnioski II Zjazdu Walnego ZHP w sprawie:
1.3.2.1. wychowania fizycznego i cielesnego
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Walne Zjazdy, II Zjazd Walny w Warszawie 31.XIII.1920–2.I.1921 r. Protokół. Wnioski. Uchwały. Lista zaproszonych gości, sygn. 308 dostęp AAN w Warszawie
oraz
Rozkaz Naczelnika GKM L 10 z dnia 13 XI 1926 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1926 r., s. 39, dostęp zbiory własne

1.3.2.2. przysposobienia wojskowego
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Walne Zjazdy, II Zjazd Walny w Warszawie 31.XIII.1920––2.I.1921 r. Protokół. Wnioski. Uchwały. Lista zaproszonych gości. sygn. 308 dostęp AAN w Warszawie
oraz
Rozkaz Naczelnika GKM L 10 z dnia 13 XI 1926 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1926 r., s. 39, dostęp zbiory własne

1.3.2.3. uczestnictwa w obozach
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Walne Zjazdy, II Zjazd Walny w Warszawie 31.XIII.1920––2.I.1921 r. Protokół. Wnioski. Uchwały. Lista zaproszonych gości. sygn. 308 dostęp AAN w Warszawie
oraz
Rozkaz Naczelnika GKM L 10 z dnia 13 XI 1926 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1926 r., s. 39, dostęp zbiory własne

1.3.3. Odezwa Wiceprzewodniczącego ZHP, Jana Mauersbergera, do harcerzy
źródło:
„Harcerz", nr 21–22, 1921 r., s. 1, dostęp zbiory własne

1.4. III Zjazd Walny ZHP, 1923 r.
1.4.1. Potwierdzenie przez III Zjazd Walny Rezolucji XII Zjazdu NRH określającej podstawowe pewniki ideowe
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 67, dostęp zbiory własne

1.4.2. Zaproszenie Naczelnictwa ZHP do Prezydenta Rzeczypospolitej do objęcia Protektoratem stowarzyszenia
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 67, dostęp zbiory własne

1.4.3. Wnioski III Zjazdu Walnego ZHP, dotyczące spraw:
1.4.3.1. szkolnych
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68–69, dostęp zbiory własne

1.4.3.2. starszego harcerstwa
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 69, dostęp zbiory własne

1.4.3.3. kół przyjaciół harcerstwa
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68–69, dostęp zbiory własne

1.4.3.4. różnych
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68–69, dostęp zbiory własne

1.4.4. Oświadczenie Naczelnictwa ZHP w związku z ustaleniami III Zjazdu Walnego ZHP
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Sekretariat Generalny, korespondencje wewnętrzne i materiały różne, korespondencja ogólna „Harcerz", „Harcmistrz", „Ognisko" sygn. 423, dostęp AAN w Warszawie

1.4.5. Instrukcja Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie szkolnych drużyn harcerskich
źródło:
Instrukcja Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie szkolnych drużyn harcerskich, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP", nr 4, 1923 r., s. 39–40, dostęp zbiory własne

1.4.6. Stosunek ZHP do Spraw Wojskowych
1.4.6.1. Dokument ZHP i Ministerstwa Spraw Wojskowych określający zasady współpracy ZHP z Ministerstwem Spraw Wojskowych
źródło:
Zasady współpracy ZHP z Ministerstwem Spraw Wojskowych, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 34–35, dostęp zbiory własne

1.4.6.2. Dokument ZHP i Ministerstwa Spraw Wojskowych określający zasady współpracy Ministerstwa Spraw Wojskowych i ZHP nad wychowaniem fizycznym i przysposobieniem wojskowym młodzieży
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Wydział Przysposobienia Wojskowego, Korespondencja dot. harcerzy przebywających w wojsku, oraz pracy w terenie, sygn. 1667, dostęp AAN w Warszawie

1.4.6.3. Przysposobienie wojskowe harcerek
1.4.6.3.1. Ustalenia z konferencji Naczelnictwa ZHP z Ministerstwem Spraw Wojskowych ZHP, dotyczące przysposobienie harcerek do wojskowej służby pomocniczej
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 35, dostęp zbiory własne

1.4.6.3.2. List Okólny Naczelnictwa ZHP, dotyczący przysposobienia wojskowego młodzieży żeńskiej
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L 5 z dnia 30 IV 1923 r., przysposobienia wojskowego młodzieży żeńskiej, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 36, dostęp zbiory własne

1.4.6.4. Przysposobienie wojskowe harcerzy
1.4.6.4.1. Rozkaz Naczelnictwa ZHP określający stosunek harcerstwa do różnych organizacji o typie wojskowym
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L 26 z dnia 10 XII 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1923 r., s. 135–136, dostęp zbiory własne

1.4.6.4.2. List Okólny Głównej Kwatery Męskiej dotyczący przysposobienia wojskowego na kursach instruktorskich dla drużynowych
źródło:
List Okólny Głównej Kwatery Męskiej L. 7 z dnia 27.VI.1923 r. w sprawie przysposobienia wojskowego na kursach instruktorskich dla drużynowych, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 7, 1923 r., s. 92–93, dostęp zbiory własne

1.4.6.5. Artykuł Adolfa Heidricha na temat przysposobienia wojskowego młodzieży harcerskiej
źródło:
Adolf Heidrich, O przysposobieniu wojskowym młodzieży harcerskiej, (w:) „Harcmistrz", nr 6–7, 1924 r., s. 62–63, dostęp zbiory własne

1.5. IV Zjazd Walny ZHP, 1924 r.
1.5.1. Fragment z protokołu ze Zjazdu Walnego
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, IV Zjazd Walny w Lublinie 25–26.IV. Protokóły. Wnioski, listy uczestników, sygn. 312, dostęp AAN w Warszawie

1.5.2. Głos Przewodniczącego ZHP Tadeusza Strumiłły, dotyczący: Zjazdu Walnego ZHP, ideologii, wyrobienia harcerek, starszego harcerstwa, starszych drużyn, sprawozdania rocznego
źródło:
Tadeusz Strumiłło, Druh Przewodniczący ma głos!, (w:) „Harcmistrz", nr 5, 1924 r., s. 45–46, dostęp zbiory własne

1.6. V Zjazd Walny ZHP, 1925 r.
1.6.1. Uchwały V Zjazdu Walnego ZHP w sprawach
1.6.1.1. wychowawczych
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 16, dostęp zbiory własne

1.6.1.2. starszego harcerstwa
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 16, dostęp zbiory własne

1.6.1.3. kół przyjaciół harcerstwa
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 16, dostęp zbiory własne

1.6.1.4. ogólne
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 23 IV 1925 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1925 r., s. 17, dostęp zbiory własne

1.7. VI Zjazd Walny ZHP, 1926 r.
1.7.1. Uchwała VI Zjazdu Walnego ZHP dotycząca spraw wychowawczych
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 13 z dnia 25 V 1926 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1926 r., s. 18, dostęp MH w Warszawie

1.7.2. Artykuł Henryka Glassa na temat bolszewizmu wśród młodzieży
źródło:
Henryk Glass, Bolszewizm wśród młodzieży, (w:) „Harcmistrz", nr 6, 1926 r., s. 52–53, dostęp zbiory własne

1.7.3. Uchwały Konferencji Starszyzny w sprawie
1.7.3.1. deklaracji społeczno-etycznej starszego harcerstwa
źródło:
„Harcmistrz", nr 10, 1926 r., s. 90–91, dostęp zbiory własne

1.7.3.2. ideologii harcerstwa
źródło:
„Harcmistrz", nr 1–2, 1926 r., s. 2, dostęp zbiory własne

1.7.3.3. wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego
źródło:
„Harcmistrz", nr 1–2, 1926 r., s. 2–3, dostęp zbiory własne

1.7.3.4. popierania przemysłu i handlu oraz gospodarki
źródło:
„Harcmistrz", nr 1–2, 1926 r., s. 3, dostęp zbiory własne

1.8. VII Zjazd Walny ZHP, 1927 r.
1.8.1. Uchwały VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie
1.8.1.1. starszych harcerzy i harcerek
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 26, dostęp MH w Warszawie

1.8.1.2. walki harcerstwa z ofensywą komunizmu w Polsce
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 27, dostęp MH w Warszawie

1.9. VIII Zjazd Walny ZHP, 1928 r.
1.9.1. Uchwały VIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie
1.9.1.1. współpracy i braterstwa harcerskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 12, z dnia 28.04.1928 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5–6, 1928 r., s. 19, dostęp MH w Warszawie

1.9.1.2. wychowania fizycznego i przygotowania do obrony kraju
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 12, z dnia 28.04.1928 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5–6, 1928 r., s. 20, dostęp MH w Warszawie

1.10. IX Zjazd Walny ZHP, 1929 r.
1.10.1. Uchwały IX Zjazdu Walnego ZHP w sprawie
1.10.1.1 charakteru ZHP
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

1.10.1.2. stosunku do władz państwowych
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

1.10.1.3. przebudowy organizacyjnej ZHP
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

1.10.1.4. działalności kapelanów harcerskich
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

1.10.2. Przemówienie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Sławomira Czerwińskiego na IX Zjeździe Walnym ZHP
źródło:
Mowa Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Doktora Sławomira Czerwińskiego na IX Zjeździe Walnym ZHP, (w:) „Harcmistrz", nr 1, 1930 r., s. 1–2, dostęp zbiory własne

1.11. X Nadzwyczajny Zjazd Walny ZHP, 1930 r.
1.11.1. Artykuł Marii Wocalewskiej, prezentujący informacje na temat Komisji Przebudowy ZHP
źródło:
Marja Wocalewska, Przebudowa ZHP, (w:) „Skrzydła", nr 5, 1930 r., s. 2, dostęp MH w Warszawie

1.11.2. Informacja w „Na Tropie" o X Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP
źródło:
„Na Tropie", nr 5, 1930 r., s. 13, dostęp MH w Warszawie

1.11.3. Fragment protokołu z Nadzwyczajnego Zjazdu Walnego ZHP. Przemówienie przewodniczącej Komisji Przebudowy wybranej przez Naczelną Radę Harcerską dh Marji Wocalewskiej
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, X Nadzwyczajny Zjazd Walny w Warszawie 26–27.IV. Protokóły obrad oraz protokół Komisji. Sprawozdanie Komitetu Wykonawczego II Zlotu Narodowego Harcerzy, sygn. 320, dostęp AAN w Warszawie

1.12. XI Zjazd Walny ZHP, 1931 r.
1.12.1. Przemówienie R. Dybowskiego w imieniu J.M.P. Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego na XI Zjeździe Walnym ZHP
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, XI Zjazd Walny w Krakowie 1–2.II. Protokóły obrad oraz protokóły Komisji. Wnioski, sygn. 322, dostęp AAN w Warszawie

1.12.2. Wniosek na XI Zjazd Walny ZHP dotyczący stosunku ZHP do młodzieży innych narodowości w Polsce oraz głos Aleksandra Kamińskiego w tej sprawie
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Zjazdy Walne, XI Zjazd Walny w Krakowie 1–2.II. Protokóły obrad oraz protokóły Komisji. Wnioski, sygn. 322, dostęp AAN w Warszawie

1.12.3. Potwierdzenie przez XI Zjazd Walny ZHP uchwały 47 Zjazdu NRH w sprawie ofensywy harcerskiej
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 33–34, dostęp zbiory własne

1.12.4. Stanowiska XI Zjazdu Walnego ZHP w sprawie
1.12.4.1. harcerstwa starszego
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

1.12.4.2. drużyn robotniczych, rzemieślniczych i wiejskich
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

1.12.4.3. naukowego systemu wychowania harcerskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

1.12.4.4. stosunku ZHP do młodzieży mniejszości narodowych
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

1.12.4.5. walki z alkoholizmem
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

1.12.4.6. kół przyjaciół harcerstwa
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

1.12.4.7. Prośby do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dotyczącej zakupów namiotów jako pomocy szkolnych
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 9 II 1931 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2–3, 1931 r., s. 34, dostęp zbiory własne

1.13. XII Zjazd Walny ZHP, 1932 r.
1.13.1. Wnioski na XII Zjazd Walny ZHP
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

1.13.2. Uchwały XII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie
1.13.2.1. kół przyjaciół harcerstwa
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp zbiory własne

1.13.2.2. starszego harcerstwa
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp zbiory własne

1.13.2.3. przygotowania kobiet do obrony kraju
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

1.13.2.4. treści ogólnej
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

1.13.2.5. popierania przemysłu, handlu i rzemiosła polskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

1.13.2.6. ochrony przyrody
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

1.13.2.7. wychowania obywatelskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 56, dostęp zbiory własne

1.13.3. Komunikat Naczelnictwa ZHP dotyczący przebiegu i uchwał XII Zjazdu
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 57, dostęp zbiory własne

1.14. XIII Zjazd Walny ZHP, 1933 r.
1.14.1. Rezolucja XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie niebezpieczeństwa w realizacji haseł międzynarodowego braterstwa
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, „Wiadomości Urzędowe", rok I, nr 1–12, syg. 2597, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, 1933 r., s. 16, Rozkaz Naczelnika ZHP L.9 z dnia 24 VI 1933 r., dostęp AAN w Warszawie

1.14.2. Uchwały XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie
1.14.2.1. kół przyjaciół harcerstwa
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, „Wiadomości Urzędowe", rok I, nr 1–12, sygn. 2597, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, z 1933 r., s. 16, Rozkaz Naczelnika ZHP L.9 z dnia 24 VI 1933 r., dostęp AAN w Warszawie

1.14.2.2. byłych harcerzy
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, „Wiadomości Urzędowe", rok I, nr 1–12, sygn. 2597, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, z 1933 r., s. 16, dostęp AAN w Warszawie

1.14.3. Sprawozdanie w „Skaucie" z XIII Zjazdu Walnego ZHP
źródło:
„Skaut", nr 5, maj 1933 r., s. 96, dostęp zbiory własne

1.15. XIV Zjazd Walny ZHP, 1934 r.
1.15.1. Stanowisko XIV Zjazdu Walnego ZHP w sprawie Jubileuszowego Zlotu Harcerstwa
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 7 z dnia 15 V 1934 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 6, z 1934 r., s. 24, dostęp zbiory własne

1.16. XV Zjazd Walny ZHP, 1935 r.
1.16.1. Depesza Delegatów XV Zjazdu Walnego ZHP
1.16.1.1. do Prezydenta Rzeczypospolitej
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, W Zjazdy Walne, XV Zjazd Walny w Gdyni 25–26.V. Program. Protokół Komisji Starszego Harcerstwa. Wnioski, sygn. 331, dostęp AAN w Warszawie

1.16.1.2. do Prezesa Rady Ministrów
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, W Zjazdy Walne, XV Zjazd Walny w Gdyni 25–26.V. Program. Protokół Komisji Starszego Harcerstwa. Wnioski, sygn. 331, dostęp AAN w Warszawie

1.16.2. Przemówienie Przewodniczącego ZHP na XV Zjeździe Walnym ZHP w sprawie śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 79–80, dostęp zbiory własne

1.16.3. Wnioski XV Zjazdu Walnego ZHP
1.16.3.1. o uznanie Marszałka Józefa Piłsudskiego Patronem ZHP
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

1.16.3.2. w sprawie nadania ośrodkowi kształcenia starszyzny w Górkach imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

1.16.3.3. w sprawie udziału harcerek i harcerzy w sypaniu kopca Marszałka Józefa Piłsudskiego
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

1.16.3.4. w sprawie uznania prac harcerskich nauczycieli i osób na stanowiskach kierowniczych
źródło:
„Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwa ZHP, nr 8, 1935 r., s. 81, dostęp zbiory własne

1.17. XVI Zjazd Walny ZHP, 1936 r.
1.17.1. Wniosek uchwalony przez XVI Zjazd Walny ZHP, dotyczący testamentu ideowego Marszałka Józefa Piłsudskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.11 z dnia 26 V 1936 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1936 r., s. 82, dostęp zbiory własne

1.17.2. Rozkazy Naczelnika ZHP w sprawie
1.17.2.1. stosunku ZHP do hasła rzuconego przez Marszałka Edwarda Rydza
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L.3 z dnia 21 II 1937 r., w sprawie stosunku ZHP do hasła rzuconego przez Marszałka Edwarda Rydza Śmigłego, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1937 r., s. 53–54, dostęp zbiory własne

1.17.2.2. obchodów dnia Patrona ZHP Marszałka Józefa Piłsudskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 4 z dnia 19 III 1937 r. „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1937 r., s. 54, dostęp zbiory własne

1.17.3. Przygotowanie do wojny Organizacji Harcerek
1.17.3.1. Rozkaz Naczelniczki Harcerek w sprawie Służb Organizacji Harcerek na wypadek wojny, Instrukcji o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowia harcerek
źródło:
Rozkaz Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 10 I 1939 r., Instrukcja o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowie harcerek, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1939 r., s. 4–5, dostęp zbiory własne

1.17.3.1.1. Załącznik nr 1. Instrukcja o usprawnieniu i służbie harcerek
źródło:
Załącznik nr 1. Instrukcja o usprawnieniu i służbie harcerek do rozkazu Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 10 I 1939 r., Instrukcja o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowie harcerek, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1939 r., s. 5–7, dostęp zbiory własne

1.17.3.1.2. Załącznik nr 2. Wytyczne pracy powiatowych komendantek Przysposobienia Wojskowego Kobiet
źródło:
Załącznik nr 2. Wytyczne pracy powiatowych komendantek Przysposobienia Wojskowego Kobiet do rozkazu Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 10 I 1939 r., Instrukcja o usprawnieniu i służbie oraz Pogotowie harcerek, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1939 r., s. 7–8, dostęp zbiory własne

1.18. XVII Zjazd Walny ZHP, 1939 r.
1.18.1. Rezolucja XVII Zjazdu Walnego ZHP dotycząca sytuacji społeczno-politycznej
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L. 9 z dnia 22 V 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1939 r., s. 104, dostęp zbiory własne

1.18.2. Uchwała XVII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie chrześcijańskiego charakteru organizacji
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L. 9 z dnia 22 V 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1939 r., s. 104, dostęp zbiory własne

1.18.3. Przygotowanie do wojny Organizacji Harcerzy
1.18.3.1. List Okólny Głównej Kwatery Harcerzy w sprawie pogłębienia pracy harcerskiej o charakterze wojskowym
źródło:
List Okólny Głównej Kwatery Harcerzy L. 38 z dnia 16 VI 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1939 r., s. 137–138, dostęp zbiory własne

1.18.3.2. Komunikat Związku Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie współpracy Związku Oficerów Rezerwy i ZHP
źródło:
Komunikat 5/39 Związku Oficerów Rezerwy RP 1939 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1939 r., s. 138, dostęp zbiory własne

Rozdział II
Statuty ZHP oraz dokumenty z nimi związane

2.1. Statut ZHP, 1920 r.
2.1.1. Ustalenie dotyczące Statutu ZHP, IV Zjazd Rady Naczelnej 1920 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc. rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", 1–2, 1920 r., s. 18, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

2.1.2. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez IV Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniach 3–5 I 1920 r. oraz I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r. zaakceptowanego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w dniu 19 III 1920 r. oraz w dniu 2 VIII 1920 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych, za zgodą Ministra Spraw Wojskowych
źródło:
Okólniki i rozkazy Naczelnictwa ZHP, zbiór L. 4, (red.) S. Sedlaczek, 1920 r., dostęp MH w Warszawie

2.1.3. Uchwała I Zjazdu Walnego ZHP 1920 r. w sprawie zmian w Statucie
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Harcmistrz" miesięcznik instruktorski organ urzędowy Naczelnej Rady Harc. i Nacz. Inspekt. Harc., rok III, nr 1–2, 3, 4–12, „Harcmistrz", nr 4–12, 1920 r., s. 47, sygn. 2551, dostęp AAN w Warszawie

2.1.4. Uchwała II Zjazdu Walnego ZHP 1921 r. w sprawie Statutu i Regulaminu
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 15.02.1922 r., s. 6–7, sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie

2.2. Statut ZHP, 1923 r.
2.2.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 6–7 IV 1923 r., zatwierdzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych w dniu 2 VII 1923 r. za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministra Spraw Wojskowych
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 7, 1923 r., s. 83–87, dostęp zbiory własne

2.2.2. Wnioski III Zjazdu Walnego ZHP dotyczące spraw statutowo-regulaminowych, 1923 r.
źródło:
List Okólny Naczelnictwa ZHP L. 6. z dnia 13 VI 1923 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1923 r., s. 68, dostęp zbiory własne

2.3. Statuty niezaakceptowane przez władze państwowe, 1928–1934 r.
2.3.1. Uchwała VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian regulaminów 1926 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 26, dostęp MH w Warszawie

2.3.2. Uchwała VIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian Statutu ZHP, 1928 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.12, z dnia 28.04.1928 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5–6, 1928 r., s. 20, dostęp MH w Warszawie

2.3.3. Projekt Statutu ZHP, Komisji Przebudowy
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.3.4. Statut ZHP uchwalony na Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP 1930 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.3.4.1. Informacja Nadzwyczajnego Zjazdu Walnego ZHP na temat prac i zasad wprowadzania nowego Statutu ZHP
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 9 z dnia 6 V 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1930 r., dostęp MH w Warszawie

2.3.5. Poprawki Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, dotyczące Statutu ZHP uchwalonego na Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP 1930 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.3.6. Poprawki Naczelnego Inspektorów Harcerstwa w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Delegata Ministerstwa Spraw Wojskowych do Związku Harcerstwa Polskiego, dotyczące Statutu ZHP uchwalonego na Nadzwyczajnym Zjeździe Walnym ZHP 1930 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.3.7. Odpowiedź ZHP w sprawie uwag Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dotyczących Statutu ZHP
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.3.8. Referat Komisji powołanej przez Radę Naczelną, dotyczący opracowania wniosków z związku z poprawkami do nowego Statutu ZHP zgłoszonymi przez władze państwowe
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.3.9. Uchwała XII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie zmian w Statucie ZHP
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 5 z dnia 10 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp zbiory własne

2.3.10. Decyzja XIII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie spraw statutowych
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwo Z.H.P., rok I, nr 1–12, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 5, z 1933 r., s. 16, sygn. 2597, dostęp zbiory własne

2.3.11. Uzasadnienie dotyczące projektu Statutu ZHP, 1934 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.3.12. Stanowisko XIV Zjazdu Walnego ZHP w sprawie podjętych decyzji dotyczących Statutu ZHP
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 7 z dnia 15 V 1934 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 6, z 1934 r., s. 24, dostęp MH w Warszawie

2.3.13. Tekst Statut ZHP uchwalony na 60. Zjeździe Naczelnej Rady Harcerskiej na podstawie decyzji Zjazdów Walnych ZHP w 1930 r., 1933 r., 1934 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Statuty Z.H.P, sygn. 355, dostęp AAN w Warszawie

2.4. Statut ZHP, 1936 r.
2.4.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r., Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniu 15 IV 1934 r. oraz zatwierdzonego przez XIV Zjazd Walny w dniach 11–12 V 1934 r., nadanego przez Radę Ministrów 8 IV 1936 r.
źródło:
Statut ZHP, Harcerskie Biuro Wydawnicze, Warszawa, 1936 r., dostęp zbiory własne

Rozdział III
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

3.1. Obietnica i Prawo Zucha
3.1.1. Obietnica Zucha
3.1.1.1. Rota obietnicy zucha zatwierdzona Rozkazem Głównej Kwatery Żeńskiej L. 1 z dnia 12 II 1926 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwo Z.H.P., rok I, nr 1–12, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 4, 1926 r., s. 4, sygn. 2597, dostęp AAN w Warszawie

3.1.1.2. Rota obietnicy zucha uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 2 XII 1934 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L.1 z dnia 10 I 1935 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1935 r., dostęp MH w Warszawie

3.1.2. Prawo Zucha
3.1.2.1. Treść prawa zucha zatwierdzona Rozkazem Głównej Kwatery Żeńskiej L.1 z dnia 12 II 1926 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Czasopisma, „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwo Z.H.P., rok I, nr 1–12, „Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 4, 1926 r., s. 4, sygn. 2597, dostęp AAN w Warszawie

3.1.2.2. Treść prawa zucha uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 2 XII 1934 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 1 z dnia 10 I 1935 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1935 r., dostęp MH w Warszawie

3.2. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie
3.2.1. Przyrzeczenie
3.2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP z dnia 10 VIII 1919 r., uchwalona przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920––2 I 1921 r. oraz uchwalone przez X Nadzwyczajny Zjazd Walny ZHP w dniu 27 IV 1930 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnej Rady Harcerskiej z 10 VIII 1919 r., (w:) „Harcmistrz", nr 10–12, 1919 r., dostęp MH w Warszawie
oraz

Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8–9, 1930 r. s. 35–36, dostęp MH w Warszawie

3.2.1.2. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L. 4 z dnia 5 IV 1932 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp MH w Warszawie

3.2.1.3. Rota przyrzeczenia drużyn mniejszościowych 1933 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika ZHP L. 9 z dnia 24 IV 1933 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L. 9 z dnia 24 IV 1933 r, (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1933 r., s. 16, dostęp MH w Warszawie

3.2.2. Prawo Harcerskie
3.2.2.1. Treść prawa harcerskiego, zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP z dnia 10 VIII 1919 r., uchwalona przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnej Rady Harcerskiej z 10 VIII 1919 r., (w:) „Harcmistrz", nr 10–12, 1919 r, dostęp MH w Warszawie

3.2.2.2. Rozkaz Naczelnictwa ZHP, w sprawie przestrzegania prawa harcerskiego, 1920 r.
źródło:
AAN AZHP zespół nr 76, Materiały do historii harcerstwa. Rozkazy, okólniki, ankiety, meldunki, Rozkaz Naczelnika ZHP L. 22 z czerwca 1920 r., sygn. 534, dostęp AAN w Warszawie

3.2.2.3. Treść prawa harcerskiego, 1930 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe Naczelnictwa ZHP", nr 8–9, 1930 r., s. 35–36, dostęp MH w Warszawie

3.2.2.4. Uchwały IX Zjazdu Walnego ZHP w sprawie prawa harcerskiego, 1933 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1930 r., s. 1, dostęp MH w Warszawie

3.2.2.5. Treść prawa harcerskiego, 1932 r. uchwalona przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV 1933 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L. 4 z dnia 5 IV 1932 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 5, 1932 r., s. 55, dostęp MH w Warszawie

3.3. Zobowiązanie i oświadczenie instruktorskie
3.3.1. Projekt zobowiązania instruktorskiego, Naczelna Rada Harcerska, 1919 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Akta Naczelnej Rady Harcerskiej, rozkazy i raport. Wzory druków i mapki dla kursu w Zwierzyńcu, Wymagania przy mianowaniu instruktorów harcerskich, projekt, sygn. 533, dostęp AAN w Warszawie

3.3.2. Oświadczenie instruktorskie z 1920 r. zatwierdzone rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 28 z maja 1920 r. oraz rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 29 z 25.VI.1920 r.
źródło:
AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Rozkazy N.Z.H.P., sygn. 358, dostęp AAN w Warszawie oraz AAN AZHP, zespół nr 76, Sekretariat Generalny, Centralne Archiwum Harcerskie, Materiały do historii harcerstwa, Rozkazy, okólniki, ankiety, meldunki, Ogólny Regulamin Wewnętrzny ZHP, s. 2, sygn. 534, dostęp AAN w Warszawie

3.4. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane
3.4.1. Komentarz według legitymacji Janiny Antoniewiczówny, dotyczący prawa skautowego, 1911 r.
źródło:
Olgierd Fietkiewicz, Nad legitymacją druhny Janiny Antoniewiczowny, (w:) „Harcerstwo", nr 10, 1983 r., s. 42–44, dostęp zbiory własne

3.4.2. Komentarz umieszczony w „Skaucie" dotyczący prawa skautowego, 1911 r.
źródło:
Prawo Skautowe wraz z komentarzem, „Skaut", nr 2, 1911 r., s. 13–14, dostęp zbiory własne

3.4.3. Komentarz Mieczysława Schreibera i Eugeniusza Piaseckiego, dotyczący prawa harcowego, 1912 r.
źródło:
Harce młodzieży polskiej na podstawie dzieła Gen. R. Baden-Powella p.t. Scouting for boys, opracowali M. Schreiber, E. Piasecki, Lwów, 1912 r., s. 44–50, dostęp zbiory własne

3.4.4. Komentarz Roberta Baden-Powella, dotyczący obietnicy i prawa skautowego, 1913 r.
źródło:
Robert Baden-Powell, Skauting dla młodzieży, tłumaczenie B. Bouffałła, Warszawa, Kraków, 1913 r., s. 29, 31–33, dostęp zbiory własne

3.4.5. Komentarz Jana Zawady dotyczący przyrzeczenia i prawa skautowego, 1913 r.
źródło:
Jan Zawada Czem jest skauting polski?, (w:) Jan Zawada, Czuj Duch. Szesnaście gawęd obozowych o idei skautingu, G. Gebethner i Spółka, Kraków 1913 r., s. 1–21, dostęp zbiory własne

3.4.6. Komentarz Naczelnictwa Skautowego, dotyczący prawa skautowego, 1914 r.
źródło:
„Skaut", nr 14–15, 1914 r., s. 211–213, dostęp zbiory własne

3.4.7. Komentarz Stanisława Sedlaczka, dotyczący przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1920 r.
źródło:
Stanisław Sedlaczek, III Gawęda obozowa i prawie i przyrzeczeniu, (w:) Stanisław Sedlaczek, Szkoła Harcerza na podstawie dzieła Gen. R. Baden-Powella pt. Scauting for boys i polskiej literatury, wydanie trzecie, Warszawa, 1920 r., s. 73–76, dostęp zbiory własne

3.4.8. Odezwa Naczelnictwa ZHP w sprawie czwartego punktu prawa harcerskiego, 1923 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 4, 1923 r., s. 43, dostęp zbiory własne

3.4.9. Rozkaz Naczelnictwa ZHP w sprawie poznawania i rozważania punktów Prawa Harcerskiego w określonym miesiącu roku, 1924 r.
źródło:
Miesiące prawa harcerskiego, Rozkaz NZHP L. 32 z dnia 3 XII 1924 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 12, 1924 r., s. 122, dostęp zbiory własne

3.4.10. Uchwała VII Zjazdu Walnego ZHP w sprawie spełniania obowiązków codziennych wynikających z przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1927 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1927 r., s. 27, dostęp zbiory własne

3.4.11. Komentarz Naczelnictwa ZHP dotyczący prawa harcerskiego, 1930 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 11 z dnia 11 VIII 1930 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 8–9, 1930 r., s. 25–26, dostęp MH w Warszawie

3.4.1.2. Wniosek uchwalony przez XVI Zjazd Walny ZHP, dotyczący rewizji komentarza do przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1936 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnika ZHP L. 11 z dnia 26 V 1936 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 6, 1936 r., s. 82, dostęp zbiory własne

Część II
Czas próby 1939–1944

Rozdział I
Dokumenty ideologiczne i programowe „Organizacji Harcerek", („Związku Koniczyn"), „Bądź Gotów"

1.1. Wytyczne Komendy Pogotowia Harcerek, w sprawie roli służby w harcerstwie
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.2. Instrukcje Komendy Pogotowia Harcerek, dotyczące postawy w służbie
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.3. Instrukcja Komendy Pogotowia Harcerek, dla kurierek, 1940 r.,
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.4. „Ogniwa"
1.4.1. Wytyczne Komendy Pogotowia, w sprawie pracy zespołów młodzieżowych „Ogniw", 1942 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, Instrukcja L. 1/b z 1942 r. Związku Koniczyn – powołanie ogniw, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.4.2. List okólny Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie organizacji „Ogniw", 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.4.3. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie wysyłania książek przez „Ogniwa", 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.4.4. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie organizowania rozrywek kulturalnych przez „Ogniwa", 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.4.5. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie kształcenia kierowniczek „Ogniw"
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.5. List okólny Komendantki Pogotowia „Związku Koniczyn", do Komendantek „Związku Koniczyn" w sprawie ochrony dziewcząt, 1942 r.,
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.6. Samopomoc młodzieży
16.1. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów', w sprawie samopomocy młodzieży
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.6.2. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie samopomocy młodzieży
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.6.3. Instrukcja Komendantki „Bądź Gotów", w sprawie samopomocy młodzieży
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.7. List okólny Komendantki Pogotowia „Związku Koniczyn" do Komendantek „Związku Koniczyn", w sprawie informacji o młodzieży, 1943 r.,
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.8. Instrukcje szkoleniowe Komendy Pogotowia „Bądź Gotów", dla grup wyjazdowych, 1943–1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.9. Instrukcja Komendy Pogotowia, w sprawie pracy zespołów harcerek wcielonych do Wojskowej Służby Kobiet, 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.10. Rozkaz Komendantki Pogotowia, „Termina", podjęcie służby w okresie przełomowym, 1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.11. Pismo Komendy Pogotowia Harcerek przesłane Komendantom Chorągwi, w sprawie oceny dorobku przedwojennego i wojennego
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

1.12. Sprawozdanie Naczelniczki Harcerek Marii Krynickiej, za okres 1939–1945, 1967 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Organizacja Harcerek 1939–1945. Komenda Pogotowia Harcerek-Władze Naczelne ZHP, sygn. 2/11, dostęp AAN w Warszawie

1.13. Zamiast sprawozdania
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

Rozdział II
Dokumenty ideologiczne i programowe „Szarych Szeregów"

2.1. Wytyczne działalności „Szarych Szeregów", prawdopodobnie 1940 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Wytyczne organizacji i działalności Szarych, Szeregów, Jedna z najpierwszych wytycznych Szarych Szeregów, sygn. A288/65, dostęp AAN w Warszawie

2.2. Podręcznik dotyczący służby kierowników pracy, 1941 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Biuletyn wyszkoleniowy nr 1/8. W drugą rocznicę najazdu, sygn. Z39-45 27, dostęp MH w Warszawie

2.3. Notatki Floriana Marciniaka, w sprawach ogólnych i programowych, 1941/1942 r.
źródło::
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

2.4. Artykuł w sprawie młodzieży rzemieślniczo-robotniczej, 1942 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. 9 Wigry n/42, dostęp MH w Warszawie

2.5. Instrukcja Szarych Szeregów, dotycząca Akcja „N", 1941 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 19, dostęp MH w Warszawie

2.6. Akcja „M"
2.6.1. Katechizm, Marszałek Leon „Adam", Stanisław Broniewski „Orsza", 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Ulotka rozdawana Hufcowi Ul Wisła przez ówczesnego Komendanta Chorągwi Warszawskiej, S. Broniewskiego, „Orszę", na odprawie hufcowych (Zawiszy, Bojowych Szkół i Grupach Szturmowych) w dniu 21.III.1943 r., sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

2.6.2. Instrukcja przekazywania Katechizmu, 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

2.6.3. Modlitwa wydana w ramach Akcji „M", 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

2.6.4. Projekt ulotki omawiającej pierwszy punkt Katechizm Akcji „M", 1942 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944 Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

2.6.5 Sprawozdanie Stanisława Broniewskiego „Orszy", z Akcji „M", 1942 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944 Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

2.6.6. Referat, Jerzego Kozłowskiego „Jurwisia" dotyczący Akcji „M", 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

2.6.7. Sprawozdanie Jerzego Kozłowskiego „Jurwisia", z działalności „M"-u, 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39-45 20, dostęp MH w Warszawie

2.7. Przemówienie Floriana Marciniaka z odprawy komendantów, dotyczące charakterystyki pracy w „Szarych Szeregach", 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Floriana Marciniaka, sygn. Z39-45 26, dostęp MH w Warszawie

2.8. Wyjątki z odprawy Pasieki, dotyczące Programu pracy „Szarych Szeregów", 1943 r.
źródło:
Zachowana notatka z przebiegu odprawy nr 35, 1943, II odprawa Pasieki, w dniach 24–25 VII 1943 r., (w:) Szare Szeregi. Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna Kwatera Harcerzy „Pasieka". Ocalałe Dokumenty, Polonia Book Fund, Londyn, 1982 r., s. 89–97, dostęp zbiory własne

2.9. Referat Marszałek Leon „Adama", dotyczący zagadnienie polskiego charakteru narodowego, 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część III, sygn. Z39-45 8, dostęp MH w Warszawie

2.10. Protokół Stanisława Broniewskiego z odprawy komendantów „K. Krzemienia", w sprawie programu, 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

2.11. Artykuł Stefana Mirowskiego „Bolka", w sprawie nowego systemu karania w organizacji, 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944 Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część II, „Bolek" O karaniu, (w:) „Wigry" z dnia 4 XII 1943 r., sygn. Z39-45 9, dostęp MH w Warszawie

2.12. Artykuł Stefana Mirowskiego „Bolka", w sprawie stosunku chłopców do dziewcząt, 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum ZHP z okresu 1939–1945, zeszyt I, Model 43. W sprawie stosunku chłopców do dziewcząt, 1943 r., Warszawa, 1946 r., dostęp MH w Warszawie

2.13. Referat na Radę Wychowawczą przy Grupach Szturmowych Pasiek dotyczący spraw psychicznego i materialnego przygotowania kadry na moment przełomu 1944 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część I, sygn. Z39-45 8, dostęp MH w Warszawie

2.14. Materiały Stanisława Broniewskiego „Witolda" z odprawy Pasieki, na temat zagadnienia odbudowy Związku, 1944 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część I, sygn. Z39-45, dostęp MH w Warszawie

2.15. Rozkaz Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemińskiego", wyjątki dotyczące zadań i celów służby Szarych Szeregów w Armii Krajowej, 1944 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnika K. Krzemień, SS PASIEKA, L 8a z 13 IV 1944 r., Załącznik I K.G. nr 495/120 z dnia 20 III 1944 r., Załącznik II Rozkaz K. Główny P.Z.P. nr 129 z dnia 16 III 1942 r., (w:) Szare Szeregi. Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna Kwatera Harcerzy „Pasieka". Ocalałe Dokumenty, Polonia Book Fund, Londyn, 1982 r., s. 35–36, dostęp zbiory własne

2.16. Rozkaz Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia", zadania Szarych Szeregów, w okresie 66, 1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

2.17. Relacja Aleksandra Kamińskiego dotycząca działalności harcerstwa w czasie II wojny światowej, 1946 r.
źródło:
„Harcerstwo", nr 1, 1985 r., s. 25–34, dostęp zbiory własne

Rozdział III
Dokumenty ideologiczne i programowe „Hufców Polskich"

3.1. Publikacja Stanisława Sedlaczka, Zarys podstaw ideowych i organizacyjnych Harcerstwa, Próby, 1941 r.
źródło:
Stanisław Sedlaczek, Zarys podstaw ideowych i organizacyjnych Harcerstwa, Próby, 1941 r., dostęp własny oraz zasoby Biblioteki Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego, które posłużyły mi do uzupełnienia brakujących stron w egzemplarzu własnym publikacji

3.2. Raport Tadeusza Chciuka „Celta", o stanie organizacji „Harcerstwo Polskie", 1942 r.
źródło:
AAN, zespół Delegatury Rządu, 202/1–54, t. 4, k. 307, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 165–167, dostęp zbiory własne

3.3. Służba pomocnicza
3.3.1. Ogólna Tymczasowa Instrukcja w sprawie szkolenia Oddziałów Pomocniczych
źródło:
Archiwum Służby Sprawiedliwości MON, Akta sprawy Lechosława Roszkowskiego, nr Sr 1105/47, t. V, k. 19 [odpis w:] Archiwum MSW, materiały MON, 4560, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 173–174, dostęp zbiory własne

3.3.2. Instrukcja młodzieżowa, dotycząca służby pomocniczej młodzieży męskiej od lat 12–13
źródło:
Archiwum Służby Sprawiedliwości MON, Akta sprawy Lechosława Roszkowskiego, nr Sr 1105/47, t. V, k. 20, (odpis w:) Archiwum MSW, Materiały NÓW 4559, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 173–174, dostęp zbiory własne

3.4. Artykuły w sprawie:
3.4.1. celów i metody, 1943 r.
źródło:
Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr l, 15 września 1943 r., (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 178–180, dostęp zbiory własne

3.4.2. katolicyzmu i polskości, 1943 r.
źródło:
Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr 4, 2 grudnia 1943 r. (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 182–183, dostęp zbiory własne

3.4.3. idee ruchu „Hufców Polskich", 1944 r.
źródło:
Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr 2, 18 marca 1944 r. (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 183–185, dostęp zbiory własne

Rozdział IV
Dokumenty dotyczące stosunków „Szarych Szeregów", „Organizacji Harcerek" („Związku Koniczyn") „Bądź Gotów", „Hufców Polskich", Związku Walki Zbrojnej, Armii Krajowej.

4.1. Stosunki organizacji „Wigry" z „Szarymi Szeregami"
4.1.1. Rozkaz Stanisława Broniewskiego, „Orszy", w sprawie organizacji „Wigry", 1941 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

4.1.2. Oświadczenie Stanisława Broniewskiego „Orszy" przesłane do Czesława Tomasika, „Wiśniewskiego", 1942 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

4.2. Stosunki „Hufców Polskich" z „Szarymi Szeregami"
4.2.1. Oświadczenie przedstawicieli hufców „Wola" z ZHP i HP, w sprawie wspólnej deklaracji, 1941 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

4.2.2. Odpowiedź Stanisława Broniewskiego „Orszy" na oświadczenie przedstawicieli hufców „Wola" z ZHP i HP, 1942 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

4.2.3. Zapisy z rozmów instruktorów „Hufców Polskich" i „Szarych Szeregów", w sprawie zjednoczenia, 1943 r.
4.2.3.1. Rozmowa z dn. 17.IV.1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały z archiwum harcmistrza Edwarda Zürna – notatki, instrukcje, artykuły, sygn. S/7, dostęp AAN w Warszawie

4.2.3.2. Rozmowa z dn. 1.V.1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały z archiwum harcmistrza Edwarda Zürna –notatki, instrukcje, artykuły, sygn. S/7, dostęp AAN w Warszawie

4.2.3.3. Rozmowa z dn. 10.V.1943 r.
źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4, Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 187–188, dostęp zbiory własne

4.2.4. Pisma w sprawie organizacji rozmów
4.2.4.1. Pismo Kazimierza Burmajstera „Kazimierza" z „Hufców Polskich" do „Szarych Szeregów", 1943 r.
źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4., Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 188, dostęp zbiory własne

4.2.4.2. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.4.3. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.4.4. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r.
źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4., Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 189, dostęp zbiory własne

4.2.4.5. Pismo Pismo Naczelnika „Hufców Polskich" do „Szarych Szeregów", 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.4.6. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.4.7. Pismo Naczelnika „Hufców Polskich" do „Szarych Szeregów", 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.4.8. Pismo Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z „Szarych Szeregów" do „Hufców Polskich" 1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.5. Projekt regulaminu Harcerskiego Komitetu Porozumiewawczego
źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4, Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 195, dostęp zbiory własne

4.2.6. Porozumienia „Hufców Polskich" i „Szarych Szeregów"
4.2.6.1. z dnia 26.V.1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.6.2. z dnia 1.VI.1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.6.3. z dnia 1.VI.1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.6.4. z dnia 7.VI.1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.7. Informacja, Stanisława Broniewskiego „Witolda" na temat rozmów z Hufcami Polskimi, 1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Dokumenty z lat 1942–1945, w tym z Archiwum Witolda Dunin-Wilczyńskiego dotyczące Szarych Szeregów, sygn. S/14, dostęp AAN w Warszawie

4.2.8. Dokument komisji zjednoczeniowej „Szarych Szeregów" i „Hufców Polskich" w sprawie technicznego połączenia obu organizacji
źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 4, Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 198–200, dostęp zbiory własne

4.3. Stosunki organizacji harcerskich z władzami na emigracji
4.3.1. Wytyczne Kazimierza Sosnkowskiego, „Józefa Godziemba" w sprawie wykorzystania harcerstwa na terenie kraju, 1939/1941
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.3.2. Depesza, Tadeusza Chciuka „Celta", w sprawie opisu dla rządu w Londynie, sytuacji harcerstwa w Polsce, 1942 r.
źródło:
AAN zespół Delegatury Rządu, 202/1–54, t. 4, k. 307, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 164–165, dostęp zbiory własne

4.3.3. Wyciąg z Meldunku Organizacyjnego „półrocznego" nr 220 Komendy Głównej Armii Krajowej – za okres 1 marca 1943–31 sierpnia 1943 r., dla Naczelnego Wodza w Londynie
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.3.4. List Stanisława Broniewskiego „Witolda" do Komitetu Naczelnego w sprawie opisu organizacji, 1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

4.3.5. List Szarych Szeregów do Skautingu Brytyjskiego, 1944 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, sygn. 239–45 93, dostęp MH w Warszawie

4.3.6. List Naczelnictwa „Szarych Szeregów" do Naczelnego Komitetu Harcerskiego w Londynie, 1944 r.
źródło:
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Dział Rękopisów, grupa XIII, teczka 2. List Naczelnictwa „Szarych Szeregów" do Naczelnego Komitetu Harcerskiego w Londynie z 30 maja 1944 roku – Archiwum „Szarych Szeregów" im. Floriana Marciniaka, (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 201–203, dostęp zbiory własne

4.4. Stosunki organizacji harcerskich z wojskiem
4.4.1. Wyciągi z meldunków półrocznych organizacyjnych Komendanta Głównego ZWZ-A.K., dotyczące organizacji harcerskich, 1940–1942 r.
4.4.1.1. Meldunek Nr 37 z dn. 21.XI.1940 r
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.4.1.2. Meldunek Nr 63 z dn. 1.IV.1941 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.4.1.3. Meldunek Nr 79 za czas od 1.III–1.IX.1941 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.4.1.4. Meldunek Nr 118 za czas od 1.IX.1941 do 1.III.1942,
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.4.1.5. Meldunek Nr 170 za czas od 1.III. do 31.VIII.1942 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.4.2. Rozkaz Jana Nowaka-Jeziorańskiego, „J. Nowaka" w sprawie odtworzenia sił zbrojnych, 1942 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

4.4.3. Wyciągi z meldunków półrocznych organizacyjnych Komendanta Głównego ZWZ-A.K., dotyczące organizacji harcerskich, 1942–1943 r.
4.4.3.1. Meldunek Nr 190 za czas od 1.IX.1942 do 1.III.1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12, dostęp AAN w Warszawie

4.4.3.2. Meldunek Nr 200 za czas od 1.III do 31.VIII.1943 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Komenda Pogotowia Harcerek dokumenty z lat 1939–1945, odpisy oryginałów lub zachowanych kopii oryginałów, sygn. 2/12,dostęp AAN w Warszawie

4.4.4. Rozkaz Komendy Głównej Sił Zbrojnych w Kraju, w sprawie wykorzystania środowiska „Szarych Szeregów", 1944 r.
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

Rozdział V
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

5.1. Przyrzeczenie Szarych Szeregów

5.1.1. Rota przyrzeczenia Szarych Szeregów według Komisji Historycznej ZHP, 1939 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, sygn. Z39-45, dostęp MH w Warszawie

5.1.2. Rota przyrzeczenia Szarych Szeregów według Stanisława Broniewskiego, „Orszy", 1982 r.
źródło:
Stanisław Broniewski, Całym życiem, Warszawa 1982 r., s. 45, dostęp MH w Warszawie
oraz
„Harcerstwie", nr 4, 1980 roku, Prawo i Przyrzeczenie Komentarze, teksty. Historyczny przegląd prawa i przyrzeczenia, s. 60, dostęp MH w Warszawie

5.1.3. Notatka zawiarajaca tekst ślubowania Szarych Szeregów
źródło:
AAN AN IH w W, ZSTiD II WŚ, zespół nr 2278, Materiały Szarych Szeregów – odpisy z archiwum Floriana Marciniaka i Eugeniusza Stasickiego, sygn. S/125, dostęp AAN w Warszawie

5.1.4. Rota przyrzeczenia według Rozkazu Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemienia" z dnia 13 IV 1944 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnika K. Krzemień, SS PASIEKA, L 8a z 13.04.1944 r., (w:) Szare Szeregi Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna kwatera Harcerzy Pasieka. Ocalałe Dokumenty, Londyn, 1982 r., s. 35–36, dostęp zbiory własne

5.2. Komentarze do Harcerskich Kodeksów

5.2.1. Komentarz Jana Mauersbergera dotyczący prawa harcerskiego, 1942 r.
źródło:
Szare Szeregi Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna kwatera Harcerzy Pasieka. Ocalałe Dokumenty, Polonia Book Fund Ltd, Londyn, 1982 r., s. 22–25, dostęp zbiory własne

5.2.2. Komentarz Józefiny Łapińskiej dotyczący prawa harcerskiego, 1943 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, materiał przekazany w 1973 r. przez Józefinę Łapińską, Postawa nasza w służbie, komentarz do prawa opracowany przez Komendantkę Pogotowia Harcerskiego i rozesłany do komendantek, sygn. 239-45 8, dostęp MH w Warszawie

5.2.3. Artykuł z pisma „Patrol", dotyczace przyrzeczenia harcerskiego, 1943 r.
źródło:
Biblioteka Narodowa w Warszawie, nr mikrofilmu 64987, Patrol nr 2, 13 październik, 1943 r., (w:) Grzegorz Ciura, Pełnić służbę Bogu i Polsce, Harcerstwo Polskie („Hufce Polskie") 1939–1945, Alfa, Warszawa, 1998 r., s. 180–182, dostęp zbiory własne

5.2.4. Komentarz Stefana Mirowskiego „Bolka", dotyczący prawa harcerskiego, 1943/1944 r.
źródło:
MH, Archiwum, zespół 39–45, Kolekcja Akt 1939–1944, Materiały Komisji Historycznej ZHP, Materiał z Archiwum Edwarda Zürna, część II, Komentarz do Prawa, Ku rozwadze, hm Bolek, 1943/1944 r., sygn. Z39-45 9. Artykuł pisany do pisma instruktorskiego „Wigry". Komisja Historyczna ZHP nie ustaliła w którym roku się ukazał czy w 1943 r. czy w 1944 r., dostęp MH w Warszawie

5.2.5. Dookreślenie Naczelnika Stanisława Broniewskiego „K. Krzemińskiego" z dnia 13 IV 1944 r., dotyczące dziesiątego punktu prawa harcerskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnika K. Krzemień, SS PASIEKA, L. 8a z 13.04.1944 r., (w:) Szare Szeregi Związek Harcerstwa Polskiego w czasie II Wojny światowej, Główna kwatera Harcerzy Pasieka. Ocalałe Dokumenty, Londyn, 1982 r., s. 36, dostęp zbiory własne

Załącznik 2
Chronologiczny wykaz Zjazdów ZHP w latach 1920–2014

L.p.	Numeracja nadana przez ZHP	Nazwa Zjazdu	Data	Miejsce obrad
1	I	Zjazd Walny ZHP	31 XII 1920–2 I 1921	Warszawa
2	II	Zjazd Walny ZHP	28–31 XII 1921	Lwów
3	III	Zjazd Walny ZHP	6–7 IV 1923	Poznań
4	IV	Zjazd Walny ZHP	25–26 IV 1924	Lublin
5	V	Zjazd Walny ZHP	17–18 IV 1925	Lwów
6	VI	Zjazd Walny ZHP	10–11 IV 1926	Kraków
7	VII	Zjazd Walny ZHP	23–24 IV 1927	Warszawa
8	VIII	Zjazd Walny ZHP	14–15 IV 1928	Łódź
9	IX	Zjazd Walny	28–29 XII 1929	Warszawa
10	X	Nadzwyczajny Zjazd Walny	26–27 IV 1930	Warszawa
11	XI	Zjazd Walny ZHP	1–2 II 1931	Kraków
12	XII	Zjazd Walny ZHP	1–3 IV 1932	Warszawa
13	XIII	Zjazd Walny ZHP	22–23 IV 1933	Katowice
14	XIV	Zjazd Walny ZHP	11–12 V 1934	Wilno
15	XV	Zjazd Walny ZHP	25–26 V 1935	Gdynia
16	XVI	Zjazd Walny ZHP	23–24 V1936	Lwów
17	XVII	Zjazd Walny ZHP	20–21 V 1939	Lublin
18		Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich	8–10 XII 1956	Łódź
19	II	Zjazd Walny ZHP	18–21 IV 1959	Warszawa
20	III	Zjazd Walny ZHP	3–5 IV 1964	Warszawa
21	IV	Zjazd ZHP	14–16 X 1968	Warszawa
22	V	Zjazd ZHP	11–13 III 1973	Warszawa

23	VI	Zjazd ZHP	28–29 III 1977	Warszawa
24	VII	Zjazd ZHP	15–18 III 1981	Warszawa
25	VIII	Zjazd ZHP	28–31 III 1985	Warszawa
26	IX/XXVI	Zjazd ZHP	28–31 III 1989	Warszawa
27	XXVII	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	22 IX 1990	Chorzów
28	XXVIII	Zjazd ZHP	6–9 XII 1990	Bydgoszcz
29	XXIX	Zjazd ZHP	9–12 XII 1993	Warszawa
30	XXX	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	10 VI 1995	Poznań
31	XXXI	Zjazd ZHP	4–7 XII 1997	Zegrze
32	XXXII	Zjazd ZHP	6–9 XII 2001	Warszawa
33	XXXIII	Zjazd ZHP	1–4 XII 2005	Warszawa
34	XXXIV	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	1–3 VII 2007	Załęcze Wielkie
35	XXXV	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	9 IX 2007	Bydgoszcz
36	XXXVI	Zjazd ZHP	5–6 XII 2009	Warszawa
37	XXXVII	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	2–4 XII 2011 oraz 10 III 2012	Warszawa

Załącznik 3
Chronologiczny wykaz Statutów ZHP

1. Statut uchwalony przez IV Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniach 3–5 I 1920 r. uchwalony przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r. zaakceptowany przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 19 III 1920 r. oraz w dniu 2 VIII 1920 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych, za zgodą Ministra Spraw Wojskowych.

2. Statut uchwalony przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 6–7 IV 1923 r., zatwierdzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych 2 VII 1923 r. za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministra Spraw Wojskowych.

3. Statut uchwalony przez VIII Zjazd Walny w dniach 14–15 IV 1928 r. nie został zatwierdzony przez władze państwowe.

4. Statut uchwalony przez X Nadzwyczajny Zjazd Walny w dniach 25–27 IV 1930 r. nie został zatwierdzony przez władze państwowe.

5. Statut uchwalony przez XII Zjazd Walny w dniach 1–2 IV 1932 r., nie został zatwierdzony przez władze państwowe.

6. Statut uchwalony przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV1933 r., Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniu 15 IV 1934 r. oraz zatwierdzony przez XIV Zjazd Walny w dniach 11–12 V 1934 r., nadany przez Radę Ministrów 8 IV 1936 r.

7. Statut uchwalony przez II Walny Zjazd ZHP w dniach 18–21 IV 1959 r. ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 IX 1959 r.

8. Statut uchwalony przez III Zjazd ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r. ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw wewnętrznych z dnia 20 V 1965 r.

9. Statut uchwalony przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r., ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 VIII 1969 r.

10. Statut ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 IX 1975 r.

11. Statut uchwalony przez VI Zjazd ZHP w dniach 28–29 III 1977 r. ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 XI 1977 r.

12. Statut uchwalony przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 VII 1981 r.

13. Statut ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 IV 1989 r.

14. Statut uchwalony przez XXVIII Zjazd ZHP w dniach 6–9 XII 1990 r. ze zmianami uchwalonymi przez XXIX Zjazd ZHP w dniach 9–12 XII 1993 r., XXX Nadzwyczajnym Zjeździe ZHP w dniu 10 VI 1995 r., XXXI Zjazd ZHP w dniach 4–7 XII 1997 r., XXXII Zjazd ZHP w dniach 6–9 XII 2001 r., XXXIII Zjazd ZHP w dniu 3 XII 2005 r. oraz XXXVI Nadzwyczajny Zjazd ZHP w dniach 2–4 XII 2011 r. oraz 10 III 2012 r.

Przywrócić Pamięć

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

OFERUJE

impuls

Kraków 2014

www.impulsoficyna.com.pl

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

Dostęp do zakazanych i niszczonych w PRLu książek z zakresu pedagogiki harcerskiej

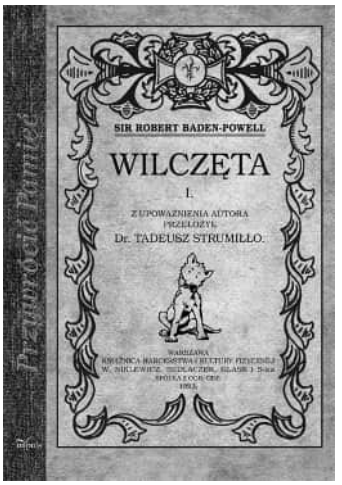
Oficyna Wydawnicza „Impuls” oferuje serię wydawniczą „Przywrócić Pamięć”, która odsłania i przypomina współczesnemu społeczeństwu publikacje założycieli ruchu skautowego, twórców rozwoju idei i metodyki harcerskiej z lat 1911–1939. Pomysłodawcą tej niecodziennej edycji jest Wojciech Śliwerski, który o nowej serii adresowanej przecież nie tylko do instruktorów i harcerzy polskiego ruchu harcerskiego, ale także do historyków myśli pedagogicznej i oświaty pozaszkolnej oraz do studiujących pedagogikę społeczną wraz z jej kadrami akademickimi pisze w następujący sposób:

To książki zakazane po 1945 roku, wycofywane z bibliotek i niszczone przez komunistyczne władze PRL. Nazwiska autorów, ich twórczość, były wymazywane przez cenzurę i niedostępne dla kolejnych pokoleń młodzieży, instruktorów harcerskich, wychowawców, pracowników naukowych. Władze harcerskie w socjalistycznym państwie dokładały wszelkich starań, by odciąć harcerstwo od historii i wpływów idei skautowej oraz by z inspiracji partii nadać mu formę pionierskiej organizacji. Ideologia urzędowa w historii harcerstwa wpierw gorączkowo poszukiwała „postępowych tradycji”, a następnie z jeszcze większym zaangażowaniem legitymizowała każdy taki skrawek narodowej historii. Ten przekaz historyczny lepszego, nowego, socjalistycznego harcerstwa wzmacniały ówczesne publikacje.

Solidarnościowy zryw społeczny lat osiemdziesiątych minionego stulecia, porozumienia Okrągłego Stołu, odzyskanie wolności po 1989 roku umożliwiły odrodzenie ruchu harcerskiego, sięgnięcie do jego źródeł, historii i tradycji. Coraz więcej jest prac poświęconych harcerstwu. Nadal jednak brakuje wznowień źródłowych publikacji, które w latach 1911–1939 miały wpływ na rozwój idei harcerskiej i organizacji, kształtowanie postaw harcerskich i kształcenie kadry instruktorskiej oraz społeczny wizerunek ZHP. Warto je przypomnieć, ponieważ wszystko, cokolwiek myślimy i czynimy, ma swoje bezpośrednie lub pośrednie, pozytywne lub negatywne, uświadamiane lub nie, źródła w tym, co myśleli i czynili nasi poprzednicy.

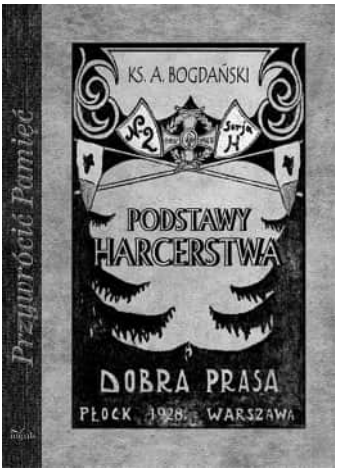
Czas zacząć pisać historię polskiej odmiany skautingu i harcerstwa na nowo, bowiem wiedza o jego przesłankach filozoficznych, psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych zbt długo była nieobecna w naukach humanistycznych. Dobrze się stało, że wreszcie mamy dostęp do wykładni i interpretacji czołowych postaci naszego harcerstwa okresu zniewolenia (zaborów) oraz lat międzywojennych II RP.

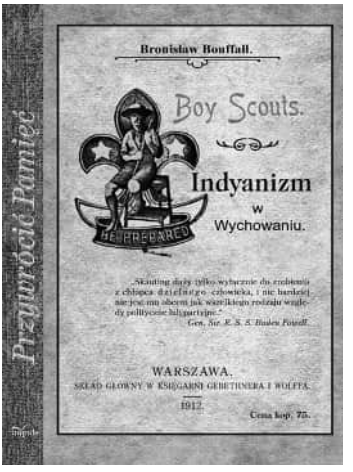
W ramach oferowanej serii ukazały się publikacje zaprezentowane poniżej.

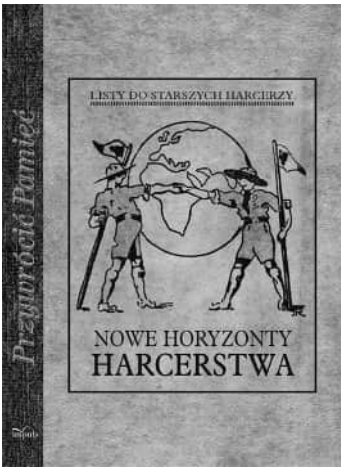

Przywróćić Pamięć
SIR ROBERT BADEN-POWELL
WILCZĘTA
I.
Z UPOWAŻNIENIA AUTORA PRZEŁOŻYŁ
Dr. TADEUSZ STRUMIŁŁO.
WARSZAWA
KSIĘGARNIA HARCERSTWA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. SIKLEWICZ, BIELSKO (ŚLĄSK) i Ska
SPÓŁKA KOM. CRE
1913.

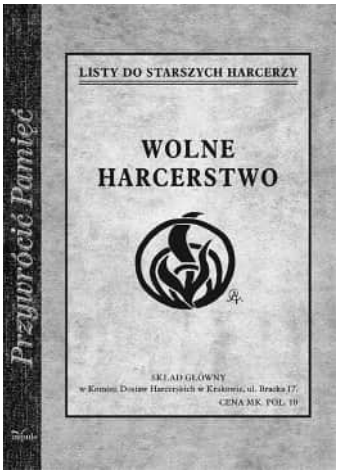

Przywróćić Pamięć
BIBLIOTEKA HARCERSKA
3.
SIR ROBERT BADEN-POWELL
WILCZĘTA
II. SPRAWNOŚCI WILCZĘCE
Z UPOWAŻNIENIA AUTORA PRZEŁOŻYŁ
Dr. TADEUSZ STRUMIŁŁO.
NAKŁAD KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA
POZNAŃ — WARSZAWA — WILNO — LUBLIN
1920
K.Ś.W.

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
TADEUSZ BIERNACKIEWICZ
STARSZE HARCERSTWO A INSTRUKTORZY
1922.
Spółka Wydawnicza „PŁOMIENIE" w Krakowie.
Skład główny
w Spółdzielni Harcerskiej w Krakowie, ul. Bracka 17.
CENA MK. POL.

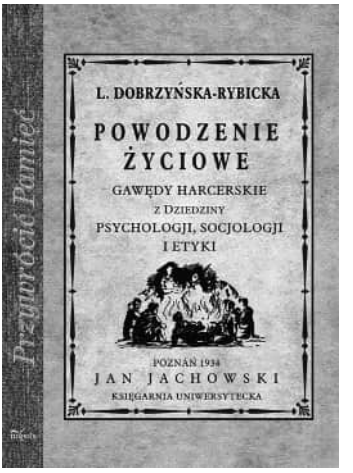

Przywróćić Pamięć
KS. A. BOGDAŃSKI
PODSTAWY HARCERSTWA
DOBRA PRASA
PŁOCK 1928 WARSZAWA

Przywróćić Pamięć
Bronisław Bouffall.
Boy Scouts.
Indyanizm
w
Wychowaniu.
„Skauting służy tylko wyłącznie dla zrobienia z chłopca dzielnego człowieka, i nic bardziej nie jest mu obcem jak wszelkiego rodzaju względy politycznie lub partyjne."
Gen. Sir. R. S. S. Baden Powell.
WARSZAWA.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA.
1912.
Cena kop. 75.

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
NOWE HORYZONTY HARCERSTWA

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
WOLNE HARCERSTWO
SKŁAD GŁÓWNY
w Komisji Domów Harcerskich w Krakowie, ul. Bracka 17.
CENA MK. POL. 10

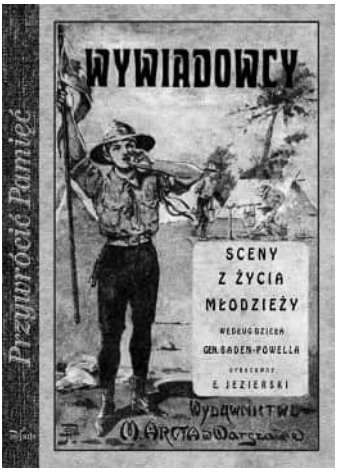

Przywróćić Pamięć
ADAM CZYŻEWSKI
HARCMISTRZ
NA TROPIE WODZA HARCERSKIEGO
Z cyklu „Wyścig pracy"
WYDAWNICTWO „GODZIEMBA"
WARSZAWA
1936

Przywróćić Pamięć
L. DOBRZYŃSKA-RYBICKA
POWODZENIE ŻYCIOWE
GAWĘDY HARCERSKIE
Z DZIEDZINY
PSYCHOLOGJI, SOCJOLOGJI
I ETYKI
POZNAŃ 1934
JAN JACHOWSKI
KSIĘGARNIA UNIWERSYTECKA

Przywróćić Pamięć
BIBLJOTECZKA HARCERSKA Nr. 1.
STANISŁAW GIBESS
podharcmistrz Z. H. P.
OBOZOWNICTWO
1924
WARSZAWA
POLSKA SKŁADNICA
POMOCY SZKOLNYCH

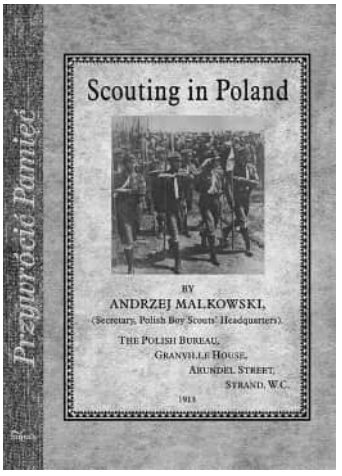

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW GIBESS.
SKAUT W OBOZIE
KIJÓW
NAKŁAD KSIĘGARNI LEONA IDZIKOWSKIEGO
1912.

Przywróćić Pamięć
JAK PRACOWAĆ
W STARSZEM
HARCERSTWIE?
WARSZAWA

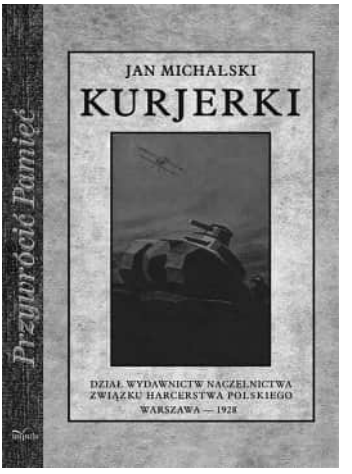

Przywróćić Pamięć
WYWIADOWCY
SCENY
Z ŻYCIA
MŁODZIEŻY
WEDŁUG DZIEŁ
GEN. BADEN-POWELLA
OPRACOWAŁ
E. JEZIERSKI
WYDAWNICTWO
M. ARCTA w Warszawie

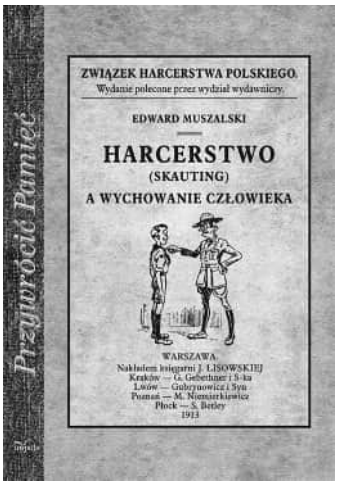

Przywróćić Pamięć
KSIĘGA
harcówr
NAKŁADEM „NA TROPIE"
KATOWICE
1 9 3 6

Przywróćić Pamięć
BIBLIOTEKA PRĄDU № 6.
KS. DR. KAZIMIERZ LUTOSŁAWSKI.
SKAUTING
JAKO SYSTEM WYCHOWANIA MORALNEGO.
CZU WAJ
1913.

Przywróćić Pamięć
Scouting in Poland
BY
ANDRZEJ MALKOWSKI,
(Secretary, Polish Boy Scouts' Headquarters).
THE POLISH BUREAU,
GRANVILLE HOUSE,
ARUNDEL STREET,
STRAND, W.C.
1913

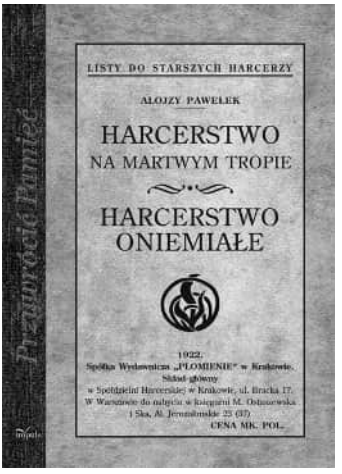

Przywróćić Pamięć
BIBLJOTECZKA „CZUJ DUCH!"
pod redakcją Stanisława Sedlaczka
Serja 2.
TADEUSZ MARESZ
PRACA NAD CHARAKTEREM
WARSZAWA, KREDYTOWA 16, 1913 KOK
„CZUJ DUCH!"
SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA Z. O. O.

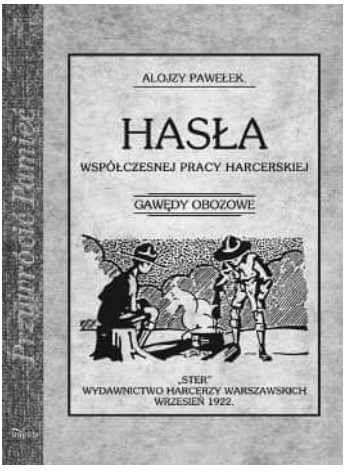

Przywróćić Pamięć
JAN MICHALSKI
KURJERKI
DZIAŁ WYDAWNICTW NACZELNICTWA
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
WARSZAWA — 1928

Przywróćić Pamięć
ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO
Wydanie polecone przez wydział wydawniczy.
EDWARD MUSZALSKI
HARCERSTWO
(SKAUTING)
A WYCHOWANIE CZŁOWIEKA
WARSZAWA
Nakładem księgarni J. LISOWSKIEJ
Kraków — ul. Gebethner i S-ka
Lwów — Gubrynowicz i Syn
Poznań — M. Niemierkiewicz
Płock — S. Betley
1913

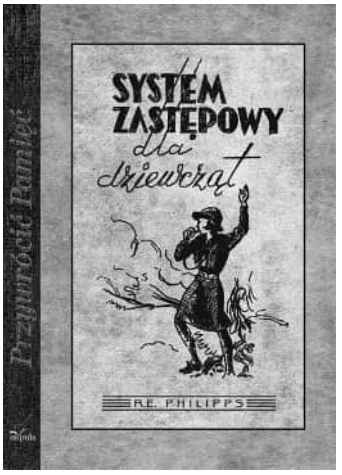

Przywróćić Pamięć
GAWĘDY HARCMISTRZOWSKIE.
I.
Edward Muszalski
podharcmistrz
HARCERSTWO NIEPODLEGŁE
Motto: SAPRZÓD.
WARSZAWA
KSIĄŻNICA HARCERSKA I KULTURY FIZYCZNEJ
W NIEŚWICIE, SIENKIEWICZA, GLASIS 5-KA
Spółka z ogr. odpow.
1922.

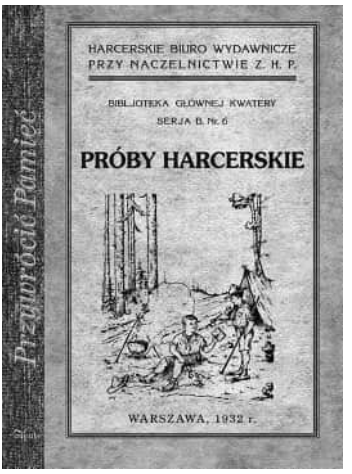

Przywróćić Pamięć
Związek Harcerstwa Polskiego
Wydanie polecone przez Wydział wydawniczy H. Hu.
Wskazówki do próby harcerskiej
III STOPIEŃ
opracował
EDWARD MUSZALSKI
CZUWAJ
WARSZAWA. 1918
Nakładem Księgarni M. Borkowskiego
97 MARSZAŁKOWSKA 97

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
ALOJZY PAWEŁEK
HARCERSTWO
NA MARTWYM TROPIE
HARCERSTWO
ONIEMIAŁE
1922.
Spółka Wydawnicza „PŁOMIENIE" w Krakowie.
Skład główny
w Spółdzielni Harcerskiej w Krakowie, ul. Bracka 17.
W Warszawie do nabycia w księgarni M. Ossowska
i Ska, Al. Jerozolimskie 25 (37).
CENA MK. POL.

Przywróćić Pamięć
ALOJZY PAWEŁEK
HASŁA
WSPÓŁCZESNEJ PRACY HARCERSKIEJ
GAWĘDY OBOZOWE
„STER"
WYDAWNICTWO HARCERZY WARSZAWSKICH
WRZESIEŃ 1922.

Przywróćić Pamięć
ALOJZY PAWEŁEK
Odbudowa Pracy
w Drużynach Harcerskich
„STER"
WYDAWNICTWO HARCERZY WARSZAWSKICH
WARSZAWA
1923

Przywróćić Pamięć
SYSTEM
ZASTĘPOWY
dla
dziewcząt
R.E. PHILIPPS

Przywróćić Pamięć
HARCERSKIE BIURO WYDAWNICZE
PRZY NACZELNICTWIE Z. H. P.
BIBLJOTEKA GŁÓWNEJ KWATERY
SERJA B. Nr. 6
PRÓBY HARCERSKIE
WARSZAWA, 1932 r.

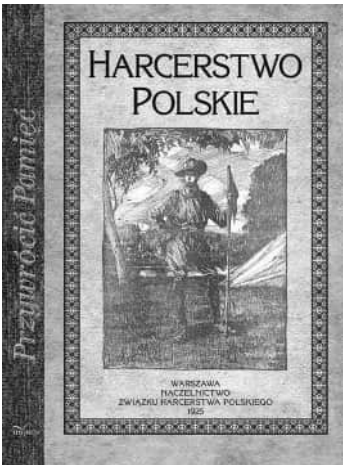

Przywróćić Pamięć
Przykład ułożenia
Planu Pracy
Drużyny
na okres 22 lutego — 23 kwietnia
GŁÓWNA KWATERA HARCERZY
WYDZIAŁ DRUŻYN
WARSZAWA 1936

Przywróćić Pamięć
ROZWÓJ
IDEI HARCERSKIEJ
W POLSCE
1922

Przywróćić Pamięć
DROGOWSKAZ
HARCERSKI
opracował
ST. SEDLACZEK
przy udziale
JERZEGO MATECKIEGO
i innych.
Wydanie II poprawione i rozszerzone.
SKŁAD GŁÓWNY
GŁÓWNA SKŁADNICA
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
Warszawa, Traugutta 2.

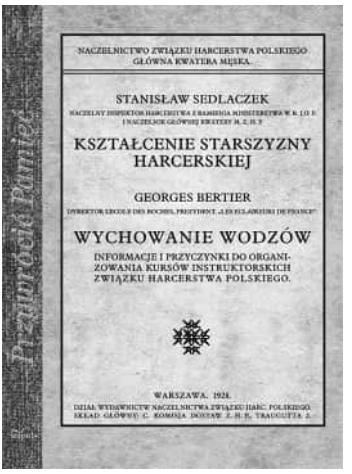

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW SEDLACZEK
GENEZA SKAUTINGU
I HARCERSTWA
Szkic w 25-lecie Harcerstwa
Odbitka ze „Szkoły"
WARSZAWA
Nakładem Stowarzyszenia Chrześcijańsko Narodowego
Nauczycielstwa Szkół Powszechnych
1936

Przywróćić Pamięć
PAMIĘTNIK KRESOWY
ZESZYT I
STANISŁAW SEDLACZEK
HARCERSTWO
NA RUSI I W ROSJI
1913 — 1920
WARSZAWA
1936

Przywróćić Pamięć
HARCERSTWO
POLSKIE
WARSZAWA
NACZELNICTWO
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
1925

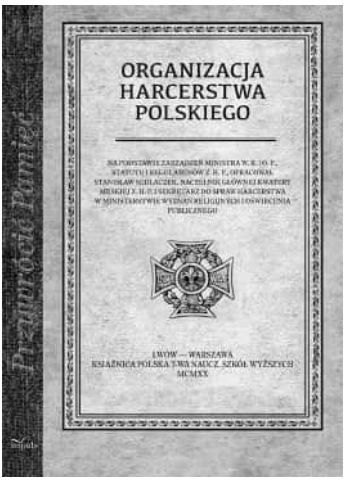

Przywróćić Pamięć
NACZELNICTWO ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
GŁÓWNA KWATERA.
HARCERSTWO
PRACA ZBIOROWA
pod redakcją
STANISŁAWA SEDLACZKA
sekretarza do spraw Harcerstwa
w Min. Wyznań Rel. i Ośw. Publ.
WARSZAWA
1922.

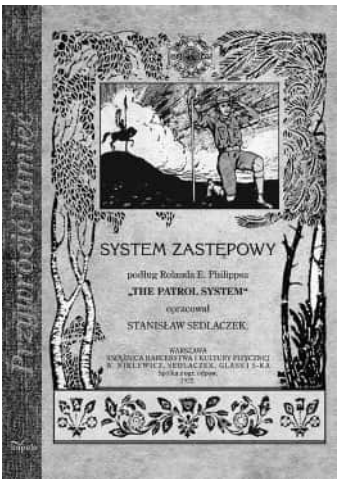

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW SEDLACZEK
KILKA MYŚLI
O ZADANIACH HARCERSTWA
W POLSCE BĘDZIE LEPIEJ!
1919 • 1924

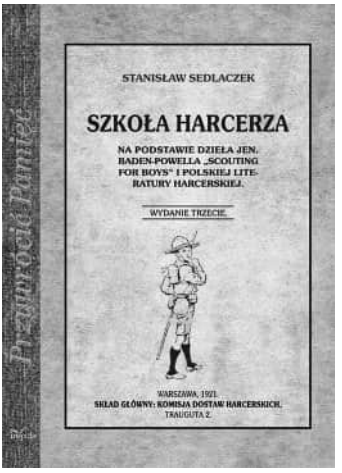

Przywróćić Pamięć
NACZELNICTWO ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
GŁÓWNA KWATERA MĘSKA.
STANISŁAW SEDLACZEK
KSZTAŁCENIE STARSZYZNY
HARCERSKIEJ
GEORGES BERTIER
WYCHOWANIE WODZÓW
INFORMACJE I PRZYCZYNKI DO ORGANI-
ZOWANIA KURSÓW INSTRUKTORSKICH
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO.
WARSZAWA. 1928.

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW SEDLACZEK
METODYKA HARCÓW
W PRZYKŁADACH
ZARYS PODRĘCZNIKOWY
DLA DRUŻYNOWYCH HARCERSKICH I NAUCZYCIELI

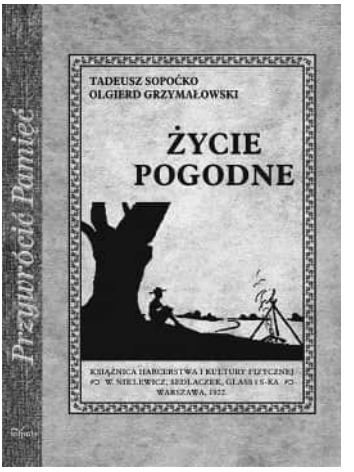

Przywróćić Pamięć
HARCERSKIE ODCZYTY PROPAGANDOWE
№ 1.
STANISŁAW SEDLACZEK
NACZELNIK GŁÓWNEJ KWATERY
OBÓZ HARCERSKI
„DOBRA PRASA"
WARSZAWA. 1927. PŁOCK.

Przywróćić Pamięć
ORGANIZACJA HARCERSTWA POLSKIEGO
LWÓW — WARSZAWA
KSIĄŻNICA POLSKA T-WA NAUCZ. SZKÓŁ WYŻSZYCH
MCMXX

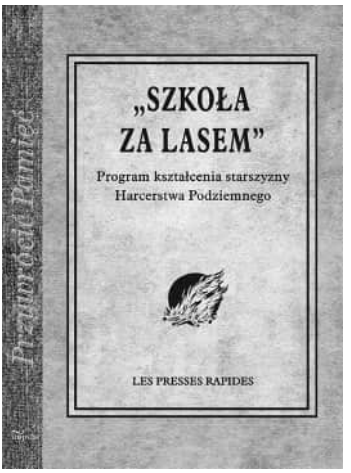

Przywróćić Pamięć
SYSTEM ZASTĘPOWY
podług Rolanda E. Philippsa
„THE PATROL SYSTEM"
opracował
STANISŁAW SEDLACZEK
WARSZAWA
KSIĄŻNICA HARCERSTWA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. SIELEWICZ, SEDLACZEK, GLASS I S-KA
1925

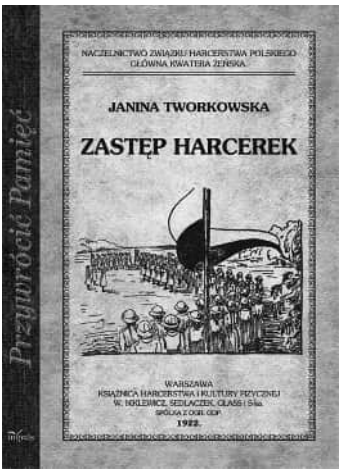

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW SEDLACZEK
SZKOŁA HARCERZA
NA PODSTAWIE DZIEŁA JEN. BADEN-POWELLA „SCOUTING FOR BOYS" I POLSKIEJ LITERATURY HARCERSKIEJ.
WYDANIE TRZECIE.
WARSZAWA, 1921.
SKŁAD GŁÓWNY: KOMISJA DOSTAW HARCERSKICH, TRAUGUTTA 2.

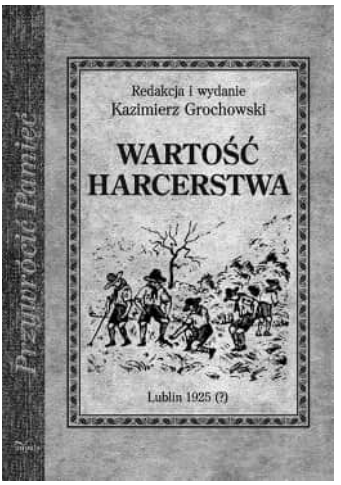

Przywróćić Pamięć
BIBLIOTEKA GŁÓWNEJ KWATERY HARCERZY
POD REDAKCJĄ STANISŁAWA SEDLACZKA
Serja B. Nr. 4
STANISŁAW SEDLACZEK
WYTYCZNE METODYKI HARCERSKIEJ
PRAWA PRZYZWYCZAJANIA A HARCERSTWO
WARSZAWA — 1931
DZIAŁ WYDAWNICTW NACZELNICTWA Z.H.P.
Zielna 39 m. 9

Przywróćić Pamięć
TADEUSZ SOPOĆKO
OLGIERD GRZYMAŁOWSKI
ŻYCIE POGODNE
KSIĄŻNICA HARCERSTWA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. SIELEWICZ, SEDLACZEK, GLASS I S-KA
WARSZAWA, 1922.

Przywróćić Pamięć
KAROL STOJANOWSKI
ZARYS METODYKI PRAWA HARCERSKIEGO
WYDAWNICTWO
WIESŁAWA KRAKOWIECKIEGO W POZNANIU, 1928
SKŁAD GŁÓWNY W CENTRALNEJ KOMISJI DOSTAW HARCERSKICH W WARSZAWIE, UL. TRAUGUTTA 2

Przywróćić Pamięć
„SZKOŁA ZA LASEM"
Program kształcenia starszyzny Harcerstwa Podziemnego
LES PRESSES RAPIDES

Przywróćić Pamięć
NACZELNICTWO ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
GŁÓWNA KWATERA ŻEŃSKA
JANINA TWORKOWSKA
ZASTĘP HARCEREK
WARSZAWA
KSIĄŻNICA HARCERSTWA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. SIELEWICZ, SEDLACZEK, GLASS I S-ka
SPÓŁKA Z OGR. ODP.
1922.

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

Impuls do lepszej edukacji

Witamy w katalogu wydawniczym OW „Impuls”, której celem jest edukacja na najwyższym poziomie; każda zakupiona tu książka będzie dla Ciebie powodem do radości i skarbnicą poszukiwanej wiedzy z zakresu szeroko rozumianej pedagogiki.

Zapraszamy czytelników i autorów do częstych odwiedzin na naszej strony internetowej, do wydawnictwa, do nas!

Misja wydawnicza

Idea towarzysząca Wydawnictwu pozostaje niezmienna od ponad dwudziestu lat publikowana literatura pedagogiczna stara się wskazać polskim pedagogom właściwą „drogę do krainy dziecka”.

Literatura pedagogiczna na najwyższym poziomie

Długa tradycja i profesjonalne działanie pozwoliły nam zdobyć sympatię czytelników oraz autorów. Kolejne tytuły z logiem Impulsu stanowią odbicie aktualnych dyskusji akademickich, palących potrzeb czytelniczych i niezagospodarowanych nisz edukacyjnych.

Profesjonalna redakcja

Poza wartościową i potrzebną tematyką, impulsowe publikacje charakteryzują się profesjonalnym przygotowaniem edytorskim i poligraficznym.

Szybka realizacja zamówień

Sprawny dział handlowy pozwala na błyskawiczną realizację zamówień. Zamówione książki trafiają do klienta w ciągu 24 godzin.

Atrakcyjne ceny

Oferujemy rozsądne ceny, przystępne terminy oraz wyjatkową jakość! Stawiamy na profesjonalizm!

Profesjonalny marketing

Zapewniamy intensywny marketing, stosując zarówno narzędzia klasyczne, jak i niestandardowe. Realizujemy ciągłą i efektywną promocję wydanych książek.

Repozytorium

Udostępniamy naszym autorom Repozytorium Impulsu w Google Books i Google Scholar Citations, zwielokrotniając tym samym możliwości cytowania publikacji, śledzenia cytowań, zwiększenia indeksu Hirscha oraz innych wskaźników oceny dorobku naukowego autorów.

Kompleksowy cykl wydawniczy

Oferujemy skład komputerowy (DTP), projekty okładek, opracowanie typograficzne i plastyczne, wielostopniową redakcję i korektę książki, druk i oprawę.

Przywrócić Pamięć

www.impulsoficyna.com.pl/katalog/kategoria,serie-wydawnicze,34,seria-przywrocic-pamiec-harcerstwo